Андрій Квасецький

Ілюстрована хроніка

БИТВИ під БРОДАМИ

13-23 липня 1944 р.

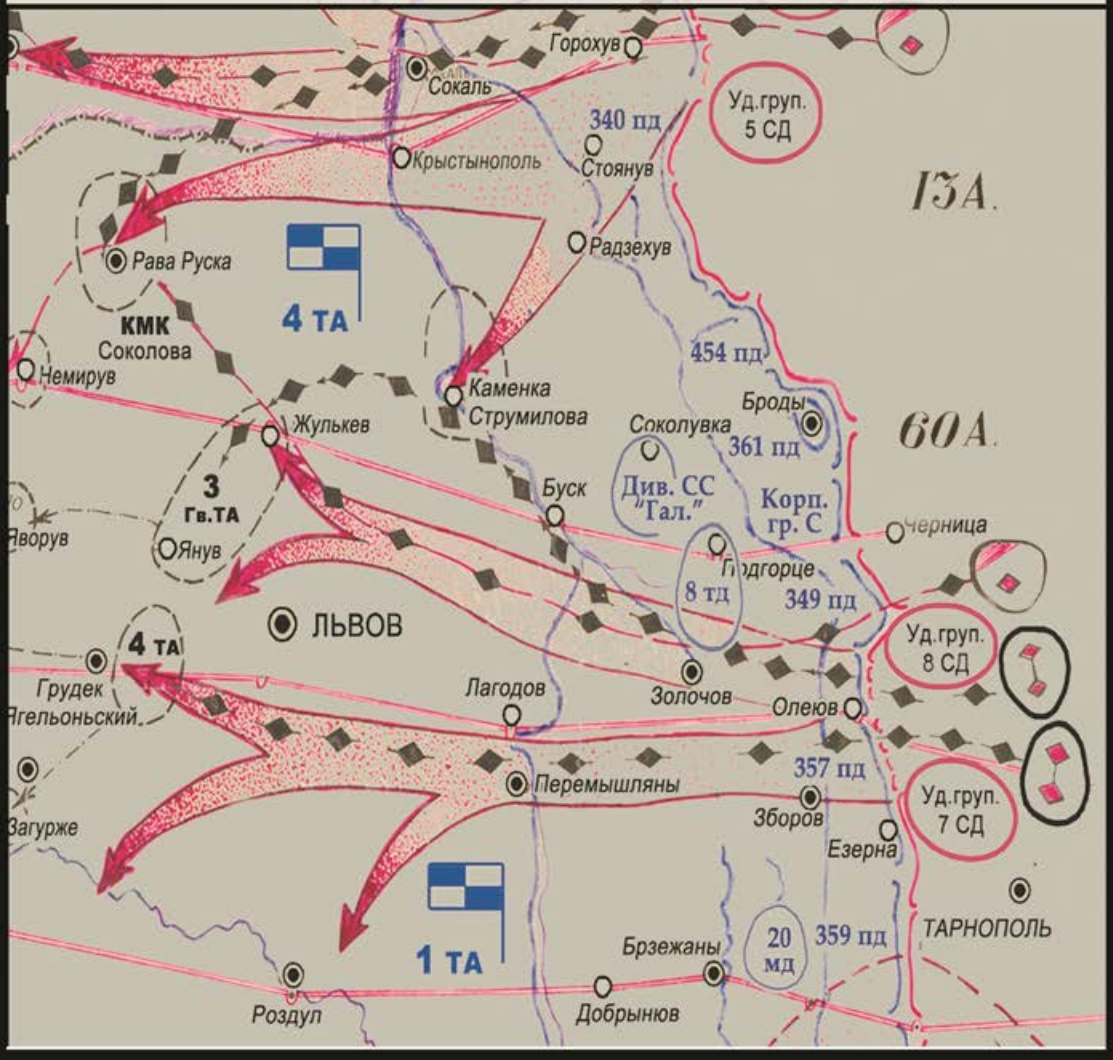

Андрій Квасецький

Ілюстрована хроніка БИТВИ під БРОДАМИ 13–23 липня 1944 р.

Під Бродами. Літо 1944 р.

Андрій Квасецький

Ілюстрована хроніка
БИТВИ під БРОДАМИ
13-23 липня 1944 р.

Складена на основі
розсекречених журналів бойових дій, донесень
і звітів штабів червоноармійських військових частин
та з'єднань 1-го Українського фронту.

Містить 150 ілюстрацій – копії планів і рішень
щодо проведення Львівської операції, схеми бойових
дій, фрагменти карт, штабних донесень
та інших військових документів

ЧЕРНІВЦІ ♦ ЗЕЛЕНА БУКОВИНА ♦ 2020

ББК 63.3 (4 УКР-4ЧЕН)
К 32

Квасецький А.Т.
К 32 Ілюстрована хроніка битви під Бродами (13–23 липня 1944 р.). Складена на основі розсекречених журналів бойових дій, донесень і звітів штабів червоноармійських військових частин та з'єднань 1-го Українського фронту. Містить 150 ілюстрацій. – Чернівці: Зелена Буковина, 2020. - 648 с.
ISBN 978-966-8410-27-X

Пропонована хроніка присвячена одній з найбільших битв на українських землях, що тривала під час Другої світової війни з 13 по 23 липня 1944 р. в районах Бродів, Горохова, Радехова, Кам'янки-Бузької, Буська і Золочева. Використані документи червоноармійських військових частин та з'єднань 1-го Українського фронту дозволяють відкрити чимало нових сторінок так званого «Бродівського котла», наблизитись до реальних оцінок співвідношення сил і результатів збройної боротьби, місця і ролі у цих подіях української дивізії «Галичина».

ББК 63.3(4УКР–4ЧЕН)

Автор висловлює глибоку вдячність
за підтримку під час праці над цією книгою
дружині Марії, дітям Ярині, Ярославу і Оксані,
внукам Святославу і Златі

В с т у п

НЕДОПИСАНА ІСТОРІЯ ВЕЛИКОЇ БИТВИ

Битва під Бродами в радянській історіографії була відома під назвою «Бродівський котел» («Бродовский котёл»). До її утвердження значною мірою спричинився однойменний збірник, виданий 1974 року з нагоди 30-річчя битви під Бродами. Як відзначали упорядники збірника і редактори львівського видавництва «Каменяр», влітку 1944 року війська 1-го Українського фронту, здійснюючи Львівсько-Сандомирську операцію, прорвали міцну оборону противника, оточили і розгромили 8 німецьких дивізій. Бродівська битва стала «однією з яскравих сторінок Великої Вітчизняної війни»[1].

У збірнику були зібрані матеріали, що стосувалися різних місць запеклих боїв у липні 1944-го, а саме Бродів і Золочева, Олеська і Білого Каменя, Колтова і Сасова, Ясенівців і Княжого, Хильчиць і Почапів… А спогади підполковника Г.С. Полтавського під назвою «У Белого Камня» стосувалися безпосередньо Жулич і Білого Каменя, точніше Жулицької гори, на якій 20 липня 1944 року відбувся запеклий двобій радянських і німецьких частин, що тривав більш як 5 годин. Саме цей матеріал став поштовхом педагогічному колективу Жулицької восьмирічної школи для організації зустрічі з родичами радянських солдатів, які загинули під Жулицькою горою. Місцевим краєзнавцям вдалося встановити прізвища 64 бійців Червоної Армії, прах яких був похований у жулицькій землі, а згодом перенесений до братської могили у Золочеві (могили № 51-52).

Завдяки наполегливій організаційній праці тодішнього директора школи Сидора Залеського і старшої піонервожатої Ярослави Русіцької зустріч відбулася в травні 1975 року з нагоди 30-річчя Перемоги. До Жулич змогли прибути рідні і близькі родичі 28 червоноармійців, що полягли в липні 1944 року, а також безпосередні учасники боїв та інші ветерани війни[2].

Подібні заходи в 1974-1975 рр. проводилися в різних місцях України і мали значний суспільний резонанс. Своєрідним відлунням цих подій став створений українським режисером Леонідом Биковим фільм «Ати-бати, йшли солдати», що вийшов на широкий екран 1977 року. За фільми «Ати-бати, йшли солдати» та «У бій ідуть лише «старі» Леонід Биков був нагороджений Шевченківською премією.

---

[1] Бродовский котёл. Воспоминания. Очерки. Документы, с. 2.

[2] Жуличі. Василь Пачовський, с. 25.

Зустріч у Жуличах з родичами полеглих солдатів і фронтовиками стала пам'ятною і для мене, на той час учня випускного класу Жулицької восьмирічної школи. Я вперше виступив на широкій публіці з своїм твором – віршованою поемою про мого сусіда-фронтовика Ярослава Твердохліба, який повернувся з війни інвалідом. Та особливу мою увагу викликали розповіді фронтовиків, які цікавими подробицями доповнювали прочитане у книжках, а іноді вражали несподіваними поворотами і відкриттями.

Серед почесних гостей виділявся викладач історії Львівського державного університету професор Михайло Івасюта, у роки війни – старший сержант 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади. Саме його 2-й дивізіон під командуванням майора Паюка на світанку 20 липня 1944 року прийняв нерівний бій з ворогом на схилах Жулицької гори (висота 366.0)..

Як писав про цей бій Полтавський, 2-й дивізіон 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади знищив 15 танків і самохідок противника і до 500 ворожих солдатів, «стримав натиск ворога, вийшов переможцем»[1].

Однак сам Михайло Івасюта не особливо акцентував на перемозі. Він більше говорив про жертовність бойових товаришів, зокрема тих, що не згадані у надрукованих спогадах, про драматизм і жорстокість бойових дій. А наприкінці своєї розповіді з певним почуттям ніяковості уточнив, що в результаті бою 2-й дивізіон змушений був відступити з Жулицької гори і прориватися з оточення в напрямку Золочева… Натомість німецькі війська, оволодівши Жуличами, Почапами, Хильчицями, прорвалися до Львівського шосе в районі Ясенівців і Ляцького

- А як же тоді бути з «перемогою»? – хотілося запитати у ветерана-фронтовика. Однак не відважився.

Зі слів Михайла Івасюти відчувалося, що як ветеран, а до того ж фаховий історик, він знає дуже багато цікавого і невисвітленого про Бродівську битву, але не хоче, чи, точніше, не може про все розповісти.

Така поведінка не викликала особливого здивування.

«Не все говори, що знаєш, але думай, що говориш», – застерігала популярна приповідка, породжена тоталітарними умовами функціонування радянської влади. Це правило стосувалося різних верств населення, у тому числі ветеранів-фронтовиків – звичайних рядових солдатів і уславлених героїв. У цьому я ще більше переконувався згодом, обравши професію газетяра і маючи можливість зустрічатися з людьми різних доль.

Одним з повчальних журналістських уроків стала для мене зустріч з легендою радянської історії – Героєм Радянського союзу Мелітоном

[1] Бродовский котёл. Воспоминания. Очерки. Документы, с. 163.

Кантарією, який в травні 1945 року разом Михайлом Єгоровим піднімав у Берліні прапор Перемоги над зруйнованим рейхстагом. Це вже була друга половина 80-х років XX ст., коли я працював в чернівецькій обласній газеті «Молодий буковинець», коли набула поширення горбачовська перебудова і під прапором «гласності» посилився інтерес до «білих плям» історії. Журналісти щораз наполегливіше ставили незручні запитання і намагалися отримати на них обґрунтовані відповіді. У засобах масової інформації почали циркулювати різні версії і з приводу підняття прапора над рейхстагом. Мовляв, не тільки Кантарія і Єгоров піднімали цей прапор, але з ідеологічних міркувань саме вони були вибрані на роль героїв як представники грузинського і російського народів – на догоду вождю товаришу Сталіну.

Мелітон Кантарія викликав у мене щиру симпатію… Глибокі зморшки на відкритому чолі, розумні примружені очі, поважний тон висловлювання з яскраво вираженим грузинським акцентом підкреслювали цільний характер людини, яка багато пережила, багато знає, але, водночас, дуже скупа на слова.

– Хто вас підтримував, коли ви пробивалися на дах рейхстагу?
– З нами йшли солдати нашого 756-го полку 150-ї стрілецької дивізії…
– Важким був шлях на купол рейхстагу?
– Ні… Дорога до Берліна була важчою...

Я почав щось говорити про гласність і про можливість, нарешті, розповісти про епізоди, про які протягом багатьох десятиліть фронтовикам доводилося мовчати. На це мій співбесідник відповів багатозначним усміхом і коротким резюме: «Не знаю».

Його батьківський погляд говорив більше, ніж уста. І я не став уточняти, чи колишній фронтовий розвідник «не знає», що розпочався період гласності, коли можна про все говорити, чи не знає, про які саме епізоди можна і варто тепер розповідати. А може, вважав період перебудови і гласності короткочасним, як це вже було під час хрущовської відлиги…

«Не все говори, що знаєш…» – це правило продовжувало утримувати людей у своїх цупких обіймах. Щоправда, у 80-х роках воно трансформувалося у значно серйозніше застереження, що було складене на мотив одного з віршів Олександра Пушкіна і поширювалося серед журналістів та інтелігенції:

Товарищ, верь, пройдет она,
Так называемая гласность,
Россия вспрянет ото сна
И комитет «госбезопасность»
Припомнит ваши имена.

Вже значно пізніше, цікавлячись долею Мелітона Кантарії, я вичитав, що таким же небагатослівним він був у спогадах про війну і з іншими журналістами, і з рідними людьми. Одного разу на запитання, як вони з Єгоровим встановлювали прапор, він віджартувався, що, мовляв, подали ліфт, вони зайшли в кабінку і піднялися на дах.

Насправді «ліфтом» для Кантарії і Єгорова виявилися могутні плечі його командира – молодшого лейтенанта Олексія Береста – українця, замполіта батальйону, який очолив групу бійців, виділених для виконання почесного завдання. Окремі місця сходів між поверхами були зруйновані і завдяки могутнім плечам і високому зросту Олексія Береста вдалося успішно подолати зруйновані проходи і піднятися на склепіння. Берест, Кантарія і Єгоров разом прив'язували прапор Перемоги на даху рейхстагу.

Але якщо грузина Кантарію і росіянина Єгорова радянське командування визнало офіційними героями-прапороносцями, нагородивши відповідними званнями героїв Радянського союзу, то українець Берест з якихось причин випав з цього переліку. Був відхилений нагородний лист на Олексія Прокоповича Береста – молодшого лейтенанта, замполіта командира 1-го стрілецького батальйону 756-го стрілецького полку, підписаний командиром полку полковником Зінченком 3.08.1944 р. У ньому зазначалося:

> «При штурмі Рейхстагу, під ураганним вогнем противника, Берест разом з ротою старшого сержанта Сьянова, увірвався в будівлю Рейхстагу… Берест особисто, ризикуючи життям, пішов до німецького гарнізону Рейхстагу і запропонував німцям капітулювати… Під його [Береста] керівництвом сержант Єгоров і мол. сержант Кантарія підняли над Рейхстагом Прапор Перемоги.
>
> За виняткові відвагу і мужність, проявлені в боях за Берлін і штурм Рейхстагу, молодший лейтенант Берест Олексій Прокопович гідний присвоєння звання Героя Радянського Союзу»[1].

Замість ордена Леніна і золотої зірки героя Олексій Берест одержав орден Червоного прапора. Вже в часи незалежної України була почасти відновлена історична справедливість – у 2005 р. Олексій Берест став героєм України….

Доля фронтовика Олексія Береста – це лише один з епізодів війни, який протягом десятиліть замовчувала радянська історіографія. В історії Другої світової війни, в літописах окремих операцій, битв і боїв подібних прогалин виявилося дуже багато. Одні з них перетворилися на «білі плями історії», інші – на «сірі», а ще деякі – на «чорні плями», які

[1] Наградной лист. Берест Алексей Прокофьевич, л. 30.

викривляють і спотворюють реальні події нашого минулого. Показовим у цьому ряді є бій 20 липня 1944 року, що відбувся на Жулицькій горі.

У радянські часи вважалося непатріотичним розповідати, що червонозоряні бійці воювали і здобували перемоги на техніці американського, канадського чи англійського виробництва. Тому й не згадувалося, що 16-а легка самохідно-артилерійська бригада комплектувалася американськими бойовими машинами Т-48 (за радянською термінологією – СУ-57), які Радянський союз отримував за умовами ленд-лізу. Вони були змонтовані на базі напівгусеничного бронетранспортера і вважалися винищувачами танків. 2-й дивізіон 16-ї бригади мав у своєму складі 20 установок СУ-57, а також командирський танк «Валентайн».

На позиції 2-г о дивізіону був спрямований головний удар бойових груп XIII армійського корпусу, які на світанку 20 липня 1944 р. проривалися з оточення в напрямку Золочева. Згідно з журналом бойових дій 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади, 2-й дивізіон бився до тих пір, поки не вийшла із строю матеріальна частина, а потім, під загрозою повного оточення і знищення, відступив в напрямку Золочева.

За результатами бою було знищено 13 танків і самохідно-артилерійських установок противника, однак власні втрати були ще більшими – загалом 16 бойових машин, з яких згоріло 9, підбито – 6 самохідок, а також 1 танк МК-9[1]. Натомість німецькі джерела подають, що було захоплено вцілілими 5 американських самохідних установок, з яких 3 одразу ввели в дію з новими німецькими екіпажами[2]. У будь-якому випадку бій на Жулицькій горі не можна назвати однозначною перемогою радянських військ.

Разом з 2-м дивізіоном 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади на північно-західних схилах Жулицької гори діяли танковий взвод і рота автоматників 91-ї окремої танкової бригади. Не зумівши втримати свої позиції, вони з боєм відходили через Жуличі на Городилів, однак вогнем танків типу «Тигр» танковий взвод був знищений, а рота автоматників зазнала великих втрат[3].

Під час німецького артилерійсько-мінометного обстрілу була підпалена самохідка молодшого лейтенанта Ряузова. Завдяки старанням механіка-водія Володимира Лебедєва, навідника Михайла Івасюти та інших членів екіпажу вогонь був збитий і екіпаж продовжив бій. Коли ж отримав важке поранення командир СУ-57 молодший лейтенант Ряузов, а

---

[1] Журнал боевых действий 16 сабр, л. 18.
[2] Jaggi O. Der Ausbruch aus Kesseln.., S. 228.
[3] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 60.

сама самохідка опинилася в оточенні ворожих солдат, то командир батареї лейтенант Чуркін віддав наказ екіпажу прориватися з оточення, щоб врятувати життя командира і саму бойову машину. Ризикуючи життям, екіпаж виконав це завдання. Старший сержант Івасюта та інші члени екіпажу лейтенанта Ряусова були відзначені орденами Червоної зірки. Щоправда, відважний екіпаж з якихось причин не був згаданий у збірнику «Бродовский котёл».

Про окремі перипетії битви на Жулицькій горі я написав ще у 2012 році, коли готував до друку збірник історико-краєзнавчих матеріалів з історії рідного села Жуличі[1]. З того часу зібралося чимало нових матеріалів завдяки доступу до розсекречених і оцифрованих журналів бойових дій, звітів і донесень військових частин і з'єднань Червоної Армії, особливо на сайтах «Память народа» і «Российско-германский проект по оцифровке германских документов в архивах Российской Федерации». Вони дозволяють сформувати новий погляд на деякі воєнні події літа 1944 року – на реальне співвідношення сил і характер бойових дій, український вимір збройної боротьби, на роль Бродівського оточення в контексті задумів, планів і результатів літнього наступу 1-го Українського фронту.

Особливе місце належатиме спробам з'ясувати участь української дивізії «Галичина» в бойових операціях німецького XIII армійського корпусу, визначити динаміку протистояння українських добровольців з червоноармійськими частинами 60-ї і 13-ї загальновійськових Армій, 31-го і 4-го танкових корпусів Червоної Армії.

Пропонована праця – не спроба переписати історію. Це, насамперед, намагання хоча б частково уточнити пропаговані протягом десятиліть версії подій, заповнити пропущені, доповнити обрізані і відновити вирвані сторінки історії битви під Бродами – однієї з найбільших битв на українських землях в роки Другої світової війни.

Чернівці, березень 2020 р.

[1] Жуличі. Василь Пачовський, с. 139-142.

Частина І

ПЕРЕДУМОВИ БИТВИ ЗА ГАЛИЧИНУ І БРОДІВСЬКОГО ОТОЧЕННЯ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК

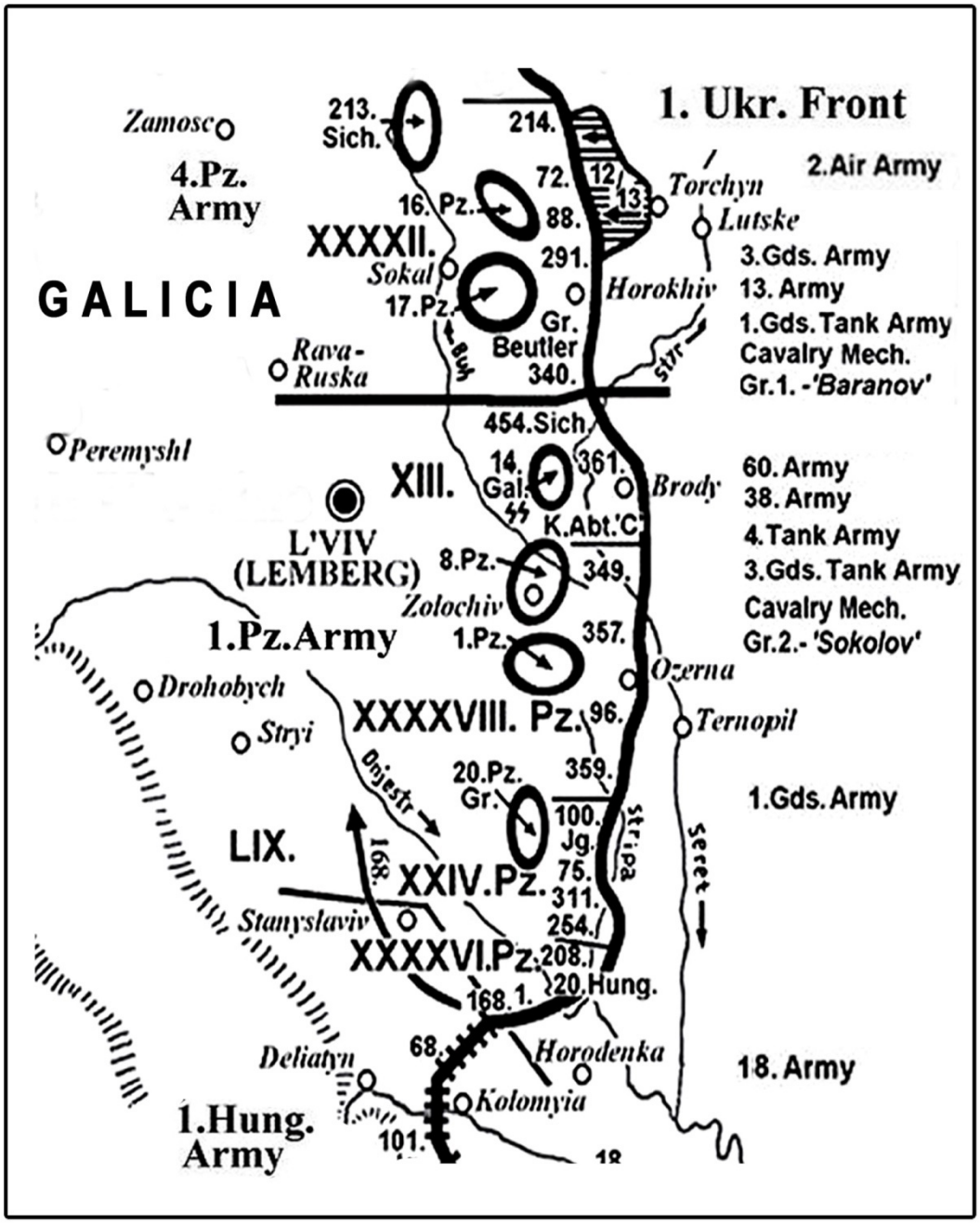

Фрагмент схеми про диспозицію Групи Армій “Північна Україна” напередодні наступу 1-го Українського фронту. *[Melnyk J.-M.].*

БРОДІВСЬКЕ ОТОЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОПЕРАЦІЇ 1-го УКРАЇНСЬКОГО ФРОНТУ

Загальна обстановка і перегрупування військ 1-го Українського фронту

ПІСЛЯ ВЕСНЯНОГО наступу Червоної Армії лінія радянсько-німецького фронту наприкінці квітня 1944 р. стабілізувалася на рубежі Луцьк – Броди – Тернопіль – Коломия.

У результатів операцій 1-го і 2-го Українських фронтів німецькі війська були притиснуті до Карпатських гір, які розрізали фронт «Південної Групи Армій» на дві частини і, природно, ускладнювали управління військами. З огляду на цю обставину німецьке командування у травні 1944 р. розділило «Південну Групу Армій» і сформувало 2 нових управління.

Проти 1-го Українського фронту була зосереджена Група Армій «Північна Україна», а проти 2-го і 3-го Українських фронтів – Група Армій «Південна Україна» і Румунська Армія[1].

За три місяці, з квітня до 13 липня 1944 р., обидві сторони побудували глибоко ешелоновані оборонні смуги із застосуванням траншей, ходів сполучення, дротяних і мінних загороджень, та інших фортифікаційних споруд. Але якщо німецькі війська готувалися до затяжної позиційної оборони, то радянські війська – до наступу.

Оборонна смуга німецьких військ, споруджена за принципом позиційної оборони, на всій ділянці 1-го Українського фронту, поширювалася на глибину 30-40 км. Головна смуга оборони, глибиною 6-8 км, складалася з 4-5 ліній траншей повного профілю. На віддалі 8-10 км від переднього краю проходила 2 смуга оборони, що здебільшого також була облаштована суцільною лінією траншей, а в деяких місцях – окремими стрілецько-кулеметними окопами.

Тиловий рубіж німців протягався по річці Західний Буг, в районі м. Золочів, по р. Гнила Липа. Оборонну смугу на цьому рубежу німці назвали «Лінією принца Євгена».

---

[1] Львовская операция. Наступление войск Первого Украинского фронта с 13 по 27 июля 1944 г., с. 2.

До оборони готувалося і місто Львів, що перебувала на віддалі 100 км від лінії фронту.

У травні і в першій половині місяця червня обидві сторони вдосконалювали свої рубежі і вели розвідку, а в окремих місцях боями місцевого значення намагалися покращити свої позиції.

Командування 1-го Українського фронту основну увагу приділяло бойовій підготовці військ і штабів на основі досвіду, накопиченого під час наступальних операцій 1943-1944 років. У війська фронту влилося нове поповнення, мобілізоване в областях Правобережної України, з яким проводилася робота з бойової і політичної підготовки.

24 червня 1944 р. була підписана директива Ставки Верховного головнокомандування командуючому військами 1-го Українського фронту на розгром Львівського і Рава-Руського угруповання противника, згідно з якою доручалося завдати два удари з метою прориву німецької оборони:

1) на Рава-Руському напрямку – силами 1-ї гвардійської і 13-ї Армій із району, що на південному заході від Луцька, в загальному напрямку на Сокаль, Рава-Руська із завданням розгромити Рава-Руське угруповання противника і оволодіти Томашувом, Рава-Руською;
2) на Львівському напрямку – силами 60-ї, 38-ї і 5-ї Армії із району Тернополя в загальному напрямку на Львів із завданням розгромити Львівське угруповання і оволодіти Львовом.

З метою розвитку успіху після прориву оборони противника на Рава-Руському напрямку планувалося введення однієї Танкової Армії і Кінно-механізованої групи, а на Львівському напрямку – двох Танкових Армій і однієї Кінно-механізованої групи[1].

Як свідчить директива, пріоритет в літній операції 1-го Українського фронту відводився Львівському напрямку, де планувався удар силами трьох загальновійськових Армій, двох Танкових Армій і однієї Кінно-механізованої групи. В той час як на Рава-Руському напрямку потужного удару мали завдати дві загальновійськові Армії, одна Танкова Армія і одна Кінно-механізована група.

Отже, головні удари 1-го Українського фронту планувалося завдати на правому фланзі і в центрі фронту, в той час як основна

[1] Великая Отечественная война 1941–1945 годов. В 12 т. Т. 4, с. 798.

частина військових з'єднань в червні 1944 р. була зосереджена на лівому фланзі – на Станіславському і Галицькому напрямках.

Згідно з наказом командуючого військами 1-го Українського фронту маршала Конєва за № 16926 від 27.06.44 р. розпочалося перегрупування військ фронту, яке планувалося завершити до 11 липня 1944 р[1].

У процесі перегрупування 60-а Армія здійснила рокіровку з південної на центральну ділянку фронту, а її колишні позиції зайняли дивізії 1-ї гвардійської Армії. 38-а Армія висунулася із-за Дністра у район, що на півночі від Тернополя. Так само з-за Дністра в район Дубна була перекинута 1-а гвардійська Танкова Армія[2].

З метою приховання проведеного перегрупування військ був розроблений план маскувальних заходів. Згідно з ним планувалося, зокрема, імітувати зосередження однієї Танкової Армії і одного танкового корпусу в смузі 1-ї гвардійської Армії, а в смузі 18-ї Армії – ще однієї Танкової Армії. Заходи здійснювалися шляхом обманних залізничних перевезень, імітації районів вивантаження танкових з'єднань, маршу танкових частин в райони фальшивого зосередження і дезінформацію противника через місцеве населення.

На думку командування, основні цілі маскування і дезінформації противника були загалом досягнуті. Перегрупування було здійснене приховано і тільки ночами, і не дало можливості противнику розгадати справжні наміри радянського командування[3].

У пошуках даних німецьке командування неодноразово перекидало в тил Червоної Армії групи парашутистів. Німецьких розвідників особливо цікавило питання, куди поділася 3-я Танкова Армія генерал-полковника Рибалка, яка вважалася найпотужнішим танковим об'єднанням Червоної Армії. Вона мала один механізований і 2 танкові корпуси, в той час як у складі 1-ї гвардійської і 4-ї Танкових Армій було по 2 танково-механізованих корпуси.

Склад і диспозиція військ 1-го Українського фронту після перегрупування

У результаті перегрупування склад і стан 1-го Українського фронту був таким:

---

[1] Львовская операция, с. 20.
[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, с. 22.
[3] Львовская операция, с. 24.

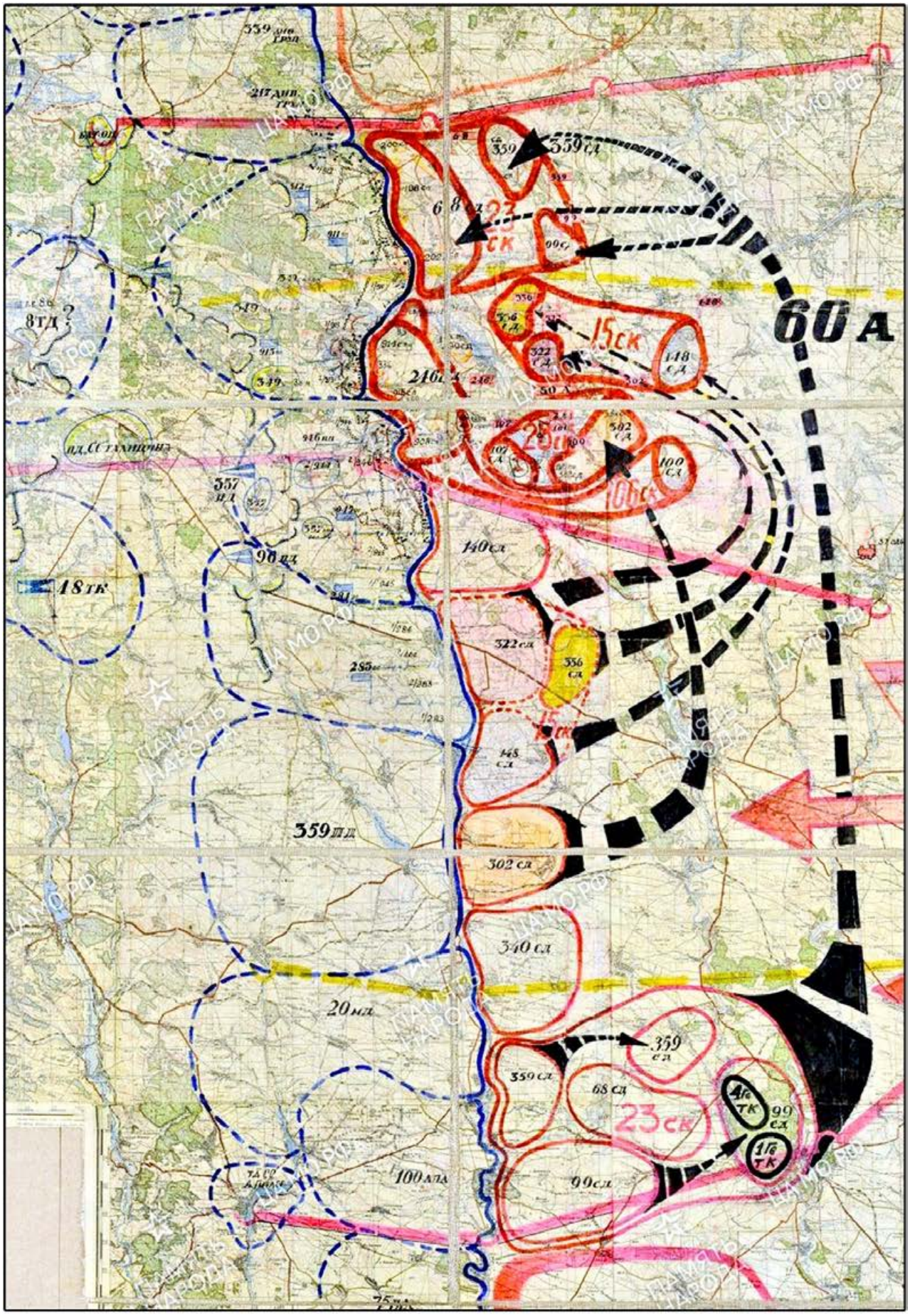

Рис. 1-1. **Схема перегрупування дивізій 60-ї Армії з 26.06 по 10.07.1944 р. і склад угруповання німецьких військ.** *[ПН].*

3-я гвардійська Армія – 120-й стрілецький корпус (*надалі* – ск) – 197, 218 і 273-я стрілецькі дивізії (*надалі* – сд) ; 21-й ск – 253, 136 і 81-а сд; 76-й ск – 181, 106 і 149-а сд; 22-й ск – 389, 329 і 58-а сд. Загалом 12 стрілецьких дивізій,

Частини посилення:

бронетанкові частини: 150-а окрема танкова бригада, 39-й танковий полк, 293-й гвардійський самохідно-артилерійський полк, 45-й і 49-й дивізіони бронепоїздів;

артилерійсько-мінометні частини*:* 13-а артилерійська дивізія прориву, 40-а гвардійська гарматна артилерійська бригада (без одного дивізіону), 5028-й гаубичний артилерійський полк, 26-а винищувально-протитанкова артилерійська бригада, 316-й гвардійський, 179, 868, 1643, 563-й винищувально-протитанкові артилерійські полки, 12-а мінометна бригада, 526, 569, 497-й мінометні полки, 1-а гвардійська мінометна бригада, 8-й і 21-й гвардійський мінометні полки, 69-а зенітна дивізія і 1257-й зенітно-артилерійський полк.

інженерні частини: 40-а інженерно-саперна бригада, 16-а штурмова інженерно-саперна бригада (без двох батальйонів);

хімічні частини: 22-й і 25-й окремі вогнеметні батальйони, рота 46-го окремого батальйону ранцевих вогнеметів.

Ширина фронту армії – 65 км. На лівому фланзі армії зосереджена 1-а гвардійська Танкова Армія. Угрупування сил головного удару – на лівому фланзі Армії.

13-а Армія – 24-й стрілецький корпус – 287, 350 і 71-а сд; 27-й ск – 112, 121 і 6-а сд; 102-й ск – 182, 172 і 117-а сд. Загалом дев’ять стрілецьких дивізій.

Частини посилення:

бронетанкові частини: 87-й танковий полк, 327-й гвардійський самохідно-артилерійський полк, 58-й дивізіон бронепоїздів;

артилерійсько-мінометні частини*:* 1-а гвардійська артилерійська дивізія прориву, 39-а гвардійська гарматна артилерійська бригада, 111-й гаубичний артилерійський полк, 493,1076, 1644, 1645-й винищувально-протитанкові артилерійські полки, 128-й і 476-й мінометні полки, 323-й гвардійський мінометний полк, 10-а зенітно-артилерійська дивізія і 1287-й зенітно-артилерійський полк;

інженерні частини: 17-а гвардійська інженерно-саперна бригада, 16-а штурмова інженерно-саперна бригада (два батальйони), 20-й окремий понтонний батальйон;

хімічні частини: 68-й окремий батальйон хімічного захисту, рота 46-го батальйону ранцевих вогнеметів.

Ширина фронту армії – 90 км. В смузі армії зосереджена Кінно-механізована група генерала Баранова в складі 1-го гвардійського кавалерійського корпусу і 25-го танкового корпусу.

Угрупування сил головного удару – на лівому фланзі Армії[1].

60-а Армія – 23-й стрілецький корпус – 68, 99 і 359-а сд; 15-й ск – 336, 322 і 148-а сд; 106 ск – 302-а і 100-а сд; 28 ск – 107-а і 246-а сд. Загалом 10 стрілецьких дивізій.

Частини посилення:

бронетанкові частини: 59-й танковий полк, 1827-й і 1889-й самохідно-артилерійські полки, 21-й і 37-й дивізіони бронепоїздів;

артилерійсько-мінометні частини: 17-а артилерійська дивізія прориву, 33, 24 і 155-а гарматні артилерійські бригади, 305-й гаубичний артилерійський полк, 7-а гвардійська винищувально-протитанкова артилерійська бригада, 350, 640, 645,1178, 1593 і 408-й винищувально-протитанкові артилерійські полки, 138-й мінометний полк, 3-я гвардійська мінометна дивізія (в складі 15-ї і 32-ї бригад), 83-й і 98-й гвардійські мінометні полки, 23-я зенітно-артилерійська дивізія, 217-й зенітно-артилерійський полк;

інженерні частини: 59-я інженерно-саперна бригада, 15-а штурмова інженерно-саперна бригада (два батальйони);

хімічні частини: 4-й окремий батальйон хімічного захисту, 1-й окремий мотопротитанковий вогнеметний батальйон, рота 38-го окремого батальйону ранцевих вогнеметів.

Ширина фронту Армії – 30 км. На лівому фланзі зосереджена 3-я гвардійська Танкова Армія, на правому – Кінно-механізована група генерала Соколова в складі 6-го кавалерійського корпусу і 31-го танкового корпусу.

Угрупування сил головного удару – на лівому фланзі Армії[2].

38-а Армія – 101-й стрілецький корпус – 70, 211 і 305-а сд, 67-й ск – 121, 241 і 140-а сд; 52-й ск – 304, 340 і 316-а сд. Резерв командарма – 183-я сд. Загалом 10 стрілецьких дивізій.

Частини посилення:

бронетанкові частини: 12-й гвардійський танковий полк, 1228-й самохідно-артилерійський полк, 349-й самохідно-артилерійський полк «ИСУ-152»;

---

[1] Львовская операция.., с. 26.

[2] Там само, с. 26.

***артилерійсько-мінометні частини**:* 3-я артилерійська дивізія прориву, 135-я гарматна артилерійська бригада, 25-я гаубична артилерійська бригада великої потужності, 11-а гвардійська винищувально-протитанкова артилерійська бригада, 296-й і 1663-й винищувально-протитанкові артилерійські полки, 491-й мінометний полк, 18-а гвардійська мінометна бригада (3-ї гв. мін. дивізії), 65-й і 88-й гвардійські мінометні полки, 21-а зенітно-артилерійська дивізія, 269-й гвардійський зенітно-артилерійський полк.

інженерні частини: 39-а інженерно-саперна бригада, 15-а штурмова інженерно-саперна бригада (три батальйони);

хімічні частини: окремий батальйон хімічного захисту, рота 38-го окремого батальйону ранцевих вогнеметів.

Ширина фронту Армії – 40 км. На правому фланзі армії зосереджена 4-а Танкова Армія. .

Угрупування сил головного удару – на правому фланзі Армії.

Для дій у другому ешелоні на Львівському напрямку була призначена **5-а гвардійська Армія.** До її складу належали: 32-й стрілецький корпус – 97, 13 і 95-а сд, 33-й ск – 78-а та 14-а сд, 9-а повітрянодесантна дивізія; 34-й ск – 58, 15 і 118-а сд. Загалом 9 стрілецьких дивізій.

Частини посилення: 1073-й винищувально-протитанковий артилерійський полк, 460-й мінометний полк, 308-й гвардійський мінометний полк, 29-а зенітно-артилерійська дивізія, 55-а інженерна бригада, запасний артилерійський полк.

1-а гвардійська Танкова Армія – 11-й гвардійський танковий корпус (три танкові і одна мотострілецька бригади), 8-й механізований корпус (три механізовані і одна мотострілецька бригади), 64-а окрема танкова бригада, 11-й гвардійський танковий полк, 300, 390 і 1454-й самохідно-артилерійські полки, один мотоциклетний полк і один мотоциклетний батальйон.

Частини посилення: один дивізіон 40-ї гвардійської гарматної артилерійської бригади, 353-й і 362-й винищувально-протитанкові артилерійські полки, 265-й і 270-й мінометні полки, 79-й гвардійський мінометний полк, два гвардійські мінометні дивізіони, 4-а гвардійська зенітно-артилерійська дивізія, 358-й і 1018-й зенітно-артилерійські полки, один окремий мотоінженерний батальйон і одна понтонна бригада (2 батальйони).

1-а гвардійська Танкова Армія зосереджена на ділянці прориву 3-ї гвардійської загальновійськової Армії.

Кінно-механізована група генерала Баранова – 1-й гвардійський кавалерійський корпус (1, 2 і 7-а кавалерійські дивізії), 25-й танковий корпус (три танкові і одна мотострілецька бригада). два танкові полки, три самохідно-артилерійські полки, три винищувально-протитанкові артилерійські полки, один гвардійський мінометний дивізіон і два зенітно-артилерійські полки.

Кінно-механізована група зосереджена на ділянці прориву 13 А.

Кінно-механізована група генерала Соколова – 6-й гвардійський кавалерійський корпус (13, 8 гв. і 8-а кавалерійські дивізії), 31-й танковий корпус (три танкові бригади і одна мотострілецька бригада), три танкові полки, три самохідно-артилерійські полки, один винищувально-протитанковий полк і три зенітно-артилерійські полки.

Кінно-механізована група зосереджена на правому фланзі 60-ї Армії.

3-я гвардійська Танкова Армія – 6-й танковий корпус (три танкові і одна мотострілецька бригада), 7-й танковий корпус (три танкові і одна мотострілецька бригади), 9-й механізований корпус (три механізовані бригади), 91-а окрема танкова бригада, 29-й і 71-й гвардійський танкові полки, п’ять самохідно-артилерійський полків, один мотоциклетний полк. .

Частини посилення: одна гарматна артилерійська бригада, одна винищувально-протитанкова бригада, три винищувально-протитанкових полки, три мінометні полки, два гвардійські мінометні полки, три гвардійські мінометні дивізіони, п’ять зенітно-артилерійських полків, одна інженерно-саперна бригада, один окремий інженерний батальйон.

3-я гвардійська Танкова Армія зосереджена на ділянці прориву 60 Армії.

4-а Танкова Армія – 10-й танковий корпус (три танкові і одна мотострілецька бригади), 6-й механізований корпус (три механізовані бригади), 93-я окрема танкова бригада, один винищувально-протитанковий артилерійський полк, три самохідно-артилерійські полки і один мотоциклетний полк.

Частини посилення: одна винищувально-протитанкова бригада, три винищувально-протитанкових полки, два винищувально-протитанкових дивізіони, два мінометні полки, один гвардійський мінометний полк, два гвардійські мінометні дивізіони, одна зенітно-артилерійська дивізія, два зенітно-артилерійські полки,

один інженерний батальйон. один понтонний батальйон і один батальйон інженерно-саперної бригади.

4-а Танкова Армія зосереджена на ділянці прориву 38-ї Армії.

На південь від військових частин і з'єднань, виділених для нанесення головного удару, розміщувалися 1-а гвардійська Армія і 18-а Армія.

1-а гвардійська Армія *(Галицький напрям)* мала в своєму складі 12 стрілецьких дивізій і 1 танковий корпус (4-й гвардійський). Ширина фронту – 120 км.

18-а Армія *(Станіславський напрям)* нараховувала дев'ять дивізій і займала фронт 105 км[1].

Таким чином, у першому і другому ешелонах 1-го Українського фронту було зосереджено 7 загальновійськових Армій, що мали у своєму складі 71-у стрілецьку дивізію. Ще 2 дивізії 247-го стрілецького корпусу – 309-а і 280-а, а також 9-а пластунська дивізія перебували у резерві командування 1-го Українського фронту. До цього числа можна зарахувати і 6 кавалерійських дивізії, оскільки аналогічних військових з'єднань у військах Вермахту на цій ділянці Східного фронту не було.

Такі дані цілком відповідають оцінкам командуючого військами 1-го Українського фронту маршала Конєва, який стверджував, що напередодні липневого наступу у складі фронту нараховувалося 84 дивізії, у тому числі 6 кавалерійських і 4 артилерійські[2]. Можна також додати 9-10 зенітно-артилерійських дивізій, якими були посилені загальновійськові і танкові Армії 1-го Українського фронту.

Мета і задум Львівської наступальної операції

Командування 1-го Українського фронту зуміло відстояти в Ставці Верховного командування свій план завдати два могутні удари і прорвати фронт противника на напрямках, що пролягали один від одного на віддалі 60-70 км.

В ударне угруповання на Рава-Руському напрямку входили: 3-я гвардійська загальновійськова Армія генерала Василя Гордова, 13-а Армія генерала Миколи Пухова, 1-в гвардійська Танкова Армія генерала Михайла Катукова, Кінно-механізована група, в яку входили

[1] Львовская операция, с. 29.
[2] Конев И.С. Записки командующего фронтом, с. 237.

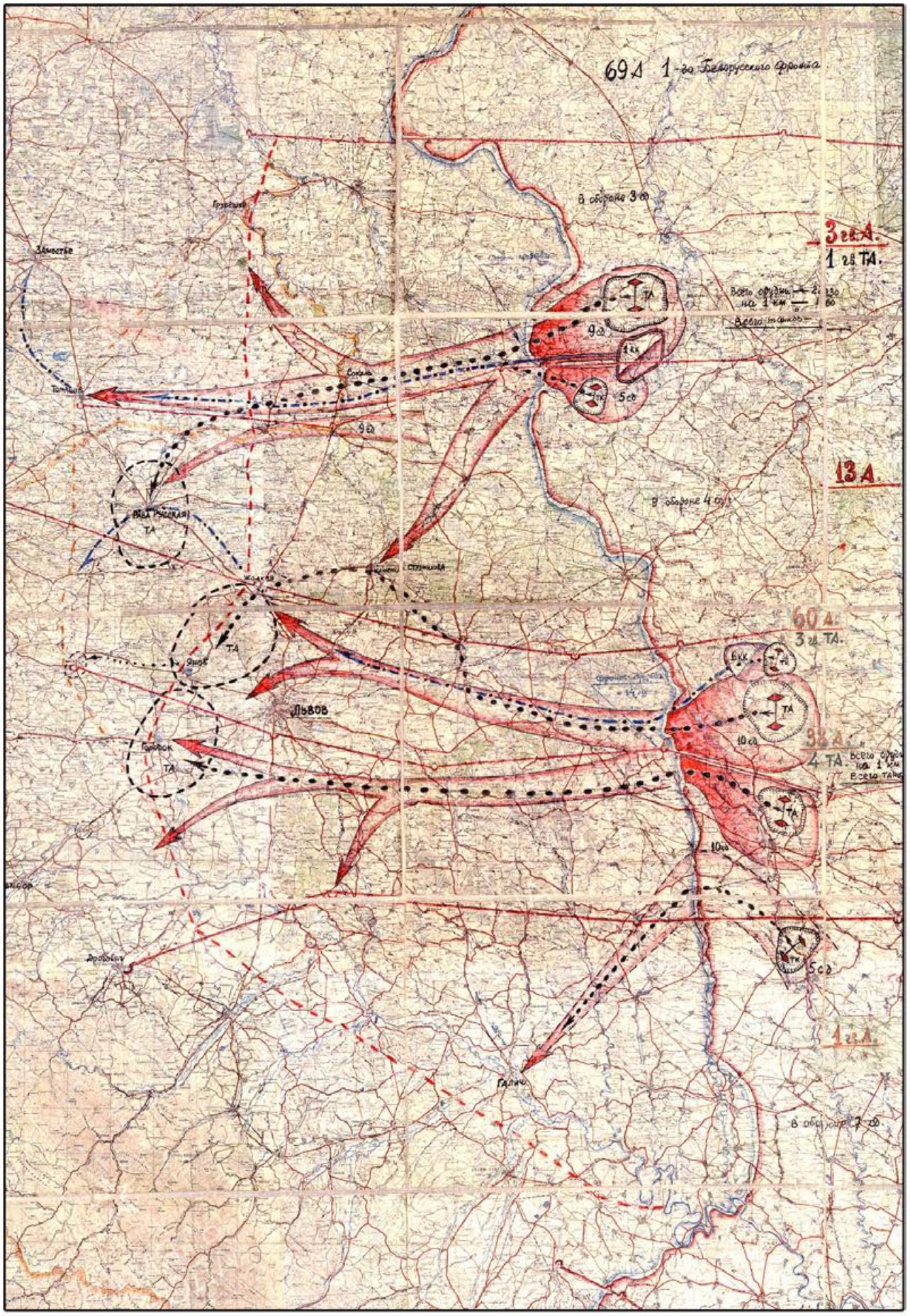

Рис. 1-2. **Робочий план літньої наступальної операції військ 1-го Українського фронту.** *[ПН].*

25-й танковий корпус під командуванням генерала Федора Анікушкіна і 1-й гвардійський кавалерійський корпус під командуванням генерала Віктора Баранова. На ділянці прориву шириною 12 км планувалося зосередити 14 стрілецьких дивізій, 2 танкові, механізований і кавалерійські корпуси, а також 2 артилерійські дивізії прориву. Наступ ударного угруповання підтримували 2 авіаційні корпуси 2-ї Повітряної Армії, які на період прориву очолив заступник командуючого Армією генерал Сидір Слюварєв.

В ударне угруповання на Львівському напрямку входили: 60-а Армія генерала Павла Курочкіна, 38-а Армія генерала Кирила Москаленка, 3-я гвардійська Танкова Армія генерала Павла Рибалка, 4-а Танкова Армія генерала Дмитра Лелюшенка, Кінно-механізована група у складі 31-го танкового корпусу під командуванням генерала Василя Григор'єва і 6-го гвардійського кавалерійського корпусу під командуванням генерала Сергія Соколова. На 14-кілометровій ділянці прориву мали завдати удару 15 стрілецьких дивізій, 4 танкових, 2 механізовані і 1 кавалерійський корпуси, а також 2 артилерійські дивізії прориву. Наступ ударного угруповання підтримували 4 авіаційні корпуси і 2 окремі авіаційні дивізії 2-ї Повітряної Армії

7 липня 1944 року командуючий військами 1-го Українського фронту маршал Іван Конєв видав наказ за № 00596/239/оп, в якому поставив завдання щодо прориву оборони противника на правому фланзі і в центрі фронту і розгрому Львівського та Рава-Руського угруповання противника.

Завдання військ 1-го Українського фронту на Рава-Руському напрямку:

Командарму 3-ї гвардійської **–** прорвати оборону противника на ділянці Нови Пустомити – (викл.) Звиняче. Силами дев'яти дивізій завдати головного удару в напрямку Горохув – Сокаль – Томашув.

Допоміжний удар одним корпусом завдати в напрямку Грубешув з метою оточення і знищення Володимир-Волинського угруповання противника і оволодіння містом Володимир-Волинський.

На кінець першого дня операції Армії вийти на західний берег р. Західний Буг, а на кінець п'ятого дня операції – на рубіж Городло – Грубешув – Тишовце – Томашув.

Командарму 13 – прорвати оборону противника на ділянці Звиняче – Красув. Силами п'яти дивізій завдати головного удару в напрямку Рава-Руська та розгромити Рава-Руське угруповання противника.

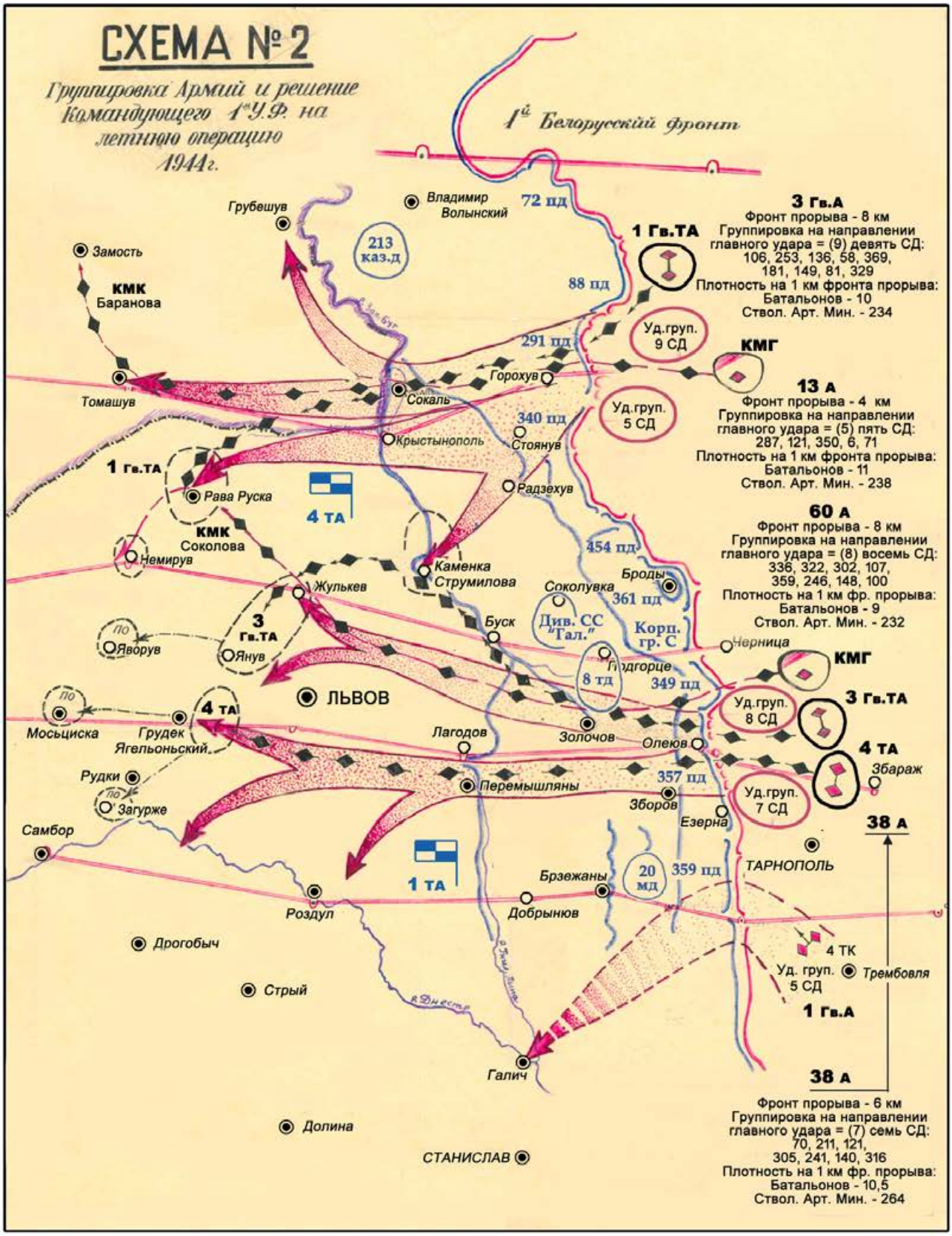

***Рис. 1-3.* Схема рішення командуючого військами 1-го Українського фронту на літню операцію 1944 р.**

В оригінал схеми внесені уточнюючі зміни на основі наказу маршала Конєв за № 00596/239/оп про наступ з метою розгрому Львівського та Рава-Руського угруповання противника і Плану наступальної операції військ 1-го Українського фронту (рис. 1-2). [ПН].

Допоміжний удар – на Кам'янку Струмилову, згортати оборону противника на південний захід і у взаємодії з правим флангом 60-ї Армії оточити і знищити Бродівське угруповання противника.

Армії вийти на кінець першого дня операції на рубіж Зубкув – Стоянув – Бужани, на кінець п'ятого дня – Белжець – Рава-Руська – Завісока.

Командарма 1-ї гвардійської Танкової – наступати на ділянці прориву 3-й гвардійської і 13-ї Армій і, стрімко розвиваючи прорив в напрямку Сокаль, Рава-Руська, на кінець першого дня операції з ходу форсувати річку Західний Буг і оволодіти районом Городловіце – Опульская – Кристинополь – Копилув. На четвертий день операції ударом з півночі і північного заходу оволодіти Рава-Руською. Передовими загонами захопити Немирів і Магерів, перерізати шосе Любачув – Жолкев, не допустити відходу противника на захід.

З району Рави-Руської увійти в бойову взаємодію з 3-ю гвардійською Танковою Армією в районі Жолкев і з Кінно-механізованою групою генерала Соколова – в районі Рава-Руська.

Командиру кінно-механізованої групи генерал-лейтенанту Баранову – увійти в прорив на ділянці 3-ї гвардійської і 13-ї Армій і стрімко наступати в напрямку Сокаль – Лащув – Замостя із завданням вийти на тили Володимир-Волинського і Грубешувського угруповань противника. На кінець п'ятого дня операції вийти в район Замостя і оволодіти цим містом.

Завдання військ 1-го Українського фронту на Львівському напрямку:

Командарму 60 – прорвати оборону противника на ділянці південна галявина гаю (2 км на південь від Гнидава) – (викл.) Бзовиця. Силами восьми дивізій завдати головного удару в напрямку Золочів – Львів і у взаємодії з 38-ю Армією і 3-ю гвардійською Танковою Армії розгромити Львівське угруповання противника. Двома дивізіями наступати на Соколувку, згортати оборону противника на північний захід і у взаємодії з лівим флангом 13-ї Армії оточити і знищити Бродівське угруповання противника.

Армії вийти під кінець першого дня операції на рубіж Підгірці – Сасів – Плугув і оволодіти Золочевом. Далі, розвиваючи стрімкий наступ і охоплюючи головними силами Львів з півночі і заходу, відрізаючи шляхи відходу противника зі Львова на захід, оволодіти містом Львів. На кінець п'ятого дня операції вийти на рубіж Щежец – Верешіца – Воля Добростаньска.

Командарму 38 – прорвати оборону противника на ділянці Бзовиця – Богданівка. Силами семи дивізій завдати головного удару в напрямку Перемишляни – Городок (Грудек Ягельонскі) і у взаємодії з 4-ю Танковою

і 60-ю Арміями розгромити Львівське угрупування противника. Трьома дивізіями швидко згорнути оборону противника на південний захід в смузі армії і забезпечити введення на другий день операції ударного угруповання 1-ї гвардійської Армії для розвитку наступу на Галич.

Армії вийти на кінець першого дня операції на рубіж Плугув – Конюхи – Козова. Далі, розвиваючи стрімкий наступ, відрізати шляхи відходу противника зі Львова на південний захід і ударом двома дивізіями з півдня і південного заходу у взаємодії з 60-ю армією оволодіти містом Львів. На кінець п'ятого дня операції вийти на рубіж Городок (Грудек Ягельонскі) – Комарно – Миколаїв.

Командарму 3-й гвардійської Танкової – наступати на ділянці прориву 60-ї Армії і, стрімко розвиваючи прорив в напрямку Золочів – Фірлеювка – Буськ – Кам'янка Струмилова – Жолкев – Янув, розгромити Львівське угрупування противника. У перший день операції вийти в район Сасів – Жулице – Вороняки – Оберлясув. Надалі, розвиваючи наступ, обходити Львів з півночі і північного заходу, не допустити відходу противника зі Львова на північний захід і на четвертий день операції оволодіти районом Крехув – Янув – Ямельня – Мокротин – Жолкев. Сильними передовими загонами захопити Яворів і переправи через р. Сан в районі Ярослава і на південний схід від нього.

Увійти в бойову взаємодію з 13-ю Армією в районі Холоюв, з 1-ю гвардійською Танковою Армією, Кінно-механізованою групою генерала Соколова – в районі Рава-Руська та 4-ю Танковою Армією – в районі Велькополе – Суховоля.

Командарму 4-ї Танкової – наступати на ділянці прориву 38-ї Армії і, стрімко розвиваючи прорив в напрямку Перемишляни – Городок (Грудек Ягельоньскі), розгромити Львівське угрупування противника. У перший день операції вийти в район Шпиколоси – Поморжани – Пресовце. Далі, розвиваючи наступ, обходити Львів з півдня, не допустити відходу противника зі Львова на захід і південний захід і на четвертий день операції оволодіти районом Велькопола – Городок (Грудек Ягельоньскі) – Любінь – Мали – Суховоля. Сильними передовими загонами захопити Мостиську і переправи через р. Дністер у районі, що на південний захід від Рудков.

Кінно-механізованій групі генерал-лейтенанта Соколова – увійти в прорив на ділянці 60-ї Армії і стрімко наступати в напрямку Золочів – Жолкев – Рава-Руська з завданням вийти на тили Львівського угруповання противника. На четвертий день операції оволодіти Рава-Руською.

Ще один удар планувався на Галицькому напрямку, де було зосереджене угрупованням у складі п'яти стрілецьких дивізій 1-ї гвардійської Армії і 4-го гвардійського танкового корпусу.

Використовуючи прорив на лівому фланзі 38-ї Армії, ударне угруповання повинно було стрімко наступати в напрямку Галича з завданням розбити противника, що оборонявся перед фронтом Армії, і на кінець п'ятого дня операції вийти на рубіж Бжоздовце – Журавно і далі по річці Дністер, де і закріпитися. Планувалося захопити і закріпити плацдарми на південно-західному березі р. Дністер для подальшого розвитку наступу в південно-західному напрямку. Натомість інші війська 1-ї гвардійської Армії, як і 18-ї Армії, повинні були міцно обороняти зайняті рубежі.

Готовність військ до наступу – до 20.00 12.07.1944 р.

Отже, головна і загальна мета Львівської операції, розрахованої на 5 днів активних бойових дій, полягала в тому, щоб **«ударними угрупованнями загальновійськових Армій у взаємодії з танковими Арміями і Кінно-механізованими групами на п'ятий день операції оточити і знищити Рава-Руське і Львівське угруповання противника і оволодіти містами Львів і Рава-Руська»**[1].

Згідно із задумом, Львівська операція складалася з двох етапів.

На першому етапі планувалося:

- завдати могутніх ударів по оборонній смузі з метою прориву на головних напрямках 3-ї гвардійської, 13-ї, 60-ї і 38-ї Армій, введення в прорив Танкових Армій і Кінно-механізованих груп;
- вийти ударними угрупованнями у глибокий тил противники, щоб позбавити його можливості організувати оборону на р. Західний Буг;
- оточити і знищити Бродівське і Володимир-Волинське угруповання противника.
- згортати оборону противники на допоміжному напрямку 38-ї Армії з метою забезпечення умов для наступу ударного угруповання 1-ї гвардійської Армії на Галицькому напрямку, де планувалося перерізати шляхи відходу на захід Бучацького угруповання німецьких військ.

На другому етапі стояло завдання:

- розвивати наступ ударних угрупувань 3-ї гвардійської, 13-ї, 60-ї і 38-ї Армій, Танкових Армій і Кінно-механізованих груп на захід від рубежу Західний Буг.

[1] Львовская операция, с. 42.

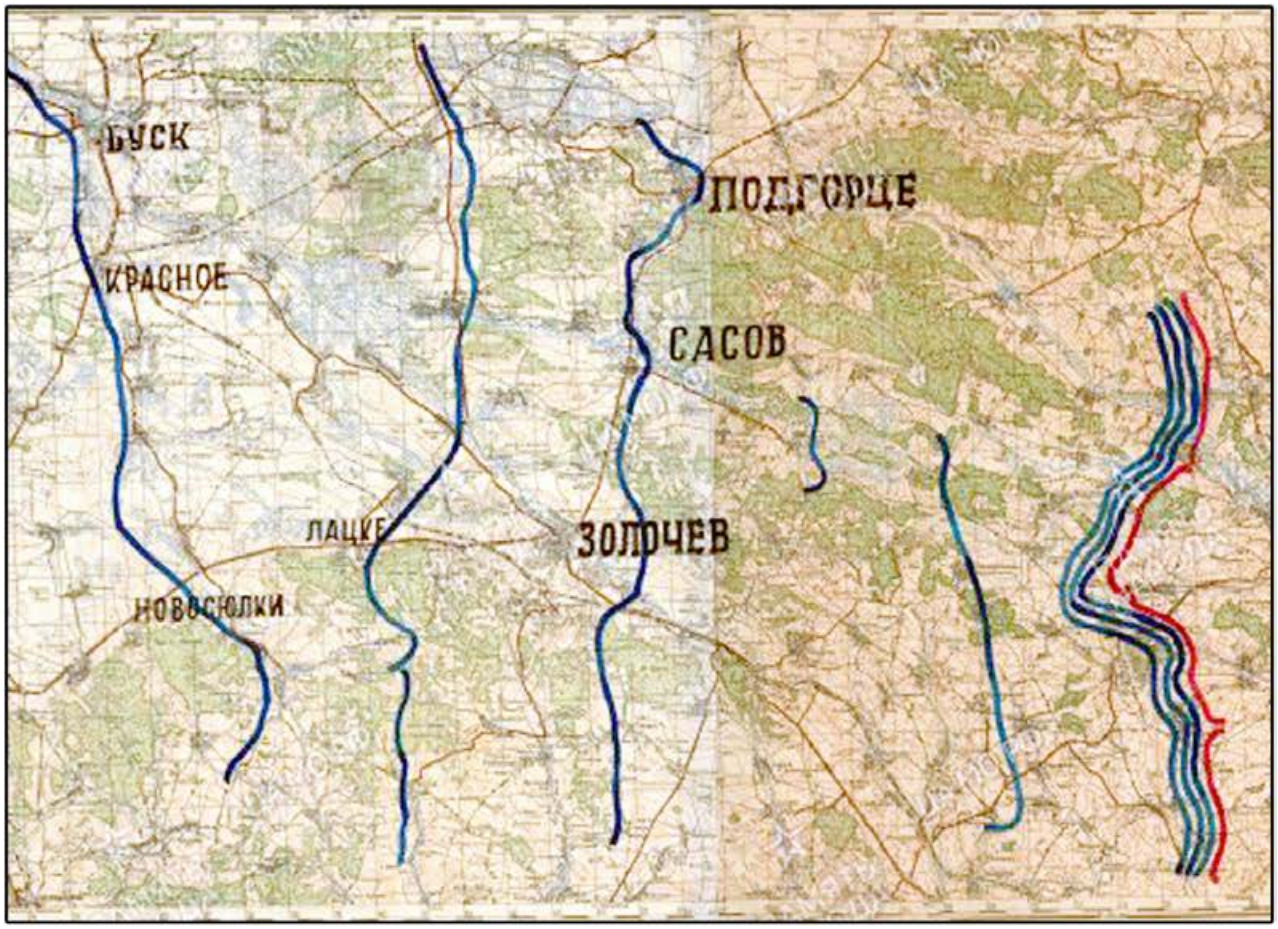

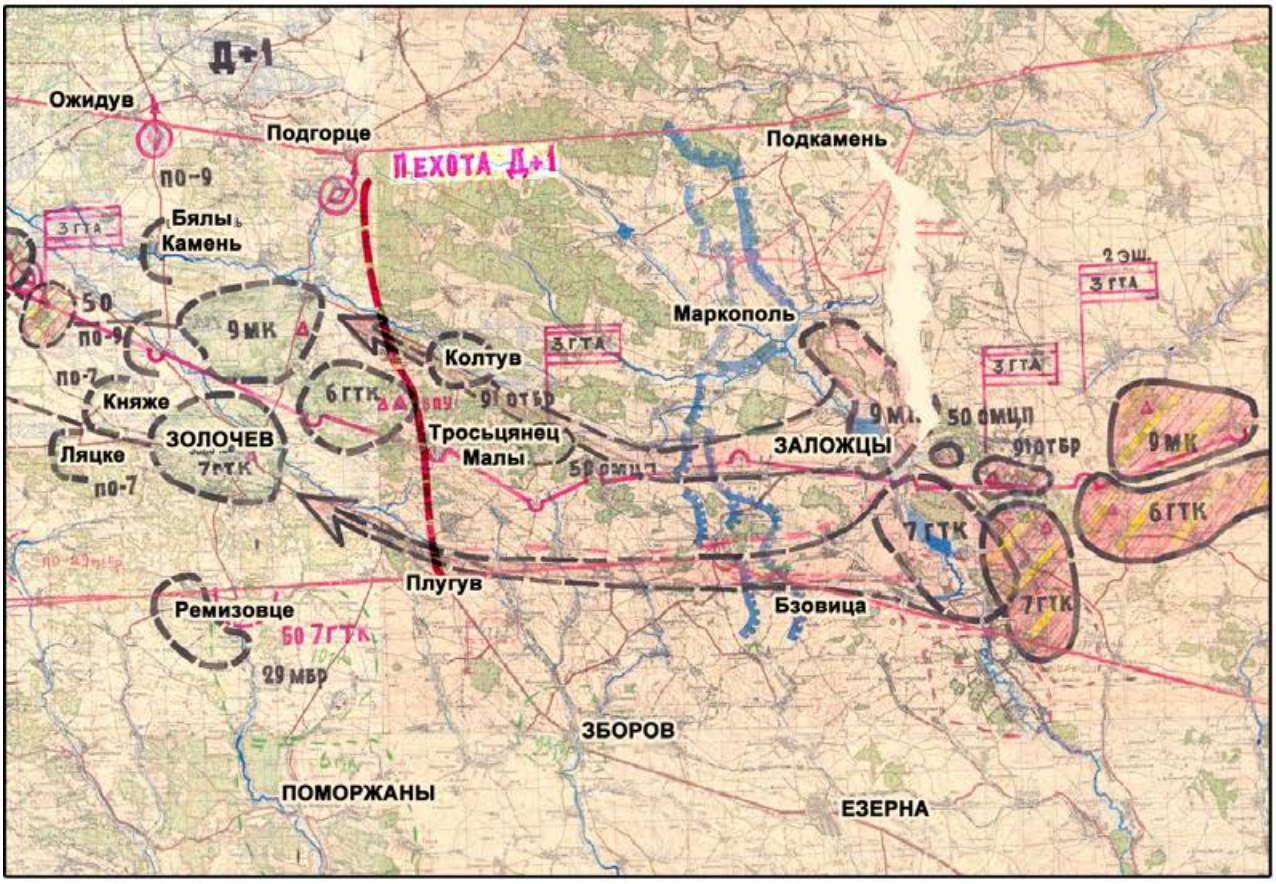

Рис.1-(4-5). **Оборонні рубежі німецьких військ на Львівському напрямку і план введення в прорив 3-ї гвардійської Танкової Армії (Д+1).** *[ПН].*

- охопити з півночі, північного заходу, півдня і південного заходу міста Рава-Руська і Львів.
- оточити і знищити Львівське і Рава-Руське угрупування противника і оволодіти містами Львів і Рава-Руська.
- захопити переправи через р. Сян в районі Ярослав і через р. Дністер в районі Рудки[1].

Таким чином, характерною особливістю Львівської операції, за задумом її організаторів, мало стати почергове оточення і знищення чотирьох угрупувань противника: на першому етапі – Бродівського і Володимир-Волинського, а на другому – Львівського і Рава-Руського. Крім того планувалося створити передумови для оточення і розгрому Бучацького угруповання німецьких військ, яке було обмежене у своїх діях з південно-західної сторони глибоководною річкою Дністер.

Згідно з планом Львівської операції, завдання з оточення і знищення Львівського угруповання німецьких військ покладалося на 3-ю гвардійську і 4-у Танкові Армії, 60-у і 38-у загальновійськові Армії.

Завдання для 38-ї Армії було поставлене наступним чином:

> «За підтримки 2-ї Повітряної Армії прорвати оборону супротивника на фронті Бзовиця – Богданувка і, наступаючи в загальному напрямку на Поморжани – Перемищляни – Городок (Грудек Ягельоньскі) в обхід м. Львова з півдня, у взаємодії з 60 А і 4 ТА оточити і знищити Львівське угруповання противника»[2].

Натомість завдання з оточення і знищення Рава-Руського угруповання німецьких військ покладалося на 1-у гвардійську Танкову Армію, ударне угруповання 13-ї загальновійськові Армії і Кінно-механізовану групу генерала Соколова, яка повинна була ввійти в прорив в напрямку Золочів – Жовква – Рава-Руська (рис. 1-3).

На оволодіння Рава-Руською відводилося 4 дні, а Львовом – 5 днів. На кінець п’ятого дня війська 1-го Українського фронту повинні були закріпитися на рубежі Замостя – Томашув – Немирів – Яворів – Мостиська – Рудки.

Дещо по-іншому задум Львівської операції розкривався в післявоєнних історичних дослідженнях, у т. ч. у мемуарах

---

[1] Львовская операция.., с. 43-44.

[2] Журнал боевых действий войск 38 А, л. 17.

безпосередніх учасників події. Наприклад, командуючий військами 1-го Українського фронту маршал Конєв писав, що задумом операції було оточення і знищення Львівсько-Бродівського угрупування противника, взяття міста Львова і розсічення Групи Армій «Північна Україна».

Маршал Іван Конєв:

«Учитывая наши возможности и силы противника, войскам фронта ставилась задача окружить и уничтожить львовско-бродскую группировку врага, взять Львов, рассечь группу армий "Северная Украина", одну ее часть отбросить в район Полесья, другую — к Карпатам, а главными силами фронта выйти на рубеж Вислы.

Такой замысел операции требовал большой перегруппировки войск, поскольку главные силы фронта к тому времени находились на его левом крыле»[1].

Очевидно, що таке трактування задуму Львівської операції було зроблене на підставі досягнутих результатів бойових дій, а не на основі плану операції і наказу про її проведення.

Якби військам 1-го Українського фронту, згідно з планом Львівської операції, вдалося за лічені дні оточити і знищити Львівське та Рава-Руське угруповання німецьких військ, то б для них відкривалася привабливa перспектива оволодіння не тільки всією Польщею, але й виходу на територію Німеччини.

План Бродівського оточення німецьких військ

Угруповання німецький військ в районі Бродів у 1944 році двічі потрапляло в оточення.

Перше оточення Бродівського угруповання, здійснене військовими частинами 13-ї і 60-ї Армій, стало одними із наслідків весняної операції 1-го Українського фронту. Бродівське угруповання, що мало на той час у своєму складі не більше 2-х дивізій, попри численні зусилля радянських військ, зуміло уникнути розгрому.

На думку аналітиків штабу 1-го Українського фронту, головна причина полягала в тому, що в березні 1944 р. війська фронту виконували завдання зі звільнення від противника великої території України, вибиваючи його з Вінницької, Кам'янець-Подільської, Тернопільської і Чернівецької областей. Тому рубіж, зайнятий 13-ю Армією і правим флангом 60-ї Армії, що проходив в районі Луцьк –

[1] Конев И.С. Записки командующего фронтом, с. 232.

Броди – Тернопіль, в контексті завдань весняної операції військ 1-го Українського фронту певною мірою виявився другорядним.

На думку авторів аналітичного звіту «Оточення і розгром Бродівського угруповання противника», німецьке командування призупинило подальше просування 13-ї Армії і врятувало від кінцевого розгрому Бродівське угрупування своїх військ завдяки залучення оперативних резервів, зокрема 14-ї Галицької дивізії «СС», 349-ї і 291-ї піхотних дивізії. Після двох тижнів безуспішних боїв війська 13-ї Армії і правого флангу 60-ї Армії на початку квітня 1944 р. перейшли до оборони на рубежі, що пролягав на сході від Горохова, Бродів і Оліїва. 18 квітня перейшов до оборони і противник, утримуючи у своїх руках Броди – ворота на Львів[1].

Генерал Раус, командуючий німецькою 4-ю Танковою Армією, вважав, що головну роль у зриві першого Бродівського оточення відіграла бойова група «Фрібе», сформована з 507-го важкого танкового батальйону «Тигрів» і батальйону «Пантер»[2]. Червона Армія кілька разів оточувала Броди і брала в кільце частини XIII армійського корпусу генерала Гауффе, але щоразу кільце оточення розривала бойова група «Фрібе» і не дозволяла Червоній Армії пробити собі дорогу на Львів. Не досягши успіху, радянські війська – чи не єдиний раз в своїх військовій практиці – відступили, знявши осаду міста[3].

Невдале оточення XIII армійського корпусу в березня-квітні 1944 року в районі Бродів стало підґрунтям для поширеної версії, особливо серед деяких зарубіжних дослідників, що влітку 1944 р. Червона Армія намагалася оточити і знищити XIII армійський корпус, щоб відплатити за свою весняну поразку під Бродами. Однак архівні документи свідчать, що наміри командування 1-го Українського фронту були значно масштабніші і далекосяжніші. Бродівське оточення мало стати лише однією з ланок оточення і розгрому

---

[1] Журнал боевых действий частей 28 стрелкового корпуса, л. 90.

[2] За свідченнями унтер-офіцера 507-го важкого танкового батальйону Адольфа Новака, захопленого в полон 7.4.1944 р. в районі Бродів, танковий батальйон був сформований в жовтні 1944 р. в районі Відня і складався в основному з австрійців. На Східний фронт прибув 29-30 березня 1944 р. у складі 42 танків «Тигр». Батальйон належав до Резерву головного командування (РГК), а на час бойових дій підпорядковувався 8-й танковій дивізії, сформувавши з її танковим батальйоном бойову групу «Фрібе» – назва походить від прізвища командира танкової дивізії полковника Вернера Фрібе. *(РГП, дело 228. Документ 4 отдела Разведывательного Управления.., л. 71-72)*

[3] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 386.

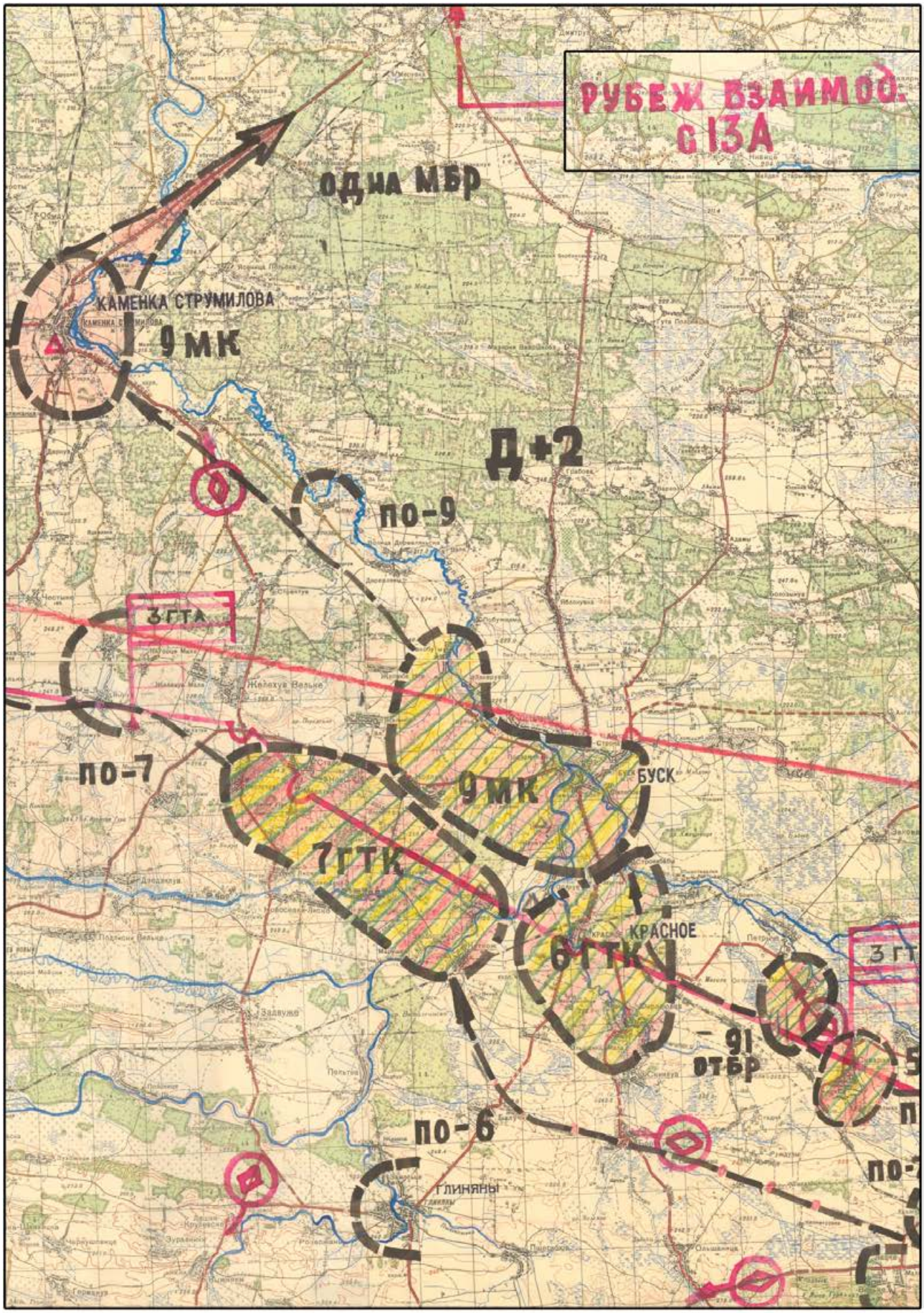

Рис.1-6. **План виходу 3-ї гв. Танкової Армії в район Красне – Буськ (Д+2) і маневру 9-го механізованого корпусу на Кам'янку Струмилову – Холоїв (Вузлове) з метою оточення Бродівського угруповання.** *[НП].*

чотирьох угруповань – Бродівського, Володимир-Волинського, Львівського і Рава-Руського. Інша справа, що під час липневого наступу1-го Українського фронту Бродівське оточення виявилося єдиним реалізованим.

За задумом радянського командування, передумови оточення німецьких військових частин в районі Бродів мали створити ударні угруповання 1-го Українського фронту на Рава-Руському і Львівському напрямках. Замкнення кільця оперативного оточення Бродівського угруповання покладалося на 9-й механізований корпус 3-ї гвардійської Танкової Армії і 112-у стрілецьку дивізію 27-го стрілецького корпусу 13-ї Армії.

9-й механізований корпус отримав завдання – після входження у прорив на ділянці Єлиховичі – Сасів – завдати удару у північно-західному напрямку Красне – Буськ – Кам'янка Струмилова. Після оволодіння Кам'янкою Струмиловою одна механізована бригада, очевидно, 71-а мбр, повинна була розгорнути наступ у північно-східному напрямку на Холоїв (Вузлове), де планувалося встановити контакт 112-ю стрілецькою дивізією 27-го стрілецького корпусу 13-ї Армії. Дивізія завдавала допоміжного удару в загальному напрямку на Холоїв і Кам'янку Струмилову з ділянки Галичани – Пильгани.

Основне завдання з перетворення оперативного оточення на тактичне, а також зі знищення оточених військ покладалося на стрілецькі дивізії 102-го стрілецького корпусу 13-ї Армії – 117 гвардійську, 172 і 162-у. З початком бойових корпус оборонявся на фронті шириною 66 км від Черниці до Барилова і своїми частинами на флангах мав згортати оборону противника до району, що на заході від міста Броди. .

До операції з оточення Бродівського угрупування були також залучені дивізії 23-го стрілецького корпусу 60-ї Армії. Корпус завдавав допоміжного удару з району Гнідава – Батьків в напрямку на Підгірці – Закомар'я. На другий день наступу, з підходом до рубежу Закомар'я – Петричі – Острівчик Польний, 23-й стрілецький корпус мав здійснити маневр 359-ю стрілецькою дивізією і завдати удару в північному напрямку на Соколівку (рис. 1-7). Натомість 68-а гвардійська дивізія повинна була бути готовою повернути фронт в північно-східному напрямку, щоб у взаємодії – на лівому фланзі з 359-ю дивізією, а на правому фланзі – 117-ю гвардійською стрілецькою дивізією, – знищити Бродівське угрупування противника.

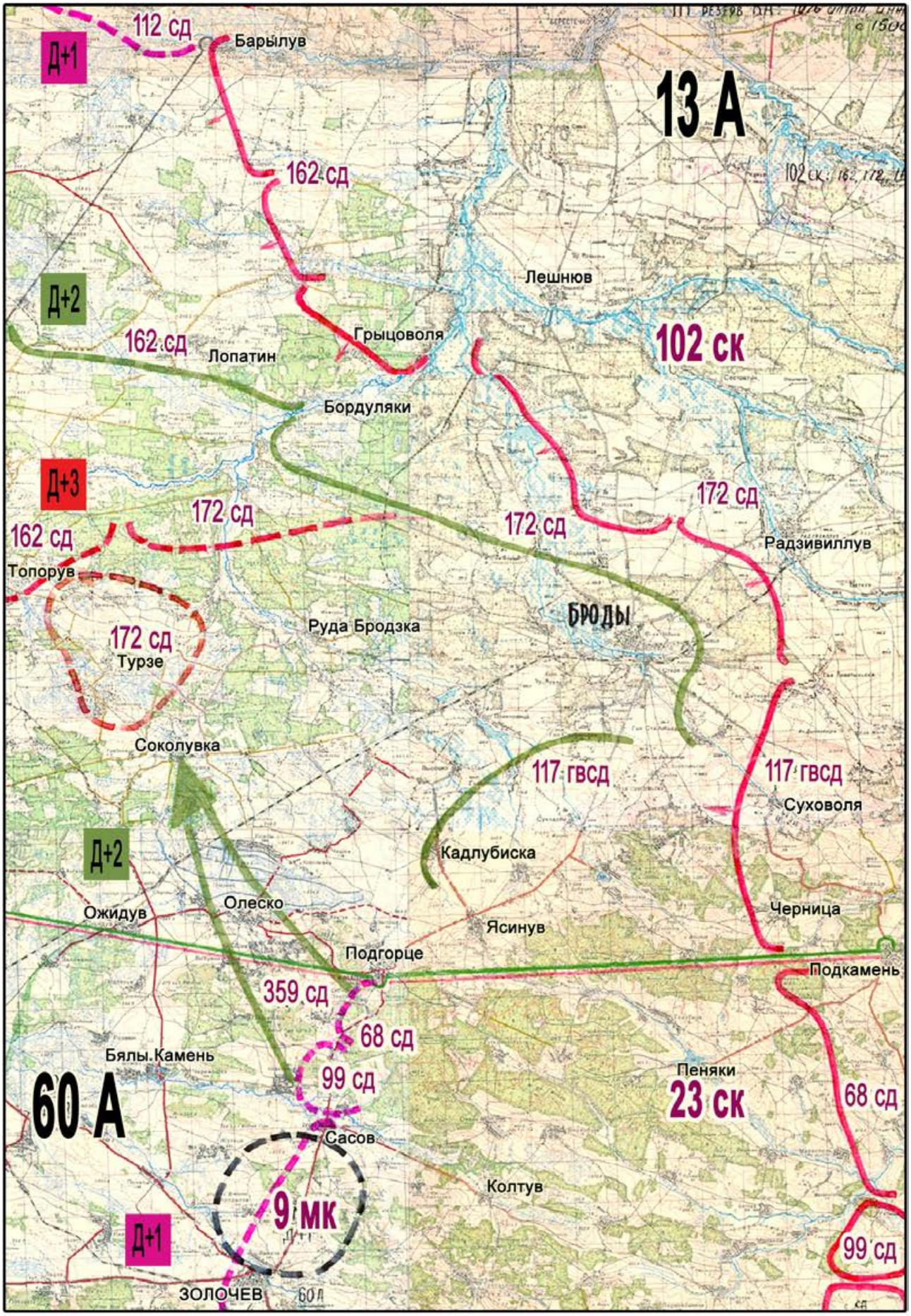

Рис. 1-7. **План Бродівського оточення німецьких військ стрілецькими дивізіями 102-го корпусу 13-ї А і 23-го корпусу 60-ї А. [ПН].**

У випадку залучення 68-ї дивізії до бойових дій з оточеними німецькими частинами Бродівського угруповання, 99-а стрілецька дивізії повинна була б розтягнути свої частини і продовжувати наступ на всій ширині ділянки наступу 23-го стрілецького корпусу[1].

Такий план не зовсім узгоджувався з наказом на наступ командуючого військами 1-го Українського фронту маршала Конєва. Адже згідно з ним 23-й стрілецький корпус мав завдавати удару в напрямку Соколівки силою 68-ї гвардійської і 99-ї стрілецьких дивізій, а 359-я дивізія входила до складу ударного угруповання для дії на головній ділянці прориву. Однак командування корпусу переконало командуючого 60-ю Армією генерала Курочкіна, що двома дивізіями важко буди виконати подвійне завдання – успішно вести наступальні дії в смузі наступу корпусу, і водночас разом з стрілецькими частинами 13-ї Армії оточити та знищити угруповання противника в районі Бродів. Саме для стрімкою удару в район Соколівки командування корпусу запропонувало на другий день Львівської операції ввести у дії резервну 359-у дивізію.

Як згадував начальник штабу 23-го стрілецького корпусу полковник Сергій Андрющенко, генерал-полковник Павло Курочкін вмів прислуховуватися до переконливих аргументів підлеглих командирів і дав згоду на використання 359-ї дивізії для оточення Бродівського угрупування противника[2].

Його схвалення знайшло відображення у схемі-рішенні на наступальну операцію 60-ї Армії. Згідно з нею двом полкам 359-ї стрілецької дивізії планувалося на другий день операції вийти в район Кути, а одному стрілецькому полку – в район Соколівки.

Таким чином, оперативне оточення Бродівського угруповання планувалося здійснити в районі Кам'янки Струмилової військами 9-го механізованого корпусу і 112-ї стрілецької дивізії, а тактичне оточення – в районі Соколівки стрілецькими частинами 172-ї і 359-ї дивізій. На оточення і знищення німецьких військ відводилося 2-3 доби. На кінець 4-ї доби дивізії 102-го стрілецького корпусу і 112-а дивізія 27-го стрілецького корпусу 13-ї Армії повинні були вийти на рубіж Рава-Руська – Жовква, прикриваючи з півночі і північного заходу наступ ударного угрупування 60-ї Армії, що діяла в напрямку Львова[3].

---

[1] Журнал боевых действий 23 ск, л.104-105.

[2] Андрющенко С. А. Начинали мы на Славутиче, с. 162.

[3] Журнал боевых действий 13 А, л.15.

ПЕРЕГРУПУВАННЯ ВІЙСЬК ГРУПИ АРМІЙ «ПІВНІЧНА УКРАЇНА». СПІВВІДНОШЕННЯ СИЛ

Група Армій «Північна Україна»

ВІЙСЬКАМ 1-го Українського фронту і лівого флангу 1-го Білоруського фронту влітку 1944 року протистояла Група Армій «Північна Україна». До 28 червня 1944 р. нею командував генерал-фельдмаршал Вальтер Модель, а після нього – генерал-полковник Йозеф Гарпе. До складу групи входили 1-а і 4-а німецькі Танкові Армії, якими командували генерали танкових військ Ерхард Раус і Вальтер Нерінг, і 1-а Угорська Армія – генерал-лейтенант Кароль Берегфі.

1-а Угорська Армія сприймалася німецьким командуванням як не дуже надійна і тому була підпорядкована 1-й Танковій Армії, складаючи Армійську групу «Раус». З метою посилення бойової спроможності угорських частин деякі німецькі дивізії ввійшли до складу угорських корпусів, зокрема 68-а піхотна дивізія – до складу VII угорського корпусу, 101-а єгерська – до XI угорського корпусу.

4-а Танкова Армія на початку липня 1944 р. мала такий склад:

LVI (56-й) танковий корпус – 26, 342 і 232-а піхотні, 1-а гірськострілецька дивізії;

VIII (8-й) армійський корпус – 211-а піхотна, 5-а гірськострілецька, 12-а резервна (угор.) дивізія;

XXXXII (42-й) армійський корпус – 72, 88, 214, 291 і 340-а піхотні, 213-а охоронна дивізія.

На початку липня 1944 р. до складу 4-ї Танкової Армії були переведені 16-а і 17-а танкові дивізії, які раніше дислокувалися в районі Станіславова на правому фланзі 1-ї Танкової Армії. 14 липня 1944 року вони разом з 340-ю і 291-ю піхотними дивізіями, виведеними з підпорядкування XXXXII армійського корпусу, сформували XXXXVI (46-й) танковий корпус 4-ї Танкової Армії[1]. Тому 340-а піхотна дивізія генерал-майора Отто Бойтлера і 291-а піхотна дивізія генерал-майора Артура Фінглера в історичних дослідженнях про Львівську (Львівсько-Сандомирську) операції згадуються і в складі XXXXII армійського корпусу, і в складі XXXXVI танкового корпусу.

[1] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 р., л. 78.

Протягом 10 місяців 1943-1944 рр. до складу 4-ї Танкової Армії належав і XIII армійський корпус генерала піхоти Артура Гауффе, однак 2 липня 1944 року він, разом з новоприбулою дивізією «Галичина», був знову перепідпорядкований 1-й Танковій Армії.

На початку липня 1944 року на посилення 4-ї Танкової Армії прибула 5-а танкова дивізія СС «Вікінг», однак, у зв'язку з критичним становищем Групи Армій «Центр» у Білорусії, в останні дні перед наступом 1-го Українського фронту вона була переведена на північний театр бойових дій.

Таким чином, на 13 липня 1944 року 4-а Танкова Армія мала у своєму складі 15 дивізій, серед яких – 13 піхотних, у т. ч. одна угорська, і 2 танкових.

Згідно з даними штабу 2-ї Повітряної Армії, станом на 9 липня 1944 року, проти правого флангу 1-го Українського фронту діяли 340, 291, 88 і 72-а піхотні дивізії 4-ї Танкової Армії (рис. 1-8).

У штабі 69-ї Армії 1-го Білоруського фронту уточняли, що 72-а піхотна дивізія частиною сил, а саме 2-м батальйоном 124-го піхотного полку, протистояла також лівому флангу Армії. Далі на північ була зосереджена 214-а піхотна дивізія[1].

Така конфігурація повністю відповідала оцінкам штабу 3-ї гвардійської Армії 1-го Українського фронту. Для уточнення складу угруповання противника в липні 1944 р. по всьому фронту армії були проведені силові розвідки силами від взводу піхоти до посиленого стрілецького батальйону. Вони підтвердили, що угрупування противника не зазнало змін. «На правому фланзі оборонялася 72 пд, в центрі – 88 пд, на лівому фланзі – 291 пд»[2]. У той час 340-а піхотна дивізія була зосереджена проти правого флангу 13-ї Армії.

Аналогічна диспозиція німецьких піхотних дивізій відображена карті Генерального штабу Сухопутних сил Вермахту станом на 9 липня 1944 р. (рис. 1-13). Можна лише уточнити, що супроти правого крила 1-го Українського фронту в оперативному резерві були розміщені 16-а і 17-а танкові дивізії, а також 213-а охоронна дивізія. Отже, загалом військам маршала Конєва протистояли 5 піхотних і 2 танкових дивізії 4-ї Танкової Армії.

Основне угруповання німецьких військ, що діяло у смузі відповідальності 1-го Українського фронту, було сконцентроване в складі Армійської групи «Раус», що об'єднувала німецьку 1-у Танкову Армію і союзну їй 1-у Угорську Армію.

---

[1] Журнал боевых действий 69 А. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г., л. 22.

[2] Журнал боевых действий 3 гв. А за июль месяц 1944 г., л. 16.

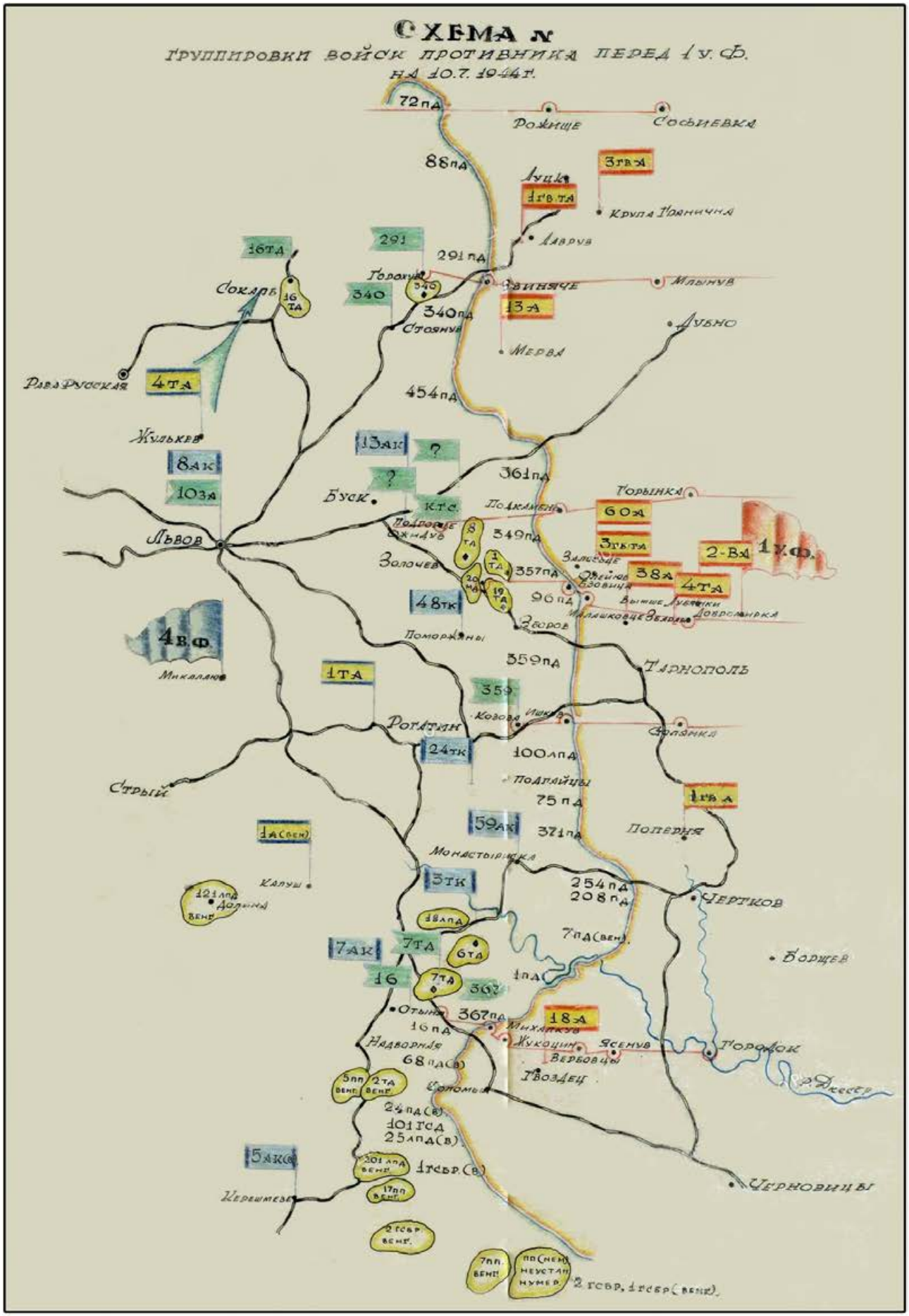

Рис. 1-8. **Угруповання німецьких військ перед 1-м Українським фронтом за даними штабу 2-ї Повітряної Армії на 10.07.1944 р.** *[ПН].*

Склад Армійської групи «Раус»:

XIII (13-й) армійський корпус – 454-а охоронна, 361-а піхотна дивізії, корпусна група «С» і 14-а Галицька СС-Добровольча дивізія;

XLVIII (48-й) танковий корпус – 349, 357, 96 і 359-а піхотні дивізії;

XXIV (24-й) танковий корпус – 100-а гірськострілецька, 75, 254 і 371-а піхотні дивізії;

LIX (59-й) армійський корпус – 208-а піхотна, 20-а угорська піхотна дивізії;

XLVI (46-й) танковий корпус – 1-а і 168-а піхотні дивізії;

III (3-й) танковий корпус *(армійський резерв*) – 1-а і 8-а танкові, 20-а панцер-гренадерська дивізії;

VII (7-й) угорський корпус – 68-а нім. піхотна дивізія, 16-а угор. піхотна дивізія;

XI (11-й) угорський корпус – 101-а нім. єгерська, 18-а угор. резервна, 24-а і 25-а угор. піхотні дивізії;

VI (6-й) угорський корпус – 27-а угор. легка дивізія, 1-а угор. гірськострілецька бригада;

Армійський резерв – угорські 2-а танкова, 7-а піхотна, 19-а резервна дивізії, 2-а гірськострілецька бригада.

Таким чином, військам 1-го Українського фронту протистояло угруповання військ Групи Армій «Північна Україна» у складі 38 дивізій і бригад, у тому числі 30 піхотних, легкопіхотних, резервних і гірськострілецьких дивізій та 2-х гірськострілецьких бригад, а також 5-и танкових і однієї моторизованої дивізії. З урахуванням ще однієї артилерійської дивізії і однієї артилерійської бригади матимемо загалом 40 дивізій і бригад. .

Необхідно відзначити, що розвідка 1-го Українського фронту досить точно встановила склад угрупування німецьких військ, що протистояли фронту. Станом на 14 липня 1944 року було зафіксовано в першій і другій лініях: «піхотних дивізій і бригад – 32. із них – угорських – 11, іноналіональних[1] – 1; танкових дивізій – 7, із них угорська – 1; мотодивізій – 1 (нім.), артдивізій і бригад – 2»[2]. Єдине, в чому вона помилилася розвідка, – у кількості танкових дивізій. Їх залишилося не 7, а 5. Це згодом підтверджував і маршал Конєв[3].

Наприкінці весни 1944 року перед 1-м Українським фронтом було зосереджено загалом 12 танкових дивізій і 6 окремих танкових батальйонів. Але у зв'язку з висадкою союзників у Нормандії і

[1] *«Іноналіональна» дивізія* – 14 Галицька СС-Добровольча дивізія.

[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 84.

[3] Конев И.С. Записки командующего фронтом, с. 225.

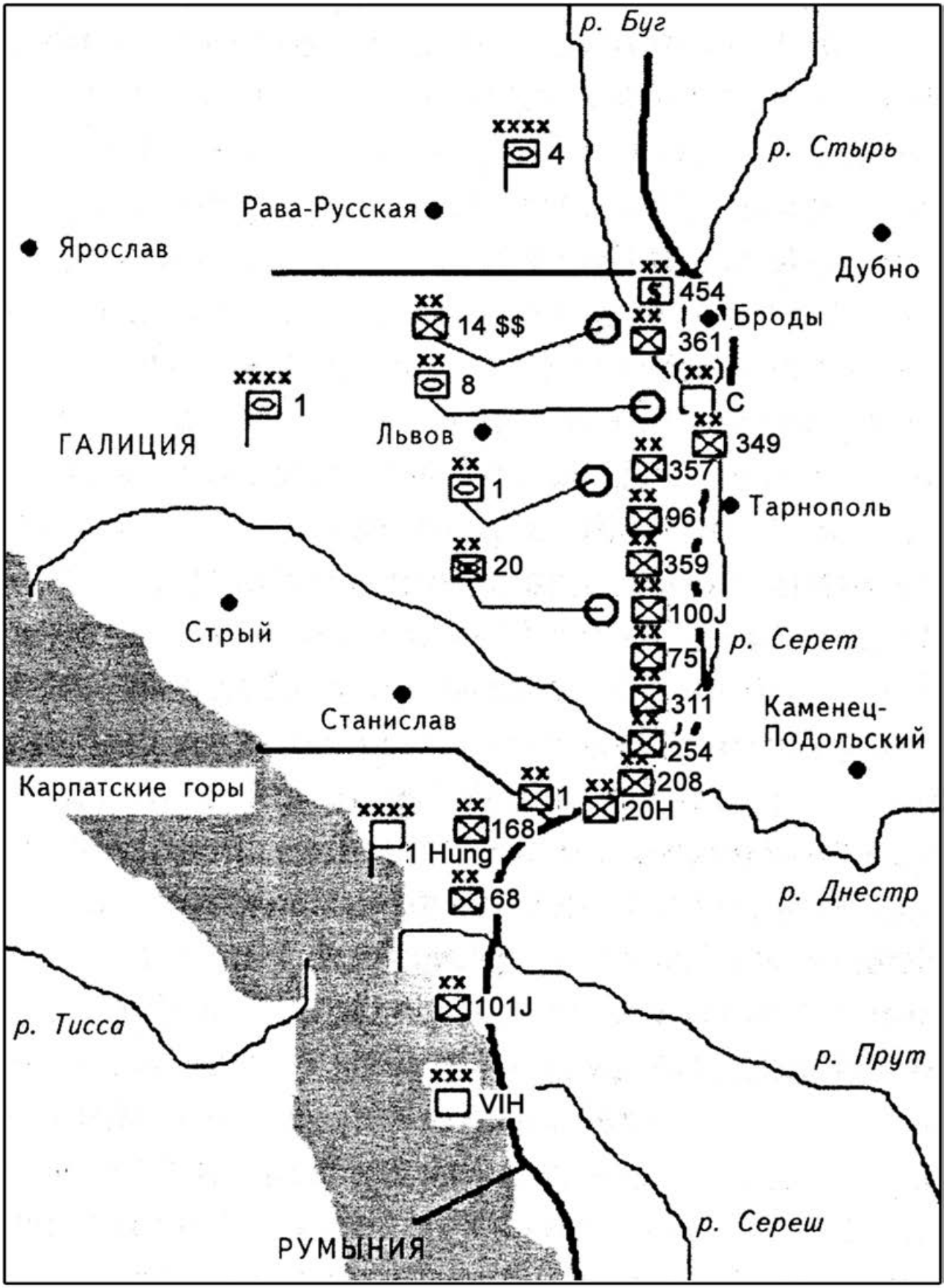

Рис. 1-9. **Армійська Група "Раус"**
(1-а Танкова Армія і 1-а Угорська Армія) перед початком літнього наступу
1-го Українського фронту *[Раус, с. 403].*

наступом Червоної Армії в Білорусі танкове угрупування Групи Армій «Північна Україна» було зменшене щонайменше вдвічі. На Захід був переведений 2-й танковий корпус СС у складі 9-ї танкової дивізії СС «Гогенштауфен» і 10-ї танкової дивізії СС «Фрундсберг»[1]. Водночас танкова дивізія СС «Адольф Гітлер», 6, 7, 10, 19 танкові дивізії були перекинуті на Білоруський театр воєнних дій.

Напередодні літнього наступу розвідувальний відділ штабу 1-го Українського фронту підготував також довідку про чисельність, озброєння і оперативну щільність військ противника, зосереджених перед фронтом. Згідно з нею, основні сили Групи Армій «Північна Україна», що протистояли фронту маршала Конєва, мали у своєму складі приблизно 300 тисяч людей, на озброєнні яких було майже 6 тисяч гармат і мінометів, близько 1 тисячі танків. приблизно 15 тисяч автоматів і 12 тис. кулеметів.

Таблиця 1.1

Угруповання німецьких військ, зосереджене перед 1-м Українським фронтом станом на 10.07.1944 р.

	3 Гв. А (60 км)	**13 А (91 км)**	**60 А (30 км)**	**38 А (37 км)**	**1 Гв. А (113 км)**	**18 А (100 км)**	**1 УкрФ (431 км)**
Піх. батальйоні	26	28	14	24	88	85	**265**
Артдивізіонів	21	19	11	16	53	40	**160**
Загалом людей	35600	29300	22200	30650	101400	81500	**300650**
Активних штиків	26100	20500	15700	21100	76500	63150	**223050**
Автоматів	2110	2050	1320	1990	5750	2011	**15231**
Кулеметів	1337	1172	865	1683	4592	2558	**12207**
Гармат	534	443	280	441	1223	750	**3671**
Мінометів	278	294	200	271	630	484	**2157**
Танків і САУ	175	90	100	77	325	205	**972**

Як свідчить таблиця, основна частина німецького угруповання була зосереджена на південному фланзі проти 1-ї гвардійської і 18-ї Армії. Однак до початку наступу 1-го Українського фронту липня 1944 року німецьке командування зосередило свої оперативні танкові резерви в районі наступу ударних угруповань 1-го Українського фронту як на Рава-Руському напрямку – 16-а і 17-а танкові дивізії в районі Горохова і Порицька, так і на Львівському – 1-а і 8-а танкові

[1] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 405.

дивізії в районі Перемишлян і Золочева. Водночас не виключалася можливість головного удару і в районі Станіславова, де залишалися 2-а угорська танкова дивізія і 20-а моторизована дивізія.

Напрошується висновок, що перегрупування військ 1-го Українського фронту для завдання головних ударів на Львівському і Рава-Руському напрямку певною мірою було розкрите противником. Однак навряд чи німецьке командування усвідомлювало рівень концентрації військ і бойових засобів на ділянках, визначених для прориву німецької оборони.

Загальне співвідношення військових сил і бойових засобів 1-го Українського фронту і супротивного угруповання ГА «Північна Україна»

Співвідношення сил на радянсько-німецькому фронті в липні 1944 року стало темою як окремих досліджень, так і складовими частинами багатьох праць наукового і мемуарного характеру. Значна частина оцінок не викликає сумнівів і суперечливих трактувань. Однак чимало позицій вимагають уточнень і пояснень. Тому зупинимося на цих питаннях докладніше.

Таблиця 1.2

Загальне співвідношенні сил і бойових засобів 1-го Українського фронту і відповідного угруповання ГА «Північна Україна»

Категорії сил і бойових засобів	1 УкрФ	ГА «Північна Україна»	Співвід-ношення
з'єднання і частини			
Стрілецькі / піхотні дивізії і бригади	80	32	2,5 : 1
Стрілецькі / піхотні батальйони	720	265	2.7 : 1
Танкові і механізовані корпуси / дивізії	10	6	1,7:1
Артилерійські дивізії	4	1,5	2,7:1
чисельний і бойовий склад			
Загальний бойовий склад	843000	300650	2,8 : 1
Загальний чисельний склад	1 200 000	530 000	2,3 : 1
бойові засоби			
Гармати і міномети	16567	5828	2,8 : 1
Танки і САУ	2200	900	2,4 : 1
Літаки	3197	540	5,9 : 1

Аналіз співвідношення сил і бойових засобів супротивних сторін розпочнемо з піхоти.

Співвідношення стрілецьких і піхотних дивізій

В оцінці кількості піхотних з'єднань 1-го Українського фронту розбіжностей не виявлено. За словами командуючого маршала Конєва, напередодні липневого наступу у складі фронту нараховувалося 84 дивізії, у тому числі 6 кавалерійських і 4 артилерійські[1]. Отже, до піхоти належали 74 стрілецькі дивізії. До цієї категорії доречно додати і 6 кавалерійських дивізії, оскільки аналогічних військових з'єднань Вермахту на цій ділянці Східного фронту не було. Отже, 80 стрілецьких і кавалерійських дивізій – це 720 батальйонів.

Деякі розбіжності спостерігаюся в оцінці кількості німецьких військових з'єднань. Якщо штаб 1-го Українського фронту 14 липня 1944 року фіксував перед фронтом 30 піхотних дивізій і 2 піхотні бригади[2], то сучасна російська історіографія веде мову про 35 піхотних дивізій і 2 бригади[3].

Деякі сучасні російські дослідники воєнної історії, за наявності широкого кола доступних джерел, змушені визнати, що теперішні офіційні оцінки також виявляються перебільшеними. Наприклад, В. Маковський у спеціальній публікації, присвяченій 70-річчю Львівсько-Сандомирської операції, відзначає, що основні сили Групи Армій «Північна Україна», що протистояли військам 1-го Українського фронту, нараховували 31 піхотну дивізію і 2 угорські піхотні бригади[4]. Це вже дуже близько до 30 піхотних дивізій і 2-х бригад, тобто оцінки, зробленої штабом 1-го Українського фронту в липні 1944 році.

Співвідношення бронетанкових сил

При оцінці співвідношення бронетанкових сил військові штаби Червоної Армії порівнювали німецькі танкові і механізовані дивізії з танковими і механізованими корпусами. 1-й Український фронт мав у своєму складі 7 танкових і 3 механізовані корпуси, що протистояли 5-ти танковим і одній механізованій дивізіям Вермахту.

Що ж до кількісного показника бронетехніки 1-го Українського

---

[1] Конев И.С. Записки командующего фронтом, с. 237.
[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 84.
[3] Великая Отечественная война 1941–1945 годов. В 12 т. Т. 4, с. 450.
[4] Маковский В.Б. Львовско-Сандомирская наступательная операция, с. 130.

44) Übersicht

über

Vermutliche Sollstärken

sow. russ. Verbände

Stand: Sommer 1944

									(120 u 82 mm)			
Sch.Div.	9354	—	—	—	32	12	48	—	139	140	640	1700
gek.Sch.Div.	8000	—	—	—	32	12	42	—	76	140	640	1700
Gde.Sch.Div.	10585	—	—	—	36	12	48	—	143	140	660	1900
Pz.Korps	10500	198	16-40	22	44	—	24	16	90	1000	—	—
Pz.Brig.	1200	65	—	—	—	—	4	—	6	120	—	—
Pz.Rgt.	550	41	—	3	—	—	—	—	—	60	—	—
Gde.Pz.Durchbr.Rgt.	350	21	—	2	—	—	—	—	—	40	—	—
mech.Korps	16000	191	16-40	40	60	—	48	16	150	1600	—	—
mech.Brig.	3800	41	—	9	12	—	12	—	36	340	—	—
Kav.Korps	19000	41-123	16-21	12	120	—	36	18	156	500	1050	15500
Kav.Div.	5700	41?	—	3	24	—	12	6	48	130	300	5100
Art.Div.	9800	—	—	—	210	—	—	—	108	1800	—	—
Flak Div.	2000	—	—	—	—	—	—	64	—	300	—	—

Рис. 1-10. **Огляд ймовірного штатного складу радянсько-російських з'єднань за даними Вермахту. Стан на літо 1944 року.** *[РГП].*

фронту, а саме 2206 танків і СУ, – то він також не викликає сумніву. Хіба що можна уточнити – ця цифра стосуються бойових машин, що перебували у строю. Ще 39 танків і самохідок знаходилися в ремонті[1].

Певна розбіжність спостерігається при оцінці німецьких бронетанкових сил. Якщо розвідувальних відділ штабу Першого Українського фронту оцінював кількість танків і самохідних артилерійських установок у кількості 972 одиниці, то в маршала Конєва і в більшості сучасних публікацій фігурує дещо зменшена цифра – 900. Це пояснюється тією обставиною, що розвідка фронту вважала, що станом на 14 липня 1944 року перед військами фронту було зосереджено 7 танкових дивізій, хоча на той час залишилося лише 5. Відповідно після боїв цілком слушно була дещо відкоригована загальна кількість бронетанкових машин у бік зменшення.

Співвідношення артилерійських з'єднань і бойових засобів

Невеликого коригування протягом десятиліть зазнали показники розвідувального відділу штабу 1-го Українського фронту щодо артилерійських і мінометних засобів Групи Армій «Північна Україна». За його інформацією, противник у смузі наступу 1-го Українського фронту зосередив 3671 гармату і 2157 мінометів. Разом – 5828 стволів.

У записках маршала Конєва і в теперішніх публікаціях фігурує здебільшого цифра 6300 стволів.

Слід відзначити, що в штабних документах 1-го Українського фронту при оцінці збройних засобів супротивних сторін також зустрічається цифра 6300 гармат і мінометів, точніше 6325 одиниць. Саме таку кількість артилерійсько-мінометних стволів, за даними всіх видів розвідки, мав противник перед 1-м Українським фронтом станом на 15 червня 1944 р[2]. Однак протягом наступних тижнів артилерійське угруповання суттєво скоротилося у зв'язку з переведення частини резервів, особливо танкових, на Західний фронт і на Білоруський театри воєнних дій.

У доповіді командування німецької 311-ї артилерійської дивізії особливого призначення про зосередження власних і ворожих артилерійських частин на фронті Групи Армій «Північна Україна»

---

[1] Справка о наличии танков и СУ по 1 УкрФ. Период с 13.07.1944 по 13.07.1944 г., л. 91.

[2] Журнал боевых действий войск 1 УкрФ. Период с 01.06.1944 по 30.06.1944 г., л. 58

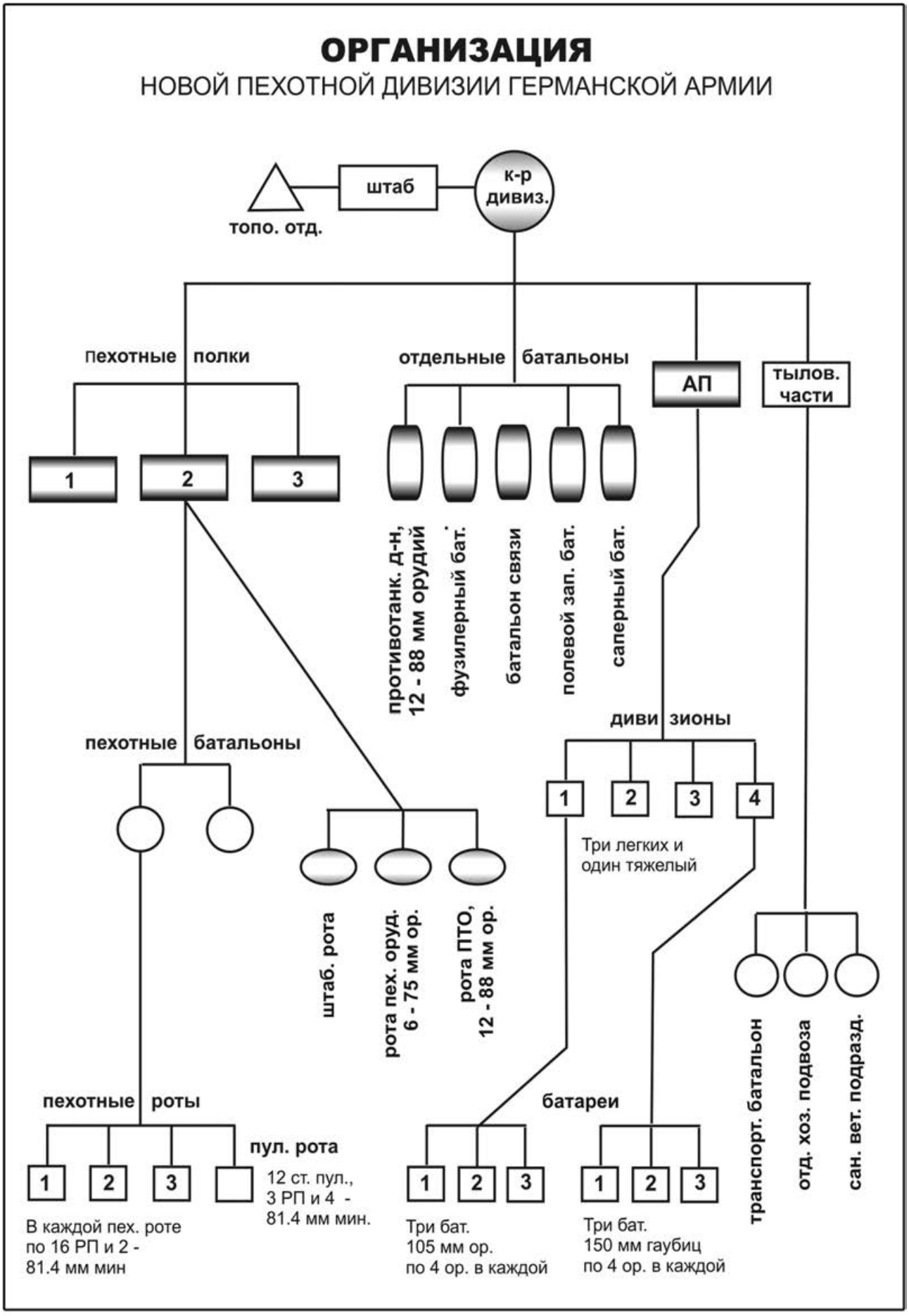

Рис. 1-11. **Схема організації німецької піхотної дивізії нового зразка (1944 р.) згідно з даними розвідорганів Червоної Армії. *[ПН].***

(станом на 10 липня 1944 р.) вказано, що німецька сторона, окрім протитанкових гармат і полкової артилерії, сконцентрувала 473 легкі та важкі артилерійські батареї загальною чисельністю близько 1800 стволів. Ця цифра стосувалася всієї Групи Армій «Північ Україна», у тому числі VIII армійського і LVI танкового корпусів 4-ї Танкової армії, що були зосереджені супроти лівого флангу 1-го Білоруського фронту. Обидва корпуси з частинами посилення нараховували 95 легких і важких артилерійських батарей, або ж приблизно 360 артилерійський стволів. Таким чином, безпосередньо проти військ 1-го Українського фронту було зосереджено 378 батарей (1440 стволів), що належали до дивізійної артилерії і артилерії Резерву головного командування[1].

Необхідно відзначити, що кількісні характеристики артилерійського угруповання противника досить точно встановили у розвідувальному відділі 1-го Українського фронту. За їхніми даними, дивізійна артилерія і артилерія Резерву головного командування противника нараховувала 1521 ствол. Різниця між обома оцінками доволі незначна, особливо з огляду на те, що деякі артилерійські батареї, зосереджені в районі стику 1-го Українського фронту і 1-го Білоруського фронту, могли діяти по військах і об'єктах обох фронтів.

Отже, для порівняння артилерійських і мінометних засобів 1-го Українського фронту і супротивної сторони коректніше вживати цифру розвідувального відділу штабу фронту станом на 10 липня 1944 р., а це 5828 гармат і мінометів.

Співвідношення бойових засобів військово-повітряних сил

Війська 1-го Українського фронту підтримували 9 авіаційних корпусів і 3 авіаційні дивізії 2-ї Повітряної Армії. На 13 липня 1944 р. вони нараховували загалом 3197 літаків, у т. ч. 1314 винищувачів, 1099 штурмовиків, 673 бомбардувальники, 111 розвідників і коректувальників[2]. Характерною, що за сумарною кількістю ударної авіації – бомбардувальників, штурмовиків і винищувачів – 2-га Повітряна Армія була значно чисельнішою і потужнішою, ніж військово-повітряні сили Німеччини, призначені для участі в червні 1941 року в операції «Барбаросса» (3086 літаків 2-ї ПА у порівнянні з 2382 літаками «Люфтваффе»)[3].

---

[1] Az.: FeindLageberichte. Juli 1944. Band 26, S. 39-43.

[2] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 15-об.

[3] Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941., с. 476.

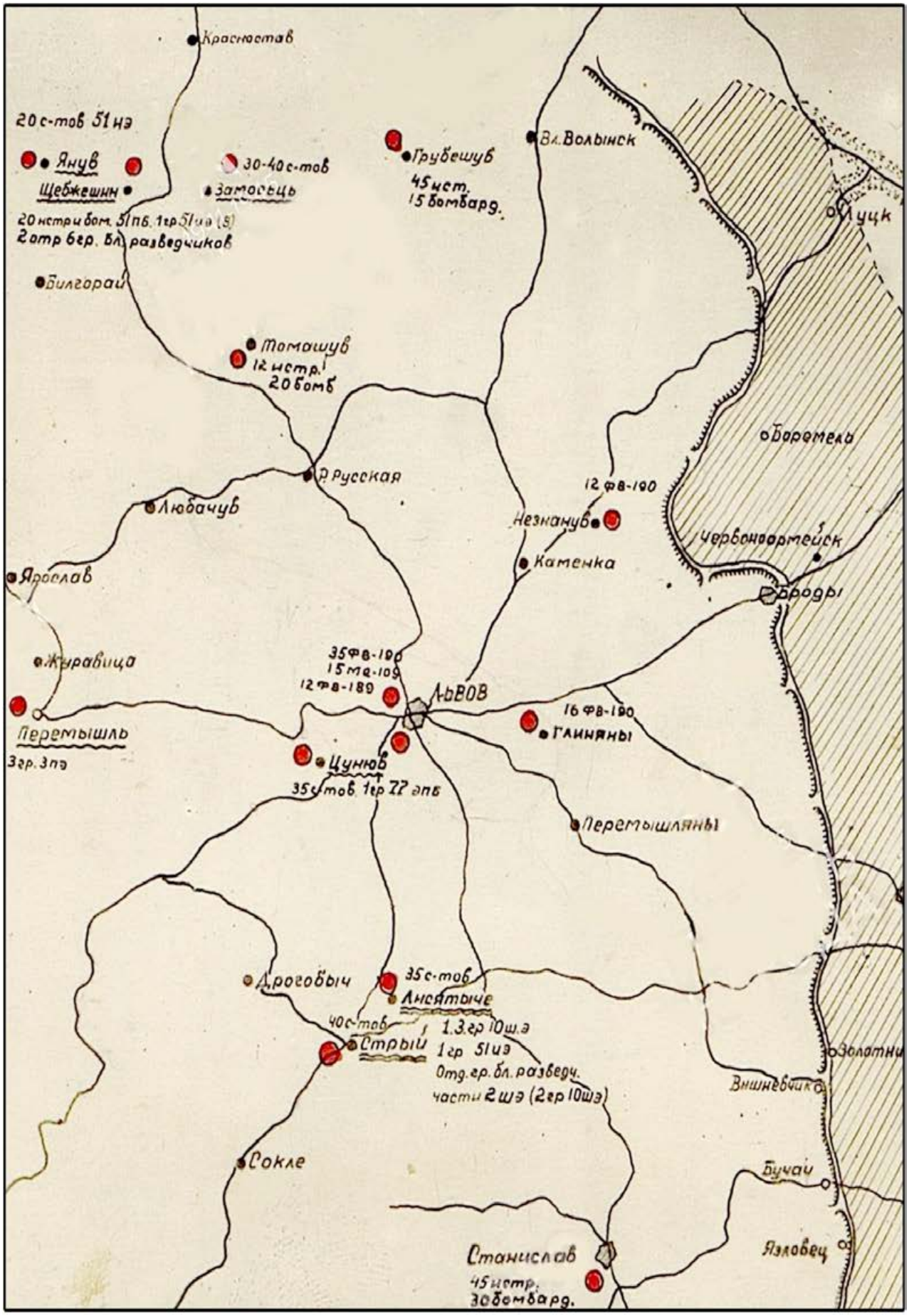

Рис. 1-12. **Місця базування авіаційних частин Вермахту напередодні наступу 1-го Українського фронту.** *[ПН].*

У липня 1944 року перед 1-м Українським фронтом діяла авіація 4-го Повітряного Флоту у складі 4-го і 8-го авіаційних корпусів, що базувалася в основному на Львівському і Стрийському аеровузлах. Згідно з даними штабу 2-ї Повітряної Армії, авіаційне угруповання противника нараховувало 700-720 літаків, у тому числі 120 штурмовиків, 100 винищувачів, 450 бомбардувальників і 50 розвідників. Щоправда штаб 8-ї Повітряної Армії, яка перебувала в підпорядкуванні 2-ї Повітряної Армії, уточняв, що до цієї цифри зараховані 180 літаків, що розташовувалися на аеродромах у Бресті і Білостоці, тобто в смузі відповідальності сусіднього 1-го Білоруського фронту. Таким чином безпосередньо перед 1-м Українським фронтом було зосереджено 520-540 літаків[1].

Немає сумніву, що для ударів по військах, техніці і об'єктах в смузі наступу 1-го Українського фронту могли бути задіяні літаки німецьких військово-повітряних сил, що базувалися на аеродромах в Бресті і Білостоці. Одна не менш ймовірна, що таку можливість допомогти своїм сусідам, тобто 2-й Повітряній Армії, мали літаки 6-ї Повітряної Армії, які прикривала війська на лівому фланзі 1-го Білоруського фронту. Вони базувалися неподалік на аеродромах в районі Луцьк, Белицьк, Колки[2]. Очевидно, що при порівнянні варто врахувати потенційно можливі бойові засоби або обох сторін протистояння. або не враховувати їх зовсім.

Співвідношення загального чисельного і бойового складу

Цей показник за минулі десятиліття зазнав найбільших змін і до цих пір не позбавлений суперечливих трактувань.

Якщо згідно з даними розвідувального відділу штабу 1-го Українського фронту бойовий склад німецького угрупування нараховував приблизно 300 тисяч людей, то в післявоєнних і теперішніх публікаціях, у т. ч. в спогадах маршала Конєва, здебільшого йдеться про 600 тис. людей бойового складу, а разом з тилами – про 900 тис. людей.

Оцінки кількісного стану військах 1-го Українського фронту практично незмінні – це 843 тис. людей бойового складу, а разом з тилами – 1 млн. 200 тис. людей[3].

Таким чином згідно з вищеназваними оцінками загальне співвідношення у людях становило 1,3 : 1, а серед бойового складу – 1,4 : 1.

---

[1] Журнал б. д. 8 ПА, с. 2.

[2] Журнал б. д. 1 Белорусского фронта, арк. 14.

[3] Конев И.С. Записки командующего фронтом, с. 230.

Цей показник викликає закономірний сумнів. Адже він суперечить як загальному співвідношенню сил на Східному фронті на середину літа 1944 року, так і співвідношення кількості військових з'єднань (дивізій) на ділянці 1-го Українського фронту.

Згідно з документами Генерального штабу Сухопутних сил Вермахту, захоплених Червоною Армією, на 1 липня .1944 р. на Східному театрі військових дій нараховувалося 2 млн. 235 тисяч людей, включаючи Люфтваффе і війська «СС»[1]. Ще близько 800 тисяч осіб, за підрахунками радянських науковців, належали до військ союзників Німеччини – Фінляндії, Угорщини, Румунії, Болгарії, а також до іспанської і словацької дивізій, французького і хорватського піхотних полків, інших іноземних підрозділів, які в липні 1944 року брали участь у боях на радянсько-німецькому фронті[2].

Таким чином, Німеччина разом зі союзниками на 1 липня 1944 року на зосередила Східному фронті близько 3-х мільйонів людей. Натомість у той же період у складі радянських діючих фронтів і окремих армій нараховувалося близько 6,7 млн. людей[3]. Загальна перевага Червоної Армії в живій силі становило приблизно 2,2 до 1.

Подібне співвідношення в людях ми отримаємо, якщо порівняємо сили 1-го Українського фронту і супротивного німецького угруповання на основі кількості розрахункових з'єднань – дивізій і бригад.

Згідно з даними Головного розвідувального управління Генерального штабу Червоної Армії, отриманих з німецьких трофейних документів, на 10 червня 1944 р. проти СРСР було зосереджено 175 з 272 дивізій і бригад Діючої Армії Вермахту. Натомість проти 1-го Українського фронту діяло 38 з'єднань (30 піхотних дивізій, 2 гірськострілецькі бригади, 5 танкових дивізій і 1 моторизована дивізія). Якщо 175 дивізій і бригад – це 2 млн. 235 тисяч людей, то 38 з'єднань – приблизно 485 тисяч осіб загального чисельного складу. Відповідно загальне співвідношення в людях 1-го Українського фронту і супротивного німецького угруповання становитиме 2,5 : 1.

Дещо інше співвідношення отримаємо, якщо врахуємо чисельність німецьких Сухопутних сил на Східному фронті станом

---

[1] Entwicklung der Iststärke des Ostherres – Диаграмма наличного состава Восточной армии, л. 15.

[2] Гриф секретности снят: Потери Вооруженных Сил СССР в войнах, боевых действиях и военных конфликтах, с. 385.

[3] Исаев А. Случайности и закономерности, с. 13.

на 1 червня 1944 року, тобто до початку операції «Багратіон», коли німецькі війська зазнали важких втрат. На той час німецькі війська нараховували 2 млн. 620 тис. військовослужбовців. У такому разі частка 38 дивізій групи Армій «Північна Україна» становитиме приблизно 570 тисяч осіб.

На нашу думку, саме в межах 485 – 570 тис. людей і можна оцінити загальну чисельність угруповання німецьких військ, яке разом з тилами протистояло 1-му Українському фронту в липні 1944 року. Звичайно, що угорські з'єднання, особливо легко-піхотні і резервні дивізій, гірськострілецькі бригади навіть кількісно суттєво поступалися німецьким з'єднанням. Тому середній показник чисельності німецько-угорського військового угруповання – приблизно 530 тисяч осіб – не виглядає перебільшенням.

Очевидно, що остаточні цифри реального співвідношення сил на початку Львівської операції липня 1944 року ще належить встановити. Однак, попри широке тиражування показників співвідношення в людях від маршала Конєва, у тому числі у відповідних стаття російської, англійської і навіть української вікіпедій, необхідно зауважити, що вони дуже завищені. Російський дослідник В. Маковський, представник науково-дослідного інституту Військової академії Генерального штабу ЗС РФ, у своїй ґрунтовній праці про Львівсько-Сандомирську операцію стверджує, що німецько-угорське угруповання перед 1-м Українським фронтом в липні 1944 року мало у своєму складі понад 600 тис. людей, а загальна перевага в людях була подвійною[1].

На нашу думку, така оцінка вже досить наближена до реальної.

Співвідношення сил на Львівському і Рава-Руському напрямках та головних ділянках прориву німецької оборони

Командування 1-го Українського фронту, запланувавши два удари з прориву фронту противника на ділянках, що розміщувалися одна від одної на віддалі 60-70 км, намагалося добитися на Рава-Руському і Львівському напрямках переконливої переваги в людях і бойових засобах. Натомість німецьке командування зуміло перегрупувати лише свої танкові частини.

---

[1] Маковский В.Б. Львовско-Сандомирская наступательная операция: взгляд через 70 лет, с. 130-132.

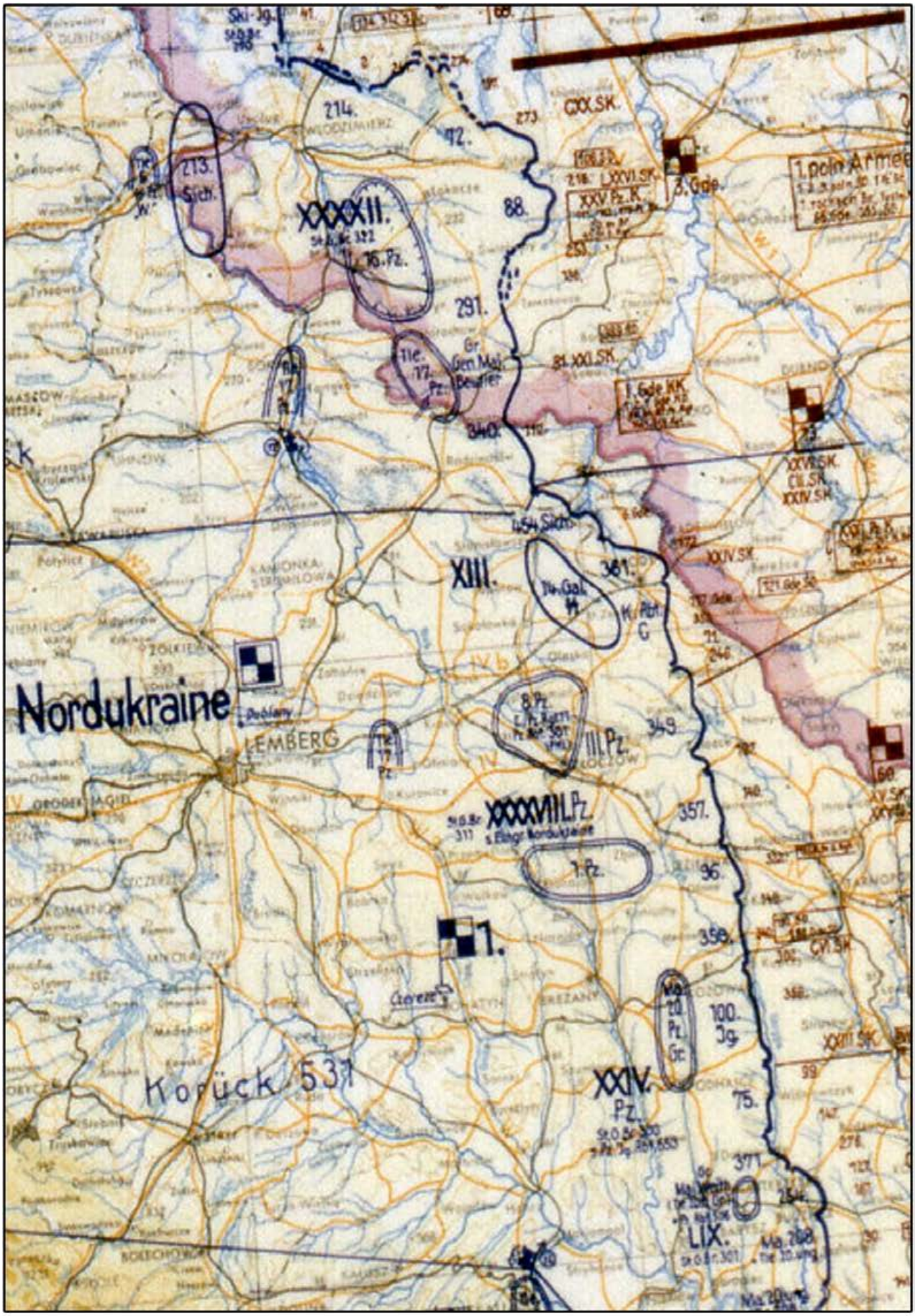

Рис. 1-13. **Угруповання німецьких військ на Рава-Руському і Львівському напрямках станом на 9.07.1944 р.** *[LageOst9Jul44a_lg].*

Склад німецького військового угруповання перед початком Львівської операції:

- проти 3-ї гвардійської Армії – 72-а і 88-а піхотні дивізії, два полки 291-ї піхотної дивізії, 213-а охоронна і 16-а танкова дивізії:
- проти 13-ї Армії – один піхотний полк 291-ї піхотної дивізії, 340-а і 361-а піхотні, 454-а охоронна дивізії, корпусна група «С», 14-а дивізія СС «Галичина», 17-а танкова дивізія;
- проти 60-ї А – 349-а піхотна дивізія, один полк 357-ї піхотної дивізії, 8-а танкова дивізія;
- проти 38-ї А – два полки 357-ї піхотної дивізії, 96-а і 359-а піхотні, 1-а танкова дивізії.

Загалом на Рава-Руському і Львівському напрямках проти 41 піхотної і 6 кавалерійських дивізії 1-го Українського фронту було зосереджено 13 піхотних дивізій Вермахту.

Таблиця 1-3

Співвідношення сил по піхоті на Рава-Руському і Львівському напрямках згідно з даними штабу 1-го Українського фронту станом на 10.7.44 р.[1]

Загально-військові Армії	Ширина фронту, км	К-сть батальйонів		Щільність на 1 км		Співвід-ношення
		ЧА	В-хт	ЧА	В-хт	
Рава-Руський напрямок						
3 гв. Армія	65	108	26	1,66	0,4	4,2 : 1
13 Армії	90	81	28	0,9	0,3	3 : 1
Разом	**155**	**189**	**54**	**1,22**	**0,35**	**3,5 : 1**
Львівський напрямок						
60 Армія	30	90	14	3	0,5	6 : 1
38 Армія	40	90	24	2,25	0,6	3,7 : 1
Разом	**70**	**180**	**38**	**2,57**	**0,54**	**4,7 : 1**
У ЦІЛОМУ	**225**	**369**	**92**	**1,64**	**0,41**	**4 : 1**

Отже, виходячи із співвідношення кількості стрілецьких і піхотних батальйонів на Львівському і Рава-Руському напрямках

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г.,л. 277.

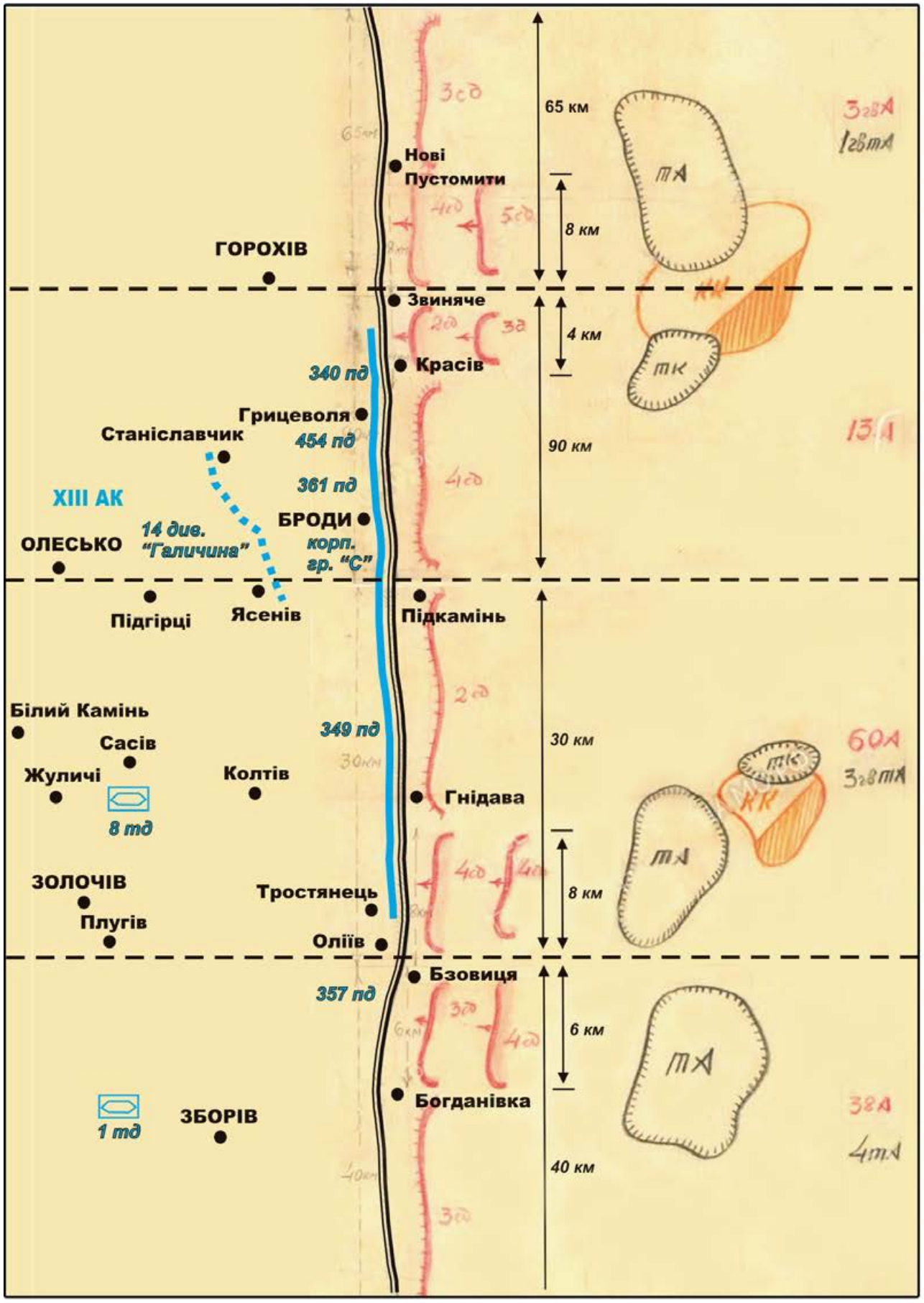

Рис. 1-14. **Комбінована схема бойових порядків військ 1-го Українського фронту на ділянках головних ударів і позиції Бродівського угруповання німецьких військ.** *[ПН].*

перевага в піхоті 1-го Українського фронту перед початком Львівської операції становила 4 до 1[1]. А урахування стрілецьких батальйонів 9 стрілецьких дивізій 5-ї гвардійської Армії, яка на початку операції перебувала у фронтовому резерві і згідно з планом мала діяти для розвитку успіху на Львівському напрямку, перевага була майже п'ятикратна.

Вищенаведена таблиця підкреслює пріоритетність Львівського напрямку, де дивізії 60-ї і 38-ї Армій були сконцентровані на ділянці фронту шириною 70 км. В той час як 3-я гвардійська і 13-а Армії займали більш ніж вдвічі більшу смугу шириною 155 км.

На Львівському напрямку була досягнута значно більша перевага у піхотних частинах. Та особливо про пріоритетне значення цього напрямку свідчить концентрація бронетанкових сил – 6 танкових і механізованих корпусів супроти 3-х корпусів на Рава-Руському напрямку. Не випадково у деяких мемуарах учасників подій, зокрема у члена Військової ради 1-го Українського фронту генерала Костянтина Крайнюкова, саме Львівський напрям характеризується як головний напрям під час літнього наступу 1944 року[2].

Переконлива перевага 1-го Українського фронту в живій силі і бойових засобах була досягнута на ділянках прориву, що становили на Рава-Руському напрямку – 12 км, а на Львівському – 14 км. Тут було зосереджено понад 70 % артилерії фронту, до 90 % танків і САУ і вся авіація фронту. Маршал Іван Конєв вважав, що «в результаті проведеного перегрупування військ командуванню фронтом вдалося на напрямках головних ударів на ділянках прориву досягнути абсолютної переваги над противником в силах і засобах: в людях – майже в 5 разів, гарматах і мінометах – в 6-7 разів, в танках і САУ – в 3-4 рази»[3].

Якщо співвідношення в танках і САУ не викликають серйозних застережень, то показники переваги в живій силі, в гарматах і мінометах виглядають суттєва заниженими.

Значно переконливіші цифри містить аналітичний звіт «Львівська операція». підготовлений 1944 року штабом 1-го Українського фронту (оперативне управління, відділ з використання досвіду війни). Згідно з їхніми даними, на напрямках головних ударів перевага в людях (піхоті) становила 27-30 : 1, а по артилерії 11,3-15:1[4].

---

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 205-об.
[2] Крайнюков К.В. Оружие особого рода, с. 205.
[3] Конев И.С. Записки командующего фронтом, с. 238.
[4] Львовская операция (наступление войск 1 УкрФ с 13 по 27 июля 1944 года), с. 31.

Рис. 1-15. **Диспозиція німецьких військових частин на ділянці фронту 60-ї Армії станом на 10.07.1944 р.** *[ПН].*

Таблиця 1-4

Співвідношення піхоти та артилерії супротивників на напрямках головних ударів 1-го Українського фронту за даними авторів аналітичного звіту «Львівська операція»

	На фронті 3 Гв. армії		На фронті 13 Армії		На фронті 60 Армії		На фронті 38 Армія	
	на напр. гол. удару	на допо-міжн. напр.	на напр. гол. удару	на допо-міжн. напр.	на напр. гол. удару	на допо-міжн. напр.	на напр. гол. удару	на допо-міжн. напр.
Піхота	**27 : 1**	1,6 : 1	**30 : 1**	4 : 1	**27 : 1**	1 : 0,6	**29 : 1**	1,5 : 1
Артилерія	**13 : 1**	1,5 : 1	**11,3 : 1**	5,2 : 1	**13,5 : 1**	1 : 1,2	**15 : 1**	1 : 1.4

При спробі перевірити співвідношення піхоти супротивних сторін на Рава-Руському і Львівському напрямках на основі використовуваних військовими штабами вихідних даних у нас вийшли дещо інші результати. Особливо велика різниця виявилася на Львівському напрямку, де перевага у піхоті становила в середньому 18 : 1, в той час як на Рава-Руському напрямку – в середньому 29 : 1.

Таблиця 1-5

Уточнене співвідношення сил по піхоті на ділянках головних ударів Рава-Руського і Львівського напрямків

Загально-військові Армії	Ширина ділянки гол. удару, км	Кількість батальйонів		Щільність на 1 км		Співвід-ношення
		ЧА	Вермахт	ЧА	Вермахт	
Рава-Руський напрямок						
3 Гв. Армія	8	81	3,2	10	0,4	25 : 1
13 Армії	4	45	1,2	11,2	0,3	37 : 1
Разом	**12**	**126**	**4,4**	**10,5**	**0,37**	**29 : 1**
Львівський напрямок						
60 Армія	8	72	4	9	0,5	18:1
38 Армія	6	63	3,6	10,5	0,6	17,5 : 1
Разом	**14**	**135**	**7,6**	**9,6**	**0,54**	**18:1**

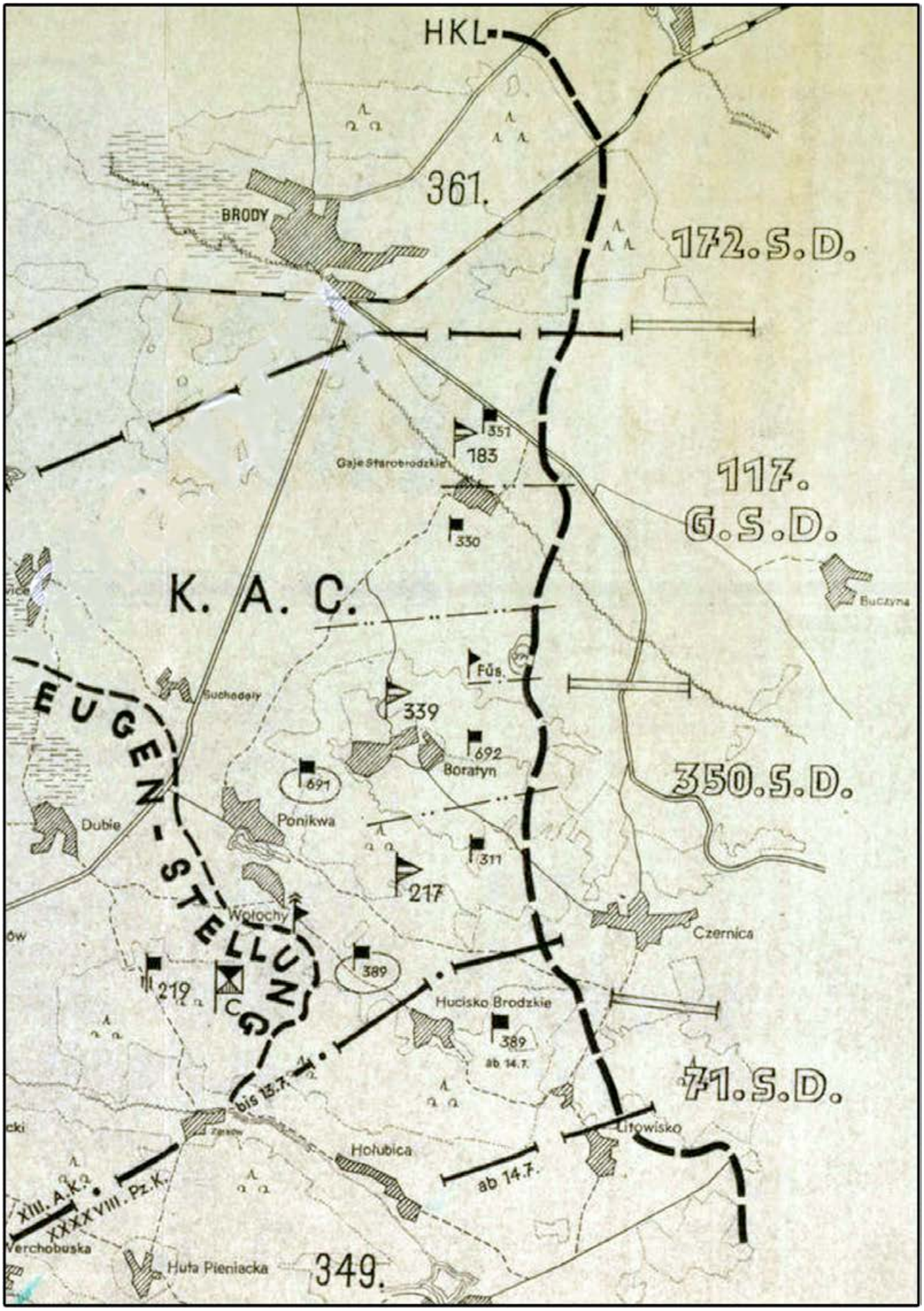

Рис. 1-16. **Оборонні позиції корпусної групи "С" в районі, що на південь від Бродів, станом на 12 липня 1944 р.**
[Российско-германский проект – надалі РГП].

Чому ж все таки помилилися аналітики штабу 1-го Українського фронту, вважаючи, що на Львівському напрямку на ділянках прориву 60-ї і 38-ї Армії перевага в піхотних батальйонах становила 27-29 : 1? А може, це не була помилка. Цілком можливо,що під час підрахунків співвідношення сил у піхоті були враховані 9 стрілецьких дивізій 5-ї гвардійської Армії, яка мала діяти у другому ешелоні ударного угруповання на Львівському напрямку. Тоді справді перевага в стрілецьких батальйонах досягне рівня 27-29 : 1.

Однією з дискусійних тем до цих пір залишається співставлення бойової сили німецької піхотної і червоноармійської стрілецької дивізій. Згідно з даними штабу 60-ї Армії, середня чисельність стрілецьких дивізій напередодні літнього наступу 1944 року становило 6750 людей, а в сусідній 38-й Армії – майже – 6930 осіб. У той час сила німецької піхотної дивізії оцінювалася в середньому як 8 тис. вояків[1].

Однак при цьому не враховувалося, що бойова сила стрілецьких дивізій різко зростала за рахунок армійський і фронтових частин посилення, а також резервів Головного командування Червоної Армії. Якщо 10 стрілецьких дивізій 38-ї Армії напередодні липневого наступу 1944 року нараховували близько 70 тисяч людей, то з бойовими частинами посилення – майже 93 тисячі людей, або ж в середньому по 9300 людей з розрахунку на 1 дивізію.

Таким чином, стрілецька дивізія з частинами посилення по людях, а особливо по вогневих засобах, не лише не поступалося, а часто значно переважала німецьку піхотну дивізію.

Цікавий висновок про співвідношення сил в липні 1944 року зробили у штабі 3-ї гвардійської Танкової Армії. Там вважали, що на Львівському напрямку головного удару «перевага в живій силі і техніці була стосовно противника більш ніж десятикратною»[2].

Навіть така узагальнена оцінка співвідношення сил є значно точнішою, ніж у маршала Конєва, який говорив лише про п’ятиразову перевагу в людях.

---

[1] Журнал боевых действий 60 А, л. 229-об.; Журнал боевых действий войск 38 А, л. 72; Львовская наступательная операция 60 А, л. 47-48.

[2] Журнал боевых действий 3 гв. ТА, л. 10.

НОВІ БОЙОВІ ЗАСОБИ І ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ СУПРОТИВНИКІВ

Штурмові батальйони 1-го Українського фронту

Досвід наступальних операцій Червоної Армії у другій половині 1943-го – на початку 1944-го років виявив потребу ефективних інструментів для прориву добре укріпленої німецької оборони. Під час підготовки до літнього наступу 1944 року командування 1-го Українського фронту, окрім посилення авіаційних, артилерійських і танкових частин, зробило ставку на формування штурмових стрілецьких батальйонів.

На базі кращих стрілецьких підрозділів кожна стрілецька дивізія повинна була підготувати по 3-4 штурмові батальйони, які посилювалися взводом або ротою саперного батальйону, батареєю 76-міліметрових гармат польової артилерії. До складу штурмових батальйонів, які мали діяли на напрямках головного удару, включалися танки і самохідні установки, здебільшого по 5 бронеодиниць на 1 батальйон.

Командуючий 60-ю армією генерал Курочкін вважав, що при формуванні штурмових батальйонів вдалося виробити оптимальний склад:

> «Інші фронти також створили штурмові батальйони, але робили це по-різному. Ленінградський фронт штурмовим батальйонам придавав два артдивізіони, роту танків та іншу техніку. Такий штурмовий батальйон важкий, але впевнено проламує собі дорогу.
>
> Прибалтійський фронт – полегшив до неймовірного свої штурмові батальйони, зняв навіть міномети…
>
> Ми штурмові батальйони не обтяжили, але дали їм все необхідне для бою в глибині…»[1].

Бойова підготовка штурмових батальйонів активно проводилася в другій половині червня – на початку липня 1944 р. Особлива увага зверталася на вивчення питань наступу штурмового батальйону на міцно укріплену смугу противника, наступу під сильним вогнем противника, взаємодії вогневих засобів при прориві 1-ї траншеї і при знищенні ДЗОТів, організації взаємодії зі стрілецькими,

[1] Львовская наступательная операция 60 А, л. 72.

артилерійськими, танковими підрозділами та відбиття контратак деблокованих груп противника тощо. Теоретичні заняття чергувалися з практичною вогневою і тактичною підготовкою[1].

Під час інспектування штурмових батальйонів 107-ї стрілецької дивізії заступник командуючого 60-ю Армією генерал-майор Зиков загалом позитивно оцінив їх підготовку, зазначивши, що на день перевірки – 9.07.1944 р. – штурмові батальйони 516-го і 522-го стрілецьких полків добилися у бойовій підготовці задовільних результатів. Темп наступу досягнув 5 км на годину, артилерія активно підтримувала піхоту вогнем і не відставала від атакуючих підрозділів. Чисельний склад в штурмових ротах був доведений до 90 людей[2].

Загалом в штурмових батальйонах 107-ї стрілецької дивізії нараховувалося по 430-450 осіб, включаючи придані частини – саперний взвод і батарею 76-міліметрових гармат польової артилерії. У деяких дивізіях 60-ї армії чисельність стрілецьких рот і чисельність штурмових батальйонів була ще вищою. Якщо в 460-му стрілецькому полку 100-ї дивізії середня чисельність рот становила 95 бійців, то в 472-му стрілецькому полку була доведена до 100 військовослужбовців[3].

Для дії в вкладі штурмових батальйонів 60-ї Армії призначалися 82 танки і самохідно-артилерійські установки, у тому числі 22 танки Т-34 зі складу 59-го окремого танкового полку, 20 танків зі складу 6-го гвардійського танкового корпусу 3-ї гвардійської Танкової Армії, 16 самохідно-артилерійський установок ІСУ-152 від 1827-го важкого самохідно-артилерійського і 24 установки СУ-76 від 1889-го самохідно-артилерійського полку. У резерві командуючого 60-ю Армією перебував 29-й важкий танковий полк прориву у складі 21-ї бойової машини ІС-122. Разом – 103 танки і самохідно-артилерійські установки.

---

[1] Доношу, что численный состав штурмовых батальонов и приданные средства усиления (артиллерия и саперы) следующие.., л. 214-215.

[2] 9.7, 44 произвел поверку степени боевой подготовки двух штурмовых батальонов 516 и 522 сп 107 сд, л. 42.

[3] Сведения о численном составе штурмовых батальонов стрелковых полков 100 сд, л. 282.

Таблиця 1-6

Розподіл танків і самохідно-артилерійських установок серед штурмових батальйонів 60-ї Армії[1]

Дивізії 1-го ешелону 60-ї Армії	К-сть штурм. бат.	Типи бойових машин				Разом
		Т-34	ІС-2	САУ-152	САУ-76	
322	4	12		4	4	20
336	3	10		4		14
107	4	10		4	5	19
302	4	10		4	5	19
99	2				10	10
Резерв ком. 60-ї А			21			
У цілому	**17**	**42**	**21**	**16**	**24**	**103**

Значне бронетанкове посилення одержали штурмові батальйони 38-ї Армії. Для прориву оборони противника на 6-кілометровій ділянці головного удару (Бзовиця – Богданівка) призначалися 12 штурмових батальйонів дивізій першого ешелону – 70, 121 і 211-ї.

Правофлангова 70-а гвардійська дивізія сформувала 4 штурмові батальйони на основі стрілецьких підрозділів 205-го і 207–го полків. До їх складу передали 17 бойових машин – 9 танків Т-34 і 8 установок ІСУ –152.

Для 4-х штурмових батальйонів 121-ї стрілецької дивізії було виділено 20 одиниць бронетехніки, у тому числі 9 танків Т-34, 5 самохідно-артилерійських установок СУ-152 і 6 установок СУ-76. Однак найпотужнішу підтримку отримали 4 штурмові батальйони 211-ї стрілецької дивізії – 9 танків Т-34, 8 самохідок ІСУ-152 і 10 установок СУ-76 . Загалом – 27 одиниць, тобто в середньому майже по 7 машин на один батальйон.

Якщо штурмові батальйони вищезгаданих трьох дивізій повинні були прориватиоборону на ділянці головного удару, то 2 штурмові батальйони 304-ї стрілецької дивізії – на напрямку допоміжного удару на ділянці Богданівка – Данилівці. Їм виділялося 10 одиниць бронетехніки – 2 танки КВ і 8 самохідно-артилерійських установок СУ-76. Ще одна бойова машина – танк КВ, перебував, очевидно, в оперативному резерві[2].

---

[1] Журнал боевых действий 60 А, л. 90; Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 21.

[2] Журнал боевых действий войск 38 А, л. 20.

Таким чином для прориву оборони штурмовими батальйонами 60-ї і 38-ї Армій на Львівському напрямку призначалося 178 танків і САУ. У тому числі на 14-кілометровій ділянці головного удару (Гнідава – Бзовиця – Богданівка) – 158 бойових машин, а на допоміжних Підгорецькому і Бережанському напрямках – по 10 танків і самохідок.

Значна кількість бронетехніки була виділена штурмовим батальйонам на Рава-Руському напрямку. У складі 10 штурмових батальйонів 3-ї гвардійської Армії було зосереджене 63 танки 150-ї танкової бригади і 39-го танкового полку, а також 12 самохідних установок 293-го гвардійського самохідно-артилерійського полку. Бронетанкову підтримку штурмовим батальйонам 13-ї Армії забезпечували 87-й танковий полк (39 бойових машин) і 327-й гв. самохідно-артилерійський полк (21 установка ІСУ-122)[1].

Важкі танкові та самохідно-артилерійські полки прориву на базі бойових машин імені Сталіна – ІС-2 та ІСУ-152

1941 і 1942 роки німецько-радянської війни, попри загальну військову перевагу Вермахту, на танковому фронті відзначалися тактичною перевагою радянський танків Т-34 над кращими німецькими танками PzKw-III і PzKw-IV. Потужна 76-міліметрова гармата, надійна 45-міліметрова броня і високі ходові якості дозволяла «тридцятичетвірці», розробленій у Харкові, впевнено почувати себе у двобої з німецькими «панцерниками».

Німецький генерал Е. Раус згадував:

> «Зазвичай російські танки стояли в засаді і чекали, поки наші танки не наблизяться на відстань 1200 метрів… Після цього вони відкривали вогонь, а наші PzKw-IV ще не могли відповідати….
>
> Для ефективного поборювання Т-34 німецьким танкам з 50-міліметровою довгою гарматою (PzKw-III) і 75-міліметровою короткою (PzKw-IV) необхідно було підійти на відстань 600-800 метрів, однак радянські танкісти намагалися не давати їм такої можливості»[2].

Тактична перевага радянських танків почала зникати з появою на фронті німецького важкого танка PzKw-VI «Тигр» і середнього танка

[1] Журнал боевых действий 13 А, л. 13.
[2] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 282.

PzKw-V «Пантера». Згадуючи один з перших боїв «Тигрів» з Т-34, що відбувся в березні 1943 в районі Харкова, очевидець згадував:

> «Замість того, щоб виходити із села, наші «Тигри» зайняли добре замасковані позиції і використовували переваги в далекобійності своїх 88-міліметрових гармат. За короткий час вони знищили 16 Т-34, що стояли на відкритій місцевості, після чого решта повернули назад…»[1].

Фактично, німецькі і радянські танки помінялися місцями. Тепер «Тигр» міг без проблем розстрілювати Т-34 з відстані 1200-1500 метрів, в той час як «тридцятичетвірці», щоб пробити 100-міліметрову броню важкого німецького танка, необхідно було наблизитися до нього на відстань 500-600 м.

Щоб підвищити шанси Т-34 у двобої з «Тигром» і «Пантерою» його модернізували і з січня 1944 року почали випускати з новою баштою і 85-міліметровою гарматою, здатною пробити броню «Тигра» з відстані 1000 метрів. Та основною відповіддю на німецькі «Тигри» стали важкі радянські таки ІС-2 і важкі самохідні установки ІСУ-152, названі на честь Йосифа Сталіна. Вони почали поступати у війська на весною 1944 року і могли вести успішну боротьбу бої з важкими танками і самохідними установками противника, а також з артилерією, ДОТами і ДЗОТами з дистанції 1,5-2 км.

На початку червня 1944 року за підписом командуючого військами 1-го Українського фронту маршала Жукова були розіслані вказівки щодо застосування важких танкових полків «ІС» і важких самохідно-артилерійських полків «ІСУ».. У документі зазначалося, що практика бойового застосування важких танків і самохідних артсистем засвідчила, що танки ІС-122 і самохідки ІСУ-152 є найкращим засобом боротьби з важкими танками противника. Вони завдають противнику великих втрат там, де вони використовуються вміло і бережливо.

Певну частину важких танків або самохідок рекомендувалося включати до складу штурмових груп. У цьому разі вони призначалися для подавляння ДЗОТів вогнем по амбразурах з дистанції 1500 м і ближче[2].

Під час підготовки до літнього наступу 1-го Українського фронту рекомендації маршала Жукова враховувалися як при виділення

---

[1] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 282.

[2] Указание по боевому использованию тп "ИС-122" и сап "ИСУ-152", л. 174.

важких танкових і самохідно-артилерійських полків для посилення Танкових Армій, так і для прориву тактичної оборони противника в складі штурмових батальйонів загальновійськових Армій.

Реактивні установки М-31-12 – «Андрюші»

У червні 1944 року на озброєння Червоної Армії почали поступати модифіковані гвардійські реактивні міномети М-31-12, які згодом, за аналогією з назвою «Катюша», були прозвані «Андрюшами».

Нові установки відрізнялися від своїх попередниць як за зовнішнім виглядом, так і технічними параметрами. Якщо установки залпового вогню М-8, М-13 і М-31 здійснювали запуск снарядів з направляючих рам, то нова установка конструкції Барміна – з трирядного сотового пакету, який вміщував 12 снарядів[1].

Установки М-31-12 монтувалися на шасі автомашин «Студебекер» і призначалися для подавлювання і руйнування опорних пунктів і вузлів опору противника, а також для супроводження наступу піхоти і танків в глибині оборони противника. Володіючи великою маневреністю, швидкою підготовкою до бойової готовності і здатністю за 10-15 хвилин провести перезаряджання, нові установки дозволяли здійснювати супровід наступаючих частин вогнем і колесами.

Реактивні установки М-31-12 використовували снаряди М-31-УК покращеної купчастості («улучшенной кучности»), які мали еліпс розсіювання і площу ураження в 4-5 разів менші, ніж у снарядів М-31, однак у стільки ж разів підвищувалася щільність ураження.

З оцінок системи М-31-12 штабу 3-ї гвардійської мінометної дивізії 1-го Українського фронту:

«Система М-31-12 цілком задовольняє сучасні вимоги маневреної війни. Підвищена купчастість нових снарядів має величезну перевагу над старими, що дає можливість новому дивізіону створювати щільність старої бригади.

Підвищена маневреність і гнучкість вогню нової системи має великі переваги над старою системою. Старі дивізіони вимагають багато часу на підготовку вогню і не встигають за відступаючим противником»[2].

---

[1] Макаров М, Коломиец М. Реактивная артиллерия Красной Армии, с. 53.

[2] Краткий отчет о боевой деятельности 3 гв. минд, л. 57.

На 1-й Український фронт перші 36 модифікованих установок залпового вогню М-31-12 надійшли на початку липня 1944 р. Вони були розподілені для формування трьох важких дивізіонів (по 12 установок у кожному) в трьох гвардійських мінометних бригадах, які зосереджувалися для дії на напрямках головних ударів 1-го Українського фронту. На Львівському напрямку «Андрюші» отримали 15-а і 18-а гвардійській мінометні бригади, де були сформовані відповідно 4-й і 1-й дивізіони. Ще один дивізіон був сформований у 1-й гвардійській мінометній бригаді, що призначалася для прориву оборони і підтримки ударного угруповання на Рава-Руському напрямку. У штабних документах дивізіони, озброєні системами М-31-12, здебільшого позначалися як «дивізіони УК».

Надаючи особливої уваги бойовому дебюту установок залпового вогню М-31-12, 13 липня 1944 р. на 1-й Український фронт прибув із Москви командуючий Гвардійськими мінометними частинами Червоної Армії гвардії генерал-лейтенант артилерії Дєхтярьов.

У деяких дослідженнях і популярних матеріалах з історії Другої світової війни, у тому числі у спеціальній статті російськомовної вікіпелії, присвяченій реактивній установці М-31-12, вказується, що перше бойове хрещення «Андрюш» відбулося 17 липня 1944 року в районі села Налючі (Новгородська область, Росія). Однак виявлені нами документи свідчать, що дещо раніше такі події мала місце як на 3-му Білоруському фронті – 23 червня 1944 р., так і на 1-му Українському фронті, а саме 14 липня 1944 району[1].

***

До рішучої боротьби з військами 1-го Українського фронту готувалося і німецьке командування. Особливу увагу воно приділили розбудові оборонних позицій так званої лінії «Принц Євген», а також впровадження тактики оборонних зон, яка мала б частково компенсувати перевагу Червоною Армії в живій силі та техніці і запобігти проривам оборони.

Оборонна лінія «Принц Євген»

Глибоко ешелонована оборона німецьких військ у Західній Україні складалася з трьох смуг оборони і досягала в глибину 25 км.

Перша смуга проходила на передньому краї і представляла собою неперервну систему траншей, що на деяких ділянках оборони мала 3-

[1] Журнал боевых действий 3 гв. минд, л. 18-19.

4 лінії. На низці ділянок попереду першої траншеї – на віддалі 50-200 м – розміщувалися позиції бойового забезпечення, які мали окопи повного профілю з ходами сполучення з основною траншеєю. Так само траншеї першої лінії були зв'язані ходами сполучення з траншеями другої лінії.

На відстані 6-10 км від переднього краю пролягала друга смуга оборони, яка отримала назву «укріплена позиція принца Євгена». Вона простягалася на значній ділянці фронту, починаючи на півночі від Володимира-Волинського через Порицьк, Радехів, Топорів, Заболотці, Ясенів, Гуту Пеняцьку, Колтів, Підлипці і до району Козови (рис. 1-3). Детальне розміщення оборонної смуги імені принца Євгена в районі на захід від Бродів відображене на карто-схемі розвідувального відділу німецької корпусної групи «С» (рис. 1-16).

Аналізуючи інженерне забезпечення німецької оборони, офіцери-аналітики штабу 1-го Українського фронту зазначали:

> «Противник, очікуючи могутнього наступу наших військ і передбачаючи неминучість прориву першого рубежу оборони, ретельно готувався до відбиття наших військ перед другим рубежем. З цією метою артилерія противника мала підготовлені вогні в глибині оборони. Із захоплених документів противника видно, що вони поділялися на зовнішні і внутрішні і вогні на знищення.
>
> Судячи з ретельності підготовки цих вогнів, можна зробити висновок, що вони були підготовлені задовго до нашого наступу»[1].

Саме друга найбільш розбудована і укріплена смуга вважалася головною у системі німецької оборони.

Розвідувальні частини 1-го Українського фронту мали окремі свідчення про існування третьої смуги оборони, що в німецьких штабних документах названа укріпленою смугою (позицією) імені Рудольфа. В районі Броди – Золочів вона пролягала біля населених пунктів Соколівка, Олесько, Підгірці, Побіч, Сасів, Дембіна, Золочів, Плугів, Монилівка.

«Оборонні укріплення Рудольфа» були розбудовані лише частково і представляли собою систему опорних пунктів. В районі Олеська відсічні оборонні позиції були облаштовані довкола сіл Чишки, Загірці, Хватів. В районі Сасів – Жуличі основними опорними пунктами, окрім самих поселень, стали гора Висока і

---

[1] Краткая информация на сводку № 8 обобщенного боевого опыта войск 1 УкрФ, л. 12.

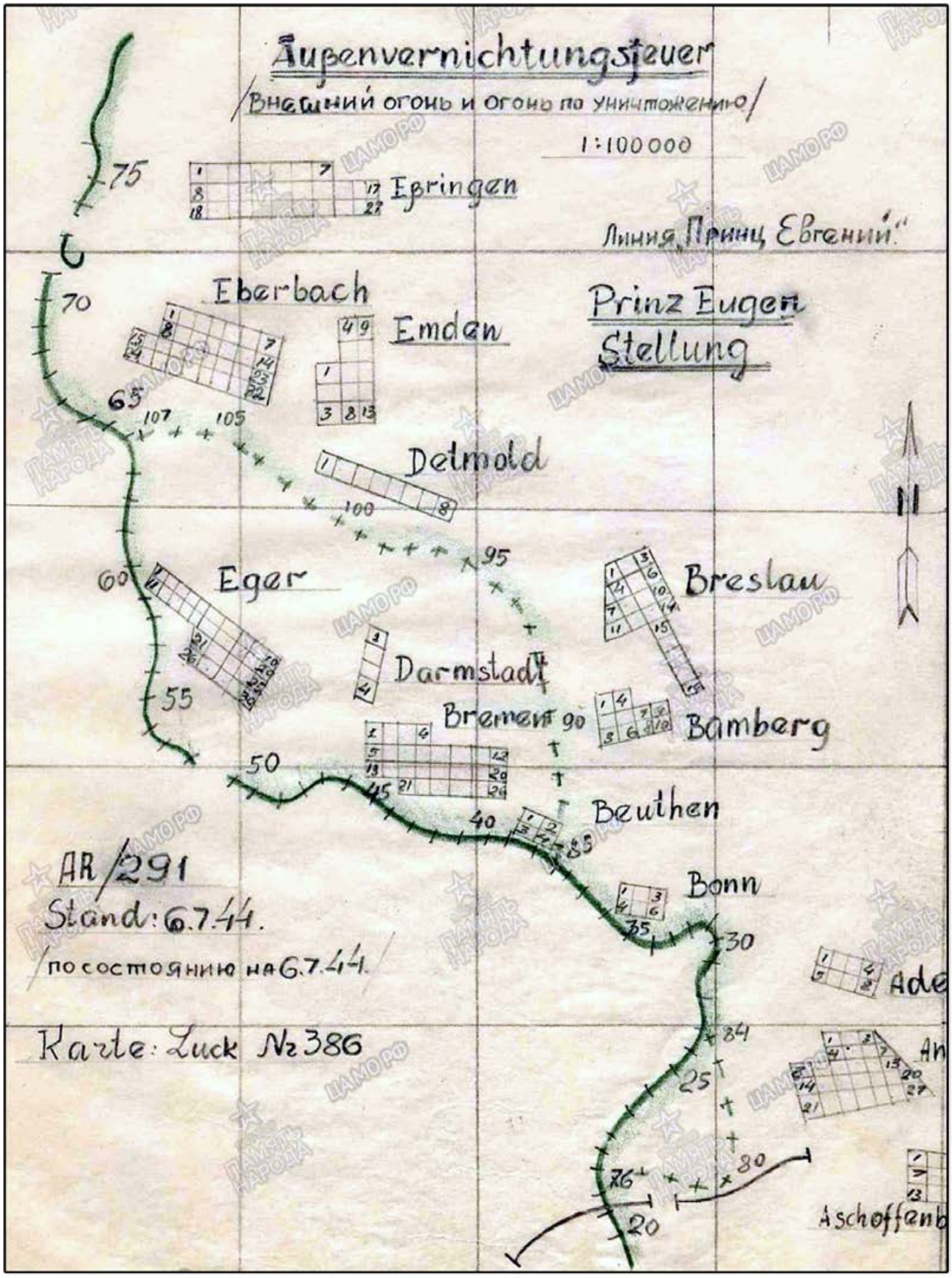

Рис. 1-17. **Головний рубіж оборони XIII армійського корпусу – оборонна лінія "Принц Євген" в районі Бродів і схема зовнішнього артилерійського вогню.** *[ПН].*

висота 334.0, де згодом розгорталися запеклі бойові дії. Від східних схилів гори Високої до околиць Жулич, а далі між Городиловом і Хильчицями до Золочева була облаштована лінії повнопрофільних траншей.

Оборонний тиловий рубіж пролягав в районі Красного, по берегах річок Західний Буг і Пельтев. На найбільш танконебезпечних напрямках були влаштовані мінні поля[1].

Характерно, що тактичні смуги німецької оборони були розбудовані в районі колишнього австрійсько-російського кордону, а також у місцях, де під час Першої світової війни у 1915-1916 роках проходила фронтова лінія між німецько-австрійськими і російськими військами. Головні укріплені смуги оборони були названі на честь відомих представників австрійського імператорського двору.

З іменем кронпринца (архікнязя) Євгена були пов'язані військові традиції українців Західної України в XIX – на початку XX ст. На честь кронпринца Євгена був названий 41-й піхотний Буковинський полк, в якому служили українці Буковини і частково Галичини. Вони вписали не одну сторінку у військову історію колишньої Габсбурзької імперії.

Популярним серед галицьких українців була також постать австрійського кронпринца Рудольфа, ім'ям якого наприкінці XIX – початку XX століття було названо багато вулиць і майданів в містах Західної України. У Бродах, наприклад, його ім'я було присвоєно місцевій гімназії.

Німецька тактика оборонних зон

Ставка німецьких військ на глибоко ешелоновану оборону визначалася тактичними принципами переходу до маневреної оборони на вигідних рубежах.

Головним тактичним прийомом став відвід військ із першої лінії траншей, а в деяких випадках – завчасний приховане відведення військ з першого оборонного рубежу з метою збереження своїх військ від нищівного вогню артилерії в період артпідготовки. .

Генерал танкових війська Ерхард Раус:

«… Найбільшою небезпекою стали масовані удари росіян, що вели до глибоких проривів. Так як резервів для успішної нейтралізації цих ударів майже ніколи не вистачало, ще більш

[1] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 6.

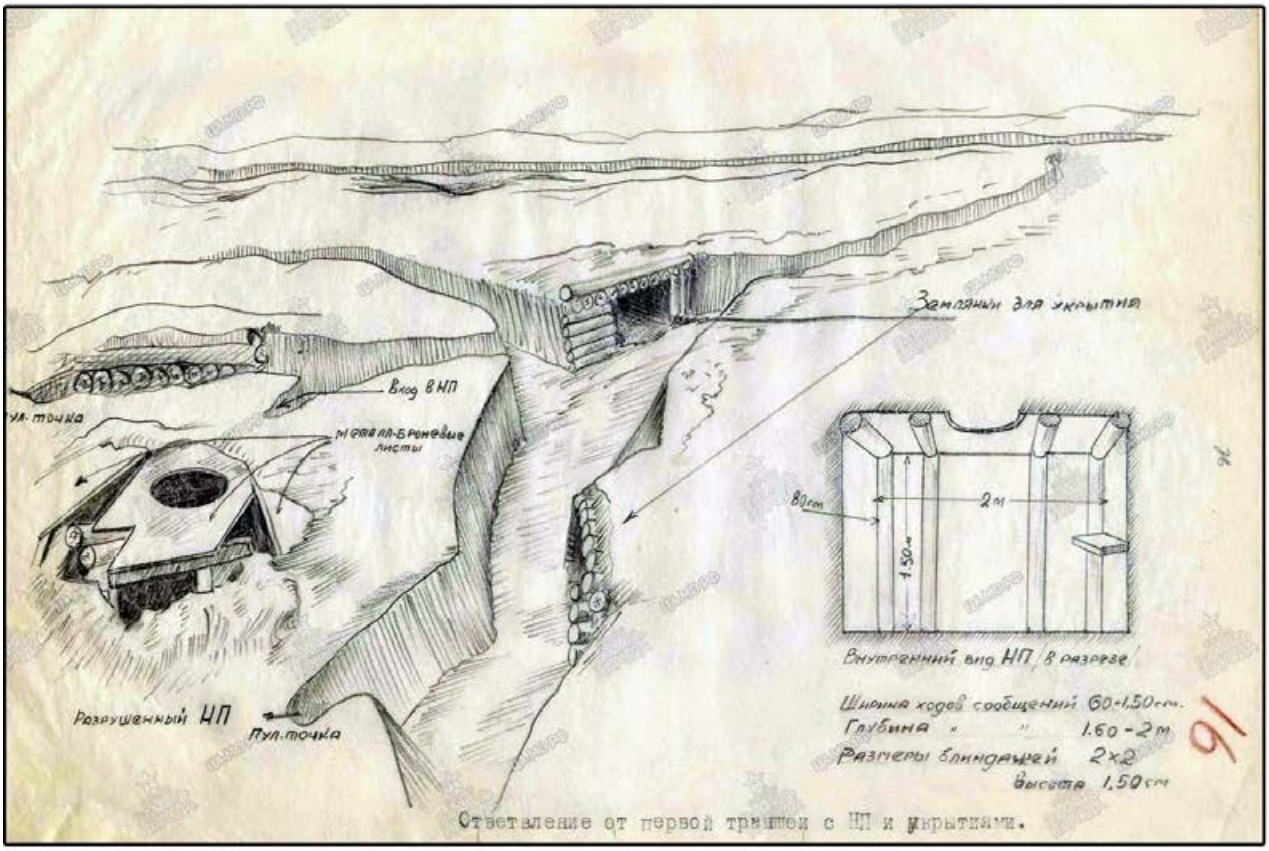

Рис. 1-18. Схеми-зразки облаштування німецьких оборонних позицій і спостережного пункту. *[ПН].*

насушним стало завдання збереження фронтових частин від масованих артилерійських обстрілів, бомбардувань і танкових ударів. Інакше ми не могли розраховувати на збереження боєздатності наших потріпаних дивізій…

Навесні і влітку 1944 року в штабі 1-ї Танкової Армії для вирішення цього завдання була розроблена тактика оборонних зон. Її розробляли мій начальник штабу полковник Карл Вагенер, начальник оперативного відділу полковник граф Адріан фон Пюхлер і я»[1].

На думку командуючого 1-ю Танковою Армією, попередній досвід засвідчив, що Червона Армія під час підготовки до наступу вела зосереджений обстріл лише по головній лінії оборони і заздалегідь намічених укріплених пунктах в зоні спротиву. Тому такі райони слідувало евакуювати повністю. Однак, залежно від місцевості та укріплень, часто було достатньо відвести передове забезпечення на 900-2200 метрів. Саме тут створювалася справжня перша лінія оборони з використанням всіх можливостей складок місцевості.

При застосуванні цього методу цілі виявлялися настільки розосереджені, що навіть вогонь 1000 гармат, спрямований на таку велику територію, міг причинити лише вельми обмежені втрати.

Однією з найскладніших проблем для німецького командування було перехоплення масованих танкових ударів і запобігання проривів. Необхідно було замінувати будь-яку ділянку місцевості, придатну для танкового прориву, причому замінувати їх дуже щільно.

Мінні поля ставилися ешелоновано в глибину і ширину. Вони розташовувалися в шахматному порядку таким чином, щоб власні танкові частини могли їх при необхідності обійти. Головна бойова лінія мінувалася на глибину до 25 км. За словами Рауса, на прогнозованих напрямках головних ударів 1-го Українського фронту були виставлено близько 160 тисяч протипіхотних і 200 тисяч протитанкових мін.

При застосуванні тактики оборонних зон важлива роль відводилася армійським резервам, які повинні були утримати фронт і зупинити противника, якщо той змінить напрям головного удару і перекине свої сили на сусідню ділянку фронту. У резерві командуючого 1-ю Танковою Армією перебували 3-й танковий корпус генерала танковий військ Германа Брейта, що складався з 1-ї

[1] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 393.

та 8-ї танкових дивізій, 20 панцер-гренадерської дивізії і 506-го окремого важкого танкового батальйону «Тигрів».

Ще однією складною проблемою, за словами Рауса – «вирішальною проблемою» – було правильне визначення часу, коли необхідно було відводити війська з передніх позицій на головну бойову лінію. Але командування Армії розраховувало на інформацію від спостерігачів, повітряної розвідки і радіоперехоплення. Особливо цінну інформацію постачала служба радіоперехоплення, яка забезпечувала до 70 % достовірних даних.

УКРАЇНСЬКІ ВИМІРИ БИТВИ ЗА ГАЛИЧИНУ

Український характер стрілецьких дивізій 1-го Українського фронту

Опанувавши Східною і Центральною Україною, Червона Армія поповнила свої ряди за рахунок масової мобілізації українського населення. В результаті в багатьох частинах і з'єднаннях 1-го Українського фронту, особливо в стрілецьких дивізіях, українці почали становити відносну або ж навіть абсолютну більшість.

Розвідувальний відділ 14-ї добровольчої дивізії СС «Галичина» у повідомленні від 1.07.44 р. констатував:

> «Перед фронтом корпусу (XIII армійського. – А. К.) перебуває шість стрілецьких дивізій і частково ще одна, сьома стрілецька дивізія. 70-80 % особового складу з'єднань противника складають українці. Вони пройшли навчання в запасних полках, а потім ще раз протягом незначного часу навчалися у фронтових частинах»[1].

Серед оприлюднених штабних документів частин і з'єднань Червоної Армії, дуже мало матеріалів, що стосуються національного складу військ. Але навіть окремі з виявлених дозволяють стверджувати, що висновок розвідників дивізії «Галичина» про український характер супротивних дивізій Червоної Армії не був надуманим. Це можна прослідкувати, зокрема, на підставі аналізу національного складу 107-ї стрілецької дивізії, що входила до складу 60-ї загальновійськової Армії.

107-а стрілецька дивізія була сформована в жовтні 1943 року в районі Люботин, що недалеко від Харкова. Наприкінці того ж року вона мала у своєму складі понад 7 тис. людей, з яких 63 % становили росіяни, 20 % – українці, а 17 % – представники інших національностей. Дивізія брала участь у зимових і весняних боях 1944 року, відзначилася у битві за Кременець і одержала назву «Кременецька». Поступово зазнавав змін і національний склад дивізії.

На 14 липня 1944 року 107-а стрілецька Кременецька дивізія, якою командував Герой Радянського союзу гвардії полковник Василь Петренко, уродженець Полтавщини, – нараховувала 6767 осіб, з

[1] Журнал боевых действий 60 А, л. 129.

яких українці становили відносну і абсолютну більшість – 53 відсотки від загальної кількості особового складу. Росіян було 37 %, представників інших національностей – 10 %[1].

Після літнього наступу 1-го Українського фронту у 107-й стрілецькій дивізії залишилося близько 3300 людей, а в усіх стрілецьких ротах – лише 200 бійців. Наступальні сили дивізії були вичерпані. Однак за рахунок поповнення, отриманого насамперед від мобілізації в Львівській і Дрогобицькій областях, дивізія прийняла до свого складу ще понад 3 тисячі чоловік, з яких 2 тисячі поповнили стрілецькі роти[2]. У результаты на початку 1945 року українці вже становили 63 відсотки від загального особового складу, в той час як росіян було майже вдвічі менше – 32 %[3].

Саме тоді, у січні 1945 року, 107-а дивізія Василя Петренка звільняла на території Польщі в'язнів нацистського концтабору Освенцим (Аушвіц-Біркенау). Очевидно, сучасне керівництво Польської держави володіє достатньою інформацією про національний склад частин Червоної Армії, які визволяли в'язнів чи не найбільш сумнозвісного нацистського табору. А це дало міністру закордонних справ Польщі Гжегожу Схетині у січні 2015 року заявити, що саме українці відкривали ворота на волю для нацистських в'язнів[4].

Ця заява викликала «велике обурення» російського МЗС, як і багатьох сучасних російських політиків, які, говорячи «Червона Армія», мають на увазі «російська армія», і стверджують, що Росія могла перемогти у Другій світовій війні і без України. Щоб додатково «підперти» подібні заяви, Міністерство оборони РФ оприлюднило доповідну записку про національний склад 60-ї Армії Першого Українського фронту на початок 1945 року[5].

Згідно з документом, у лавах 60-ї Армії боролися понад 89 тисяч представників різних національностей, з яких 42298 росіян і 38041 українець. Розсекречені цифри свідчать про велику питому частку українців серед з'єднань і частин 60-ї Армії, хоча й не спростовують тези про більшість росіян. Однак необхідно врахувати, що безпосереднього у стрілецьких дивізіях 60-ї Армії, які несли на своїх

---

[1] Боевая характеристика 107 сд. Период с 12.11.1943 по 12.10.1944 г., л. 104.
[2] Львовская наступательная операция 60 А., л. 75.
[3] Львовская наступательная операция 60 А, л. 88.
[4] Концтабір в Освенцимі визволяли українці – МЗС Польщі, https.
[5] Опубликованы документы о национальном составе освобождавшей Освенцим 60-й армии, https.

плечах основний тягар збройної боротьби, українців було у процентному відношення значно більше.

Це підтверджують дані не тільки про національний склад 107-ї стрілецької дивізіях, але й уривчасті відомості про 100-у стрілецьку дивізію 60-ї Армії. Навесні 1944 р. дивізія прийняла до 3 тисяч людей нового поповнення із Вінницької і Кам'янець-Подільської областей[1], тобто, в основному українців.

Вочевидь, що частка українців у стрілецьких дивізіях1-го Українського фронту влітку 1944 року на рівні 70-80 відсотків, як це зазначено в розвідувальному донесенні дивізії «Галичина», була загалом завищеною, однак можна допустити, що підставою для таких висновків були свідчення полонених про подібне співвідношення безпосередньо у стрілецьких ротах і батальйонах стрілецьких дивізій.

Про український характер стрілецьких частин Червоної Армії наголошував у своїх спогадах колишній вояк дивізії «Галичина» Павло Грицак, якому не вдалося вирватися з Бродівського оточення і 23 липня 1944 року він став полоненим. Протягом кількох наступних днів йому довелося працювати, під наглядом конвойних, у військовому госпіталі, що розміщувався у Золочеві. Грицак переносив доставлених поранених до операційного залу і мав нагоду ближче пізнати «людський матеріал» Червоної Армії:

> «Дійсно, німецька розвідка слушно доносила, що більшість вояків тепер – це свіжо мобілізовані українці і саме з «визволених» земель, звичайно або дуже молоденькі, або старші річники… Як підстаршини або вояки з технічних та спеціальних частин – москалі з усіх російських земель, натомість цілком не було т. зв. «нацменів» — косооких азіятів»[2].

Очевидно, подальше розсекречення документів Червоної Армії воєнних років дозволить значно точніше і ґрунтовніше проаналізувати питання національного складу військових частин і з'єднань на різних етапах війни, однак навіть наявні доступні відомості дозволяють вести мову про переважно український характер стрілецьких частин і з'єднань 1-го Українського фронту як в середині 1944-го, так і на початку 1945-го років.

---

[1] Львовская наступательная операция 60 А, л. 97.

[2] Грицак П. Вежі і кулемети, с. 73.

Боротьба фронтових частин з УПА і добровільно-примусова мобілізація українців до Червоної Армії

Особливим сигналом до активних збройних заходів проти «націоналістичних банд» і УПА стало потрапляння в засідку українських повстанців колони командуючого військами 1-го Українського фронту генерала Миколи Ватутіна на шляху між Рівним і Славутою 29 лютого 1944 року. Ватутін був тяжко поранений, а 15 квітня того року помер у київському госпіталі.

У журналі бойових дій 1-го Українського фронту за 29 лютого не визнали ні самого факту поранення командуючого, ні тим більше факту самого бою з українськими повстанцями, обмежившись записом, що «командуючий військами фронту генерал армії Ватутін був у військах». І лише в шифротелеграмі від 1 березня 1944 р. про вступ у тимчасове командування 1-м Українським фронтом маршала Георгія Жукова зазначається, що причиною зміни командування стало «поранення Ніколаєва»[1].

На підставі спеціального наказу командуючого 1-м Українським фронтом маршала Жукова боротьба проти українських повстанців (за радянською термінологією – «банд») у 30-кілометровій прифронтовій смузі покладалася на війська загальновійськових Армій.

Із наказу штабу 38-ї Армії від 23.4.1944 р.:

«Останнім часом в зоні дії Армії виявлено ряд фактів ворожої діяльності бандитських груп українських націоналістів і Української повстанської армії (УПА).

Ці банди здійснюють засади, збройні напади як на окремих бійців та офіцерів, так і на підрозділи та гарнізони.

Так, 6.4.44 р. в селі Жаб'є був збройний напад на 4-у роту 867 сп.

11.4.44 р. бандерівці обеззброїли старшину однієї з частин, що їхав на підводі із села Заболотів в село Кути і забрали 2 ручних кулемети.

Бандити вбивають і тероризують цивільне населення, часто здійснюючи свої злочини під виглядом бійців і офіцерів Червоної Армії.

Наказом командуючого 1-го Українського фронту Маршала Радянського Союзу тов. Жукова ліквідація банд в 30-кілометровій прифронтовій смузі – покладена на війська Армії».

---

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта в Отечественной войне с германским фашизмом. Период с 01.03.1944 по 31.03.1944 г., л. 4.

Завдання з ліквідації з «банд» в смузі стрілецьких дивізій 38-ї Армії одержали командири дивізій, які були зобов'язані проводити цю роботу у тісній співпраці з органами «СМЕРШ» НКО. На вимогу представників «СМЕРШ» Армії або корпусу необхідно було виділяти певну кількість військ із числа найбільш боєздатних і надійних бійців, посилюючи їх за необхідності технічними засобами та особовим складом з інших підрозділів[1].

Резонансний збройний інцидент зафіксований в смузі 336-ї стрілецької дивізії 60-ї Армії. На квартиру начальника окремого батальйону зв'язку увірвався озброєний чоловік і з револьвера застрілив чотирьох військовослужбовців – одного офіцера, двох старшин і одного червоноармійця. Після цього нападник зник у невідомому напрямку.

Часті сутички з «бандитами УПА» змушували радянське командування залучати до операцій проти «бандерівців» не тільки стрілецькі частини, але й кавалерійські і танкові війська.

У травні 1944 року наказ щодо ліквідації бандерівських банд УПА на північному сході від м. Кременець отримав 31-й танковий корпус.

В операції, розробленої штабом 13-ї Армії, передбачалося ретельними прочісування населених пунктів, лісових масивів і ярів, зігнати «бандерівські банди» в район лісів, що на сході від Смига, а надалі концентрованим наступом затиснути в кільце і знищити. Враховуючи особливості місцевості, яка позбавляла можливості застосовувати танки і кінні роз'їзди, командування 31-го танкового корпусу виділило для операції 3 мотострілецькі батальйони 65-ї мотострілецької бригади, механізовані батальйони автоматників 100-ї, 237-ї і 242-ї танкових бригад. До складу оперативної бойової групи, яку очолив командир 31-го танкового корпусу генерал танкових військ Григор'єв, увійшли також 17-а і 21-а бригади військ НКВД, 63-й прикордонний полк охорони тилу 13-ї Армії. Загалом – майже 5,5 тисячі бійців, озброєних гвинтівками, автоматами, протитанковими рушницями, мінометами і гарматами.

Операції проводилася з 5 по 11 травня 1944 р.. По її закінченню було заявлено про 101 вбитого і 502 затриманих «бандитів». Однак незначна кількість захопленої стрілецької зброї – 23 гвинтівки і автомати, 5 пістолетів і 3 кулемети – свідчить про те, що воювати

[1] В последнее время вскрыт ряд фактов вражеской деятельности бандитських групп украинских националистов и УПА, л. 80.

бойовій групі випало лише з кількома невеликими боївками, а в основному – з беззбройним мирним населенням.

Це підтверджує ще один з результатів операції, а саме затримання 314 людей, що ухилялися від призову в РСЧА. Їх відправили до військових комісаріатів у Дубні і Кремінці, а також у запасний полк 13-ї Армії.

Схоже, що подібна доля чекала і на більшість з 502 чоловіків, затриманих без зброї і віднесених до категорії «бандитів», щоб, по-перше, засвідчити старанність більш як 5-тисячного війська під час 7-денної операції, а, по-друге, допомогти відновити в населених пунктах радянську владу, посіявши страх за ухиляння від її розпоряджень. У дилемі «Червона Армія чи тюрма» для багатьох місцевих жителів привабливішим виглядало перше.

Майже в той самий час – з 14 по 21 травня 1944 року – широку операцію проти «бандерівських банд» проводила 27-а гвардійська мотострілецька бригада 11-го танкового корпусу 1-ї гвардійської Танкової Армії. Отримавши посилення у складі 8 танків 45-ї гвардійської танкової бригади, мінометних і артилерійських підрозділів, у тому числі батареї реактивних мінометів («Катюш»), бригада розпочали наступ на ліси, що на північному сході від Заліщиків.

Зі звіту про бойові дії 27-ї гвардійської мотострілецької бригади:

«За період дій з ліквідації бандерівських банд маємо: вбито бандерівців – 2 людини, взято в полон – 56 осіб, крім того під час прочісування населених пунктів взято 368 чоловіків призовного віку, які здані Заліщицькому РВК.

Трофеї: гвинтівок – 14, ППШ – 2, револьверів – 1, овець – 10, 10 центнерів печеного хліба».

Командування бригади було змушене визнати, що бойова ефективність операції виявилася низькою. Боївки українських повстанців не чинили організованого опору. Вони розділилися на дрібні групи і до початку операції відійшли в сусідні Циганські ліси, а частково зачаїтися по селах. В результаті мали місце лише перестрілки з окремими «бандерівцями», яким не вдалося добре сховатися в лісах і населених пунктах[1].

Однак найвагомішим результатом операції стало майже чотири

[1] Описание боевых действий 27 гв. мсбр по ликвидации бендеровских банд за период с 14 по 21.5.44 г., л. 43.

сотні чоловіків призовного віку і кілька десятків так званих «полонених», яким, найймовірніше, також судилося поповнити Червону Армію. А ще не зайвим виявилося зміцнення харчового раціону червоноармійських частин за рахунок конфіскованих 10 овець і 10 центнерів домашнього селянського хліба.

З початком 1944 року, коли Східна і Центральна Україна знову опинилася під радянською владою, партійні комуністичні і радянські органи зіткнулися з проблемою українського націоналізму. який за час німецької окупації значно зміцнив свої позиції на всіх українських землях.

Щоб розширити арсенал пропагандистських засобів у боротьбі проти небезпечної політичної течії, яку репрезентували «бендери, мельники, бульбівці»[1], у Москві почали розкручувати тему «незалежності» і «суверенності» союзник республік у складі СРСР, зокрема Української РСР. У лютому 1944 року були внесені зміни до всесоюзної конституції. згідно з якими кожній союзній республіці було надано право вступати у прямі відносини з іноземними державами (стаття 18-а) і кожна союзна республіка мала право створювати власні збройні формування (стаття 18-б). У березні 1944 року були створені наркомат зовнішніх справ і наркомат оборони Української РСР, що стало підґрунтям для активного обговорення серед цивільного населення і солдатів Червоної Армії не тільки питання «державності», але й власне українських збройних сил. Однак всі ці кроки офіційної влади мали суто пропагандистську мету – з одного боку, утвердити думку про вже існуючу українську державність у формі Української РСР, а з другого боку, дискредитувати боротьбу за незалежну державу, яку вели українці в лавах УПА, у збройному підпіллю, в рядах дивізії «Галичина» чи інших військових формацій[2].

У той же час політичне керівництво держави намагалося всіляко обмежити поширення інформації про збройну боротьбу українців супроти більшовицької влади. У військовій пресі ця тема виявилася цілком забороненою. Якщо в перші місяці 1944 р. інформація про українських повстанців хоч трохи просочувалася на сторінки військової преси, а солдати вміли читати новини і поміж рядками, то на підставі розпорядження військового цензора штабу 1-го Українського фронту за № 0637 від 17.5.1944 р. військові цензори

[1] Косик В. Україна під час Другої світової війни, с. 693.
[2] Там же, с. 472-474.

дивізій отримали вказівки про заборону опублікування в дивізійних газетах «будь-яких матеріалів про терористичну діяльність бандерівців та інших бандитських груп на радянській території» [1].

Українська дивізія «Галичина»

Дивізія «Галичина» прибула на Східний фронт наприкінці червня – початку липня 1944 року. Попередню планувалося, що вона буде введена в дію на північному сході від Станіслава в районі Підгайці – Монастирська, де займала позиції 371-а піхотна дивізія 1-ї Танкової Армії генерала Рауса. Але згодом дивізія була призначена до складу XIII армійського корпусу, що на той час належав до 4-ї Танкової Армії і займав позиції в районі Бродів.

Дивізія «Галичина» – СС-Галицька стрілецька дивізія, 14-а СС-Добровольча дивізія «Галичина», 14-а гренадерська дивізія зброї СС (Галицька № 1), 14 гренадерська дивізія зброї СС (Українська № 1), Перша Українська дивізія Української Національної Армії – військове з'єднання, яке в Другій світовій війні воювала проти більшовиків на боці німців. Формувалася і вишколювалася від кінця липня 1943 р. до червня 1944 р. головним чином з української молоді, що проживала на теренах нинішніх Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей. Після оголошення набору до дивізії до неї зголосилося більш як 80 тис. добровольців. Дивізія була сформована на зразок німецьких піхотних дивізій – мала три піхотні, один артилерійський та запасний вишкільний полки, а також батальйони: зв'язку, протитанкової оборони, зенітної артилерії, постачання, запасний та ін.

Перед висилкою на Східний фронт дивізії «Галичина» нараховувала 15 299 вояків, з яких більше 14 282 були українцями і 1017 – німцями зі складу так званого «рамкового» персоналу. Безпосередньо на фронт було відправлено, за різними оцінками, 10-12 тисяч осіб. Командир бригадефюрер СС і генерал-майор зброї СС Фріц Фрайтаг.

Як відзначають дослідники, командуючий 1-ю Танковою Армією генерал танковий військ Ерхард Раус вельми привітно зустрів

[1] Запретите опубликование в дивизионной газете всякого рода материалов о террористической деятельности бандеровцев. 24.05.1944 г., л. 242.

командира дивізії «Галичина» бригадефюрера СС Фріца Фрайтага, висловивши задоволення і з самого факту прибуття повнокровної дивізії, набраної з галицьких добровольців. Він добре знав характер і бойові якості галицьких українців ще з часів Першої світової війни, коли йому – обер-лейтенанту, а згодом капітану цісарсько-королівської Австрійської армії – доводилося брати участь у спільних з галичанами битвах, зокрема на Італійському фронті на берегах річок Ізонцо і П'ява. Однак у зв'язку зі зміною військової обстановки на Східному фронті і переведенням частини резервів 1-ї і 4-ї Танкових Армій до Білорусії, де розпочався літній наступ Червоної Армії, а також з огляду на можливість головного удару 1-го Українського фронту не на Станіславському, а на Львівському напрямку, у штаб-квартирі Групи Армій «Північна Україна» вирішили підпорядкувати дивізію «Галичина» XIII армійському корпусу, що на той час входив до складу 4-ї Танкової Армії.

Після дводенної залізничної подорожі, 30 червня 1944 року перші ешелони дивізії прибули на станцію Ожидів, в районі якої знаходився штаб XIII армійського корпусу. У журналі бойових дій 4-ї Танкової Армії зафіксовано, що 1 липня прибуло 12 залізничних ешелонів з людьми і технікою дивізії[1]. Але вже наступного дня, 2 липня 1944 р. дивізія «Галичина», як і весь XIII армійський корпус, були переведені до складу 1-ї Танкової Армії.

На відміну від генерала Рауса, який без будь-яких застережень сприйняв новину про прибуття на фронт дивізії «Галичина», командуючий XIII армійського корпусу генерал піхоти Артур Гауффе був налаштований критичніше. Дивізія «Галичина» ще не мала бойового фронтового досвіду і він не був впевнений, що вона зможе гідно протистояти ворожому наступу, початок якого вже відчувався в загальній атмосфері. Але прибуття свіжих військових частин, озброєних та екіпірованих порівняно краще, ніж дивізії самого XIII корпусу, не могло не додати позитивного настрою.

У багатьох дослідженнях і спогадах про дивізію, у тому числі в українській і німецькомовній віккіпедіях, стверджується, що напередодні відправлення на фронт, а саме з 27 червня 1944 р., дивізія «Галичина» стала іменуватися 14-ю гренадерською дивізією зброї СС (Галицькою № 1) – 14 Waffen-Grenadier-Division der SS (galizische Nr. 1). Однак виявлені нами документи німецьких і радянських військових штабів спростовують подібні твердження і свідчать про побутування на той час попередньої назви.

[1] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 р., л.5.

У журналі бойових дій 4-ї Танкової Армії дивізія «Галичина» згадується як «14. Galizische SS-Freiwilligen-Division». Така ж назва фігурує у в штабних документах XIII армійського корпусу, корпусної групи «С» та інших військових з'єднань. Та, очевидно, найпереконливішим є той факт, що саме так іменувалася дивізія в офіційних документах самої дивізії.

У наказі командира дивізії бригадефюрена СС Фріца Фрайтаг, який був виданий 3 липня 1944 р. паралельно німецькою і українською мовами, вжито назву «14. Galizische SS-Freiwilligen-Division» і «14. Галицька СС-Добровольча дивізія». В українськомовних джерелах зустрічаються також дещо видозмінені назви – 14-а Галицька Добровольча дивізія СС або ж 14-а Добровольча дивізії СС «Галичина».

Очевидно, мав цілковиту слушність начальник штабу «Галичини» майор Вольф-Дітріх Гайке, коли у німецькомовному виданні своїх спогадів про дивізію «Галичина» зазначав, що перейменування дивізії на 14-у гренадерську дивізію зброї СС (Галицьку № 1) відбулося вже після битви під Бродами, а саме 27 липня 1944 р.[1]. Подібні свідчення залишив і підхорунжий дивізії «Галичина» Василь Верига, який в серпні-вересні 1944 року працював в ліквідаційній комісії штабу 30-го піхотного полку[2].

Трохи пізніше, а саме в листопаді 1944 р., німецьке командування визнало український характер дивізії, перейменувавши її на 14-у гренадерську дивізію зброї СС (Українську № 1), а в квітні 1945 року вона стала Першою Українською дивізією Української Національної Армії.

Багатоваріантність у назві дивізії «Галичина» зустрічається і в документах військових штабів Червоної Армії.

У журналі бойових дій військ 1-го Українського фронту вживаються назви «дивизия СС «Галичина», «пд СС «Галичина», «14 пд СС «Галичина». Характерно, що штабісти 1-го Українського фронту не перекладали російською мовою «Галичина» на кшталт «Галиция», як це зустрічаємо у документах армійських і дивізійних військових штабів, і можна вважати, що вони опосередковано визнавали у назві український характер дивізії. Та в той же час, прирівнювали «Галичину» до німецьких піхотних дивізії, вони повністю ігнорували добровольчий характер військового з'єднання.

---

[1] Heike W. D. Sie wollten die Freiheit, S. 256.

[2] Верига В. Під крилами визвольних дум, с. 126.

Характерно, що при перекладах військових документів російською мовою червоноармійські штаби намагалися назву дивізії «Галичина» передати якомога точніше і вживали такі форми: «14 Галицийская добровольческая дивизия «СС», «14 добровольческая дивизия СС «Галиция», або ж скорочений варіант – «14 Галицийская дивизия «СС».

Подібні форми зустрічаються і в оперативних зведеннях окремих корпусів і дивізій 60-ї Армії. Начальник штабу 15-го стрілецького корпусу полковник Андреюк і начальник оперативного відділу штабу полковник Пекарський, повідомляючи в оперативному зведенні від 15 липня 1944 р. про перше введення у бій підрозділів дивізії «Галичина», вжили назву «14 СС Галицька ПД»[1].

У документах військових частин і з'єднань 1-го Українського фронту зустрічаються різні трактування національного характеру дивізії «Галичина».

У штабі 1-го Українського фронту, оцінюючи склад німецьких військ станом на 14 липня 1944 р. не відважилися визнати дивізію «Галичина» українською, однак і не вважали коректним назвати її німецькою. Тому вжили термін «іонаціональна». Так само вагалися з національною приналежністю особового складу дивізії «Галичина» у штабі 3-ї гвардійської Танкової Армії, зазначивши у журналі бойових дій, що дивізія була сформована із «німців, «бандерівців», поляків і французів»[2].

Значно меншою політичною заангажованістю відзначаються записи військових штабів нижчого рівня. У штабі 1087-го стрілецького полку 322-ї стрілецької дивізії констатували: «14 Галицька дивізія СС… складається в більшості із українців»[3]. Натомість у штабі 99-ї стрілецької дивізії, яка вела багатоденні бойові дії з підрозділами «Галичини», навіть відважилися вжити словосполучення «Украинская дивизия «СС».

З бойового донесення № 312 штабу 99-ї стрілецької дивізії від 19.07. 1944 р.:

«Противник протягом першої половини дня чинив опір залишками 911 і 912 пп [349 пд], 30 пп і підрозділами, що знов підійшли з півночі, Української дивізії «СС»[4].

---

[1] Оперативная сводка штаба 15 ск. № 196, 15.07.1944 г., л. 246.
[2] Журнал боевых действий 3 гв. ТА, л. 7.
[3] Журнал боевых действий 1087 сп, л. 279.
[4] Боевое донесение штаба 99 сд. № 312, 19.07.1944), л. 199.

***Рис. 1-19. Німецькі* оборонні позиції в районі Олесько - Броди: лінії укріплень принца Євгена та Рудольфа, де розташувалися частини 14-ї Галицької СС-Добровольчої дивізії. *[РГП]*.**

Цілком ймовірно, що серед штабних офіцерів 60-ї Армії були також ті, хто мав певні знання про українські визвольні змагання на початку ХХ ст.. і особливі роль у них українських січових стрільців. Це питання, очевидно, обговорювалося і в штабі 924-го артилерійського полку 359-ї стрілецької дивізії, що мало своїм наслідком спробу розшифрувати термін «СС» у назві дивізії «Галичина» як «січові стрільці», буквально – «стрелецкие сечевики»[1].

Ця спроба вельми символічна. Адже вояки дивізії «Галичина» справді вважали себе не стільки солдатами Ваффен-СС, як спадкоємцями і продовжувачами традицій українських січових стрільців. Січовими стрільцями називало і вояків дивізії «Галичина» і місцеве галицьке населення.

Певна суперечність в оцінці національного складу «дивізії «Галичина» проявлялася і з боку німецького командування. Воно вважало її німецькою, але складеною з українців. Натомість українські співорганізатори дивізії. насамперед, Український Центральний Комітет, вважали дивізію українською, але в складі німецьких військ. Ця суперечність була частково знята вже після Бродівської битви[2].

Прибувши на фронт, дивізія «Галичина» зайняла позиції у другій смузі оборони на ділянці фронту шириною близько 36 км від Станіславчика на півночі – до Ясенева на півдні, прикриваючи Бродівський напрямок. Підрозділи дивізії зосередилися в таких районах:

Тур'я – 31-й піхотний полк і III дивізіон артилерійського полку;

Соколівка – саперний батальйон;

Заболотці – II дивізіон артилерійського полку;

Лугове (Чехи) – 30-й піхотний полк;

Чишки – штаб артполку;

Лучківці (Кадлубисько) – IV дивізіон артполку;

Дуб'є – Ясенівці – 29-й піхотний полк і протитанковий дивізіон;

Штаб дивізії і окремі допоміжні частини розміщувалися в районі Ожидів – Соколівка, а фузилерний (розвідувальний) батальйон, під прикриттям І дивізіону артполку, був висунутий найдальше в

[1] История 924 ап. Период с 01.09.1941 по 07.05.1945 г., л. 172.
[2] Українська дивізія "Галичина", с. 19.

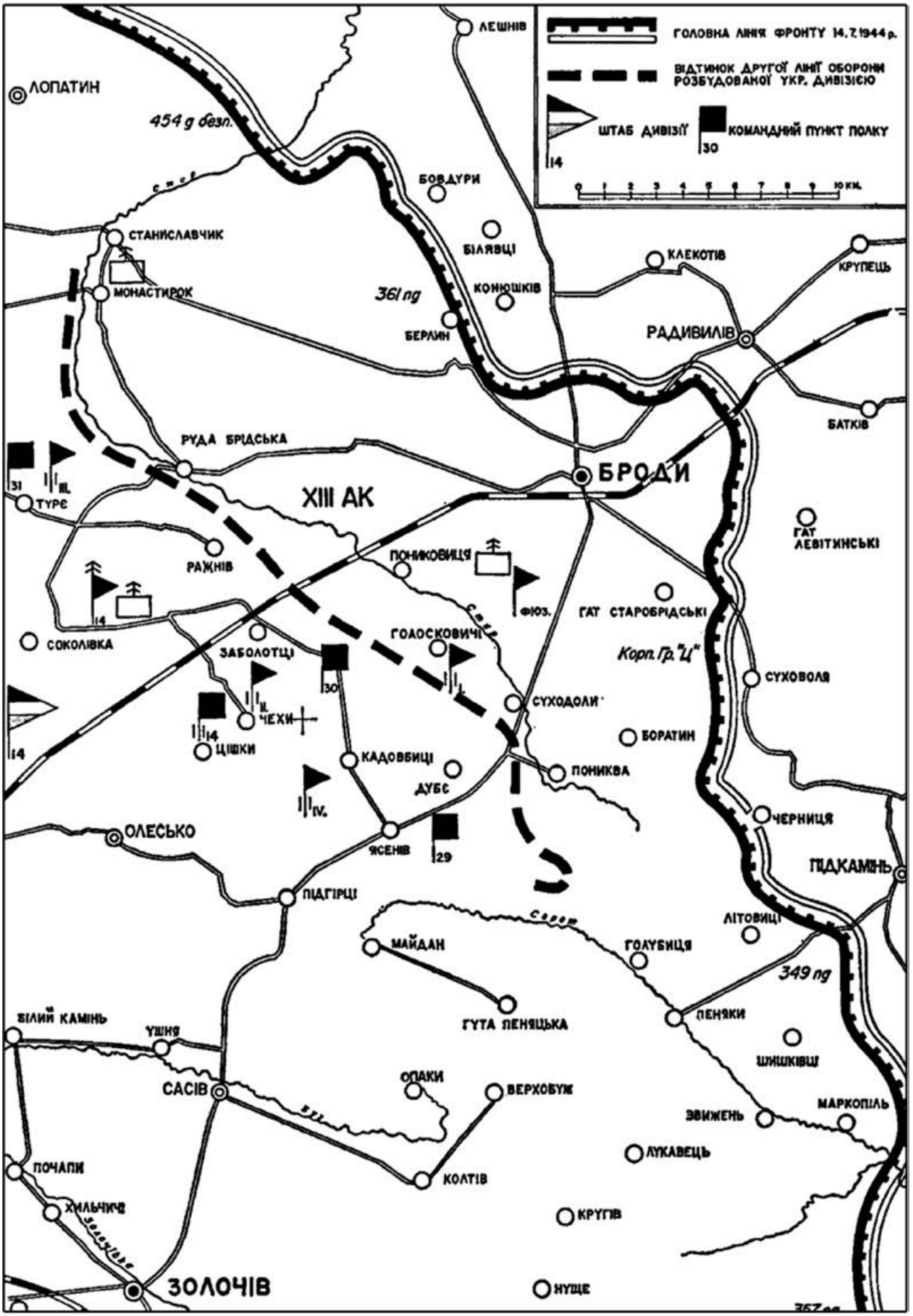

Рис. 1-20. **Розбудова дивізією "Галичина" другої лінії німецької оборони в районі Станіславчик – Суховоля – Пониква.** *[Гайке, с. 66].*

східному напрямку до району Суходоли, де організував спостережні пункти і проводив розвідку противника.

Найдальше від фронтової лінії був розміщений 14-й запасний польовий батальйон, що розмітився в селах в районі Буська.

Вже у першому розвідувальному зведенні розвідувального відділу 14-ї Добровольчої дивізія СС «Галичина» від 1.07.1944 р. зроблено висновок, що перед фронтом XIII корпусу «противник завершив свою підготовку до наступу. Необхідно зважати на можливість початку наступу в будь-який момент»[1].

За даними розвідувальними відділу дивізії «Галичина», перед фронтом корпусу було зосереджено шість-сім стрілецьких дивізій, а також мобільні з'єднання – 25-й і 31-й танкові корпуси, 6-й гвардійський кавалерійський корпус. Дивізійні розвідники вважали, що незважаючи на втому особового складу від війни, політичним керівникам Червоної Армії вдалося переконати солдат в необхідності продовження війни.

Окремий розділ в розвідувальному донесення був присвячений діяльності радянських, польських та українських партизанів, загони яких позначалися загальним поняттям «банди».

З розвідувального донесення розвідувального відділу 14-ї Добровольчої дивізія СС «Галичина» від 1.07.1944 р.:

«Сильно потріпані бандитські групи (радянські і польські) пробували 5-6 тижнів тому пробитися на схід через наші оборонні лінії в районі лісів, що на північному заході від Бродів. Наші війська відбили всі ці спроби і розбили ці групи, що відступили на захід.

Керівництво УПА заборонило своїм місцевим керівникам вступати в безпосередні стосунки з німецькими властями. Тому з групами УПА, що перебувають в районі корпусу, немає жодного зв'язку. В місяці травні групи УПА перемістилися в північно-західному напрямку»[2].

Якщо розвідувальний відділ не зумів чи не хотів встановити зв'язку з повстанськими відділами, та не могли відмовитися від такого кроку деякі дивізійні підрозділи. Вояки 7-ї роти II батальйону 29-го піхотного полку, що перебував в районі Дуб'є, не тільки нав'язали стосунки з повстанцями, але кілька стрільців і

[1] Журнал боевых действий 60 А, л. 129.
[2] Журнал боевых действий 60 А, л. 129-об.

кулеметників вирішили перейшли до УПА. Завдяки втручанню українських офіцерів, зокрема ваффен-оберштурмфюрера Мирослава Малецького, який особисто прибув до повстанського підрозділу, «дезертирів» вдалося повернути. Щоб не загострювати у увагу на цьому інциденті, який міг негативно плинути на моральних дух українських вояків, було вирішено не вживати до втікачів карних заходів. В результаті роз'яснювальних бесід, проведених українськими старшинами, вдалося уникнути подібних інцидентів[1].

У той же час зв'язки між дивізійниками і упівціми вилилися в несподівану форму співпраці. Українські унтер-офіцери 29-го полку розпочали тренування молодих бійців УПА. Командир полку Дерн запропонував командиру дивізії Фрайтагу використати юнаків для поповнення дивізійних частин і продовжити їх підготовку в запасному батальйоні. Так 120 молодих українців були переведені з Ясинева до Безбродів, що на південному заході від Буська, де розташовувався запасний батальйон і стали дивізійниками[2].

Прибуття дивізії «Галичина» на Східний фронт не залишилося поза увагу розвідувальних органів Червоної армії. Авіарозвідка 2-ї Повітряної Армії зафіксувала зосередження військових частин в районі на північному сході від Буська, але ще 10 липня вагалася з їх ідентифікацією. Натомість у штабі 13-ї Армії 12 липня 1944 року зафіксовано, що районі Олесько – Циків – Білий Камінь була зосереджена дивізія «Галичина» – резерв XIII армійського корпусу[3].

Цікавою проекцією німецько-українських відносин і загального настрою вояків напередодні Бродівської битви в дивізії можна вважати наказ-звернення командира дивізії бригадефюрера СС і генерал-майора зброї СС Фріца Фрайтага від 3 липня 1944. Він був поширений серед особового складу дивізії німецькою і українською мовами:

«14. Галицька СС-Добр. Дивізія Див. Бойовий Постій, 3.7.44
К о м а н д и р

Мужі моєї дивізії!

Ген[еральна] Команда XIII Армійського Корпусу подала мені до відома, що всі члени Дивізії залишили досі в районі Корпусу добре враження.

---

[1] Верига В. Під крилами визвольних дум, с. 38.

[2] Melnyk J.-M. The History of the Galician Division of the Waffen SS, s. 121; Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция», с. 186.

[3] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года, л. 15.

Я радію, як Ваш Командир, що можу Вас про це повідомити.

Це признання мусить бути заохотою для дальшої зразкової дисципліни й порядку та бойової готовості кожного з нас.

Мужі моєї Дивізії!

Вирішення цієї війни і тим саме вирішення волі наших народів наближується з неминучою конечністю. Ми мусимо її виграти, бо тоді всі дотеперішні жертви пішли б на марно.

Стоїмо напередодні великої ворожої офензиви[1] проти Галичини.

Перед Вами стоять на позиціях німецькі вояки, випробувані в багатьох битвах.

Наша молода Дивізія, всаджена в глибині галицької точки тяжости[2], матиме завдання витримати масовий удар та його відбити. Дивізія мусить власними грудьми загородити большевикам дорогу до хат батьків та матерів.

Я не вимагаю від Вас, мужі Дивізії, нічого більше, як тільки того, що продовж 5-ти років війни [вимагається] від німецького вояка: безоглядного віддання власної особи для Батьківщини.

Я вірю у Вас, Українці, та знаю, що Ви не жалітимете свого життя, щоби оборонити свої родини перед большевиками.

Докажіть, що довгий та основний[3] вишкіл витворив з Вас знаменитих та фанатичних бойовиків у боротьбі проти червоних орд.

В[ласною] р[укою] Фрайтаг.

СС-Брігадефірер і Генерал-майор Зброї-СС»[4].

Звичайно, Фріц Фрайтаг не міг допустити в наказі й натяку, що керована ним дивізія галицьких українців могла залишити в командування XIII армійського корпусу хоча б якісь сумніви щодо її бойовій спроможності. тому цілком слушно наголошував на зрозумілому людському обов'язку захистити рідний край і свої родини від більшовиків. Ще в багатьох галицьких сім'ях ятрилися рани, завдані радянською владою у 1939-1941 роках.

Звертає на себе увагу, що в наказі командира дивізії «Галичина» відображена рекомендація німецьких державних і партійних корівників не обіцяти українцям самостійної держави.. Тому знову повторена поширена пропагандистська теза, що доля і воля народів вирішуватиметься після перемоги.

---

[1] *Офензива* - наступ.

[2] *Галицька точки тяжости* - точка тяжіння, найвідповідальніша ділянка в обороні Галичини.

[3] *Основний* - ґрунтовний.

[4] Обращение командира 14 Галицийской добровольческой дивизии СС от 3.7.44 г. к солдатам дивизии и перевод обращения, л. 6-8.

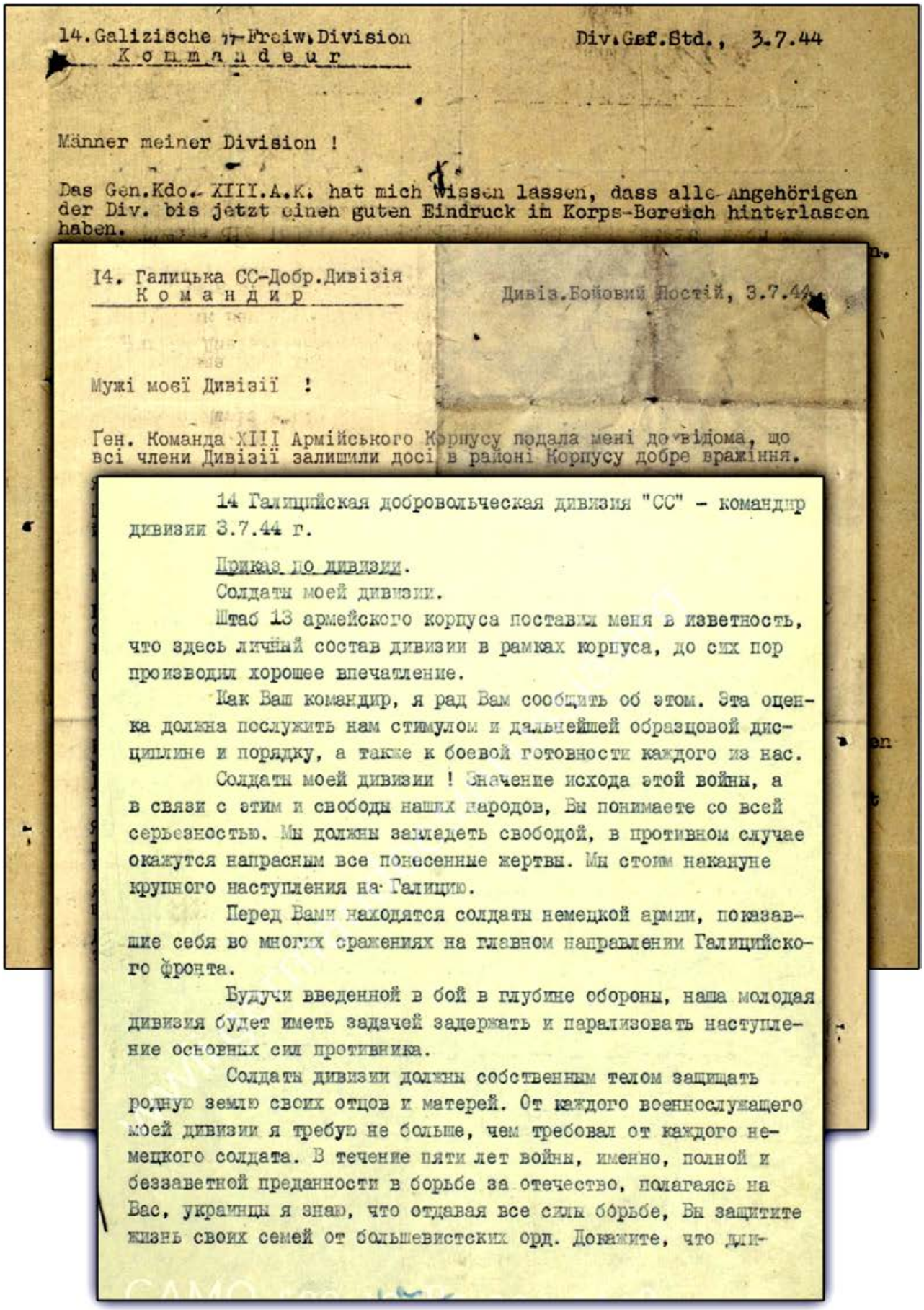

14.Galizische ᛋᛋ-Freiw.Division
Kommandeur

Div.Gef.Std., 3.7.44

Männer meiner Division !

Das Gen.Kdo. XIII.A.K. hat mich wissen lassen, dass alle Angehörigen der Div. bis jetzt einen guten Eindruck im Korps-Bereich hinterlassen haben.

14. Галицька СС-Добр.Дивізія
Командир

Дивіз.Бойовий Постій, 3.7.44

Мужі моєї Дивізії !

Ген. Команда XIII Армійського Корпусу подала мені до відома, що всі члени Дивізії залишили досі в районі Корпусу добре враження.

14 Галицийская добровольческая дивизия "СС" - командир дивизии 3.7.44 г.

Приказ по дивизии.

Солдаты моей дивизии.

Штаб 13 армейского корпуса поставил меня в известность, что здесь личный состав дивизии в рамках корпуса, до сих пор производил хорошее впечатление.

Как Ваш командир, я рад Вам сообщить об этом. Эта оценка должна послужить нам стимулом и дальнейшей образцовой дисциплине и порядку, а также к боевой готовности каждого из нас.

Солдаты моей дивизии ! Значение исхода этой войны, а в связи с этим и свободы наших народов, Вы понимаете со всей серьезностью. Мы должны завладеть свободой, в противном случае окажутся напрасным все понесенные жертвы. Мы стоим накануне крупного наступления на Галицию.

Перед Вами находятся солдаты немецкой армии, показавшие себя во многих сражениях на главном направлении Галицийского фронта.

Будучи введенной в бой в глубине обороны, наша молодая дивизия будет иметь задачей задержать и парализовать наступление основных сил противника.

Солдаты дивизии должны собственным телом защищать родную землю своих отцов и матерей. От каждого военнослужащего моей дивизии я требую не больше, чем требовал от каждого немецкого солдата. В течение пяти лет войны, именно, полной и беззаветной преданности в борьбе за отечество, полагаясь на Вас, украинцы я знаю, что отдавая все силы борьбе, Вы защитите жизнь своих семей от большевистских орд. Докажите, что дли-

Рис. 1-21. Фрагменти наказу командира 14-ї Галицької СС-Добровольчої дивізії генерала Фріца Фрайтага від 3.07.1944 р. нім. і укр. мовами та його перекладу російською. *[РГП].*

Необхідно відзначити, що в 1944 році добровольча дивізія «Галичина» вже стала фактором, з яким змушені були частково рахувалися як німецькі адміністративні, так і військові органи. Коли весною 1944 року радянсько-німецький фронт відкотився до меж Галичини, командир XXXXVIII танкового корпусу генерал Герман Бальк видав спеціальний наказ про толерантне ставлення до місцевого населення. Головними підставами для такою ставлення було, по-перше, входження Галицьких земель до складу німецької держави, а, по-друге», участь тисяч місцевих жителів у боротьбі з більшовизмом в рядах військ «СС».

З наказу командир XXXXVIII танкового корпусу генерала Германа Балька від 12.03.1944 р.:

«Корпус діє в цей час на території, яка є додатковою територією німецької держави і цілком так само перебуває під захистом німецьких збройних сил, як і наша батьківщина.

Тисячі людей з місцевих міст і сіл б'ються в рядах військ «СС» і виправдали довір'я.

Тому не можна підходити до місцевого населення з міркою, як до росіян. Ми повинні бачити в них родичів, наших соратників у боротьбі проти більшовизму і відповідно до них ставитися.

Якнайсуворіше забороняю будь-які конфіскації і реквізиції, тому що це стосується приватної власності цивільного населення, і буду нещадно карати за всілякі порушення мого наказу»[1].

Звичайно, навіть за наявності подібних наказів стосунки між цивільним населенням і військовими не могли бути безхмарними. У деякі конфлікти були втягнуті і вояки дивізії «Галичина», які зі зброєю в руках виступили проти деяких німецьких «реквізиційних загонів», які насильно закуповували в місцевого населення домашню живність в таких розмірах, що позбавляли людей засобів для існування[2].

[1] Перевод с немецкого приказа командира 48 танкового корпусу от 12.3.44 г., л. 43.

[2] Lange W. The second encirclement at Brody, s.17.

Частина II

ХРОНІКА БИТВИ ПІД БРОДАМИ

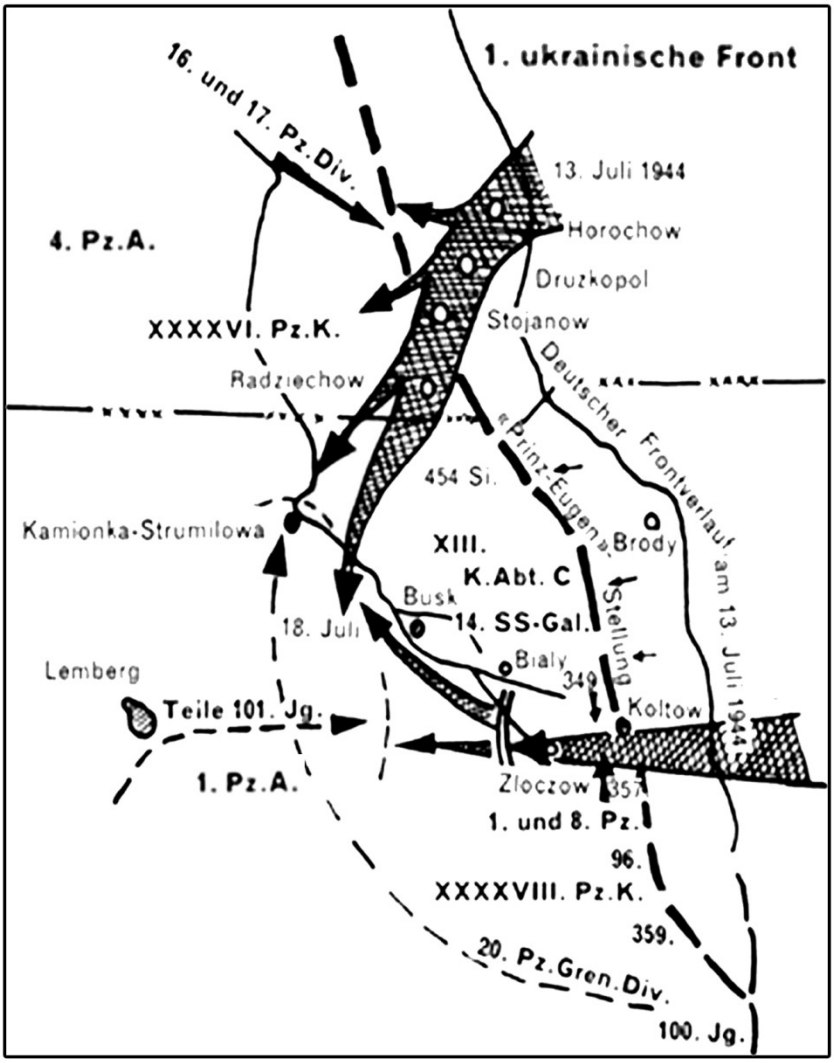

Рис. 2-1. **Оточення XIII армійського корпусу 13-18 липня 1944 р.** *[Jaggi O.].*

13 липня 1944 р., четвер

Погода. Хмарність 5-10 балів., висотою 600-1000 м. Місцями дощі, зі зниженням хмарності до 300 м, видимість – 4-10 км. Вітер північно-західний, 5-7 м/с. Температура повітря: вночі 12-14º, вдень – 17-21º. Прохідність ґрунтових доріг добра.

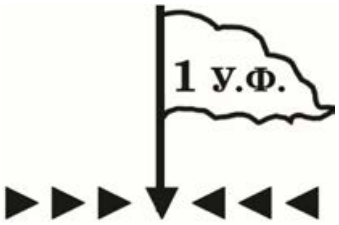

Завдання військ 1-го Українського фронту

- ✓ Командарму 3-ї гвардійської - прорвати оборону противника на ділянці Нові Пустомити – (викл.) Звиняче, силами дев'яти девізій завдати головного удару в напрямку Горохів – Сокаль – Томашув і, розвиваючи стрімкий наступ, у взаємодії з 1-ю гв. Танковою Армією у перший день операції форсувати р. Західний Буг.
- ✓ Командарму 13 – прорвати оборону противника на ділянці Звиняче – Красів, силами п'яти дивізій завдати головного удару в напрямку Рава-Руська з метою розгрому Рава-Руського угруповання противника, а допоміжний удар – на Кам'янку Струмилову, згортаючи оборону противника на південний захід, і у взаємодії з правим флангом 60-ї Армії оточити і знищити Бродівське угруповання противника.
- ✓ 60-й і 38-й Арміям посиленими розвідувальними ротами вести розвідку боєм переднього краю оборони противника. Приданими корпусам саперними батальйонами розмінувати свої мінні поля і зробити проходи в мінних полях противника.
- ✓ Командарму 18 – силами двох полків 226 СД і двох полків 24 СК здійснити прорив оборони противника з метою оволодіти районом Лісний Хлібичин, що на південному сході від Отинії, і відволікти увагу від підготовки наступу на Львівському напрямку.

НА РАВА-РУСЬКОМУ НАПРЯМКУ

Спровокований наступ 1-го Українського фронту

У ніч з 12 на 13 липня німецькі війська, розміщені у глибокому виступі, що заході від Торчина і Луцька, почали, під прикриттям ар'єргардів, відхід на другу лінію оборони. Таке рішення було прийняте з огляду на можливе оточення XXXXII армійського корпусу в результаті флангових ударів Червоної Армії. Особливо після наступу червоноармійських військ на Білоруському напрямку.

Операція отримала назву «Gewitterregen» = «Грозовий дощ» або ж «Злива»[1]. Вона справді виявилася для командування 1-го Українського фронту цілком несподіваною і була розцінена як спроба зірвати заплановані артилерійську підготовку і генеральний наступ військ фронту. Після виявлення несподіваного маневру розвідувальними групами передові загони 3-ї гвардійської Армії з 4.00 розпочали переслідування противника

Через кілька годин було прийнято рішення про початок запланованого наступ на Рава-Руському напрямку ударних угрупувань 3-ї гвардійської і 13-ї Армій 1-го Українського фронту. Вони прорвали оборону противника на ділянці м. Торчин – Красів і з боєм просунулися по фронту 78 км, а в глибину – від 8 до 15 км. Червоноармійські частини зайняли 120 населених пунктів, у т. ч. районний центр Горохів[2].

З журналу бойових дій 3-ї гвардійської Армії:

«Частини 22 ск, прорвавши оборону противника на ділянці викл. Терешковце – викл. Звиняче, розвивали успішний наступ в напрямку м. Горохув. Зламавши вогневий опір противника, частини корпусу силами 389 дивізії в 17.00 зав'язали бої безпосередньо за м. Горохув. 545 сп, обійшовши м. Горохув з півночі, зав'язав бій на північно-зах. окраїні; 1277 сп, обійшовши м. Горохів з півдня, зав'язав на південно-зах. окраїні; 1277 сп наступав у другому ешелоні дивізії, уступом вправо за 545 сп.

Подолавши опір противника, частини 389 стрілецької дивізії о 18.00 оволоділи м. Горохув, після чого зразу же приступили до закріплення рубежу»[3].

---

[1] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 г., с. 62.

[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 69-70.

[3] Журнал боевых действий 3 гв. А за июль месяц 1944 г., л. 27-об.

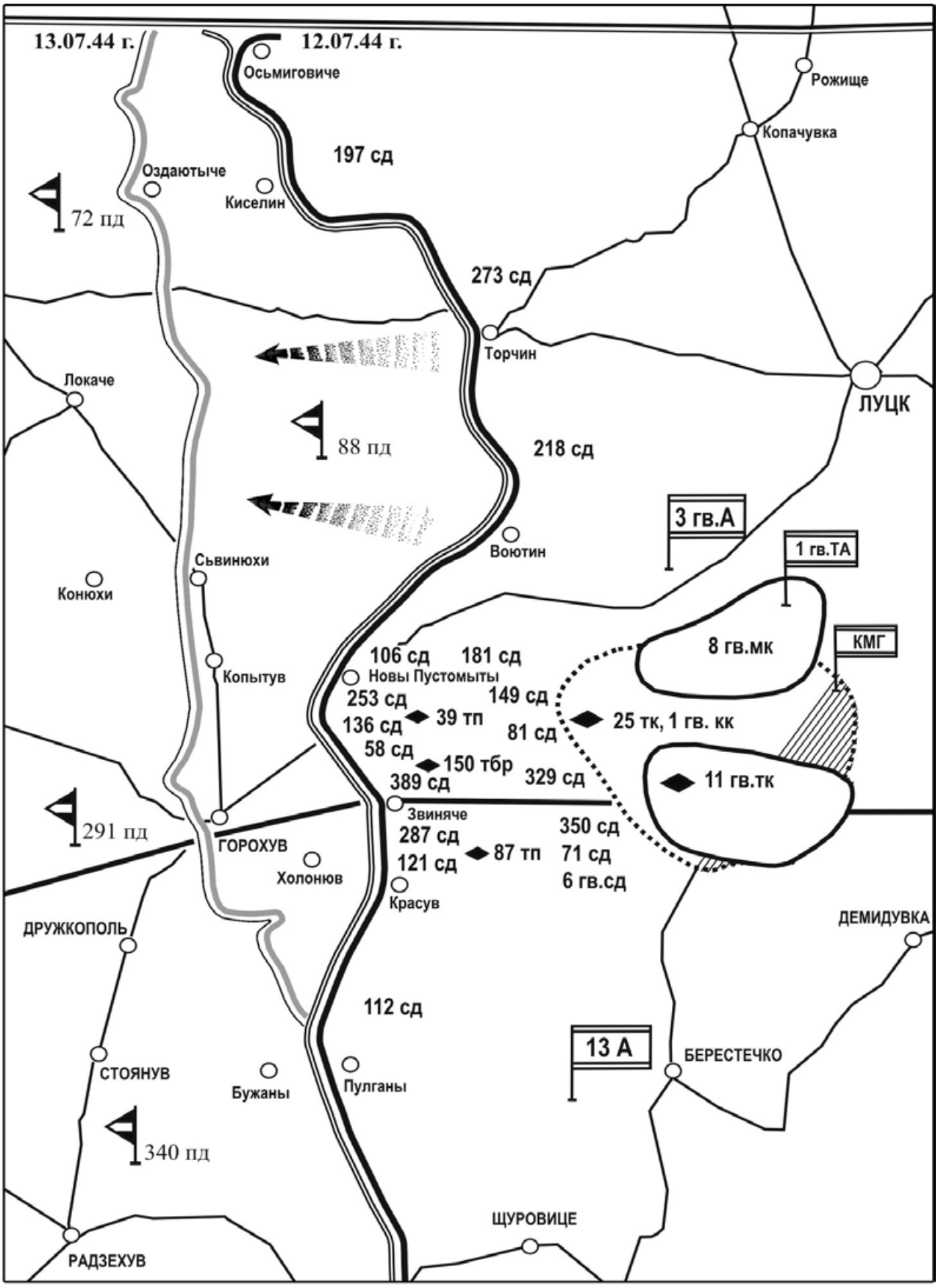

Рис. 2-13-1. Копія зі схеми зосередження **ударного угруповання 3-ї гв. і 13-ї Армій на Рава-Руському напрямку і відхід німецьких частин з району Киселін – Торчин - Нові Пустомити, який спровокував 13 липня 1944 р. передчасний наступ 1-го Українського фронту.** *[ПН].*

Перед фронтом 13-ї Армії противник закріпився на заздалегідь підготовленому проміжному рубежі Горохів – Цехів – Брани - Стоянів і контратаками намагався зупинити наступ військ Червоної Армії. Протягом дня ударне угрупування 13-ї Армії просунулося на глибину до від 6 до 8 км.

Допоміжний удар 112-ї стрілецької дивізії

112-а стрілецька дивізія мала завдання у взаємодії з сусідом справа – 121-ю гвардійською стрілецькою дивізією – прорвати оборону противника на ділянці Галичани – Червона – Пулгани, оволодіти Купувальце і на кінець дня вийти на рубіж Шерока – Бужани – Волиця Барилова.

Прорвавши ворожі позиції, дивізія очистила від противника населені пункти Куповальце, Борочице, Шерока, Червона. Своїм правим флангом дивізія почала згортати оборону 694-го піхотного полку 340-ї піхотної дивізії в південно-західному напрямку *(рис. 2-15-10)*, приступивши до виконання свого головного завдання – розвивати наступ в напрямку Кам'янки Струмилової з метою оперативного оточення Бродівське угруповання противника.

З журналу бойових дій 112-ї стрілецької дивізії:

«Противник, вибитий до 14.00 13.7.44 р. із першої і другої лінії траншей, відступав під ударом частин дивізії, чіпляючись за підготовлені заздалегідь проміжні рубежі оборони на панівних висотах, у вузлах доріг і населених пунктах, чинив впертий опір вогнем і живою силою в районах Червона, Борисковиче, вис. 269,0.

В 16.00 13.7.44 р. пр-к організував ряд контратак силою до бат-ну піхоти з напрямку Борисковиче на Борочице, діючи на стрілецький 3/385 СП і на стик з 1/385, потісни 3 СБ на схід окр. Борочице»[1].

За день боїв успіхи 112-ї стрілецької дивізії були дещо скромнішими, ніж в з'єднаннях ударного угруповання. Дивізія просунулася в глибину лише на 2-4 км, а в другій половині дня була навіть вибити з населеного пункту Борочице.

Силові розвідки в районі Бродів

102-й стрілецький корпус 13-ї Армії продовжував оборонятися своїми трьома стрілецькими дивізіями на широкому фронті від Барилова до Черниці, а на правому і лівому флангах проводив силові

[1] Журнал боевых действий 112 сд, л.154.

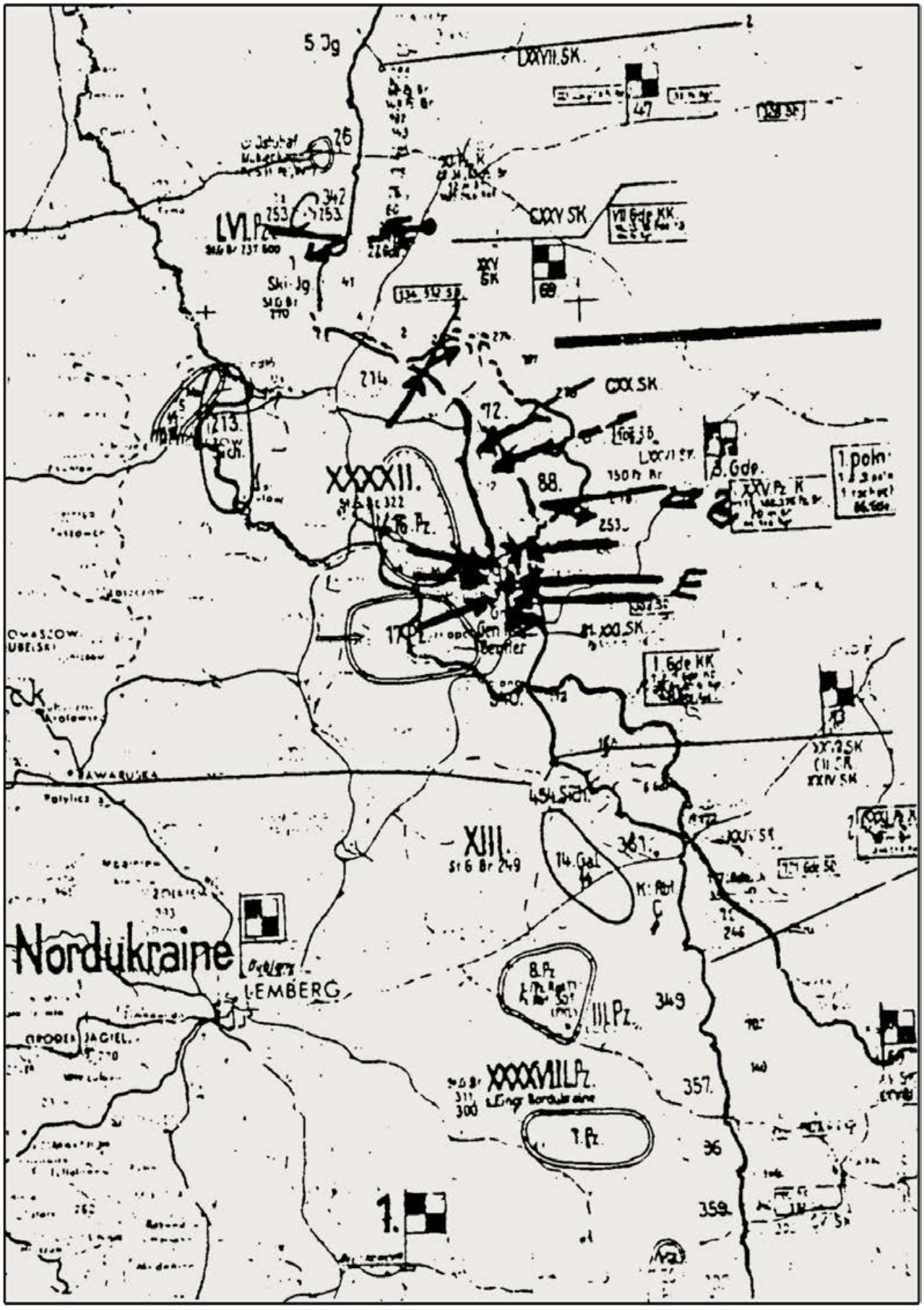

Рис. 2-13-2. **Наступ 1-го Українського фронту на Рава-Руському напрямку і контрзаходи німецьких військ 13 липня 1944 р. на карті штабу Головного командування Сухопутних сил Вермахту.** *[Veal St.-A.].*

розвідки з метою своєчасного виявлення можливого відведення німецьких частин в західному напрямку.

З журналу бойових дій 514-го стрілецького полку 172-ї стрілецької дивізії:

«Полк займає оборону на рубежі: Рошанець, відм. 266.0, півд. окр. Дороцин, праворуч – викл. залізниця Червонормійськ – Броди. З 22.0 до 23.30 полк веде силову розвідку одним посиленим стр. взводом 1-го стр. б-ну. Мета: захоплення контрольного полоненого і своєчасне виявлення відходу противника, оскільки, за даними розвідки, пр-к відводить основні сили, побоюючись оточення»[1].

На ділянці фронту 117-ї гвардійської дивізії в районі Броди – Черниця противник намагався проводити агітаційну пропаганду, виставляючи передавальний рупор в напрямку червоноармійських позицій, а також обстрілював бойові порядки і тили дивізії агітаційними снарядами. Неподалік села Гаї Старобродські і вис. 254.0 запускав у повітря аеростат спостереження[2].

О 22.00 333-й стрілецький полк 117-ї гв. дивізії отримав наказ про підготовку до проведення на світанку 14 липня 1944 р. силової розвідки силами всього стрілецького полку в районі Броди – Гаї Старобродські. Для підтримки дій стрілецьких частин виділявся дивізіон реактивних мінометів[3].

Дії розвідувальних груп підтверджували, що німецькі частини в районі Бродів мають завдання продовжувати жорстку оборону і за будь-яку ціну втримати місто як великий опорний пункт, що прикриває Львівське угруповання противника.

***

У штабі 13-ї Армії відзначали, що прорив німецької оборони «в тому вигляді, як він планувався, не відбувся»[4]. Однак в цілому перший день наступу ударного угруповання в цілому вважався успішним. Війська 13-ї Армії захопили 59 полонених з 291-ї і 340-ї піхотних дивізій, а також 70-го саперного батальйону РГК. Свідчення полонених, окрім підтвердження відомих даних про угруповання противника, нічого нового не встановили[5].

---

[1] Журнал боевых действий 514 сп, л. 42.
[2] Журнал боевых действий 117 гв. сд, л. 32.
[3] Доклад по организации и проведении силовой разведки 333 гв., л. 34.
[4] Некоторые выводы по июльско-августовским наступательным операциям 13 А 1 УкрФ, с. 20.
[5] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года, л. 18.

У штабі 1-ї гвардійської Танкової Армії, яка готувалася до входження в прорив на ділянці наступу головних угруповань 3-ї гвардійської і 13-ї Армій, відхід німецьких військ на лінію «Принц Євген» пов'язували саме з підготовкою до наступу 1-го Українського фронту. Водночас було зафіксовано завершення перегрупувань німецьких оперативних резервів – 16-ї і 17-ї танкових дивізій, штурмового полку 4-ї Танкової Армії, що не віщувало легкого прориву основного оборонного рубежу.

З журналу бойових дій 1-ї гвардійської Танкової Армії:

«Противник 13.7. 44 р. … передбачаючи удар наших військ, розпочав відхід на головну оборонну смугу – так звану лінію «Принц Євген», що проходить на рубежі Локаче, Цевеличе, Кути, Горохув, Брани, м. Стоянув…

Одночасно до 13.7.44 р. закінчив перегрупування свої танкових сил: 16 ТД из району Станіславів перекинена в Порицьк, 17 ТД дивізія з Румунії в район м. Кристинополь, з Ковельського напрямку перекинув 848 АД РГК і штурм. полк 4 ТА»[1].

ПІДГОТОВКА ДО НАСТУПУ 1-го УКРАЇНСЬКОГО ФРОНТУ НА ЛЬВІВСЬКОМУ НАПРЯМКУ

Відволікаючий удар на Станіславському напрямку

Щоб відвернути увагу противника від підготовки наступальних дій на Львівському напрямку, у штабі 1-го Українського фронту вирішили організувати відволікаючу атаку на ділянці фронту 18-ї Армії.

Було заплановано завдати удару в напрямку на Станіслав із району, що на північному заході від Коломиї. Водночас в результаті цього демонстративного прориву війська повинні були добитися покращення своїх позицій[2].

Шифротелеграмою від 10.07.1944 р. 8-му штурмовому авіаційному корпусу на 13 липня було поставлене завдання сприяти частинам 18-ї Армії у прориві оборонної смуги противника в районі Обеч – Черемхів і в оволодінні районом Лісний Хлібичин, що на

[1] Журнал боевых действий 1 гв. ТА, л. 006.
[2] Журнал боевых действий 8 шак, с. 8.

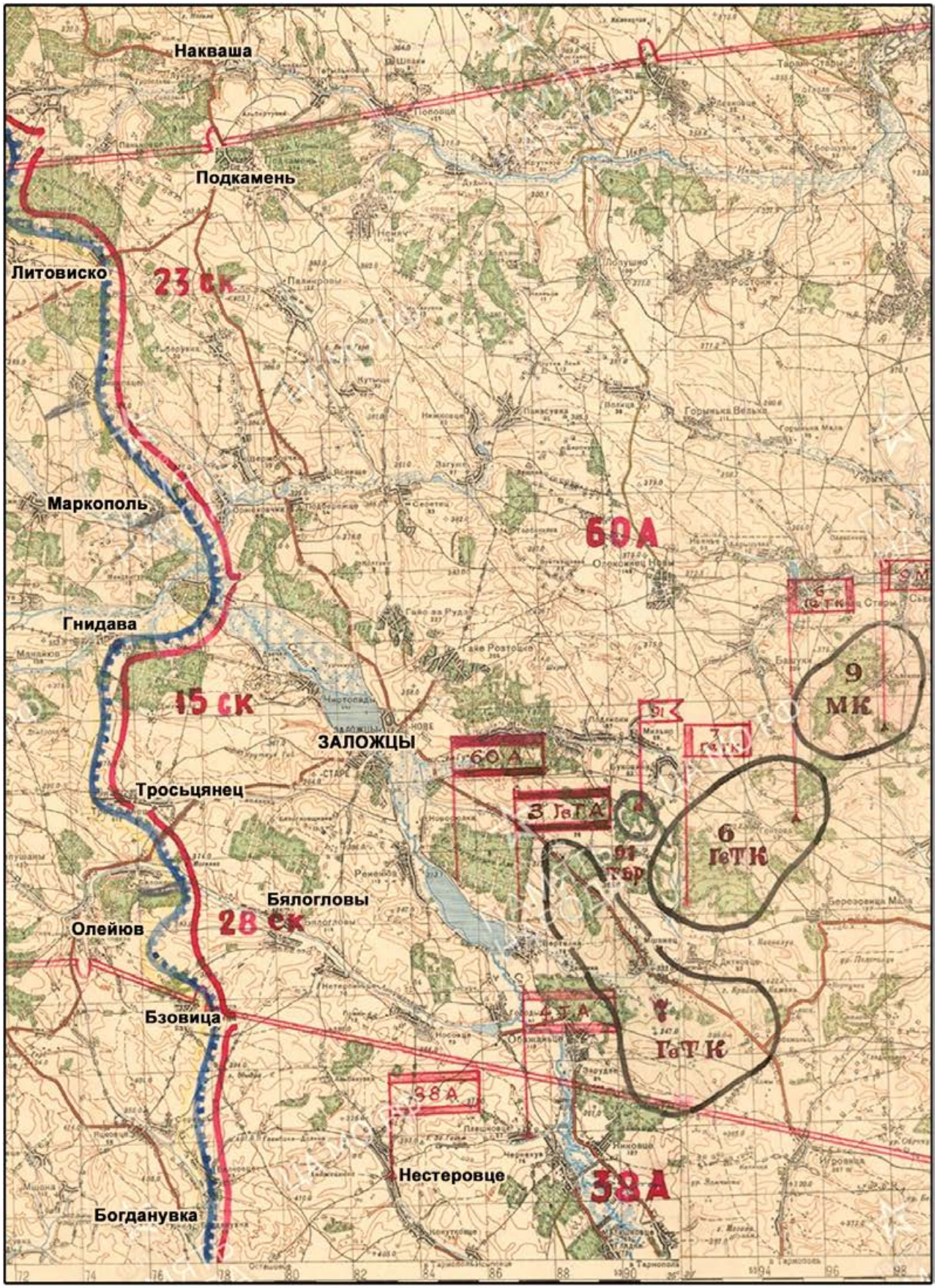

Рис. 2-13-3. **Позиції 28, 15 і 23-го стрілецьких корпусів 60-ї Армії, 6-го і 7-го гв. танкових, 9-го механізованого корпусів 3-ї гвардійської Танкової Армії на кінець дня 13 липня 1944 р.** *[ПН].*

південному заході від Богородчан. Напруга – 80 літако-вильотів[1].

Згідно із записами в журналі бойових дій 18-ї Армії, завдати удару в напрямку Хлебічин – Лєсни планувалося частиною сил 11-го стрілецького корпусу, а саме двома стрілецькими полками 226-ї стрілецької дивізії і одним полком 24-ї дивізії за підтримки 477-го мінометного полку і 196-го винищувально-протитанкового артилерійського полку. У журналі бойових дій 1-го Українського фронту уточнено, що в наступі брали участь п'ять полків - по два полки від 24-ї і 226-ї стрілецьких дивізій, а також один полк 161-ї дивізії 1-ї гвардійської Армії[2].

Після двадцятип'ятихвилинної артилерійської підготовки стрілецькі полки перешли в наступ і оволоділи висотою Обеч і північно-східною окраїною Черемхів. Однак противник, незважаючи на великі втрати, організував до 12 контратак силою від 2-х батальйонів до полку піхоти і за підтримки танків та сильного артвогню зумів вибити червоноармійців із здобутих позицій.

У штабі 18-ї Армії вважали, що однією з головних причин невдалої операції стало спізнення частин авіаційної підтримки, що було викликано поганою погодою. Як наслідок, не вдалося досягти бажаного результату підтримки дій наступаючих частин[3].

У штабі 8-го штурмового авіаційного корпусу відзначали, що, попри невдачу з проривом оборони, проведена операції мали певні позитивні наслідки. Як засвідчили подальші події, в результаті демонстраційного удару противник підтягну основні танкові сили на південне крило фронту, чим значно полегшив дії військ на північному крилі[4].

Рішення про наступ на світанку 14 липня 1944 р. передовими батальйонами 60-ї і 38-ї Армій

Планомірний відхід німецьких сил в районі на захід від Луцька на підготовлений рубіж оборони порушив плани радянського командування щодо одночасних ударів на Рава-Руському і Львівському напрямках. Водночас у штабі 1-го Українського фронту остерігалися подібного маневру і на центральній ділянці фронту.

---

[1] Журнал боевых действий 8 шак., с. 8-9.

[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 72.

[3] Журнал боевых действий 18 А 4 УкрФ. с. 25.

[4] Журнал боевых действий 8 шак, с. 9.

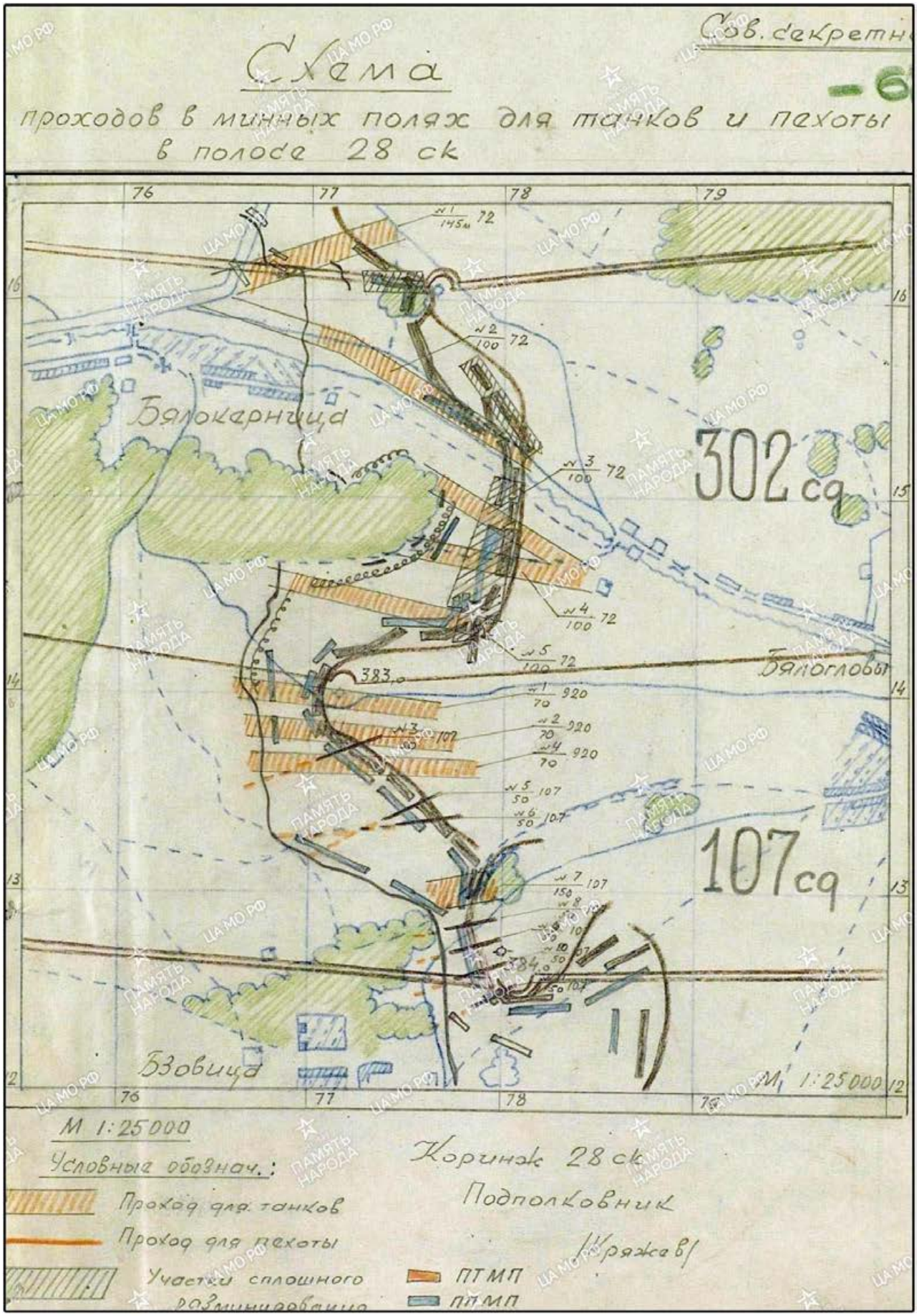

Рис. 2-13-4. Схема проходів в мінних полях для піхоти і танків в полосі наступу 28-го стрілецького корпусу 60-ї Армії. *[ПН].*

О 17.50 за підписом Конєва, Хрущова і Соколовського на адресу командармів 60-ї і 38-ї Армій була надіслана шифротелеграму за № 18149 про проведення на світанку 14.07. 44 р. передовими батальйонами дивізій першого ешелону наступу із завданням глибокого вклинення в оборонну систему противника. На ділянках 336-ї стрілецької дивізії 60-ї армії і 211-ї стрілецької дивізії 38-ї Армії це завдання мали виконувати силою стрілецьких полків[1].

Рішення про наступ передовими батальйонами і двома полками 60-ї та 38-ї армій на світанку 14.07.1944 р. ще не означало обов'язкового початку загального наступу військ 1-го Українського фронту. Згідно з попереднім задумом, корпуси і дивізії 2-ї Повітряної армії, як і ударні армійські угруповання на Львівському напрямку, готувалися розпочати активні бойові дії на світанку 15 липня 1944 р.[2]. Однак можливість початку загального наступу 14 липня допускав наказ про початок дій передових батальйонів. Командуючи арміям наказувалося тримати готовності перші ешелони дивізії для негайного розвитку успіху, якщо в ході бою передових батальйоні виявиться відхід противника.

У ніч з 13 на 14 липня 1944 р. саперні підрозділи 60-ї і 38-ї Армій завершили підготовку проходів на мінних полях як для танків, так і для піхоти. У смузі наступу 302-ї стрілецької дивізії 28-го стрілецького корпусу було зроблено 8 проходів, а в смузі наступу 107-ї стрілецької дивізії – 10 проходів *(рис. 2-13-4)* [3].

Про готовність Червоної Армії до літнього наступу свідчив також вихід в район фронтових позицій армійських загороджувальних загонів, які мали посилити бойову спроможність атакуючих частин, особливо на напрямках головних ударів. Для 15-го і 28 стрілецьких корпусів 60-ї Армії, що мали діяти у першому ешелоні ударного угруповання, були виділені 129-й і 130-й армійські загороджувальні загони. У розпорядженнях штабу 60-ї Армії від 13.07.44 р. про входження загонів в оперативне підпорядкування командирів 15-го і 28-го стрілецького корпусів особливо наголошувалося, що вони мають виконувати бойове завдання відповідно до свого «прямого призначення»[4].

---

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 73-74.

[2] Журнал боевых действий 8 шак, с. 9; Советские Военно-воздушные силы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг., с. 314.

[3] Журнал боевых действий 28 ск, л. 68.

[4] Боевое распоряжение штаба 60 А, № 91 от 13.07.1944 г., л. 113; № 90 от 13.07.1944 г., л.114.

НІМЕЦЬКІ ВІЙСЬКА В ОЧІКУВАННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО НАСТУПУ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ

Наказ Гітлера солдатам Групи Армій «Північна Україна»

Як свідчать спогади командуючого військами німецької 1-ї Танкової Армії генерала Рауса, військові штаби Вермахту володіли досить точною інформацією про початок наступу і відзначає, що Червона Армія розпочали свій наступ на 2 дні пізніше, ніж вони сподівалися. Допит полонених підтвердив, що атака була відкладена в самий останній момент. Як наслідок цієї затримки командування 1-ї Танкової Армії три ночі підряд відводило війська з передньої лінії оборони, щоб захистити їх від артилерійської і авіаційної атаки, з яких мав би починатися загальний наступ Червоної Армії[1].

Про готовність 1-го Українського фронту до наступу попереджав наказ Гітлера солдатам групи «Північна Україна». Згідно з показами унтер-офіцера 113-го моторизованого полку 1-ї танкової дивізії Гайнца Кюна, захопленого в полон солдатами 38-ї Армії, наказ був зачитаний у ротах 13 липня 1944 р.[2] За іншими даними, він був виданий в ніч на 14.07.1944.

У наказі-зверненні Гітлер звертався до патріотичних почуттів німецьких солдат, почуття обов'язку перед своєю сім'єю і батьківщиною, наголошуючи на небезпеці можливої більшовицької окупації європейських країн.

> «Мета більшовицького ворога полягає в тому, щоб всю Європу, і насамперед саму Німеччину, підкорити своїй владі; що це означає – Ви знаєте самі.
>
> Вся Німеччина дивиться на Вас в ці важкі дні і тижні. Якщо Ви виконаєте свій обов'язок, більшовицький наступ буде зламано і потоплено в крові, тому від кожного офіцера і солдата Я очікую таких подвигів, щоб у зведенні Верховного головнокомандування Я міг повідомити своїй Батьківщині – фронт «Північної України» стоїть непорушно, як скеля».

У наказі згадано прикрий приклад армійської групи «Центр». яка на Білоруському напрямку не зуміла вчинити гідний опір Червоній Армії.

---

[1] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 402.

[2] Журнал боевых действий войск 38 А, л. 13.

«Дивізія, яка в разі прориву росіян, не проведе негайних контратак з метою ліквідації пролому і утримання своїх позицій до останнього солдата, наражає на дуже важку небезпеку численні інші частини, як це мало місце в армійській групі «Центр». Якщо резервне з'єднання, введене у бій для наступу, проведе останнє безуспішно і нерішуче, то бере на себе провину за смерть сотень, тисяч інших німецьких солдатів».

Наказ Верховного командуючого Німецьких збройних сил мали оголосити всьому особовому складу частин, а після ознайомлення - його негайно знищити[1].

Дивізія «Галичина» напередодні битви за Галичину

13 липня 1944 р. вийшла з друку щотижнева газети «До перемоги» - орган військової управи СС-дивізії «Галичина». Майже весь номер був присвячений темі вступу дивізії «Галичина» «до збройної боротьби в обороні Батьківщини»[2].

Тон тематичним публікаціям задавав графічний рисунок «За тебе, рідний краю мій» художника Волянюка, що зображував дивізійників як захисників рідного галицького краю, підкреслюючи їх готовність до запеклого бою з ворогом.

Найцінніші вояцькі чесноти обговорювалися у статті «Чесноти вояка». Говорячи про дисципліну, послух, рівновагу духу, відвагу, автор наголошував, що «дух вояка – це найсильніша фортеця, твердиня; це – найпевніша зброю…».

Автор наводив приклад одного з гетьмана Богдана Хмельницького полковника Михайла Кричевського, який 1650 року з невеликими силами бився до останнього з переважаючими військами князя Януша Радивилла. Він мав наказ відтягнути ворожі сили від основної частини козацьких військ гетьмана Хмельницького, що виконували головне завдання. За ці вояцькі чесноти – витривалість, незламність, силу духу, виконання наказу до останнього подиху – сам противник князь Януш Радивилл на полі бою схилив голову перед прахом полковника Михайла Кричевського.

Значно ближчого періоду Українських визвольних змагань були присвячені публікація про провідника Листопадового зриву у Львові і першого командира Української Галицької армії полковника

[1] Журнал боевых действий 60 А., л. 130.
[2] До перемоги. – Ч. 28 (29) , 13.07.1944 р.

Дмитра Вітовського, інтерв'ю з керівником військової управи дивізії «Галичина», а в 1919 р. - командиром 7-ї Львівської бригади полковником Альфредом Бізанцом.

Згадуючи про свою участь в операціях Української Галицької Армії А. Бізанц особливу увагу приділив «Чортківській офензиві» - наступальній операції Української Галицької Армії на початку літа 1919 року. В результаті активного наступу українське військо здобуло Броди, Золочів, Поморяни – місця майбутніх боїв дивізії «Галичина», і вийшло на підступи до Львова. Однак брак амуніції змусив УГА відступити.

Полковник Альфред Бізанц торкнувся питання українсько-німецьких бойових традицій, активної участі в Українських визвольних змаганнях галицьких і австрійських німців:

> «Для нас, галицьких німців, справа участи в цих змаганнях була просто зрозуміла. 150 літ співжиття з галицькими українцями витворили атмосферу сусідства і сусідського співчування спільної долі. Тому, коли прийшло до боїв за Галичину, ми вважали за свій обов'язок брати участь на стороні своїх сусідів».

Автор публікації підводив до думки, що цілком природною і логічною є теперішня участь українців в німецьких збройних силах. Особливо в новій «битві за Галичину».

У цей час фронті дивізії «Галичина», яка займала другу оборонну лінію на заході від Бродів, також відчувалося зростаюче напруження прийдешньої битви. Цей день різко контрастував з попереднім - 12-м липнем, коли прибрідські села відзначали празник Петра і Павла, а місцеві жителі, особливо дівчата, частували українських солдат святковими наїдками, а надто улюбленими варениками зі сметаною. Деяким воякам, місцевим уродженцям, вдалося навіть на короткий час відвідати свої сім'ї. Однак артилерійські і мінометні перестрілки з противником, сутички на передовій з розвідувальними групами, гостріші накази про бойову готовність поступово витісняли з розмов і думок теплі спогади[1].

[1] Гуляк С. Празник Св. Петра і Павла в окопах, с. 126.

ПІДСУМКИ ДНЯ

За оцінками військових штабів, командуючих і командирів

Штабі 13-ї Армії 1-го Українського фронту:

«Прорив… в тому вигляді, як він планувався, не відбувся. Противник відійшов на 2 лінію оборони. Дії розпочали ПБ [передові батальйони] і армія вросла в наступ. Прорив другої лінії оборони прийняв характер прориву з ходу без попередньої підготовки, але з розгортанням артилерії на нових позиціях»[1].

У штабі німецької 4-ї Танкової Армії відзначили, що після планового відведенням військ на середній ділянці фронту XXXXII армійського корпусу противник перейшов в атаку на правому крилі корпусу, задавши удару на ділянці оборони 291-ї піхотної дивізії і на лівому фланзі 340-ї піхотної дивізії. Найкритичніша ситуації склалася в районі Горохова. Для стабілізації обстановки і ліквідації зроблених противником проривів вже наприкінці дня 13 липня 1944 р. була введені у бої 16-а і 17-а танкові дивізії, однак вони не встигли скоординувати свої дії і не досягли бажаних успіхів[2].

Офіційні зведення за 13 липня 1944 р.

З повідомлення Верховного командування Німецьких збройних сил:

«На півдні Східного фронту німецькі і мадярські війська в районі Коломиї відкинули місцеві випади большевиків. На захід від Луцька наші дивізії, згідно з наказом, відійшли з висуненого наперед фронтового лука і на нових становищах відбили ворожі атаки»[3].

З повідомлення «Совинформбюро»:

«Войска 3-го Белорусского фронта 13 июля в результате пятидневных боёв уничтожили гарнизон немцев, окружённый в городе Вильнюс, и освободили столицу Литовской советской республики…

За 13 июля наши войска на всех фронтах подбили и уничтожили 38 немецких танков.

В воздушных боях и огнём зенитной артиллерии сбит 21 самолёт противника».

---

[1] Некоторые выводы по июльско-августовским наступательным операциям 13 А 1 УкрФ, с. 20.

[2] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 г., с. 77.

[3] Львівські вісті. - 1944. - № 162.

Notate bene – замітки на полях

► *Планомірний відхід німецьких сил в районі на захід від Луцька на 2-й рубіж оборони – лінію «Принц Євген» - змусив командування 1-го Українського фронту почати переслідування противника і введення у бій ударних угруповань на Рава-Руському напрямку, що частково порушило початок Львівської операції, а саме заплановані строки одночасних ударів на Рава-Руському і Львівському напрямках.*

► *Німецькі штаби, у т. ч. ставка Гітлера, володіли досить точною інформацію про строки літньої наступальної операції 1-го Українського фронту. Зосередження оперативних резерві 16-ї і 17-ї танкових дивізій в районі головного удару Червоної Армії на Рава-Руському напрямку, а 1-ї та 8-ї танкових дивізій - в районі головного удару на Львівському напрямку свідчило і про часткове виявлення загальних планів військ маршала Конєва.*

14 липня 1944 р., п'ятниця

Погода: Хмарність 5-9 балів, висотою 600-1000 м. Вранці ясно. ввечері і протягом дня місцями слабкі дощі. Видимість – 4-10 км. Вітер північно-західний, 2-6 м/с. Температура повітря вночі 12-13º, вдень – 19-22º. Прохідність ґрунтових доріг добра.

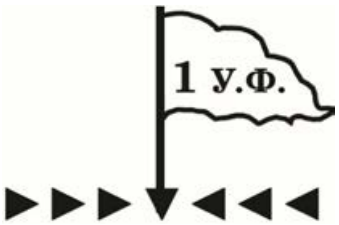

Завдання військ 1-го Українського фронту

- ✓ Ударним угрупуванням 1-ї гв., 13-ї Армій продовжувати виконання завдання першого дня наступу.
- ✓ З метою своєчасного виявлення можливого відходу противника на ділянках 60-ї і 38-ї Армій провести на світанку 14.07. силами передових батальйонів наступ із завданням глибокого вклинення в оборонну систему противника.
- ✓ Командарму 60 – о 16.00, після артилерійської і авіаційної підготовки, перейти в наступ і прорвати оборону противника на ділянці південне узлісся діброви, що 2 км на південь від Гнідава – (викл.) Бзовиця. Силами восьми дивізій завдати головного удару в напрямку Золочів – Львів, двома дивізіями наступати на Соколівку і до кінця першого дня операції вийти на рубіж м. Підгірці – Сасів – Плугів; оволодіти Золочів.
- ✓ Командарму 38 – прорвати оборону противника на ділянці Бзовиця – Богданівка. Силами семи дивізій завдати головного удару в напрямку Перемишляни – Городок, а трьома дивізіями в напрямку на Галич. До кінця першого дня операції вийти на рубіж Плугів – Конюхи – Козова.

НА ЛЬВІВСЬКОМУ НАПРЯМКУ

Розвідка боєм передових батальйонів

Згідно з повідомленнями радянських штабів, світанок 14 липня 1944 р. на Львівському напрямку розпочався сильною артилерійською підготовко. Німецькі штаби і навіть командуючий 4-ю Танковою Армією генерал Раус сприйняли ці дії за початок генерального наступу 1-го Українського фронту[1]. Однак це була лише потужна розвідка боєм, яку проводили передові загони і розвідувальні роти стрілецьких дивізій 60-ї і 38-ї Армій. Кожна дивізія першого ешелону підготувала по одному передовому загону, що представляв собою поселений стрілецький батальйон. Для розвитку успіху передових батальйоні на вихідні позиції були висунені штурмові батальйони, посилені танками і самохідками.

Атака передових батальйонів і активні дії розвідувальних груп мали встановити наявність противника в перших траншеях його оборонної смуги, з'ясувати його сили і не допустити відходу його підрозділів із займаних позицій перед головною артилерійською і авіаційною підготовкою атаки головних сил фронту.

Передові загони 28-го стрілецького корпусу, долаючи сильний вогневий опір противника і густу мережу загороджень, повністю оволоділи першою лінією траншей, а місцями – і другою лінією траншей. До 14.00 підрозділи 302-ї стрілецької дивізії оволоділи Білокриницею, а передовий загін 107-ї стрілецької дивізії – населеним пунктом Оліїв. Підрозділи закріпилися на західних окраїнах цих поселень, оскільки противник сильним вогнем зупинив подальше просування вперед[2].

Ще потужнішими були передові загони 15-го стрілецького корпусу 60-ї Армії. Від 366-ї стрілецької дивізії тут діяв 1128-й стрілецький полк, посилений 253-ю окремою штрафною ротою і підтримуваний двома артилерійськими полками. В результаті бойових дій полк оволодів висотою 375.0, населеними пунктами Леонівка, Бенівка і закріпився на досягнутих рубежах, відбивши кілька контратак противника силою до батальйону піхоти[3].

---

[1] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 404.
[2] Журнал боевых действий 28 ск, с. 8.
[3] Журнал боевых действий 60 А, л. 24.

Таким чином передові загони виконали поставлене завдання і це, очевидно, стало підставою для часових зміни у плані наступу 1-го Українського фронту – заміть ранку 15.07.1944 р - на післяобідню пору 14.07.1944 р.

З журналу бойових дій 28-го стрілецького корпусу:

«Згідно з планом бою, корпус свій наступ і прорив оборони противника повинен був розпочати вранці 15.07.44 р. Але, відповідно до рішення вищого командування, наступ корпусу і сусідніх частин був перенесений на 16.00 14.07.44 р.»[1].

У штабі 1-го гвардійського штурмового авіаційного корпусу уточняли:

«Частини корпусу зранку 15.07. мали знищувати вузли опору противника перед фронтом 60 Армії.. Однак план операції був змінений тим, що частини 60 Армії організували розвідку боєм посиленими бойовим загонами і в результаті активних бойових дій противник був відтиснутий… Противник похитнувся і почав відхід, частини 60 Армії розпочали наступ раніше від запланованого терміну…»[2].

Виконуючи новий наказ, дивізій ударного угруповання до 15.00 були виведені на рубіж передових загонів, де зайняли вихідне положення. О 16.00, після потужної півторагодинної артилерійської підготовки і масованої авіаційної атаки – дивізії перейшли в наступ[3].

Ще одним з факторів перенесення дати загального наступу були побоювання, що противник в другій половині дня і в ніч з 14 на 15 липня 1944 р. матиме можливість знову частково відвести свої війська з передових позиці і артилерійська атака не досягне успіху.

Втім рішення про початок наступу приймалося і узгоджувалося досить довго, що дало можливість німецьким військам провести низку організаційних заходів з метою підготовки до відбиття планованого наступу.

Полковник Строгий, представник Генерального штабу Червоної Армії при 1-му Українському фронті:

«З 4 год. 30 хв. 14.7.44 р. розпочали дії передові батальйони дивізій першого ешелону. За підтримки артмінвогню батальйони увірвалися в першу і частково другу траншеї, але, зустрінуті

[1] Журнал боевых действий 28 ск, с. 8.
[2] Журнал боевых действий 1 гв. шак за июль месяц 1944 г**., с. 12.**
[3] Журнал боевых действий 28 ск, с. 8.

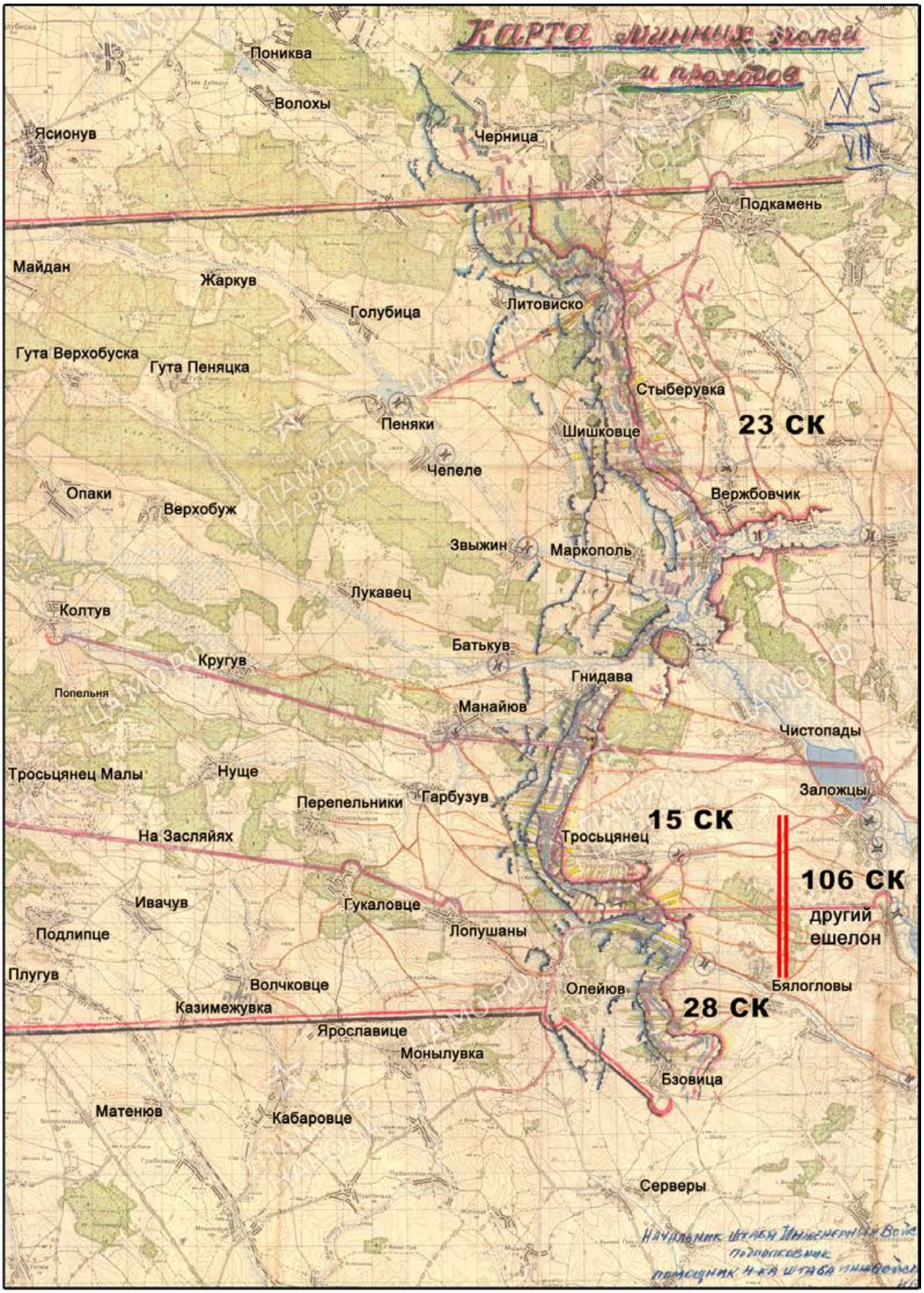

Рис. 2-14-1. **Карта німецьких мінних полів і зроблених у них проходів для піхоти і техніки. Полоси наступу 28, 15 і 23-го стрілецьких корпусів 60-ї Армії.**

контратаками тактичних резервів противника, дальше просунутися не могли. До 8.00 14.7.44 р. бій ПБ на всьому фронті армії припинився. З 8.00 до 14.00 14.7.44 р. була пауза. З 8.00 14.7.44 р. війська очікували наказу, але йог не надійшло. Противник, скориставшись цією паузою, вжив заходів для відбиття прийдешнього наступу»[1].

Початок генерального наступу 1-го Українського фронту на Львівському напрямку

О 14.30 розпочалася головна артилерійська підготовка, про початок якої сповістили вертикальні зелені ракети, випущені з командних пунктів командирів батарей, дивізіонів і полків. Потужним звуковим сигналом до початку артилерійської атаки став залп реактивних установок «Катюш».

Артилерійська атака складалася з кількох етапів:

- вогневий наліт по передньому краю і артилерійсько-мінометних батареях – 15 хв.;
- методичний вогонь по цілях на передньому краї і ближній тактичній глибині – 40 хв.;
- вогневий наліт по артилерійсько-мінометних батареях – 10 хв.;
- вогневий наліт по цілях на передньому краї (3-я лінія траншей) і нововиявлених цілях в глибині – 15 хв.[2]

О 15.30 вступили у бій мобільні дивізіони 3-ї гвардійської мінометної дивізії, зосередивши удар реактивних мінометів у смугах наступу 28-го стрілецького корпусу 60-ї армії (302-а і 107-а дивізії) і сусіднього 101-го стрілецького корпусу 68-ї армії (70-а гв. і 211-а дивізії).

1-й дивізіон 15-ї гвардійської мінометної бригади завдав удару з району церкви в Олііві по центру села Лопушани, де, за даними розвідників 302-ї стрілецької дивізії, були зосереджені артилерійська батарея і піхота противника.

У той самий час 1-й дивізіон 18-ї гвардійської мінометної бригади зосередив вогонь по перехрестю доріг, що на південно-західній околиці Монилівки, де було зафіксоване скупчення живої сили і техніки противника.

---

[1] Краткое описание июльской наступательной операции, проведенной войсками 60 А с 14 по 28.7.44 г., л. 46.

[2] Журнал боевых действий 28 ск, с. 36.

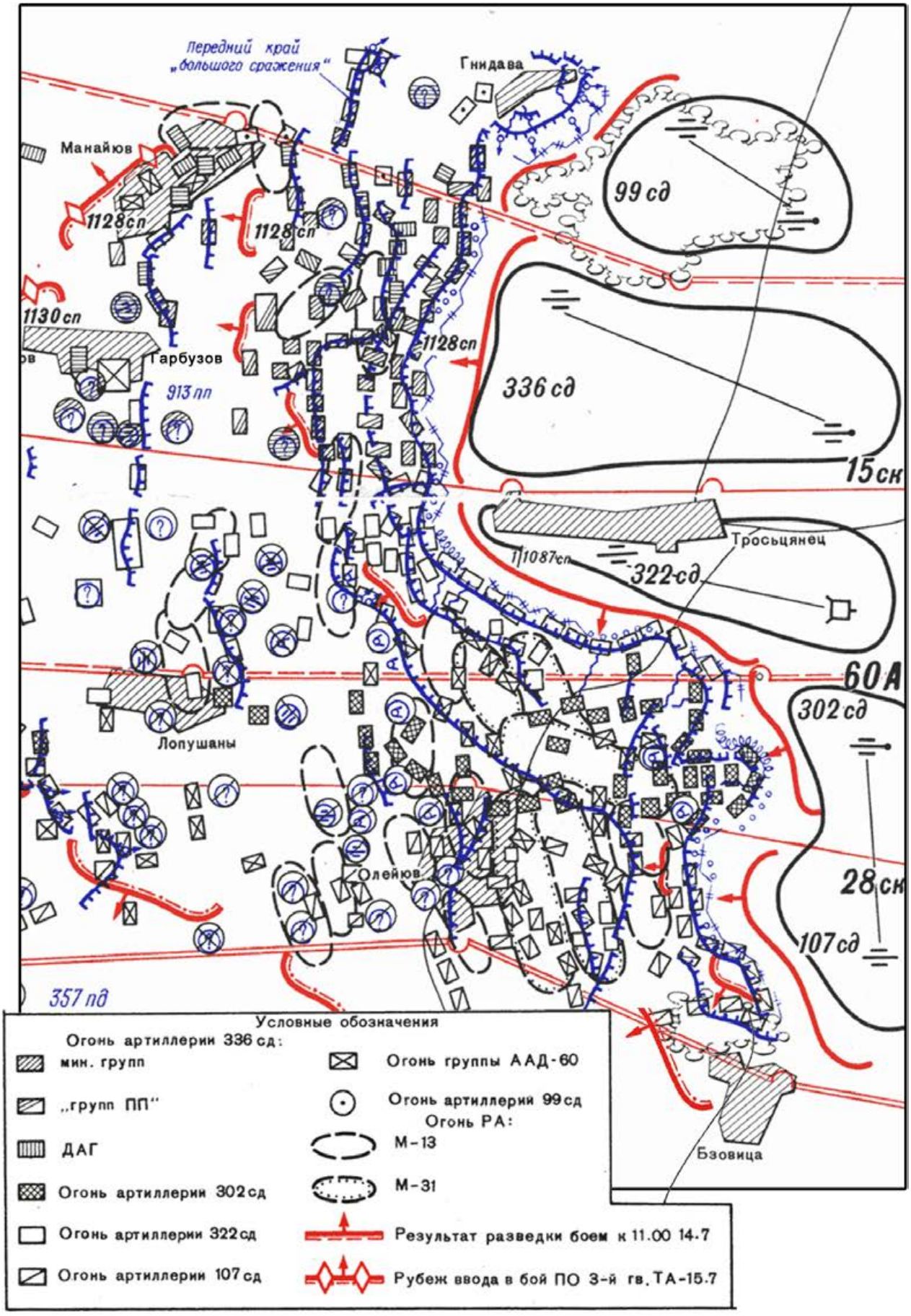

Рис. 2-14-2. **Фрагмент схеми вогню артилерії в період артилерійської атаки 60-ї Армії 14 липня 1944 р.** *[Советская артиллерия, сх. 3].*

За повідомленням спостерігачів, у результаті двох дивізіонних залпів установками М-31-12 було знищено до 2-х взводів піхоти противника, подавлено вогонь артилерійської батареї і кількох вогневих точок[1].

За 10 хвилин до початку атаки піхоти на Львівському напрямку до 14-кілометрової ділянки прориву між Бзовицею і Богданівкою почали підходити група за групою бомбардувальники 2-го гвардійського і 4-го бомбардувальних авіаційних корпусів. На війська і вогневі засоби противника скинули бомби 352 літаки ПЕ-2 і А-20ж, за якими у бій вступили 366 штурмовиків, які протягом півтори години знищували артилерію, танки і живу силу. Загалом у першому масованому ударі брали участь близько 1300 бомбардувальників, штурмовиків і винищувачів.

Другий масований удар, як і планувалося, авіація завдала по резервах противника в районах Сасова, Золочева і Плугова. В ньому брало участь більш як 1400 літаків[2].

О 16.00 перейшли в наступ стрілецькі корпуси.

Генерал-майор П. Лащенко, командир 322-ї стрілецької дивізії 15-го стрілецького корпусу:

«Учитывая успешные действия передовых батальонов, командующий 60-й армией приказал несколько сократить продолжительность артподготовки перед началом общей атаки и поддерживать пехоту и танки не огневым валом, как было задумано, а последовательным сосредоточением артиллерийского огня…

Едва огонь был перенесен в глубину, как передовые стрелковые полки атаковали противника на всем участке прорыва. Самоходки и орудия сопровождения следовали вплотную за пехотой и «тридцатьчетверками», уничтожая ожившие огневые точки врага»[3].

Атака штурмових батальйонів

Загальну атаку 28-го стрілецького корпусу розпочали 7 штурмових батальйонів 302-ї і 107-ї стрілецьких дивізій, яких підтримували 38 танків і самохідок[4]. У складі штурмових батальйонів 15-го стрілецького корпусу (366-а і 322-а стрілецькі

[1] Краткий отчет о боевой деятельности 3 гв. минд, л. 78.

[2] Советские Военно-воздушные силы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг., с. 317-318.

[3] Лащенко П. Н. Из боя — в бой, с. 300-301.

[4] Журнал боевых действий 60 А., арк. 90.

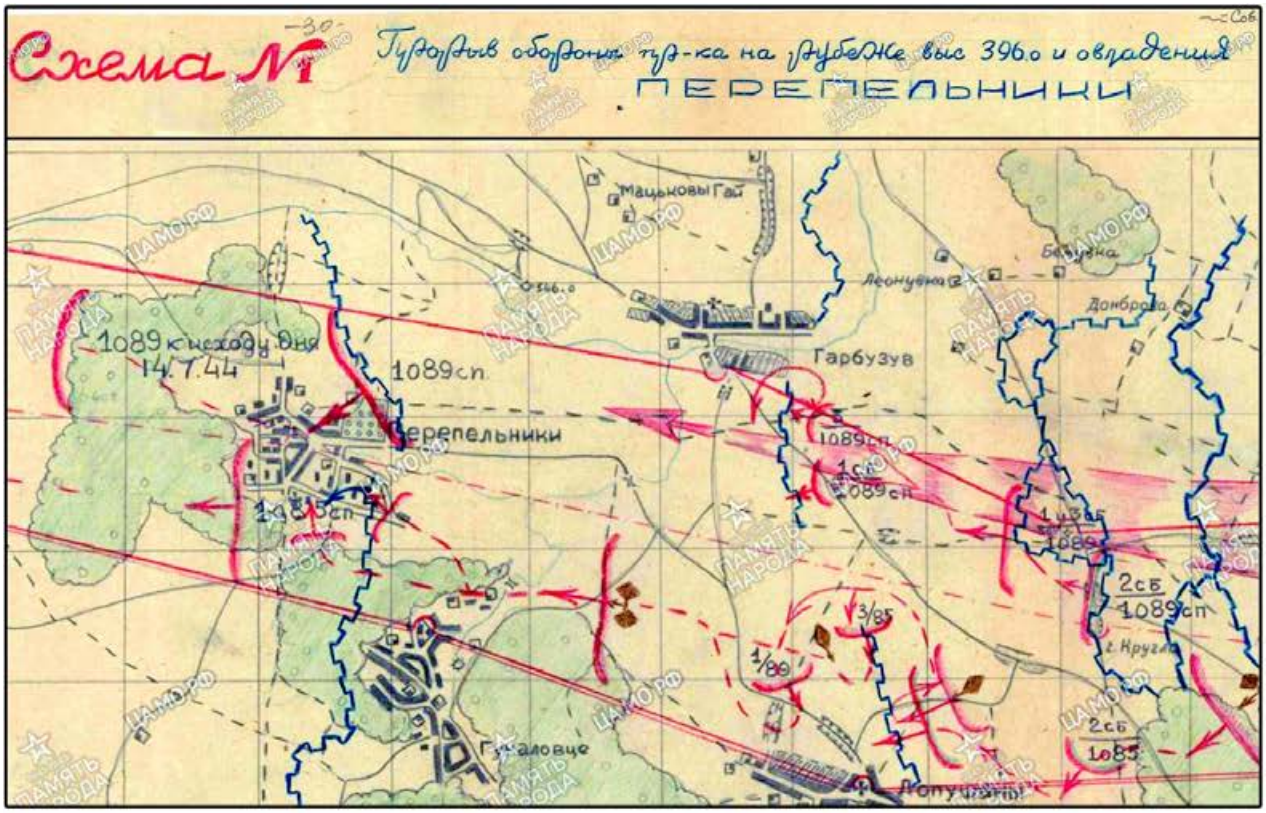

Рис. 2-14-3. **Бойові дії 322-ї стрілецької дивізії 14 липня 1944 р. й оволодіння Перепельниками.** *[ПН].*

Рис. 2-14-4. **Бомбардування містечка Білий Камінь 14 липня 1944 р. дев'яткою літаків "Бостон" 244-ї гвардійської бомбардувальної авіаційної дивізії.** *[ПН].*

дивізії) були задіяні 34 танки і самохідки. Ще 10 самохідно-артилерійських установок СУ-76 зі складу 1889-го самохідного артилерійського полку підтримували 2 штурмові батальйонів 99-ї стрілецької дивізії 23-го стрілецького корпусу, який завдавав допоміжного удару в напрямку Підгірці – Олесько. Крім того, в резерві командуючого 60-ю армією перебував ще 29-ий окремий важкий танковий полк у складі 21 танка ІС-122.

Танки і самохідки мали завдання вриватися з піхотою на передній край оборони, знищувати вогневі точки, забезпечуючи захопленні піхотою переднього краю. супроводжуючи піхоту на всю глибину прориву противника. Вони повинні були рухатися в бойових порядках штурмових батальйонів, підтримуючи їх вогнем і гусеницями, аж до виконання завдання дня, тобто прориву оборони противника на всю 20-кілометрову тактичну глибину[1].

У складі штурмових батальйонів 107-ї стрілецької дивізії діяла 2-га танкова рота 3-го танкового батальйону 53-ї гв. танкової бригади 6-го гв. танкового корпусу під командуванням гв. старшого лейтенанта Волкова. Отримавши завдання разом зі стрілецькими частинами оволодіти м. Оліїв і в подальшому наступати на Лопушани, танкова рота з боями пройшла передній край оборони противника, однак наскочила на мінні поля, внаслідок чого підірвалося 6 танків, а уцілілі 4 танки були відведені на вихідні позиції.

Великі втрати у штабі 53-ї гв. танкової бригади пояснювали незабезпеченістю бою танкової роти в інженерному плані, а також порушеннями плану його проведення. У цьому бою загинув командир танкового взводу Герой Радянського союзу гвардії ст. лейтенант Карпенко[2].

Мінні поля стали причиною втрат 349-го важкого самохідно-артилерійського полку, який діяв у складі штурмових батальйоні ударного угрупування 38-ї Армії. 14 липня 1944 р. на мінах підірвалося три установки ІСУ-152[3].

У перший день наступу на Львівському напрямку серйозних втрат зазнали і деякі інші танкові частини.

У складі штурмових батальйонів 70-ї стрілецької дивізії 38-ї Армії діяв танковий батальйон 63-ї гвардійської танкової бригади 10-го механізованого корпусу 4-ї Танкової Армії у складі 14 танків під командуванням гв. капітана Маслова.

---

[1] Журнал боевых действий 28 ск, с. 48.
[2] Отчет о боевых действиях 53 гв. тбр, л. 103.
[3] Доклад о боевых действиях 349 гв. тсап, л. 25.

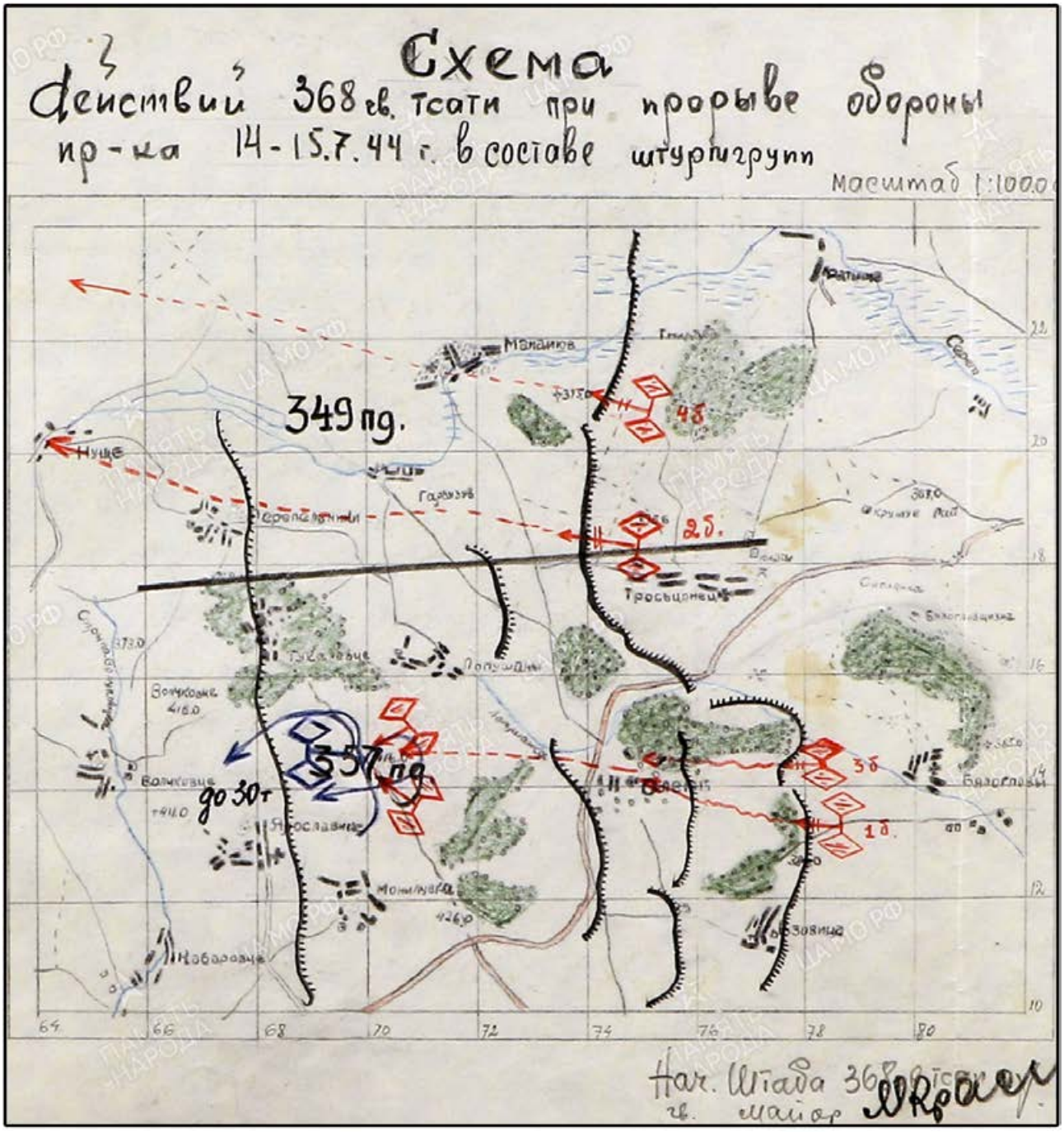

Рис. 2-14-5. **Схема дій 368-го важкого самохідно-артилерійського полку у складі штурмових батальйонів 15-го і 28-го стрілецьких корпусів під час прориву оборони противника 14-15 липня 1944 р.** *[ПН].*

З журналу бойових дій 63-ї гвардійської танкової бригади:

«1 ТБ під командуванням гв. капітана Маслова в 16.00 14.7 виступив за частинами 70 СД як танки БПП [безпосередньої підтримки піхоти] з приданою ротою саперів 244 інженерно-саперного б-ну. О 19.30 1 ТБ вступив у бій у взаємодії з 207 сп на рубежі вис. 426.0, ліс, що сході від Манилувка… В результаті бою зайняв хутір, що 1,5 км східн. від Минилувки, і стрімкою атакою зламав опір противника. Вийшов на висоту 426.0, але через те, що піхота в атаку за танками не пішла, 1 ТБ зазнав втрат і відійшов на південно-західне узлісся лісу. Згоріло 5 танків, з них 4 – Т-34-85, підбито 2 Т-34, котрі евакуйовані з поля бою»[1].

В результаті бойових дій на напрямку головного удару 336-а і 322-а стрілецькі дивізії 15-го стрілецького корпусу оволоділи населеними пунктами Мацьків Гай, Гарбузів, Перепельники, а 302-а і 107-а дивізії 28-го стрілецького корпусу = поселеннями Білокриниця, Лопушани, Оліїв.

У другій половині дня німецькі війська провели кілька контратак, які мали певний успіх. В результаті однієї з них, проведеної піхотою за підтримки танків в напрямку Монилівки, вдалося не тільки зупинити частини 101-го стрілецького корпусу 38-ї Армії, але й дещо їх потіснити. Внаслідок несподіваної контратаки батальйони 107-ї стрілецької дивізії були вимушені відійти в район діброви, що за 2 км на півдні від Лопушани[2].

Батьків – Підгірці – Олесько – допоміжний напрямок наступу ударного угруповання 60-ї Армії

За даними штабу 23-го стрілецького корпусу, у смузі наступу 99-ї і 68-ї гвардійської стрілецьких дивізій продовжували оборонятися основні сили 349-ї піхотної дивізії - 912-й і 911-й піхотні полки, 1-й батальйон 913-го піхотного полку, а також саперний батальйон і спецпідрозділи 349-ї піхотної дивізії. У тактичному резерві перебували підрозділи 8-ї танкової дивізії – в районах Жарків-Голубиця (до батальйону), Пеняки – Кругів (до батальйону), Перепельники (до батальйону піхоти)[3].

---

[1] Журнал боевых действий 63 гв. тбр, л. 19.
[2] Журнал боевых действий 60 А., л. 25.
[3] Журнал боевых действий 23 ск, л. 103-об.

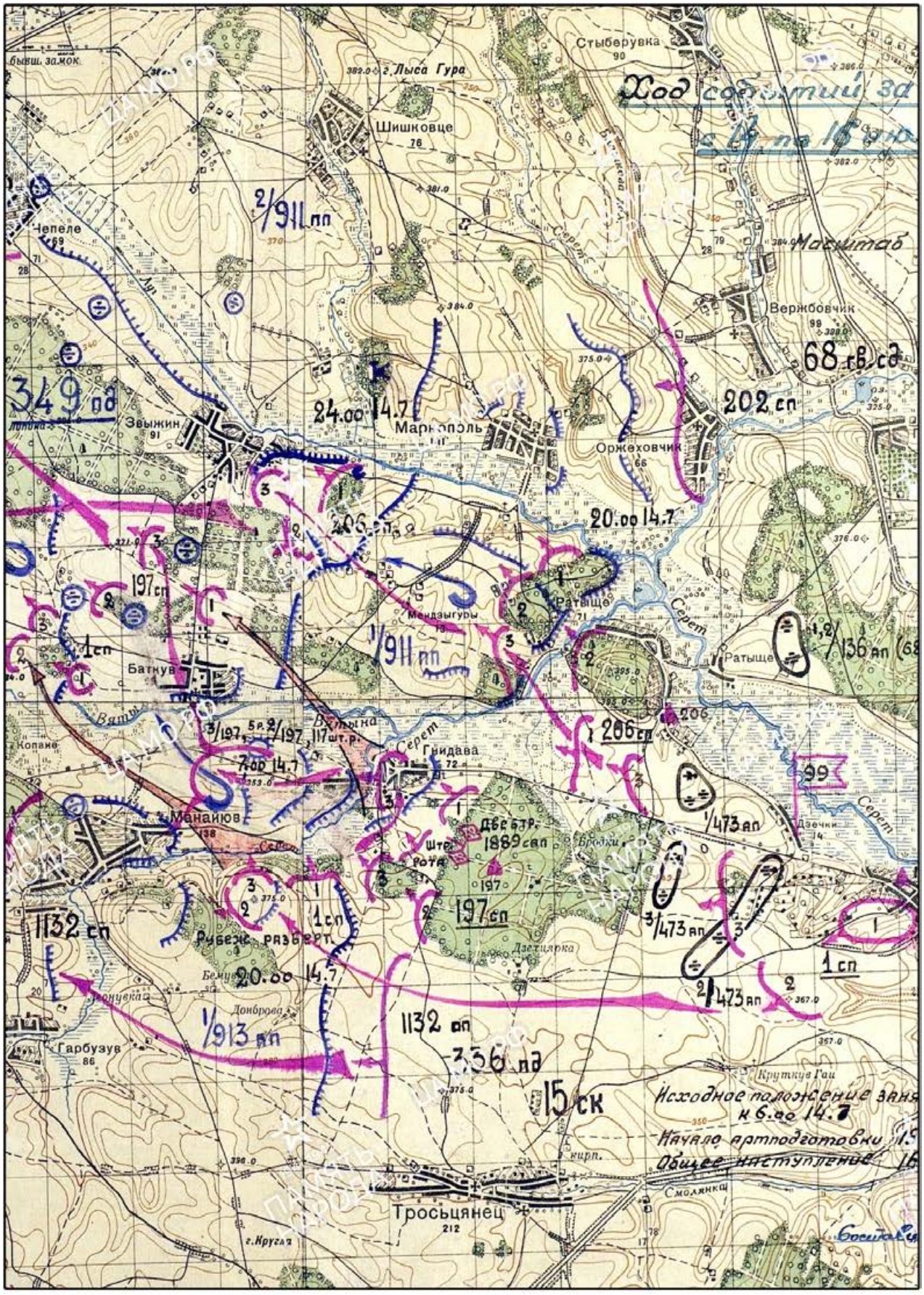

Рис. 2-14-6. **Бойові дії батальйонів 99-ї і 68-ї гв. дивізій 23-го стрілецького корпусу під час прориву першої смуги німецької оборони 14 липня 1944 р.** *[ПН].*

Після того як передові загони 15-го стрілецького корпусу вклинилися в оборону противника на глибину три-чотири кілометри, розпочали атаку 99-а і 68-ї гв. стрілецькі дивізії 23-го стрілецького корпусу. Їх підтримували дві батареї 1889-го самохідно-артилерійського полку, 44-й інженерно-саперний батальйон, 1-й мотопротитанковий вогнеметний батальйон.

Полковник Адрющенко, начальник штабу 23-го стрілецького корпусу:

«В 16.10, используя успех 15-го корпуса, мы ввели в бой из-за его правого фланга свои дивизии. Стрелковые батальоны поднялись в атаку и, обтекая вражеские узлы сопротивления, прорвали основную позицию обороны противника от Оржиховчика до высоты 353,0 на фронте 6 километров. Пехота гитлеровцев и их огневые средства в первых траншеях были почти полностью уничтожены мощными ударами артиллерии и авиации. Уцелевшие же дзоты не смогли ничего сделать: наши подразделения продвигались так, что сразу выходили фашистам во фланг….

Тщательная подготовка и организация наступления позволили нашим полкам… в первый же день продвинуться вперед до 5 километров. Это был значительный успех, особенно если учесть, что наступать корпусу пришлось по сильно пересеченной лесисто-болотистой местности…»[1].

14 липня 1944 р. ударне угруповання 60-ї і 38-ї Армій вклинилося в німецьку оборону на глибину – 5-8 км. Щоправда, найбільшого успіху було досягнуто в першій половині дня, коли було введені в дію передові батальйони. Саме вони просунулися на 5-6 км, захопивши 1-у і 2-у лінії траншей. Натомість основні сили армій, введені в бойові дії з 16.00, наштовхнулися на організований опір противника на третій лінії траншей.

З журналу бойових дій 38-ї Армії:

«Противнику вдалося затриматися на третій лінії траншей, заздалегідь підготовленій і облаштованій, і організувати тут сильний вогневий опір, а також ввести у бій танки, які контратакували наші наступаючі частини. У заявку з цим наші частини, оволодівши першими двома лініями траншей, не мали успіху у подальшому просуванні»[2].

---

[1] Андрющенко С. А. Начинали мы на Славутиче... , с. 169.

[2] Журнал боевых действий войск 38 А, л. 24.

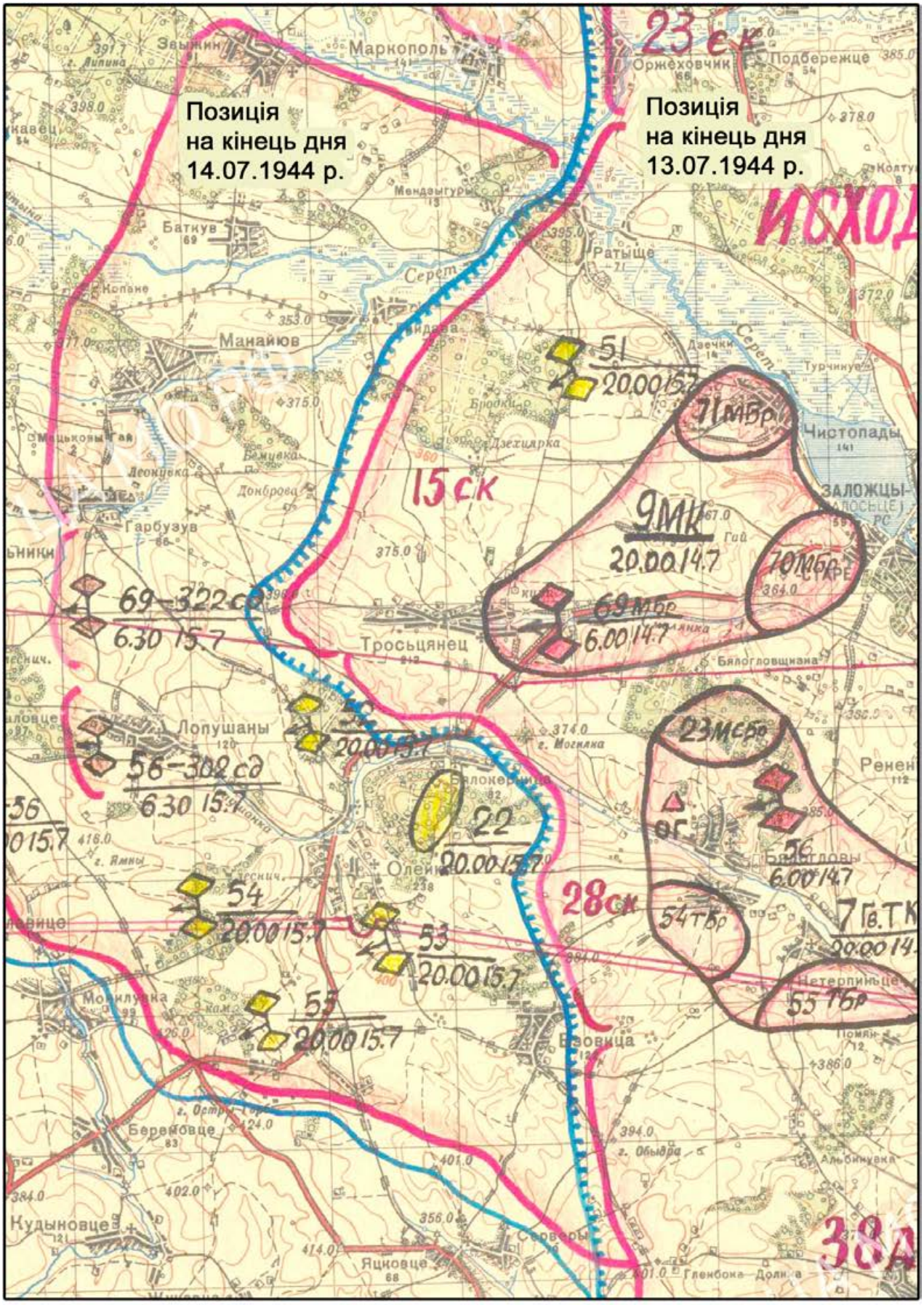

Рис. 2-14-7. **Положення стрілецьких корпусів 60-ї Армії на кінець дня 14 липня і введення в бойові дії передових бригад 3-ї гвардійської Танкової Армії 15 липня 1944 р.** *[ПН].*

КОНТРЗАХОДИ НІМЕЦЬКОГО КОМАНДУВАННЯ

Передислокація 8-ї танкової дивізія

Якщо час наступу 1-го Українського фронту був для німецького командування загалом прогнозованими, та місця головних ударів виявилися дещо неочікуваними. Особливо на Львівському напрямку, де головних ударів сподівалися в районах Бродів і Озерної. Натомість штаб 1-го Українського фронту вирішив завдати вирішального удару між цими населеними пунктами з району Залізці в напрямку Золочева і Перемишлян.

Позиції на північному сході від Золочева займали батальйони 349-ї і 357-ї піхотних дивізій, стик між якими пролягав в районі Тростянця. Ділянка 349-ї піхотної дивізій вважалася німецьким командування найбільш спокійною, бо розміщувалася серед лісистої місцевості, непридатної для пересування значних танкових сил. Командири німецьких 1-ї і 8-ї танкових дивізій запевняли командуючого 1-ю Танковою Армією генерала Е. Рауса, що цей ліс цілком непрохідний для танків[1].

Схоже, що подібна думка серед німецького командування домінувала і 14 липня 1944 р,, коли після активних дій передових батальйонів 60-ї і 38-ї Армій розпочався генеральний наступ на Львівському напрямку і було вирішено задіяти оперативні танкові резерви – 1-у і 8-му танкові дивізії. В результаті основні сили 8-ї танкової дивізії генерал-майора Готтфріда Фреліха, які займала позиці в районі Підгірці – Сасів – Золочів - у смузі оборони 349-ї піхотної дивізії, були перекинуті на південь від Золочева в район Плугова, де проходила оборона 357-ї піхотної дивізії. Натомість ближче до Зборова почали підтягуватися передові частини 1-ї танкової дивізії.

Полковник Фрідріх-Вільгельм фон Меллентін, начальник штабу XXXXVIII танкового корпусу:

«3-й танковый корпус в составе 1-й и 8-й танковых дивизий составлял наш резерв. Маршруты его движения и направления контратак были тщательно разведаны; были также детально отработаны различные варианты его возможных действий. Минные поля мы установили за рубежом боевого охранения, с тем чтобы русские не могли преждевременно их обнаружить. До начала

[1] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 406.

наступления русские неоднократно пытались захватить господствующие высоты, но все их вклинения быстро ликвидировались контратаками, осуществлявшимися при сильной поддержке артиллерии»[1].

Пересування танкових і механізованих частин 8-ї танкової дивізії виявила авіарозвідка 2-ї Повітряної Армії, зафіксувавши в районі Сасова рух на південний схід до 100 танків противника. 1-й гвардійський штурмовий авіаційний корпус і 1-а штурмова авіаційна дивізія одержали завдання знищити ці танки. Масованими ударами штурмовиків було пошкоджено і знищено більш як 30 бойових машин[2].

За даними розвідки 2-ї Повітряної Армії, основні резерви німецьких військ знаходилися в районі Плугова і Зборова. Тому саме сюди націлилися бомбардувальники 4-го бомбардувального авіаційного корпусу. Вони завдали два масованих удари групами по 200 і 150 літаків по військах і техніці противника. По цьому ж районі працювали бомбардувальники 2-го гвардійського бомбардувального авіаційного корпусу. А літаки 1-го гвардійського штурмового авіаційного корпусу вишукували цілі в районі дороги Сасів - Колтів.

Загалом 2-а Повітряна армія відзвітувала, що 14 липня 1944 р. було знищено близько 60 танків противника, хоча лише 1-й гвардійський штурмовий авіаційний корпус у своїх донесеннях повідомляв про 67 знищених і пошкоджених одиниць бронетехніки[3].

***

Протягом першого дня наступу на Львівському напрямку ударні угруповання 1-го Українського фронту вклинилися в оборону противника на глибину від 2 до 8 км на широкій ділянці фронту, що досягала від Маркополя до Озерної близько 30 км від.

Німецьке командування вважало, що найнебезпечніша ділянка для ворожого прориву міститься в районі Озерна - Зборів – Плугів, куди були підтягнуті 1-а і 8-а танкові дивізії. Це була хибна оцінка ворожих намірів, що мала згодом далекосяжні негативні наслідки. Противник задавав головного удару не тільки по південно-східних, але й по північно-східних районах Золочева.

Рішення командування 1-ї Танкової Армії про використання в

---

[1] Меллентин Ф. В. Танковые сражения 1939-1945 гг., с. 237-238.
[2] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 21-об.
[3] Журнал боевых действий 1 гв. шак за июль месяц 1944 г., с. 13.

районі Підгірці - Сасів – Колтів – Кругів, заміть передислокованої 8-ї танкової дивізії, піхотної дивізії «Галичина» частково мінімізувало негативні наслідки, але тільки частково.

Залучення дивізії «Галичина» для стабілізації фронту XXXXVIII танкового корпусу

30-й полк 14-ї Галицької СС-добровольчої дивізії разом з 2-м дивізіоном артилерійського полку був відокремлений від основних частин дивізії і підпорядкований безпосередньо командуванню XIII армійського корпусу. Однак тереном для його дій був визначений район на лівому фланзі сусіднього XXXXVIII танкового корпусу в районі Колтова і Кругова, де 349-я піхотна дивізія не витримала перших ударів передових частин 60-ї Армії. Галицькі добровольці повинні були зупинити подальше просування червоноармійських частин в східному напрямку. Натомість інші частини дивізії були приведені у бойову готовність і залишалися на місці.

На думку командування дивізії «Галичини», розпочалася реалізація найгіршого сценарію введення дивізії у бойові дії, а саме не одноцільним з'єднанням, а окремими частинами, позбавленими підтримки основних дивізійних сил.

Майор Вольф-Дітріх Гайке, начальник штабу дивізії «Галичина»:

«Першим кинуто 30 полк із завданням наступом закрити фронтову прогалину, пробиту на правому крилі корпусу. Ґрунтовну й завчасну розвідку місцевости роблять начальник штабу і командир полку.

До вихідних становищ, що були на схід від Сасова, 30 полк мав добрих 10 км підходу. Зовсім поволі посувається 30 полк на заваленій частинами одної танкової дивізії[1] підхідній дорозі. Становище стало критичним, коли погідного дня, єдина в прифронтовій смузі підхідна дорога опинилася під обстрілом бортової зброї і градом бомб російських бойових літаків»[2].

У районі Сасова 30-й полк зазнав перших втрат від ворожиш штурмовиків, а саме 1-го гвардійського штурмового авіаційного корпусу, який вишукував цілі в районі дороги Сасів – Колтів, намагаючись не допустити підходу німецьких резервів. Але ще

[1] 8-ї танкової дивізії, що здійснювала передивлокацію в район Плугова.
[2] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина», с. 75-76.

сильніше враження на них справила відступаюча німецька піхота, в основному з розбитого 911-го полку 349-ої піхотної дивізії. Вона нагадувала дезорганізований і деморалізований потік колись могутнього і гордого війська, яке йшли рятувати добровольці Галичини.

Коли українці питали відступаючих, де проходить лінія фронту і яка там ситуація, то чули лаконічну відповідь: «Фронт майже скрізь».

Роман Дражньовський, командир взводу 2-го батальйону 30-го піхотного полку дивізії «Галичина»:

«Ми повинні були проходити повз групи німецьких солдатів, що втікали з фронту. Деякі з них не мали зброї, багато хто кричав, що радянські сили вже недалеко позаду, і що ми повинні повернутися, деякі мовчки сиділи, деякі навіть плакали. Це був дуже деморалізуючий приклад, особливо для наших солдатів з Галицької дивізії, які ніколи не бачили справжніх боїв та жорстокості»[1].

Якщо дорогу Сасів - Колтів тримали під ударами штурмовики, , то бомбардувальники 2-го бомбардувального авіаційного корпусу одержали завдання завдати удару по районах можливого зосередження німецьких резервів в Підгірцях і Білому Камені.

З журналу бойових дій 2-го бомбардувального авіаційного корпусу:

«В 17.36 в штабі корпусу по телеграфу Ст-35 одержано наказ командуючого 2 ПА такого змісту:

2-му гв. БАК в період 18.30 – 19.00 14.7.44 р. складом 200 літаків завдати масованого удару по скупченню живої сили і танків противника в районі Білий Камінь – Підгорце»[2].

На виконання завдання в районі Підгірці вилетіло 8 дев'яток Пе-2 зі складу 1-ї і 8-ї гвардійської бомбардувальних авіаційних дивізій під прикриттям винищувачів 7-го винищувально-авіаційного корпусу. У результаті ударів, проведених 2-ма заходами з пікірування і горизонтального польоту, було зафіксовано 14 осередків пожежі.

На бомбардування цілей в районі Білого Каменя вилетіли 4 дев'ятки «Бостон» 244-ї бомбардувально-авіаційної дивізії. За

[1] Melnyk J.-M. The History of the Galician Division of the Waffen SS.

[2] Журнал боевых действий 6 гв. бак (он же 2 гв. бак, 1 бак), л. 76-об.

даними штабу, в районі Білого Каменя було зафіксовано до 11 осередків пожежі[1].

За пізнішим свідченнями жителів Білого Каменя, дві дев'ятки бомбардувальників «Бостон» завдали удару по північно-західній окраїні містечка. В результаті було знищено 19 коней і возів, 8 німецьких солдат. Цього дня німецьких військ в містечку було мало, оскільки на світанку вони відійшли у ліси. Однак великих руйнувань зазнали житлові і господарські споруди. Тільки від ударів дев'ятки літаків «Бостон» під командуванням капітана Золотарьова було зруйновано 35 жител і господарських будівель[2]..

Вогонь зенітних батарей малаго і середнього калібру був відмічений в районі Ясенів, Підгірці, Циків і Волохи, де були виявлені по 1-2 батареї. Від вогню зенітної артилерії зазнали пошкоджень 5 літаків 161-го і 162-го бомбардувальних полків.

У штабі 8-ї гвардійської бомбардувально-авіаційної дивізії зробили висновок, що обстановка для роботи частин дивізії була сприятлива і дозволяла тривалий час тримати війська противника під авіаційними ударами[3].

Під повітряні удари 2-го бомбардувального авіаційного корпусу в районі Підгірців, завдані надвечір 14 липня 1944 р., ледь не потрапили полки дивізії «Галичина». Але на той час 30-й полк вже був пройшов не тільки Підгірці, але й Сасів та Колтів, наближаючись передовими частинами до Кругова. А 29-й і 31-й полки, які отримали наказ разом зі штабом дивізії зосередитися в районі Підгірців, розпочали марш у новий район призначення лише з настанням сутінок[4].

Незважаючи на активну протидію авіаційних частин, вона не зашкодили підтягуванню до фронтової лініє оперативних резервів. Представник Генерального штабу Червоної Армії при 1-му Українському фронті полковник Строгий відзначав, що «противник зумів **безкарно** [виділення наше. – А.К.] підвезти до поля бою резерви (8 тд і 14 дивізію СС «Галичина», а пізніше 254 пд), які контратаками затримували наш наступ»[5].

---

[1] Журнал боевых действий 6 гв. бак (он же 2 гв. бак, 1 бак), л. 77.
[2] Обзор боевой деятельности частей 244 БАД, л. 230-231.
[3] Журнал боевых действий 8 гв. бад, л. 6-7.
[4] Melnyk J.-M. The History of the Galician Division of the Waffen SS.
[5] Краткое описание июльской наступательной операции, проведенной войсками 60 А с 14 по 28.7.44 г., л. 50

БРОДІВСЬКИЙ ВИСТУП. ІМІТАЦІЯ АКТИВНИХ ДІЙ

Відволікаючий удар 117-ї гвардійської стрілецької дивізії

Якщо 162-а і 172-а дивізії 102-го стрілецького корпусу 13-ї Армії мали наказ на 14 липня 1944 р. тримати жорстку оборону, то лівофлангова 117-а гвардійська стрілецька дивізія , що займала позиції по сусідству з 23-м корпусом 60-ї Армії, отримала завдання силами одного стрілецького полку завдати відволікаючого удару в районі Бродів.

Розвідка боєм мала, по-перше, з'ясувати, чи не відводить противник головні сили на Броди, а по-друге, ввести противника в оману щодо напрямку головного удару, який завдавався не з району Бродів, в дещо південніше - в напрямку Заложці - Золочів[1].

Бойове завдання покладалося 333-й гвардійський стрілецький полк, який був посилений двома дивізіонами артилерійського полку і дивізіоном реактивних установок залпового вогню М-8. Напрямок атаки - Гаї Старобродські, вис. 267.0 на ділянці стику позицій німецької 361-ї піхотної дивізії і корпусної групи «С». У випадку успіху 333-го стрілецького полку 117-а дивізія повинна була розвивати наступальні дії на Старі Броди - південно-східне передмістя Бродів[2].

На світанку 14 липня 333-й гвардійський стрілецький полк, який розміщувався в колишніх російських окопах Першої світової війни, після 30-хвилинної артилерійської підготовки перейшов у наступ. Другий батальйон полку без опору зайняв першу лінію траншей противника, що за 1,5 км на південному заході від висоти 267.0. Траншеї виявилися порожніми. Однак 1-й і 3-й батальйони. підійшовши до інженерних загороджень, зустріли сильний вогневий опір противника, зазнали великих втрат і далі просунутися не змогли. Під дією шести артилерійських і восьми мінометних батарей, а також і сильного рушнично-кулеметного вогню полк змушений був відійти на вихідні позиції.

Правий фланг 333-го стрілецького полку прикривав 3-й батальйон 335-го полку. Хімічний взвод 3-го батальйон влаштував

---

[1] Журнал боевых действий 335 гв. СП, л. 86-об..

[2] Журнал боевых действий 117 гв. сд, л. 22.

димову завісу, спровокувавши сильний артилерійський наліт на ділянку оборони батальйону.

Під час розвідки боєм 333-й гвардійський стрілецький полк 117-ї гвардійської стрілецької дивізії зазнав значних втрат – вбитими – 87 людей, пораненими – 146.

Силовою розвідкою було встановлено, що противник досить міцно обороняє район Броди - Гаї Старобродські, маючи міцну вогневу систему оборони, насиченою мінометною і автоматичною зброєю. Загальна чисельність противника цій ділянці фронтової лінії - не менше полку[1].

Однак отриманих результатів виявилося недостатньо для всебічної оцінки бойової обстановки.. Щоб з'ясувати справжні наміри противника, командир дивізії поставив завдання розвідувальним групам протягом дня 14 липня і в ніч на 15 липня будь-яким способом захопити в смузі дивізії контрольного полоненого[2].

Розвідка позицій XIII армійського корпусу з метою недопущення скритого відходу противника

172-а і 162-а стрілецькі дивізії 102-го стрілецького корпусу впродовж дня займали жорстку оборону і силою стрілецьких взводів проводили силову розвідку, щоб не допустити несподіваного відведення сил противником.

З журналу бойових дій 102-го стрілецького корпусу:

«Противник обороняв попередній рубіж, активних дій живою силою не проявляв. З наступом темноти посилено освітлював передній край ракетами, періодично прочісував підступи автоматно-кулеметним вогнем і вів методичний артмінвогонь, чергуючи його з короткими вогненними нальотами по бойових порядках і ближніх тилах дивізій і по районах: Опорипси, Конюшкув, Радзивиллув, відм. 238.0, Гає Дітковецьке, вис. 267.0, Суховоля, Черниця, випустивши до 1500 снарядів і мін»[3].

Розвідка позицій противника проводилася розвідувальними групами і окремими стрілецькими взводами. Однак вони були

[1] Доклад по организации и проведении силовой разведки 333 гв. сп, л. 37.
[2] Журнал боевых действий 102 ск, с. 79.
[3] Журнал боевых действий 102 ск, с. 78.

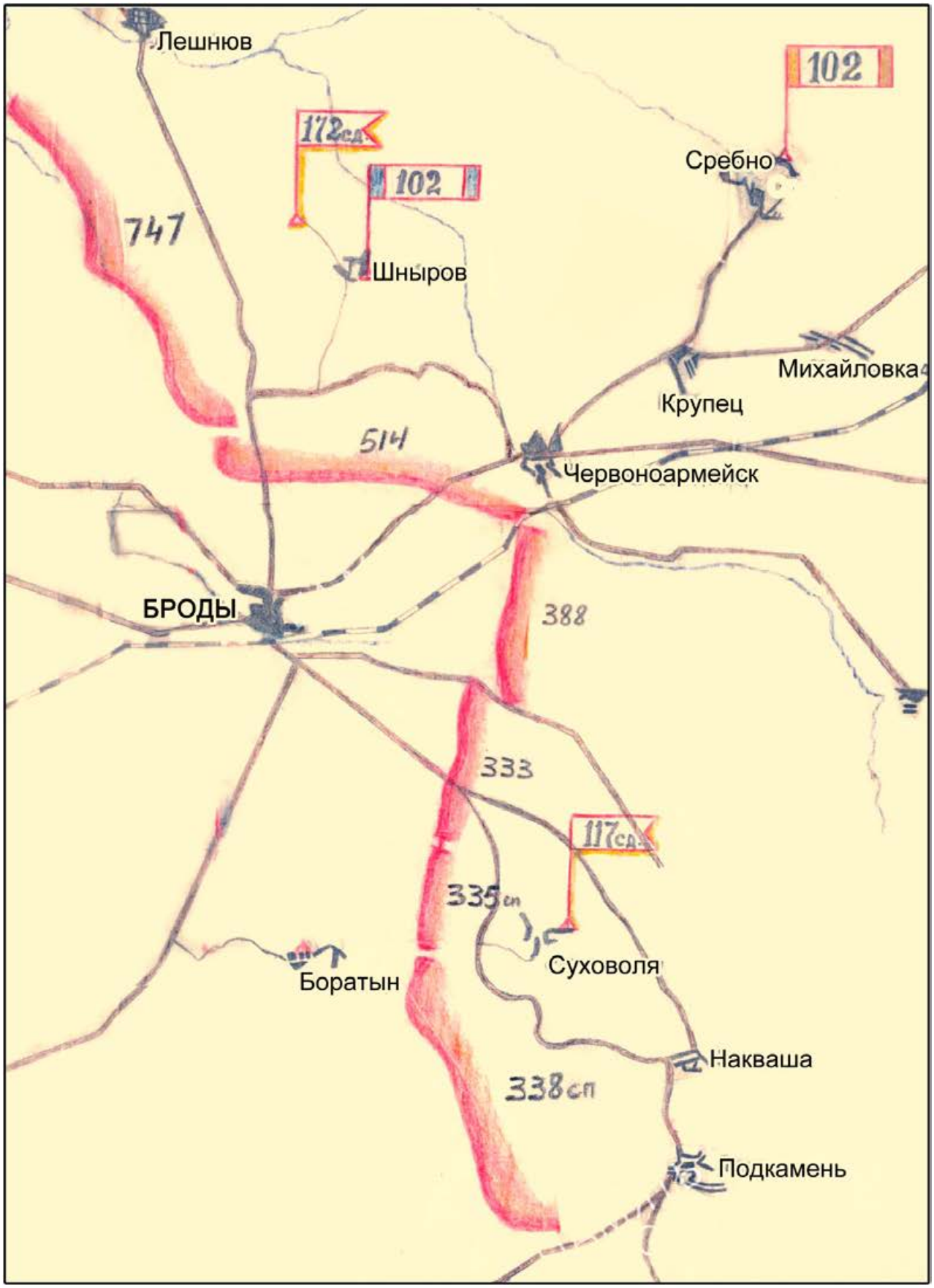

Рис. 2-14-8. **Позиції стрілецьких полків 117-ї гвардійської та 172-ї стрілецьких дивізій 102-го стрілецького корпусу 13-ї Армії в р-ні Бродів 14 липня 1944 р.** *[ПН].*

виявлені противником і під сильними кулеметним і мінометним вогнем були змушені повернутися ні з чим.

В ніч на 15 липня 1944 р. розвідувальним групам було поставлене повторне завдання - за будь-яку ціну захопити контрольного полоненого.

НА РАВА-РУСЬКОМУ НАПРЯМКУ

Бої на підступах до оборонної лінії «Принц Євген»

На світанку 14 липня 1944 р. війська 3-ї гвардійської Армії, після 30-хвилинної артпідготовки і авіаційного обробітку цілей, знову перейшли в наступ. В результаті запеклого бою вони відкинули німецькі війська на міцно укріплену оборонну лінію «Принц Євген», де зав'язалися жорстокі бої. Особливо запекла боротьба розгорнулася на лівому фланзі Армії – на ділянці головного удару в смузі 21-го і 22-го стрілецьких корпусів, де противник потужними контратаками намагався затримати наступ радянських військ[1].

Попереду лінії «Принц Євген» противник мав глибоко ешелоноване передпілля глибиною 15-20 км, що представляло собою суцільну смугу інженерних загороджень, мінних полів, «сюрпризів», розлогу мережу суцільних траншей, зв'язаних між собою ходами сполучення.

На думку командування 3-ї гвардійської Армії, противник планував вимотати наступаючі частини в смузі передпілля і потім завдати удару з рубежу лінії «Принц Євген». Цей задум був своєчасно виявлений і війська армії зуміли зберегти свої основні сили, оскільки 13 липня 1944 р. наступали передовими і штурмовими батальйонами. А вже в районі оборонної лінії «Принц Євген» розгорнули для атаки стрілецькі полки передових дивізій. Червоноармійські війська наштовхнулися на сильні контратаки противника.

О 4.30 німецькі війська силою до 2-х батальйонів піхоти з 16 «Фердинандами» контратакував частини 389-ї стрілецької дивізії із району Селець. О 15.30 - силою до піхотного полку за підтримки 30 танків і 30 літаків – завдав удару по батальйонах 58-ї стрілецької дивізії із напрямку Верхостав. А о 17.30 - силою до піхотного

[1] Журнал боевых действий 3 гв. А за июль месяц 1944 г., л. 33.

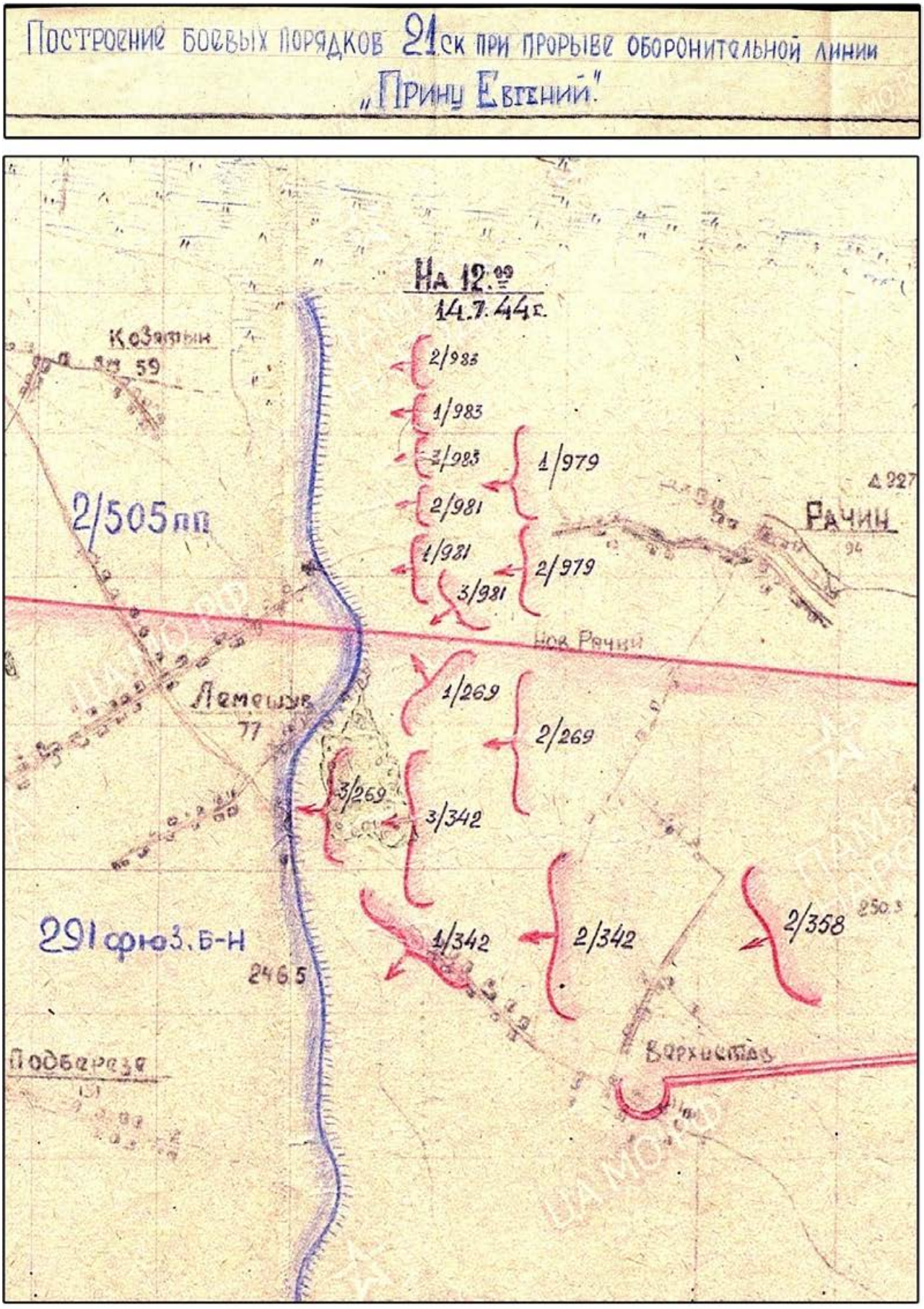

Рис. 2-14-9. **Побудова бойових порядків 21-го стрілецького корпусу 3-ї гв. Армії для прориву оборонної лінії "Принц Євген" 14 липня 1944 р. в районі Підбереззя - Лемешів - Козятин.** *[ПН].*

батальйону контратакував частини 21-го стрілецького корпусу із району Лемешів.

З журналу бойових дій 3-ї гвардійської Армії:

«У результаті напружених боїв противник, використовуючи розрив між лівим флангом 3 Гв. Армії і правим флангом 13 Армії, оволодів південною окраїною м. Горохув, відрізавши 545 сп, 3/950 АП, 454 ОВПТАД від наших частин. Боєм керував командир 950 АП підполковник тов. Антонов.

У зв'язку з обстановкою, що склалася, артилерія 21 і 22 ск була перегрупована в район м. Горохув і після потужної артилерійської підготовки 22 ск відкинув противника із м. Горохув, продовжую бої з подолання лінії «Принц Євген»[1].

Невдача 150-ї окремої танкової бригади в районі Підбереззя

150-а танкова бригада під командуванням героя Радянського союзу гвардії полковника Сергія Пушкарьова діяла як передовий загін 22-го стрілецького корпусу 3-ї гвардійської Армії. На 14 липня 1944 року вона отримала завдання провести стрімкий наступ з метою виходу до річки Західний Буг і захоплення переправ на півночі від міста Сокаль.

Виступивши в похід, бригада зім'яла кілька заслонів противника, провела успішний бій в районі Лемешева, однак наразилася на сильний ворожий опір в районі Підбереззя.

З журналу бойових дій 3-ї гвардійської Армії:

«О 6.30 бригада вийшла на зах окр. Підбереззє, вис. 239,6, де зав'язала бій з піхотою і артилерією противника. В 13.30 противник підкинув в район Підбереззє танки і самохідні гармати, загальною чисельністю до 50 одиниць

О 13.30 силою до 35 танків і полком піхоти контратакувала бригаду. В результаті бригада, зазнавши великих втрат, відійшла на вихідне положення»[2].

У журналі бойових дій бригади уточнено, що в бою в районі Підбереззя брали участь танки і самохідні гармати німецької 16-ї

[1] Журнал боевых действий 3 гв. А за июль месяц 1944 г., л. 33.
[2] Журнал боевых действий 3 гв. А за июль месяц 1944 г., л. 33=об.

танкової дивізії, які прикривала штурмова авіація, що діяла групами по 4-8 машин на низьких висотах, вражаючи піхоту і танки[1].

Бригада опинилася в оточенні і організувала кругову оборону. Зв'язавшись по радіо з штабом армії і штабом 22-го стрілецького корпусу, командування бригади отримало наказ «триматися» і чекати на допомогу. Коли ж обіцяна допомога не надійшла, було прийнято рішення пробиватися назустріч частинам 136-ї стрілецької дивізії. Незважаючи на значні втрати, бригаді вдалося прорватися з оточення.

Згідно з даними журналу бойових дій 150-ї танкової бригади, вона втратила 14 липня 1944 р. 36 танків підбитими і спаленими. Втрати особового складу пораненими і вбитими становили близько 250 солдатів та офіцерів .

Таким чином, за два дні боїв протягом 13-14 липня бригада практично позбулася своєї боєздатності. У строю залишилося 9 танків із 54-х, що були на ходу до початку бойових дій, Завдана шкода противнику оцінювалася у 14 танків і СУ[2].

Невдала спроба бригада прорвати оборону противника на Сокальському напрямку і захопити переправи на річці Західний Буг, рішучі дії підрозділів 16-ї танкової армія противника поставила під сумнів можливість введення у прорив на цій ділянці 1-ї гвардійської Танкової Армії.

Горохів. Запеклі бої з перемінним успіхом

Якщо 14 липня 1944 р. штаб 3-ї гвардійської Армії зафіксував на ділянці прориву ударного угруповання введення у бій німецької 16-ї танкової дивізії, то на ділянці прориву 13-ї Армії відзначено появу 17-ї танкової дивізії.

Згідно з показами полонених, 17-а танкова дивізія була перекинута в район Дружкопіль через Кристонопіль і введена у бій для відновлення втрачених позицій.

З журналу бойових дій 13-ї Армії:

«Противник поспішно закріпився на заздалегідь підготовленому рубежі Горохув - Стоянув і посилив своє угруповання введенням у

[1] Журнал боевых действий 150 отбр., л. 106.
[2] Журнал боевых действий 150 отбр., л. 104-107.

бій частин 17 ТД. Сильним вогнем і численними контратаками піхоти і танків за підтримки авіації противник стримував подальше просування військ»[1].

Дію передових стрілецьких батальйонів ударного угруповання 13-ї Армії підтримували 87-й окремий танковий полк і 327-й гвардійський важкий самохідно-артилерійський полк, які діяли у бойових порядках 287-ї і 121-ї гвардійської стрілецької дивізії в районі Холонів - Цегів[2].

З бойового донесення № 83 штабу 87-го окремого танкового полку:

«1-а і 2-а танк. роти в 5.45 14.7.44 р. в кількості 14 Т-34 спільно з 868-м сп 287 сд атакували пр-ка з півд. окраїни Старостави в напрямку Селець.

Просунувшись до 3-х км і перерізавши шосе Горорхув – Цехув, танки зустріли сильний вогневий опір і зупинили своє подальше просування. Крім того маневру перешкоджала болотиста місцевість. Танки вели вогонь з місця, відбивши 2 контратаки противника. Із 6 танків Т-34 2-ї танк. роти 4 танки загрузли в болоті, але були витягнуті під сильним вогнем противника іншими двома»[3].

О 15.00 був введений в бойові дії резерв командира танкового полку – 3-я танкова рота в кількості 8 танків МК-9. Вона розпочала атаку на Угів, що на північному сході від Сільця. Однак в районі безіменних хуторів, що 300 м на північному сході від Угова, рота була атакована з північної сторони 13-ма танками противника. Оперативно організувавши засаду, рота зуміла відбити танкову контратаку.

Згідно з даними штабу 87-го окремого танкового полку, танкова бригада за день боїв знищила 1 танк «Пантера», протитанкову гармату, мінометну батарею і більше роти солдатів противника. Власні втрати в матеріальній частині – 3 танки Т-34, 1 танк МК-9 і 1 Т-70.

Протягом дня дивізії ударного угруповання 13-ї Армії на напрямку головного удару, як 112-а стрілецька дивізія на допоміжному напрямку, мали загалом незначне просування. Лише в другій половині дня були досягнуті певні успіхи

385-й полк 112-ї стрілецької дивізії вибив противника з села Борочице і вийшов на його західну окраїну, у той час 416-й

[1] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года, л. 20.
[2] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года., л. 23.
[3] Боевое донесение штаба 87 отп. № 83, 14.07.1944 г., л. 6.

стрілецький полк однією стрілецькою ротою захопив населений пункт Волиця Барилова.

З журналу бойових дій 112-ї стрілецької дивізії:

«Противник, зазнаючи великих втрат, продовжує чинити запеклий опір, особливо в районі трьох безіменних висот, що на південь від Борочице, півд..-східна окраїна Бороскoвиче, безім. діброва, що на півд. заході від Червона, вис. 269.0»[1].

Командир дивізії вирішив: сковуючи противника на ділянці 524-го і 416-го стрілецьких полків, обхідним маневром одного посиленого батальйону 385-го стрілецького полку зі сторони правофлангового сусіда завдати удару з тилу і знищити угруповання противника в районі Бороскoвичі.

***

У штабі німецької 4-ї Танкової Армії вважали, на найбільш напружені бої протягом 14 липня 1944 року тривали в районі Горохова, де противник задіяв 6 піхотних дивізій і 2 танкові бригади. Однак він не зміг досягнути помітного успіху, за винятком ділянки на лівому фланзі 340-ї піхотної дивізії, де він, повернувши на південь, зумів прорватися через рубіж на річці Липа[2].

14 липня 1944 р. відбулася реорганізації управління частинами і з'єднаннями 4-ї Танкової Армії. 340-а і 291-а піхотні дивізії були виведені зі складу XXXXII армійського корпусу і перейшли в підпорядкування XXXXVI танкового корпусу. Разом з ними у складі танкового корпусу увійшли 16-а і 17-а танкові дивізії[3]. Потужне оперативне з'єднання мало не тільки не допустити прориву червоноармійських частин на лінії Дружкопіль – Мирків – Луга, південна околиці Кути, але й повернуть назад втрачені позиції 340-ї піхотної дивізії на південному березі річки Липа.

Згідно з даними журналу бойових дій німецької 4-ї Танкової Армії, в районі дій XXXXVI танкового корпусу протягом дня було знищено 51 танк противника, з яких 7 записали на свій рахунок літаки Люфтваффе[4].

---

[1] Журнал боевых действий 112 сд, л. 154.
[2] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 р., л. 84.
[3] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 р., л. 78.
[4] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 р., л. 80..

ПІДСУМКИ ДНЯ

За оцінками військових штабів, командуючих і командирів

Маршал Іван Конєв, командуючий військами 1-го Українського фронту:

«Из опыта предыдущих операций мы учли, что противник всегда пытается обмануть нас, отведя свои войска с первой полосы обороны на вторую, чтобы сохранить силы в период артподготовки и сорвать наше наступление.

Действительно, разведка установила, что на Рава-Русском направлении гитлеровцы в ночь на 13 июля под прикрытием арьергардов стали отводить главные силы на вторую полосу обороны… Но смять противника во время отхода и на его плечах с ходу занять вторую полосу обороны, к сожалению, не удалось. Отойдя на вторую полосу, немцы оказывали упорное и организованное сопротивление. Потребовалось провести артподготовку, осуществить ввод вторых эшелонов стрелковых корпусов и подготовить атаку по-настоящему…

Прорыв на Львовском направлении проходил в более сложной и напряженной обстановке. За день до наступления разведкой и действиями передовых батальонов было установлено, что фашисты продолжают удерживать свои позиции главными силами. В связи с этим после мощной артиллерийской подготовки, продолжавшейся 1 час 30 мин., и массированных ударов авиации 14 июля перешли в наступление главные силы 60-й и 38-й армий. К исходу дня войска смогли продвинуться лишь на 3— 8 км»[1].

Генерал Ерхард Раус, командуючий 1-ю Танковою Армією:

«Наши резервы совсем не пострадали от воздушных атак русских, так как они в темноте перебрались на новые позиции, не известные противнику. С другой стороны, наступающая советская пехота попала под огонь нашей артиллерии и реактивных минометов, которые имели более чем достаточно боеприпасов. Спасаясь от массированного огня, красноармейцы бросились врассыпную и попытались укрыться, но попали прямо на минные поля, установленные позади первой линии траншей. В результате первый порыв заглох, и русская пехота не смогла нанести удар в одном направлении. Наступление Первого Украинского фронта замедлилось, и практически все территориальные приобретения русским пришлось оставить, когда наши войска во второй половине дня перешли в контратаки.

---

[1] Конев И.С. Записки командующего фронтом, с. 248.

Только 14 июля Первый Украинский фронт потерял на наших минных полях 85 танков»[1].

Полковник Строгий, представник Генерального штабу Червоної Армії при 1-му Українському фронті:

«Наш наступ для противника несподіваним не став. Це підтверджується показами полонених, які відзначали, що розмінування мінних полів на нашому передньому краї і в глибині оборони було виявлено. За шумом моторів також був встановлений підхід танків. Коли розпочалися дії наших розвідрот і передових батальйонів, вони вже твердо знали про початок нашого наступу»[2].

Військовий штаб 28-го стрілецького корпусу:

«Противник основні свої сили відвів на лінії третіх траншей ще вранці під час першої арт. підготовки і тим самим значною мірою зберіг від потужних ударів нашої артилерії під час другої арт. підготовки.

В результаті недостатньої розвідки наступаючих частин корпусу арт. підготовка була проведена по районах, де противника було мало (противник встиг відійти заздалегідь) і цим самим противнику було завдано малі втрати в знищенні його живої сили і техніки»[3].

***

У штабі 3-ї гв. Танкової Армії констатували, що стрілецькі частини 60-ї Армії, просунувшись за день уперед на 8 км, завдання першого дня не виконали - не захопили повністю смуги оборони противника і не створивши умови для введення у прорив танкової армії. На вечір стало очевидним, що противник на лінії Перепельники – Гукаловці вирішив вчинити основний опір і що на цьому рубежі піхоті буде необхідна допомога 3-ї гвардійської Танкової Армії. .

З журналу бойових дії 3-ї гвардійської Танкової Армії:

«Командуючий Армією в 23.30 окремим бойовим наказом за № 029 наказує командиру 9 МК передовою 69 МБр спільно з частинами 15 і 28 СК з 6.30 15.7.44 атакувати противника в напрямку Перепельники - Обертасів, маючи ближнє завдання оволодіти Сасовськими висотами і забезпечити рубіж для розгортання корпусу.

Окремим бойовим наказом за № 030 в 23.30 7 Гв. ТК було наказано передовою 56 Гв.ТБр спільно з частинами 28 СК з 6.30 15.7.44 атакувати противника в напрямку Гукаловце – Івачув - Зазулє»[4].

---

[1] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 405.

[2] Краткое описание июльской наступательной операции, проведенной войсками 60 А с 14 по 28.7.44 г., л. 50.

[3] Журнал боевых действий 28 ск с приложением боевого приказа, боевого распоряжения, донесений, справок, схем, с. 9.

[4] Журнал боевых действий 3 гв. ТА, л. 13.

***

Згідно з даними штабу 1-го Українського фронту, в результаті боїв 14 липня 1944 р. знищено до 70 танків противника, захоплено до 150 полонених: на Рава-Руському напрямку – зі складу 72, 88, 291 і 340-ї піхотних, 16-ї і 17-ї танкових дивізій; на Львівському напрямку - 349-ї і 357-ї піхотних дивізій[1].

***

За записами штабу 2-ї Повітряної армії протягом дня здійснено 3730 літако-вильотів. знищено і пошкоджено 60 танків і самохідних гармат, до 300 автомашин, подавлено вогонь 83 артилерійських і зенітно-артилерійських розрахунків. У повітряних боях збито 47 літаків противника, втрачено 69 літаків[2].

Офіційні зведення за 14 липня 1944 р.

З повідомлення Верховного командування
Німецьких збройних сип:

«На південному відтинку Східного фронту більшовнкн почали сподіваний наступ у районі Тернополя та Луцька. Їх відкинено в запеклих боях, знищивши велику кількість танків. Окремі вклинення замкнено. На середньому відтинку наші запекло воюючі дивізії оборонилися енергійними протиударами перед продовжуваним намаганням радянського пролому»[3].

З повідомлення «Совинформбюро»:

«За 14 июля наши войска на всех фронтах подбили и уничтожили 101 немецкий танк. В воздушных боях и огнём зенитной артиллерии сбито 46 самолётов противника».

Notate bene – замітки на полях

► *Ударні угруповання 60-ї і 38-ї Армій на Львівському напрямку протягом дня вклинилися в оборонні позиції німецьких військ на 3-8 км, однак не змогли прорвати тактичну оборону противника і вийти на рубіж Підгірці – Сасів – Золочів – Плугів - Козова.*

► *На Рава-Руському напрямку завдяки контратакам 16-ї і 17-ї танкових дивізії німецькі війська затримали просування ударного угруповання 3-ї гвардійської і 13-ї армій в районі Горохова, завдавши противнику кілька тактичних поразок. Проте вони не змогли ліквідувати всі ворожі вклинення в районі оборонної лінії «Принц Євген».*

---

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 89.
[2] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 21.
[3] Львівські вісті. – 1944. - №163.

► *Передислокація 8-ї танкової дивізії з району Підгірці – Колтів - Сасів – Єлиховичі на південь від Золочева в район Плугова може свідчити про частково хибну оцінку спрямування головного удару на Львівському напрямку. Німецьке командування вважало, що 1-й Український фронт завдає головного удару «з району Тернополя» на ділянці Озерна – Залізці в напрямку на Золочів – Перемишляни. у той же час у смузі головного удару опинилися також значні райони, що на північному сході від міста Золочева.*

► *У повідомленнях «Совинформбюро» за 14 липня 1944 1-й Український фронт не згадувався. Очевидно, як такий, де обстановка була «без существенных изменений».*

15 липня 1944 р., субота

Погода: Вночі ясно, вдень хмарність 4-9 балів висотою 600-1000 м. Вранці димка. видимість – 6-10 км. Вітер північно-західний, 2-6 м/с. Температура повітря вночі 9-11º, вдень – 20-23º .

Прохідність ґрунтових доріг добра.

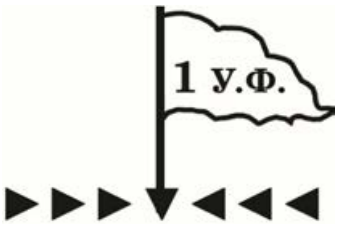

Завдання військ 1-го Українського фронту

✓ Ударним угрупуванням 3 гв., 13, 60 і 38-ї Армій продовжувати виконання завдання першого дня наступу.

✓ Двом посиленим бригадам 3-ї гв. Танкової Армії атакувати противника спільно з частинами 15-го і 28-го стрілецьких корпусів 60-ї Армії з метою забезпечення рубежу Сасів – висоти біля Золочева для входу Танкової Армії в розвиток прориву.

✓ У зв’язку з виявленням авіарозвідкою скупчення до 170 танків в районі Мшана – Ярчівці – Зборів перенацілити на їх знищення бомбардувальники і штурмовики 2-ї Повітряної Армії.

✓ До ранку 15.7. 44 р. перегрупувати один стрілецький корпус і один танковий корпус на ділянку прориву 38-ї Армії в район Даниловце – Осташковце, звідки не пізніше 14.00 завдати удару в напрямку Красна - Бережани.

ПРОРИВ НІМЕЦЬКОЇ ТАКТИЧНОЇ ОБОРОНИ НА ЛЬВІВСЬКОМУ НАПРЯМКУ І СТВОРЕННЯ КОЛТІВСЬКОГО КОРИДОРУ

Введення у бій 69-ї механізованої бригади полковника Литвинова

Бойові дії 14 липня 1944 р. на Львівському напрямку засвідчили, що стрілецькі частини 60-ї і 38-ї Армій не спроможні самостійно прорвати міцну, глибоко ешелоновану німецьку оборону і створити умови для входження у прорив 3-ї і 4-ї Танкових Армій, як це було передбачено планом наступу 1-го Українського фронту. Командуючий 3-ю гвардійською Танковою Армією генерал-полковник Рибалко прийняв рішення про введення у бій передових бригад 9-го механізованого і 7-го гвардійського танкового корпусів. Вони одержали завдання спільно з стрілецькими частинами 60-ї Армії прорвати оборону противнику і забезпечити розгортання головних сил Танкової Армії.

Згідно з планом Львівської операції 9-й механізований корпус мав зосередитися в районі Сасів – Овсисько – Єлиховичі - Городилів - Жуличі. Ділянка входження в прорив – Сасів – Єлиховичі. Позиції передових загонів 9-го мехкорпусу – Білий Камінь - Почапи.

Для 7-го гвардійського танкового корпусу місцем розгортання головних сил був визначений район Золочева. Ділянка входження в прорив – Єлиховичі (викл.) – Ясенівці. Позиції передових загонів – Княже - Ляцьке.

Завдання з оволодіння районами запланованого зосередження одержали 69-а механізована бригада 9-го механізованого корпусу і 56-а гвардійська танкова бригада 7-го гвардійського танкового корпусу.

Як свідчать журнальні записи штабу 3-ї гвардійської Танкової Армії, 69-а мехбригада повинна була о 6.30 15.7.44 атакувати противника в напрямку Перепельники – Обертасів, щоб оволодіти Сасовськими висотами і забезпечити рубіж для розгортання корпусу.

З наказу командуючого 3-ї гвардійської Танкової Армії:

«69 МБр… 15.7.44 р. спільно з військами 60-ї А продовжувати розвивати наступ і під прикриттям артилерійського вогню та авіації передовими бригадами корпусу спільно з піхотою прорвати оборону на другому оборонному рубежі з найближчим завданням – захопити

Сасів і висоту біля Золочів, тим самим забезпечивши собі рубіж для розгортання»[1].

Із введенням у бойові дії 69-ї механізованої і 56-ї танкової бригад значно посилилася бронетанкова потужність ударного угруповання 60-ї Армії. Тепер на 8-10-кілометровій ділянці головного удару 60-ї Армії, де вели наступ дивізії 15-го і 28-го стрілецьких корпусів, було зосереджено понад 180 танків і самохідних установок, або близько 20 бойових машин з розрахунку на 1 кілометр прориву[2].

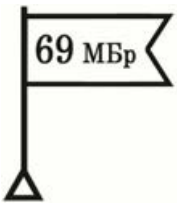

69-а механізована Проскурівська бригада – командир полковник Степан Литвинов. Організація: 53-й танковий полк, три мотострілецькі батальйони, артилерійський дивізіон, мінометний батальйон та спецпідрозділи. Особовий склад - 3396 осіб, у т. ч. офіцерів – 375, сержантів – 1139, рядових 1882. Озброєння: танків – 24, у т. ч. Т-34-85 – 7, самохідних установок СУ-76 – 10; гармат – 16, мінометів – 33, ПТР – 76, станкових і ручних кулеметів – 148, гвинтівок – 1188, автоматів ППШ – 1107 одиниць[3].

На світанку 15 липня 1944 р. ударне угруповання 60-ї армії перейшло в атаку, однак, незважаючи на потужну артилерійську, авіаційну і бронетанкову підтримку, було зупинене на рубежі Нище – Кругів. Саме тут противник організував кілька потужних контратак, підтримуваних танками і самохідками.

У журналах бойових дій і відповідних звітах штабів відсутня інформація про бойові дії 69-ї механізованої бригади з виконання наказу командуючого Танковою Армією генерала Рибалка про атаку на світанку 15 липня 1944 р. На наш погляд, причина полягає в тому, що ранкова атака танкової бригади виявилася невдалою.

Подібну думку підтверджують спогади командира 302-ї стрілецької дивізії генерал-майора П. Лащенка, який згадував про першу «невдалу спробу» введення у бій мехбригади у смузі наступу 336-ї стрілецької дивізії - фронтом на північний захід в напрямку на Обертасів і Сасів.

---

[1] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 26.

[2] На лінії Гнідава – Оліїв ширина ділянки головного удару 60-ї Армії становила 8 км, а на лінії Кругів – Нуще – Вовчківці – близько 10 км.

[3] Отчет боевых действий 69 мбр., л. 296.

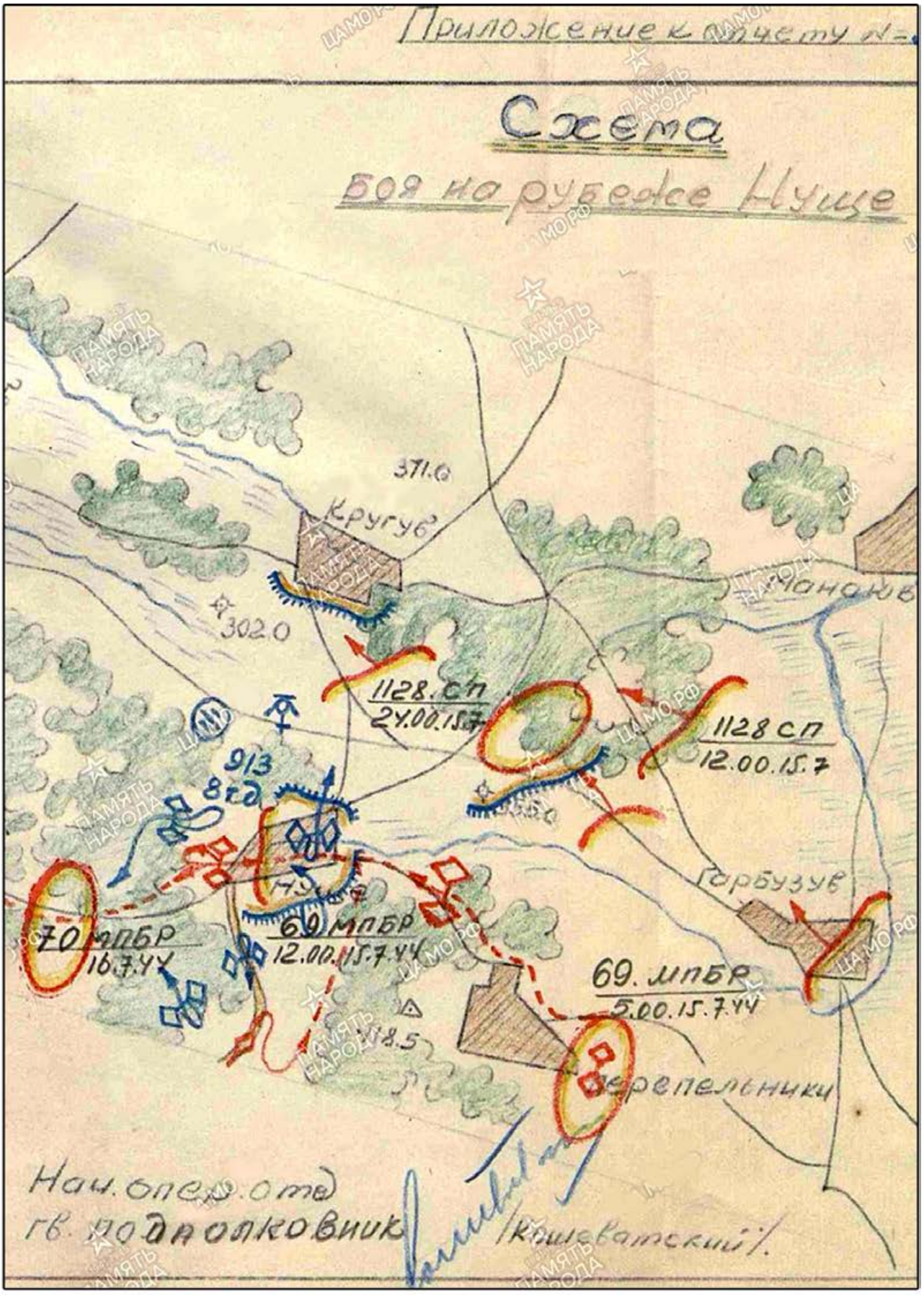

Рис. 2-15-1. **Схема боїв 69-ї механізованої бригади 9-го мехкорпусу в районі Нуще і 1128-го стрілецького полку 336-ї дивізії в районі Кругів 15 липня 1944 р.** *[ПН].*

Генерал-майор Лащенко, командир 322-ї стрілецької дивізії:

«69-я мехбригада…была введена в бой западнее Гарбузово, фронтом на северо-запад, где противник все еще отбивал натиск частей 336-й стрелковой дивизии. **Едва передовые подразделения бригады высунулись за разграничительную линию** [322 сд. – А.К.] **справа, как напоролись на позиции вражеских самоходок»**[1].

336-а дивізія 15-го стрілецького корпусу, як і 99-а дивізія 23-го стрілецького корпусу, були зупинені в районі Кругова у зв'язку введенням у бій 30-го піхотного полку дивізії «Галичина» і протягом доби вели бої за оволодінням цим населених пунктом та його околицями. Саме тому спроба 69-ї мехбригади прорватися на Обертасів через південну окраїну Кругова зазнала невдачі[2].

Після цього було вирішено змістити напрям зусиль в західному напрямку, а саме на село Нуще у смузі наступу 322-ї стрілецької дивізії..

Генерал-майор П. Лащенко:

«На этот раз время и место ввода в бой мехбригады были выбраны удачнее, что позволяло рассчитывать на успех… Бойцы Гришина [1089 сп] во взаимодействии с мехбригадой овладели селом Нуще и развили наступление на Мал. Тростянец…»[3].

Дещо по-іншому висвітлює бої за Нуще штаб 69-ї механізованої бригади, наголошуючи, що заслуга у здобутті важливого населеного пункту належить насамперед танкістам і мотострільцям бригади, оскільки піхота відстала і залишилася позаду.

Зі звіту про бойові дії 69-ї механізованої бригади:

«Частини бригади, на підставі наказу штабу корпусу 9 за № 021/ОП, після інтенсивної артпідготовки в 13.00 15.7.44 р. , обігнавши бойові порядки 322 СД, з ходу атакували Нуще і в результаті стрімкого удару частин бригади о 18.00 оволоділи Нуще і вийшли:

1 МСБ і 53 ТП – північний край лісу, що 1 км на північ від НУЩЕ;

---

[1] Лащенко П. Н. Из боя — в бой, с. 304

[2] У своїх мемуарах генерал Лащенко, згадуючи про першу спробу введення в активні бойові дії 69-ї мехбригади, відзначає, що це начебто відбулося в другій половині дня 14 липня 1944 р. з району, що на заході від Гарбузова. Однак сам Гарбузів був здобутий наприкінці дня 14 липня 1944 р., а рішення про залучення бригади до прориву німецької оборони було прийняте командуючим 3-ю гвардійською Танковою Армією о 23.30 14 липня 1944 р.

[3] Лащенко П. Н. Из боя — в бой, с. 304

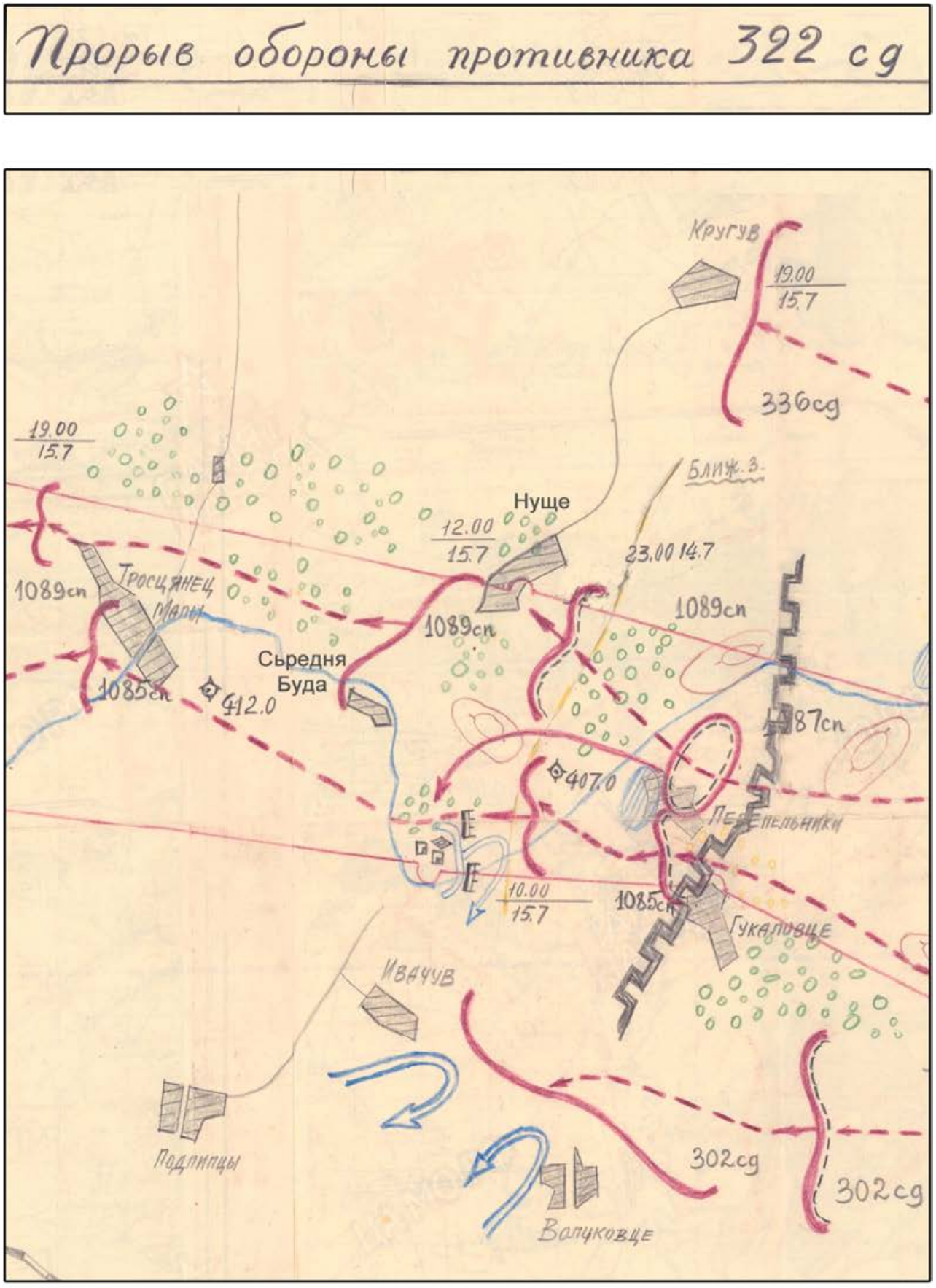

Рис. 2-15-2. **Прорив німецької оборони частинами 322-ї стрілецької дивізії в районі Нуще - Середня Буда - Тростянець Малий 15 липня 1944 р.** *[ПН].*

2 МСБ – північно-західна околиця НУЩЕ;
3 МСБ – в районі НУЩЕ»[1].

Командир 69-ї механізованої бригади полковник Литвинов пізніше згадував, що, вийшовши на західну окраїну села Нище, бригада натрапила на організований опір німецьких частин біля узлісся діброви. Тут противник заздалегідь підготував рубіж оборони і підтримував піхотні підрозділи сильним вогнем із самохідних гармат. У боях бригада втратила 7 танків і була змушена закріпитися на західній околиці села[2].

Після підходу стрілецьких частини 322-ї стрілецької дивізії 69-а механізована бригада знову перейшла в наступ і спільно з піхотою до кінця дня оволоділа селом Тростянець Малий. Згодом, продовжуючи наступ в західному напрямку, вийшла на східну окраїну села Єлиховичі, де перерізала шосейну дорогу Золочів – Сасів.

У журналі бойових дій бригади й у відповідному звіті штабу про бойові дії вказаний один і той же час – «0 год. 30 хв.».

Таким чином, 69-а механізована бригада полковника Литвинова, яка протягом дня то підпирала піхоту 322-ї стрілецької дивізії, то тягнула її за собою, в ніч з 15 на 16 липня 1944 року довершила прорив тактичної оборони противника, створивши вузький коридору для виходу на оперативний простір танкових частин. Цей коридор увійде в історію під назвою «Колтівський», хоча сам Колтів ще кілька днів перебуватиме поза його межами.

Івачівський бар'єр для 56-ї гвардійської танкової бригади полковника Слюсаренка

У ніч з 14 на 15 липня 1944 р. 56-а гвардійська танкова бригада отримала наказ спільно з 702-м легким самохідно-артилерійським полком скласти передовий загін 7-го гвардійського танкового корпусу 3-ї гв. Танкової Армії і з виходом піхоти на західний берег р. Стрипа Вовчковецька, обігнати піхоту, маючи завдання оволодіти висотами на північному сході від Золочева і забезпечити рубіж для входження корпусу в прорив.

56-а гвардійська танкова Васильківсько-Шепетівська бригада полковника Захара Слюсаренка мала у складі двох танкових

[1] Отчет боевых действий 69 мбр, л. 300.
[2] Разбор действий 3 гв. ТА в Львовско-Перемышльской операции, л. 6.

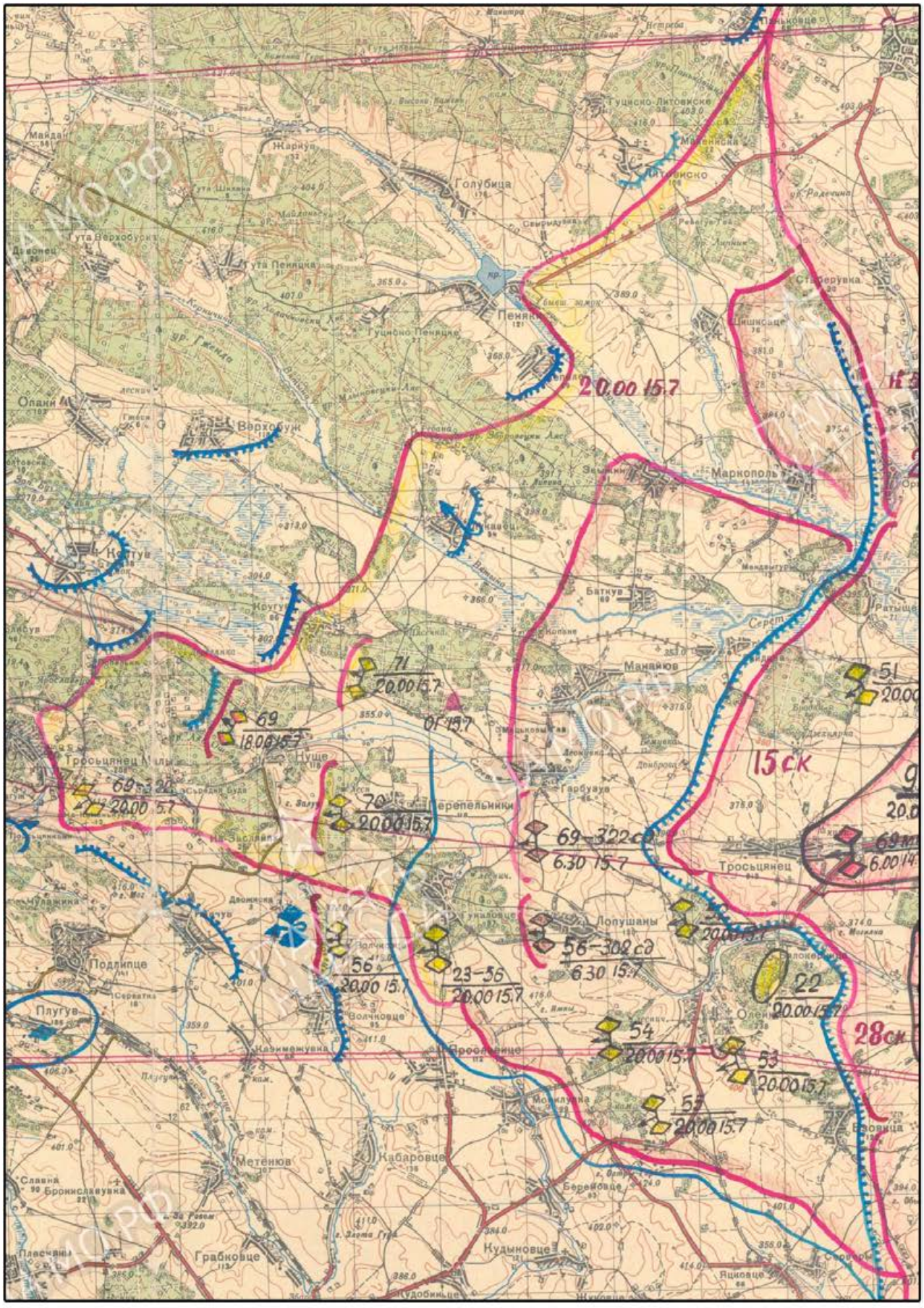

Рис. 2-15-3. **Положення стрілецьких корпусів 60-ї Армії і передових бригад 3-ї гвардійської Танкової Армії наприкінці дня 15 липня 1944 р.** *[ПН].*

батальйонів 28 танків Т-34, а в оперативному підпорядкуванні бригади перебував 702-й легкий самохідний артилерійський полк (21 установка СУ-76) і рота 1210-го окремого стрілецького батальйону.

На світанку 15 липня 1944 р. бригада виступила з району Олієва і рухалася за піхотними частинами 302-ї стрілецької дивізії 28-го стрілецького корпусу. Між узліссям, що на сході від Гукалівців, і окремою дібровою, що на віддалі 1 км від села Лопушани, шлях бригаді перегородили 12 німецьких самохідних гармат. Зав'язався бій, під час якого були знищені 2 ворожі самохідки.

Основні частини 56-ї танкової бригади зосередилися в районі Гукалівців і у взаємодії з стрілецькими частинами 302-ї стрілецької дивізії протягом дня вели бої з противником, а 2-й танковий батальйон під командуванням гвардії майора Богданова з десантом механізованого батальйону автоматників виступив в західному напрямку для виконання поставленого завдання.

Полковник З. Слюсаренко, командир 56-ї гвардійської танкової бригади:

«У районі Гукаловци бригада була зустрінута 6-ма важкими танками і самохідними гарматами противника, дальшого просування не мала. Я вирішив [діяти] обхідними шляхом в напрямку Івачув, зайнявши вихідне становище на рубежі Стрипа - Волчковце. Обігнавши піхоту, бригада зав'язала сильний бій за Івачув.

У бою брало участь до 30 танків противника. Але внаслідок доброї взаємодії з артчастинами було знищено 11 танків противника. Інші танки відійшли на Івачув, звідки вели вогонь з місця»[1].

Загальні втрати 56-ї танкової бригади за 15 липня 1944 р. склали 13 танків, з яких 6 – згоріли, а 7 - були підбиті. У журналі бойових дій бригади зафіксовано, що це результат бойових дій бригади за 14-16 липня 1944 р. Але фактично вони стосуються 15 липня, оскільки ні 14, ні 16 липня бригада не мала безпосередніх зіткнень з противником[2]. Натомість німецькі втрати, завдані безпосередньо танковою бригадою, оцінювалися у 10 бойових машин - 4 танки Т-VI «Тигр», 4 танки Т-V «Пантера» і 2 САУ.

56-а гвардійська танкова бригади полковника Слюсаренка не змогла виконати поставлене завдання щодо прориву оборони противника в смузі наступу 302-ї стрілецької дивізії і виходу в район Золочева. Однак вона, безперечно, допомогла зірвати спробу

[1] Разбор действий 3 гв. ТА в Львовско-Перемышльской операции, л. 7.
[2] Журнал боевых действий 56 гв. тбр., л. 6-7.

німецьких танкових військ підрізати клин прориву червоноармійських частин, що набрав реальних обрисів в районі Гарбузів – Перепельники – Нище – Тростянець Малий.

КРИЗА НА ДІЛЯНЦІ ПРОРИВУ УДАРНОГО УГРУПОВАННЯ 38-ї АРМІЇ

Контратаки німецьких 8-ї та 1-ї танкових дивізій згідно з версію полковника Меллентіна

Ще в першій половині дня 14 липня 1944, коли німецькі 349-а і 357-а піхотні дивізії зазнали серйозних втрат від дії передових батальйонів 60-ї і 38-ї Армій, німецьке командування прийняло рішення про введення у бій оперативних резервів – 1-ї і 8-ї танкових дивізій, а також добровольчої дивізії СС «Галичина».

Контратаки німецьких танкових і піхотних частин, проведені 15 липня 1944 р., яскраво змалював колишній начальник штабу XXXXVIII танкового корпусу полковник Фрідріх-Вільгельм фон Меллентін

Полковник Меллентін, начальник штабу XXXXVIII танкового корпусу:

«Генерал Бальк[1] сохранял полное спокойствие. Мы были совершенно уверены, что две наши танковые дивизии сумеют восстановить положение. Маневр 1-й танковой дивизии прошел удачно: 15 июля она контратаковала противника в районе Олеева и после тяжелого боя вынудила его приостановить продвижение. Совсем иначе обстояло дело с 8-й танковой дивизией. Русские прорвали оборону в том месте, где мы и предполагали, поэтому дивизии следовало, выполняя приказ, лишь пройти через лес по заранее установленному маршруту. Но командир дивизии, к несчастью, решил уклониться от полученных указаний и для выигрыша времени начал движение по шоссе Золочев — Езерна, хотя генерал Бальк самым строжайшим образом запретил всякое передвижение войск по этой дороге. Результат нарушения приказа не замедлил сказаться. На марше 8-я танковая дивизия, двигавшаяся длинными колоннами, была атакована русской авиацией и понесла

[1] Герман Бальк – генерал танкових військ, командир XXXXVIII танкового корпусу.

огромные потери. Много танков и грузовиков сгорело; все надежды на контратаку рухнули. Галицийская дивизия СС, которая оборонялась в лесу, не смогла оказать сильного сопротивления, и русские добились глубокого вклинения на левом фланге 48-го танкового корпуса»[1].

Судячи зі слів полковника Меллентіна, лише 1-а танкова дивізія генерал-майора Вернера Маркса 15 липня 1944 року здійснила успішну контратаку в напрямку Зборів – Олiїв, натомість ні 8-танкова дивізія генерал-майора Готтфріда Фреліха, ні Галицька добровольча дивізія СС бригадефюрера СС Фріца Фрайтага не виправдали сподівань німецького командування і в червоноармійські війська добилися глибокого вклинення на лівому фланзі XXXXVIII танкового корпусу.

Однак цілком іншу картину контратак як німецьких танкових дивізій, так і дивізії «Галичина» (точніше - 30-го піхотного полку), відображають журнали бойових дій, звіти і донесення військових штабів частин і з'єднань 60-ї і 38-ї загальновійськових Армій, 3-ї гвардійської і 4-ї Танкових Армій, 2-ї Повітряної Армії 1-го Українського фронту. Згідно з їхніми даними, головного удару і найбільш успішного удару завдала саме 8-а танкова дивізія, яка й зупинила наступ 38-ї Армії і лівого флангу 60-ї Армії.

З журналу бойових дій 6-го механізованого корпусу 4-ї Танкової Армії:

«Протягом ночі з 14.7 на 15.7 противник районі Беремовце – Кудиновце – Волосувка підтягнув 8 тд і протягом ночі частину танків вкопав у засадах на рубежі Манилувка – Кудиновце – Волосувка; основну частину зосередив у районах Манилувка і Волосувка для завдання контрударів з метою розгрому піхоти 211 і 121 сд і відновлення первісного становища»[2].

Про зосередження в районі на південному сходу від Плугова 8-ї танкової дивізії і організовані нею контратаки в першій половині дня на ділянці фронту прориву 38-ї Армії наголошували начальник оперативного відділу штабу 38-ї Армії полковник Кремнін і начальник відділення з вивчення досвіду війни майор Уманський:

«Противник ввів у бій 8 танкову дивізію із глибини і танки тактичних резервів. В загальному підрахунку на фронті

[1] Меллентин Ф. В. Танковые сражения 1939-1945 гг., с. 237.
[2] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 13-14

Манилувка, Гижеювка було відмічено до 150 танків… Додатково він ввів у бій 1 тд…»[1]

Недооцінка бойової сили німецької 8-ї танкової дивізії

Військові штаби 1-го Українського фронту підтверджують слова полковника Меллентіна, що в другій половині дня 14 липня 1944 року 8-а танкова дивізія під час маршу а район Плугова потрапила під удари радянської авіації. Щоправда, це мало місце не 15 липня 1944 року, а в другій половині дня 14 липня, і не на ділянці шосе Золочів – Озерна, а на південному заході від Сасова. За звітами льотчиків 1-го гвардійського штурмового авіаційного корпусу і 10-ї гвардійської штурмової авіаційної дивізії, які атакували колони німецької техніки, було пошкоджено і знищено більш як 30 танків[2].

Таким чином, втрати 8-ї танкової дивізії під час передислокації справді були значними. Однак навряд чи можна було вважати їх критичними. Адже, попри втрати, танкова дивізія спромоглася зосередити в районі Плугова для організації контрудару ще близько 200 танків[3].

З оперативно-тактичного опису Львівської наступальної операції штабу 183-ї стрілецької дивізії:

«На ранок 15.7.44 р. … зустріли танки противника, які поки що не атакували, але вже були готові контратакувати. За показами полоненого 8 тд відомо, що уже до вечора 14.7. 8 тд із [району] Золочів була спішно перекинута на напрям головного удару 38 Армії в район Казимежувка – Кабаровце; в район Казимежувка – до 150 танків і в район Кудобинце – Кудиновце – до 50 танків»[4].

Напередодні Львівської операції 1-го Українського фронту 8-а танкова дивізія генерал-майора Готтфріда Фреліха, згідно з розвідувальними даними, складалася з 10-го танкового полку, 8-го і 28-го моторизованих полків, 80-го артилерійського полку, 8-го розвідувального загону, 43-го протитанкового дивізіону. Особовий склад – 8700 людей, озброєння - 120 танків, 52 гармати, 60 мінометів,

---

[1] Краткая сводка обобщенного боевого опыта войск 38 А 1 УкрФ. Период с 01.07.1944 по 31.08.1944 г. , л. 12.

[2] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 21-об.

[3] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 5.

[4] Оперативно-тактическое описание Львовской наступательной операции с 14 июля по 20 августа 1944 г., л. 43.

28 протитанкових гармат[1]. Однак після Львівської операції у штабі 3-ї гвардійської Танкової Армії визнали, що розвідувальні органи явно недооцінили бойову силу 8-ї танкової дивізії. Насправді вона нараховувала не 120, а близько 200 бойових машин. А разом із засобами посилення – 230 танків і самохідних гармат[2].

При оцінці бойового складу 8-ї танкової дивізії розвідувальні органи 1-го Українського фронту не врахували бойового складу 1-го танкового батальйону 11-го танкового полку 6-ї танкової дивізії, що до початку бойових дій розміщувався в Жуличах і перебував в оперативному підпорядкуванні 8-ї танкової дивізії. 4 танкові роти мали у своєму складі 65 танків Т-5 «Пантера», а ще 11 аналогічних бойових машин нараховувалося у штабній роті. Тож танковий батальйон складався загалом з 76 «Пантер»[3].

Ці дані корелюються з відомостями радянських розвідувальних служб про реорганізацію німецьких танкових дивізій на основі так званої «вільної організації». Згідно з штатом зразка 1944 року лінійні танкові роти мало у своєму складі по 17 бойових машин, а танковий полк складався з двох батальйонів, один з яких мав на озброєнні танки Т-V «Пантера», а другий – танки Т- IV.

Таким чином, повністю укомплектований танковий батальйон повинен був мати у чотирьох лінійних і одній штабній роті 79 бойових машин. Відповідно, 1-му танковому батальйону 11-го танкового полку 6-ї танкової дивізії з 76-ма танками бракувало ще трьох бойових машин, щоб відповідати комплектації згідно з штатним розписом.

Очевидно, подібну кількість мали і два танкові батальйони 10-го танкового полку 8-ї танкової дивізії. Напередодні Львівської операції у штабі 38-ї Армії вважали, що 8-а танкова дивізія доведена до повного штату, тобто має у своєму складі 150-160 танків. А разом з танковим батальйоном 6-ї танкової дивізії – буде близько 230 бойових машин.

Важливо врахувати, що у підпорядкуванні 8-ї танкової дивізії, окрім танкового батальйону 6-ї танкової дивізії, перебував також 301-й танковий батальйон радіокерування (Panzerabteilung (Fkl) 301), що складався з машин управління (танків або самохідок), оснащених

---

[1] Львовская наступательная операция 60 А, л. 48.

[2] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 4-5.

[3] Block Ɛ. Kurzchronik der I./Pz.Rgt. 11 (6. Pz.Div.) – http: // www.panther1944. de/de/sdkfz-171-pzkpfwg-panther / truppenteile / kurzchroniken-der-panthertruppenteile / 157-ipzrgt-11.html. 19

системами радіоуправління, і важких носіїв (транспортерів) вибухових зарядів Боргвард IV. Радіокеровані важкі носії могли самостійно доставляти заряди на передній край з метою знищення довгострокових вогневих точок, фортифікаційних споруд, протитанкових загороджень та інших об'єктів та споруд.

З початком бойових дій 8-й танковий дивізії був переданий в оперативне підпорядкування 506-й окремий важкий танковий батальйон, який здійснив багатокілометровий марш з району Монастириська в район Плугова. Повністю укомплектований батальйон мав у своєму складі 41 танк Т-6 «Тигр». Вже 15 липня 1944 р. «Тигри» брили участь у боях з 56-ю гвардійською танковою бригадою та деякими іншими частинами.

Таким чином, 8-у танкову дивізію генерал-майора Готтфрід Фреліх посилювали три танкові батальйони – 506 батальйон «Тигрів», 1-й танковий батальйон 11-го танкового полку 6-ї танкової дивізії і 301-й танковий батальйон радіокерування. Разом вони нараховували близько 300 танків і самохідних установок.

Маємо всі підстави говорити, що цілком правдивими виявилися слова згадуваного вже полоненого зі складу 8-ї танкової дивізії, що в ніч на 15 липня 1944 р. дивізія зосередила в районі, що на сході і південному сході від Плугова, до 200 танків. У тому числі в районі Каземирівки (Кам'янисте) – до 150 танків, а в районі Кудобинці - Кудинівці – до 50 танків.

Така інформація не була перебільшенням навіть попри те, що 14 липня 1944 року 8-а танкова дивізія зазнала відчутних втрат під час маршу до Плугова, а також з огляду на ту обставину, що окремі танкові підрозділи дивізії - разом зі штабом 8-го моторизованого полку, 2-м батальйону 80-го моторизованого полку і деякими іншими частинами - залишилася в районі Сасова і Колтова.

Контратаки німецьких танкових дивізій у висвітленні штабів частин і з'єднань 1-го Українського фронту

Основний удар німецьких піхотних і танкових частин, які атакували з районів Плугова і Зборова, прийняли на себе стрілецькі й танкові частини 38-ї Армії.

З журналу бойових дій 38-ї Армії:

«З 6.30 і протягом дня на ділянці Монилувка, Кудиновце, Ярчовце, Гижеювка, м. Озерна [противник] частинами 357 пд, 96 пд і тд невстановленої нумерації, намагаючись відновити втрачені напередодні позиції, неодноразово переходив в контратаки силами

рота-батальйон-полк за підтримки 7-40 танків. Загальна кількість контратакуючи сил – більше піхотної дивізії і 150 танків.

В результаті контратак противник відтіснив наші частини, оволодів Жуковце, Мшана, г. Могила»[1].

У штабі 6-го механізовано корпусу 4-ї Танкової Армії уточняли, що противник, зосередивши основні танкові сили в районах Манилівка і Волосівка, ставив собі за мету в результаті контрудару розгромити піхоту 221-ї і 121-ї стрілецьких дивізій, які діяли на ділянці головного удару, і відновити первісне становище..

З журналу бойових дій 6-го механізованого корпусу:

«О 4.00 15.7 противник силами до батальйону піхоти з 25 танками за підтримки масованого вогню артилерії і самохідних гармат типу «Фердинанд» із району Волосувка перейшов в контратаку в напрямку Мшана - Яцковице, збив піхоту 211 і 121 сд з рубежу Мшана, швидко почав просуватися в напрямку Яцковце»[2].

Переслідуючи «безладно відступаючу піхоту» 211-ї і 121-ї стрілецьких дивізій, німецькі війська оволоділи висотою 414.0, але потрапили під вогонь 51-го легкого артилерійського полку 4-ї Танкової Армії. Зав'язався запеклий бій, під час якого противник розбив 11 гармат. Однак артилеристи, підбивши два танки «Тигр», зуміли зупинити німецьку контратаку і ударне німецьке угрупування відійшло за вис. 414.0.

Чергову контратаку німецькі війська провели о 6.00 із району, що на заході від Монилівки. Силою до 25 танків вони контратакували піхоту 70-ї гвардійської і 211-ї стрілецьких дивізій, вибили червоноармійські частини з Монилівки і опанували панівною висотою вис. 402.0.

Напрямки німецьких контратак досить детально відображені на картосхемі, підготовленій штабом 6-го механізованого корпусу 4-ї Танкової Армії *(рис. 2-15-5)* . Згідно з нею, з району Вовчківців - Ярославичів – Беремівців - Кудинівців атакували підрозділи 8-ї танкової дивізії, які завдавали удару в напрямках Вовчківці – Гукалівці, Монилівка – Оліїв, Беремівці – Бзовиця, Кудинівці – Жуковці – Яцьківці. Одночасно з району Ярчівці – Волосівка в напрямку Мшана – Яцьківці і Мшана – Богданівка контратакували підрозділи 1-ї танкової дивізії, хоча вони й не вказані на картосхемі.

Таким чином удари 8-ї танкової дивізії були спрямовані як проти ударного угруповання 60-ї Армії, насамперед 302-ї і 107-ї дивізій

[1] Журнал боевых действий войск 38 А, л. 24.
[2] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 14.

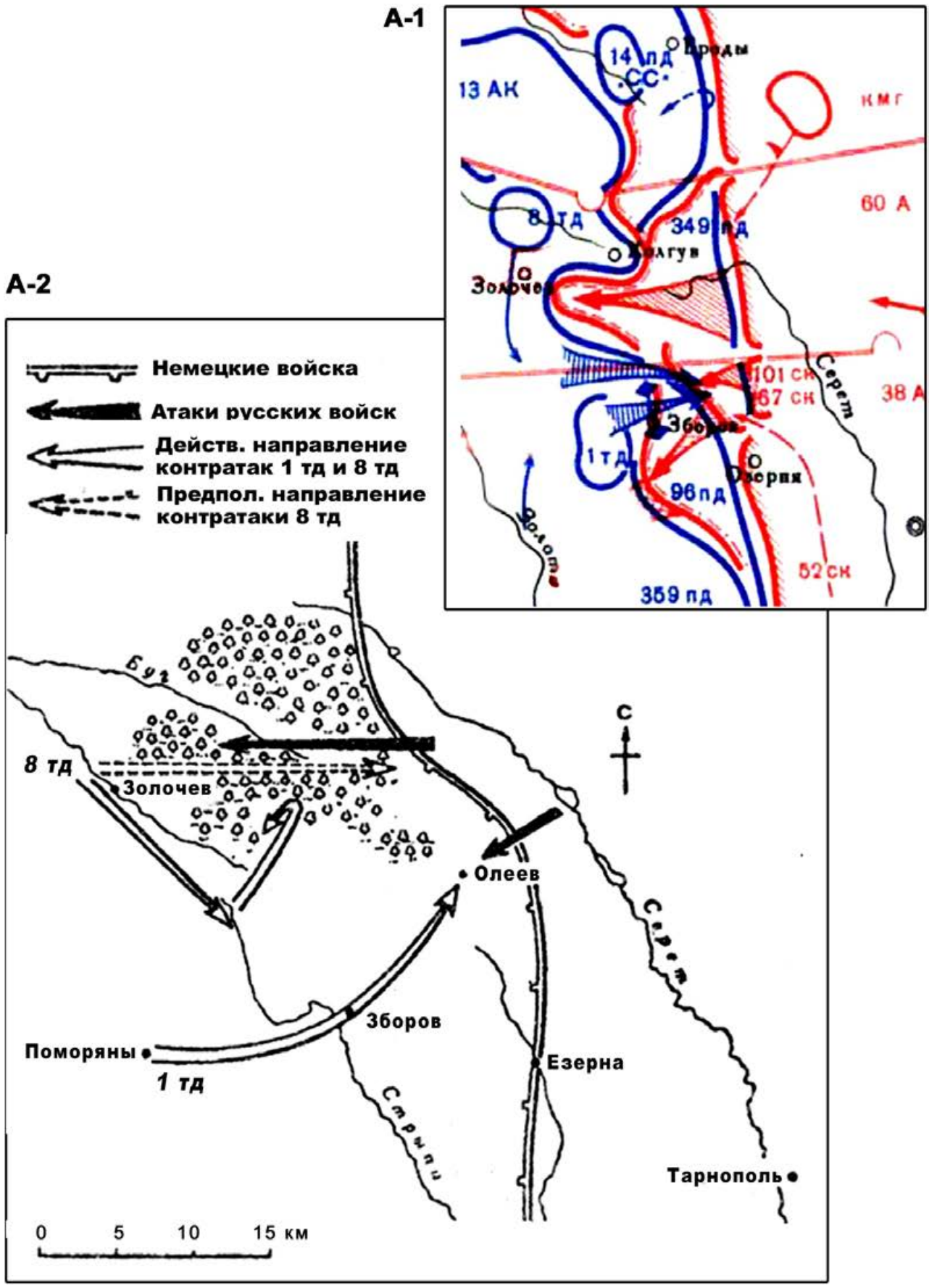

Рис. 2-15-4. **Контратаки німецьких 1-ї і 8-ї танкових дивізій згідно з версіями командуючого 38-ю Армією генерал-полковника К. Москаленка (А-1) і начальника штабу XXXXVIII танкового корпусу Вермахту полковника Ф.-В. Меллентіна (А-2).** *[ПН].*

28-го стрілецького корпусу[1], так і ударного угруповання 38-ї Армії – передусім 70-ї і 211-ї дивізій 101-го стрілецького корпусу. Натомість 1-а танкова дивізія завдавала удару по лівому флангу ударного угруповання 38-ї Армії, а саме по бойових порядках 121-ї стрілецької дивізії, а також сусідніх частин, що розвивали бойові дії на допоміжному напрямку.

В окремих місцях німецькі контратакуючи групи не тільки прорвали бойові порядки дивізій ударного угруповання 38-ї Армії, але й вийшли на позиції частин, що перебували в другому ешелоні, а також передових загонів 4-ї Танкової Армії.

З журналу бойових дій 140-ї стрілецької дивізії:

«О 8.50 15.7.44 р. до б-ну піхоти з шістьма танками під прикриттям туману прорвалися на вузькій ділянці по дорозі Жуковце - Богданувка, пройшли бойові порядки передових частин, ринувши на 96 сп. Полк прийняв бій і організованим артилерійсько-мінометним вогнем відсік піхоту від танків. Танки підійшли до Богданувки на 150-200 м від КП [командного пункту] 96 сп, відкрили вогонь з місця. Вогнем 45-мм гармат 2 танки були підбиті., інші повернули на вихідне становище. Піхота противника залягла у 800 м від бойових порядків полку»[2].

О 10.00 німецька піхота з північних схилів г. Могила розпочала чергову атаку на Богданівку за підтримки 16 танків. Вогнем протитанкових засобів один танк був підбитий, інші сховалися у видолинку.

Основні зусилля противник переніс дещо на північ в напрямку висоти 414.0, що на заході від села Яцьківці, намагаючись обійти з тилу піхоту 211-ї стрілецької дивізії, що займала позиції в районі висоти 414.0 і далі на півночі.

З журналу бойових дій 6-го гвардійського мехкорпусу:

«О 10.15 противник оволодів східними схилами висоти 414.0 і швидко почав розвивати успіх в напрямку висоти 401.0 силою 12 танків з піхотою. Танки противника рухалися бойовим порядком в 4 ешелони уступом вправо. В кожному ешелоні 4 танки розгорнуті в лінію»[3].

Тут бойова група наштовхнувся на передовий загін 17-ї механізованої бригади, який перебував в районі висоти 401.0

[1] На картосхемі помилково вказано 23-й ск.

[2] Журнал боевых действий 140 сд за июль 1944 г., л. 54.

[3] Журнал боевых действий 6 гв. мк. Период с 01.07.1944 по 16.08.1944 г., с. 14.

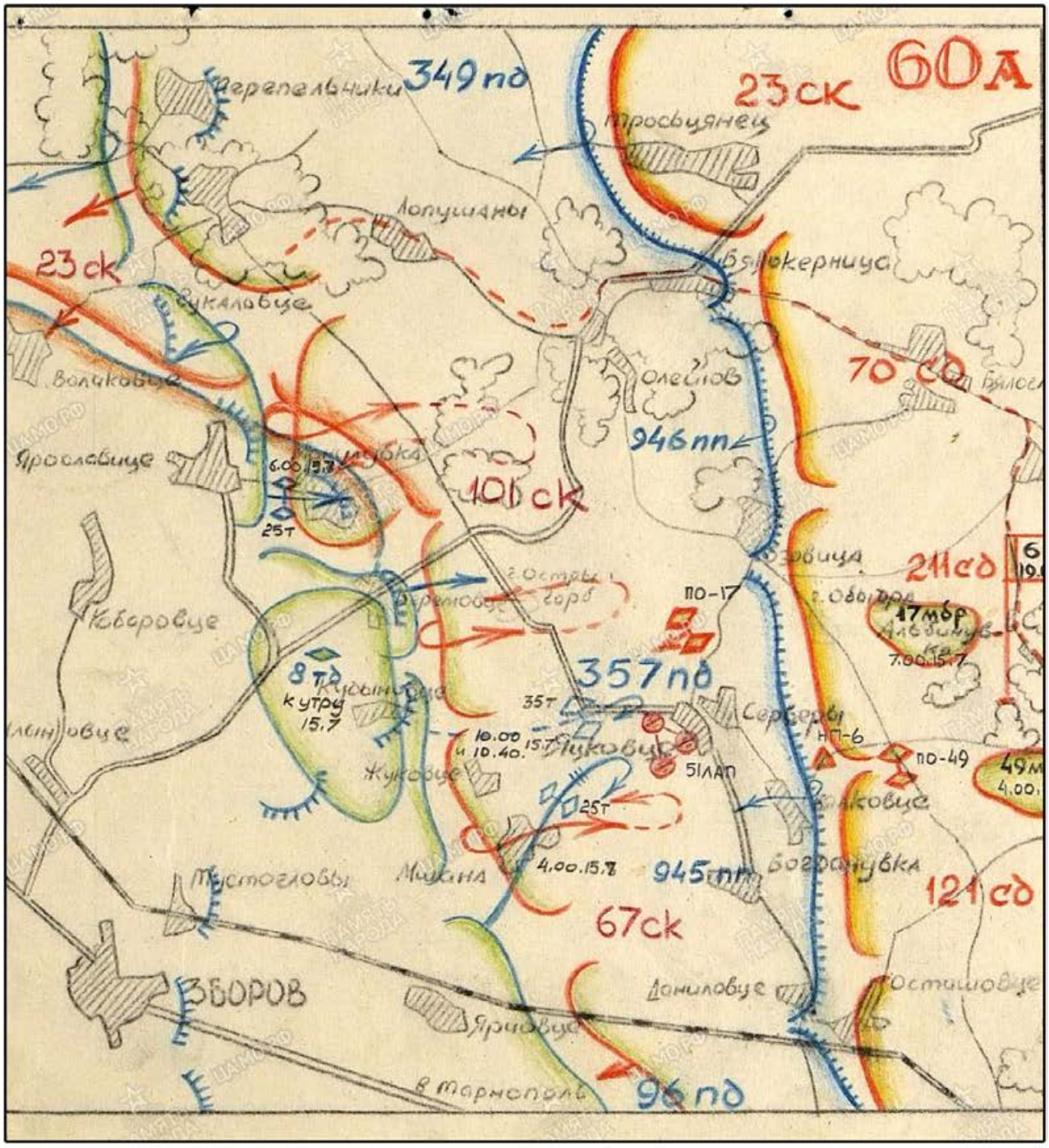

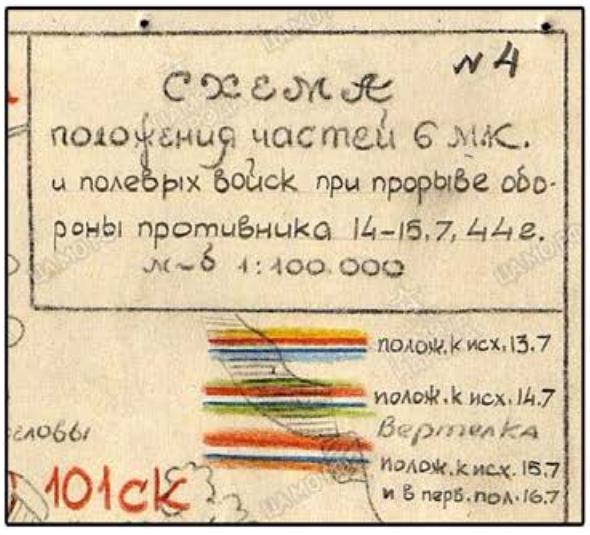

Рис. 2-15-5. **Позиції дивізій ударного угруповання 38-ї Армії і 28-го (помилково вказано 23-го) стрілецького корпусу 60-ї Армії станом на 15 липня 1944 р. Відбиття німецьких контратак за участю підрозділів 6-го мехкорпусу 4-ї Танкової Армії. [ПН].**

і виконував завдання щодо ведення бойової розвідки і підготовки маршрут для запланованого входження в прорив головних частин 6-го механізованого корпусу 4-ї Танкової Армії.

Передовий загін, який мав у своєму складі 7 танків Т-34, одну мотострілецьку роту, батарею 76-мм гармат і батарею 45-мм гармат, вирішив своїми силами відбити танкову атаку, організувавши оборону у формі засад.

З журналу бойових дій 6 гв. механізованого корпусу:

«Танки передового загону зайняли вогневі позиції в ту мить, коли танки противника спустилися з сх. схилів вис. 414.0. Коли танки противника підійшли на дистанцію 1200 м, танки Т-34-85 відкрили вогонь по танках Т-IV, по танках типу «Тигр» вели вогонь з дистанції 800-1000 м. В результаті спалено 2 танки Т-IV і 1 танк типу «Тигр».

Танки Т-34-76 вели вогонь по танках Т-VI і Т-V бронебійними і підкаліберними снарядами з дистанції 600 м, але броню не пробивали, а тільки пошкодили у двох танках ходову частину.

По танка Т-IV вели вогонь з дистанції 700 м, в результаті 2 танки були спалені»[1].

Описуючи цей бій передового загону 17-ї механізованої бригади, у штабі 6-го гвардійського механізованого корпусу робили особливий наголос на грамотних і високопрофесійних діях танкових екіпажів, які вдало застосували випробувані тактичні прийоми боротьби з танками противника. На противагу їм був згаданий інцидент, що трапився внаслідок свавільних дій заступника командира 101-го стрілецького корпусу, який під час відбиття однієї з наступних контратак противника силою зброї змусив танковий взвод передового загону 17-ї механізованої бригади вийти із засади і контратакувати противника. В результаті один танк Т-34-85 підірвався на мінах.

У штабі 6 гв. механізованого корпусу вважали таке рішення заступника командира 101-го стрілецького корпусу явно помилковим, оскільки воно «суперечило наказу тов. Сталіна № 325 про використання танкових з'єднань, в якому йдеться, що танки вступають у бій з танками противника тільки в тих випадках, коли очевидна явна перевага в танках на нашому боці».

Контратаки німецьких танкових частин стали серйозним випробуванням для 349-го важкого самохідно-артилерійського

[1] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 14-15.

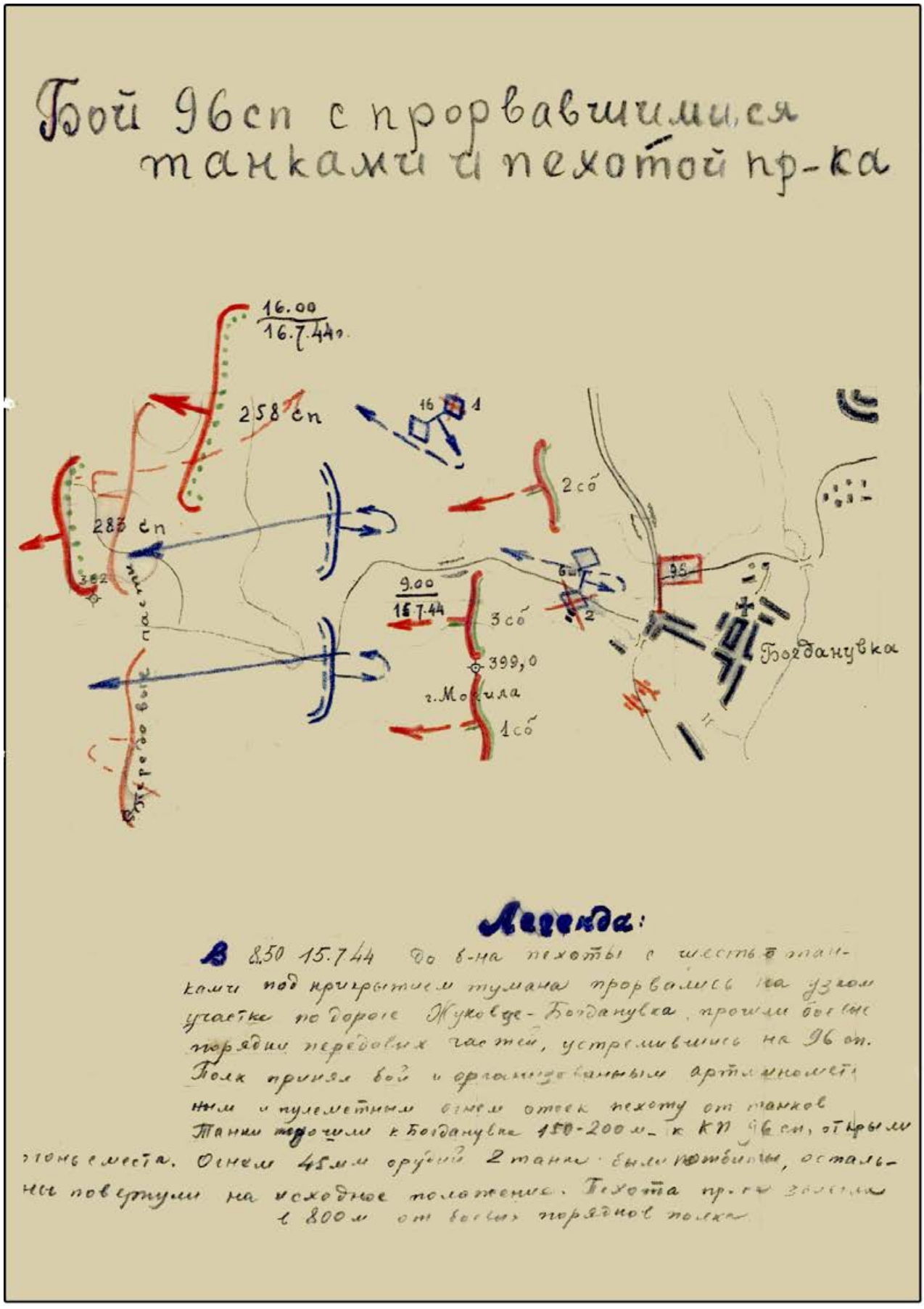

Рис. 2-15-6. **Танкова контратака німецьких військ в напрямку Богданівки 15 липня 1944 р. і бойові дії 96-го стрілецького полку 140-ї стрілецької дивізії 38-ї Армії.** *[ПН].*

танкового полку, бойові машини якого діяли у складі штурмових батальйонів уданого угруповання 38-ї Армії. У штабі полку зафіксували значні втрати з обох сторін.

З доповіді про бойові дії 349-го важкого самохідно-артилерійського танкового полку:

« 15.7.44 р. на ділянках всіх батарей групами по 20-25 танків типу «Пантера», «Тигр» [противник] тричі переходив в контратаки, намагаючись обійти штурмові групи і відрізати їх від піхоти. Протягом дня 15.7.44 р. на ділянках 121, 70 і 211 сд батареї вели боротьбу з танками противника, відбивши три танкові атаки в районі Манилувка - відм. 402.0 – Жуковце; полк спалив 15 ворожих танків і 9 бронетранспортерів з ворожою піхотою, втратив спаленими від вогню противника 6 ІСУ-152»[1].

Аналізуючи бойові дії першої половини дня 15 липня 1944 року, у штабі 6-го мехкорпусу вважали, що головного удару по ударному угрупованню 38-ї Армії завдала 8-а танкова дивізія. Водночас на напрямку Мшана – Яцьківці і Мшана – Богданівка діяли підрозділи 1-ї танкової дивізії, яка основною частиною своїх сил продовжувала зосереджуватися в районі Зборова.

В результаті контратак вдалося не тільки зупинила просування стрілецьких частин ударного угруповання 38-ї Армії, але й потіснила їх на 2-4 км. Були здобуті населені пункти Мшана, Жуківці, Монилівка та кілька важливих висот, що на сході від цих поселень. Водночас противник продовжував підтягувати до Зборова і на схід від нього 1-у танкову дивізію.

З журналу бойових дій 6-го гвардійського механізованого корпусу:

«Протягом першої половини дня 15.7.44 р. противник організував запеклі контратаки великими силами танків і піхоти, намагаючись відновити втрачене становище і одночасно продовжував підтягувати танки 1-ї тд в район Зборов і східніше.

В 11.50 авіарозвідкою було виявлено рух 50 танків по польовій дорозі із Зборов на Ярчовце. В той же час в улоговині, що за 1,5 км на зах. від Даниловце, зосереджувалося 15 танків, в районі Єзежанка (4 км південно-зах. від Зборов) скупчення до 50 танків, а в районі Зборов – скупчення піхоти»[2].

---

[1] Доклад о боевых действиях 349 гв. тсап, л. 2.

[2] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 15.

Місця зосередження бронетанкових і моторизованих підрозділів 1-ї танкової дивізії стали ціллю для штурмовиків і бомбардувальників 2-ї Повітряної Армії.

Перенацілення бомбардувальників і штурмовиків 2-ї Повітряної Армії на знищення танкового угруповання в районі Зборова

15 липня 1944 року з'єднання 2-ї Повітряної Армії частково підтримували наступ 1-го Українського фронту на Рава-Руському напрямку, але основні сили були задіяні на Львівському напрямку, де протягом дня було завдано три масованих удари: перший – в смузі наступу ударного угрупування 60-ї Армії, а два інших – у смузі наступу 38-ї Армії[1].

Перший масований бомбардувально-штурмовий удар було здійснено по танках, артилерії і живій силі противника в районі Сасів – Плугів - Колтів. До атаки було залучено 334 бомбардувальників і 320 штурмовиків під прикриттям 180 винищувачів.

О 8.50 861-й бомбардувальний авіаційний полк 244-ї бомбардувальної авіаційної дивізії атакував скупчення автомашин і живої сили у м. Золочів. Діями трьох дев'яток командував підполковник Никифоров. За результатами дешифрування контрольних фотографій встановлено 7 прямих попадань бомб в автомашини, зруйновано до 30 будівель, створено шість більших вибухів і до 17 осередків пожежі[2].

Наступні два масовані удари були пов'язані з виявленням колон 1-ї танкової дивізії, що висувалися на бойові позиції в районі Зборова.

З журналу бойових дій 2-ї Повітряної Армії:

«О 13.00 авіарозвідкою було виявлено скупчення до 170 танків противника в районі Мшана - Ярчівці, що 5 км на схід від Зборова. Бомбардувальники і штурмовики були перенацілені на знищення цього угрупування. У період 14.30-15.00 завдали по танках противника масованого бомбардувально-штурмового удару.

В ударі брали участь 280 бомбардувальників, до 300 штурмовиків у супроводі 190 винищувачів»[3].

---

[1] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 23-об.
[2] Обзор боевой деятельности частей 244 бад, с. 11.
[3] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 23-об.

До участі в масованому ударі були залучені з'єднання не тільки центральної авіаційної групи, але й всі дивізії, що становили резерв командуючого фронтом, а також частина сил північної авіаційної групи[1].

Масовану атаку розпочали полкові групи 4-го бомбардувального авіаційного корпусу, за ними атакували літаки 2-го гвардійського бомбардувального авіаційного корпусу, а завершали масований удар штурмовики 1-го гвардійського і 8-го штурмових авіаційних корпусів, 10-ї штурмової авіаційної дивізії.

Наступний масований удар по місцях зосередження танкових частин в районі Зборова був завданий о 19.00-19.30 за участі більш як 500 бойових літаків.

Більшість бомбардувальників ПЕ-2 2-го гвардійського бомбардувального авіаційного корпусу і 4-го бомбардувального авіаційного корпусу удари завдавали з пікірування, двома заходами, в бойових порядках ланка – дев'ятка. Бомбардувальники 2-го гв. бомбардувального авіаційного завдавали масовані удари під командуванням командира корпусу Полбіна з пікірування в бойовому порядку «вертушка», коли кожний літак робив по чотири заходи на атаку.

Загалом для удару по німецькому танковому угрупованню 2-а Повітряна Армія здійснила 15 липня 1944 р. 3288 літако-вильотів. Щільність бомбового удару становила 102 тонни на 1 кв. км цілі[2].

З журналу бойових дій 2-ї Повітряної Армії:

«В результаті масованих дій з'єднань 2 ПА по скупченню танків противника на сході від Зборова пошкоджено і знищено більш як 60 танків»[3].

Про наслідки штурмових і бомбардувальних авіаційних ударів по військах і техніці 1-ї танкової дивізії розповідав згодом один з полонених німецьких офіцерів:

«Після другого масованого удару бомбардувальників танкова дивізія втратила 75 відсотків техніки. До 60 танків згоріло в лісі, не зробивши жодного пострілу з моменту прибуття на фронт»[4].

---

[1] Советские Военно-воздушные силы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг., с. 317.

[2] Советские Военно-воздушные силы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг., с. 319.

[3] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 24..

[4] Крайнюков К.В. Оружие особого рода, с. 208.

Рис. 2-15-7. **Бомбардування Золочева 15 липня 1944 р. групою у складі 23-х літаків "Бостон" 244-ї гвардійської бомбардувальної авіаційної дивізії.** *[ПН].*

Якщо в районі Зборова під масовані авіаційні удари потрапила 1-а танкова дивізія, то в районі Ярославце, Кабаровце, Монилівка штурмовики 8-го штурмового авіаційного корпусу перешкоджали зосередженню і контратакам 8-ї танкової дивізії. Танки противника вимушені були діяти невеликими групами, тому що безперервні атаки авіації не давали можливості їм зосередитися.

У результаті концентрованих авіаційних ударів на Львівському напрямку значною мірою була зірвана контратака німецьких 1-ї і 8-ї танкових дивізій. Особливо великих втрат від авіації зазнала 1-а танкова дивізія в районі Зборова.

Командуючий військами 1-го Українського фронту маршал І.Конєв на розборі літньої наступальної операції заявив, що «авіація 15 липня врятувала критичне становище 38-ї Армії»[1].

Німецькі війська відійшли на добре облаштований в інженерному плані оборонний рубіж, що пролягав по лінії Монилівка – Кудинівці – Волосівка. Під контроль червоноармійських частин знову перейшов населений пункт Мшана, що на світанку 15 липня був здобутий німецькою 1-ю танковою дивізією, а наприкінці дня – відбитий батальйонами 121-ї стрілецької дивізії.

У районі Богданівка – Осташівці зайняли позиції для наступу передові загони 4-го гвардійського танкового корпусу і 107-го стрілецького корпусу, які мали завдання не пізніше 14.00 завдати удару в напрямку Красна - Бережани. У штабі танкового корпусу вважали, що реалізація цього плану була відкладена через затримку із зосередженням 129-ї 267-ї стрілецьких дивізій 107-го корпусу[2]. Однак не останню роль зіграла непевна ситуації на ділянці прориву ударного угруповання 38-ї Армії.

Різка оцінка «ганебного для 38-ї Армії випадку» командуванням 1-го Українського фронту

Завданням дня ударного угруповання 38-ї Армії на 15 липня 1944 р. було завершення прориву німецької оборони на всю глибину і вихід на рубіж Сновичі – Поморяни – Бережани. Однак внаслідок сильного організованого опору і контратак танків та піхоти успіху не досягнули.

---

[1] Советские Военно-воздушные силы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг., с. 319.

[2] Отчет о боевых действиях 4 гв. тк, л. 12.

З журналу бойових дій 38-ї Армії:

«Зустрівши сильний вогонь артилерії, мінометів і реактивних установок противника і відбиваючи контратаки значних груп танків і піхоти противника, який намагався щоб там не трапилося призупинити наш наступ, війська Армії успіху у просуванні не мали, а на окремих ділянках в результаті контратак противника були дещо потиснуті»[1].

Як «ганебний випадок», коли «противнику вдалося дезорганізувати наступальні дії 38 Армії». – так оцінила результати німецьких танкових контратак спеціальна комісія, яка на чолі з начальником штабу фронту Соколовським з'ясовувала безпосередньо на місці обставини невдалих бойових дій 38-ї Армії 15 липня 1944 р.

Її висновки знайшли своє відображення у шифротелеграмі командування 1-го Українського фронту від 17.7.4 за підписом командуючого військами маршала Конєва, члена Військової ради фронту генерал-лейтенанта Крайнюкова і начальника штабу генерала армії Соколовського:

«15 липня противник танками і піхотою контратакував наступаюче головне угруповання 38 А, відкинув назад на два-чотири кілометри і тим зірвав виконання поставленого на 15.7 Армії завдання.

Розглядом на місці всіх обставин настільки ганебного для 38 А випадку встановлено:

1. Розвідка проводилася погано, не виявила своєчасно районів зосередження танкового угрупування противника, напрям і час ударів танкових груп противника виявилися для армії несподіваними.
2. Винищувально-протитанкова артилерія (ВПТАП'и і ВПТАБ'и) відстали від бойових порядків піхоти, перебували в двох-трьох кілометрах в тилу піхоти і бездіяли.
3. Незадовільне використання вогневої потужності приданої армії артилерії при бою в глибині».

Як наслідок, противнику вдалося дезорганізувати наступальні дії 38 Армії.

За погану організацію артилерійського наступу під час бою в глибину командуючому артилерії 38-ї Армії генерал-майору Лихачову була оголошена догана, командарм 38 генерал-полковник

[1] Журнал боевых действий войск 38 А, л. 25.

Москаленка за неорганізованість наступальних дій Армії отримав попередження[1].

Загалом погоджуючись з окремими недоліками щодо організації управління військами, ведення розвідки і незадовільного використання артилерійських засобів, командуючий 38-ю Армією генерал-полковник Кирило Москаленко у своїх мемуарах зауважував, що у телеграмі командування 1-м Українським фронтом увага акцентувалася не на причинах, що сприяли можливості завдання контрудару, а на недоліках, виявлених при відбитті несподіваного контрудару.

Натомість командування 38-ї Армії, зосередивши війська в районі запланованого наступу, мало відомості лише про 8-у танкову дивізію, розміщену в районі Золочів – Підгірці, і не знало про концентрацію на заході від Зборова 1-ї танкової дивізії, вважаючи що вона, як і раніше, дислокується в районі Бучача. Саме тому її фланговий удар виявився для командування Армії, як і 1-го Українського фронту, цілком несподіваним і вразливим.

Генерал-полковник К. Москаленко, командуючий 38-ю Армією:

«Ожесточенный характер боев 14 и 15 июля, а также дальнейший ход борьбы ясно показали, что противник тщательно подготовился к отражению нашего наступления. И рубеж, перед которым застопорилось движение стрелковых дивизий 38-й армии, и заранее сосредоточенные танковые дивизии подтвердили заблаговременную подготовку контрудара, который и был нанесен сразу же после вклинения в оборону противника»[2].

В ОКОЛИЦЯХ БРОДІВ

Перший позиційний бій дивізії «Галичина»

Перегрупування і залучення підрозділів 14-ї СС-Добровольчої дивізії «Галичина» для стабілізації фронту відбулося за межами зони відповідальності XIII армійського корпусу – у смузі сусіднього XXXXVIII танкового корпусу, де займала позиції 349-а піхотна дивізія. Для ліквідації ворожого вклинення у німецькі позиції на стику смуги наступу 15-го і 23-го стрілецьких корпусів в районі

[1] Журнал боевых действий войск 38 А, л. 113-115.
[2] Москаленко К.С. На Юго-Западном направлении. 1943-1945., с. 404.

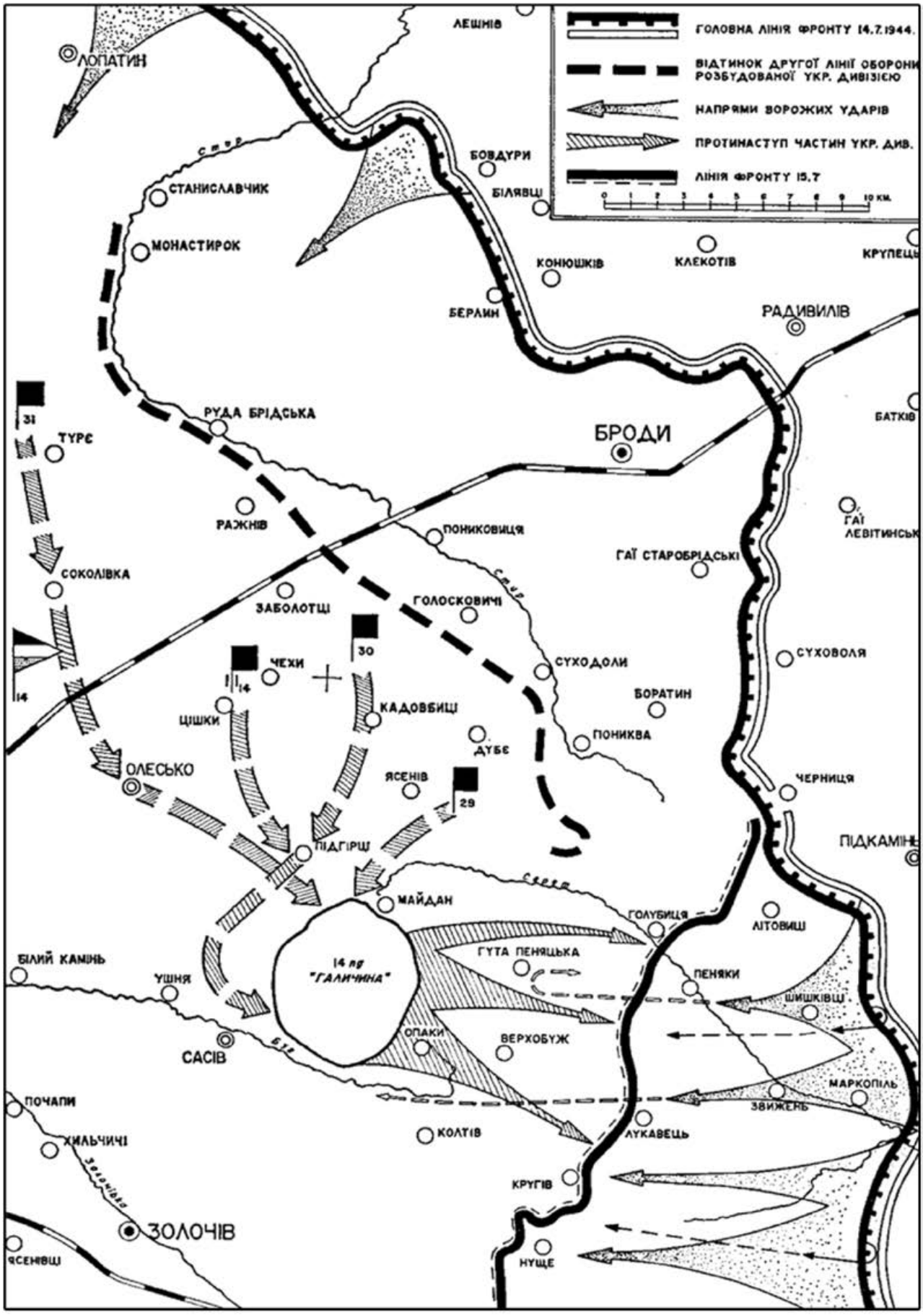

Рис. 2-15-8. **Введення у бойові дії дивізії "Галичина" 15 липня 1944 в районі Голубиця - Кругів за версією начальника штабу майора Гайке.**

Кругова був спрямований 30-й піхотний полк дивізії «Галичина» під командою оберштурмбанфюрера СС Ганса Форстройтера.

Полковник Сергій Андрющенко, начальник штабу 23-го стрілецького корпусу:

«В течение ночи на 15 июля немцы, опасаясь за фланг своей бродской группировки, перебросили на рубеж Пеняки, Луковец, Колтув 14-ю дивизию СС «Галиция».

Ей была поставлена задача остановить продвижение корпуса»[1].

30-й піхотний полк «Галичини» зайняв позиції на заході від села Луковець, починаючи від хутора Ребана на півночі і до південних околиць села Кругів. Лівофланговим був II піхотний батальйон (курінь), а правофланговим - I піхотний батальйон

Павло Сумароків, командир 6-ї сотні 30-го піхотного полку, колишній підполковник Армії Української Народної Республіки:

«Нові становища зайняті були в слідуючому порядку пор. Малецький 7-ою сотнею зайняв становище в окопах на правому крилі бойового розположення куреня. 5-та сотня зайняла окопи посередині, а моя, 6-та сотня – на лівому крилі, до дороги, яка йшла від Лукавців десь на північ; наліво від нас не було жодних інших частин. Поручник Макаревич зі своєю 8-ою важкою кулеметною сотнею розмістився десь в запіллі, між 7-ою та 5-ою сотнями. При 8-ій сотні, у землянці – штаб куреня, а при дорозі – обоз»[2].

Звітна карта 99-ї стрілецької дивізії дає змогу уточнити, що позиції другого куреня протягалися від хутору Ребана, що поруч дороги Лукавець – Пеняки, на стику Зборовецького і Млиновецького лісів. Павло Сумароків згадує це урочище як «Темний ліс», де займала позиції його 6-та сотня. У центрі, на північний захід Лукавця, розмістилася 5-а сотня Миколи Юрнюка, а на правому фланзі, на захід від Лукавця, – 7 сотня поручника Мирослава Малецького. Радянські штабні офіцери відзначили і позиції 8 важкої сотні поручника Петра Макаревича, що розміщувалися позаду позицій 7 сотні. і в загальному відповідають описам П. Сумарокова.

Далі на південь, між Лукавцем і Круговом, захисні позиції зайняв 1 курінь (батальйон) 30-го піхотного полку. Його позиції на карті менш деталізовані, бо батальйон лише лівим флангом протистояв

[1] Андрющенко С. А. Начинали мы на Славутиче.., с. 171.
[2] Сумароків П. В оточенні під Бродами.

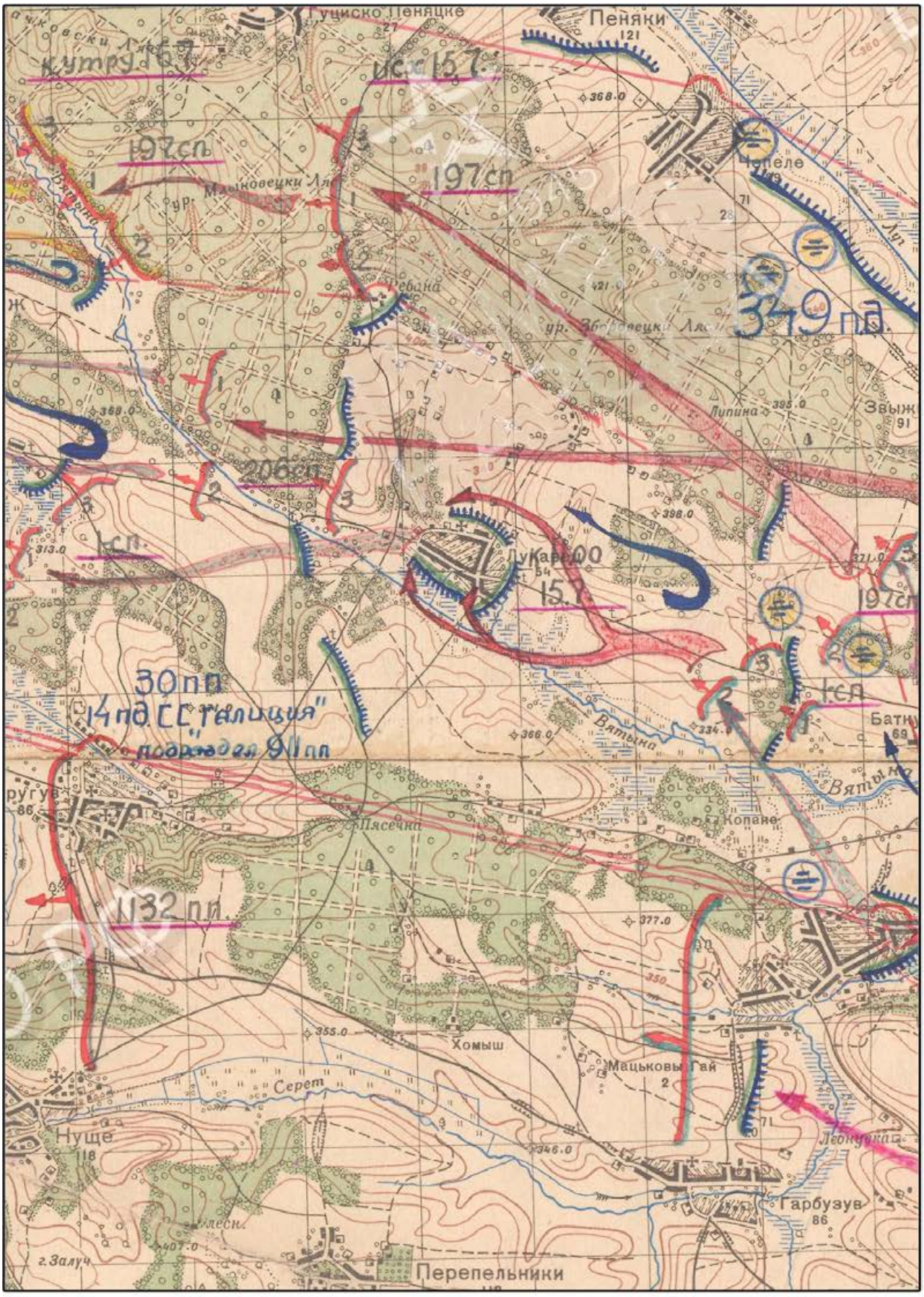

Рис. 2-15-9. **Фрагмент звітної карти штабу 99-ї стрілецької дивізії 23-го стрілецького корпусу про бойові дії дивізії проти 30-го полку дивізії "Галичина" 15 липня 1944 р. на рубежі П'ясечна - Ребана.** *[ПН].*

99-й стрілецькій дивізії, а центром і правим флангом - 336-й стрілецькій дивізії 15-го стрілецького корпусу, захищаючи Кругів з південно-східного напрямку.

Лівий фланг 1-го батальйону забезпечувала 3-я сотня (рота) ваффен- оберштурмфюрера Богдана Підгайного, розташована ліворуч від Кругова, обабіч дороги Лукавець-Кругів. Далі на південь займали позиції 2-а сотня Леонтія Березовського, 1-а сотня Петра Рожанця, а 4-а важка сотня Ігоря Поспіловського зайняла другу оборонну лінію.

Згідно з спогадами учасників бою, як і записами журналів бойових дій військових штабів , червоноармійські частини перешли в атаку після годинної артилерійської підготовки близько 8 години ранку, точніше – о 8.30. Атака піхоти була підтримана також ударами штурмової авіації, вогнем танків і самохідних установок.

Позиції 1-го батальйону, яким командував гауптштурмфюрер Зігфрід Клоккер, атакували батальйони 336-ї стрілецької дивізії. Вони мали надзвичайну артилерійську підтримку. На 2-кілометровій смузі наступу 336-ї стрілецької дивізії було зосереджено близько 150 артилерійсько-мінометні стволи власне самої дивізії, а разом з приданими артилерійськими і мінометними частинами – 466 стволів[1].

Для порівняння: 30-й піхотний полк, організований на зразок полків піхотних дивізій Вермахту зразка 1944 р., мав у своєму розпорядженні роту піхотних гармат (8 стволів), протитанкову роту (12 гармат) і приданий легкий дивізіон артилерійського полку - 12 гармат калібру 105 мм. Разом – 32 артилерійські стволи. А з урахуванням двадцятьох мінометів, що були на озброєнні двох рот важкої зброї, матимемо 52 артилерійсько-мінометні стволи[2].

Таким чином, загальне співвідношення в артилерії і мінометах ділянці фронту 336-ї стрілецької дивізії і 30-го піхотного полку дивізії «Галичина» становитиме не менше 9 до 1. Звичайно, воно стане ще більшим, якщо врахувати артилерійсько-мінометні частини 99-ї стрілецької дивізії, яка також вела дії проти 30-го піхотного полку дивізії «Галичина».

Підрозділи 1128-го стрілецького полку наступали в напрямку на Кругів зі східної сторони, а 1130-го полку = з південно-східної. 1132-й полк перебував у другому ешелоні[3]. На звітній карті штабу

---

[1] Боевой состав и группировка артиллерии 60 А в июле 1944 г., л. 15-17.
[2] Организация немецкой ПД, л.
[3] Выписка из журнала боевых действий 15 ск. , л. 44 зв.

99-ї стрілецької дивізії помилково вказано, що в першому ешелоні бої провадив правофланговий 1132-й стрілецький полк 336-ї дивізії.

Богдан Підгайний, команди 3-ї сотні II куреня 30-го піхотного полку дивізії «Галичина»:

«…Ворог почав наступати силою одного піхотного полку, підкріпленого кількanадцятьма танками, на відтинок нашого першого куреня. Після тяжких кількагодинних, часто рукопашних, боїв вдалося нам протинаступом відбити ворога…

Це був перший позиційний бій нашої Дивізії, а заразом і вогневе хрещення для нашого вояцтва, яке не заломилося від вражіння утікаючого старого випробуваного німецького вояка»[1]…

Вранці 15.07. 1944 р. у смузі наступу 336-ї дивізії пробувала завдати удару 69-я механізована бригада, яка мала завдання оволодіти Оберлясовом і Сасовом, однак вона наштовхнувшись на сильний опір противника в районі Кругова і перенесла напрям своїх зусиль дещо південніше – смузі наступу сусідньої 322-ї стрілецької дивізії. Тим не менше атаку стрілецьких частин 336-ї дивізії підтримували дивізіон Су-152 368-го важкого самохідно-артилерійського полку, дві танкові роти (10 Т-34) 59-го танкового полку. Крім того в бойові порядки 336-ї дивізії була висунута 71-а механізована бригади 9-мехкорпусу 3-ї гв. ТА., яка в разі успіху стрілецьких частини в районі Кругова і Колтова повинна була наступати на Сасів.

З оперативного зведення № 0196 штабу 15-го стрілецького корпусу від 15.07.44 р. (станом на 18.00):

«Противник, підтягнувши резерви піхоти і танків – 14 СС Галицьку ПД, 359 фузилерний батальйон і 20 самохідних гармат 300 штурмової бригади[2], введенням останніх у бій на рубежі: Кругув, ліс, що південь від Кругув, Середня Буда, звідки організованим сильним рушнично-кулеметним і арт.-мін. вогнем і вогнем самохідної артилерії і танків затримує подальше просування військ корпусу вперед, активізуючи свої дії на правому фланзі в районі Кругув, ліс і перехрестя доріг, що на північ від Нуще»[3].

Для прориву оборони в районі Кругова командування 336-ї стрілецької дивізії ввело у бої 253-ю окрему армійську штрафну роту.

---

[1] Підгайний Б. Два шляхи - одна мета, с. 62.

[2] Насправді 249-ї бригади штурмових гармат.

[3] Оперативная сводка штаба 15 ск № 196, л. 245.

Незважаючи на величезні втрати особового складу – 230 вбитих і поранених, штрафна рота не змогла досягти успіху[1].

На північному сході від Кругова позиції 2-го батальйону 30-го піхотного полку дивізії «Галичина», яким командував штурмбанфюрер Фрідріх Віттенмайер, були атаковані стрілецькими частинами 197-го і 1-го стрілецьких полків 99-ї стрілецької дивізії.

Сотник П. Сумароків:

«Ранком 15-го липня 1944 року, по год. 8-й, большевики відкрили сильний кулеметний вогонь на правому крилі куреня, де була 7-а сотня пор. Малецького. Вогонь щораз ставав сильніший, чути було частий вогонь з крісів і розрив гранат наших гранатометів 8-ї сотні. Вогонь щораз потужнішав, після чого посипалися ручні гранати, а по кількох мінутах розлеглися крики «Ура» і «Слава»...[2]

Сотник Павло Сумароків згадував, як в районі хутора Ребана на позиції його 6-ї роти вийшов червоноармійський підрозділ у супроводі 3-х танків. Коли піхота наблизилася до окопів сотні, стрільці відкрили щільний кулеметний вогонь, відкидаючи червоноармійців назад у видолинок. У цей час передова застава підбила один з радянських танків, що найбільше наблизився до передових позицій 6-ї роти. Танк вибухнув і почав горіти. Інші два танки зробили кілька пострілів і відступили…

Судячи зі журнальних записів і звітних карт штабу 99-ї стрілецької дивізії, це був передовий загін 3-го батальйону 197-го стрілецького полку, який підтримували самохідні гармати 1889-го самохідно-артилерійського полку. Для прориву оборони противника 99-й стрілецькій дивізій спочатку були виділені 10 установок СУ-76, а згодом в її бойових порядках діяв увесь полк.

Сотник П. Сумароків:

«Ворог так само дуже тяжко поплатився за свій невдалий наступ Не дивлячись на те, що ворог наступав на 2-й курінь силою

---

[1] Армійські штрафні роти (АШР) мали у своєму складі здебільшого від 200 до майже 300 осіб постійного і змінного складу. Наприклад, у 5 штрафних рот 10-ї гв. Армії, що діяла на 2-му Прибалтійському фронті, у травні 1944 р. нараховувалося від 230 до 285 осіб. І лише одна, очевидно, після виконання бойового завдання, складалася з 133-х бійців *(Справка о списочной численности штрафных рот 10 гв. А, л. 329)*. Цілком ймовірно, що подібну чисельність напередодні липневого наступу мали 117, 251, 252, 253, 254 і 255-а армійські штрафні роти 60-ї Армії.

[2] Сумароків П. В оточенні під Бродами.

приблизно одного полку, але свого завдання не виконав, бо 2-го куреня не розбив, лише покрив поле навколо наших становищ трупами своїх вояків, а найважніше те, що по так завзятих боях – поле залишилося нічиє».

На 18.30 99-я стрілецька дивізія відмовилася від подальших атак на позиції 2-го батальйону 30-го піхотного полку дивізії «Галичина» і вирішила підготувати нічну атаку. На той час 197-й полк дивізії займав позиції в районі Ребана, а 1-й полк – на західних околицях Лукавця. Для посилення атакуючих дій командування дивізії вирішило ввести в дію і 206-й стрілецький полк, який до того перебував в другому ешелоні.

Очевидно, нічну атаку готувала і 336-а стрілецька дивізія, яка вийшли на східні і південно-східні околиці Кругова.

Згідно з бойовим розпорядження штабу 99-ї піхотної дивізії атака була призначена на 23.00. Однак в період перепочинку новий наказ отримали і підрозділи 30-го піхотного полку дивізії «Галичина» і близько 20-ї години розпочали поступовий відхід в район Колтова, прикриваючись посиленими ар'єргардами. В результаті червоноармійські частини наприкінці дня зайняти порожні окопи 30-го полку і таким чином трохи просунутися у західному напрямку.

У бойовому донесенні штабу 60-ї Армії за № 701 від 15.07.1944 р. (станом на 21.00) зазначалося, що 99-а стрілецька дивізія вийшла у «Млиновецький Ляс», у район просіки, що веде з Опаків до Верхобужа, а також оволоділа дібровою, що на південному заході від Лукавця, і висотою 371.0, що на північному сході від Кругова. На цих рубежах дивізія начебто «зламала запеклий опір частин пд «Галичина»[1]. Натомість 336-а стрілецька дивізія наприкінці дня змогла зайняти Кругів.

30-й полк відійшов спочатку в район Колтова, а далі – до Підгірців, де розпочалася його реорганізація. Натомість в районі Колтів - Опаки – Гута Пеняцька зайняли оборонні позиції підрозділи 31-го піхотного полку дивізії «Галичина, а далі а північ - 29-го піхотного полку.

[1] Боевое донесение штаба 60 А. № 701, 15.07.1944 г., л. 52.

Бій під Круговом. Твердження про слабкий опір і поразку 30-го піхотного полку «Галичини» виявилися безпідставними

Начальник штабу 14-ї добровольчої дивізії СС «Галичина» майор Гайке вважав, що 30-му полку було поставлено «надзвичайно трудне» завдання - наступати на противника, який мав щонайменше потрійну перевагу і велику танкову підтримку, з метою ліквідації ворожого прорив. Але ще того, як полк підготувався до наступу, його заатакували червоноармійські війська.

Майор Гайке, начальник штабу дивізії «Галичина»:

«Виконання такого важкого завдання, як наступ на переважаючі сили ворога, що примусили німецькі фронтові частини до втечі, серед найгірших обставин, - незвичайно трудне діло і для загартованих у боях вояків, а тим більше ще трудніше для українських частин, вперше введених у бій.

Зайнявши вихідні позиції в малому ліску, полк негайно іде в наступ під сильним ворожим вогнем. Сили ворога втричі більші, ніж наші. До того у нього багато танків. Замкнення фронтового прориву, який тим часом став ще ширшим, не вдається. Ще поки полк міг розгорнутися до бою, його заатакували совєтські танки і у великій мірі розбили»[1].

Що дало підстави начальнику штабу говорити про розбиття полку? Очевидно, насамперед запеклий характер першого бою, в результаті якого полк зазнав важких втрат, особливо серед командного складу, а також порушення організованого управління. Зі складу ротних командирів 30-го полку загинули Леонтій Березовський і Микола Юриняк, отримали поранення Богдан Підгайний, Мирослав Малецький, Павло Сумароків. Вважався загиблим і сотник Петро Макаревич, хоча згодом виявилося, що він потрапив у полон[2].

Розвиваючи тезу майора Гайке про розгром 30-го полку дивізії «Галичина», чи не найдальше «просунувся» в цьому напрямку російський дослідник Бегляр Наврузов. У своїй праці «14-я гренадерская дивизия СС «Галиция» він наповнив зміст «розгрому» численними деталями і узагальненнями, що свідчили про нищівну поразку українських добровольців. На його думку, до кінця дня 15

[1] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина», с. 76.
[2] Melnyk J.-M. The History of the Galician Division of the Waffen SS.

липня 1944 майже всі роти 30-го полку були потріпані. Зокрема, 7-а рота втратила половину свого складу, а 1, 4, 5, 6 і 8-а - були практично знищені. Із 1903 людей, що перебували у строю, було втрачено близько половини[1].

Доступні документи червоноармійських частин і з'єднань, спогади ветеранів дивізії «Галичина» свідчать, що такі оцінки є дуже перебільшеними.

На думку Наврузова, найбільших втрат під час бою під Круговом зазнав II курінь 30-го полку, у якому три роти (5, 6 і 8-а) були практично знищені, а 7-а втратила половину свого складу. Натомість сотник 6-ї роти Павло Сумароків, який також вважав втрати «величезними», водночас наголошував, що мови про розгром не було. За його оцінками, з особового складу II куреня загинули один старшина, три підстаршини і дванадцять стрільців. Близько двадцяти осіб отримали поранення. Крім було втрачено частину людей, які обслуговували обоз.

Василь Верига, підстаршина 7-й сотні 30-го полку, а після прориву з Бродівського оточення – співробітник «ліквідаційного бюро» 30-го полку дивізії «Галичина», зумів встановити реальні втрати 7-ї сотні поручника Мирослава Малецького 15 липня 1944 р.. Під час відправлення на фронт 7-а сотня нараховувала 124 військовослужбовці, з яких 98 осіб належали до бойової частини сотні, а 26 – до адміністративно-господарської. Після бою під Круговом в бойовій частині сотні залишилося майже 80 осіб, тобто втрати бойового складу становили близько 20 осіб, тобто в межах 20 відсотків[2].

Очевидно, що в середньому близько 20 відсотків досягали втрати в бойових частинах усіх восьми піхотних сотень 30-го полку, а серед загального особового складу полку вони були значно нижчими.

Не вважали 30-й піхотний полк розгромленим і в штабах червоноармійських з'єднань і частин. Наприклад, командування 15-го стрілецького корпусу в оперативному зведенні від 16 липня 1944 р. відносило до розбитих німецьких частин 913-й піхотний полк, саперний і фузилерний батальйони 349-ї піхотної дивізії[3]. Натомість штаб 23-го стрілецького корпусу – 911-й полк цієї ж дивізії[4].

---

[1] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция», с. 193-194..

[2] Верига В. Під крилами визвольних дум: Спомини підхорунжого дивізії «Галичина», с. 56.

[3] Оперативная сводка штаба 15 ск, № 197, 16.07.1944 г., л. 170.

[4] Боевое донесение штаба 23 ск, № 355, 15.07.1944 г., л. 87.

Слід відзначити, що 15 липня 1944 р. великих втрат зазнали червоноармійські стрілецькі частини, які намагалися прорвати позиції 30-го полку дивізії «Галичина». Наприклад, 336-а стрілецька дивізія разом з підпорядкованою їй 253-ю окремою армійською штрафною ротою нарахували вбитими і пораненими близько 550 людей. У тому числі підрозділи самої дивізії втратили 320 осіб, а штрафна рота - 230 солдат і офіцерів[1].

Втрати вбитими і пораненими 99-ї стрілецької дивізії за 15 липня 1944 р. становили приблизно 250 солдат і офіцерів[2]. У бойових порядках дивізії оборону противника проривала 117-а окрема армійська штрафна рота, однак про її втрати не повідомляється.

Отже, втрати і людях з обох супротивних сторін були досить значними, хоча, на нашу думку, втрати 30-го полку дивізії Галичини були принаймні вдвічі меншими. Не випадково після битви під Круговим 30-й полк був реорганізований, за висловом начальника штабу дивізії майора Гайке, перетворений у «боєздатну одиницю, хоч зменшеної сили»[3].

Аналізовані штабні документи частин і з'єднань Червоної Армії дають змогу пролити певне світло і на таке недосліджене питання, як перші полонені з дивізії «Галичина».

Згідно з оперативним зведенням штабу 15-го стрілецького корпусу, за добу боїв було взято в полон 3 солдати і 1 офіцер[4]. Цілком ймовірно, що це повідомлення стосується саме 336-ї стрілецької дивізії і підпорядкованої їй 253-ї окремої армійської штрафної роти, які вели бої з 30-м піхотним полком дивізії «Галичина» на сході і південному сході від Кругова. А полонений офіцер – це командир 8-ої сотні 30-го полку поручник Петро Макаревич. Натомість штаб 322-ї стрілецької дивізії 15-го стрілецького корпусу повідомляв про 5 полонених солдатів, які належали до 349-ї піхотної дивізії[5].

Лише загальна інформація про полонених міститься у штабних документах 99-ї стрілецької дивізії. Згідно з журналом бойових дій дивізії, за два дні боїв 14 і 15 липня 1944 р. було захоплено 24

---

[1] Оперативная сводка штаба 15 ск. № 196, 15.07.1944 г.. л. 246.
[2] Журнал боевых действий 99 сд, л. 2.
[3] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина», с. 76.
[4] Оперативная сводка штаба 15 ск. № 196, 15.07.1944 г., л. 246.
[5] Журнал боевых действий 322 сд., л. 127; Боевое донесение штаба 322 сд. № 176, 15.07.1944 г., л. 25.

полонених[1]. У тому числі 206-й стрілецький полк, який 15 липня 1944 р. наступав у другому ешелоні і практично не мав зіткнень з «Галичиною», записав на свій рахунок 10 полонених[2], а інші частини, зокрема 1-й і 197-й стрілецькі полки, - 14 полонених. Таким чином можна узагальнити, що 14 військовополонених – це солдати і унтер-офіцери 349-ї піхотної дивізії, взяті у полон підрозділами 1-го і 197-го стрілецьких полків 14 липня і вранці 15 липня під час здобуття населеного пункту Лукавець і боїв в районі села Чепелі, а також, можливо, кілька представників з дивізії «Галичина».

Отже, загальне число полонених дивізії «Галичина», захоплених 15 липня 1944 р. стрілецькими частинами 99-ї і 336-ї дивізій, складалося з одиниць. Така порівняно незначна кількість аж ніяк не свідчила при низький бойовий дух українських вояків, а тим більше про начебто розгром полку.

Обговорюючи успіхи і невдачі кожної зі супротивних сторін, необхідно враховувати поставлені перед ними завдання дня і результати їх виконання. Адже бій в районі Кругова відбувався на зустрічних курсах. 336-а і 99-а стрілецькі дивізії мали завдання прорвати оборону противника в районі Кругова і до кінця дня оволодіти Сасовом та Ушнею, натомість 30-й полк отримав наказ контратакувати в напрямку Кругів – Гарбузів, де мав з'єднатися з 8-ю танковою дивізією, яка прорівалася з південного заходу

З матеріалів розбору Львівської наступальної операції:

«Визначивши напрямки головного удару 60-ї і 38-ї Армії, а також підготовку до оточення його Бродівського угруповання, противник… одночасним ударом з півночі і півдня на Гарбузув намагався відрізати і знищити наші частини, що вклинилися, і ліквідувати прорив у самому зародку, а також відвернути загрозу Бродівського оточення»[3].

На це завдання у 30-го полку дивізії «Галичин» сил не вистачило. Як, врешті, і у незрівнянно потужніших частин 8-ї та 1-ї німецьких танкової дивізії, які завдавали ударів з районів Плугова і Зборова. Проте в умовах багатократної переваги в людях і збройних засобах, абсолютного панування ворожої авіації українські дивізійними все ж змогли:

---

[1] Журнал боевых действий 99 сд, л. 2.
[2] Журнал боевых действий 206 сп 99 сд, л. 3.
[3] Львовская наступательная операция 60 А., л. 24.

а) зупинили в районі Кругова наступ двох стрілецьких дивізій, підтримуваних танковими підрозділами та артилерійськими частинами посилення;

б) зірвали плани щодо прориву німецької оборони і виходу ударного угруповання 6-ї Армії в район Сасова і Ушні;

в) втримали свої позиції під час запеклих атак червоноармійців, у тому числі бійців штрафних рот, і проводити успішні контратаки;

г) увечері 15 липня 1944 року організовано відійти з району Кругова згідно з відповідним наказом.

Такі результати уможливлюють вести мову радше про успіх, аніж про поразку[1].

Не зайве зауважити, що введення в бойові дії 30-го піхотного полку дивізії «Галичина» були оцінені загалом як загалом успішне з боку вищого німецького командуванням. Як свідчить звітна карта штабу Головного командування німецьких сухопутних сил за 15 липня 1944 р., в районі Кругова вдалося не тільки зупинити, але й частково потіснити передові червоноармійські частин *(рис. 2-15-11)*.
.

Бродівський виступ. Нервове затишшя і «полювання за язиками»

Після невдалої розвідки боєм, проведеної напередодні силою 333-го гвардійського стрілецького полку як відволікаючий маневр від головних напрямків ударів 13-ї і 60-ї Армій, 117-а гвардійська стрілецька дивізія в першу половину дня 15 липня 1944 р. активних дій не вчиняла. Як і супротивна сторона, яку представляла на цій ділянці фронту корпусна група «С».

---

[1] Документи військових штабів 60-ї Армії, 23-го і 15-го стрілецьких корпусів, 99-ї і 336-ї дивізій дозволяють визнати безпідставними низку тез, які Бегляр Наврузов висловив під час аналізу битви під Круговом. Зокрема, що «за чисельністю противники були рівними» і українські дивізійники мали «можливість боротися на рівних»; що «радянська піхота була позбавлена підтримки танків»; що «в українських есесівців було більше кулеметів і мінометів, а також сильна артпідтримка (приданий II дивізіон артполку» тощо *(Наврузов, с. 194-197)*. Перевага червоноармійських частин в людях і збройних засобах, як можна було переконатися, була багатократною. Так само помилковим є твердження автора, що з 30-м піхотним полком «Галичини» вели бойові дії підрозділи 322-ї стрілецької дивізії. Насправді це були частини 336-ї і 99-ї стрілецьких дивізій.

З журналу бойових дій 102-го стрілецького корпусу:

«Протягом доби противник дій живою силою не проявляв, вів рідкий артмінвогонь і здійснював короткі вогневі нальоти на бойові порядки і ближні тили дивізій, а також по района: Зовидче, Щуровице, Пяски, Гає Дитковецке, Суховоля, г. Макутра, Черниця, випустив загалом до 900 снарядів і мін різного калібру і освітлював передній край ракетами»[1].

102-й стрілецький корпус здійснював посилене спостереження за противником, ніс службу бойового забезпечення, а дрібними розвідувальними групами вів розвідку противника із завданням взяти контрольного полоненого. Найбільше пощастило розвідувальній групі 514-го полку 172-ї стрілецької дивізії, яка діяла в напрямку Язлівчик, що на півночі від Бродів. Вона захопила двох ворожих солдатів, що належали до 361-го фузилерного батальйону 361-ї піхотної дивізії.

Спроби захопити «язика» здійснювали також німецькі розвідувальні групи. Про одну з таких згадується на ділянці 747-го стрілецького полку 172-ї стрілецької дивізії в районі Білявці. Розвідгрупа потрапила під артилерійсько-мінометний вогонь і успіху не досягнула.

В оперативному донесенні 333-го стрілецького полку зафіксовано, що в районі Старих Бродів противник збив радянський літак-винищувач[2]. Для спостереження за переднім краєм противник з 18.00 до 21.00 піднімав у повітря аеростат.

Наприкінці дня перейшов в наступ у загальному напрямку на село Волохи 338-й стрілецький полк 117-ї гвардійської стрілецької дивізії. Долаючи вогневий опір противника, а саме мінометних батарей із району Будисько-Бродське, трьох артбатарей із району Боратин і кулеметного вогню із району гори Галиця, полк пройшов мінні поля і підійшов до першої траншеї противника, де зав’язав вогневий бій[3].

---

[1] Журнал боевых действий 102 ск., л. 79.

[2] Боевое донесение штаба 333 гв. сп. № 304, период с 15.07.1944 по 16.07.1944 г., л. 73.

[3] Журнал боевых действий 102 ск., л. 80

НА РАВА-РУСЬКОМУ НАПРЯМКУ

Прорив німецької оборони на ділянці Конюхи – Кути

Вранці, здійснивши перегрупування своїх частин, ударне угруповання 3-ї гвардійської Армії ввело у бій основні сили, перед якими було поставлене завдання прорвати оборону противника на рубежі «Принц Євген».

> **З журналу бойових дій 3-ї гвардійської Армії:**
> «Війська армії, після годинної артпідготовки і ударів авіації, в результаті запеклого бою в центрі прорвали оборону противника на рубежі Конюхи – Кути і вийшли на лінію Загорув Нови – Топелище. На флангах, зустрівши впертий вогневий опір і контратаки противника, мали незначне просування»[1].

У прориві оборони на ділянці Конюхи – Кути брали участь 106-а і 181-а стрілецькі дивізії 76-го стрілецького корпусу. Вклинившись в оборону на кілька кілометрів, обидві дивізії зупинилися на рубежі Загорув Нови – Топелище, де наштовхнулися на сильний вогневий опір і контратаки противника.

О 19.00 противник силою до батальйону піхоти з п'ятьма танками контратакував бойові порядки 106-ї стрілецької дивізії із району Загорув Нови. О 20.00 силою до батальйону піхоти з шістьма танками контратакував із району Горохувка бойові порядки 188-го полку 106-ї стрілецької дивізії. У результаті запеклого бою німецькі війська дещо потіснили підрозділи 106-ї дивізії.

На інших ділянка фронту ударне угруповання 3-ї гвардійської Армії здебільшого відбивало контратаки німецької піхоти, підтриманої танками і самохідними гарматами, і за день боїв не могли похвалитися помітними успіхами.

Прорив лінії «Принц Євген», взяття Стоянова та Дружкополя військами 13-ї Армії

Німецьке командування, зосередивши війська на заздалегідь підготовленій оборонній лінії «Принц Євген» в районі Горохів – Дружкопіль - Стоянів – Радехів, підтягнуло сюди резерви і намагалося організувати міцну оборону. Згідно з показами полонених 17-ї танкової дивізії, головним завданням танкових

[1] Журнал боевых действий 3 гв. А за июль месяц 1944 г., л. 34-об.

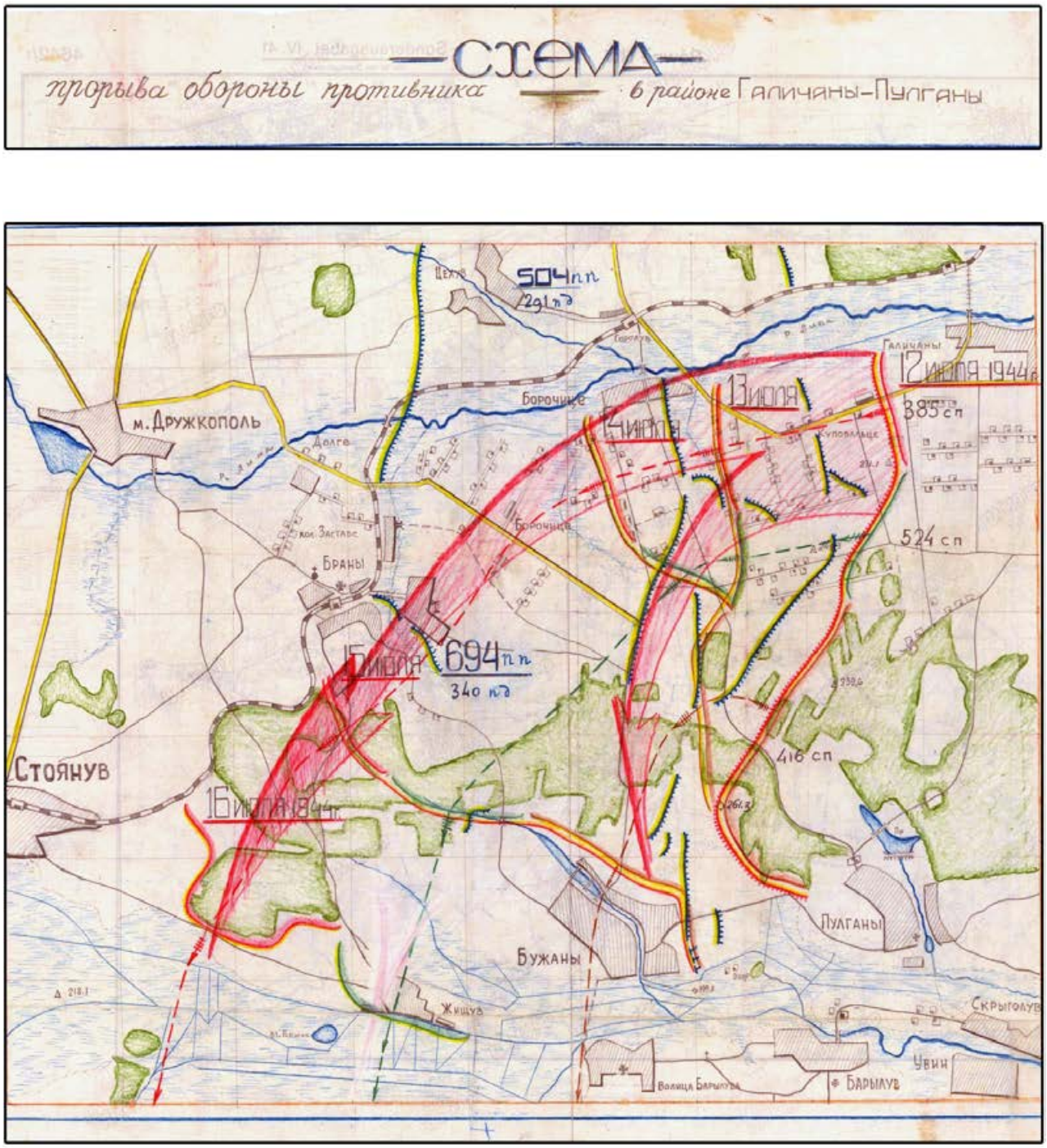

Рис. 2-15-10. **Схема прориву німецької оборони батальйонами 112-ї стрілецької дивізії 13-ї Армії в районі Галичани - Пулгани 13-15 липня 1944 р.** *[ПН].*

частин було зупинити наступ Червоної Армії на рубежі Горохів - Стоянів.

Натомість з метою посилення наступальних дій ударного угруповання 13-ї Армії у бій були введені дивізії другого ешелону. Протягом дня найбільшою успіху досягнули дивізії 27-го стрілецького корпусу, що розвивав наступ в південно-західному напрямку.

З журналу бойових дій 13-ї Армії:

«27-й стрілецький корпус силами 121, 6 гв. СД і 112 СД продовжував наступ, відбиваючи контратаки противника в районі, що на заході від Дрожкополь, силами до двох батальйонів і 4-х танків і в 14.00 із району Стоянув силами до роти з трьома самохідними гарматами «Фердинанд» в напрямку шосе на Череватиче. Успішно відбивши всі контратаки противника, корпус силами 6 гв. СД, спільно з правим флангом 121 СД в 20.00 оволодів м. Стоянув»[1].

Ще одним важливим успіхом 27-го стрілецького корпусу стало взяття містечка Дружкополя[2]. Взяття важливого пункту німецької оборони покладалося на 25-й гвардійський стрілецький полк 6-ї гвардійської стрілецької дивізії і 327-й гвардійський важкий самохідний артилерійський полк (командир гв. підполковник Симонено).

З журналу бойових дій 327-го гвардійського важкого самохідно-артилерійського полку:

«У м. Дружкопіль противник міцно укріпився і переходив кілька разів у контратаки, які успішно відбивалися. Першою у м. Дружкопіль увірвалася 1-а батарея (к-р гв. л-т Шкуриков), за нею просочилася піхота і зав'язала вуличні бої.

3-я батарея, яка діяла на правому фланзі, нарвалася на засаду німецьких танків «Тигр» і з дистанції 40-50 метрів впритул розстріляла 2 танки. У результаті запеклих боїв противник був вибитий із м. Дружкопіль і відійшов за р. Липа»[3].

У цитованому фрагменті з журналу бойових дій помилково згадані німецькі танки «Тигри». Насправді це були важкі самохідки «Фердинанд», що монтувалися на шасі «Тигра» і оснащені 88-міліметровою гарматою. Ведучий журналу частково виправили цю

[1] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июнь 1944 года, л. 26.
[2] Дружкопіль - нині с. Журавники.
[3] Журнал боевых действий 327 гв. тсап, л. 67.

помилку, коли підбивав підсумки бойових дій 327-го гвардійського важкого самохідно-артилерійського полку за 15 липня 1944 р. Він зазначив, що «за день спалено самохід. «Фердинанд» - 4, танків середніх типу Т-4 – 4». Натомість втрати полку становили 2 самохідки Су-122 спаленими і 5 самохідок - підбитими[1].

Певного успіху досягла 15 липня 1944 р. 112-а стрілецька дивізія генерал-майора Олександра Гладкова, що завдавала допоміжного удару в напрямку Кам'янки Струмилової. Вона оволоділа населеними пунктами Рудка, Ржищів (Жищув) і Бужани.

Слід відзначити, що на картосхемі, присвяченій першому етапу участі 112-ї стрілецької дивізії в Львівській операції, відображено, що передові частини дивізії на кінець дня 15 липня лише вийшли на околиці сіл Ржищів і Бужани. Фактично на кінець дня 15 липня 112 дивізія досягла позицій, відзначених на картосхемі станом на 16 липня 1944, тобто на західне і південне узлісся лісу, що на сході від м. Стоянів, а також району населених пунктів Ржищів і Бужани (*рис. 2-15-10)* .

У штабі німецької 4-ї Танкової Армії, оцінюючи події дня, вважали найбільш небезпечними два вклинення у бойові порядки німецьких частин. Противник, просунувшись через Стоянів на південний захід і захід, а з району Свинюхи - на захід і північний захід, міг розірвати фронт Танкової Армії і здобути Кристинополь та Сокаль – важливі місця переправи через річку Буг[2].

Схоже, що для німецького командування стало несподіванкою рішення маршала Конєва про введення в прорив з району Стоянова Кінно-механізованої групи генерала Баранова в південно-західному напрямку, а саме до Кам'янки Струмилової.

Рішення про введення у прорив Кінно-механізованої групи генерала Баранова

Згідно з планом Львівської операції 1-го Українського фронту, Кінно-механізована група генерал-лейтенанта Віктора Баранова, сформована у складі 1-го гвардійського кінного корпус і 25-го танкового корпусу, мала входити в прорив на ділянці 3-ї гвардійської Армії і 13-ї Армії і наступати в напрямку Сокаль – Замостя з метою

[1] Журнал боевых действий 327 гв. тсап, л. 68.
[2] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 р., л. 93.

вийти в тили Володимир-Волинського і Грубешівського угруповання противника. Однак розвиток бойових дій на вніс корективи у попередні плани.

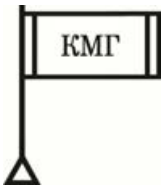

Кінно-механізована група генерала Баранова - 1-й гв. Житомирський кавалерійський корпус імені Раднаркому УРСР (командир - гвардії генерал-лейтенант В. Баранов) і 25-й танковий корпус генерал-майора Ф. Анікушкіна.

1-й гв. кк - 1, 2 і 7-а гв. кавалерійські дивізії (по 1 танковому полку у складі), 143-й винищувально-протитанковий полк, 1244-й самохідно-артилерійський полк, 1-й гвардійський окремий мінометний полк та ін. частини. Разом: людей - 21109, танків – 119. СУ – 28.

25-й тк - 175, 111 і 162-а танкові бригади, 20-а мотострілецька бригада, 1451-й і 1253-й самохідно-артилерійські полки, 1702-й зенітний артилерійський полк, 1497-й і 746-й винищувальні протитанкові полки, 459-й мінометний полк, 2-й гв. окремий мінометний дивізіон та інші частини. Разом: людей - 9384, танків - 106, СУ - 25, бронетранспортерів - 11[1].

Загалом Кінно-механізована група нараховувала більш як 30 тис. осіб рядового, сержантського і офіцерського складу, близько 16 тисяч коней, 278 танків і СУ.

За оцінками штабу 1-го гвардійського кавалерійського корпусу, який був перетворений на штаб КМГ, Кінно-механізована група генерала Баранова представляла собою «потужно озброєну групу, з високою бойовою підготовкою особового складу»[2].

Наприкінці дня 15 липня 1944 р. Кінно-механізованій групі було поставлене нове завдання – ввійти в прорив на ділянці фронту 13-ї армії в напрямку на Кам'янку Струмилову з метою захоплення плацдармів і переправ на річці Західний Буг, а також блокування шляхів відходу Бродівського угруповання німецьких військ.

---

[1] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г., л. 449-450.

[2] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г., л. 394.

З наказу командуючого 1-го Українського фронту маршала Конєва (передано по ВЧ о 19.20):

«…До світанку 16.07 зосередити кінно-механізовану групу в районі (викл.) Дружкопіль, Брани і ліси на північному сході від м. Стоянів для входу в прорив зранку 16.7 на ділянці 13 А і ударом по тилах противника до ранку 17.7 оволодіти м. Кам'янка Струмилова, захопити і утримувати плацдарм на західному березі і переправи на річці Зах. Буг, відрізати шляхи відходу Бродівського угрупування противника[1].

Зміна напрямку введення у прорив Кінно-механізованої групи була пов'язана була як із сильним опором противника на Сокальському напрямку і затримкою з введенням у прорив 1-ї гвардійської танкової армії генерала Михайла Катукова, так і успіхами в прориву оборони дивізій 13-ї Армії. У журналі бойових дій Кінно-механізованої групи відзначалося:

«…Фронт противника був швидко прорваний і ворог розпочав відхід в західному і південно-західному напрямках, оголюючи фланг і тил свого Бродівського угруповання»[2]

Очевидно, мали місце також побоюванням, що 112-а стрілецька дивізія, яка згідно з планом операції повинна була затягнути кільце оточення Бродівського угрупування з північно-західної сторони, не зможе самостійно справитися з цим завданням і противнику вдасться вивести свої частини на захід.

ПІДСУМКИ ДНЯ

За оцінками військових штабів, командуючих і командирів

Маршал І. Конєв, командуючий військами 1-го Українського фронту:

«Немецкое командование, создав ударную группировку из 1-й и 8-й танковых дивизий, с утра 15 июля начало массированные контрудары. Врагу удалось на некоторых участках потеснить части 38-й армии на 2—4

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта., л. 96.

[2] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г., л. 396.

км. Чтобы выправить положение, 2-й воздушной армии было приказано нанести массированные удары бомбардировочной и штурмовой авиаций по танковой группировке гитлеровцев на участке этой армии.

Вот тут и проявились вся сила и мощь нашей авиационной группировки, находившейся в распоряжении командующего фронтом. Во второй половине дня 15 июля бомбардировщики и штурмовики 2-й воздушной армии совершили около 2 тыс. самолето-вылетов. Ударами авиации и артиллерии 38-й армии вражеские танковые дивизии были дезорганизованы, понесли значительные потери и наступательные возможности их к исходу дня резко снизились[1].

Генерал Е. Раус, командуючий 1-ю Танковою Армією:

«Генерал Брейт силами своїх двох дивізій завдав удару з двох боків і зумів звузити прорив до 4 кілометрів, але не зміг його закрити…

У 1944 році, як і в 1914, результат битви за Львів вирішили не кавалерійські атаки і танкові удари під Ярославичами[2], а великий прорив російських військ на півночі від Львова, куди противник переніс свої головні зусилля»[3].

Штаб 13-ї Армії:

«З виходом ударної групи армії на рубіж Горохув – Цехув, Армія ввела, згідно з планом, другий ешелон [27] корпусу, прорвала до кінця дня оборону і почала розворот 27 ск на південь з одночасним рухом 24 ск на захід.

3-го дня [наступу] армія оволоділа Стоянув, тобто вийшла на фланг основного угруповання противника. Тактичний прорив був виконаний»[4].

Генерал-полковник П. Курочкін, командуючий 60-ю Армією:

«Оцінюючи маневр його [противника. – А.К.] резервів, я вважав, що противник обов'язково буде наносити удар по основі нашого прориву, що повністю підтвердилося в ході операції.

Приховати перегрупування такої маси військ було неймовірно [важко], я думав, що противник зразу розкриє наш задум і буде зрізати нас під корінь, Це припущення не збулося, він не розгадав нашого маневру, а може бути, він хотів спочатку зламати 38 Армію, а потім розправитися з нами, або, можливо, хотів ударити глибше по наших бойових порядках, але він не розрахував своїх сил і не врахував наших можливостей»[5].

---

[1] Конев И.С. Записки командующего фронтом, с. 249.

[2] Ярославичі – село на захід від Олііва.

[3] Раус Э. Танковые сражения на Восточном, с. 405-406.

[4] Некоторые выводы по июльско-августовским наступательным операциям 13 А 1 УкрФ, с. 21.

[5] Львовская наступательная операция 60 А, л. 71.

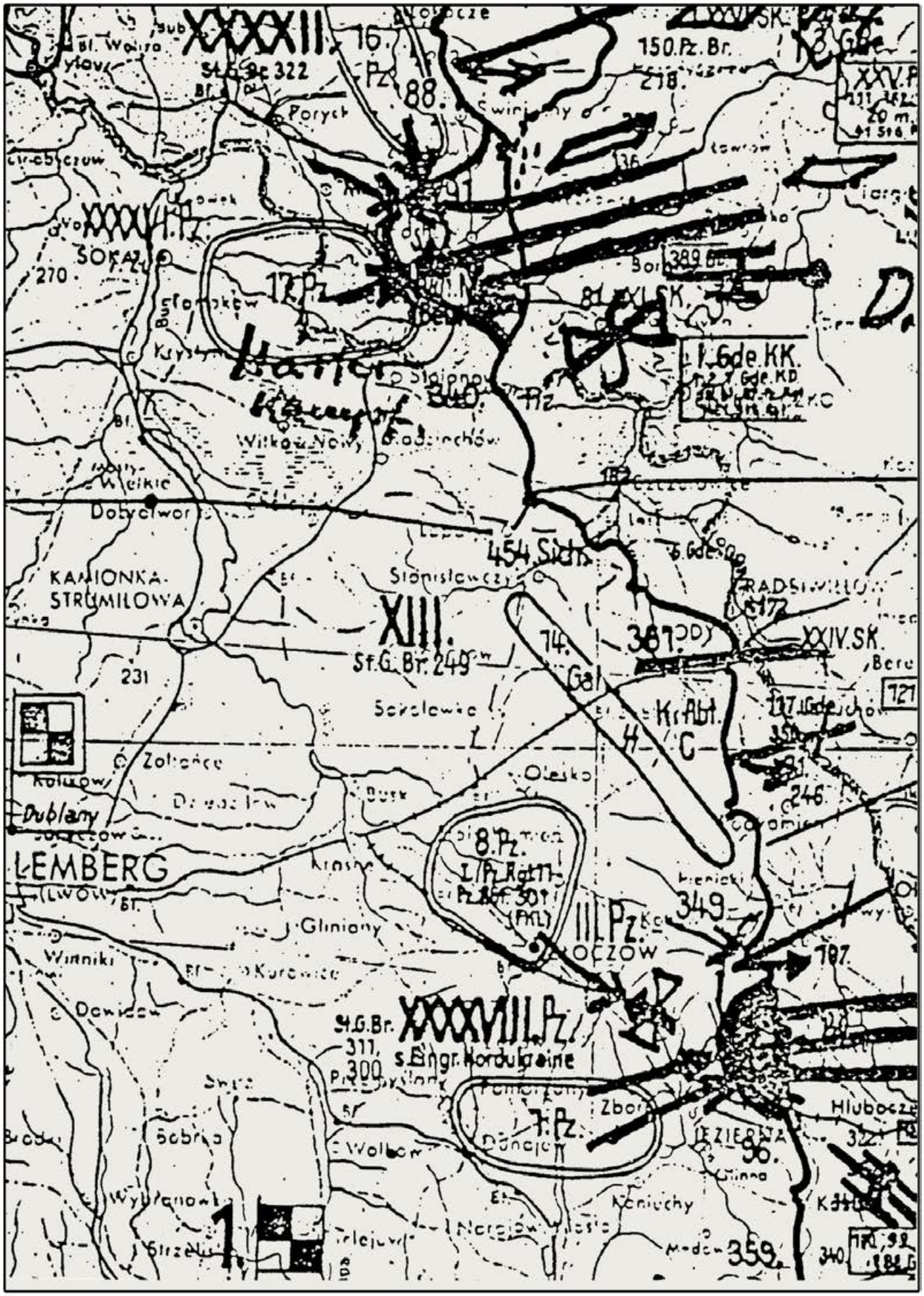

Рис. 2-15-11. **Атаки Червоної Армії на флангах XIII армійського корпусу і контрзаходи командування німецьких військ 15 липня 1944 р.** ***[Veal St.-A.].***

Генерал-лейтенант В. Лянґе, командир корпусної групи «С»:

«15-го липня вдалося противникові виконати в обох місцях влому вирішальні проломи. Ні 1 і 8 панцерні дивізії (простір Золочів), ні 16 і 17 панцерні дивізії не могли осягнути назад своїх позицій»[1].

***

За день боїв війська 1-го Українського фронту захопили більш як 150 полонених. На Рава-Руському напрямку - зі складу 16 і 17-ї танкових, 340-ї піхотної дивізій; на Львівському напрямку – 8-ї танкової дивізії, піхотної дивізії СС «Галичина», 349-ї і 357-ї піхотних дивізій[2].

Офіційні зведення за 15 липня 1944 р.

З повідомлення Верховного командування Німецьких збройних сил:

«У районах боїв біля Тернополя і Луцька наші дивізії відбили більшовицькі атаки, піддержувані міцними панцерними силами. В протиатаці поодинокі місця влому усунено або звужено, при одночасному знищенні численних танків»[3].

Із повідомлень «Совинформбюро»:

«За 15 июля наши войска на всех фронтах подбили и уничтожили 144 немецких танка. В воздушных боях и огнём зенитной артиллерии сбито 66 самолётов противника»[4].

Notate bene – замітки на полях

► *Документи військових штабів частин і з'єднань 1-го Українського фронту не підтверджують версії начальника штабу XXXVIII танкового корпусу Меллентінна, що причиною невдалої німецької танкової контратаки в районів Плугова і Зборова начебто були значні втрати 8-ї танкової дивізії від ворожої авіації під час пересування з Сасова до Плугова 14.07.1944 р. Навпаки, саме 8-а танкова дивізія завдали потужного удару по головних силах ударного угруповання 60-ї і 38-ї Армій, зупинивши просування 28-го стрілецького корпусу 60-ї Армії і 101-го стрілецького корпусу 38-ї Армії, що діяли на вістрі прориву. Натомість меншими були успіхи 1-ї танкової дивізії, яка 15.07.1944 р. зазнала важких втрат від штурмової і бомбардувальної авіації, що дезорганізували її наступальні дії.*

---

[1] Тис-Крохмалюк Ю. Бій під Бродами у висвітленні німецького генерала.

[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 90.

[3] Львівські вісті. – 1944. - №164.

[4] У повідомленнях «Совинформбюро» за 14 липня 1944 1-й Український фронт не згадувався.

► *Прорив німецької оборони на ділянці, яка отримає назву «Колтівський коридор», відбувся у місцевості, що вважалася цілком непрохідною для танків. Саме у цьому запевняли командуючого 1-ю Танковою Армією генерала Рауса командири 1-ї і 8-ї танкових дивізій. Прислухавшись до думки своїх підлеглих, Ерхард Раус, натомість, проігнорував застереження командуючого Групи Армій «Північна Україна» Моделя, який у директивних вказівках напередодні наступу 1-го Українського фронту наголошував:*

«*У прийдешніх боях буде брати участь більше танків, ніж будь-коли раніше. Важко сказати, чи противник введе у бій танкові з'єднання на початку наступу, чи спочатку піхотні з'єднання, за підтримки окремих танків і самохідних гармат, «відкриють ворота», в які увірвуться танкові частини.* ***Досвід показав, що танки противника долають таку гористу і болотисту місцевість, по якій наші танки пройти не можуть***»[1].

► *Згідно з даними журналів бойових дій чотирьох загальновійськових, 3-х танкових і Повітряної армій 1-го Українського фронту, за 15 липня на Рава-Руському і Львівському напрямку було спалено і підбито близько 300 ворожих танків. Найбільших втрат противникові завдали 2-а Повітряна Армія - 120 спалених і пошкоджених танків, в той час як 38-а Армія записала на свій рахунок 40 танків, а 60-а Армія – 32 танки.*

Очевидно, такі результати, що вказували на знищення приблизно 2-х танкових дивізії, викликали серйозний сумнів і в штабі 1-го Українського фронту Згідно з їхніми відомостями, за день боїв підбито і спалено 50 танків, тобто майже 6 разів менше.

► *Рішення про введення у прорив Кінно-механізованої групи генерала Баранова в напрямку Стоянів – Кам'янка Струмилова засвідчило про намір командування 1-го Українського фронту у будь-якому разі забезпечити оточення Бродівського угруповання противника.*

[1] Основные указания в связи с предстоящими оборонительными боями.., л. 5.

16 липня 1944 р., неділя

Погода. Хмарність 5-10 балів висотою 600-1000 м, вночі окремими періодами ясно. Вранці димка, в низинах туман при видимості 1-3 км. В другій половині дня місцями короткочасні дощі. Видимість – 4-10 км. Вітер північно-західний, 2-5 м/с. Температура повітря вночі 9-11º, вдень – 20-23º . Прохідність ґрунтових доріг добра.

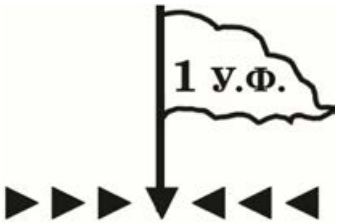

Завдання військ 1-го Українського фронту

✓ Ударним угрупуванням 3-ї гв., 13-ї, 60-ї і 38-ї Армій продовжувати виконання завдання першого дня наступу і прорвати головний рубіж німецької оборони – лінію «Принца Євгена».

✓ Зосередити Кінно-механізовану групу генерала Баранова для входження вранці 16.7.44 р. в прорив на ділянці 13-ї Армії і до ранку 17.7.44 р. оволодіти Кам'янкою Струмиловою, відрізавши шляхи відходу Бродівського угруповання противника.

✓ Передовим загонам 3-ї гв. Танкової Армії оволодіти рубежем Золочів – Єлиховичі – Зозулі - Сасів, забезпечивши умови для зосередження і введення у прорив головних сил Армії.

✓ Ввести в прорив 4-у Танкову Армію із-за правого крила 38-ї Армії, здійснивши обхідний маневр в район Гукаловці, а далі наступати в напрямку Підлипці - Красносільці. До кінця дня оволодіти Поморянами і Перемишлянами.

НА РАВА-РУСЬКОМУ НАПРЯМКУ

Прорив німецької оборони на лінії «Принц Євген»

Після відводу німецьких військ на оборонну лінію «Принц Євген» виконуючий обов'язки командуючого 4-ї Танкової Армії генерал танкових військ Вальтер Нерінг мав намір на цій, добре підготовленій оборонній позиції, дати рішучий бій наступаючим частинам Червоної Армії і не допустити їх подальшого просування на захід. З цього приводу він видав спеціальний наказ, у якому наголосив, що подібні сподівання висловлює також командування Групи Армій «Північна Україна»[1].

З наказу № 69 від 16.7.44 року по 4-й Танковій Армії:

«Командуючий Групи Армій сподівається, що дивізії. будучи відведеними на лінію «Принц Євген», будуть захищати її стійко і завзято, не допустять її прориву і, переходячи негайно в контратаки, з допомогою місцевих резервів відкинуть противника там, де йому вдасться вклинитися в нашу оборону».

Генерал Нерінг позитивно оцінив тактичні прийоми командування 1-го Українського фронту, яке, зо його словами, «майже цілком оголюючи деякі пасивні ділянки фронту, зосереджує всі сила на напрямках головного удару». Тому у відповідь він наказав також свідомо ослаблювати не загрожені ударами противника позиції і створювати надійні ділянки оборони,. забезпечуючи їх важкою протитанковою зброєю і мінометами.

Згідно з даними штабу 3-ї гвардійської Армії, противник перед фронтом Армії оборонявся частинами 72, 88 і 291-ї піхотних дивізії, частиною сил 214-ї піхотної, 16-ї і 17-ї танкових дивізій. Активними контратаками на оборонному рубежі «Принц Євген» вони намагалися стримати наступ червоноармійських військ. Однак у другій полови дня, не витримавши концентрованих ударів, німецькі частини змушені були розпочати відхід у західному напрямку.

З журналу бойових дій 3-ї гвардійської Армії:

«Війська Армії, після годинної артпідготовки і ударів авіації, в 10.00 перейшли в атаку. Зламавши вогневий опір противника і відбивши всі контратаки, прорвали міцно укріплену оборонну лінію,

[1] Приказ по 4 Танковой Армии № 69 от 16.7. 44 г., л. 457.

названу «Принц Євген», на всій її протяжності і просунулися на правому фланзі і в центрі до 5 км, на лівому фланзі – до 3-х км»[1].

Ще більше у південно-західному напрямку просунулося протягом дня ударне угруповання 13-ї Армії, створивши умови для введення у прорив Кінно-механізованої групи генерала Баранова і 1-ї гвардійської Танкової Армії.

Входження у прорив Кінно-механізованої групи генерала Баранова

Кінно-механізована група генерала Баранова мала завдання вранці 16.07.1944 р. ввійти в прорив на ділянці фронту 13-ї Армії в напрямку на Кам'янку Струмилову з метою захоплення плацдармів і переправ на річці Західний Буг, а також блокування шляхів відходу Бродівського угруповання німецьких військ.

Командування 27-го стрілецького корпусу 13-ї Армії повинно було у полосі корпусу забезпечити артилерією та інженерними військами прохід Кінно-механізованої групи генерала Баранова (25-й танковий корпус і 1-й кавалерійський корпус) в напрямку Стоянів – Радехів - Холоїв. У подальшому – взаємодіяти з Групою, використовуючи її успіх[2].

Протягом дня саме 27-й стрілецький корпус у складі 6 гв., 121 гв. і 112-ї стрілецьких дивізій успішно продовжував наступ в південно-західному напрямку і наприкінці дня оволодів кількома населеними пунктами, у тому числі важливим вузлом оборони противника – містом Радеховом, який прикривав фланг Бродівського угрупування німців.

З журналу бойових дій 13-ї Армії:

«121 гв. СД за сприянні правого флангу 112 СД оволоділа крупним вузлом опору німців м. Радзехув і вийшла на рубіж: Станін, Подгай (1,5 км на південь від Радзехув).

112 СД, наступаючи в південному і південно-східному напрямках, зуміла перерізати шляхи відходу противника по шосейній дорозі Броди – Охладув - Кам'янка Струмилова, оволодівши рубежем: Качорувка (південно-східн. від Радзехув), південне узлісся лісу, що на схід від Радзехув), північніше Сенькув, Куликув»[3].,

[1] Журнал боевых действий 3 гв. А за июль месяц 1944 г., л. 36.
[2] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июнь 1944 года, л. 29.
[3] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июнь 1944 года, л. 30-31.

Рис. 2-16-1. **Прорив стрілецькими дивізіями 13-ї Армії оборонної лінії "Принц Євген" в районі Стоянів - Радехів.** *[Бухнер А.].*

Протягом дня Кінно-механізована група рухалася в бойових порядках 27-го стрілецького корпусу і лише в районі Радехова пройшла через бойові порядки військ 13-ї Армії.

У штабі 1-го Українського фронту не приховували свого невдоволення повільним входження в прорив Кінно-механізованої групи генерала Баранова і у наказі, переданому о 16.00 по ВЧ генералу Баранову за підписами Конєва, Кальченка і Соколовського, відзначалося, що через нерішучість генерала Баранова Група стоїть на місці і втрачає вигідну обстановку.

З наказу генералу Баранову:

«6 Гв. СД Пухова безперешкодно наступає на Холоюв.

Створилася сприятлива обстановка для введення в дію Вашої групи. Одна через Вашу нерішучість група не діє і стоїть на місці, втрачаючи вигідну обстановку.

НАКАЗУЮ:

1. Негайно ввести в дію всю групу і в першу чергу 25 ТК для виконання поставленого завдання.

2. Особисто Вам, комдивам, командиру 25 ТК бути у військах і твердою рукою рушити все вперед.

3. Попереджаю Вас, що за зволікання дій групи буде строго питано з Вас.

4. Виконання донести»[1].

У ніч з 16 на 17 липня 1944 р. Кінно-механізована група генерала Баранова головними силами увійшла в прорив на ділянці Юзефів - Радехів, розпочавши наступ в напрямку на Холоїв[2].

У штабі німецької 4-ї Танкової Армії ще зранку 16 липня отримали повідомлення, що червоноармійські частини відкинули назад лівий фланг і центр 340-ї дивізії, а згодом, захопивши Радехів, вбили глибокий клин між позиціями 340-ї піхотної і 17-ї танкової дивізій.

З журналу бойових дій 4-ї Танкової Армії Вермахту:

«На ділянці XXXXVI танкового корпусу [противнику] вдається протягом дня відтіснити потріпані частини 340-ї піхотної дивізії спочатку на лінію Кустин – Немілів - Середпільці, а після того, як був взятий Радехів, - до району на південь від нього»[3].

У штабі 4-ї Танкової Армії констатували, що ще один

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 102-103.

[2] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г., л. 398

[3] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 р., л. 98.

небезпечний прорив німецької оборони намітився на Львівському напрямку в районі Золочева. З огляду на ці обставини було вирішено 20-у панцер-гренадерську дивізію, яка перекидалася з Підгайців у район Сокаля, зосередити біля Кам'янки Струмилової.

Вже у другій половині дня в район Холоїв – Новий Витків прибули передові підрозділи панцер-гренадерів, щоб забезпечити умови для зосередження інших дивізійних частин. Щоправда, у журналі бойових дій 4-ї Танкової Армії зауважували, що 20-а дивізії, після повного зосередження, зможе завдати удару з метою ліквідації розриву між 340-ю піхотною і 17-ю танковою дивізіями не раніше вечора 17 липня 1944 р.[1] Однак Кінно-механізована група генерала Баранова рушила танками на Холоїв і Кам'янку Струмилову вже цього вечора – 16 липня 1944 р.

Підготовка до введення у прорив 1-ї гвардійської Танкової Армії

Згідно з попереднім бойовим розпорядження № 0052/ОП від 15.07.1944 р. 1-а гвардійська Танкова Армія розпочала передислокацію в район Стоянова, щоб зайняти вихідне положення для наступу у полосі 13-ї Армії і завдати удару у північно-західному напрямку.

8-й гвардійський механізований корпус одержав завдання підготувати головний удар в напрямку Дружкопіль – Тартаковець – Сокаль, щоб з ходу форсувати річку Західний Буг і оволодіти містом Сокаль - значним опорним пунктом німецької оборони.

За даними штабу 1-ї гвардійської Танкової Армії, перед фронтом їхнього наступу противник оборонявся частинами 291-ї піхотної і 17-ї танкової дивізій. За розвідувальними даними, бойовий склад 291–ї піхотної дивізії нараховував майже половину від штату, тобто близько 5 тисяч осіб, а 17-ї танкової дивізії - 70 % людей і 60% танків від повного штату - приблизно 6,5-7 тисяч осіб, 70-80 танків і самохідних гармат[2].

Натомість 1-а гвардійська Танкова Армія у складі 8-го гвардійського механізованого корпусу і 11-го гвардійського танкового корпусів, групи частин армійського підпорядкування мала майже 35,5 тисячі людей особового складу, 307 танків і 113

[1] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 р., л. 103.
[2] Журнал боевых действий 1 гв. ТА, л. 7.

самохідних установок[1].

Перевага була переконливою навіть без урахування стрілецьких частин, що діяли на фронті запланованого введення в бойові дії 1-ї гвардійської Танкової Армії. У штабі Армії відзначали, що наявне співвідношення сил цілком забезпечувало виконання поставлених завдань.

ФОРМУВАННЯ КОЛТІВСЬКОГО КОРИДОРУ І СПРОБИ ЙОГО РОЗШИРЕННЯ

Завершення прориву німецької тактичної оборони передовими загонами 3-ї гвардійської Танкової Армії

У ніч з 15 на 16 липня 69-а механізована бригада з дивізіоном 616-го мінометного полку, спільно з 322-ю дивізією 15-го стрілецького корпусу атакували противника в напрямку Тростянець Малий – Соснинка і перерізали шосе Сасів – Золочів на ділянці Дубина – Єлиховичі. Щоб забезпечити зосередження основних сил для введення у прорив на Львівську рівнину, командир механізованої бригади вирішив виставити заслони в районі лісу, що на півдні від Сасова, і безіменної висоти, що на півночі від Золочева[2].

Для посилення натиску на послаблені німецькі частини і розширення ділянки прориву було вирішено ввести у дії додаткові сили 9-го мехкорпусу. 70-а механізована бригада отримала завдання наступала на лівому фланзі корпусу в напрямку Двожиська, що біля Івачова, а 71-а мехбригада на правому фланзі - в напрямку Хомиш - Обертасів із завданням оволодіти висотами в районі Сасова.

Термінове формування і введення у дію бойової групи полковника Борна

На ранок 16 липня 1944 р. командування німецьких військ змушене було визнати, що контратаки чотирьох танкових дивізій – 1-ї і 8-ї на Львівському напрямку, а 16-ї і 17-ї - на Рава-Руському, не досягли бажаних результатів. Як наслідок, набрали реальних обрисів небезпечні прориви.

---

[1] Журнал боевых действий 1 гв. ТА, л. 8-9.

[2] Журнал боевых действий 3 гв. ТА, л. 16.

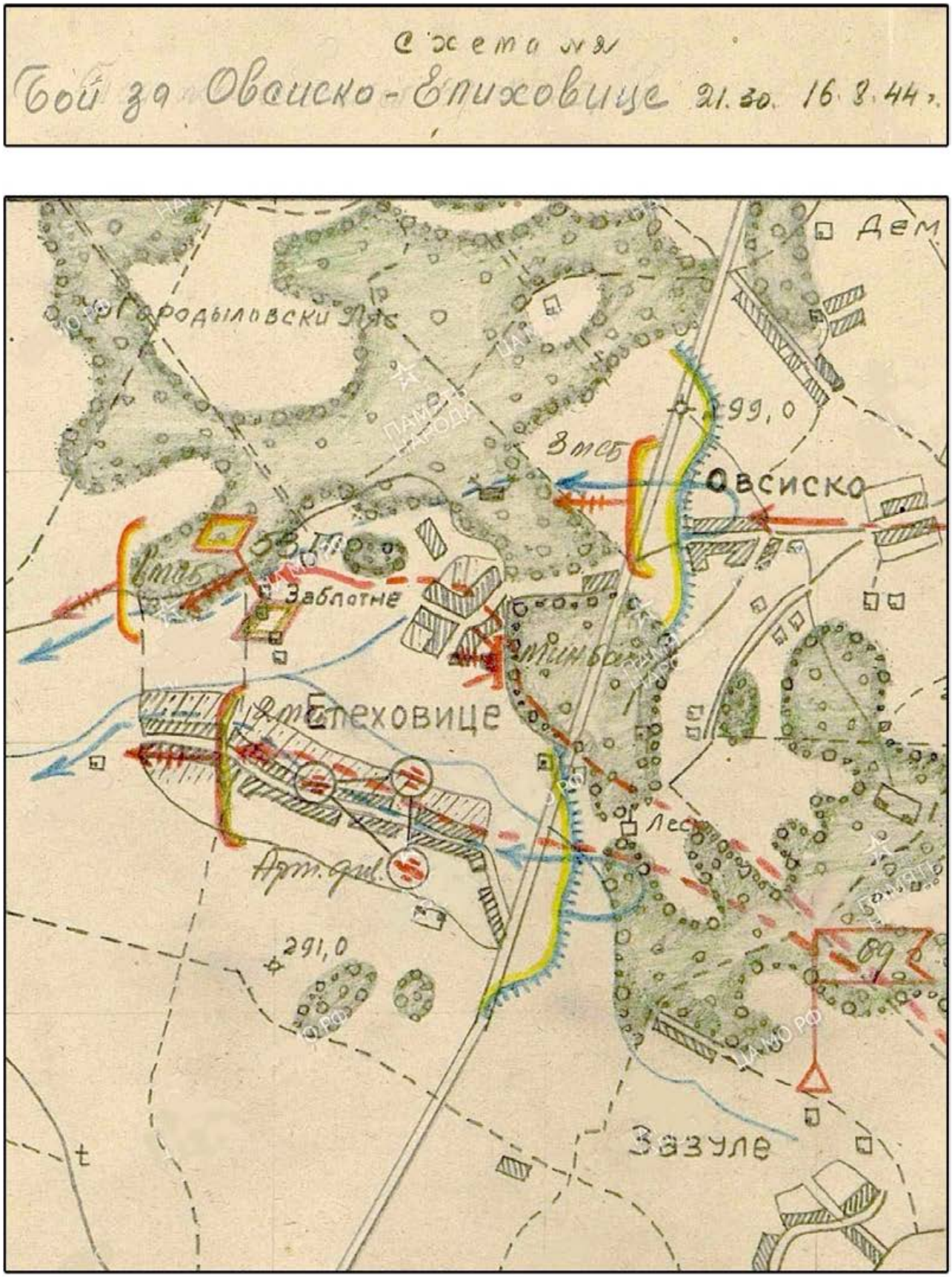

Рис. 2-16-2. **Бойові дії 69-ї механізованої бригади 16 липня 1944 р. в районі Овсисько - Заболоття - Єлиховичі.** *[ПН].*

Вже о 7.00 командування німецького III танкового корпусу, штаб якого розміщувався в Острівчику Польному, видало наказ про вжиття термінових заходів із зв'язку з проривом танків і піхоти Червоної Армії в ніч з 15 на 16 липня 1944 р. до шосе Золочів – Сасів. Противник мав на меті оволодіти містом Золочів.

У наказі відзначалося, що і ніч з 15 на 16.7 розпочався наступ німецьких військ із завдання ліквідувати прорив між селами Нище і Кругів. Водночас терміново формувалася бойова група III танкового корпусу під командою полковника Борна, начальника артилерії корпусу. До складу групи увійшли 1-й батальйон штурмового полку, корпусна козацька рота і рота 59-го польового запасного батальйону. Бойовій групі було поставлене завдання у взаємодії з підрозділами коменданта м. Золочева зупинити подальше просування червоноармійських частин в районі шосе Золочів - Сасів і рішучою контратакою на Нище ліквідувати прорив.

З наказу командира III танкового корпусу:

«3. Військовому коменданту Золочів силами всіх частин, що перебувають в його розпорядженні, протидіяти вторгненню противника в район Золочів і контратакою, висунувши передову охорону в напрямку на схід від Золочева, з'єднатися з бойовою групою Борна.

4. Бойовій групі Борна (командир полковник Борн, начальник артилерії III тк) з посиленим 1-м батальйоном штурмового полку, корпусною козацькою ротою, другою ротою 59 польового зап. батальйону, встановити зв'язок з введеними у бій північно-східніше від Золочів частинами військового коменданта і перешкодити подальшому просуванню противника в районі між Золочів – Сасів і перейти в контратаку, на схід від цього напрямку із завданням – очистити ліс, що східніше шосе Золочів - Сасів, при одночасному наступі в район Нуще із завданням ліквідувати прорив»[1].

Побоюючись можливості прориву танків противника далі на захід і, зокрема, до штабу III танкового корпусу, командування корпусу вирішило перекинути в Острівчик Польний два моторизовані важкі протитанкові взводи.

Вжиті німецьким командування заходи не призвели до серйозної зміни бойової обстановки. У штабі 3-ї гв. Танкової Армії вважали, що ці кроки не враховували реальну ситуацію і тому виявилися малоефективними:

[1] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., л. 105.

«Противник, не знаючи обстановки, зібрав окремі команди гарнізону Золочева, намагаючись його обороняти, а бойовою групою полковника Борна (із штабу 3 ТК) у складі батальйону штурмполку, корпусної роти (3 ТК) і другої роти 59 польового запасного батальйону робив спроби подальшому просування наших частин.

Ці спроби були марними. 3 Гв. ТА уже твердо займала вихідне положення перед виходом на Львівську рівнину, на оперативний простір»[1].

Протягом дня в районі шосе Сасів – Золочів відбулося кілька сутичок бойової групи полковника Борна з передовими загони 3-ї гвардійської Танкової Армії, однак вони суттєво не вплинули на бойову обстановку. Щоправда, передові загони генерала Рибалка, не знаючи про реальний склад німецьких частин, не відважувалися продовжувати наступ в західному напрямку. Вони чекали на підхід основних сил бронетанкових корпусів.

Обставини зволікання із входженням в прорив Танкової Армії генерала Рибалка

Згідно з планом Львівської операції 3-я гвардійська Танкова Армія повинна була вводитися в прорив після проходження піхотою німецької тактичної оборони - на другий день операції з району Золочів – Сасів.

Для виходу в район зосередження 9-му мехкорпусу призначалася дорога Гарбузів – Колтів – Сасів, а для 7-го гвардійського танкового корпусу – дорога Оліїв – Плугів – Золочів. Одна протягом 14-15 липня 1944 р. жоден з цих шляхів не вдалося опанувати і прорив тактичної оборони противника відбувся в районі дороги Нище – Тростянець – Єлиховичі, яка до початку Львівської операції вважалася другорядною і не дуже придатною для проходження важкої техніки.

Не відповідав статутним вимогам Червоної Армії і фронт прориву[2].

Генерал-полковник П. Рибалко:

«Вперше за весь час існування армії ми отримали у Львівській операції пророблені загальновійськовою армією ворота, правда ці

[1] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 28.

[2] Разбор действий 3 гв. ТА в Львовско-Перемышльской операции, л. 32.

ворота ми самі дочищали посиленими передовими загонами, але піхота пройшла 17-18 км, майже подолавши дві полоси оборони противника…

По глибині прорив відповідав нашими статутам… Фронт прориву нас жодною мірою не влаштовував. Нам необхідний фронт прориву 12-14 км, щоб кожний корпус отримав хоча б одну дорогу. При такому становищі введення танкової армії в прорив було б більш ефективним і вимагав би меншого часу. Вузький фронт прориву в три рази збільшив час входження в прорив… »[1].

Рішення про входження в прорив базувалося на реальній оцінці бойової обстановки і військовій перевазі. 3-ю гвардійську Танкову Армію «підпирала» велика кількість з'єднань 60-ї і 38-ї загальновійськових Армій, 4-а Танкова Армія і два танкові корпуси і один кавалерійський корпуси..

Генерал-полковник Павло Рибалко:

«Під час операції настав такий момент – «хочеш чи не хочеш, але входь у прорив. Якщо би ми цього не зробили в цей критичний момент, то нам довелось би дуже довго боротися за розширення фронту прориву, це дало б можливість противнику підтягнути нові сили»[2].

Відбиваючи контратаки дрібних груп противника, передовим загонам вдалося порівняно легко подолати опір противника і зайняти вихідне положення для введенні армії в прорив на рубежі Сасів - Золочів. Артилерія противника, що була розкидана по висотах і вершинах в районі Жуличі - Городилів, не змогла здійснити серйозного впливу.

Щоправда, єдина дорога для входження в прорив через Нище і Тростянець Малий створила багато проблеми на тільки для 3-ї гвардійської Армії, але й особливо для стрілецьких частин 15-го стрілецького корпусу. Виникли великі труднощі з постачанням боєприпасів, з відправкою в тилові госпіталі поранених. Командир 15-го стрілецького корпусу генерал-майор Тертишний охарактеризував цю ситуацію «суцільним лихом» і вкрай негативно поставився до відмови танкістів допомогти піхоті розширити коридор за рахунок «північної дороги», тобто маршруту Кругів – Колтів – Сасів – Білий Камінь.

---

[1] Разбор действий 3 гв. ТА в Львовско-Перемышльской операции, л. 32.

[2] Разбор действий 3 гв. ТА в Львовско-Перемышльской операции, л. 4.

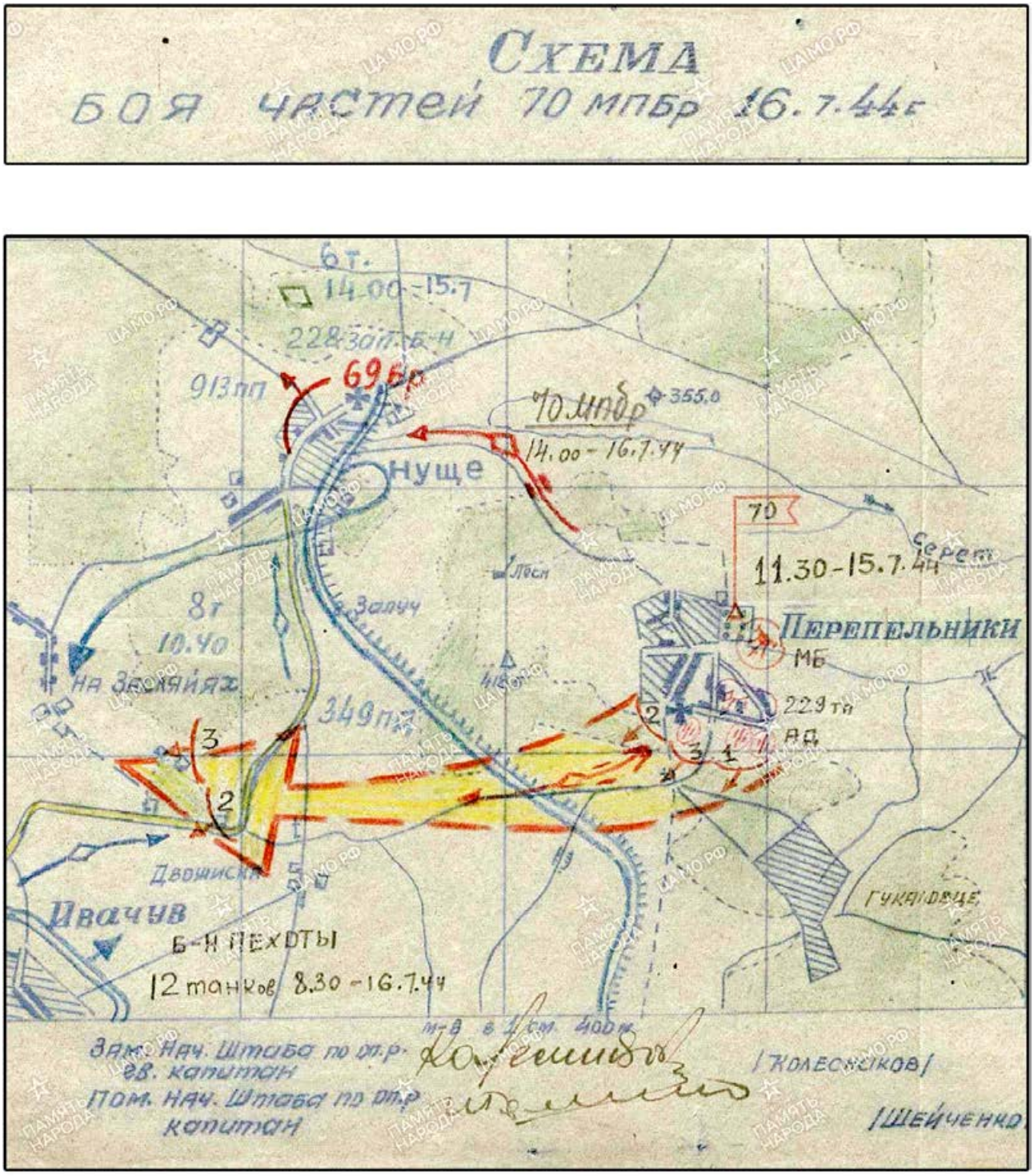

Рис. 2-16-3. **Бойові дії 70-ї мехбригади 9-го механізованого корпусу 16 липня 1944 р. в районі Перепельники - Івачів.** *[ПН].*

Генерал-майор Петро Тертишний, командир 15-го стрілецького корпусу:

«Третя ТА з успіхом могла взяти північну дорогу і забезпечити її своїми силами. Але оскільки т. Рибалко не хотів ув'язуватися в бій, то він спокійно йшов дорогою, забезпеченою нашою піхотою, а це було для нас суцільним лихом»[1].

Очевидно, подібні думки висловлювали й інші командири стрілецьких частин і з'єднань 60-ї Армії. І на такі закиди командуючий 3-ї гв. Танкової Армії дав відповідь під час розбору дій Армії у Львівській операції.

Генерал-полковник Павло Рибалко:

«На початку операції Армія могла би зразу розширити прорив, зроблений загальновійськовими частинами. діючи на згортання флангів противника праворуч і ліворуч. Однак мета, що переслідувалася в цій операції, була більш глибокою. Армія повинна була порушити всю глибину оборони противника, знищити його резерви і ліквідувати Львівсько-Бродівське угруповання противника»[2].

Такі пояснення командуючого 3-ю гв. Танковою Армію начебто цілком логічні і зрозумілі, однак, з іншого боку, вони не дуже переконливі. Адже ще в перші години ночі 16 липня 1944 р. 69-а механізована бригада 9-го мехкорпусу і 56-а гвардійська танкова бригаді 7-го гв. танкового корпусу одержали завдання розширити Колтівський коридор за рахунок здобуття населених пунктів Колтів і Сасів на півночі і Золочів – ні півдні від місця прориву.

З шифротелеграми командира 7 гв. танкового корпусу:

«1. Лінія фронту наших частин проходить: Гуцисько Пеняцьке, Верхобуж, Колтув, Оберлясув, Монастирек, Тросценец Мали, вис. 418.0, Ярославице, Манилувка.

2. Праворуч 69 МБр 9 МК спільно з 306 [336] СД зі світанку 16.7.44 р. діє в напрямку Колтув, Сасов і оволодіває Сасов.

3. Наказую:

Командиру 56 гв. ТБр з 702 ЛСАП зі світанком 16.7.44 р. наступати в напрямку Тросценец Мали, Монастирек, Зазулє, Золочев і у взаємодії з 322 СД оволодіти Золочев»[3].

---

[1] Львовская наступательная операция 60 А, л. 68.

[2] Разбор действий 3 гв. ТА в Львовско-Перемышльской операции, л. 32

[3] Линия фронта наших частей проходит: Гуциско Пеняцке, Верхобуж, Колтув,

Вже о 7-й годині ранку 56-а гв. танкова бригада прибула в район Зозулів і зайняла позиції на південно-західній окраїні села і в районі висоти 307.0[1]. Однак атака танкових батальйонів і мотопіхоти бригади на Золочів була скасована. Так само був відкладений наступ 69-ї механізованої бригади, яка мала оволодіти Сасовом.

Відмова від активних дій за розширення Колтівського коридору мала для танкових військ генерала Рибалка значні негативні наслідки в наступні дні, коли спроби німецьких частини перекрити Колтівський коридор призвели до великих перебоїв з постачанням військ 3-ї гвардійської Танкової Армії і сповільнення її наступальних дій.

Схоже, що пасивність передових загонів Танкової Армії, проявлена 16 липня 1944 року, стала згодом причиною пошуку «винуватців» і до їх числа потрапив командир 9-го механізованого корпусу генерал-лейтенант Сухов. Під час розбору Львівської операції (за визначенням штабу 3-ї Танкової Армії – «Львівсько-Перемишльської») генерал-полковник Рибалко звинуватив командира 9-го мехкорпусу у зволіканні з прийняттям рішень, відсутності ініціативи.

З розбору дій 3-ї гвардійської Танкової Армії у Львівсько-Перемишльській операції:

«Командир 9 МК гвардії генерал-лейтенант Сухов. 69 МБр виконала своє завдання щодо забезпечення введення корпусу в прорив на рубежі Сасів - Золочів.

Командуючий. Чому не пішли дальше?

Генерал Сухов. Невідома була обстановка, не мали наказу.

Командуючий. Але ви не командир бригади, хоч і йому це належить знати, а ви командир з'єднання і повинні були проявити ініціативу, викликану обстановкою, що створилася.

Генерал Сухов. Корпус на той час в основному лише зосередився, багато танків і піхоти ще перебувало в дорозі. Противник займав Сасів, Висока Гура[2], Городилів, Золочів. Сили противника були невідомими. 3-6 арт. батарей противника знаходилося в районі Висока Гура.

Корпус отримав наказ командуючого армією про наступ в 18.00 16.7, маючи найближче завдання оволодіти Буськ, а наступне – оволодіти Кам'янка Струмилова»[3].

У звіті про бойові дії 3-ї гвардійської Танкової Армії зазначається, що ввечері 16 липня 1944 р. 9-й механізований і 7-й

Оберлясув. Приказываю… 16.07.1944 г., л. 24.

[1] Журнал боевых действий 56 гв. тбр, л. 7-об.

[2] Панівна висота на північному сході від с. Жуличі.

[3] Разбор действий 3 гв. ТА в Львовско-Перемышльской операции, л. 6.

гвардійський танковий корпуси вийшли лише до р. Злочувка. Затримка з висуненням були викликана начебто необхідністю побудови переправ на р. Золочівку. Як свідчать подальші події, цей аргумент також виявився надуманим. Мости в районі Хильчиць, Почапів і Белзця були наступного дня захоплені без ушкоджень[1].

Очевидно, що найважливішою причиною затримки з входженням у прорив 3-ї гвардійської Танкової Армії були сподівання на прорив в район Золочева 4-ї Танкової Армії Лелюшенка. За такого розвитку події, обидві армії мали одночасно ввійти в прорив, як це передбачалося планом операції.

Побоювання генерала Рибалка, що деякі частини можуть загрузнути в боях за Сасів чи Золочів, значною мірою підтвердилися на прикладі 91-ї окремої танкової бригади, яка протягом 18-21 липня вестиме важкі бої за оволодіння Сасовом.

Однак питання розширення коридору прорву в районі Сасів - Золочів було 16 липня 1944 р. настільки важливим, що його не можна було цілком ігнорувати. Тому командування Танкової Армії віддало наказ оволодіти Золочевом 22-й гвардійській мотострілецькій бригада 6-го танкового корпусу, яка мала виконати це в ніч з 16 на 17 липня 1944 р. спільно з 322-ю стрілецькою дивізією і за підтримки 272-го гвардійського мінометного полку.

Водночас 71-а механізована бригади отримала завдання завдати удару в напрямку Сасів – Білий Камінь, щоб своїми частинами вийти на маршрут наступу, передбачений планом наступу 3-ї гвардійської Танкової Армії.

Своє завдання із оволодіння Золочева 22-а гвардійська мотострілецька бригада виконала, однак 4-а Танкова Армія в район Золочева не пробилася.

71-а мехбригада. Спроба розширення ділянки для входження в прорив в районі Сасів – Жуличі – Білий Камінь

У ніч з 15 на 16 липня 1944 р. 336-а стрілецька дивізія, після відходу підрозділів 30-го піхотного полку дивізії «Галичина» з району Кругова, змогла, нарешті, зайняти цей населений пункт і його околиці. Стрілецькі батальйони і передові загони 71-ї

[1] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., л. 30.

механізованої бригади вийшли в район Дерев'янка, однак завдання попереднього дня виявилося не виконаним. Колтів і Сасів, через які планувалося введення у прорив основних сил 9-го механізованого корпусу і, зокрема, 71-ї механізованої бригада, продовжували перебувати в німецьких руках. Бригада одержала новий наказ - ввійти в прорив через вузьку щілину, пробиту 69-ю механізованою бригадою, через Тростянець Малий, а далі повернути в північно-західному напрямку Монастирок – Дубина (Денбина).

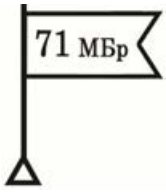

71-а механізована Проскурівська бригада - командир гв. полковник Олексій Кочетов.

Організація: 74-й танковий полк, три мотострілецькі батальйони, артдивізіон, мінометний батальйон, роти: розвідувальна, зенітно-кулеметна, автоматників, ПТР, технічного забезпечення та деякі інші підрозділи.

Особовий склад = 3498 людей, у т. числі 369 офіцерів, 978 сержантів і старшин, 2150 рядових. Озброєння: 25 танків Т- 34 і Т-34-85, 10 САУ, 12 гармат 76 мм, 2 гармати 45 мм, 6 мінометів 120 мм, 26 мінометів 82 мм, 158 станкових і ручних кулеметів, 1210 автоматів, 1224 карабінів і гвинтівок. Частини посилення - 1507 самохідно-артилерійський полк (21 СУ-76), 378 дивізіон «РС», дві батареї 1715 зенітно-артилерійського полку[1].

Уранці 16 липня 1944 р. бригада виступила для виконання нового бойового завдання. В районі Малого Тростянця, де утворився великий затор бойової техніки і автотранспорту, бригада потрапила під сильний артилерійський обстрілу і атаку літаків противника. Завдяки швидкому розосередженню машин і мотопіхоти серед будинків, на лугах і на узліссях, бригада мала порівняно незначні втрати: вбито 4 чоловік, поранено 17, згоріло 6 автомашин. Водночас в районі Нище зазнали втрат спецчастини бригади. Була розбита машина з радіостанцією і вбито 2 червоноармійців[2].

Просуваючись з району Тростянця Малого в північно-західному напрямку, бригади оволоділа хуторами Ворони, Крутники, Купцево і Дубина, вийшовши на шосе Сасів - Золочів. У районі Сасова 1-ий був зупинений рух танків противника.

---

[1] Отчет о боевых действиях 71 мбр за операцию с 13 по 28.7.44., л. 2.

[2] Журнал боевых действий 71 мбр, л. 34-35.

У другій половині дня 71-а механізована бригада отримала наказ розширити правофлангову ділянку прориву в районі Сасів – Білий Камінь - Жуличі, щоб, згідно з планом Львівської наступальної операції, розвивати наступ у напрямку Білий Камінь – Розваж – Буськ,

У 18.00 мотопіхота 71-ї мехбригади у взаємодії з танками 74-го танкового полку і артдивізіоном оволоділи висотою 334,0, що мала велике тактичне значення. Висота була домінуючою на південно-західних підступах до Сасова, на ній була споруджені розгалужені інженерні укріплення і обладнаний спостережний пункт. Одна жорстокі бої за висоту, сильний вогонь з району Сасова і дані розвідників про концентрацію в містечку значних бронетанкових сил противника спонукали командування бригади відмовитися від планів оволодіння цим населеним пунктом і зосередити свої зусилля в напрямку Жуличі - Білий Камінь.

Згідно з даними штабу 71-ї мехбригади, на східній околиці Жулич пролягала проміжна лінія німецької оборони. Вона простягалася від південного берега Західного Бугу, що неподалік Ушні, до гори Сторожихи і до східної околиці Жулич, а далі в напрямку Золочева між Городиловом і Хильчицями[1].

Як свідчить схема бойових дій, 71-а механізована бригада полковника Кочетова розвивала наступ у трьох напрямках, намагаючись взяти кліщі німецькі піхотні та артилерійські частини, що були розміщені в районі гори Висока (висота 360.0). На лівому фланзі наступав 74-й танковий полк, який вирушив з хутора Заболоття до північної околиці Жулич, а опісля повернув на північ до хутора Булки. Посередині наступ розвивав 2-й мотострілецький батальйон в напрямку гори Висока, в той час як мотопіхота 1-го і 3-го батальйоні діяли на правому фланзі, обходячи зі сходу гори Високу і Сторожиху і просуваючись на захід долиною Західного Бугу. Всі три бойові групи зійшлися в районі хутора Булки, а далі просувалися до околиць Білого Каменя.

У боях в районі Жулич 71-а бригада зазнала перших поважних втрат. На підступах до гори Високої був знищений танк Т-34-85 (з 85-міліметровою гарматою) . Загинули 4 члени екіпажу. Командир танка і одночасно командир танкового взводу лейтенант Василь Соб'янін отримав поранення. Ще один танк - Т-34-76 - був підбитий.

---

[1] Отчет о боевых действиях 71 мбр за операцию с 13 по 28.7.44., л. 10.

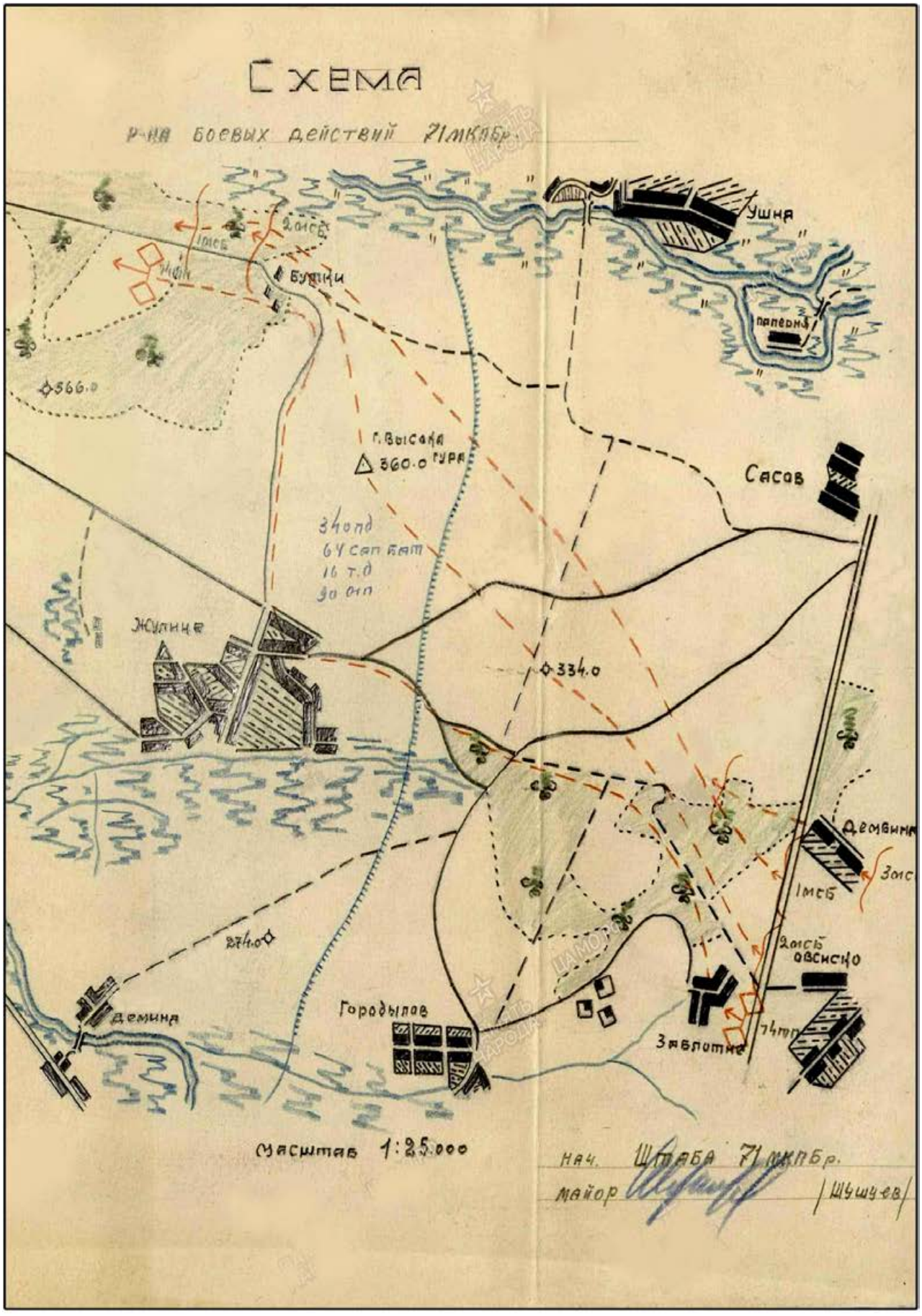

Рис. 2-16-4. **Схема бойових дій 71-ї механізованої бригади 9-го мехкорпусу в районі Жуличі другої половини дня 16 липня 1944 р.** *[ПН].*

На західній околиці Жулич німецький танк роздавив радянську броньовану автомашину. Загинуло 5 бійців на чолі з командиром відділення старшим сержантом В.К.Штепою.

Загалом бригада втратили 20 людей загиблими і 60 пораненими. Щоправда, у штабі 71-ї мехбригади ці втрати не вважали критичними, а опір противника - сильним.

З оперативного зведення штабу 71-ї механізованої бригади № 227 від 16.07.1944 р. (19.00):

«1. Противник, чинячи слабкий опір, відходить в напрямку Білий Камінь.

2. Частини бригади: 1 МСБ десантом на танках 74 ТП слідує за маршрутом на Білий Камінь, ведучи бій. Підтримують вогнем дві батареї Артдиву.

За бойовими порядками бригади слідують придані засоби посилення: дивізіон 378 «РС», 1507 САП, дві батареї 1719 ЗАП»[1].

Наприкінці дня бойові частини 71-ї механізованої бригади досягли гостинця Білий Камінь - Почапи, що на південній околиці Білого Каменя, і зупинилися, не наважуючись розгортали боїв як за Білий Камінь, так і сусідні поселення Бужок і Черемошня на північному березі Бугу.

Причину цієї зупинки у штабі 9-го механізованого копусі пояснювали по-різному. У журналі бойових дій зазначено, що біля Білого Каменя 71-а механізована бригада не застала переправ через річку Західний Буг[2]. Натомість у звіті про бойові дії 9-го корпусу вказується, що бригада була змушена зупинитися і, врешті, змінити маршрут свого просування, бо «зустріла фланговий артилерійський вогонь з висоти, що на півночі від Жулице»[3]. Однак найймовірніше, сильний вогонь по частинах бригади був відкритий як з Жулицької гори (висота 336.0), так і з позицій на правому березі річки. Запланований маршрут наступу у напрямку Білий Камінь – Розваж – Буськ необхідно було опановувати з боями.

Така перспектива, схоже, не приваблювала ні командування бригади, ні командування корпусу. Врешті, бригада одержала наказ штабу 9-го механізованого корпусу із завданням обійти район Білий Камінь – Розваж, повершивши в південно-західному напрямку на маршрут 69-ї механізованої бригади, що пролягав через Жуличі, Почапи і Белзець, аби з виходом до села Петричі розгорнути наступ на Буськ.

---

[1] Оперативная сводка штаба 71 мбр. № 227, 16.07.1944 г., л. 224.

[2] Журнал боевых действий 9 мк, с. 3.

[3] Отчет о боевых действиях 9 мк, л. 12.

Наприкінці дня 16 липня 1944 р. основні сили 69-ї механізованої бригади зосередилися на західному узліссі Городилівського лісу з готовністю розвивати наступ в напрямку Жулич – Почапи – Белзець – Красне. У журналі бойових дій 69-ї бригади зазначається, що «до 21.30 вийшла на західний край лісу за 1 км на сході від Жуліце»[1].

Натомість 70-а механізована бригада 9-го механізованого корпусу зосередилася зупинилася в районі Крутники – на південному сході від хутора Овсисько. Бригада отримала наказ рухатися за 69-ю мехбригадою.

***

Отже, 9-й механізований корпус, завершивши силами 69-ї механізованої бригади прорив тактичної оборони противника, а силами 71-ї механізованої бригади - розширивши ділянку для входження в прорив в районі Жулич, - був готовий до наступних рішучих дій. І хоча 4-а Танкова Армія в район Золочева не прибилася, ніч з 16 на 17 липня стала для генерал-полковника Рибалка тим моментом, коли хоч-не-хочеш, але треба було входити своїми військами у прорив.

НОВІ НАПРЯМКИ НАСТУПУ 4-ї ТАНКОВОЇ АРМІЇ ТА 4-го ТАНКОВОГО КОРПУСУ

Невдала спроба введення у прорив 4-ї Танкової Армії з Колтівського коридору в напрямку Підлипці - Плугів - Перемишляни

У першій половині дня 16-го липня 1944 р. 70-а стрілецька дивізія 38-ї Армії вибила противника із Монилівки і закріпилася на на сході від Кабаровців. На той час сусід праворуч – 28-й стрілецький корпус 60-ї Армії - вів бої на рубежі Вовчківці - Ярославичі, забезпечуючи введення у прорив 7-го танкового корпусу 3-ї гвардійської Танкової Армії генерала Рибалка.

У зв’язку з неможливістю введення 4-ї Танкової Армії у прорив, згідно з планом, у полосі наступу ударного угруповання 38-ї Армії, командування 1-го Українського фронту віддало усний наказ ввести 4-у Танкову Армію в прорив із-за правого крила 38-ї Армії, здійснивши обхідний маневр в район Гукаловці, а далі наступати в напрямку Підлипці - Красносільці.

---

[1] Журнал боевых действий 69 мбр, л. 6.

На підставі цього наказу командуючий 4-ю Танковою Армією генерал-полковник Лелюшенко поставив завдання 10-у танковому корпусу, разом з 72-м важким танковим полком, 1689-м винищувально-протитанковим артилерійським полком, 1999-м зенітно-артилерійським полком наступати в напрямку Гукаловці - Підлипці – Красносільці – Ремізівці. Ближнє завдання - знищити противника в районі Підлипці – Плугів, а до кінця дня головними силами корпусу вийти в район Ремізівці – Коропчик - Риків, однією бригадою оволодіти Перемишлянами[1].

Лівофланговий 6-й механізований корпус разом з приданими силами мав наступати в напряму Вовчківці – Славна - Поморяни із завданням знищити противника в районі Казимирівка – Славна, а до кінця дня головними силами корпусу оволодіти районом: м. Поморяни, однією бригадою зайняти переправи через р. Гнила Липа в районі Меришув - Бжуховіце.

О 14.00 10-й танковий корпус виступив на марш, за ним по одному і тому ж маршруті вирушив 6-й механізований корпус. Після Гукаловців корпуси мали розійтися по своїх окремих маршрутах для наступу.

Із журналу бойових дій 10-го танкового корпусу:

«Поставлена завдання командуючим військами 4 ТА щодо виходу корпусу в район Ремізовце, Махновце, Красносельце було не виконано внаслідок того, що передовий загін корпусу (63 гв. тбр) зустрів організований опір піхоти, артилерії і танків противника на рубежі: Івачув – Казимежувка.

Корпус, а також армія, вводилися в прорив по одному маршруті, а дороги в полосі введення корпусу в прорив, після тривалих дощів, стали важкопрохідними для колісного і навіть для гусеничного транспорту. По маршруту виникали великі затори – внаслідок чого створилася велика розтяжка бойових порядків головних сил корпусу. яка доходила до 30-40 км, що не дозволило своєчасно кинути на противника достатньо сил і засобів для подолання його оборони; у той же час дозволило противнику підтягнути свої сили для організації міцної оборони»[2].

Необхідно зауважити, що на напрямку Гукаловці – Підлипці - Плугів у другій половині дня були створені сприятливі умови для входження в прорив танкових частин.

---

[1] Журнал боевых действий 4 ТА, л. 19-20.

[2] Журнал боевых действий 10 тк, л. 133-134.

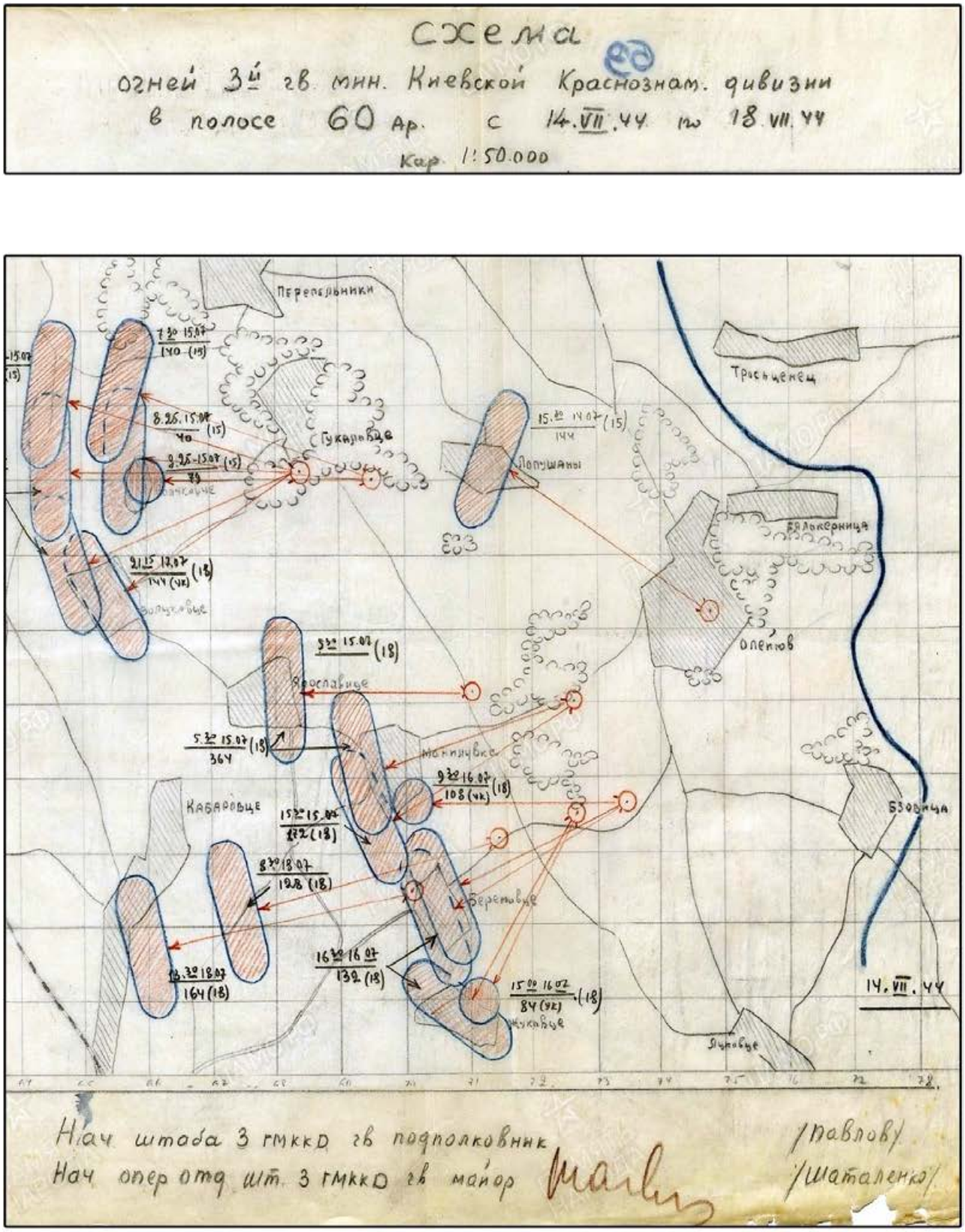

Рис. 2-16-5. **Фрагмент схеми вогнів 3-ї гвардійської мінометної дивізії 14-16 липня 1944 р. в полосі наступу 28-го стрілецького корпусу 60-ї Армії і 101-го стрілецького корпусу 38-ї Армії.** *[ПН].*

У ніч з 15 на 16 липня на рубежі, що на південно-західник околицях поселень Середня Буда – На Засляйях, була вперше введена у бій резервна 148-а стрілецька, яка до тих пір перебувала в другому ешелоні 15-го стрілецького корпусу. Відбивши кілька сильних контратак піхоти, танків і самохідних гармат, стрілецькі частини змогли вклинитися у ворожу оборону, просунувшись вперед на кілька кілометрів. До кінця дня вони вибили противника з населених пунктів Івачів, Підлипці і вийшли на лінію залізниці по обидві сторони від Плугова[1].

Рішучими діями 148-я стрілецька дивізія генерал-майора Міщенка майже прорвала тактичну оборону противника в напрямку Підлипці – Плугів. Однак їхній успіх не зуміли підтримати і розвинути бронетанкові частини 4-ї Танкової Армії.

Зупинка наступу 4-го танкового і 107-го стрілецького корпусів в районі Зборів - Озерна

Зайнявши вихідні в районі Богданівка – Осташівці, авангардні частини 4-го гвардійського танкового корпусу, після сильної 45-хвилинної артилерійської підготовки, спільно з передовими батальйонами 129-ї і 167-ї стрілецьких дивізій 107-го стрілецького корпусу перейшли в наступ. Завдання – на кінець дня вийти в район Бережани, маючи на увазі в подальшому наступати на Підгайці[2].

Передовим батальйонам вдалося вибити противника з першої і другої лінії траншей, але в подальшому на ділянці Ярчівці – Гижеївка (Гирівка) - Озерна вони наштовхнулася на сильний вогневий опір противника, підтримуваний артилерією, танками і самохідними гарматами.

Наказ оволодіти Гижеївкою отримав 2-й танковий батальйон 12-ї гвардійської танкової бригади (командир батальйону – гв. майор Волобуєв).

З журналу бойових дій 12-ї гвардійської танкової бригади:

«2 ТБ… в складі: Т-34 – 15, СУ-85 – 3, перейшов в атаку, але зустрівши сильний вогневий опір з сторони противника і втративши 3 танки Т-34 (згорілими), СУ-85 – 1 (підбиту) і один Т-34 (застряглий), просування припинив. В 9.30 батальйон відновив атаку на Гижеювка, обійшов болото зліва, перерізавши залізницю і оволодівши

[1] Выписка из журнала боевых действий 148 сд., л. 25.
[2] Отчет о боевых действиях 4 гв. тк, л. 12.

Гижеювка. Противник вісьмома самохідками і трьома танками Т-4, після оволодіння 2 ТБ Гижеювка, контратакував наші частини зі сторони Єзерна. В результаті бою при відбитті контратак батальйон втратив: танків – Т-34 – 6, СУ-85 – 1»[1].

Загальні втрати 2-го танкового батальйону 12-ї гвардійської танкової бригади за 16 липня 1944 р. склали: згорілими і підбитими - 10 танків Т-34 і 2 самохідки СУ-85. Втрати противника – 1 танк Т-4 і 2 самохідки[2].

Як передовий загін 14-ї гвардійської танкової бригади 16 липня 1944 р. у взаємодії з 129-ю стрілецькою дивізією діяв 1-й танковий батальйон гвардії капітана Макогона. Батальйон вів бої з німецькою піхотою і танками, які контратакували з району Зборова. У результаті бою 1-й танковий батальйон втратив 2 танки[3].

О 19.30 противник, після кількох сильних вогневих нальотів димовими снарядами із 6-ствольних мінометів, перейшов контратаку із району Ярчівці - півд. Гижеївка.

Зі звіту 4-го гвардійського танкового корпусу:

«О 19.15. противник організував сильний артилерійський наступ, що тривав протягом 2-х годин. Створивши загороджувальний артилерійсько-мінометний вогонь на фронті до півтора кілометра, противник поставив одночасно на цій ділянці вогневу завісу, використавши з цією метою міни шестиствольних мінометів. Використовуючи одночасно артилерійську підготовку і створену димову завісу, силами до 25 танків з піхотою перейшов в контратаку. Частини корпусу вели запеклі, стримуючі бої, відбиваючи безперервні танкові контратаки противника»[4].

За день боїв 4-й танковий корпус і дивізії 107-го стрілецького корпусів мали незначне просування. На кінець дня вони вели бої на північній околиці Гижеївки, що на північному заході від Озерної, і на південно-східній околиці Ярчівців. Однак своїми діями вони суттєво послабили тиск на ударне угруповання 38-ї Армії і відтягнути значну частину сил німецької 1-ї танкової дивізії.

---

[1] Журнал боевых действий 12 гв. тбр, л. 256-об.
[2] Журнал боевых действий 12 гв. тбр, л. 256-об.
[3] Копия журнала боевых действий 14 гв. тбр, л. 31.
[4] Отчет о боевых действиях 4 гв. тк, л. 14-15.

ЗАГРОЗА ОТОЧЕННЯ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК В РАЙОНІ БРОДІВ

Флангові атаки 102-го стрілецького корпусу з метою оточення Бродівського угруповання німецьких військ

На 16 липня 1944 р. 102-й стрілецький корпус одержав завдання перейти в наступ лівофланговою 117-ю гвардійською дивізією і правофланговою 162-ю дивізією з метою обходу з півдня і півночі Бродівського угруповання противника.

117-а гвардійська стрілецька дивізія мала прорвати оборону на південному сході від Бродів і вийти на рубіж Боратин – Пониква - Ясенів, а 162-а дивізія, розгортаючи наступ в напрямку Підбатиїв – Руденко - Радехів, відрізати шляхи відходу противника на Оглядів і Кам'янку Струмилова, обходячи Бродівське угруповання з півночі[1].

На центральній ділянці фронту 102-й стрілецький корпус повинен був силами 172-ї стрілецької дивізії обороняється на попередніх рубежах.

На світанку на півдні від Берестечка перейшов в атаку правофланговий 209-й полк 162-ї стрілецької дивізії в напрямку Зелена - Вигода, а в другій полови дня – 194-й полк тієї ж дивізії в напрямку Кустин. До 19.00 стрілецькі частини досягли перших наступальних успіхів – потіснили бойові порядки противника, оволодівши населеними пунктами Зелена, Вигода, Потоки. На кінець дня вони вели бойові дії за Дембовіце і Брондасувку.

На лівому фланзі 102-го стрілецького корпусу 333-й і 335-й гвардійські полки 117-ї гвардійської стрілецької дивізії займали оборону, а 338-й полк продовжував вести бойові дії в районі села Волохи маючи завдання оволодіти цим населеним пунктом. Відбивши кілька контратаки противника силою до роти піхоти, червоноармійські частини відступили, не досягнувши успіху. Невдалий наступ 338-го полк в журналі бойових дій 117-ї гв. стрілецької дивізії назвали «силовою розвідкою»[2].

З журналу бойових дій 117-ї гвардійської стрілецької дивізії:

«З 16.7.44 один стрілецький батальйон 338 Гв. СП перейшов в наступ… в напрямку г. Галиця, в результаті чого батальйон, долаючи

[1] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июнь 1944 года, л. 29.
[2] Журнал боевых действий 117 гв. сд, л.32-об.

упертий вогневий опір противника, відбивши три контратаки чисельністю до роти піхоти, вийшов на рубіж: північні, північно-східні і південно-східні схили г. Галиця[1], де зустрів сильний опір живої сили і артилерійського вогню противника; батальйон, зазнавши втрат, подальшого успіху не мав. В 12.40 введена у бій на допомогу перша стрілецька рота 1-го батальйону 338 Гв.СП була контратакована чисельністю до 150 солдат противника за підтримки артилерійського вогню із району ур[очища] Тудурув і діброви, що за 800 м на сході від Щидлоки, контратака була відбита»[2].

У штабі 13-ї Армії визнали, що 102-й стрілецький корпус протягом 16 липня 1944 р. не зумів досягти очікуваних результатів у виконанні завдання щодо оточення Бродівського угруповання противника. Противник вперто оборонявся і успішно відбивав атаки.

З журналу бойових дій 13-ї Армії:

«Силами 454 ох. дивізії, 361 ПД, корпусної групи «С», а також підрозділами 70 сап., 508 буд. батальйонів, посилених 8 дивізіоном штурмовим гармат і 106 АП, противник вперто оборонявся і відбивав атаки частин 102 СК»[3].

Дивізія «Галичина» - 23-й стрілецький корпус. Тимчасова стабілізація фронту

Згідно з шифрограмою штабу 60-ї Армії за № 223/Ш перед військами 23-го стрілецького корпусу було поставлено завдання до кінця дня 16.7.44 р. головними силами вийти на рубіж Олесько - Білий Камінь, маючи передові загони в населених пунктах Чехи, Брахівка, Ожидів, Соболівка. Найближче завдання корпусу – оволодіти населеними пунктами Ясенів, Підгірці, Ушня.

198-й і 202-й гвардійські полки 68-ї гвардійської стрілецької дивізії мали наступати в напрямку Гута Пеняцька - Майдан і оволодіти селами Ясенів і Кадлубиська. 99-а стрілецька дивізія, продовжуючи наступ, повинна була до 21.00 оволодіти містом Підгірці, а до 22.00 вийти на рубіж Підгірці (західна сторона) – Сасів[4].

---

[1] Гора Галиця – на південному сході від Черниці.
[2] Журнал боевых действий 117 гв. сд, л.32-об.
[3] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года, л. 28.
[4] Журнал боевых действий 23 ск, л. 106.

О 7.00 23-й стрілецький корпус перейшов в атаку.

68-а гвардійська стрілецька дивізія одним полком (200-м) продовжувала утримувати позиції на лінії (викл.) Нетреба – Малениська - висота 382.0 - (викл.) колишній замок, а двома іншими - розвивала наступ.

198-й гвардійський стрілецький полк зустрів сильний опір противника на південно-східній окраїні Пеняки і південній окраїні Гутисько Пеняцьке, і тому успіху із здобуття цих населених пунктів не досягнув. Прикриваючись частиною сил правий фланг, полк продовжував наступати в напрямку Гута Пеняцька і до 20.00 зайняв рубіж південніше від Гути Пеняцької, фронтом на північ.

202-й гвардійський стрілецький полк, долаючи запеклий опір противника, вийшов на південне узлісся лісу, що на заході від Гути Пеняцької.

99-а стрілецька дивізія в ніч з 15 на 16 липня 1944 р. перегрупувала свої сили, ввівши у перший ешелон резервний 206-й стрілецький полк, у першій половині дня просунулися дещо вперед.

Батальйони 197-го стрілецького полку, відбивши 11 контратак противника силою від роти до батальйону піхоти за підтримки 4-7 СУ, обходом з півдня оволоділи селом Верхобуж .

Натомість 1-й стрілецький полк у взаємодії з 206-м полком до 11.00 16.07.1944 р. оволоділи населеним пунктом Опаки. Однак подальшого успіху не мали.

З журналу бойових дій 99-ї стрілецької дивізії:

«До 11.00 на рубежі південно-західніше від Гута Верхобузька, Опаки, східн. Винзавод, що за 1.5 км південніше від Опаки, противник вчинив запеклий опір і змусив наші частини призупинити наступ.

Підтягнувши артилерію, частини дивізії намагалися відновити наступ, але успіху не мали»[1].

За свідченнями штабу 99-ї дивізії, противник чинив сильний вогневий опір, особливо із району південно-східного узлісся лісу, що на зах. від Опаки. а також низкою контратак з району «Винзавод» силою до 2-х рот піхоти з 4-7 самохідними гарматами та із р-ну південно-східного краю лісу, що західніше Опаки, силою до 2-х рот автоматників. Всього за день боїв відбито 11 контратак противника.

У районі Опаків бойові дії провадив 206-й стрілецький полк 99-ї

[1] Журнал боевых действий 99 сд, л. 2-об.

стрілецької дивізії. У журналі бойових дій полку зафіксовані запеклі контратаки, що проводилися з перемінним успіхом.

З журналу бойових дій 206-го стрілецького полку 99-ї стрілецької дивізії:

«О 19.00 пр-к після сильного арт. нальоту перейшов контратаку силою до роти піхоти в напрямку зах. окраїна Опаки, де потіснив 3-й сб. До 20.00 положення було відновлено. О 4.30 17.7 пр-к вдруге потіснив 3-й і 1-й сб… Протягом 16.7 противних силою до 150 солдат піхоти і під прикриттям двох танків контратакував 2-й сб. Атаки відбиті»[1].

За три дні наступальних боїв 206-й стрілецький полк знищив до 100 солдат і офіцерів противника. Власні втрати - 66 осіб вбитими і 262 особи пораненими. Найбільші втрати припадають на 16 липня – 41 вбитий і 142 поранених.

У той же час під Опаками було взято в полон 10 солдатів противника, з яких 8 були розстріляні[2].

З журналу бойових дій 23-го стрілецького корпусу:

«Противник в попередньому угрупуванні – 912, 911 пп 349 пд, 30 пп 14 пд СС «Галичина» чинить запеклий опір наступаючим частинам корпусу, побоюючись оточення Бродівського угрупування..»[3].

У записах штабу 23-го стрілецького корпусу серед частин дивізії «Галичина» згадується лише 30-й піхотний полк, але фактично в цей день вступили в бойові дії підрозділи 31-го і частково 29-го піхотних полків, а основні підрозділи 30-го полку були відведені в район Підгірців, де відбувалася їх реорганізація. Натомість частини 349-ї піхотної дивізії з цієї ділянки фронту почали виводитися в район Колтова і Сасова.

Майор Гайке, начальник штабу 14-ї дивізії СС «Галичина»:

«…Обидва полки [31 і 29-й] дістають накази зайняти на початок Підгірці і район на південь від них… Командування трьома полками

---

[1] Журнал боевых действий 206 сп 99 сд, л. 3.

[2] Можна лише здогадуватися, що спонукало червоноармійців до такого кроку. Це могла бути бойова обстановка, що не дозволяла відправити полонених до штабу дивізії, особливий характер їхньої поведінки, що спровокував негативну реакцію, а може й приналежність до дивізії «Галичина».

[3] Журнал боевых действий 23 ск, л. 106-об.

передається знову Дивізії, а тим самим остаточно вводиться Дивізію, як зімкнену формацію, в дію. До дії впроваджується всю тяжку зброю.

Дивізії вдається, хай і не на первісному місці фронтової прогалини, побудувати ліворуч і праворуч прогалини засуви, держати прогалину під контролем, а остаточно таки замкнути. В згаданих засувах є крім полків Дивізії ще численні недобитки багатьох німецьких частин, що їх введено в дію на самому початку. Поспішно витягається ці недобитки, й Перша Українська Дивізія має врешті свій власний відтинок, при чому, розбитий 30. полк стає дивізійною резервою й у швидкому темпі, таки зараз за фронтом, переформовується..»[1].

Картосхема «Тимчасова стабілізація фронту і бої на відтинку Дивізії», взята з книги спогадів В. Гайке[2], в загальному досить точно передає диспозицію сторін станом на 15 і 16 липня 1944 р. Правильно відображено позиції і склад ударного угруповання Червоної армії, зокрема 68-ї гвардійської і 99-ї стрілецьких дивізій 23-го стрілецького корпусу, 366-ї і 322-ї стрілецьких дивізій 15-го стрілецького корпусу, а також напрями просування через Колтівський коридор 9-го механізованого (на схемі помилково вказано «танкового») і 7-го танкового корпусів 3-ї гвардійської Танкової Армії генерала Рибалка.

У той же час можна зробити кілька уточнень стосовно місця і окремих позицій підрозділів дивізії «Галичина» і частин 23-го стрілецького корпусу.

По-перше, на основі схеми напрошується висновок, що 29-й і 31-й піхотні полки дивізії «Галичина» були введені у бої 15 липня 1944 р. в районі Лукавця і Кругова, хоча насправді у бойових діях брав участь саме 30-й полк, а два інші лише висувалися до фронтової лінії. і основними силами вступили у бої лише вранці 16 липня 1944 р. Тож на схемі значки і відповідні підписи 31-го і 30-го полків помилково поміняні місцями. Відповідно біля Руди Колтівської має бути штаб 31-го полку, а на північний захід від Кругова – 30-го полку.

По-друге, після введення 31-го і 29-го піхотних полків у дію на рубежі Колтів –Опаки - Літовисько – північним сусідом дивізії «Галичина» стала не 349-а пд дивізія, як позначено на схемі, а 217-дивізійна група корпусної групи «С», яка розтягнула свої позиції, зайнявши сектор між Гутиським Бродським і Літовиським (Літовиці). Підрозділи 349-ї дивізії, як ми вже зазначали, виводилися в район Колтова і Сасова, а також в район Білого Каменя, щоб прикрити південну ділянку XIII корпусу.

---

[1] Гайке В.-Д. Бій під Бродами.

[2] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина», с. 79.

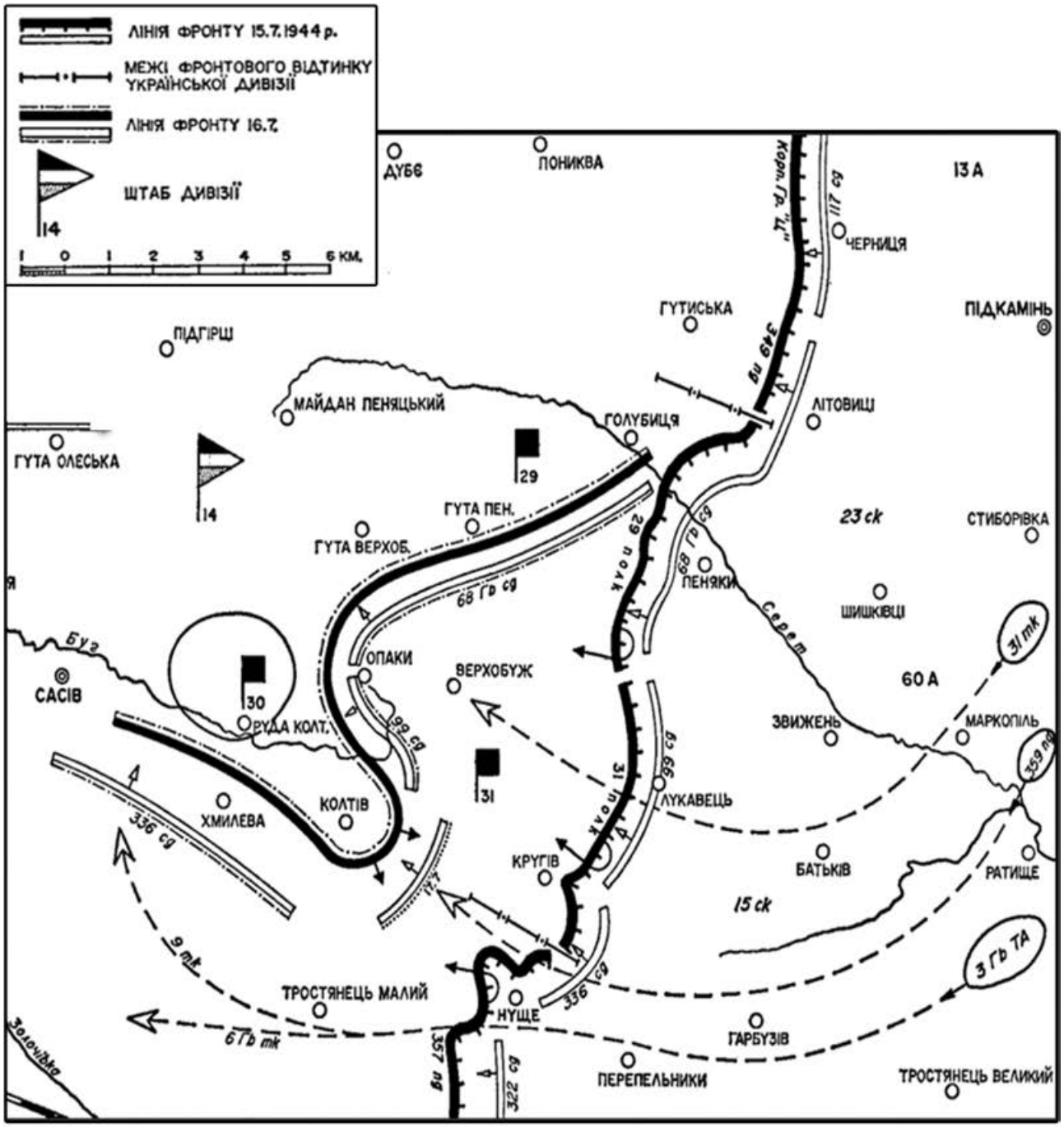

Рис. 2-16-7. **Тимчасова стабілізація фронту піхотними та артилерійськими частинами дивізії "Галичина" 16 липня 1944 р. на рубежі Голубиця - Опаки - Колтів.** *[Гайке].*

.

По-третє, на обговорюваній картосхемі явно перебільшені успіхи 68-ї гвардійської стрілецької дивізії 23-го стрілецького фронту в районі Пеняків і Голубиці. Станом на кінець дня 16 липня 1944 р. 198-й і 202-й гвардійські стрілецькі полки не змогли далеко просунутися в західному напрямку. У руках противника, а насамперед підрозділів 29-го піхотного полку «Галичини», продовжували перебували не тільки Гута Пеняцька, але й Гутисько Пеняцьке і самі Пеняки.

Дещо змінилася позиція супротивних сторін наприкінці доби в районі Гути Верхобузької, коли 197-й стрілецький полк 99-ї дивізії, завдяки обхідному маневру з півдня, до 23.00 оволодів цим населеним пунктом.. Підрозділи «Галичини» почали готуватися до контратаки з метою відновлення попереднього становища.

Отже, протягом 16 липня 1944 р. 23-й стрілецький корпус не тільки не виконав завдання дня щодо виходу головними силами на рубіж Олесько – Ожидів - Білий Камінь, але й фактично зупинив своє просування, перейшовши в окремих місцях до оборони. На рубежі Колтів – Опаки – Гута Верхобузька – Гута Пеняцька відбулася тимчасова стабілізація фронту.

Бойові дії повітряних сил

Через складні погодні умови 2-га Повітряна Армія вела бойову роботу обмежено. Головною зоною уваги радянських авіаторів стали ділянки в районі Золочева і Зборова.

У період з 9.00 до 9.30 масований бомбардувально-штурмовий удар, в якому брали участь 398 літаків, здійснено в районі Плугів - Риків. Ще один масований удар по танках, живій силі і техніці противника був завданий у другій половині дня по району Грабківці – Млинівці, що на північному заході від Зборова. Для удару було залучено 230 бомбардувальників, 65 штурмовиків і 123 винищувачі.

У районі Золочів – Зборів зафіксовано найбільший повітряний бій, в якому брали участь винищувачі 5-го винищувального авіаційного корпусу. Вісімнадцять літаків Як-3, викликаних для прикриття наступаючих радянських військ, зав'язали бій з тридцятьма винищувачами противника. За підсумками бою було знищено 7 МЕ-109 і 3 ФВ 190. Втрати 5-го винищувального авіаційного корпусу – 5 літаків Як-3[1].

У журналі 1-го гвардійського штурмового авіаційного корпусу зазначено, що авіація противника протягом дня групами 6-10 літаків

[1] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 24-об.

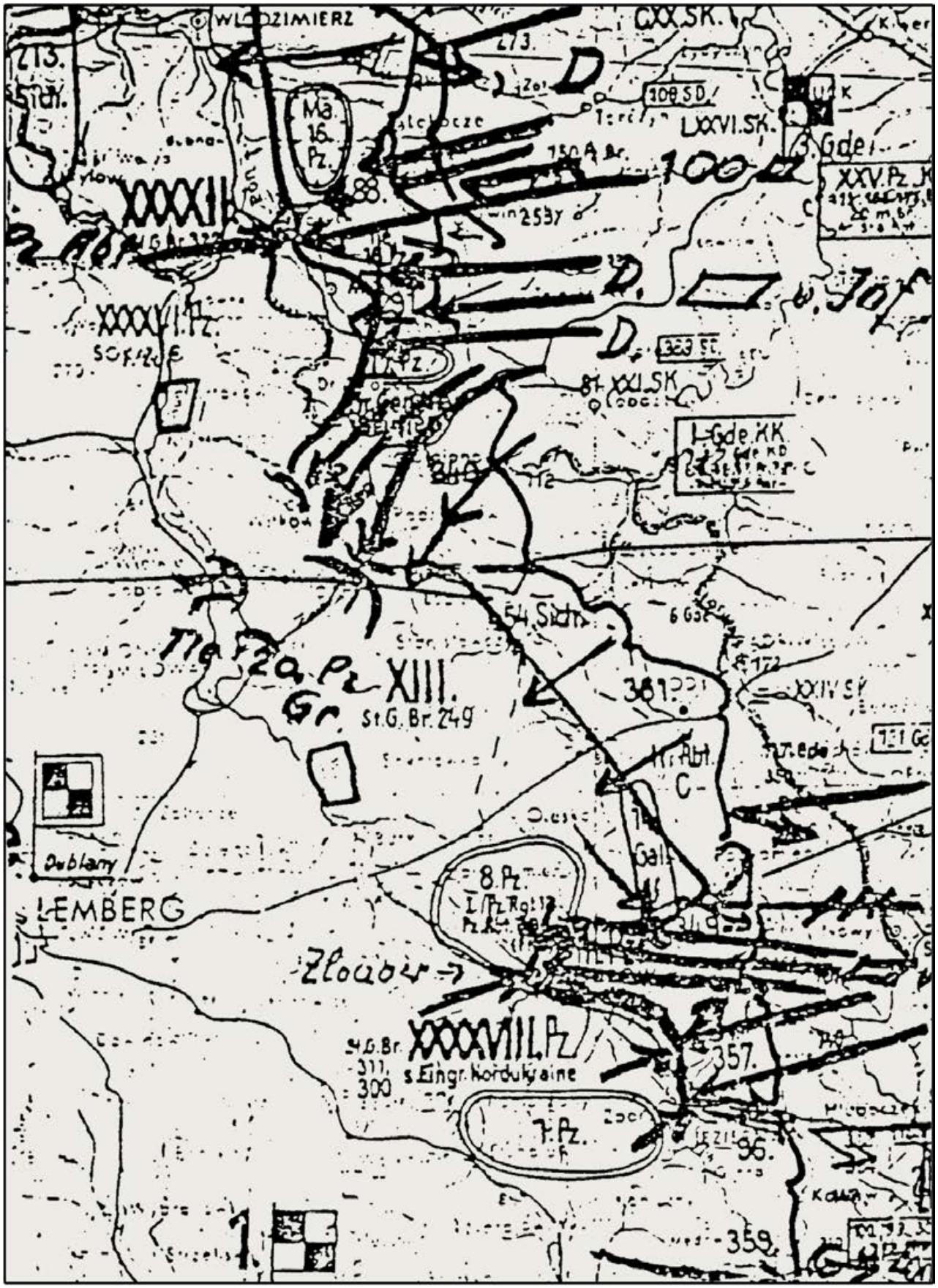

Рис. 2-16-8. **Прориви німецької оборони в районах Радехова і Золочева, рішення про відведення німецьких частин з району Бродів на оборонну лінії "Принц Євген". 16 липня 1944 р., Генеральний штаб Головного командування Сухопутних сил Вермахту [*Veal St.-A.*].**

типу МЕ-108, ФВ-190 патрулювала в повітрі, прикриваючи свої війська в районі Підгірці - Закомар'я – Золочів - Сасів. Ці райони прикривала і зенітна артилерія. В Ушні, Білому Камені і Золочеві було зосереджено по 2-3 батареї зенітної артилерії, а в багатьох інших місця – по одній..[1]

Попри підвищену активність авіації противника, день 16 липня для 2-ї Повітряної армії виглядав більш вдалим, ніж попередні. Вперше за 3 дні наступу рахунок у повітряних дуелях виявився на корить радянських льотчиків: 68 збитих німецьких літаків супроти 53 радянських.

Значними виявилися і заявлені втрати німецьких бронетанкових сил – внаслідок повітряних ударів пошкоджено і знищено більш як 90 танків і самохідних установок, 264 автомашини, підірвано 4 склади з боєприпасами і паливно-мастильними матеріалами[2].

ПІДСУМКИ ДНЯ

За оцінками військових штабів, командуючих і командирів

Штаб 13-ї Армії:

«За чотири дні наступу з 13 по 16 липня основні сили ударного угруповання Армії зламали опір противника, прорвали його оборону на всю тактичну глибину, оволоділи другою оборонною смугою і вузлом опору противника м. Радзехув.

Введена у прорив Кінно-механізована група генерала Баранова з частинами 27 СК, стрімко просуваючись до р. Зах. Буг, поставили Бродівське угруповання противника під загрозу оточення з північного заходу і заходу»[3].

Штаб 60-ї Армії:

«З виходом піхотних частин Армії на рубіж Сасів – Золочів вся глибина оборони противника було зломлена, що дозволило підтягнути танкові з'єднання для розвитку успіху.

Часті дощі зіпсували дороги, що вплинуло на маневри військ. Старий метод [німецьких] ударів танками і піхотою по основі клину противнику цього разу не вдався»[4].

---

[1] Журнал боевых действий 1 гв. шак, с. 19.
[2] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 24.
[3] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года, л. 32.
[4] Журнал боевых действий 60 А, л. 30.

В. Лянге, командир корпусної групи «С».

«Положення 16 липня виявляло ясно російські наміри: двома ударними клинами, зі сходу через Золочів в напрямку Львова і з півночі через Радехів на Кам'янку Струмилову виломати німецький фронт по обох сторонах Бродів»[1].

П. Лащенко, команди 322-ї стрілецької дивізії:

«С вводом в сражение армии Рыбалко темп наступления стрелковых соединений повысился. Однако на флангах прорыва сопротивление противника не ослабевало. Удерживая оборонительные позиции в районе Колтова, немцы создавали угрозу и флангу, и тылам 3-й гвардейской Танковой Армии и 15-го стрелкового корпуса»[2].

***

Згідно із записами журналу бойових дій 1-го Українського фронту, протягом дня знищено 29345 солдат і офіцерів противника. Захоплено в полон більш як 1332 військовослужбовці, у тому числі на Рава-Руському напрямку – зі складу 17-ї танкової і 291-ї піхотної дивізій; на Львівському напрямку - зі складу 1-ї і 8-ї танкових дивізій, 357-ї і 96-ї піхотних дивізій, 14-ї піхотної дивізії СС «Галичина»[3].

Офіційні зведення за 16 липня 1944 р.

З повідомлення Головного командування Німецьких збройних сил:

«На південному відтинку Східного фронту набрав оборонний бій на схід від горішнього українського Бугу більше завзяття. У важких, поведених зі змінним щастям боях, совєтські танкові сили, що атакували зі смуги Тернополя та Луцька, припинено в наступі. В останніх двох днях знищено тут 125 ворожих танків»[4].

Із повідомлень «Совинформбюро»:

«За 16 липня наші війська на всіх фронтах підбили і знищили 100 німецьких танків. У повітряних боях і вогнем зенітної артилерії збито 94 літаки противника»[5].

---

[1] Тис-Крохмалюк Ю. Бій під Бродами у висвітленні німецького генерала.
[2] Лащенко П. Н. Из боя — в бой, с. 306-307.
[3] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 97.
[4] Львівські вісті. – 1944. - № 165.
[5] У повідомленнях «Совинформбюро» за 14 липня 1944 1-й Український фронт не згадувався.

Notate bene – замітки на полях

► *Головним завданням військ 1-го Українського фронту на Львівському напрямку 16 липня 1944 року було розширення Колтівського пролому в німецьких позиціях і прорив тактичної оборони противника на всій ділянці наступу ударних угруповань 60-ї і 38-ї Армій з виходом на рубіж Бережани – Поморяни – Сновичі – Білий Камінь – Ожидів. Однак на переважній більшості ділянок не було досягнуто серйозних успіхів. Лише в районі між Сасовом і Золочевом, де зосереджувалася для виходу на оперативний простір Танкова Армія генерала Рибалка, була дещо розширена горловина Колтівського коридору за рахунок хуторів, розміщених в районі Зозулів, а також сусідніх сіл Заріччя, Єлиховичі і Жуличі.*

► *4-а Танкова Армія не використала сприятливої можливості ввійти в прорив в напрямку Підлипці – Плугів =- Перемишляни, хоча напередодні 148-а стрілецька 15-го стрілецького корпусу глибоко вклинилася в німецьку оборону, вийшовши до залізниці в районі Плугова. Німецька танкова контратака виявилася ефективнішою і стрілецькі частини, не підтримані достатніми силами 4-ї Танкової Армії, були змушені відступити.*

► *16 липня 1944 р. – день стабілізації фронту на ділянці 14-ї добровольчої дивізії СС «Галичина».*

17 липня 1944 р., понеділок

Погода. Протягом ночі і першої половини дня в районі боїв йшли дощі, що сильно погіршували прохідність доріг. Хмарність 5-10 балів висотою 600-300 м. Вранці димка, видимість 4-10 км, під час дощу – 2-4 км. Вітер північно-західний, 5-7 м/с. Температура повітря вночі 10-15º, вдень – 16-20º.

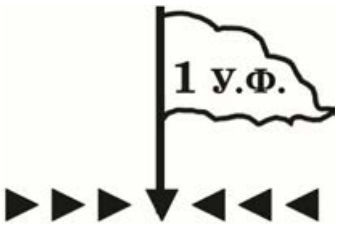

Завдання військ 1-го Українського фронту

✓ Використовуючи успіх ударного угруповання 13-ї Армії і Кінно-механізованої групи генерала Баранова, які перерізали комунікації Бродівського угруповання в районі Кам'янка Струмилова, 102-му стрілецькому корпусу з 112-ю стрілецькою дивізією 13-ї Армії стрімким ударом в напрямку Кадлубиська – Топорув – Грабова – Буськ оточити, а в напрямках Топорув – Соколувка – Ожидув - м. Білий Камінь – роздробити Бродівське угруповання противника.

✓ 68-й гвардійській і 99-й стрілецьким дивізіям 23-го стрілецького корпусу до кінця дня головними силами вийти на рубіж Ясенув – Олесько - Ожидув і вести розвідку в напрямку Соколувка.

✓ 3-й гв. Танковій Армії вийти на рубіж Побужани – Новосілки – Ліско – Фірлеювка - Буськ, ввійти у бойову взаємодії з 13-ю Армією в районі Холоюв.

✓ 6-му механізованому корпусу 4-ї ТА наступати в напрямку Івачув - Подлипце, у взаємодії з частинами 28-го стрілецького корпусу знищити противника в районі Івачув – Підлипце, в подальшому розвивати успіх в загальному напрямку Зарваниця – Вороняки – Майдан Гологурський – Гологури – Унюв…

НАЗРІВАННЯ ОПЕРАТИВНОГО ОТОЧЕННЯ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ

Вихід на оперативний простір Танкової Армії генерала Рибалка і бої за Буськ

На світанку 17 липня 1944 9-й механізований, 7-й і 6-й танкові корпуси 3-ї гвардійської Танкової Армії генерала Рибалка з рубежу Городилів – Жуличі розпочали рух в оперативну глибину.

З підходом до переправ на р. Золочівка передові частини зустріли вогневий опір з боку невеликих груп німецьких танків (по 4-6 одиниць на переправі), окремих гармат і підрозділів піхоти. Сюди відійшли деякі залишки 349-ї піхотної дивізії і 8-ї танкової дивізії противника, бойова група під командуванням полковника Борна (із штабу німецького 3-го танкового корпусу)[1].

Біля Хильчиць 7-й гвардійський танковий корпус своїми передовими частинами у складі 56-ї гвардійської танкової бригади і 23-ї гвардійської мотострілецької бригади порівняно швидко подолав опір противника і оволодів неушкодженою переправою.

Натомість 9-й мехкорпус, який виступав з району Жуличі, був вимушений розгорнути сили 69-ї механізованої бригади, щоб зломити опір добре замаскованих і пристосованих до місцевості окремих танків, гармат і груп противника в районі Почапи - Белзець.

Штаб Танкової Армії вже ставив завдання перед командуванням 7-го гвардійського танкового корпусу, щоб допомогти 9-му мехкорпусу ударом із Хильчиць на Почапи по західному березі р. Золочівка, але 9-й мехкорпус справився з цим завданням самостійно. Зустрівши сильний опір противника в районі Почапи, 69-я механізована бригада здійснила своїми підрозділами обхідний маневр і завдала удару з Жулич на Белзець, а потім атакувала Почапи одночасно з північно-східної і західної сторони. Противник був змушений відступити.

Після годинного бою 69-а механізована бригада оволоділа переправами біля сіл Белзець і Почапи і рушила в напрямку міста Красне і однойменної залізничної станції[2].

---

[1] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 30.

[2] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 30-31..

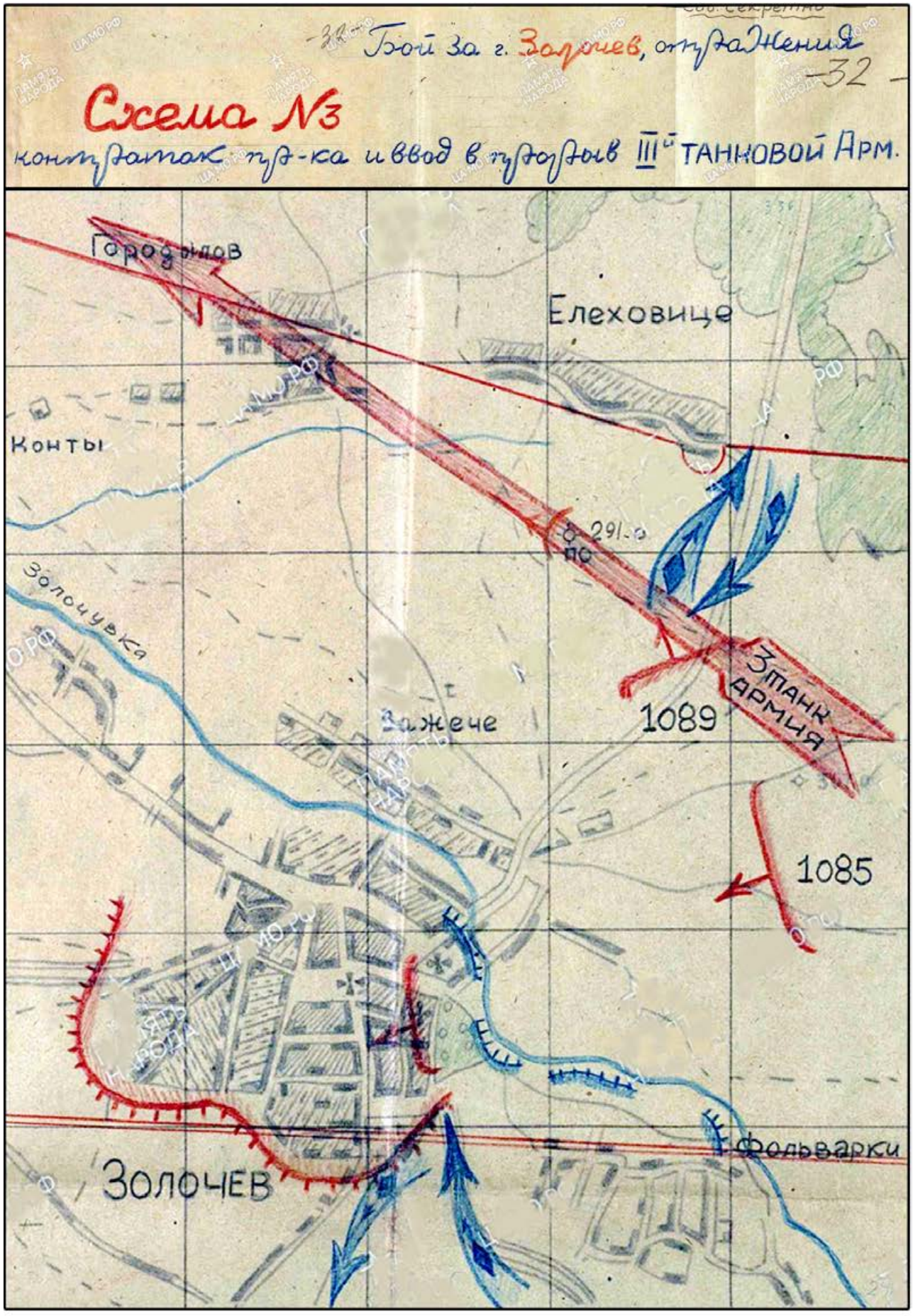

Рис. 2-17-1. **Бої за Золочів 322-ї стрілецької дивізії, німецькі контратаки і введення в прорив 3-ї гвардійської Танкової Армії 17 липня 1944 р.** *[ПН].*

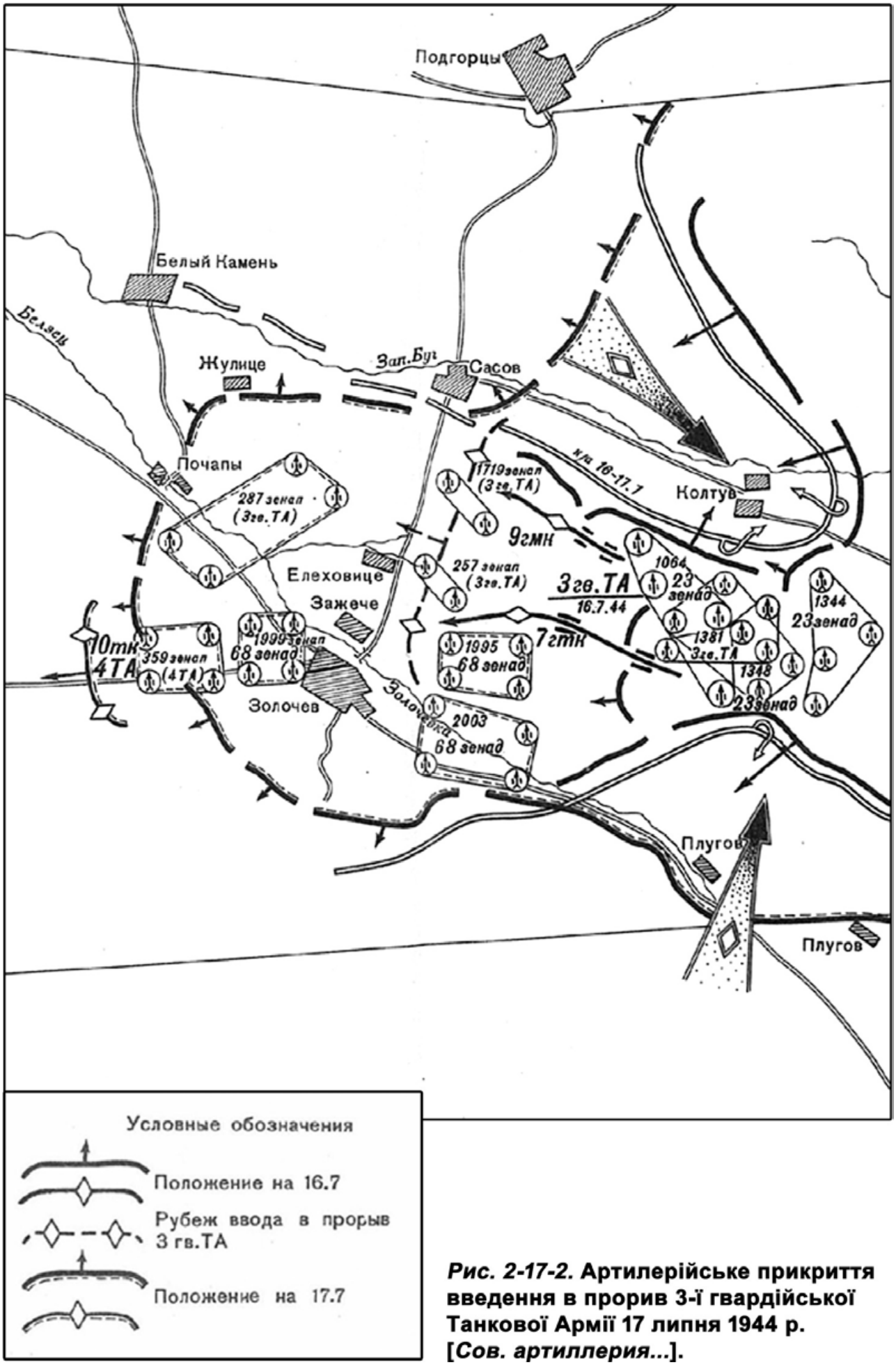

Рис. 2-17-2. **Артилерійське прикриття введення в прорив 3-ї гвардійської Танкової Армії 17 липня 1944 р. [*Сов. артиллерия...*].**

Із звіту про бойову діяльність 69-ї механізованої бригади:

«Частини бригади.., продовжуючи переслідувати розрізнені групи противника, до 8.00 17.7.44 р. підійшли до ст. Красне. Оборона противником ст. Красне складалася з суцільної лінії траншей з дротяним загородженням – 3 ряди спіралі Бруно, широко розгалуженої мережі ходів сполучення і ДЗОТів, а також пристосованих під вогневі точки кам'яних споруд.

Використовуючи момент несподіванки, бригада, завдяки стрімкій атаці і вмілого маневру з флангів, о 9.30 штурмом оволоділа містом і станцією Красне, вийшла на східний берег р. Пельтев. Противнику завдано такі втрати: знищено 150 солдат і офіцерів, взято в полон 60 солдат і офіцерів, розбито один ешелон з боєприпасами…»[1].

На той час 71-а механізована бригада, яка мала завдання захопити переправи через річку Західний Буг в районі Черемошні і Білого Каменя, не змогла досягти успіху і за розпорядженням командування 9-го мехкорпусу була повернута на Белзель, де намітився успіх 69-ї мехбригади, а далі розвивала наступ на Буськ через Петричі і Сторонибаби.

З журналу бойових дій 71-ї механізованої бригади:

«Частини бригади з приданими засобами посилення до 17.00 17.7.44 зосередилися в Сторонибаби, де командир бригади поставив завдання танковому полку атакувати Буськ.

О 18.00 шість танків і дві СУ атакували Буськ і ввірвалися на південно-східну околицю…»[2].

Бої 71-ї мотострілецької бригади за Буськ набрали затяжного характеру і наприкінці дня командування 9-го механізованого корпусу вирішило надіслати їй на допомоги два мотострілецькі батальйони 70-ї механізованої бригади, яка до тих пір наступала у другому ешелоні 9-го мехкорпусу[3].

На півдні від полоси наступу 9-го механізованого корпусу входив у прорив 7 гв. танковий корпус, який просувався в напрямку Городилів – Княже – Бортків – Скнилів і до 8.00 своєю головною бригадою (56-а гв. ТБр) 17.7 досягнув населеного пункту Куткір, перетнувши залізничну лінію Броди-Львів. На своєму шляху бригада

---

[1] Отчет боевых действий 69 механизированной бригады с 13.7.1944 г. по 29.8 1944 года, л. 304-305

[2] Журнал боевых действий 71 механизированной бригады, л. 36.

[3] Отчет о боевых действиях 70 механизированной бригады, л. 12

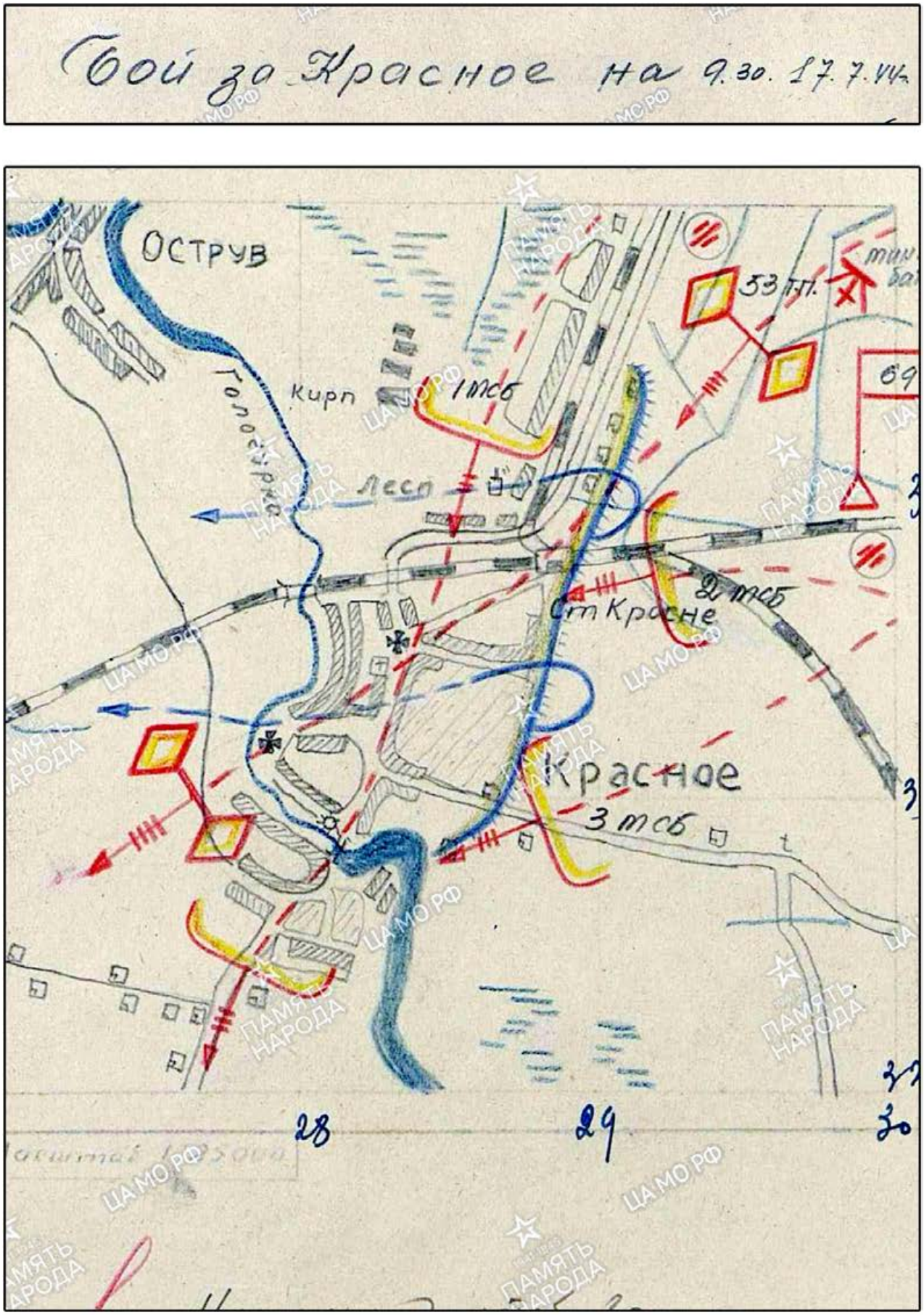

Рис. 2-17-3. **Бойові дії 69-ї механізованої бригади 17 липня 1944 р. в районі м. Красне.** *[ПН].*

вибила противника з кількох населених пунктів, а в Русилові розгромила штаб 349-ї піхотної дивізії.

Зі звіту про бойові дії 7-го гв. танкового корпусу:

«56 гв. ТБр до 7.00 17.7.44 р. оволодіває Куткож, головні сили корпусу – виходять в Куткож до 9.00…

Противник, виходячи із Куткож, зриває переправу через р. Пельтев, чим затримує просування корпусу на добу»[1].

Зовсім інша інформація надійшла від 7-го гв. танкового корпусу до штабу 3-ї гвардійської Танкової Армії. Згідно з нею, головні бригади танкового корпусу в 10.00 пройшли Куткір і, переправившись через річку Пельтев, ринули на захід.

Як виявилося згодом на місці, передовим частинам танкового корпусу в районі Куткір справді вдалося захопити міст через річку Пельтев. Одна він був дуже слабким і по ньому змогли переправитися тільки 6 танків 56-ї гв. танкової бригади. Міст не витримав навантаження і зламався. Військові частини були змушенні зупинити свій рух в західному напрямку і розпочали спорудження нових переправ через річку Пельтев – одну під танки, а другу – під колісні машини[2]. Як наслідок, в околицях Куткору виник великий затор 7-го і 6-го гвардійських танкових корпусів, що й спричинив затримку на добу просування головних частин Танкової Армії у західному напрямку.

Попри невдачу з переправою через річку Пельтев і погіршення умов пересування техніки у зв’язку з дощовою погодою, у штабі 3-ї гвардійської Танкової Армії вважали, що армійські частини, просунувшись на захід до 30 кілометрів, виконали завдання дня.

У журналі бойових дій Танкової Армії повідомляється про перехоплений по радіо наказ ставки Верховного командування німецької армії військам Групи Армій «Північна Україна» - щоб то не стало відрізати російські війська, що наступають в напрямку на Львів, в районі Колтів – Івачів, Сасів – Золочів і наступати на схід, щоб відновити попереднє становище[3].

---

[1] Отчет о боевых действиях 7 гв. тк за период с 14 июля по 28 июля 1944 г., с. 8.

[2] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г. , с. 31-32.

[3] Журнал боевых действий 3 гв.ТА за июль месяц 1944 г., л. 17.

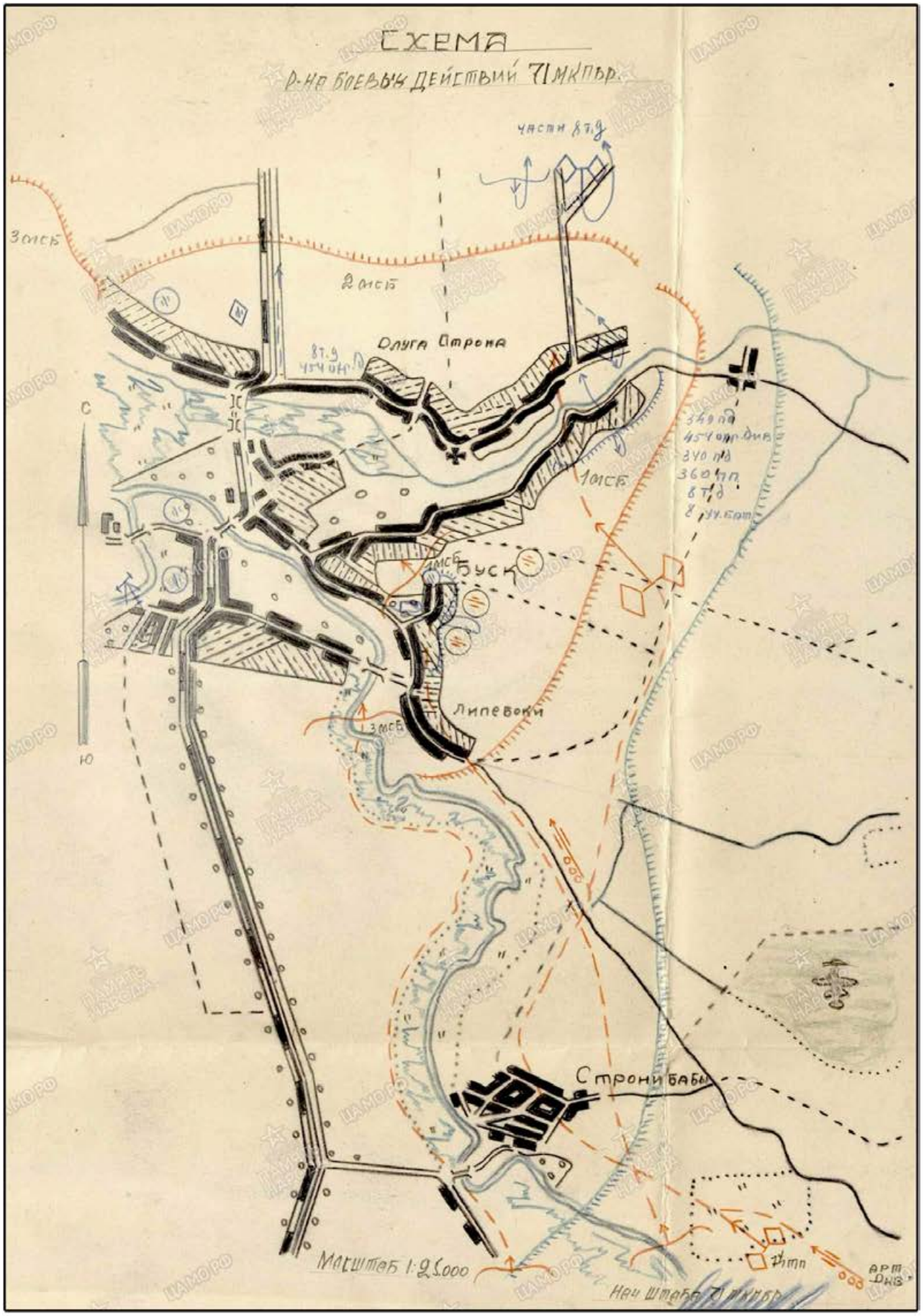

Рис. 2-17-4. **Бойові дії 71-ї механізованої бригади в районі м. Буськ.** *[ПН].*

Бої Кінно-механізованої групи генерала Баранова в районі Кам'янки Струмилової і боротьба за плацдарми на західному березі Бугу

Кінно-механізована група генерала Баранова, ввійшовши в прорив на ділянці Радехів – Юзефів, у ніч з 16 на 17 липня 1944 р. розгорнула наступ в напрямку Холоїв[1] – Кам'янка Струмилова. Вже до 5 години ранку передові загони, оволодівши в районі Кам'янки Струмилової селами Ясениця Польська та Ясениця Руська, вийшли на підступи до міста.

Завдання щодо взяття Кам'янки Струмилової покладалося на 25-й танковий корпус, який до ранку 17.7.1944 повинен був форсувати р. Західний Буг і оволодіти містом. Наступне завдання - до 24.00 того ж дня здобути Жовкву[2].

На світанку на східний берег Західного Бугу в районі Руда Селецька вийшов передовий загін 175-ї танкової бригади, який з боями захопив переправу і почав переправляти танки на західний берег річки..

З підходом головних сил бригади до Бугу вона була обстріляна сильним вогнем танків та артилерії з протилежного берега, а потім противник при підтримці до 10 танків і авіації кілька разів контратакував бригаду на східному березі[3].

Як свідчать штабні документи, бригада своїх позиції біля переправи не здала і відбила всі контратаки. Однак три танки, що було переправилися на західний берег Бугу, згоріли від вогню противника. Командир бригади змушений був відкласти подальші спроби переправитися до підходу піхоти, оскільки противник, на думку командування бригади, мав значну перевагу.

За день боїв бригада втратила 3 танки спаленими і 1 СУ підбитою. Крім того, начебто з технічних причин, вийшли з ладу 14 танків Т-34. Натомість противник втратив 8 танків підбитими і спаленими, захоплено в полон до 100 солдат і офіцерів[4].

У районі Кам'янки Струмилової німецьке командування ввело у дію 20-а моторизовану дивізію, перекинуту сюди з району Підгайці. Як показали полонені, що належали до 120-го розвідувального загону дивізії і були захоплені в районі Воля Холоювська, дивізія прибула в район Кам'янки Струмилової своїм ходом.

---

[1] *Холоїв* – нині Вузлове.

[2] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова, л. 396.

[3] Журнал боевых действий 175 тбр, л. 8.

[4] Журнал боевых действий 175 тбр, л. 9.

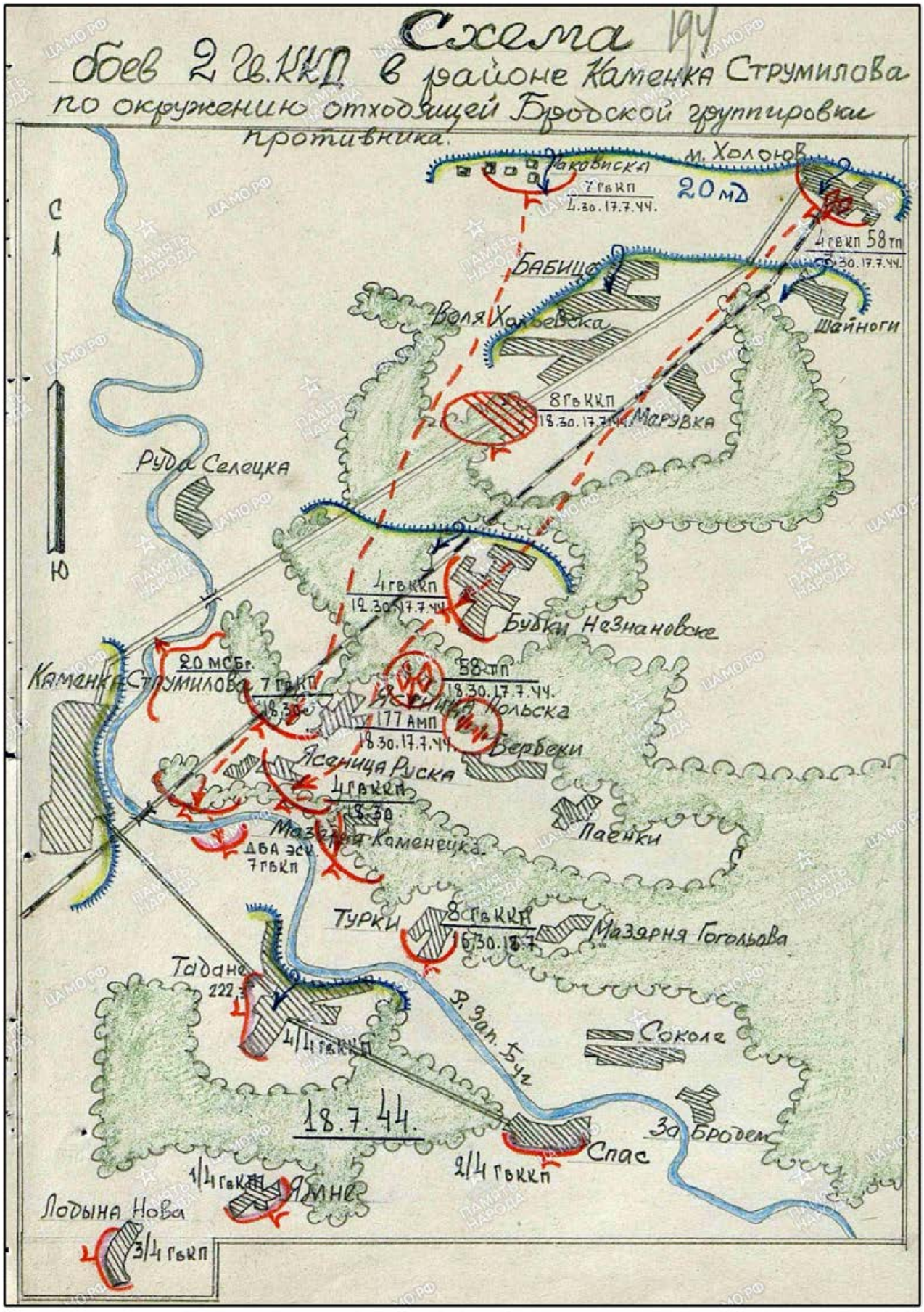

Рис.2-17-5. **Бої в районі Кам'янки-Струмилової 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії 17-18 липня 1944 р.** *[ПН].*

З журналу бойових дій німецької 4-ї Танкової Армії:

«Після того, як противник прорвався вчора в район Холоюв, бойове забезпечення 20-ї панцер-гренадерської дивізії ввечері і вночі відійшло назад до Кам'янки Струмилової. Спроба супротивника захопити міст через Буг біля Руди Сілецької зазнала невдачі».

Запеклий характер боротьба за плацдарм в районі Руди Сілецької між частинами 25-го танкового корпусу Кінного-механізованої групи генерала Баранова і 20-ю моторизованою дивізією генерала Яуера відзначали і в радянських. і в німецьких в штабах. Згідно з даними штабу 4-ї Танкової Армії під час боїв за плацдарм поблизу Руда Сілецька було підбито 39 ворожих танків[1].

Незважаючи на невдачу з переправою в районі Кам'янки Струмилової, Кінно-механізована група генерала Баранова наполегливо шукала можливості переправитися на західний берег в інших місцях, особливо на півночі від цього міста. Успіх сприяв частинам 1-ї гвардійської кавалерійської дивізії, які до 18.00 оволоділи переправою в районі м. Добротвір і почали розширювати плацдарм на західному березі річки. У той час 2-а кавалерійська дивізія вела бої з дрібними групами противника на східному березі Західного Бугу – на північному сході від Кам'янки Струмилової.

У штаб 1-го Українського фронту надійшла інформація, що Кінного-механізована група генерала Баранова, «вийшовши в тили Бродівського угрупування противника, з боєм форсували р. Зах. Буг, оволоділа м. Кам'янка Струмилова і головними силами протягом дня переправилася на зах. берег р. Буг»[2].

Щоправда, інформація про переправу «головними силами» і «оволодіння» містом виявилася недостовірною. У ній бажане видавалося за дійсне.

Відмова від використання 20-ї панцер-гренадерської дивізії для удару на зустріч XIII армійському корпусу

У першій половині дня 17 липня 1944 р. в штабах Групи Армій «Північна Україна» і 4-ї Танкової Армії обговорювали можливість використання 20-ї панцер-гренадерської дивізії для ліквідації розриву між 17-ю танковою і 340-ю піхотною дивізіями.

---

[1] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 р., л. 114.

[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 109.

За даними штабу 4-ї Танкової Армії, на світанку 17 липня правий фланг 17-ї танкової дивізії утримував позиції а районі населених пунктів Торки і Княже, що на північному заході від Стоянова, а лівий фланг 340-ї дивізії – в околицях с. Криве, що на півдні від Радехова. Але поступово ворота пролому розширювалися.

На думку командуючого 4-ю Танковою Армією генерала Нерінґа, запланований удар 20-ї панцер-гренадерської дивізії не мав значних шансів на успіх, оскільки дивізія, через брак важкої зброї, могла б розпочати атаку вранці наступного дня, однак противник, таким чином, мав би ще один день для посилення своїх частин**.**

Тим не менше, у другій половині дня 17 липня 1944 р. XXXXVI танковий корпус разом з 20-ю панцер-гренадерською дивізією одержав наказ, щоб 18.07, по можливості рано-вранці, шляхом атаки з обмеженою ціллю з плацдарму Кам'янка Струмилова з'єднатися з лівим флангом XIII армійського корпусу, якому тепер підпорядковувалася 340-а піхотна дивізія, а далі завдати вдару на південне крило XXXXVI корпусу, щоб закрити все ще зяючий пролом.

На кінець дня ситуація на ділянці фронту 4-ї Танкової Армії суттєво ускладнилася. Червоноармійським військам вдалося захопити кілька плацдармів на західному березі Бугу і вони почали переправляти сюди значні сили. Крім того, з району Стоянова були введені у дію бронетанкові частини 1-ї гвардійської Танкової Армії, завдаючи удару в напрямку на Сокаль. Вони потіснили правий фланг 17-ї танкової дивізії в районі Торки – Княже, значно розширивши прогалину між нею і 340-ю піхотною дивізією. До кінця дня передова 44-а гвардійська танкова бригада 1-ї Танкової Армії вийшла на східний берег Західного Бугу між містами Кристинополь і Сокаль.

Згідно з даними штабу німецької 4-ї Танкової Армії, противник мав на ділянці фронту Кам'янка Струмилова – Сокаль 650 танків і самохідних артилерійських установок. Така оцінка не повністю враховували реальну силу ударного угруповання 1-го Українського фронту на Рава-Руському напрямку.

Насправді 1-а гвардійська Танкова Армія у складі 8-го гвардійського механізованого корпусу, 10-го гвардійського танкового корпусу і окремих армійських частин нараховувала 420 танків і самохідно-артилерійських установок, в той час як Кінно-механізована група генерала Баранова мала у своєму складі 278 танків і САУ. Разом – майже 700 бойових машин. Одна при цьому не враховувалися танкові і самохідно-артилерійські полки та бригади,

що діяли безпосередньо в бойових порядках ударного угруповання 3-ї гвардійської і 13-ї Армій. Загалом на Рава-Руському напрямку до початку було зосереджено близько 830 танків і самохідно-артилерійських установок[1].

З огляду на введення у дію наприкінці дня 16 липня 1944 р. головних сил Кінно-механізованої групи генерала Баранова і 1-ї гвардійської Танкової Армії генерала Катукова, командування німецької 4-ї Танкової армії було змушене вносити термінові зміни у свої плани. Близько 2-ї години ночі 18 липня 1944 р. командуючий 4-ю Танковою Армією генерал Нерінґ віддав телефоном наказ про скасування запланованої атаки 20-ї панцер-гренадерської дивізії з району Кам'янки Струмилової через Буг з метою з'єднання з північною частиною XIII армійського корпусу і закриття розриву між 340-ю піхотною і 17-ю танковою дивізіями .

З наказу командуючого 4-ю Танковою Армією:

"Запланована на 18.7. атака 20-ї панцер-гренадерської дивізії через Буг на північний схід скасовується.

XXXXVI танковий корпус має завдання, запобігаючи усіма засобами просуванню сил противника через Буг на захід і південний захід у районі свого корпусу, розбити противника, що переправився через річку, шляхом атаки з півночі та півдня західніше від Бугу і утримати укріплені позиції на Бузі.

Тримати право крило 20-ї панцер-гренадерської дивізії там, де воно зараз знаходиться і де XIII АК змушений перебувати, з метою їхнього з'єднання»[2].

Таким чином, німецьке командування ставило за мету стабілізувати фронт на ділянці Сокаль – Кам'янка Струмилова по річці Західний Буг, ліквідувавши окремі плацдарми і вклинення на лівому березі річки, а також утримувати позиції правого флангу 20-ї панцер-гренадерської дивізії в районі Кам'янки Струмилової, зв'язок з яким мали забезпечити підрозділи XIII армійського корпусу. Таке завдання для військ генерала Гауффе вважалося цілком посильним, оскільки ділянка фронту між містами Кам'янка Струмилова і Буськ продовжувала перебувати в німецьких руках. Втім вона продовжувала звужуватися.

---

[1] Журнал боевых действий 1 гв. ТА, л. 8; Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г., л. 449-450; Журнал боевых действий 3 гв. А за июль месяц 1944 г., л. 27-об.; Боевое донесение штаба 87 отп. № 81, 13.07.1944 г., л. 63; Боевое донесение штаба 327 гв. тсап. № 4, 13.07.1944 г., л. 2.

[2] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 р., л. 111.

БОЇ В РАЙОНІ НАПІВОТОЧЕНОГО БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК

Наказ штабу 1-го Українського фронту про завершення оточення Бродівського угруповання стрілецькими корпусами

На 17 липня 1944 року штаб 1-го Українського фронту запланував повністю оточити Бродівське угрупування німецьких військ. Кінно-механізована група генералу Баранову одержала завдання після оволодіння Кам'янкою Струмиловою вийти передовими загонами до міста Буськ, де увійти в контакт з 3-ю гвардійською Танковою Армією генерала Рибалка.

Із наказу командуючого фронтом маршала Конєва командиру Кінно-механізованої групи генералу Баранову:

«Після заняття Групою Кам'янка Струмилова залишити сильні заслони по зах. березі р. Зах. Буг на ділянці Кам'янка Струмилова – Буськ, фронтом на схід, з метою не допустити відходу Бродівського угруповання противника»[1].

Перетворення оперативного оточення на тактичне покладалося стрілецькі дивізії 13-ї і 60-ї Армій, а саме:

- три дивізії 102-го стрілецького корпусу – 117 гв., 172 і 162-у, які охоплювали Бродівське угруповання з південного сходу, сходу і північного сходу;
- 112-у стрілецьку дивізію 27-го стрілецького корпусу, яка здійснювала обхідний маневр з метою охопити противника з північного заходу і заходу,
- 68-у гв. і 99-у дивізії 23-го стрілецького корпусу 60-ї армії, які мали закрити кільце оточення з півдня.

Із шифротелеграми штабу 13-ї Армії від 16.7.1944 р. :

«Командиру 102 ск з 4.00 17.7.44, використовуючи успіх 27 ск, 162 сд з правим флангом 172 сд наступати в напрямку Топорув і оволодіти цим районом, охоплюючи Бродівське угруповання з північного заходу:

117 гв. сд, використовуючи успіх 60-ї А, рішуче наступати і до кінця дня оволодіти Кадлубисько і районом цього пункту.

---

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 111.

Не допустити відходу противника із району Броди; дробити його, оточуючи, переслідувати при відході»[1].

Щоб заблокувати відхід Бродівського угруповання в західному напрямі, 112-а стрілецька дивізія повинна була вийти на рубіж Полонична – Топорів – Грабина, що на заході від Соколівки, маючи завдання знищувати і брати в полон противника, що відходив дорогами Топорів – Дмитрів, Топорів - Полонична[2]. У той же час 68-а і 99-а дивізії 23-го стрілецького корпусу одержали наказ до кінця дня головними силами вийти на рубіж Ясенів, що на півдні від Кадлубиська, Олеська, Ожидова і вести розвідку в напрямку Соколівка[3].

У плани командування 1-го Українського фронту втрутилося кілька факторів, пов'язаних з активним опором противника, а також з рішення німецького командування про залишення міста Броди і відведення гарнізону у західному напрямку.

Початок переслідування відступаючих німецьких частини дивізіями 102-го стрілецького корпусу і оволодіння містом Броди

У березні 1944 р. Гітлер зробив одну із проб повернути хід війни, запропонувавши перейти до тактики «твердинь», або ж «фортець». Перед лицем неминучих радянських атак численні міста перетворювалися в імпровізовані фортеці. Фюрер вимагав не перешкоджати їх оточенню і гарнізон повинен був витримати осаду, немов би він перебував в справжній цитаделі.

Генерал Е. Раус, командуючий 1-ю Танковою Армією:

«Розташування деяких «фортець» було настільки непридатним для оборони, що вона ставала безнадійною справою, навіть ще не почавшись. Наприклад, Броди, містечко на сході Галичини, були повністю оточені лісами і розміщувалося в долині, що не дозволяло вести спостереження. Зате з розміщеного поруч плато, що перебувало в руках росіян, місто проглядалося прекрасно і артилерія могла обстрілювати і розстрілювати все, що завгодно»[4].

Генерал Е. Раус весною 1944 р. застосував тактику, яка не дозволяла взяти місто в осаду. Однак і Червона Армія не мала наміру

---

[1] Журнал боевых действий 102 ск, л. с. 81-82.
[2] Журнал боевых действий 112 сд, л. 157.
[3] Журнал боевых действий 23 ск, л. 105-об.
[4] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 384.

повторити невдалі спроби в липні 1944 р. Радянські прориви на півночі і сході від позицій XIII армійського корпусу і небезпека оточення в районі Бродів змусили німецьке командування залишити Броди з власної ініціативи.

У ніч з 16 на 17 липня розпочався вивід військ з Бродів, а в першій половині дня відхід частин на оборонну лінію «Принц Євгеп», що була розбудована в районі Волохи - Заболотці - Гутисько Турянське. Таким чином самі ж Броди в липневих боях не зуміла відіграти якоїсь важливої ролі.

З журналу бойових дій 102-го стрілецького корпусу:

«Противник протягом ночі і першої половини дня чинить вогневий опір, а з другої половини дня, прикриваючись мобільними загонами, посиленими мінометами, на окремих ділянках дрібними групами проводить контратаки, відходить в південно-західному напрямку.

Корпус… перейшов в наступ по всьому фронту і в 19.00 силами 172 сд оволодів важливим опорними пунктом оборони противника м. Броди і веде бій за Станіславчик, Смільно»[1].

Лівофлангова 117-а гвардійська стрілецька дивізія, яка також переслідувала противника в районі Бродів, до кінця дня вийшла на рубіж Смільне - Боратин – Волохи.

У зв'язку з відходом німецьких частин з Бродів у західному напрямку і частковим виведенням військ на лівий берег Західного Бугу в районі Буськ - Кам'янка Струмилова, а також результати бойових дій в першій половині дня 17 липня 1944 р., поставили під сумнів можливість виконання завдання дня щодо оточення Бродівського угруповання противника стрілецькими дивізіями 23-го, 102-го і 27-го корпусів в районі Соколівка - Топорів.

У штабі 1-го Українського фронту вирішили підстрахувати стрілецькі дивізії і доручили затягнути зашморг оточення Кінно-механізованій групі генерала Баранова і 3-й Танковій Армії Рибалка, а стрілецьким корпусам 13-ї і 60-ї Армій було поставлене завдання розчленувати і знищити Бродівське угруповання.

Із шифротелеграми штабу 1-го УкрФ за № 18441 від 17.7.44 (передано в 13.40):

«Баранову, Рибалку, Пухову, Курочкіну.

Копії: Жарову, Антонову:

Група Баранова на підступах до Кам'янка Струмилова. Рибалко зайняв Красне і наступає на захід.

---

[1] Журнал боевых действий 102 ск, с. 82.

Н а к а з у ю:

Оточити і знищити Бродівське угрупування противника, не допустити його відходу на захід.

Баранову після зайняття Кам'янка Струмилова викинути загін в Деревляни, Стрептув для зв'язку з Рибалко.

Рибалку оволодіти Буськ і залишити сильний заслон на північ і північний схід.

Пухову на всьому фронті перейти в рішучий наступ, розчленити Бродівське угрупування противника, оточити і знищити його.

Курочкіну оволодіти Підгірці, Ожидів і не випустити на захід і південний захід Бродівську групу противника.

23 СК рішуче наступати, вийти з лісів і перетяти шосе Ожидів , Білий Камінь.

Конєв, Кальченко, Соколовський»[1].

23-й стрілецький корпус - дивізія «Галичина». Продовження позиційної рівноваги

Напередодні 17 липня штаб 23-го стрілецького корпусу одержав наказ продовжувати наступ і до кінця дня головними силами 68-ї гвардійської і 99-ї стрілецьких дивізій вийти на рубіж: Ясенів - вис. 363, що на північному сході від Загірців, - Трембачівка – Олесько – Ожидів - Білий Камінь[2].

23-й стрілецький корпус відновив наступальні дії о 7.30 після півгодинної артилерійської підготовка. Силами 68-ї гвардійської дивізії йому вдалося оволодіти населеними пунктами Голубиця, Пеняки, де стрілецькі батальйони закріплювали здобутий рубіж. Натомість 99-а стрілецька дивізія протягом дня відбивала контратаки противника в районі сіл Майдан, Опаки, Колтів і на окремих ділянка змушена була навіть відступити.

Згідно з даними журналу бойових дій корпусу, протягом дня противник провів 18 атак силою від роти до батальйону піхоти при підтримці 3-7 самохідних гармат кожна.

Полковник С. Адрющенко, начальник штабу 23-го стрілецького корпусу:

«С утра 17 июля разгорелись упорные бои за Опаки, Колтув. Гитлеровцы, боясь окружения, стягивали в эти районы большую часть своих сил…

---

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 113.

[2] Журнал боевых действий 23 ск, л. 106-об.

В связи с быстрым продвижением 15-го стрелкового корпуса фронт нашего наступления расширился до 20 километров. Между полками и батальонами образовались большие разрывы. Используя это, немцы выбросили во фланг 68-й гвардейской дивизии десант автоматчиков на бронетранспортерах с задачей приостановить наступление наших частей. Их удар приходился в стык между 1-м и 2-м батальонами 202-го гвардейского стрелкового полка. Завязался жестокий бой…

Ценой больших потерь противнику удалось в конце концов потеснить наши подразделения в районе поселка Опаки и овладеть его юго-западной частью, а также остановить наше продвижение перед крупным поселком Колтув. Наши неоднократные попытки овладеть этим населенным пунктом потом успеха не имели»[1].

У журналі бойових дій 99-ї стрілецької дивізії розкриті деякі подробиці бою за Опаки, в районі якого діяли частини 206-го стрілецького корпусу.

З журналу бойових дій 99-ї стрілецької дивізії:

«Противник силою до 2-х б-нів з 7 самохідними гарматами із р-ну Руда Колтівська атакував підрозділи 206 сп; в 4.00 силою до 2 рот піхоти в напрямку Опаки і в 11.00 – силою до 2 рот піхоти з 7 самохідними гарматами в напрямку «Винзавод», півд. окраїна Верхобуж і змусив 206 сп відійти на рубіж струмка в Опаки, півд. окр. Верхобуж»[2].

За свідченням штабу 23-го стрілецького корпусу, противник оволодів лише південно-західною частиною села Опаки, що розміщена на правому березі місцевого струмка. Однак деякі інші військові штаби, зокрема 367-го важкого самохідно-артилерійського полку, вказують на те, що противник опанував і північно-східною частиною села, що розкинулася на лівому березі місцевого струмка.

Із звіту про бойові дії 367-го важкого самохідно-артилерійського полку:

«На підставі бойового розпорядження штабу 31 ТК полк з 10.00 здійснив марш до діброви, що біля Копанє[3]. О 16.00 полк вийшов на закриті ВП [вогневі позиції] і підготував вогонь на Чепелє, Опаки, Копаки [можливо, Пеняки], Гута Пеняцька. З 20.00 вів вогонь по Опаки. Ведучи вогонь, полк знищив одну артбатарею на північно-східній окр. Опаки»[4].

У зв’язку з просуванням частин 336-ї стрілецької дивізії

---

[1] Андрющенко С. А. Начинали мы на Славутиче.., с. 174-175.

[2] Журнал боевых действий 99 сд, л. 4.

[3] *Копанє* - хутір на північному заході від с. Манаїв.

[4] Отчет о боевых действиях 367 гв. тсап, л. 18.

залишився незахищеним лівий фланг 23-го стрілецького корпусу. Нащупавши цей розрив, противник на бронетранспортерах і танках викинув десант автоматників в р-н Колтів, а далі прорвався до Кругова, вийшовши в район розташування штабних і тилових частин 23-го стрілецького корпусу, а також артилерії з числа частин посилення. 3-й дивізіон 33-ї армійської гарматної артилерійської бригади, що розміщувався на південь від Кругова, змушений був відбивати контратаки, ведучи вогонь прямою наводкою.

Із доповіді про бойову діяльність 33-ї армійської гарматної артилерійської бригади у Бродсько-Золочівській операції:

«[Противник] вирішив перерізати артерію, що живила всі наступаючі частини всім необхідним, в районі Кругув, пустивши на Кругув до 15 танків і до полку піхоти…

В р-ні, що 1 км на південь від Кругува, був залишений 3-й дивізіон із завданням вести вогонь по Сасув, Руда Колтувська, Побоч і бути готовим до відбиття контратак із напрямків Верхобуж, вис. 371.0.

…Дивізіон, не маючи перед собою прикриття піхоти, протягом дня 17.07.44 р. вогнем прямою наводкою із гармат і вогнем із особистої зброї відбив три контратаки противника»[1].

У штабі 6-го гв. кавалерійського корпусу уточнюють, що противник до 11.00 завдав удару з району Опаки в напрямку Колтова і Кругова, в результаті якого розширив контрольований район біля цих населених пунктів[2].

За даними розвідки, в Колтові було зосереджено більше батальйону піхоти і до 10 танків; на вис. 374.0, що південному сході від Колтова, – до роти піхоти. А в діброві, що на заході від Кругова, закріпилися до роти автоматників, 2 танки і 4 самохідні гармати. Значна частина атакуючого угруповання перебувала і в самому Кругові.

Згідно з даними журналу бойових дій 6-го гв. кавалерійського корпусу, наказ про атаку на противника в Кругові отримав один ескадрон 49-го кавалерійського полку 8-ї кавалерійської дивізії. За підтримки танкового батальйону кавалеристи до 12.00 вибили німецькі групи з села[3].

---

[1] Боевые действия 33 апабр в Бродско-Золоческой операции, л. 84.

[2] Журнал боевых действий 6 гв. кк, л. 309.

[3] Журнал боевых действий 6 гв. кк, л. 309.

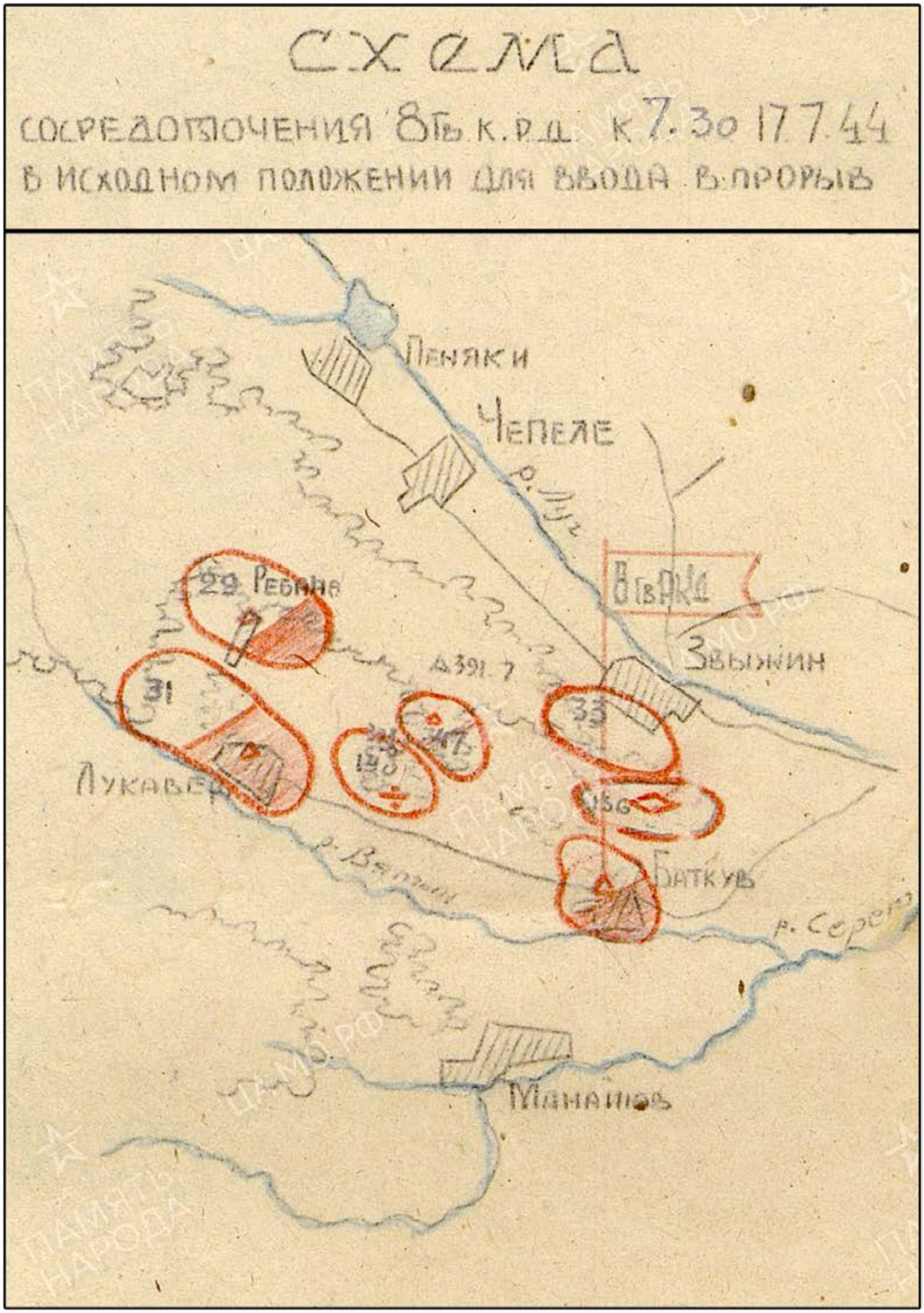

Рис. 2-17-6. **Схема зосередження 8-ї гв. кавалерійської дивізії для планованого введення у прорив 17.07.1944 р. у складі Кінно-механізованої групи генерала Соколова.** *[ПН].*

У районі Кругова відбувся перший бій підрозділів Кінно-механізованої групи генерала Соколова у Львівській операції. Напередодні Кінно-механізована група отримала нове завдання – замість входження в прорив з околиць Заложців к напрямку Золочева зосередитися в районі Манаїв – Лукавець – Батьків для входження в напрямку Кругів – Колтів – Сасів – Білий Камінь – Буськ.

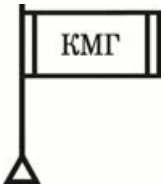

Кінно-механізована група генерала Соколова - 6-й гвардійський кавалерійський корпус і 31-й танковий корпусу. Людей – 31488, танків і САУ – 242, гармат – 170, мінометів – 282, реактивних мінометів – 20.

6-й гв. кк генерал-лейтенанта Соколова - 8-а, 8-а гв. і 13-а гв. кавалерійські дивізії. Особовий склад – 21 668 рядових, сержантів і офіцерів. Коней – 15696. Танків – 87, самохідних установок СУ-76 і СУ-85 – 28, гвинтівок – 10169, автоматів ППД і ППШ – 3836, ручних і станкових кулеметів – 582, мінометів – 188[1].

31-й тк генерал-майора Григор'єва – 100-а, 237-а і і 242-а танкові бригади, 65-а мотострілецька бригада, 367-й гв. важкий самохідно-артилерійський полк, 1442-й легкий самохідно-артилерійський полк та ін. Особовий склад – 9820 рядових, сержантів і офіцерів[2]. Танків – 87, самохідних установок СУ-76 і СУ-152 – 40.

Найближчим завданням 31-го танкового корпусу стало оволодіння Колтовом. Від цього залежала перспектива введення у прорив всієї Кінно-механізованої групи генерала Соколова.

БОРОТЬБА ЗА КОЛТІВСЬКИЙ КОРИДОР

Колтівський вузол оборони німецьких військ, або «Колтівська тріщина»

На думку начальника штабу 359-ї стрілецької дивізії Ховріна, Колтівський вузол оборони німців виявився 17 липня 1944 р. найбільш гарячою точкою на фронті 60-ї Армії. Саме він розглядався як головний плацдарм для виходу Бродівського угруповання німців

[1] Журнал боевых действий 6 гв. кк, л. 299.

[2] У це число не ввійшов склад управління корпусу і кількох допоміжних частин.

на з'єднання з головними силами 1-ї Танкової Армії і загрожував закриттям пробитого червоноармійськими військами Колтівського коридору.

Підполковник Ховрін, начальник штабу 359-ї стрілецької дивізії:

«Опорные пункты "Колтувского узла" – это Колтув и высота 374.0. Каждый из них имел развитую сеть траншей и ходов сообщения между ними и в тыл, дзоты и пулеметные ячейки, начиненные множеством огневых средств, мощные блиндажи и укрытия, огневые позиции артиллерии и минометов, минные поля, прикрывающие Колтув и высоту с востока, юга и запада, проволочные заграждения в 2–3 кола, опутывающие опорные пункты вражеской обороны»[1].

До 23.00 оволодіти Колтовом – таке завданням одержав 31-й танковий корпус. Для його виконання були задіяні 237-а і 100-а танкові бригади, а також один мотострілецький батальйон 65-ї мотострілецької бригади.

Зі звіту про богові дії 31-го танкового корпусу:

«О 17.00 17.07.44 р. командир 237 ТБр особисто одержав наказ від Командуючого БТ і МВ 1-го Укр. фронту вибити противника із Колтув і оволодіти Колтув. Розширивши цим горловину, через яку 3-я ТА вийшла в оперативну глибину оборони противника. В 19.30 17.07.44 р. це ж завдання від командира 31 ТК одержали 100 ТБр і один мотострілецький батальйон 65-ї МСБр»[2].

Наступу 31-го танкового корпусу передували артилерійська підготовка і авіаційний удар штурмовиків Іл-2.

О 20.00 завдання завдати удару по гарнізону Колтова одержав 890-й штурмовий авіаційний полку 5-го штурмового авіаційного корпусу. На виконання завдання вилетіла група у складі 18 машин Іл-2, ведучий групи – командир полку підполковник Киреєв. Першу атаку літаки провели колоною по 6 літаків у ланці, а потім перегрупувалися в коло і здійснили три заходи.

З огляду бойових дій 5-го штурмового авіаційного корпусу:

«Під час першого заходу були скинуті бомби, а в наступних діяли штурмовкою, ведучи вогонь з гармат і кулеметів. Під час першої атаки противник намагався протидіяти рушнично-кулеметним вогнем, а потім жодного опору не було… В результаті бомбардування

[1] Ховрин Г.С. Священная память Урала.
[2] Отчет о боевых действиях 31 тк, с. 6.

штурмовиків в пункті Колтув спричинено один вибух великої потужності, очевидно зірваний склад з боєприпасами, створено до 8 осередків пожежі»[1].

З 21.00 31-й танковий корпус частиною сил вів бій за оволодіння Колтовом, 237-а танкова бригада атакували противника в напрямку Нуще - Дерев'янка - вис. 374.0 – Колтів. Натомість 100-а танкова бригада разом з одним мотострілецьким батальйоном 65-ї мотострілецької бригади завдавала удару з Кругова в напрямку вис. 302.0 - Колтів[2].

Завдання щодо оволодіння Колтовом до 23.00 17.07.1944 р. танковий корпус не виконав. У штабі КМГ Соколова вважали, завдання «по оволодінню Колтув було невиконане через складну місцевість в районі Колтув і неможливості маневру танками. Крім того організація атаки на Колтів ускладнювалася тим, що для оволодіння цим районом було поставлене завдання іншим частинам, з якими необхідно було узгодити взаємодію, в той час як на узгодження питань взаємодії не було достатньо часу»[3].

Згідно з рішенням командира 31-го танкового корпусу генерал-майора Григор'єва чергова атака на Колтів була призначена на 4 год. світанку 18.4.44 р. Але й вона не досягла своєї мети. Танкові частини, втративши 4 танки згорілими і підбитими, більше ста людей вбитими і пораненими, були змушені відійти на вихідні становища.

Обговорюючи результати боїв за Колтів протягом дня 17 липня 1944 р., командування 23-го стрілецького корпусу дійшло висновку, що вийти з критичної ситуації неможливо без введення у бойові дії резервної 359-ї дивізії. Саме це питання командир корпусу генерал Михайло Григорович і начальник штабу полковник Сергій Андрющенко порушили перед командуючим 60-ю армією, коли П. Курочкін 17 липня 1944 р. прибув на спостережний пункт 23-го корпусу.

«Командарм прибыл вечером. Григорович встретил его, доложил о положении дел и обратился в заключение к Курочкину с просьбой разрешить использовать 359-ю дивизию.

— Спешите, Михаил Фролович.

---

[1] Обзор боевой деятельности 5 шак РГК КА, л. 314.

[2] Отчет о боевых действиях 31 тк, с. 6.

[3] Журнал боевых действий 6 гв. кк, л. 310.

— Нет, товарищ командующий. У нас с противником сейчас фактическое равновесие сил. Его надо нарушить. И в нашу пользу, конечно!

— А вы попробуйте сманеврировать. Соберите кулак и бейте!

— Уже били, товарищ командующий. Не получается...»[1].

Після детального обговорення обстановки командарм Курочкін визнав аргументи представників 23-го стрілецького корпусу переконливими і розпорядився про висунення в район Колтова 359-ї Ярцівської стрілецької дивізії, що до того перебувала в урочищі «Ярославецький Ляс».

Згідно з усним розпорядженням командуючого 60-ю Армією передові батальйони 1194-го і 1198-го стрілецьких полків виступили з району Білокриниці і Оліїва в напрямку Колтова о 19.20 із завданням атакувати і знищити противника в опорних пунктах Колтів і на висоті 274.0. Їм на допомогу в район Обертасова висувався 908-й стрілецький полк 246-ї стрілецької дивізії. Стрілецькі частини мали налагодити взаємодії з танковими бригадами 31-го танкового корпусу і вже 18 липня оволодіти Колтовом.

Золочів – Сасів. Розширення західних воріт Колтівського коридору

Якщо 16 липня 1944 р. західними воротами Колтівського коридору була приблизно 5-кілометрова ділянка між Сасовом і Золочевом, а саме відтинок в районі Дубина - Єлиховичі, то в ніч на 17 липня і протягом самого дня були здійсненні спроби розширити цей прохід за рахунок здобуття Сасова і Золочева.

У журналі бойових дій 322-ї стрілецької дивізії бої за Золочів відзначені дуже побіжно. З журналу випливає, що станом на 14.00 16 липня 1944 р. 1089-й стрілецький полк вів бої за висоту 291.0, що на півдні від Єлихович, а 1085-й полк – на східній окраїні Золочева в районі двох церков.

З журналу бойових дій 322-ї стрілецької дивізії:

«1089 сп, оволодівши Тростянець Малий, Монастирок, Зозулі, двома батальйонами перерізав шосейну дорогу Сасів – Золочів, продовжує вести бій за висоту 291.0.

1085 сп, оволодівши хуторами, що на південному сході і півдні від Тростянець Малий, Загуж, Вільки, східніше і західніше від Бенюв,

[1]Андрющенко С. А. Начинали мы на Славутиче.., с. 175-176.

двома батальйонами форсував р. Злочувка і веде бій на східній окраїні м. Золочів, за садом в р-ні двох церков»[1].

У журналі бойових дій 1085-го стрілецького полку, який вів безпосередні бої за Золочів, відзначалося, що противник чинив «запеклий опір, чіпляючись за кожний дім, кожну повітку», але під натиском стрілецьких батальйонів був вимушений відходити в західному напрямку[2].

Генерал-майор Лащенко, командир 322-ї стрілецької дивізії:

«На улицах Золочева стрелки широко и смело применяли обход и охват, блокируя многочисленные группы противника, засевшего в прочных сооружениях. Наиболее мощный узел сопротивления оказался в здании городской тюрьмы, которое штурмовала 9-я рота. Ее командир лейтенант В. И. Гекало, оценив обстановку, отказался от лобовой атаки. Оставив перед фасадом тюрьмы группу бойцов для отвлекающего маневра, он с остальными обошел опорный пункт, ворвался в него с тыла и разгромил его гарнизон. Сам Гекало был при этом ранен, но не оставил роту, пока не убедился, что сопротивление врага сломлено. Заменивший его лейтенант И. М. Галушко немедленно начал преследовать отходящего противника»[3].

Генерал Лащенко згадує про відважний вчинок командира батареї 886-го артилерійського полку Новикова, який під час бою перебрався у захоплену німецьку самохідку, зарядив гармату і особисто підбив німецький танк[4].

У боях за Золочів брала також участь 22-а гвардійська мотострілецька бригада 6-го танкового корпусу, яку підтримував 272-й гвардійський мінометний полк 4-ї Танкової Армії.

Золочів, згідно з даними штабу 60-ї Армії, був взятий близько 7-ї години ранку 17 липня 1944 р.

З бойового донесенням штабу 60-ї Армії за № 00708 від 17.7.44 р.:

«Армія… до 7.00 17.7.44 р. частинами 15 СК, зламавши впертий опір противника, оволоділа значними опорним пунктом німців і вузлом шосейних і залізничних доріг на комунікації Львів – Тарнопіль – містом Золочів»[5].

---

[1] Журнал боевых действий 322 сд., л. 127-128.
[2] Журнал боевых действий 1085 сп, л. 80.
[3] Лащенко П. Н. Из боя — в бой, с. 315.
[4] Лащенко П. Н. Из боя — в бой, с. 316..
[5] Боевое донесение штаба 60 А (17.07.1944, № 708).., л. 61.

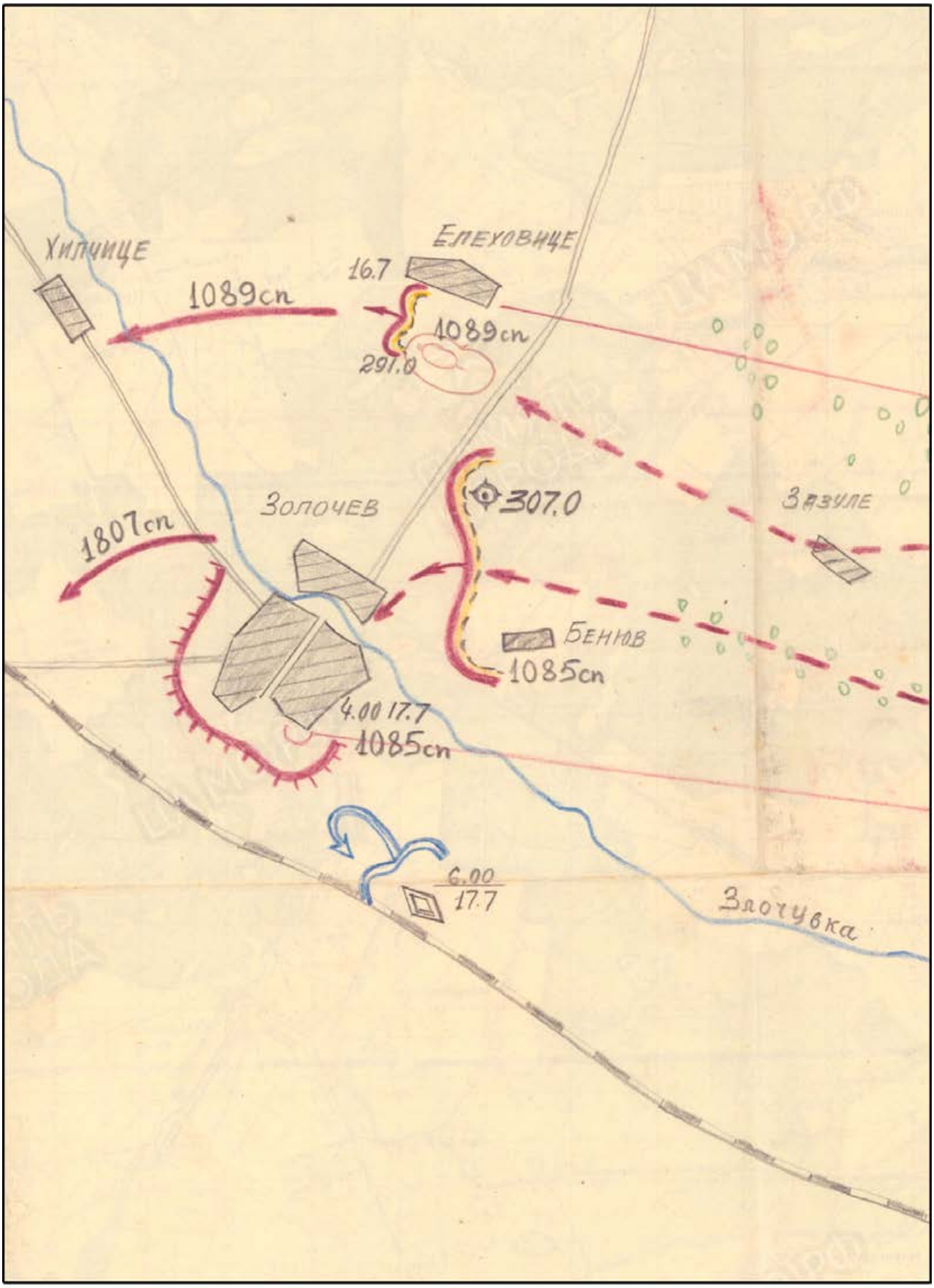

Рис. 2-17-7. **Бойові дії частин 322-ї стрілецької дивізії 16-17 липня 1944 р. в районі Золочева.** *[ПН].*

Саме з огляду на важливе значення Золочева як важливого вузла транспортних комунікацій, німецькі війська здійснили кілька контратак, щоб повернути контроль над містом. Одна з перших була проведена вже о 8-й годині ранку, коли 10 танків з району Ясенівці і 8 танків з району Вороняки наступали на Золочів. Ще одна контратака була організована з району Плугова, однак вона також була відбита підрозділами 322-ї стрілецької дивізії *(рис. 2-17-7)* .

Згідно з бойовим донесенням штабу 322-ї стрілецької дивізії, із Золочева відходили розбиті частини 349-ї піхотної дивізії. На заході від Золочева противник прикривався окремими групами піхоти і танків 8-ї танкової дивізії, 14-ї добровольчої Галицької СС-дивізії і штурмового батальйону 1-ї Танкової армії[1].

Значно менших успіхів досягла 17 липня 1944 р. на правій стороні Колтівського коридору 336-а стрілецька дивізія 15-го стрілецького корпусу, яка за підтримки 59-го танкового полку і 1827-го самохідно-артилерійського полку Су-152 мала завдання розширити горловину прориву в районі Сасова. З цією метою планувалося оволодіти цим населеними пунктом, відкинувши противника за річку Західний Буг і не дати можливості йому прорватися на південь. Однак внаслідок контратак Сасівсько-Колтівського угруповання німецьких військ у першій половині дня, а особливо в післяобідню пору, позиції 336-ї дивізії виявилися прорваними і в районі Тростянця Малого противнику вдалося на короткий час перекрити Колтівський коридор.

Друга спроба входження у прорив 4-ї Танкової Армії

О 1.15 командуючий військами 1-го Українського фронту маршал Конєв особисто передав по ВЧ начальнику штабу 4-ї Танкової Армії генерал-майору Упману бойовий наказ, який зобов'язував Армію увійти в прорив на світанку 17 липня 1944 р. в напрямку південніше або північніше від Золочева.

О 2.00 17.07 на адресу командуючого 4-ю Танковою Армією генерал-полковника Лелюшенка від Військової ради 1-го Українського фронту прийшов шифронаказ за № 18392/ш, який підтверджував попередній усний наказ, але уточняв, що введення прорив 4-ї ТА має відбутися на ділянці 60-ї Армії в напрямку Тростянець Малий – Золочів - Перемишляни.

---

[1] Боевое донесение штаба 322 сд. № 179, 18.07.1944 г., л. 30.

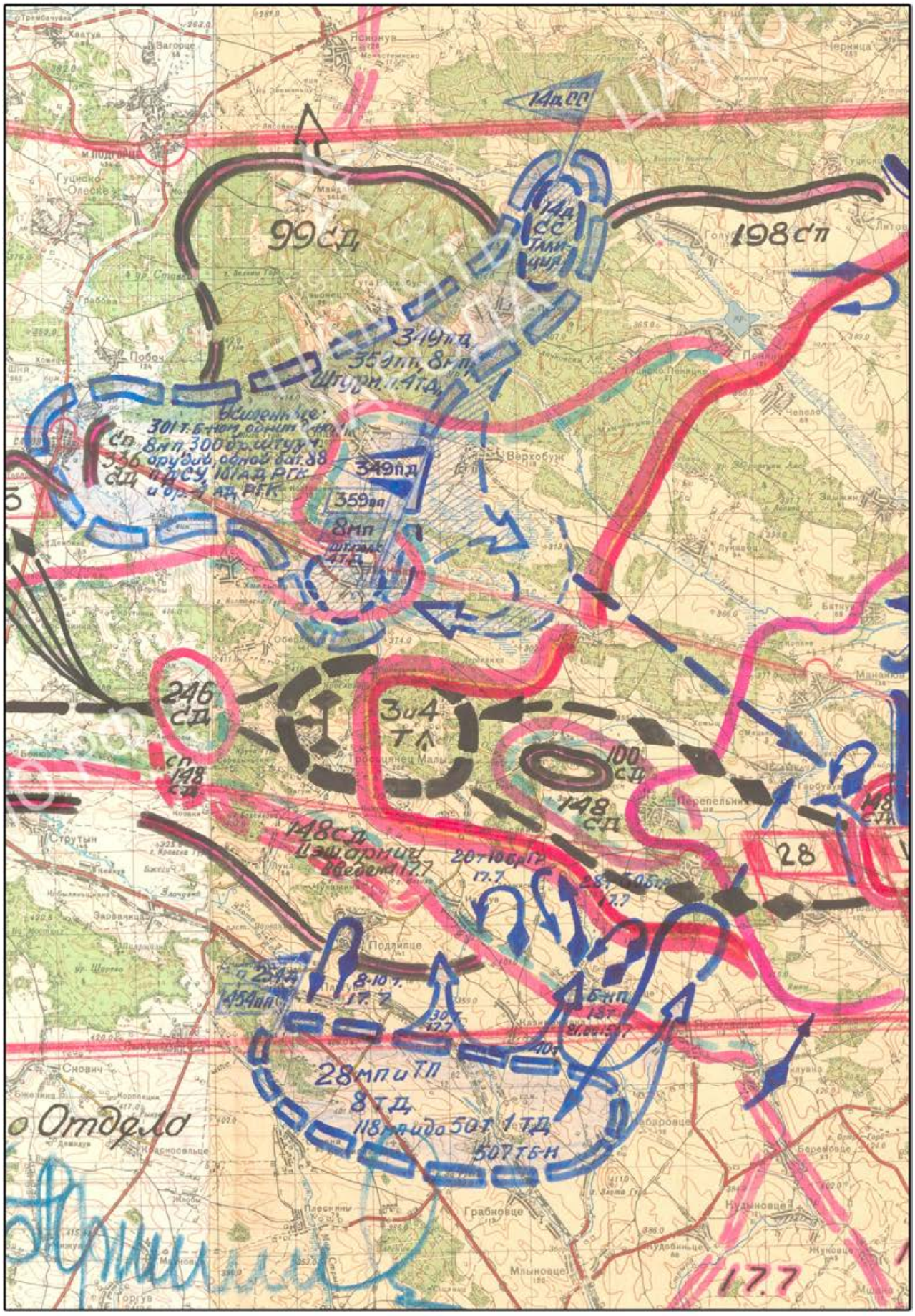

Рис. 2-17-8. **Боротьба за Колтівський коридор 17 липня 1944 року.** *[ПН].*

О 4.00 17.7.44 р. війська Танкової Армії, після перегрупування, перейшли в наступ.

10-й танковий корпус був ведений у прорив за маршрутом 3-ї Танкової Армії через Нище - Тростянець Малий – Зозулі на Золочів, маючи наказ обходити опорні пункти противника. Однак пройти тіснину Колтівського коридору в районі Нище і Тростянця Малого змогли лише передові загони корпусу – 61-а танкова бригада, а слідом за нею - 63-а танкова бригада з 72-м важким танковим полком.

Згідно з повідомленнями 6-го механізованого корпусу, передова група 10-го танкового корпусу вже до 12 години дня вийшла в район Золочева, однак інші частини, а саме 29-а мотострілецька бригада, 62-а танкова бригада та інші підрозділи застрягли в Колтівському коридорі у зв'язку з активними діями німецьких військ з північного і південного напрямків.

З журналу бойових дій 6-го гв. механізованого корпусу:

«О 12.00 17.7.44 р. одержана шифровка № 822 Командуючого 4 ТА генерал-полковника Лелюшенка, згідно з якою корпусу було поставлене завдання – з попередніми засобами посилення наступати в напрямку Івачув - Підлипце, у взаємодії з частинами 28 СК знищити противника в районі Івачув - Підлипце, а в подальшому розвивати успіх в загальному напрямку Зарваниця – Вороняки - Майдан Гологурський – Гологури - Унюв і далі в західному напрямку»[1].

Командир мехкорпусу вирішив передислокувати війська в район Тростянець Малий - Середня Буда – Нуще і підготувати передові частини для атаки.

Корпус планувалося ввести у дію в напрямку, на якому попереднього дня досягла успіху 148-а стрілецька дивізія 15-го стрілецького корпусу. Вибивши противника з населених пунктів Івачів, Підлипці, вона з боями вийшли на лінію залізниці по обидві сторони від Плугова. Однак успіх батальйонів 148-ї стрілецької дивізія не вдалося розвинути чи хоча б закріпити. Близько 12 години дня 17 липня 1944 р. противник з рубежу залізниці на ділянці Плугів – ст. Плугів силою до 40 бронеодиниць з мотопіхотою розпочав контратаку проти 507-го і 654-го стрілецьких полків 148-ї дивізії і, під дією сильного вогню танків, відтіснив їх в Підлипці та Івачів[2].

О 17.00 противник 15 танками і батальйоном піхоти з напрямку Плугів атакував 507-й стрілецький полк в Підлипцях і відтіснив його

[1] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 18.

[2] Выписка из журнала боевых действий 148 сд, л. 26.

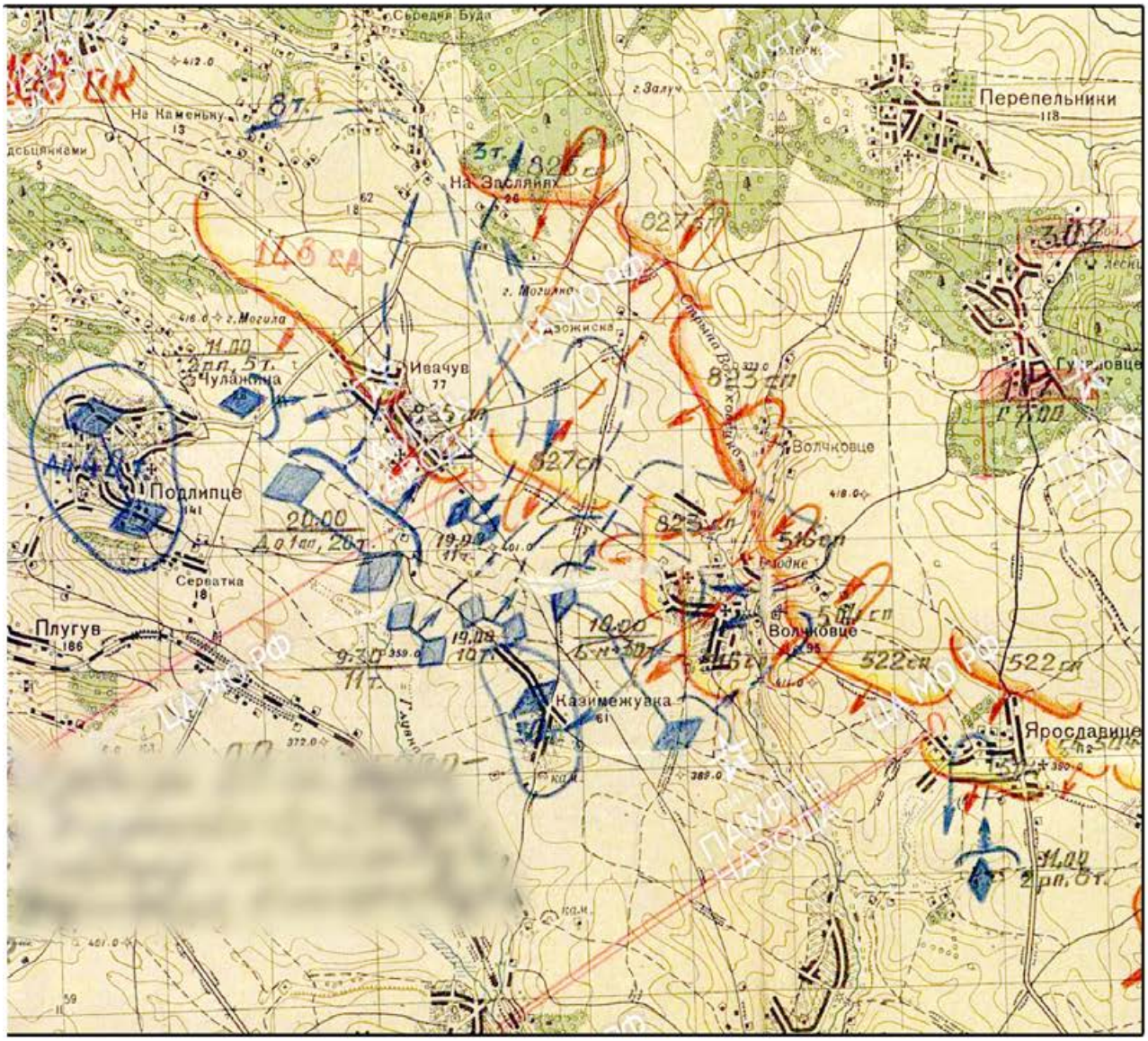

Рис. 2-17-9.
Схема бойових дій дивізій 28-го стрілецького корпусу з відбиття німецьких танкових контратак 17.07.1944 р.

на північне узлісся лісу, що на південні від населеного пункту На Каменьку; одночасно до 30 бронеодиниць з двома батальйонами піхоти атакували Івачів, вибивши 654-й полк на північний захід.

Водночас під ворожий натиск потрапили підрозділи 302-ї стрілецької дивізії біля Двожиська. Противник силою до 25 танків і самохідок у супроводі батальйону мотопіхоти атакував 507=й стрілецький полк і потіснив його в напрямку На Каменьку[1].

У штабі 6-го механізованого корпусу констатували:

> «У другій половині дня противник, перейшовши в наступ, збив польові частини із зайнятого рубежу і став поступово просуватися в північному напрямку. До 18.00 оволодів висотою 412.0, На Каменьку і Середня Буда»[2].

Тимчасове перекриття Колтівського коридору в районі Нище - Тростянець

Вже зранку, після проходження через Колтівський коридор основних частин 3-ї гвардійської Танкової Армії, а також передових частин 4-ї Танкової Армії, в коридорі почала назрівати криза, пов'язана з німецькими контратаками з районів Плугова і Колтова з метою закрити коридор прориву Червоної Армії.

Оперативна група штабу 8-ї гвардійської кавалерійської дивізії, яка вивчала маршрут планованого входження в прорив у складі Кінно-механізованої групи генерала Соколова в районі Кругів – Колтів - Сасів і перебувала в бойових порядках 15-го стрілецького корпусу, повідомляла:

> «Зранку 17.7.44 р. [противник] силою до 15 танків прорвався із Колтув на Нуще і до 30 танків з Плугув на Нуще»[3].

У штабі 15-го стрілецького корпусу уточнювали, що північне угруповання противника особливу активність проявляло на двох напрямках, а саме Кругів – Нуще і Колтів – Обертасівс - Тросянець Малий[4].

Натомість у штабі 1-ї Армійської групи гвардійських мінометних частин 1-го Українського фронт вважали, що головною ціллю німецьких контратак був Гарбузів. Саме на нього було спрямоване вістря контратак північного і південного угруповань.

---

[1] Выписка из журнала боевых действий 148 сд, л. 26-об.
[2] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 18-19.
[3] Боевое донесение № 5 штаба 8 гв. кд от 17.07.1944.., л. 17.
[4] Выписка из журнала боевых действий 15 ск, л. 45.

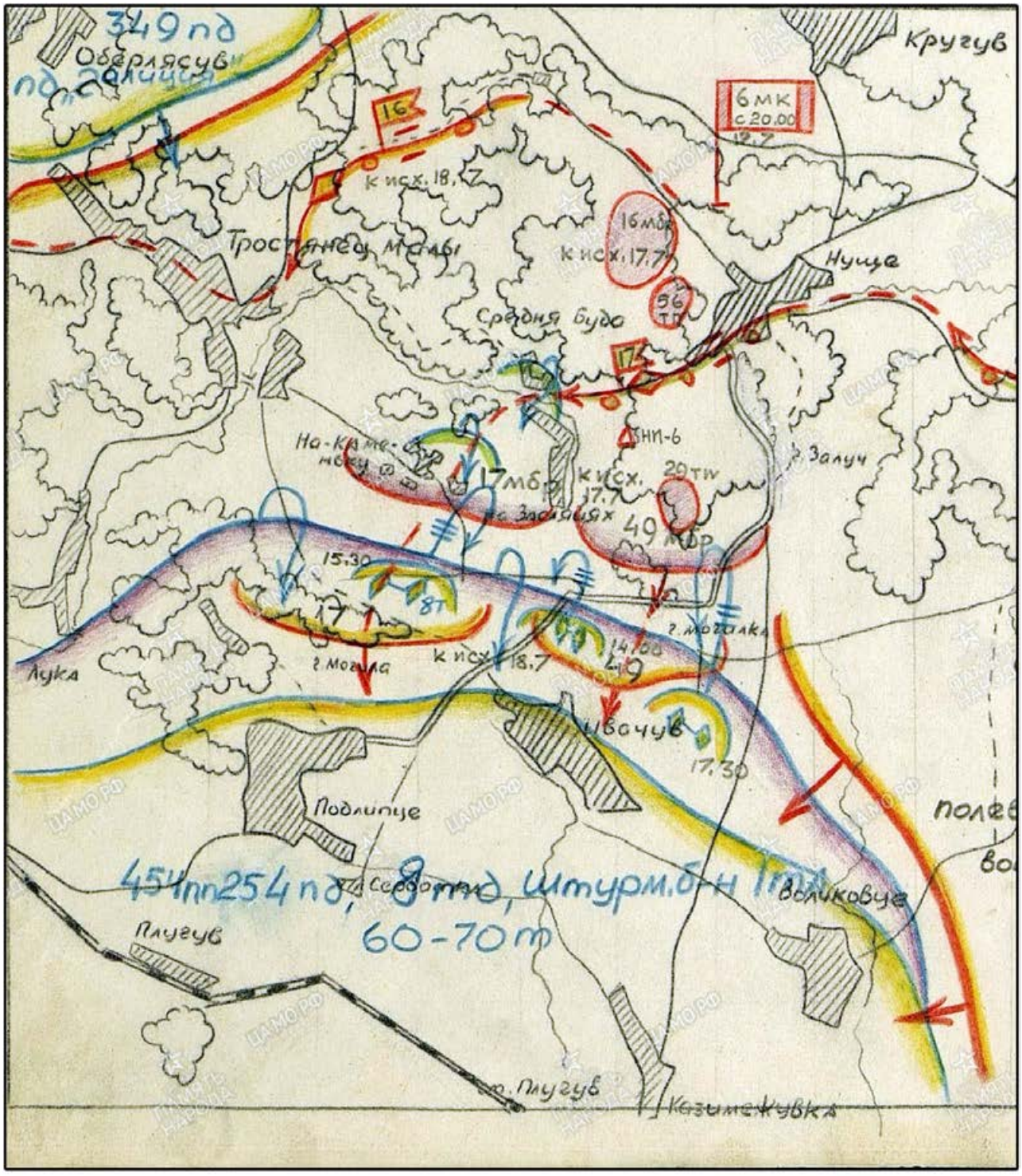

Рис. 2-17-10. **Схема боїв 6-го механізованого корпусу 4-ї Танкової Армії в Колтівському коридорі 17-18 липня 1944 р.** *[ПН].*

З доповіді 1-ї Армійської групи гвардійських мінометних частин 1-го Українського фронту:

«Противник, зосередивши в районі Сасів, Колтув частини 349 ПД, 14 дивізію СС «Галичина», 8 МП [8-ї ТД], 501 танковий батальйон; в районі Плугув – 8 ТД, 1 ТД, 357 ПД за підтримки 300 бригади штурмових гармат, 17 липня безуспішно намагався перейти в контрнаступ силами більш як батальйону піхоти за підтримки 15-20 танків з району Колтув в напрямку Кругув – Гарбузув, і з рубежу Плугув – Ярославице силою до 2-х полків за підтримки понад 20 танків в напрямку Перепельники – Гарбузув із завданням оточити наші частини, що діють в районі Золочів»[1].

Однак, які б не були головними напрями німецьких контрударів – на Тростянець Малий, на Нуще чи Гарбузів, вони в кінцевому підсумку мали за мету перерізати Колтівський коридор на одній із вразливих ділянок і перетяти комунікації червоноармійських частин, що прорвалися на захід. Тому ранкові удари завдавалися не тільки з районів Кругова, Колтова, але й Сасова.

У результаті проведених контратак німецькі частини відтіснили в південному напрямку підрозділи 336–ї стрілецької дивізії і захопили село Обертасів [Оберлясув], де перебув штаб 15-го стрілецького корпусу, і вийшли в район Нище - Тростянець Малий.

Генерал-майор Тертишний, командир 15-го стрілецького корпусу:

«Із Оберлясува я змушений був негайно піти і перервати радіозв'язок тільки тому, що вже за 100 метрів від мене перебували автоматники противника»[2].

Штаб 6-го гвардійського механізованого корпусу констатував, що на середину дня 17.7.44 на півночі Колтівського коридору противника частинами 349-ї піхотної дивізії і 14-ї піхотної дивізії СС «Галичина» займав рубіж вис. 318.0[3] - Колтів – Обертасів - Крутники і завдавав удару в південному напрямку, щоб з'єднатися зі Зборівським угрупованням, яке намагалося прорватися в напрямку на Нище[4].

У штабі 3-ї гвардійської Танкової Армії відзначали, що противник не тільки утримував у свої руках Колтів - справа, Підлипці

---

[1] Доклад о боевой деятельности ГМЧ 1 АОГ ГМЧ 1 УкрФ, л. 3.
[2] Львовская наступательная операция 60 А, л. 68.
[3] Помилка. Очевидно, вис. 313.0, що на північ від Кругова.
[4] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 18.

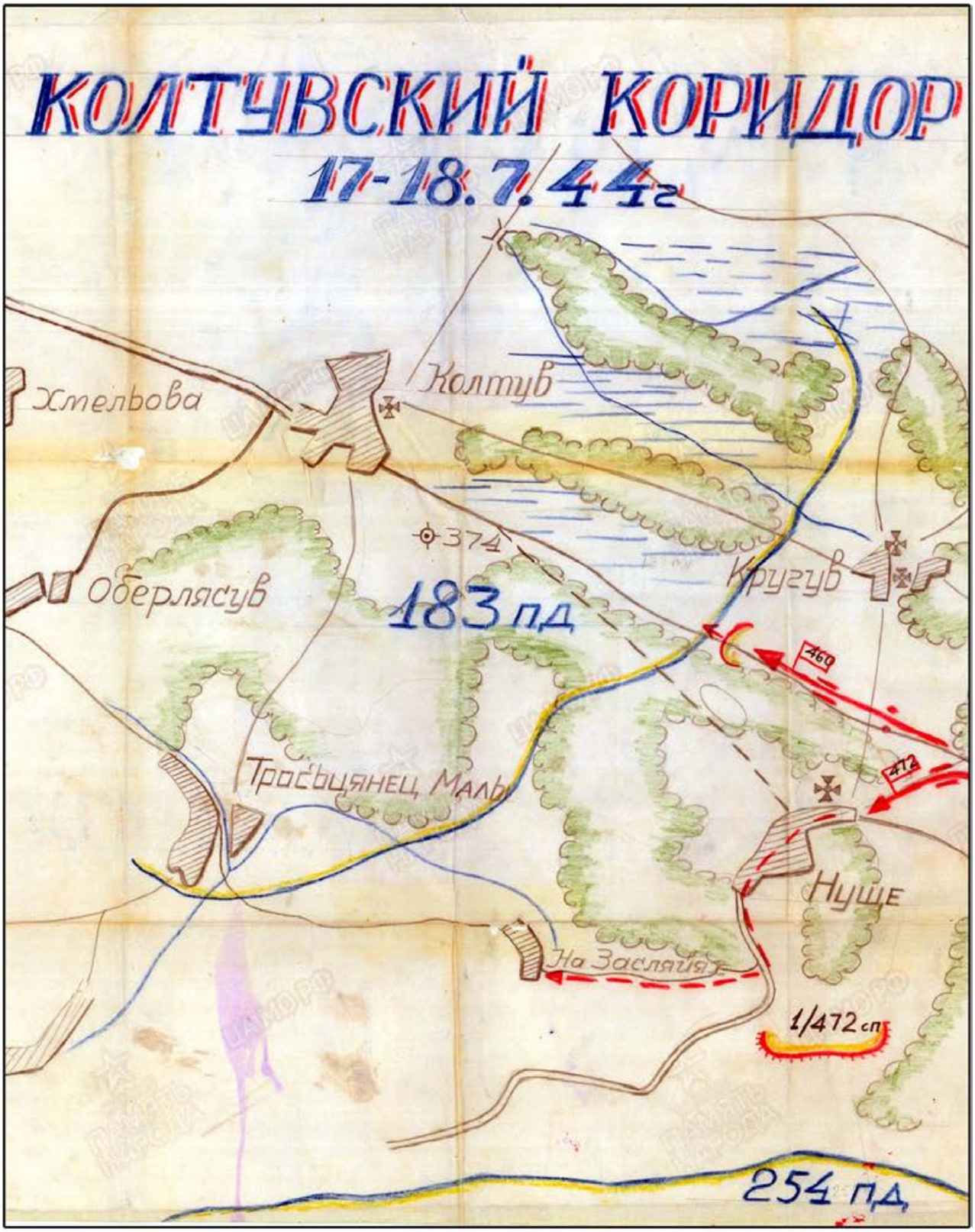

Рис. 2-17-11. **Протидія 100-ї стрілецької дивізії спробам закрити Колтівський коридор 17-18 липня 1944 року, коли німецькі війська завдали удару з району Колтова і захопили Тростянець Малий. Згідно з даними штабу 100-ї стрілецької дивізії в німецькому контрударі були задіяні підрозділи 183-ї дивізійної групи корпусної групи "С", перекинуті сюди з району Бродів.**

та Івачів - зліва, але й продовжував стискати цей вузький прохід. Стрілецькі дивізії 60-ї Армії не були спроможні розширити прорив на флангах. Зборівське угрупування противника, силою до 150 танків, за підтримки піхоти та артилерії, тиснуло на ударне угрупування 38-ї Армцї і лівий фланг 60-ї Армії, загрожуючи закрити прохід на ділянці Колтів – Тростянець Малий.

Начальник штабу 3-ї гвардійської Танкової Армії надіслав шифротелеграму, отриману в 21.00:

> «Шевчено направлявся до вас з раціями. Надіслав донесення - 16 танків противника перетяли дорогу Нуще – Тростянець Малий. Де він зараз – не знаю. Медведьков і Степанцов повернулися, проїхати не змогли. Проволока (дротові лінії зв'язку. – А.К.) весь час порвана артобстрілами. Відновлюємо На 322 Сд натискають з півдня. Починає здавати…»[1].

Зі звіту про бойові дії 4-го гвардійського танкового корпусу:

> «У другій половині дня 17.7.44 р. противник зосередив районі Подлипце - Казімежувка до 120 танків, артилерію і піхоту і після сильного артилерійського нальоту перейшов в контратаку в напрямках: Івачув – 40 танків і до піхотного полку, Волчковце – 20 танків і до двох батальйонів піхоти. Одночасно силою до ПП і 12-15 танків контратакував із Колтув з явною метою закрити горловину прориву і вивести на південь оточене Бродівське угруповання»[2].

У журналі бойових дій 3-ї гвардійської Танкової Армії зазначали, що «у район Тростянець Малий прорвалася із району Івачів група важких танків з автоматниками… Комунікація Армії була тимчасово перервана»[3]. Натомість у звіті про бойові дії 3-ї гвардійської Танкової Армії наголошували, що 17 липня на Тростянець Малий прорвалася невелика група танків зі сторони Колтова і на кілька годин перерізала основну дорогу Армії[4].

Цю інформацію підтверджують і в штабі 100-ї стрілецької дивізії, яка 17 липня висувалася в район Кругова, Нище і Тростянця Малого, щоб усунути загрозу перекриття Колтівського коридору. На звітній схемі *(рис. 2-17-11)* відображені позиції сторін саме 17 липня 1944 р., коли внаслідок контратаки з району Колтова німецькі війська

---

[1] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 32.
[2] Отчет о боевых действиях 4 гв. тк, л. 75.
[3] Журнал боевых действий 3 гв. ТА, л. 17.
[4] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 33.

оволоділи населеними пунктами Обертасів, Тростянець Малий і західними околицями Кругова. Згідно з даними штабу 100-ї дивізії, з району Колтова удару завдавали підрозділи 183-ї дивізійної групи корпусної групи «С», перекинуті сюди з району Бродів[1].

У той час в район Тростянця Малого і Середньої Буди пробилися німецькі частини, що атакували з південного напрямку.

У журналі бойових дій 472-го стрілецького полку зафіксовано бій 3-го стрілецького батальйону в районі села Середня Буда, що між населеними пунктами Нище і Тростянець Малий. Тут червоноармійські стикнулися з ротою німецьких автоматників, які наступали за підтримки 10 танків. В результаті бою був підбитий із протитанкової рушниці один танк типу «Тигр» - відзначився командир взводу ПТР Петриченко, а молодший лейтенант Цибанов гранатою Ф-1, закинутою у відкритий люк танка, знищив екіпаж башти.

До кінця дня противник був вибитий із хуторів, що в районі Середня Буда і На Засляйях - північніше від Івачева[2].

У боях за ці населені пункти брали участь і підрозділи 6-го механізованого корпусу 4-ї Танкової Армії.

З журналу бойових дій 6-го мехкорпусу:

«У район зах. окраїни Нуще вийшов передовий загін 17 МБр і розвідники бригади в результаті бойових дій встановили, що Середня Буда зайнята противником силою до 2-х рот піхоти з танками. В результаті запеклого бою противник був вибитий з Середньої Буди, а також з висот 412,0 і На Каменьку. Подальше просування ПЗ було зупинено зосередженим вогнем танків противника з висоти 416.0 і артвогнем з Серватка, Плугів»[3].

Сильна стрілянина розгорілася 17 липня 1944 р. на великій території навколо спостережного пункту оперативної групи 3-ї гвардійської Танкової Армії, що розміщувався в районі хутора Овсисько. Офіцери, які прибували в оперативну групу, повідомляли

---

[1] Згідно з інформацією командира корпусної групи «С» генерал-лейтенанта Лянґе, підрозділи корпусної групи «С» брали участь у контрударі з району Колтова на південь вранці 18 липня 1944 р.. Мова йде про 339-у дивізійну групу, що 17 липня була перепідпорядкована 349-й піхотній дивізії. Втім, серед бойових груп могли бути і окремі підрозділи 183-ї дивізійної групи. відомості про яких потрапили до штабу 100-ї стрілецької дивізії.

[2] Журнал боевых действий 472 сп, л. 71.

[3] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 18-19.

тривожні вісті: Колтівський прохід закритий, прорватися можна лише під вогнем противника. Спостерігач на височині Братська гора зафіксував наступ німецьких частин з району Сасова на південь, де вони також намагалися закрити прохід. До Сасова надходили додаткові німецькі резерви.

У штабі 28-го стрілецького корпусу підрахували, що протягом дня противник організував проти 302-ї і 107-ї стрілецьких дивізій 7 атак силами до 2-х полків піхоти за підтримки до 110 бронеодиниць, внаслідок яких частково потіснив стрілецькі частини. Однак йому не вдалося встановити тісний зв'язок між північним і південними угрупованнями і на кінець дня рух по Колтівському коридору був відновлений.

У штабі 3-ї гвардійської Танкової Армії відзначили:

> «Під тиском піхоти 60-ї армії противник вночі відійшов із Тростянця Малого на південь. Таким чином коридор знову ожив – тили, автотранспорт, обози і окремі групи військ рушили в західному напрямку»[1].

Вимушене «бронювання» Колтівського коридору і підступів до нього

Кризова ситуація в Колтівському коридорі, що виникла 17 липня 1944 року, загрожувала паралізацією комунікацій і бойових дій двох танкових і однієї загальновійськової армій. Це спонукало до прийняття термінових контрзаходів. серед яких на перше місце було поставлене бронювання Колтівського коридору.

Щоб запобігти негативному розвитку кризової ситуації, генерал Рибалко наказав 6-му гвардійському танковому корпусу, що перебував в районі Красного, зупинити рух на захід. О 22.30 до штабу 3-ї гвардійської Танкової Армії, розміщеному в районі хутора Овсисько, прибув командир 91-ї окремої танкової бригади. Йому було наказано повернути бригаду на Сасів, щоб зайняти оборону на південь від нього і утримувати до підходу піхоти. Бригада була посилена одними самохідним артдивізіоном 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади і одним винищувальним протитанковим артилерійським полком. Невеликий загін від 91-ї танкової бригади

[1] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 33.

був виділений для прикриття дороги можливого руху противника з боку Білого Каменю на Почапи. Таким чином небезпека зі сторони Сасова і Білого Каменя здавалася усуненою[1].

Водночас командування 3-ї гвардійської Танкової Армії, зупинивши подальше просування на захід 6-го гвардійського танкового корпусу, який зайняв оборону в районі Куткір – Скнилів - Красне. Його передові загони одержали завдання діяти в напрямках Ляцьке - Вільшаниця – Глиняни, протидіючи можливому з'єднанню в цьому районі резервів противника з оточеними частинами Бродівського угруповання[2].

51-а гв. танкова бригади була викинута в район Скваряви, маючи передовий загін в Ляцьке. 22-а мотострілецька бригада з 1666-м винищувально-протитанковим артилерійським полком отримала наказ зайняти оборону на південно-східній окраїні Скнилова і в районі Борткова.

Південно-західний виступ Колтівського коридору прикривали підрозділи 10-го танкового корпусу 4-ї Танкової Армії. 61-а гв. танкова бригада – в Ляцькому, а 63-я гв. танкова бригада з 72-м окремим танковим полком – в Золочеві.

Натомість 62-а танкова бригада разом з 6-м механізованим корпусом та іншими частинами 4-ї Танкової Армії залишалися в Колтівському коридорі в районі Нище - Перепельники. Механізованому корпусу було підтверджено попереднє завдання - розгромити противника в районі Івачів - Підлипці, щоб розширити небезпечну тіснину Колтівського коридору, а далі розвивати наступ в напрямку Плугів –Гологори.

Водночас, згідно з наказом маршала Конєва, у Колтівський коридор в район Гукалівці – Лопушани – Оліїв перекидався 4-й танковий корпус, який в першій половині дня вів бойові дії на південь від Зборова і разом з частинами 107-го стрілецького корпусу вийшов на рубіж річки Стрипи в районі Футори – Красна. Подальший наступ танкових частин був зупинений у зв'язку з кризою в Колтівському коридорі.

4-й гвардійський танковий корпус генерал-лейтенанта Павла Полубоярова отримав «спеціальне завдання командування фронтом» - організувати протитанкову оборону в районі західніше і південніше

[1] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 33.
[2] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 33-34.

від Гукалівців, щоб прикрити з півдня і північі вузьку горловину коридору між Колтовом та Івачовом[1].

Таким чином на кінець дня 17 липня 1944 р. безпосередньо у Колтівському коридорі і по всьому його периметру, розширеному протягом дня на захід від шосе Золочів – Сасів до Ляцького і Красного, були зосереджені потужні бронетанкові сили Червоної Армії, які забезпечували, за термінологією військових штабів, «бронювання» стінок Колтівського коридору.

Безпосереднє бронювання Колтівського коридору здійснювали:

- 4-а Танкова Армія у складі 10-го танкового і 6-го механізованого корпусів, 93 окремої танкової бригади, 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади, 72-го важкого танкового полку, 374 важкого самохідно-артилерійського полку, 51-го окремого мотоциклетного полку.
- 6-й гв. танковий корпус, 91-ї окрема танкова бригади, 71-механізована бригада, 16-а легка самохідно-артилерійські бригада, 50-й окремий мотоциклетний полк 3-ї гв. Танкової Армії;
- 4-й гвардійський танковий корпус генерала Полубоярова і 31-й танковий і 6-й кавалерійський корипуси Кінно-механізованої групи генерала Соколова;
- 29-й важкий і 59-й танковий полки, 1827-й важкий і 1889-й самохідно-артилерійські полки 60-ї Армії.

Разом вони нараховували більше тисячі танків і самохідно-артилерійський установок[2].

Однак необхідно зауважити, що термін «бронювання» танковими і артилерійськими засобами був вжитий командуванням 60-ї армії вже за підсумками боїв у Колтівському коридорі[3] і відрізнявся яскравим відтінком у значенні «активна оборона». Однак 17 липня 1944 р. командуванням 1-го Українського фронту, зосередивши тут потужне бронетанкове угруповання. не мало наміру оборонятися в Колтівському коридорі. Воно ставило завдання концентрованим ударам 31-го танкового корпусу в напрямку Колтів – Сасів – Білий Камінь, а 6-го механізованого корпусу – Підлипці – Плугів –

[1] Журнал боевых действий 4 гв. тк с приложением схемы, л. 8.

[2] Справка о состоянии танковых і механизированных войск 1-го Украинского фронта по состоянию на 6.7.44 г., , л. 13.

[3] Львовская наступательная операция 60 Армии, , л. 31.

Гологори розширити стінки коридору настільки, щоб перетворити його на широку фронтову прогалину, яка б унеможливила будь-які спроби з'єднання відрізаного Бродівського угруповання з основними силами Вермахту.

З цією ж метою 17 липня 1944 року були введені у бойові дії всі резервні стрілецькі дивізії 60-ї армії, а саме 359-я дивізії 23-го стрілецького корпусу, 100-а і 246-а дивізії 106-го стрілецького корпусу. З метою кращої координації бойових дій 246-а стрілецька дивізії була передана до складу 15-го стрілецького корпусу, а 148-а дивізія зі складу 15-го - до 106-го корпусу[1].

Кам'янка Струмилова, Броди, Колтів, Плугів і Зборів - основні райони дій 2-ї Повітряної Армії

Через складні погодні умови частини і з'єднання 2-ї Повітряної армії у першій половині дня бойову роботу не вели. Льотно-технічний склад і штаби займалися розбором бойових дій за період 14-16 липня.

У другій половині дня, в основному з 17 до 18 години, масованими бомбардувально-штурмовими ударами знищували техніку і живу силу противника в районах Кам'янка Струмилова, Колтів, Плугів, Зборів і на дорогах, ще ведуть на південний захід від Бродів. Авіатори також вели неперервну бойову розвідку перед фронтом 3-ї гв. Танкової Армії і Кінно-механізованої групи генерала Баранова, досягаючи рубежу Львова.

Для удару по танкових частинах Зборівського танкового угруповання в районі с. Грабковці два вильоти здійснили бомбардувальники 244-ї бомбардувальної авіаційної дивізії. У бойових діях брали участь 7 дев'яток бомбардувальників,

Протягом дня здійснено 1302 літако-вильоти, в яких брало участь 1224 літаки. Згідно з доповідями екіпажів, пошкоджено і знищено 54 танки і штурмові гармати, 145 автомашин, подавлено вогонь 22-х артилерійських і зенітно-артилерійських розрахунків Знищено 22 літаки, втрачено 16 літаків[2].

---

[1] Журнал боевых действий 106 ск, л. 17.

[2] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 26, 27.

ПІДСУМКИ ДНЯ

За оцінками військових штабів, командуючих і командирів

Штаб 1-го Українського фронту:

«Противник протягом 17.7 на Сокальському і Львівському напрямках з'єднаннями 42, 13 АК, 3 і 48 ТК вогнем і контратаками танкових частин групами до 120 танків продовжував чинити впертий опір наступу наших військ, намагаючись не допустити прориву наших військ у глибину.

Перекинувши із району Підгайці на Сокальський напрям 20 МД і зазнаючи великих втрат в людях і техніці, під ударами наших частин противник відходив на підготовлений оборонний рубіж по р. Зах. Буг.

На Львівському напрямку неодноразовими контратаками великих сил 8 і 1 ТД, 301 і 505[1] ТБ, противник безуспішно намагався не допустити прориву наших військ у глибину, одночасно частково виводив частини напівоточеного Бродівського угруповання (454 ох. дивізії, 361 пд, корпусної групи «С» і 349 пд) в західному напрямку»[2].

Генерал Е. Раус, командуючий німецькою 1-ю Танковою Армією:

«Спроба сильної 20-ї панцер-гренадерської дивізії генерала Георга Яуера блокувати переправи через ріку Буг шляхом флангової атаки на Кам'янку Струмилову успіхом не увінчалися. 100 штурмових гармат дивізії внесли деяке замішання в ряди російських танків, але невдовзі частини генерала Яуера були просто роздавлені російськими танками…»[3].

Штаб 3-ї гв. Танкової Армії:

«Противник мав тверді наміри ліквідувати прорив і лише перевага супротивних сил в [Колтівському] коридорі прирекла його контратаки на невдачу»[4].

Підполковник Ховрін, начальник штабу 359-ї стрілецької дивізії:

«Назревало окружение в районе г. Броды до восьми немецких дивизий. У немцев оставался только один выход – встречными ударами с севера и юга вырваться из котла, используя для этого колтувский узел обороны… Они упорной обороной и сильными контратаками обеспечивали сосредоточение своих главных сил в районе Колтува, из которого готовился удар 14 пехотной дивизии СС "Галиция", 349 и 361 пехотных и 8 танковой дивизий в направлении Тросьцянец Малы».

---

[1] Насправді – 506-й окремий важкий танковий батальйон. Див.: Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 3; Schneider W. Tigers in Combat. Vol. 1.. S. 35-36.

[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 103.

[3] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 408.

[4] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с.43;

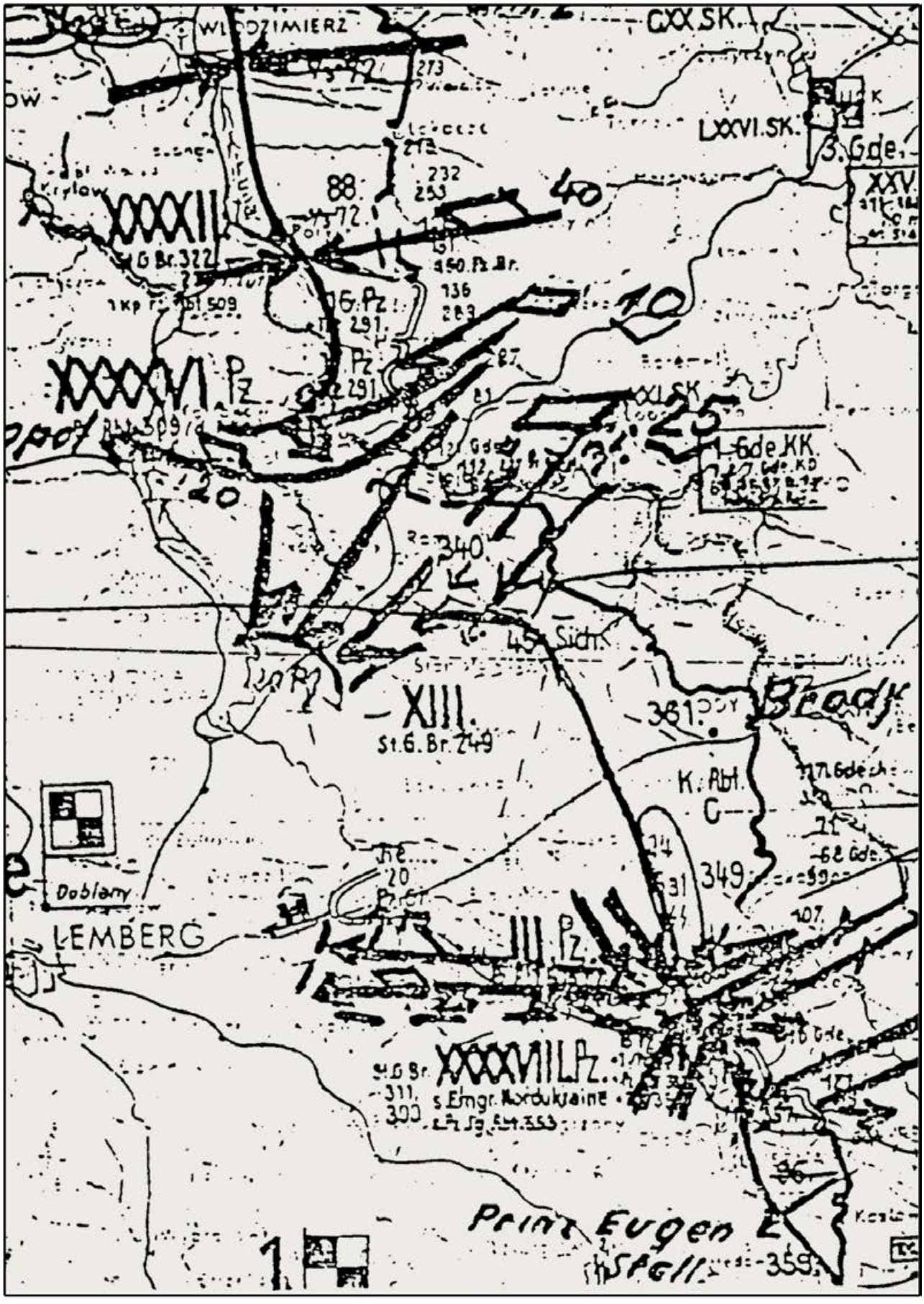

Рис. 2-17-12. **Назрівання оточення XIII армійського корпусу 17 липня 1944 р. на карті Генерального штабу Головного командування Сухопутних сил Вермахту.** [*Veal St.-A.*].

***

17.7.44 р. перехоплений по радіо наказ ставки Верховного командування німецької армії військам Групи Армій «Північна Україна» - за будь-яких обставин російські війська, що наступають в напрямку на Львів, відрізати в районі Колтів – Івачів, Сасів – Золочів і наступати на схід з метою відновлення попереднього становища».

***

Авіарозвідкою 2-ї Повітряної Армії встановлено рух до 10 танків в напрямку Ушня - Білий Камінь, скупчення 30 танків в районі Білий Камінь.

До 50 танків і 150 гармат виявлено на заході від шосейної дороги Плугів – Зборів. Дороги від Полонична (10 км від Холоїв) на Буськ і Топорів забиті військами, обозами і автомашинами»

***

Полонений 113-го мотопіхотного полку 1-ї танкової дивізії на допиті розповів, що полк, введений в дію 15.07.1994 р, за два дні боїв втратив 50-70 відсотків особового складу. Танковий полк дивізії втратив 40 танків. Завдання 1-ї танкової дивізії – стримувати наступ росіян.

***

Штаб !-го Українського фронту заявив про знищення 5500 солдат і офіцерів противника і захоплення більше 1450 полонених, з яких на Рава-Руському напрямку - зі складу 16-ї і 17-ї танкових дивізій, 20-ї панцер-гренадерської дивізії, 214, 88, 291-ї піхотних дивізій, 454 охоронної дивізії; на Львівському напрямку – 1-ї і 8-ї танкових дивізій, 357-ї і 349-ї піхотних дивізій, 14-ї піхотної дивізії СС «Галичина».

Офіційні зведення за 17 липня 1944 р.

З повідомлення Верховного командування Німецьких збройних сил:

«... На півдні Східного фронту Ради ведуть наступ великими силами на сході від верхів'їв Західного Бугу. Наші дивізії контрударами відбили всі спроби ворога прорвати нашу лінію оборони ... ».

З повідомлення «Совинформбюро»:

«За 17 июля наши войска на всех фронтах подбили и уничтожили 76 немецких танков.

В воздушных боях и огнём зенитной артиллерии сбито 42 самолёта противника.

На других участках фронта без существенных изменений».

Notate bene – замітки на полях

► *Згідно з планом Львівської операції, 3-я гвардійська Танкова Армія і 4-а Танкова Армія повинні були входити в прорив одночасно. Однак танкісти Лелюшенка ні 16, ні 17 липня 1944 р. основними силами «застрягши» в Колтівському коридорі і не змогли пробитися в район Золочева і Плугова. Генерал-полковнику Рибалку довелося самому вводити війська у розвиток прориву.*

► *Ударним групам німецьких військ 17 липня 1944 року вдалося потіснити червоноармійські війська в Колтівському коридорі, оволодіти населеними пунктами Обертасів, Кругів, Тростянець Малий, Підлипці, Івачів, Середня Буда, На Каменьку і на певний час встановити контакт між північним і південним угрупованнями своїх військ, перекривши Колтівський коридор. Однак завдяки значній перевазі в живій силі і техніці, введення у бій численних резервів Червоній Армії на кінець дня вдалося вибити противника з населених пунктів Кругів, Тростянець Малий, Середня Буда, На Каменьку і відновити рух коридором. Щоправда, в районі Тростянця Малого прохід став ще вужчим. Це місце отримало назву «Колтівська тріщина».*

► *Кінно-механізована група генерала Баранова поспішила повідомити штаб 1-го Українського фронту про успішне форсування річки Західний Буг і оволодіння містом Кам'янка Струмилова. 25-й танковий корпусу і 2-а кавалерійська дивізія. які мали завдання захопити плацдарми в районі Кам'янки Струмилової, цього зробити не змогли. Головна боротьба за Кам'янку Струмилову ще була попереду.*

► *Протягом п'яти днів, починаючи з 13 липня 1944 р., інформаційне агентство «Совинформбюро» обходило мовчанкою проведення Львівської операції військами 1-го Українського фронту. Для досягнення інформаційного ефекту важливо було дочекатися більш вагомих результатів….*

18 липня 1944 р., вівторок

Погода. Хмарність 5-10 балів., висотою 50-600 м. Першої половини дня тумани, дощі і мряка при видимості 100-200 м. Поза цими явищами видимість – 4-6 км. Вітер північно-західний, 3-7 м/с. Температура вночі 10-14º, вдень – 17-20º. Прохідність ґрунтових доріг місцями погіршилася.

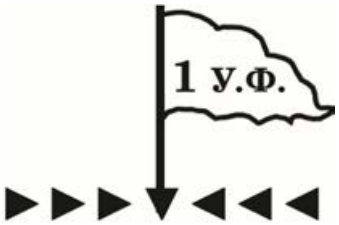

Завдання військ 1-го Українського фронту

«БАРАНОВУ, РИБАЛКУ, ПУХОВУ, КУРОЧКІНУ.
Копії: ЖАРОВУ, АНТОНОВУ:

Група Баранова на підступах до Кам'янка Струмилова. Рибалко зайняв Красне і наступає на захід.

Н а к а з у ю:

1. Оточити і знищити Бродівське угрупування противника, не допустити його відходу на захід.

2. Баранову після зайняття Кам'янка Струмилова викинути загін в Деревляни, Стрептув для зв'язку з Рибалко.

3. Рибалку оволодіти Буськ і залишити сильний заслон на північ і північний схід.

4. Пухову на всьому фронті перейти в рішучий наступ, розчленити Бродівське угрупування противника, оточити і знищити його.

5. Курочкіну оволодіти Підгірці, Ожидів і не випустити на захід і південний захід Бродівську групу противника.

6. 23 СК рішуче наступати, вийти з лісів і перетяти шосе Ожидів - Білий Камінь.

КОНЄВ, КАЛЬЧЕНКО, СОКОЛОВСЬКИЙ»[1].

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 112.

ОПЕРАТИВНЕ ОТОЧЕННЯ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ

Форсування річки Західний Буг і бої в районі Кам'янки Струмилової КМГ генерала Баранова

Напередодні 18 липня 1944 р. німецьке командування перекинуло в район Кам'янки Струмилової і північніше від неї 20-у панцер-гренадерську (моторизовану) дивізію у складі 76-го і 90-го моторизованих полків, 20-го артилерійського полку і 120-го розвідувального загону, посилених танками і самохідною артилерією.

20-а дивізія приступила до термінового створення оборонного рубежу на ділянці Добротвір – Загуменки – Кам'янка Струмилова. маючи завдання будь-якою ціною затримати наступ частин Червоної Армії і ліквідувати вороже вклинення в німецьку оборону в райони Радехова[1]. Однак Кінного-механізована група генерала Баранова, увійшовши в прорив наприкінці дня 16 липня 1944 р., змусила передові загони панцер-гренадерів відійти до Кам'янки Струмилової. Вони зайняли оборонні позиції на західному березі Бугу і намагалися не допустити його форсування.

З опису бойових дій 7-ї гв. кавалерійської дивізії:

«З огляду на те, що переправа в районі Руда Селецька міцно утримувалася противником і переправа через річку на цій ділянці була вельми утруднена, команди дивізії прийняв інше рішення: здійснити вихід частин північніше – в районі Браташе – Селець - Бенькув, форсувати річку Зах. Буг вбрід на підручних засобах, з найближчим завданням наступати на Пняки – Іванки - Загуменки, Обидів і оволодіти північною окр. Кам'янки Струмилової»[2].

Першим Західний Буг форсував 27-й гвардійський кавалерійський полк, який після саперної розвідки подолав річку вбрід в районі Селець – Бенькув. Близько 11-ї години полк вийшов на східне узлісся діброви, що на заході від Перекалки.

На півдні від села Кузня здійснювала переправу через Буг 162-а танкова бригада. На світанку передовий загін бригади переправився на західний берег і зайняв оборону, прикриваючи переправу основних сил бригади.

---

[1] Боевые операции 7 гв. кд на западном берегу р. Западный Буг и р. Сан.., с. 8

[2] Боевые операции 7 гв. кд на западном берегу р. Западный Буг и р. Сан.., с. 8.

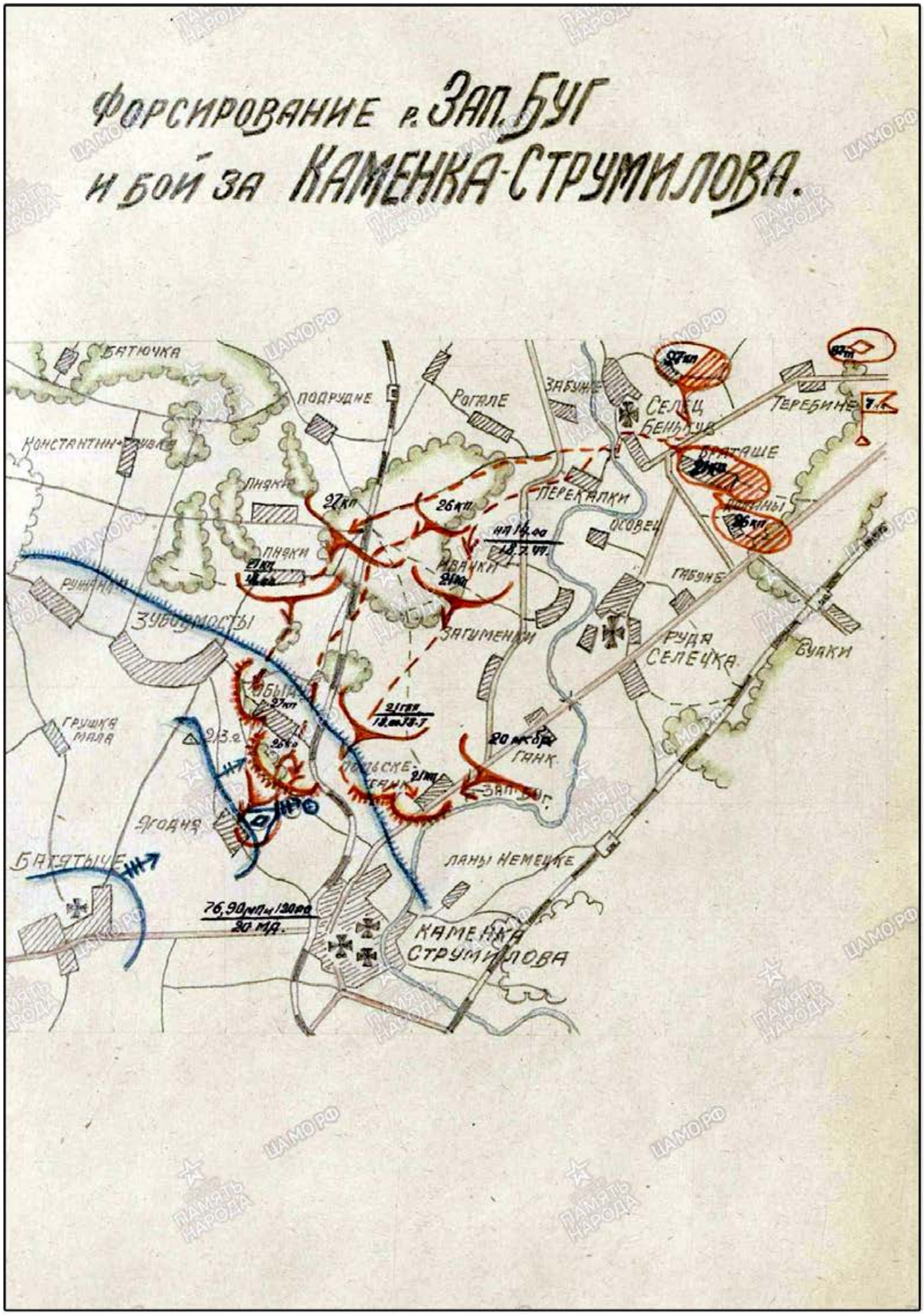

Рис. 2-18-1. **Форсування Західного Бугу і бойові дії за оволодіння Кам'янкою Струмиловою 7-ї гв. кавалерійської дивізії 18-19 липня 1944 р.** *[ПН].*

З опису бойових дій 162-ї танкової бригади:

«О 6.00 18.07.44 р. бригада розпочала форсування річки Західний Буг убрід. У зв'язку з глибоким бродом танки могли рухатися своїм ходом тільки до протилежного берега. В подальшому доводилося 4-ма і навіть 5-ма буксирувати один танк на протилежний берег, тому що танк, який переправлявся, заливало водою і він глох… Для переправи ВПТАП[1] доводилося використовувати троси довжиною 80 м і танком буксирувати через річку на протилежний берег бронетранспортери з пушками. Все це значною мірою затримувало бригаду у форсуванні річки…»[2].

До 13.00 під артилерійським обстрілом противника на протилежний берег р. Західний Буг було переправлено 16 танків і 13 бронетранспортерів з гарматами.

В обід 18 липня 1944 р. 162-га танкова бригад перейшла в наступ на Кам'янку Струмилову. Вона оволоділа населеними пунктами Іванки і Загуменки, наприкінці дня розгорнула бої за Лани Польські. На північно-східній окраїні села бригада зустріла сильний вогневий опір противника, який підкинув із Кам'янки Струмилової до 9 танків типу «Тигр» і «Пантера», батарею штурмових гармат, мінометну батарею і групи винищувачів танків, озброєних фаустпатронами[3].

З журналу бойових дій Кінно-механізованої групи генерала Баранова:

«Противник, намагаючись відновити втрачені позиції, проводив неодноразові контратаки силами від роти до батальйону піхоти, за підтримки 6-12 танків, 3-6 самохідних гармат, сильного артмінвогню і масованих ударів авіації.

Протягом всього дня 18.7 авіація противника масованими нальотами по 30-45 літаків «Ю-87», «Ю-88» піддавала бомбардуванню і обстрілу з бриючого польоту бойові порядки наступаючий частин групи»[4].

Переправившись через Західний Буг, Кінно-механізована група генерала Баранова частиною сил, а саме 1-ю кавалерійською дивізією, розгорнула наступ на Великі Мости, а ударним угрупованням у складі 7-ї кавалерійської дивізії, 162-ї і 175-ї танкових бригад, 20-ї механізованої бригади завдала з півночі удару на Кам'янку Струмилову. До кінця дня наступаючі частини вибили

---

[1] *ВПТАП* - винищувально-протитанковий артилерійський полк.

[2] Отчет о боевых действиях 162 тбр за период с 16 июля по 1 августа 1944, л. 80.

[3] Отчет о боевых действиях 162 тбр за период с 16 июля по 1 августа 1944, л. 81.

[4] Журнал боевых действий 1 гв. кк, л. 405.

противника з кількох населених пунктів і вийшли на рубіж Ружанка – Зубів Міст - Обидів - Лани Польські (Прибужани) *(рис. 2-18-1).*

Порівняно менших успіхів досягли протягом дня інші частини і з'єднання Кінно-механізованої групи, які мали завдання форсувати західний Буг на півдні від Кам'янки Струмилової. Зокрема, 111-а танкова бригада і 2-а гвардійська кавалерійська дивізія.

111-а танкова бригада, що зосередилася на заході від Мазарня Каменецька, протягом дня здійснювала спроби форсувати Західний Буг в неподалік залізничного мосту, що на південному сході від Кам'янки Струмилової. Одна ці спроби не увінчалися успіхом

З журналу бойових дій 111-ї танкової бригади:

«О 10.00 МБА[1] за підтримки танків вдалося форсувати р. Зах. Буг і захопити плацдарм на його зах. березі. Спроба танками форсувати річку вслід за МБА бажаного результату не дали і завершилися втратою одного затонулого танка в районі, що 1 км південно-схід. відм. 215.5»[2].

Протягом дня проводилася активна інженерна розвідка бродів через р. Західний Буг, але вона виявилася безрезультатною, і лише в ввечері було знайдено місце для переправи, що 700 м на північ від населеного пункту Спас.

У штабі Кінно-механізованої групи вважали, що противник на підступах до Кам'янка Струмилова мав заздалегідь підготовлені позиції з ДЗОТами і ДОТами. наявність лісів, населених пунктів і залізниці давало можливість створити міцну лінію оборони. Крім того в район Кам'янка Струмилова відходили розбиті дивізії німецьких військ, що давало йому можливість поповнюватися піхотою та озброєнням.

Розворот фронту 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії на східному березі Західного Бугу

2-а гвардійська кавалерійська дивізія мала завдання форсувати річку Буг і разом з 143-м винищувально-протитанковим полком обороняти західний берег річки на ділянці м. Буськ – Кам'янка Струмилова, щоб не допусти відходу Бродівського угруповання противника через водний рубіж, знищуючи його на східному березі[3].

---

[1] *МБА* - механізований батальйон автоматників.

[2] Журнал боевых действий 111 тбр.., л. 7-об.

[3] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1

4-й гвардійський кавалерійський полк мав зайняти оборону на ділянці Буськ – Ракоботи, 8-й полк – Ракоботи (викл.) – Тадані (викл.), а 7-й кавалерійський полк – Тадані – Кам'янка Струмилова. На кінець дня 17 липня 1944 р. частини дивізії вийшли на східних берег Бугу в готовності до його форсування.

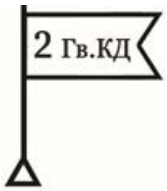

2-а гвардійська кавалерійська Кримська дивізія. Командир - генерал-майор Хаджі-Умар Мамсуров. Організації: 4, 7 і 8-й гв. кавалерійські полки, 177-й артилерійсько-мінометний полк, 58-й танковий полк, 33-й окремий дивізіон протиповітряної оборони та деякі інші підрозділи. Особовий склад – 5607 людей, у тому числі 339 офіцерів, 1370 сержантів і 3788 рядових. Коней – 4489. Озброєння: гвинтівок – 2180, автоматів – 1102, ручних кулеметів – 110, станкових і зенітних кулеметів – 82, мінометів – 43, гармат – 33, протитанкових рушниць – 85, танків – 42[1].

За даними штабу 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії, противник частинами 20-ї панцер-гренадерської і 340-ї піхотної дивізії зайняв оборону на лівому березі Західного Бугу і чинив сильний вогневий опір наступаючим, намагаючись затримати форсування річки.

Протягом ночі на 18.7.44 р. підрозділи дивізії вели лісові бої, відкидаючи і ліквідовуючи дрібні групи противника, готуючись до форсування р. Західний Буг. На світанку 1-ий ескадрон 4-го гвардійського кавалерійського полку приступив до форсування річки і до 10.00, зламавши опір противника, оволодів на лівому березі річки висотою 219.0. До 11.30 полк форсував Західний Буг, розгорнув наступ на Тадані і в результаті запеклого бою до 13.00 оволодів районом церкви в Тадані. У другій половині дня полк вів бої з противником за розширення плацдарму і до кінця дня повністю оволодів поселенням Тадані.

Менше пощастило із форсуванням Західного Бугу 7-му гвардійському кавалерійський полку, що зосереджувався на заході і південному заході від села Мазарня Кам'янецька. На світанку

по 31 июля 1944 г., л. 400.

[1] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г., л. 449.

підрозділи полку перейшли в наступ, але для при підході до східного берега річки були зустрінуті сильним рушнично-кулеметним вогнем із західного берега, а також артвогнем з південної околиці Кам'янки Струмилової і вогнем бронепоїзда зі станції Сапежанка.

Зазнаючи втрат, підрозділи полку до 10.30. вийшли до річки Західний Буг, окопалися на східному березі і відбили дві контратаки противника, організовані з району залізничного мосту, що на південному сході від Кам'янки Струмилової,

Не зумівши форсувати р. Західний Буг в цьому місці, полк, прикрившись одними ескадроном правий фланг, почав переправу трохи південніше - на північному сході від Тадані і до 19.00 двома ескадронами вийшов на західний берег, захопивши плацдарм на в районі відм. 219,0[1].

На той же час розвідкою дивізії був виявлений підхід значного угрупування противника, що відходило з районів Броди і намагалося вийти на Кам'янку Струмилову для з'єднання зі своїми частинами. За даними розвідки, це угрупування складалося з частин 340-ї і 361-ї піхотних дивізій, 454-ї охоронної дивізії. Крім того до них приєдналися і деякі частини 20-ї панцер-гренадерської дивізії, що не встигли відійти на Кам'янку Струмилову, а саме підрозділи 90-го мотопіхотного полку і 120-го розвідувального загону. Угрупування противника вийшло в район лісів Незнанув – Грабова - Топорів, маючи намір переправитися через Буг на ділянці Кам'янка Струмилова - Спас і приєднатися до своїх відступаючих частин[2].

Дані про підхід ворожого угруповання надійшли в той час, коли 25-й танковий корпус здійснив обхідний маневр на північ від Кам'янки Струмилової і цілком відірвалися від правого флангу дивізії, а частини 2-ї кавалерійської дивізії не встигли ще переправитися лівий берег Західного Бугу.

Командир дивізії генерал-майор Мамсуров розцінив обстановку таким чином:

1. Противник частинами 20 МПД продовжує утримувати Кам'янку Струмилову і міст через р. Зах. Буг для того, щоби прийняти на себе Бродівське угрупування, що відходить.

2. За розрахунком часу дивізія не встигне зайняти, згідно з наказом, переправи через р. Зах. Буг на ділянці Буськ – (викл.)

[1] Журнал боевых действий 2 гв. кд на 44 год, л. 189.
[2] Журнал боевых действий 2 гв. кд на 44 год, л. 190.

Кам'янка Стримилова по західному березі річки Західний Буг, а противник, вийшовши на фланг і в тил дивізії під час переправи, нав'язав би бій дивізії в дуже невигідних для неї умовах. Якщо б дивізія навіть і встигла би форсувати річку і повернути фронт на схід, то цим маневром дивізія відкривала противнику вільний вихід на Кам'янку Струмилову і основне завдання з оточення і знищення не було би виконано[1].

Генерал-майор Мамсуров вирішив в ніч на 19.07.1944 р. захопити і утримувати рубіж вузькоколійки Мазарня Гогольова – Будки Незнановське, що сході від Кам'янки Струмилової, щоб завершити оточення Бродівського угруповання, а після цього знищити його. Одним кавалерійським полком - захопити і утримувати переправи через р. Західний Буг на ділянці Буськ – (викл.) Кам'янка Струмилова»[2].

Таким чином, 8-й гвардійський кавалерійський полк о 16.00 вирушив на захоплення вузла Спас - Соколе. Полк був посилений одним дивізіоном 117-го гвардійського артилерійсько-мінометного полку, ротою танків 58-го танкового полку і батареєю 33-го окремого дивізіону протиповітряної оборони.

Взяття міста Буськ військами 9-го мехкорпусу і завершення оперативного оточення Бродівського угруповання в Деревлянах

Спроба 71-ї механізованої бригади з ходу оволодіти м. Буськ в другій половині дня 17 липня 1944 р. не досягла успіху і за місто розгорівся напружений бій.

У штабі 3-ї гвардійської Танкової Армії зазначали, що противник вперто утримував цей важливий вузол доріг, що дозволяв йому вивести Бродівське угрупування в напрямку Львова. Втрата Буська позбавляла противники зручного виходу з оточення, змушувала його докладати великих зусиль у пошуку іншого шляху порятунку головних сил Бродівського угрупування..

Командування 9-го механізованого корпусу вирішили допомогти 71-й бригаді мотострільцями 70-ї механізованої бригади[3].

У ніч з 17 на 18 липня 1944 р. 1-й і 2-й мотострілецькі батальйони 70-ї механізованої бригади обійшли місто із західної сторони, маючи намір завдати удару з північного і північно-західного напрямку.

---

[1] Описание боевых действий 2 гв. кд в Львовско-Перемышльской операции, л. 195.
[2] Описание боевых действий 2 гв. кд в Львовско-Перемышльской операции, л. 195.
[3] Отчет о боевых действиях 70 мбр за Львовскую операцию, л. 12.

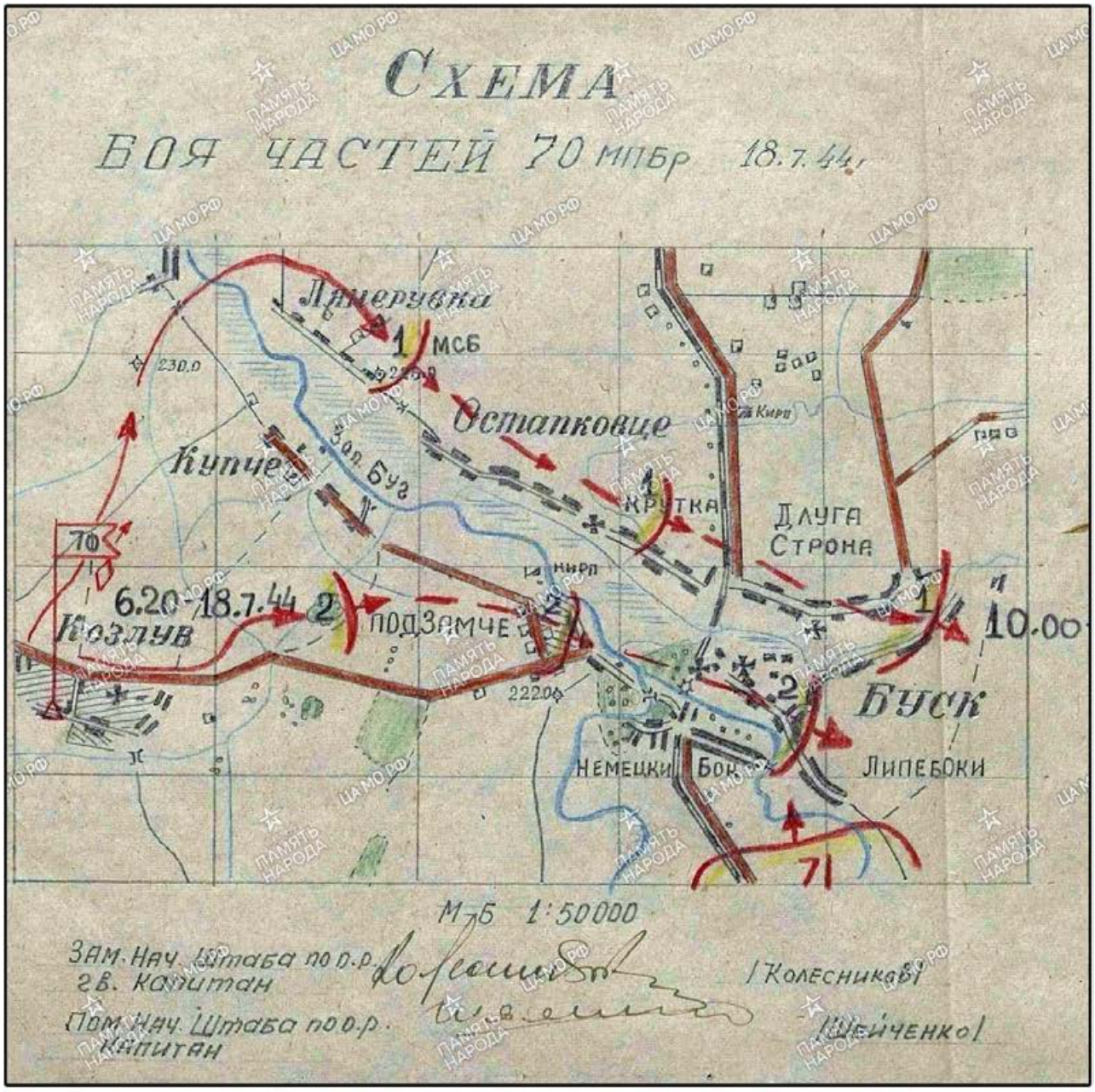

Рис. 2-18-2. **Схема бою частин 70-ї механізованої бригади 9-го механізованого корпусу за оволодіння містом Буськ 18 липня 1944 р. .** *[ПН].*

1-й мотострілецький батальйон переправився через річку Західний Буг в районі, що на південь від Ракобути, зайняв вихідне положення на вис. 220.0. і зранку перейшов в наступ в напрямку Остапковце – Крутка - Длуга Строна. До 10.00 18.7.44 р. мотопіхота вийшла на східну окраїну міста Буськ, очистивши північну частину міста від противника. Натомість 2-й мотострілецький батальйон, зайнявши вихідне положення в районі Козлув, розгорнув наступ в напрямку Підзамче – Буськ і до 10.00 вийшов на південно-східну окраїну міста.

У штабі 70-ї мотострілецької бригади вважали, що мотострільці 1-го і 2-го батальйонів зіграли вирішальну роль в оволодінні містом.

Зі звіту про бойові дії 70-ї механізованої бригади:

«1 і 2 МСБ, зненацька для противника, наступаючи з північного заходу в тил пр-ку, що вів бої з частинами 71 МБр на східній і південно-східній окр. Буськ, зіграли вирішальну роль в оволодінні [м.] Буськ. Окремою операцією щодо оволодіння Буськ керував заст. к-ра бригади полковник Куров»[1].

Однак у штабі 3-ї гвардійської Танкової Армії заслуги в оволодіння Буськом віддали 71-й механізованій бригаді, яка, за їхніми даними, вела напружені бої за місто до 12-ї години дня.

Командуючий 3-ю гвардійською Танковою Армією генерал Рибалко наказав командиру 9-го мехкорпусу - після оволодіння містом Буськ - залишити у ньому одну посилену бригаду, утримувати місто до окремого розпорядження і «не допустити відходу противника через район Буськ. Буде знищуватися Бродівське угрупування противника»[2].

Згідно з новим наказом 71-а механізована бригада зайняла позиції в районі м. Буськ фронтом на північний схід. Передовий загін бригади був висланий в район Деревлян, де мав відбутися контакт з кіннотою Групи генерала Баранова. Кавалерійський ескадрон підійшов до Деревлян наприкінці дня 18 липня 1944 р.

З журналу бойових дій 71-ї механізованої бригади:

«Частини бригади з приданими засобами посилення зайняли оборону Буськ - Деревляни. До 17.00 3 МСБ з батареєю артдивізіону одержав завдання перекрити переправу пр-ка через річку Зах. Буг в р-ні Деревляни – Ракобути - Купче і з'єднатися з 25 ТК і 1 КК,

[1] Отчет о боевых действиях 70 мбр за Львовскую операцию, л. 12.
[2] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 34.

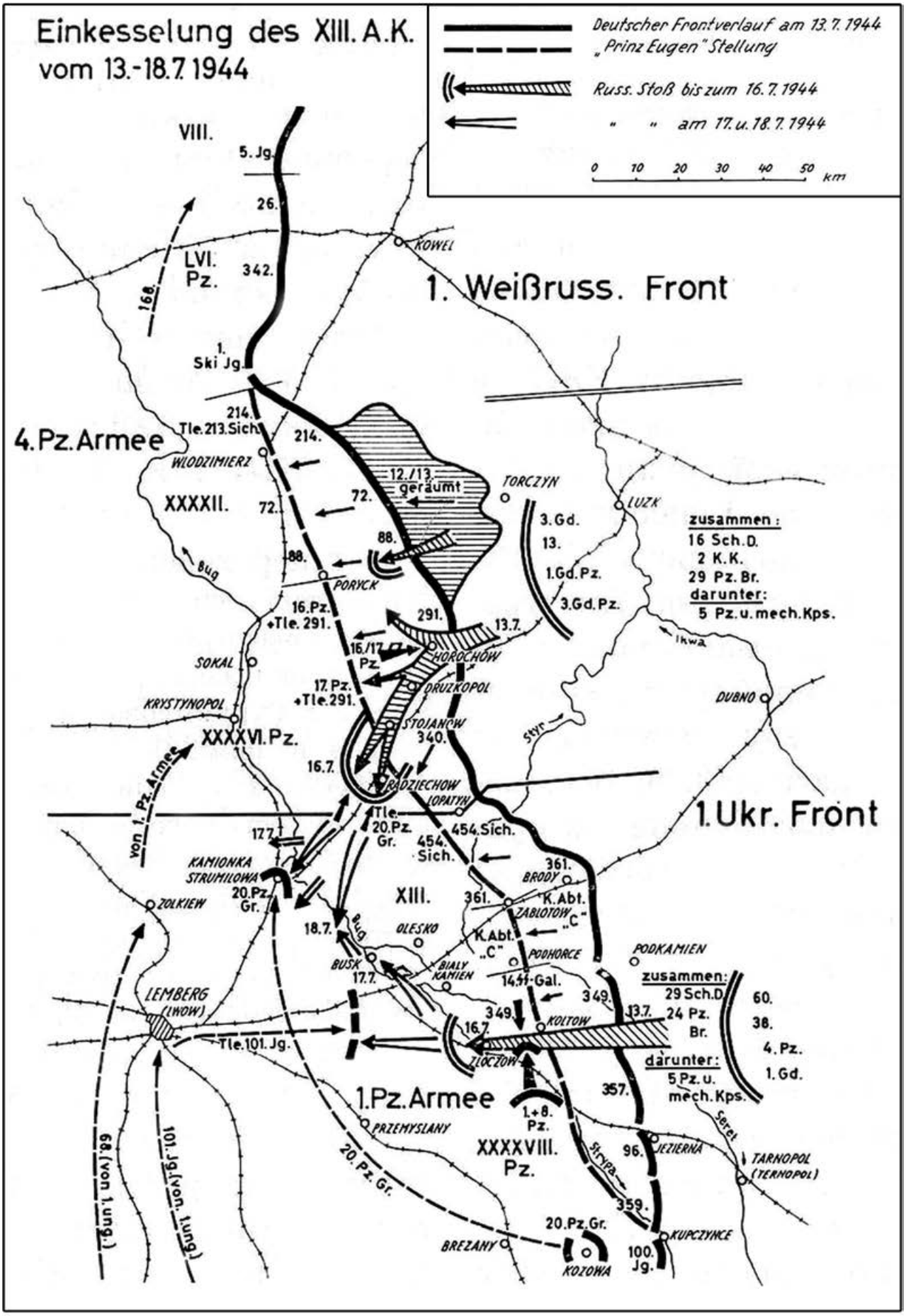

Рис. 2-18-3. **Оточення XIII армійського корпусу 13-18 липня 1944 року з погляду командира корпусної групи "С" генерал-лейтенанта В. Лянґе.**

замкнувши, таким чином, кільце Бродівського угруповання противника…

3 МСБ і особисто комбриг гв. полковник Кочетов в 17.00 18.7.44 р. в р-ні Деревляни зустрілися з передовими роз'їздами 8 кп 1 кк, який мав завдання вийти в р-н Ракобути. Противник перебуває на лівому березі р. Зах. Буг, обстрілює кулеметним вогнем»[1].

* * *

У штабі Кінно-механізованої групи генерала Баранова вважали, що в результаті успішного наступу частин КМГ і їх виходу на лівий берег річки Західний Буг було повністю оточене Бродівське угруповання противника.

Натомість у штабі 71-ї механізованої бригади дотримувалися думки, що завершенням оточення Бродівського угруповання відбулося в результаті встановлення контакту між підрозділами 8-го кавалерійського полку 2-ї гв. кавалерійської дивізії і мотопіхотою 3-го мотострілецького батальйону 71-ї механізованої бригади. Згідно з даними журналу бойових дій 71-ї мехбригади, ця подія мала місце наприкінці дня в районі Деревляни на східному березі Західного Бугу.

Однак необхідно відзначити, що 2-га кавалерійська дивізія змогла взяти під свій контроль лише ключові переправи в районі поселень Тадані і Спас і залишалися окремі шляхи відходу як в районі Кам'янки Струмилової, де противник утримував мости до міста, так і на півночі від Кам'янки в районі Тадані – Спас – Деревляни. Не випадково кінний взвод розвідки 71-ї механізованої бригади, який ввечері 18 липня 1944 р. заглибився на 12 км від Деревлян в напрямку Кам'янки Струмилової, зустрів на своєму шляху не застави 2-ї кавалерійської дивізії, а лише дрібні групи німецьких автоматників[2].

У штабі 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії планувала завершити оточення Бродівського угруповання лише в ніч з 18 на 19 липня 1944 р., маючи на меті 7-м кавалерійським полком захопити і утримувати рубіж в районі вузькоколійки Будки Незнановське - Мазарня Гогольова, який перекрив би оточеним військам відхід через Кам'янку Струмилову.

[1] Журнал боевых действий 71 мбр.., л. 37.
[2] Журнал боевых действий 71 мбр, л. 37-об.

БЕЗУСПІШНІ СПРОБИ РОЗСІЧЕННЯ І ЗНИЩЕННЯ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ

Натиск на Бродівське угрупування німецьких військ стрілецьких дивізій 13-ї Армії

Завершити оточення Бродівського угруповання німецьких військ і не допустити відходу його частин в західному напрямку – таке завдання 18 липня 1944 р. стояло також перед 112-ю стрілецькою дивізією 27-го стрілецького корпусу, яка головними силами наступала на південь в напрямку на Топорів і мала оволодіти цим містом. Водночас 162-а стрілецька дивізія 102-го стрілецького корпусу ударом з північного сходу на Соколівку, а 117-а гв. стрілецька дивізія ударом на Ожидів і Соколівку разом з 172-ю стрілецькою дивізією повинні були сформувати внутрішнє кільце оточення Бродівського угруповання в районі Адами, Чаниж, Ожидів, Соколівка[1].

Таким чином, стрілецькі дивізії 13-ї Армії мали намір ударами в напрямках Кадлубиська – Топорів і Грабова - Буськ оточити, а ударами в напрямках Топорів – Соколівка й Ожидів - Білий Камінь – роздробити Бродівське угруповання противника.

У першій половині дня найбільшого успіху досягла 112-а стрілецька дивізія, на правому фланзі якої діяв 385-й стрілецький полк. Зайнявши в ніч з 17 на 18 липня 1044 населений пункт Полонична, полк почав наступ в південному напрямку і вранці 18 липня зайняв село Грабова, перехоплюючи дороги, що вели на захід. Наступною ціллю була Яблунівка - останній населений пункт на дорозі до м. Буськ, де вже знаходилися позиції 71-ї механізованої бригади. Однак противник зірвав ці плани, завдавши удару по відкритих флангах 385-го стрілецького полку в районі населених пунктів Полонична і Грабова.

З журналу бойових дій 112-ї стрілецької дивізії:

«Групи противника, що відходили на захід і з боєм пробивали собі дорогу, атакували 1 і 2 СБ 385 СП в Грабах [Грабова]; в результаті бою 1 і 2 СБ відійшли на узлісся, що на півночі від Грабова»[2].

---

[1] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июнь 1944 года, л. 41.

[2] Журнал боевых действий 112 сд, л. 158.

Не витримав контрудару і 3-й батальйон 385-го стрілецького полку, коли противник прорвався на Полоничну через Гуту Полонецьку і ур. Качари. Відійшовши з Полоничної, батальйон відступив на південь в район висоти 234,8, що побіч дороги Полонична – Грабова, розвернувши фронт на північ. У той час як 2-й і 3-й батальйони зайняли бойові позиції фронтом на південь і південний схід, намагаючись перешкодити подальшому просуванню противника і контролюючи окремими підрозділами частину дороги Полонична – Грабова в районі Мазарня Вашкова – ур. Піщанка *(рис. 2-19-2)*.

Таким чином німецькі війська відновили контроль над дорогами, що вели з Полоничної і Грабової до переправ на Західному Бузі, а 385-й стрілецький полк потрапив в оточення. Основні сили 112-ї дивізії затримались на північному сході від Полоничної і на підступах до Топорова.

Взяття Топорова було покладено на підрозділи 162-ї стрілецької дивізії, які через сильний опір противника успіху не досягнули. Так само не виконала завдання дня 172-а стрілецька дивізія 102-го стрілецького корпусу, яка повинна була завдати удару своїм правим флангом на Соколівку з метою розсічення Бродівського угруповання і з'єднання з батальйонами 117-ї гвардійської стрілецької дивізії, які завдавали удару в напрямку Кадлубівці – Соколівка. 117-а дивізія на кінець дня вели бої за оволодіння селами Заболотці і Висоцьке.

На світанку 18 липня 1944 р. підрозділи 335-го полку 117-ї гвардійської стрілецької дивізії під прикриттям туману зав'язали бій на околиця с. Голосковичі і вже до 8 год. ранку оволоділи цим населеним пунктом. Наступною ціллю наступу було Висоцьке, одна тут стрілецькі батальйони зустріли значно сильніший опір і змушені були зупинити своє подальше просування.

З журналу бойових дій 335-го стрілецького полку 117-ї гвардійської стрілецької дивізії:

«З 14 до 21.00 18.07.44 р. полк провід 6 атак одночасно трьома батальйонами на с. Висоцько. Атаки успіху не мали внаслідок сильного артилерійського і кулеметного вогню. О 21.00 підрозділи полку [одержали наказ] окопатися, а полкова розвідка в кількості 10 чоловік - проникнути у Висоцько з завданням захоплення контрольного полоненого»[1].

На кінець дня 117-а гвардійська дивізія вийшла на рубіж, що на

[1] Журнал боевых действий 335 гв. сп, л. 88.

західній стороні від населених пунктів Пониква, Суходоли, Голосковичі і Пониковиця.

Згідно із записами журналу бойових дій 117-ї дивізії, протягом доби знищено до 400 солдат і офіцерів противника, захоплено склад з боєприпасами в районі Боратин, взятий один полонений – обер-єфрейтор 2-ї роти 311-го гренадерського полку 217-ї дивізійної групи[1].

23-й стрілецький корпус – дивізія «Галичина». Бої з перемінним успіхом

23-й стрілецький корпус генерала Григор'єва, який 17 липня 1944 р. не зумів вийти на рубіж: Ясенів – Олесько – Ожидів - Білий Камінь, одержав наказ продовжувати виконання попереднього бойового завдання. У наказі було зроблено уточнення, що 68-а гвардійська і 99-а стрілецькі дивізії повинні не допустити відходу противника із району Броди на південь і південний захід. У той же час 359-а дивізія одержала завдання остаточно очистити від противника Колтів і Кругів, а до кінця дня оволодіти населеними пунктами Сасів і Білий Камінь[2].

Конкретизуючи бойове завдання, штаб 23-го стрілецького корпусу наказав 68-й гвардійській дивізії силами 202-го і 198-го полків до 20.00 оволодіти рубежем Ясенів - Хватів, прикрити танконебезпечні напрямки і організувати розвідку в напрямку Броди, Голосковичі, Заболоття. Натомість 99-а стрілецька дивізія мала вийти на рубіж Хватів - Олесько - Волуйки - Білий Камінь, оволодівши передовими загонами населеними пунктами Ожидів і Конти (Кути). Артилерійська підготовка з 7.00 до 7.30.

Перейшовши в атаку, 68-а гвардійська стрілецька дивізія збила противника з рубежу Гутисько Бродське - вис. 342.0 - Гутисько Пеняцьке і дещо просунулася в західному напрямку. На кінець дня 200-й стрілецький полк вів бойові дії в районі Гути Нової і Жаркова, а 198-й полк, наступаючи в напрямку Гута Шкляна, вийшов на шосейну дорогу Гута Пеняцька – Майдан, що за 2.5 км від Гути Пеняцької. У той час 202-й стрілецький полк, розвиваючи наступ в напрямку Майдан, підійшов до південно-східної околиці села. Наступаючим частинам доводилося відбивати неодноразові

[1] Журнал боевых действий 117 гв. сд, л. 33.
[2] Журнал боевых действий 23 ск, л. 107.

контратаки противника силою від роти до батальйону піхоти за підтримки 4-7 СУ[1].

Особливо сильний опір 68-гв. стрілецька дивізія зустріла в районі Волохи - Жарків, де противник займав заздалегідь підготовлені рубежі на схилах гір Патлата і Кам'яна. Запеклі бої в цьому районі тривали до пізньої ночі[2].

З журналу бойових дій 60-ї Армії:

«9.00. 23 СК, перейшовши в наступ, з 8.00 своїм правим флангом вийшов на рубіж: Кам'яна гура…

19.00. 23 СК зустрів сильний вогневий опір противника в районі г. Камяна гура, бій продовжувався на півн. схилах висоти.

23.00. 23 СК., долаючи запеклий вогневий опір противника, веде бій на рубежі: 68 СД 200 СП – г. Кам'яна гура, атакуючи Жарків з півночі»[3].

В оперативному зведенні штабу 68-ї гв. стрілецької дивізії за № 144 від 18.7.1944 р. зазначено, на 200-й гв. стрілецький полк, який, вийшовши в район гори «Кам'яна гура» і висоти 342,0, «зустрів сильний і організований опір противника, що неодноразово переходив в контратаки з Жаркова». Тому полк подальшого просування не мав[4].

Позиції піхотних частин дивізії «Галичина» в районі Волохи – Жарків прикривав перший дивізіон артилерійського полку, який займав позиції на горі, що сході від Ясенева, а спостережні пункти мав на вершинах гір Патлатої, Кам'яної (вис.416.0) і висоті 342.0, що біля Жаркова.

Михайло Длябога, командир спостережного пункту другої батареї артилерійського полку дивізії «Галичина»:

«Коло першої години починається ворожий наступ від Волох на південь… Ворог в силі трьох куренів (так зізнавалися пізніше полонені) підсувався лісом і зробив наступ на шосту або п'яту сотню 29-го полку, яка мала там своє становище. Розгортається завзятий бій, у якому шоста сотня мусіла відступити перед переважаючи ворогом. Разом з відступаючою сотнею відступає і увесь штаб[5], моя і третьої батареї обсерваційна валка»[6].

---

[1] Журнал боевых действий 23 ск, л. 107-об.

[2] Журнал боевых действий 60 А, л. 34.

[3] Журнал боевых действий 60 А, л. 34=35.

[4] Оперативная сводка штаба 68 гв. сд. № 144, 18.07.1944 г., л. 18.

[5] Оперативна група штабу 29-го піхотного полку.

[6] Длябога М. В артилерійському полку, с. 113.

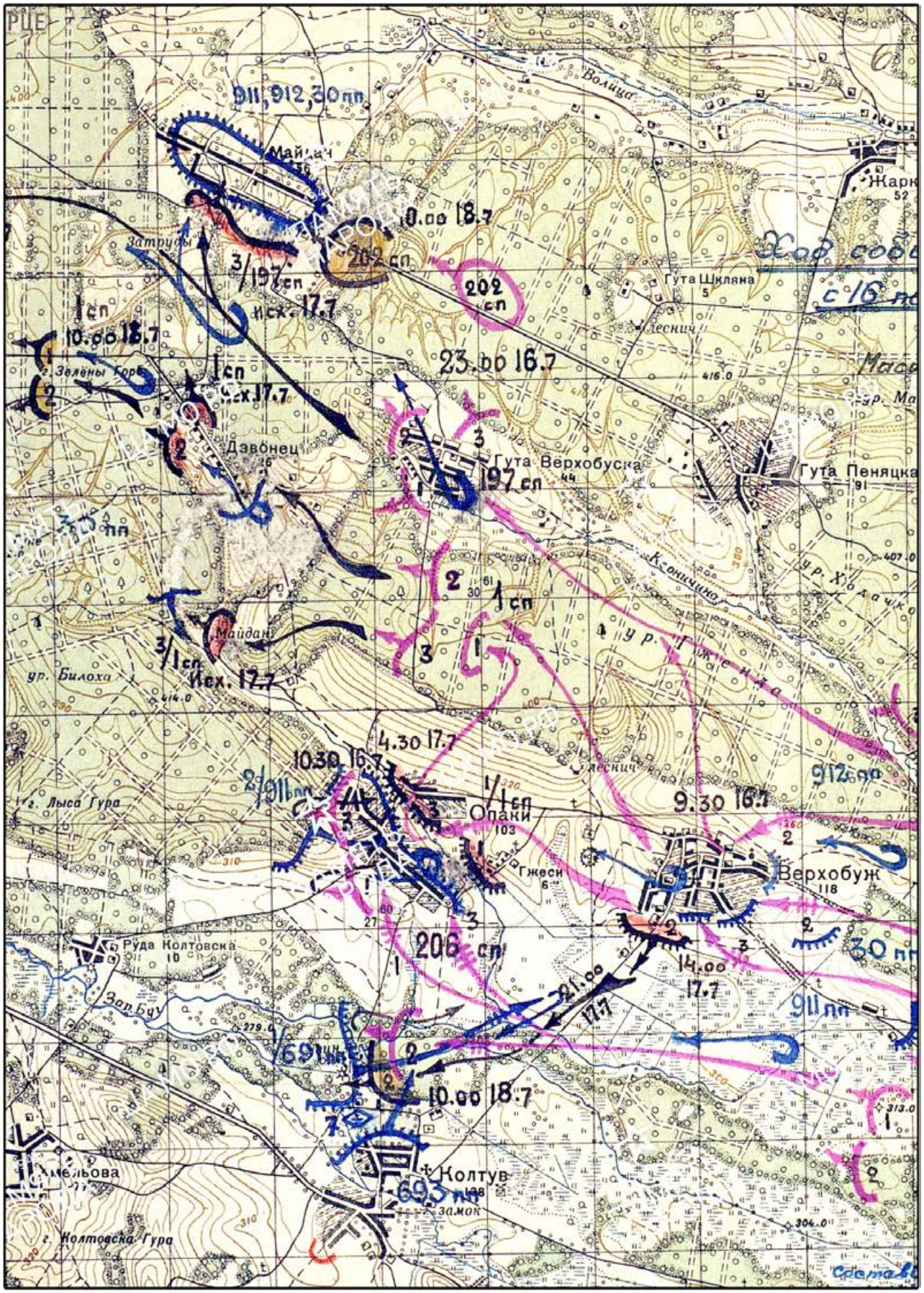

Рис. 2-18-4. **Бойові дії 99-ї стрілецької дивізії в районі Колтів - Опаки - Гута Верхобузька - Майдан 17-18 липня 1944 р.** *[ПН].*

Успіх червоноармійських частин, які обхідним маневром захопили висоту 416.0, виявився короткочасним. Вони потрапили під сильний артилерійський вогонь гармат першого артилерійського дивізіону, а згодом змушені були відступити під час контратаки, проведеної командиром 8-ї важкої (кулеметної) сотні 29-го піхотного полку поручником С. Яськевичем. У полон потрапило чимало полонених, переважно українців з Кам'янець-Подільської області.

Для них виявилося відкриттям, що вони воювали проти українців[1]…

Протягом дня найдальше в західному напрямку просунувся 197-й стрілецький полк 99-ї дивізії, який підійшов на 1 км від шосе Підгірці – Сасів, що на сходів від Гутиська Олеського. У той час 1-й стрілецький полк 99-ї стрілецької дивізії вів бої на південно-західних окраїнах населених пунктів Звонець і Гута Верхобузька.

Жодних наступальних успіхів протягом 18 липня не досягнув 206-й стрілецький полк 99-ї дивізії, що вів бої в районі села Опаки. На своїй ділянці фронту полк змушений був перейти до оборони.

З журналу бойових дій 23-го стрілецького корпусу:

«205 СП – продовжував міцно обороняти схід. частину Опаки, Гжесі. Потягом дня відбив чотири атаки противника силою до батальйону піхоти за підтримки 3-6 самохідних гармат з напрямку зах. частини Опаки»[2].

Для оборони с. Опаки був виділений один з батальйонів 31-го полку дивізії «Галичина». Враховуючи нерівномірне просування стрілецьких частини 23-го стрілецького корпусу, противник намацував розриви між їхніми бойовими порядками і намагався завдавати ударів з флангів.

Полковник Андрющенко, начальник штабу 23-го стрілецького корпусу:

«Немцы выбросили во фланг 68-й гвардейской дивизии десант автоматчиков на бронетранспортерах с задачей приостановить наступление наших частей. Их удар приходился в стык между 1-м и 2-м батальонами 202-го гвардейского стрелкового полка.

Завязался жестокий бой. Комбат 1 капитан В. В. Каракулов, кавалер четырех боевых орденов, несколько раз поднимал своих бойцов в атаку. Не выдержав в рукопашной схватке, гитлеровцы откатились, но, собрав силы, контратаковали снова и снова…».[3]

---

[1] Длябога М. В артилерійському полку, с. 115.

[2] Журнал боевых действий 23 ск, л. 107-об.

[3] Андрющенко С. А. Начинали мы на Славутиче.., с. 174-175.

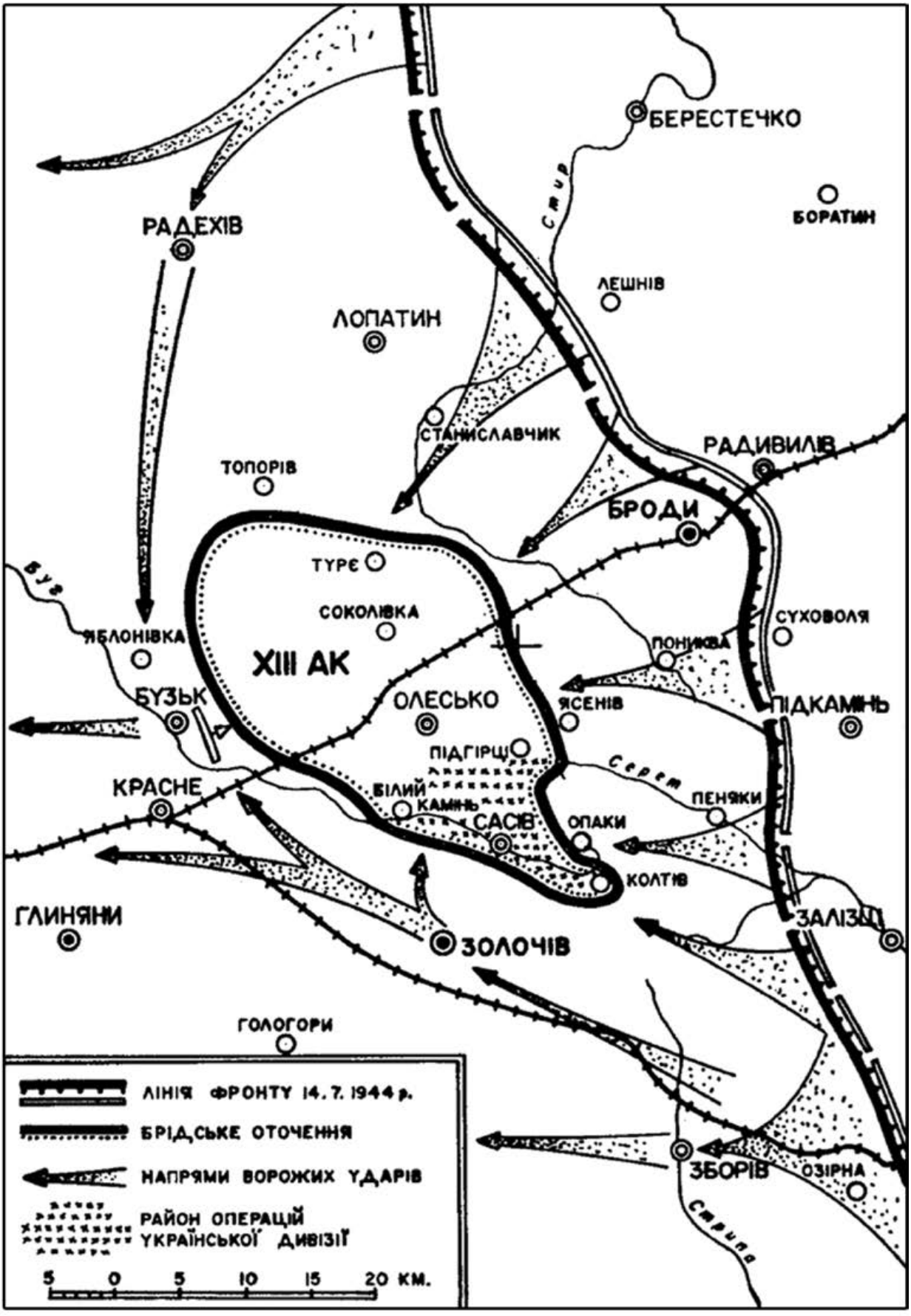

Рис. 18-5. **Бродівське оточення і район дій дивізії "Галичина" за версією майора Гайке.**

Невиконання бойових завдань з прориву оборони противника і виходу на рубіж Сасів – Побіч - Підгірці, що був встановлений для першого дня наступу, змушував військові штаби шукати винуватців. Командування 99-ї стрілецької дивізії в особі командира генерал-майора Сараєва і начальника штабу гв. майора Половика дійшли висновку, що причиною несвоєчасного виконання дивізією поставлених бойових завдань стало «незнання супротивника». Про це йшлося у наказі за № 74 від 18 липня 1944 р. «Про недоліки військової розвідки в 4-денних наступальних операціях».

З наказу № 74 від 18 липня 1944 р. по 99-й стрілецькій Житомирській червонопрапорній дивізії:

«Наступальні операції засвідчили, що, не знаючи супротивника, частини і підрозділи дивізії своєчасно не виконують поставлені завдання. В результаті незнання сили і складу пр-ка, їх гарнізонів, що перебувають в населених пунктах, артилерія здійснює вогневі нальоти в той час, коли противник цей населений пункт залишив…

Відсутність розвідки і незнання противника перед фронтом 206 сп мали своїм наслідком, що противник контратакував і оволодів Опаки. [Підрозділи] 1 сп полку, також через відсутність розвідки, не знаючи чисельності противника перед фронтом полку, тупцювали на місці і наказ командира дивізії своєчасно не виконувався»[1].

У наказі відзначалося, що протягом 4-денних боїв не було одержано ні одного розвідувального донесення і жодної своєчасної інформації про противника. Офіцери-розвідники у стрілецьких полках використовувалися не за призначенням і розвідкою майже не займалися. Начальникам штабів 1 і 206-го стрілецьких полків за неправильне використання офіцерів розвідки і погане організацію розвідувальної служби були накладені дисциплінарні стягнення, а самі офіцери розвідки старші лейтенанти Ковальов і Никитенко були покарані у формі домашнього арешту з виконанням службових обов’язків і вирахуванням 50 відсотків грошового утримання за кожну добу арешту[2].

Як засвідчили наступні бойові донесення і оперативні зведенні штабу 99-ї стрілецької дивізії, вжиті заходи мали позитивний вплив на подальшу інформація про противника. Вона стала була більш конкретною і точною.

---

[1] Приказ 99 сд. № 74, 18.07.1944 г., л. 362.

[2] Приказ 99 сд. № 74, 18.07.1944 г., л. 363.

«Колтувский узел обороны эсэсовцев»

Найгарячішою точкою боротьби на ділянці фронту 60-ї Армії продовжував залишатися Колтів і його околиці, які вважалися важливим плацдармом для виходу з оточення Бродівського угруповання.

На світанку 18 липня 1944 бої за Колтівський вузол оборони продовжила 100-а танкова бригади 31-го танкового корпусу.

З журналу бойових дій 100-ї танкової бригади:

«Вранці 18.7.44 р. (6.45) після арт. підготовки за вогневої підтримки танків МБА [механізований батальйон автоматників] розпочав наступ у напрямку лісу, що на зах. від Кругув. маючи завдання очистити вказаний рубіж від противника; далі у взаємодії з 1 батальйоном 65 МБр оволодіти Колтув. Противник, використовуючи переваги місцевості, командної висоти 374.0, відкрив сильний арт. мін. вогонь по бойових порядках МБА – МБА змушений був призупинити наступ і перейти до оборони на зах. узліссі лісу, що за 1.5 км від Колтув»[1].

На цьому рубежі був зупинений і 2-й мотострілецький батальйон 65-ї механізованої бригади, який також був вимушений перейти до оборони. Концентрована атака на Колтів 100-ї танкової і 65-ї механізованої бригад 31-го танкового корпусу зазнала невдачі[2].

Причини невдалого наступу на Колтів 100-ї танкової бригади були розкриті згодом у звіті про бойові дії. У штабі бригади дійшли думки, що не була зроблена належна розвідка місцевості і під час атаки «2-й танковий батальйон застряг у болоті, що на південному заході від Верхобуж»[3].

З південно-західного напрямку наступ на Колтів розгортали частини 359-ї стрілецької дивізії і 237-ї танкової бригади.

Здійснивши важки нічні марш, передові батальйони 359-ї дивізії на світанку 18 липня зосередилися: батальйон 1194-го стрілецького полку – в лісі, що на південь від Колтова, а батальйон 1198-го полку – в лісі, що північно-західніше від Нище. Після артилерійської підготовки передові батальйони розпочали наступ. До 9.00 вони вийшли до струмка, що на південному заході від Колтова, і на край лісу , що на півдні від висоти 374,0, але більшого успіху не мали.

---

[1] Журнал боевых действий 100 тбр, л. 2.
[2] Отчет боевых действий 69 мбр, л. 145.
[3] Отчет о боевых действиях 100 тбр, л. 27.

Із матеріалів про бойовий шлях 359-ї стрілецької дивізії:

«О 9.00 18 липня 1944 р. 3 СБ 1194 СП і другий СБ 1198 СП атакували Колтув і висоту 274.0, стрілецькі роти піднялися і стрімко пішли в атаку, але танки підтримки залишилися позаду, не допомогли. Противник відкрив кулеметний вогонь з вис. 274.0, а із Колтува кинув чотири самохідки, в результаті атака була зірвана, до того ж третій СБ 1194 сп зазнав великих втрат»[1].

У другій половині дня передові батальйони розпочали чергову атаку разом з танками 237-ї танкової бригади, але вона знову зазнала невдачі.

З журналу бойових дій 359-ї стрілецької дивізії:

«В 16.30, у взаємодії з танками, частини повторили наступ, але, зустрівши сильний вогонь самохідок противника з вис. 374.0 і вогонь танків з Колтува, успіху не мали»[2].

У штабі 359-ї дивізії вважали, що сильний опір в Колтові був пов'язаний із наміром Бродівського угруповання німецьких військ забезпечити собі ділянку для прориву із Білого Каменя по Золочівському шосе на південь. Червоноармійські частини в районі Колтова зазнали втрат від ударів німецької авіації. 18 липня 1944 р. передній край 359-ї стрілецької дивізії бомбардували 12 літаків Ю-87[3].

Разом з 359-ю стрілецькою дивізією і 237-ю танковою бригадою у боях за Колтів брали участь стрілецькі підрозділи 460-го стрілецького полку 100-ї стрілецької дивізії, який перебував в оперативному підпорядкуванні танкової бригади. Разом з танкістами і мотострільцями вони мали завдання оволодіти висотою 374.0.

З журналу бойових дій 460-го стрілецького полку 100-ї стрілецької дивізії:

«О 16.00 полк у взаємодії з 237 ТБр повів наступ на вис. 274.0. 237 ТБр втратила 2 танки; інші на висоту не пішли – відійшли у вихідне положення»[4].

За боєм передових батальйонів 359-ї і 100-ї дивізій, підтримуваних танковими частинами, спостерігав командир 60-ї Армії генерал Курочкін. Після другої невдалої атаки він переконався, що Колтівський вузол оборони вимагає значно більших вогневих засобів для подолання опору противника.

---

[1] Боевой путь 359 сд с 1941 года по 1945 год, л. 33.
[2] Журнал боевых действий 359 сд., л. 32-33.
[3] Журнал боевых действий 359 сд., л. 33.
[4] Журнал боевых действий 460 сп 100 сд, л. 22.

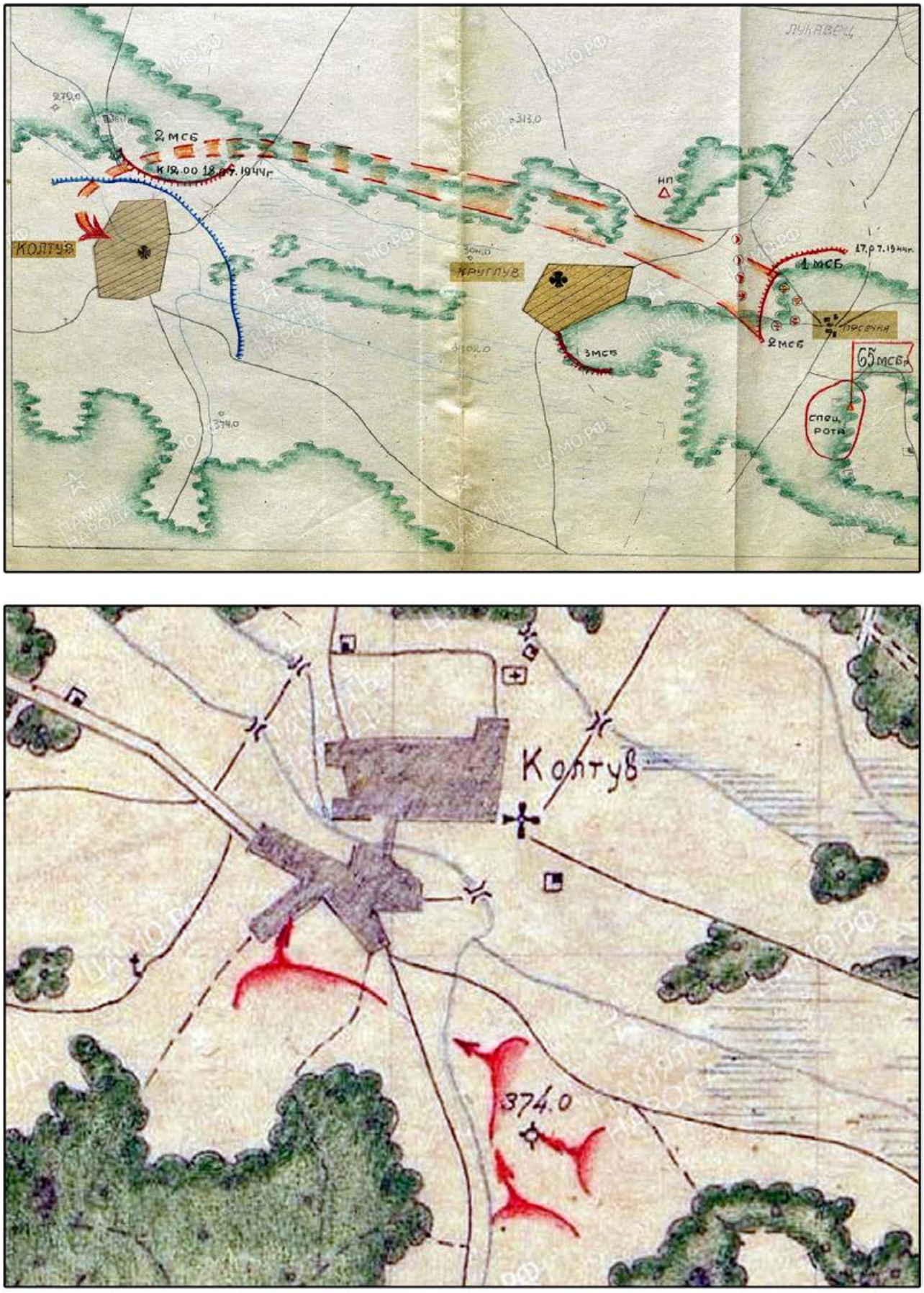

Рис. 2-18-(6-7). **Бойові дії 65-ї механізованої бригади 31-го танкового корпусу і 460-го полку 100-ї стрілецької дивізії за оволодіння Колтовом 18 липня 1944 р.** *[ПН].*

«Вам, комдив, – обратился генерал Курочкин к полковнику Косолапову, – придется помочь и основательно. На завтра вы получите два дивизиона “РС”, два артиллерийских полка, два дивизиона 122 мм гаубиц и армейскую штрафную роту. Постараюсь помочь и штурмовиками. Распоряжение получите сегодня. Свяжитесь с командирами средств усиления и сделайте все, как положено, чтобы завтра покончить с Колтувом”. Потом, несколько подумав, командарм сказал: “Вот теперь многое стало ясно, что такое Колтув и колтувский узел обороны эсэсовцев»[1].

Генерал Курочкін, звичайно, добре знав склад німецьких частин, що тримали оборону в районі Колтова. За свідченнями полоненого, захопленого в районі висоти 374.9, пануючу висоту і сам Колтів обороняв, зокрема, батальйон 913-го піхотного полку 349 піхотної дивізії. Його підтримували танки – 10 «Тигрів» і 5 «Пантер». Але саме дії підрозділів дивізії ”Галичина” спричинили до поважної загальної оцінки опору противника.

Наприкінці дня Колтів і висоту 274.0 обробляли бомбардувальники і штурмовики 2-ї Повітряної Армії. Близько восьмої години вечора над цими цілями появилися бомбовози так званої снайперської групи 162-го гвардійського бомбардувально-авіаційного полку 8-ї гвардійської бомбардувально-авіаційної дивізії в складі 16 літаків Пе-2. Ведучий першої п’ятірки – гвардії генерал-майор Полбін, другої п’ятірки – гвардії полковник Грибакіи, а на чолі шестірки бомбардувальників був гвардії підполковник Новиков.

У журналі бойових дій 8-ї гвардійської бомбардувально-авіаційної дивізії зафіксовано, що «завдання виконано на відмінно». В результаті ударів відмічено до 55 розривів авіабомб по цілях, з них один вибух великої потужності з коричневим димом. Ймовірно, зірвано склад боєприпасів, створено 10 осередків пожежі. Протидії повітряних сил противника не було. Зенітна артилерія чинила кволу протидію[2].

Після повітряних атак в наступ знову перейшли батальйони 460-го полку, підтримувані бронею і вогнем 237-ї танкової бригади. Згідно з журналом бойових дій Кінно-механізованої групи генерала Соколова (6-й гв. КК), 237-а танкова бригада до 22.00 оволоділа висотою 374.0 і перерізала шосейну дорогу Колтів – Сасів[3]. Противник начебто відійшов на західні схили висоти, де продовжував

[1] Ховрин Г.С. Священная память Урала.

[2] Журнал б. д. 8 Гв.БАД, арк.. 13.

[3] Журнал боевых действий 6 гв. кк, л. 311.

чинити запеклий опір. Щоправда, в штабних документах 359-ї стрілецької дивізії нема інформації про взяття висоти 18 липня 1944 р. і зазначається, що бої за оволодіння нею продовжувалися в першій половині наступного дня.

Найймовірніше, що протягом 18-19 липня 1944 р. висота 274.0 біля Колтова не один раз переходила із рук у руки.

Залучення 31-го танкового корпусу до прориву оборони дивізії «Галичина» з метою розсічення Бродівського угруповання німецьких військ

О 14.30 командування 31-го танкового корпусу отримало директиву командування 1-го Українського фронту про зміну бойового завдання. Замість введення у прорив корпусу у складі Кінно-механізованої групи генерала Соколова на ділянці Колтів – Сасів – Білий Камінь, йому доручалося завдати удару в північно-західному напрямку на Підгірці – Олесько – Ожидів, щоб прорвати оборону противника і недопустити відходу Бродівського угрупування на південь і південний захід. На той час стало очевидним, що 23-й стрілецький корпус, який мав таке ж завдання, не міг виконати його самотужки. 31-й танковий корпус залишався в оперативному підпорядкуванні командуючого 60-ю Армією.

З директиви штабу 1-го Українського фронту генералу Соколову:

«Наказую 31 ТК (без 237 ТБр) негайно прочесати район через Пеняки – Голубиця - Жарків і наступати на Підгірці – Олесько - Ожидів.

Оволодіти районом Олесько - Ожидів і не допустити відходу Бродівського угрупування противника на південь і південний захід.

237 ТБр залишити з попереднім завдання в районі Колтів…

Конєв, Крайнюхов, Соколовський»[1].

У разі запланованого удару 31-го танкового корпусу планувалося розсікти Бродівське угруповання противника та оточити значну групу військ, що діяли в районі Колтова, Сасова і Білого Каменя. Іншого розсічного удару в напрямку Соколівка – Ожидів – Білий Камінь завдавали стрілецькі частини 102-го стрілецького корпусу 13-ї Армії.

Близько 16-ї години 31-й танковий виступив на марш у складі

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 124.

242-ї танкової бригади, 65-ї мотострілецької бригади і корпусних артилерійських частин. Разом з ними мала діяти і 100-а танкова бригади, якій було поставлене завдання наступати за маршрутом Кругів - Лукавець – Пеняки – Гута Шкляна і оволодіти селом Майдан. До кінця дня планувалося вийти в район Підгірців. Але у зв'язку з активізацією німецьких частин, які в другій половині дня розпочали потужні контратаки в південному і південно-західному напрямках з метою з'єднання зі своїм Плугівським угрупованням, командуючий бронетанковими і механізованими частинами 1-го Українського фронту віддав наказ про залишення бригади в районі Кругів – Верхобуж. Завдання бригади – не допустити прориву противника із Колтова на Верхобуж, подавляти вогневі точки противника в районі Опаки і Колтів, а також запобігти накопичуванню піхоти противника в улоговинах, що на сході від Колтова і висоти 374.0[1].

Передові загони 31-го танкового корпусу, що вирушили в північно-західному напрямку, завдаючи удару у фланг німецької оборони, близько 18 години вступили у зіткнення з противником.

Зі звіту 65-ї мотострілецької бригади:

«До 18.00 [бригада] вийшла в район окремої хатини, що за 1 км на півночі від Гуцисько Пеняцьке, де зустріла сильний опір противника, подальше просування було призупинено…»[2].

242-а танкова бригада рухалася за маршрутом Лукавець – Пеняки – Жарків – Ясенів із завданням перерізати шосейні дороги в Ясенові і знищити частини і тили противника, що відходили із Бродів. Розвідникам корпусу був перехоплений наказ Гітлера, згідно з яким війська мали відходити із району Броди в загальному напрямку на Львів.

До 21.00 танки бригади досягли східного узлісся лісу, що на сході від Гути Шкляної, і були зустрінути організованим вогнем противника із лісу, що східніше від дороги на Жарків.

З журналу бойових дій 242-ї танкової бригади:

«Танки батальйонів вишикувалися бойовим порядком в лінію по просіці і відкрили масований кулеметний вогонь. Десанти автоматників на танках, спішившись, однією ротою стали прикривати танки, а другою ротою під командуванням ст. лейтенанта Хлєбутіна атакувала Жарків. О 22.30 противник був вибитий,

[1] Журнал боевых действий 100 тбр, л. 3

[2] Отчет о боевых действиях 65 мсбр, л. 145.

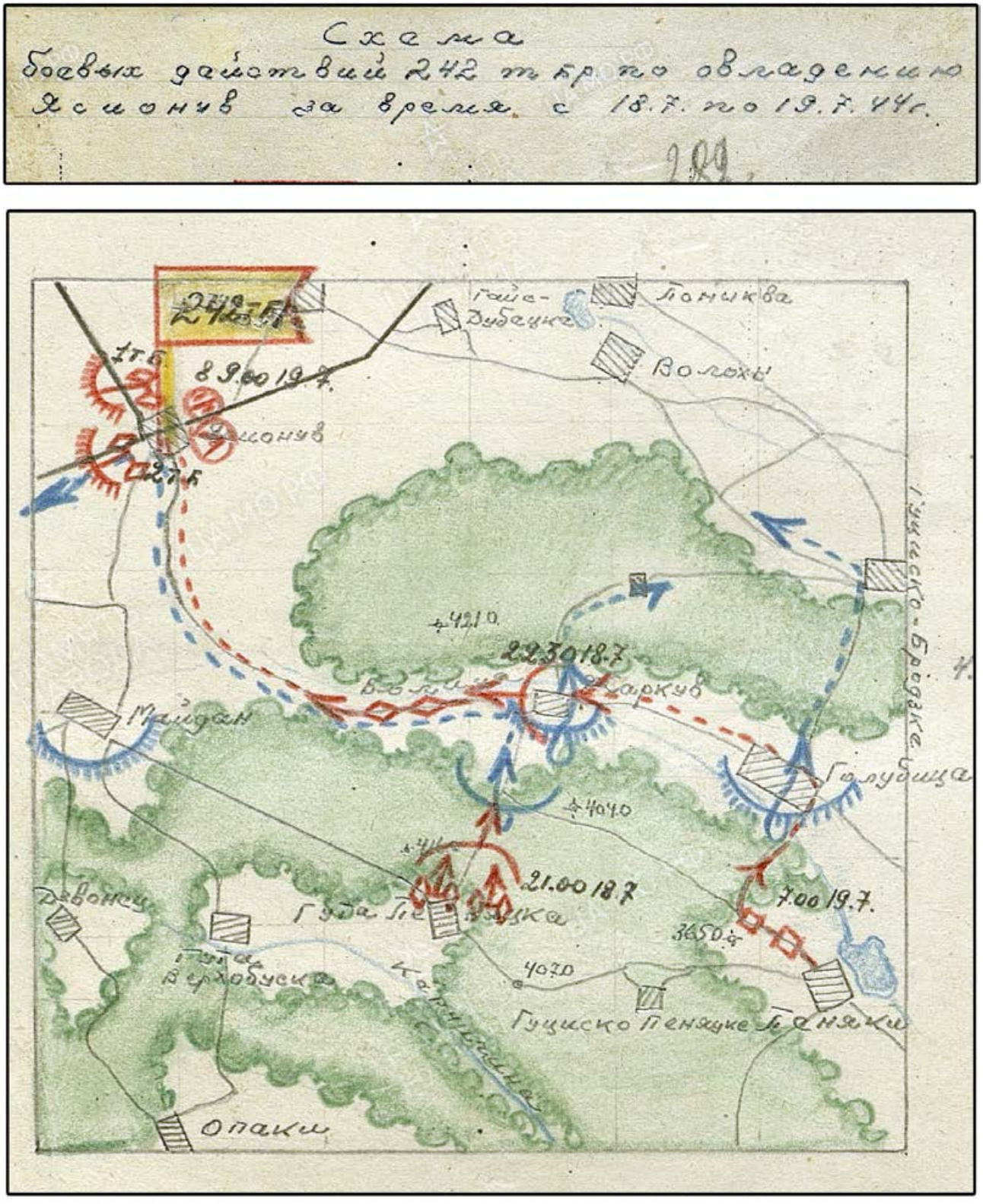

Рис. 2-18-8. **Схема бойових дій 242-ї танкової бригади 31-го танкового корпусу в районі Голубиця - Жарків - Ясенів 18-19 липня 1944 р.** *[ПН].*

залишивши в селі 30 людей вбитими; захоплено в полон 2-х солдатів, які показали, що тут діють частини 14 ПД СС «Галичина»[1].

Гарнізон у Жаркові був заскочений несподіваний ударом з тилу мотострільців 242-ї танкової бригади. Протягом дня гарнізон Жаркова вів бої з підрозділами 68-ї стрілецької дивізії, що наступали з північного сходу. Саме з району Жаркова проводилися найбільш активні контратаки[2].

Зупинившись в районі Пеняки – Жарків – Гута Шкляна, основні частини 31-го танкового корпусу здійснювали перегрупування, готуючись до активних бойових дій на світанку 19 липня 1944 р. Головними напрямами ударів були визначені Підгірці і Ясенів.

БОРОТЬБА ЗА КОЛТІВСЬКИЙ КОРИДОР

Чергова спроба перекрити коридор прориву зустрічними ударами з Колтова і Плугова

Не досягнувши бажаних результатів у закритті Колтівського коридору 17 липня 1944 р., німецьке командування вирішило посилити своє ударне угруповання, що діяло з районів Колтова і Сасова в південному напрямку.

Генерал Вольфґанґ Лянґе, командир корпусної групи «С»:

«Вночі з 17 на 18 липня дивізійну групу 339 підпорядковано 349 піх. дивізії, щоб у наступі в південному напрямі з'єднатися з наступаючою 8 танковою дивізією на північний схід від Золочева»[3].

Таким чином, ударне угруповання в районі Сасів - Колтів складалося з 913-го полку 349-ї піхотної дивізії, 339-ї дивізійної групи корпусної групи «С», одного батальйону 361-ї піхотної дивізії, групи танкових і мотопіхотних частин 8-го моторизованого полку 8-ї танкової дивізії, а також окремих підрозділів дивізії «Галичина».

З району Руда Колтівська німецькі частини завдали удару в напрямку Обертасів – Тростянець Малий і разом з танковими частинами, що проривалися в район Тростянця Малого з південної сторони, знову на короткий час перекрили Колтівський коридор.

У журналу бойових дій 3-ї гвардійської Танкової Армії

---

[1] Журнал боевых действий 242 тбр, л. 33-об.

[2] Оперативная сводка штаба 68 гв. сд. № 144, 18.07.1944 г., л. 18.

[3] Тис-Крохмалюк Ю. Бій під Бродами у висвітленні німецького генерала.

зазначається, що противник на ділянці Колтів – Підлипці - Івачів, намагаючись ліквідувати прорив, протягом всього дня вів артилерійсько-мінометний вогонь з короткими вогневими нальотами по району Нище. Силою до 20 танків із району Колтів та 40 танків із Івачів - Підлипці проводив неодноразові атаки в напрямку Тростянець Малий[1].

У журналі бойових дій 100-ї танкової бригади уточнюється:

> «О 17.00 18.7.44 р. силами до ПБ [піхотного батальйону] спільно з танками [противник] атакував бойові порядки наших військ і оволодів Оберлясув, намагаючись розвивати наступ в південному напрямку і закрити утворений прорив.
>
> О 18.00 18.7.44 р. противник силами піхоти і танків з артилерією з південного напрямку потіснив наші частини, що діють на лівому фланзі щодо розширення прориву, і зайняв Тростянець Малий, Плугув, Подлипце, Івачув, намагаючись закрити прорив і з'єднатися з оточеним угрупованням. Колтівське угруповання пішло в наступ в напрямку Тростянець»[2].

Щоб відволікти увагу від удару основних сил в південному напрямку на Тростянець, Колтівське групування залишило заслон в Колтові і на висоті 374.0, відкрило сильний артилерійсько-мінометний вогонь по бойових порядках 359-ї стрілецької дивізії, по західному узліссю лісу, що на заході від Кругів, і по самому селі Кругів. В результаті була створена видимість наступу у східному напрямку на Кругів[3].

Таким чином, противнику вдалося вдруге увірватися з танками і автоматниками у Тростянець Малий і перекрити єдину комунікацію, що живила наступаючі частини трьох армій – 3 гвардійської Танкової Армії Рибалка, 4-ї Танкової Армії Лелюшенка і 60-ї загальновійськової Армії Курочкіна.

Протягом дня командний пункт 3-ї гв. Танкової Армії двічі був підданий бомбардуванню німецькою авіацією і численним артилерійським нальотам. Від обстрілів згорів склад з боєприпасами в районі Нуще, вбито і поранено 22 людей офіцерського і рядового складу штабу Армії[4].

---

[1] Журнал боевых действий 3 гв. ТА, л. 20.
[2] Журнал боевых действий 100 тбр, л. 3.
[3] Отчет о боевых действиях 100 тбр, л. 27.
[4] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 35.

У журналі бойових дій 15-го стрілецького корпусу не розкриваються перипетії бойового протистояння протягом дня. Лише зазначається, що «противник особливу активність проявляє на напрямках: Кругув – Нуще, Колтув - Обертасув – Тростянець Малий»[1].

У бойовому розпорядження, підписаному о 12.00 командиром 15-го корпусу генерал-майором Тертишним, констатується, що «противник намагається завдати ударів в напрямках: Кругів – Нуще, Колтів – на Тростянець Малий, Сасів – на Золочів з метою відрізати війська, що увійшли у прорив»[2].

Атаки Колтівського угрупування внесли зміни у плани командування 4-ї Танкової Армії, яке було вимушене змінити бойове завдання для 16-ї механізованої бригади. Замість наступу в напрямку Тростянець Малий – Зарваниця - Вороняки бригада була повернута на північ від Тростянця Малого.

З журналу бойових дій 6-го механізованого корпусу:

«О 16.00 бригада виступила із вихідного рубежу, але в цей час оточене в районі Колтув - Оберлясув угрупування противника розпочало активні дії в південному напрямку з метою з'єднатися з угруповання, що діяло в районі Івачув, Подлипце. Через це завдання 16 МБр було змінене: бригаді було поставлене нове завдання – діями заслонів не допустити прориву противника з півночі в південному напрямку. Виконуючи це завдання, були виставлені заслони: посилена МСР від 1 МСБ – на рубежі північна околиця Попельня, і посилена МСР перекрила дороги в районі лісу Дерев'янка фронтом на північний захід Одна посилена МСР з танками від 2 МСБ були виставлені на рубежі північна окраїна Тростянець Малий, перекриваючи дорогу Оберлясув – Тростянець Малий. Головні сили 16 МБр зосередилися в діброві, що на сході від Тростянець Малий»[3].

У журналі бойових дій 327-го гв. важкого танкового полку згадується, що батареї полку, які розміщувалися а районі висоти 371.0, що на північному заході від Кругова, вели вогонь не тільки в західному напрямку по району Колтова, але й по артилерійських позиціях противника і південному напрямку, а саме на краю лісу, що на півночі від Нуще. Відкривши вогонь прямою наводкою, 3–я батарея СУ-152 знищила 2 гармати противника[4].

---

[1] Выписка из журнала боевых действий 15 ск, л. 45.

[2] Боевое распоряжение штаба 15 ск № 42.., л. 54.

[3] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 21.

[4] Журнал боевых действий 327 гв. тсап, л. 18.

Рис. 2-18-9. Введення у бойові дії резервної 100-ї стрілецької дивізії з метою недопущення перекриття Колтівського коридору 18 липня 1944 року. *[ПН]*.

Аналізовані нами документи однозначно свідчать, що 18 липня 1944 р. були знову тимчасово перервані комунікації в Колтівському коридорі, однак не дозволяють зробити висновок, що між Колтівським і Плугівським угрупованнями німецьких військ був встановлений тривалий і тісний зв'язок.

Чергова криза в Колтівському коридорі змусила командування 1-го Українського фронту вживати додаткових заходів для посилення частин, що діяли на північній ділянці коридору.

14-гвардійська танкова бригада 4-го гвардійського танкового корпусу генерала Полубоярова одержала наказ вийти з району Гукаловці і зайняти оборону в районі Тростянця Малого, Обертасова і Попельні. Завдання - не допустити прориву Колтівського угруповання в південному напрямку

З журналу бойових дій 14 гв. танкової бригади:

«Оточене Колтівське угруповання противника намагається з'єднатися з частинами, що перебувають на півдні в р-ні Підлипце, Плугув… Бригада одержала завдання вийти в район Попельня – Оберлясув - Тростянець Малий, зайняти оборону і не допусти з'єднання Колтувського угруповання противника з частинами, що знаходять на півдні»[1].

Одночасно 93-а окрема танкова бригада мала наказ вийти в район села Хмелева, щоб знищити групу танків противника, що прорвалися в район Обертасова, а також осідлати шосейну дорогу Сасів – Колтів і не дати можливості противнику відійти із Колтова на захід[2]. Організував оборону на північній околиці Обертасова, бригада намагалася також завадити можливому прориву німецьких військ в район Тростянець Малий[3].

Провал місії полковника Ф.-В. Меллентіна з «порятунку 40 тисяч оточених товаришів»

Про невдачу із спробою південного німецького угруповання пробитися до XIII армійського корпусу згадує у своїх мемуарах колишній начальник штабу XXXXVIII армійського корпусу, якому командир корпусу генерал танкових військ Герман Бальк доручив взяти на себе командування 8-ю танковою дивізією з метою

[1] Копия журнала боевых действий 14 гв. тбр, л. 115.
[2] Отчет о боевых действиях 3 танк. б-на 93 отбр, л. 34-об.
[3] Журнал боевых действий 93 отбр, л. 2.

проведення операції щодо «порятунку 40 тисяч наших оточених товаришів».

Увечері 17 липня 1944 р. Фрідріх-Вільгельм Меллентін особисто зібрав командирів полків в виклав їм свій план дій. З метою кращого управління військами він підпорядкував на нічний час передові піхотні частини командиру танкового полку.

Полковник Ф.-В. Меллентін, начальник штабу XXXXVIII армійського корпусу;

«На рассвете 18 июля я отправился на командный пункт танкового полка в сопровождении командующего артиллерией дивизии.

По пути туда я, к своему удивлению, обнаружил, что наша пехота, которая через полчаса должна была начать атаку, отходит на юг. Когда я обратился за разъяснением к командиру танкового полка, он признался, что отступление происходит по его приказу, так как он хотел произвести перегруппировку частей перед атакой. Я немедленно отстранил его от командования, но это ***новое проявление недисциплинированности*** причинило нам непоправимый ущерб. Было упущено необходимое время, а русские, кроме того, заметили наше передвижение. С невероятной быстротой они создали новые минные поля и сосредоточили свои танки и артиллерию. В такой обстановке мне оставалось только отказаться от атаки...»[1].

Начальник штабу говорить про *«новий прояв недицвиплінованості»*, нагадуючи про 14 липня 1944 р.,, коли 8-а танкова дивізія начебто з власної ініціативи передислоковувалася з району Сасова в район Плугова з метою завдання спільного контрудару з 1-ю танковою дивізію. Ми вже обговорювали цю ситуацію і прийшли до думки, що таке відповідальне рішення навряд чи було прийняте командиром дивізії самостійно.

Виглядають наївними і звинувачення на адресу командира танкового полку 8-ї дивізії, який після детального обговорення плану самочинно відвів мотопіхоту з переднього краю. Більш ймовірно, що подібні кроки могли стати наслідком нечітких наказів та розпоряджень самого Ф. В. Меллентін, який не зумів донести до ключових виконавців важливої операції не тільки її моральне значення, але й найважливіші умови та завдання під час її підготовки. Тож відповідальність за зрив операції лягає насамперед на

[1] Меллентин Ф. В. Танковые сражения 1939-1945 гг., с. 239.

полковника Меллентіна, який не справився із відповідальним завданням навіть на етапі його підготовки.

За словами Ф.-В. Меллентіна, концентровану ранкову атаку на зустріч Бродівському угрупованню було зовсім скасовано. Однак військові штаби радянських військ свідчать, що контратаки в німецьких частин за підтримки танків тривали протягом всього дня, однак найпотужніші відбувалися вже о другій половині дня.

З журналу бойових дій 28-го стрілецького корпусу:

«О 11.00 противник із району Івачув розпочав дії 11 танками в напрямку г. Могилка…

О 14.00 противник силою до роти піхоти за підтримки трьох танків організував атаку в напрямку на Засляйях…

О 15.00 противник силою до полку піхоти за підтримки 10 танків і 2 самохідних гармат розпочав атаку із району Івачув в напрямку г. Могилка…

О 18.00 із району Івачув противник силою до роти піхоти за підтримки 8 танків розпочав атаку На Засляйях, намагаючись прорватися в напрямку Нуще - Кругув…»[1].

У загальному підсумку німецькі війська протягом 18 липня 1944 р. провели проти 28-го стрілецького корпусу 4 атаки загальними силами до 2-х батальйонів піхоти з 34-ма танками і двома бронемашинами.

За показами полонених німецьких солдатів, перед фронтом корпусу угрупування противника було наступним: на рубежі Чулажина – Івачув - викл. Вовчковці діяли 28-й моторизований полк і танки 11-го танкового полку 8-ї танкової дивізії; на рубежі Вовчківці – Казимирівка - Кабарівці – 113-й мотопіхотний полк 1-ї танкової дивізії. Крім того в районі Івачів – Підлипці - Плугів діяла 254-а піхотна дивізія, що прибула в цей район 17 липня 1944 р.[2]

Під час боїв за Колтівський коридор радянське командування особливо побоювалося ударів з південної сторони силами 8-ї танкової дивізії і піхотних частин. Воно вважало, що 18 липня 1944 р. головний удар буде завдано, як і попереднього дня, в напрямку Івачів - Перепельники - Гарбузів. Саме тому введений у дію в Колтівський коридор 4-й гвардійський танковий корпус зайняв оборону в районі Гукалівці - Лупушани, перекриваючи доступ до Гарбузова.

Танкові батальйони 12 гвардійської бригади розмістилися на

[1] Журнал боевых действий 28 ск.., с. 13.

[2] Журнал боевых действий 28 ск,с. 13.

узліссях діброви, що на північному заході від Гукалівці, а 13-ї танкової бригади - на краю діброви, що на південному заході від села[1].

У той час 14-а гвардійська танкова бригада, як резерв командира корпусу, зосередилася в районі Лопушаним. Вона організувала заслони на краю лісу, що 1 км на півдні від Лопушани, і готувалася до відбиття контратак із напрямків Нуще, Перепельники, Вовчківці.

З журналу бойових дій 13-ї гвардійської танкової бригади:

«Противник, провівши невелику розвідку в напрямку Гукаловце, від своїх дій в цьому напрямку відмовився; підтягнувши танки в Плугув, намагався завдати удару в північному напрямку на Чулажина»[2].

Згідно з даними штабу 6-механізованого корпусу, противники основних ударів завдавав з районів Івачува, гори Могила в північному напрямку На Засляйях, а також на Двожиська[3].

Документи військових штабів Червоної Армії свідчать, що удари з південної сторони, незважаючи на запеклість самих боїв, не дозволили ударному угрупованню противника прорватися на північ. Дещо успішнішими були дії Колтівського угруповання, яке зуміло прорватися в район Середньої Буди, що між селами Нище і Тростянець Малий. Однак і вони не дозволили досягнути головної мети – встановити тривкий зв'язок між Колтівським і Плугівським угрупованнями німецьких військ.

Якщо у цій невдачі начальник штабу XXXXVIII армійського корпусу полковник Ф.-В. Меллентін звинуватив командира танкового полку 8-ї танкової дивізії, то командир корпусної групи «С» – дивізію «Галичина», точніше один з її підрозділів. Генерал-лейтенант В. Лянґе заявив: «Наступ не мав успіху через повну нездатність одного відділу 14 СС Дивізії Галичина»[4].

Генерал Лянґе скромно промовчав, що основу ударного угрупування, призначеного для контрудару в південному напрямку, складали частини 349-ї піхотної дивізії і підпорядковані їй 339-я дивізійна група корпусної групи «С», яка майже не брала участі у серйозних бойових діях. Крім того були залучені один з батальйонів

---

[1] Журнал боевых действий 12 гв. тбр, л. 257.
[2] Журнал боевых действий 13 гв. тбр, л. 92.
[3] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 20.
[4] Тис-Крохмалюк Ю. Бій під Бродами у висвітленні німецького генерала.

361-ї піхотної дивізії, підрозділи 8-го мотопіхотного полку і бронетехніка 8-ї танкової дивізії, дивізіон штурмових гармат. До цього переліку входили і деякі підрозділи дивізії «Галичина», зокрема 31-го піхотного полку, який займав позиції на півночі від Колтова. Однак підрозділи «Галичини» у складі цього угруповання не могли відігравати провідної чи бодай значної ролі, тому що 31-й піхотний полк основними силами вів запеклі бої у районі Опаки – Майдан.

Схоже, В. Ланге не знав, що шанси на успіх бойових груп XIII армійського корпусу 18 липня 1944 р. були значно меншими, ніж попереднього дня. У Колтівському коридорі і біля його воріт були зосереджені три танкові і один механізований корпуси, один кавалерійський корпус, близько десятка окремих бригад і полків танкових і самохідної артилерії, а також майже всі 10 стрілецьких дивізій 60-ї Армії.

У таких умовах звинувачення В. Ланге на адресу «Галичини» дуже схожі на банальний пошук винуватців, яких він знайшов серед українців. Хоча слід відзначити, що саме Колтівське угруповання німецьких зуміло 18 липня пробитися до Тростянця Малого, перекривши Колтівський коридор. Однак значно меншими були успіхи 8-ї танкової дивізії, яка завдавала зустрічного удару з півдня і мала у своєму розпорядженні значно потужніші сили. Цілком провалив свою місію і начальник штабу XXXXVIII армійського корпусу полковника Ф.-В. Меллентін, який не зміг належно підготувати і провести доручену йому операцію з «порятунку 40 тисяч оточених товаришів».

Третя спроба входження в прорив 6-го мехкорпусу 4-ї Танкової Армії

Командуючий 4-ю Танковою Армією генерал-полковник Лелюшенко на 18 липня поставив 6-му гвардійському мехкорпусу те ж завдання, що не було виконане попереднього дня, а саме: наступати з Колтівського коридору в напрямку Івачів – Підлипці – Зарваниця – Вороняки - Гологори.

Відповідно до цього командир корпусу генерал-лейтенант Акімов о 24.00 17.07.1944 наказав:

> «17-й механізованій бригаді – з однією батареєю 1-го самохідно-артилерійського полку, дивізіоном 240-го мінометного полку наступати в загальному напрямку Середня Буда - вис. 416.0 - півн. окр. Підлипці, спільними діями з 49-ю мехбригадою знищити противника в Підлипі, далі наступати на Зарваниця - півн. окр.

Вороняки - Майдан Гологурський - півд. окр. Гологори і до кінця дня вийти на півн. окр. Унюв.

49-й механізованій бригаді - з 374-м важким самохідно-артилерійським полком, за підтримки 155-ї гарматної артилерійської бригади наступати з вихідного рубежу, що на південно-західному узліссі діброви На Засляйях, в напрямку на Івачів і у взаємодією з 17-ю механізованою бригадою знищити противника в районі Підлипці – Плугів, а в подальшому вийти на рубіж Зарваниця - Риків.

29-й і 56-й танкові полки – резерв командира корпусу.

16-а механізована бригада - перебуває в районі розташування і готується розвивати успіх 17-ї та 49-ї механізованих бригад в напрямку Вороняки - Зарваниця[1].

За даними розвідки, перед фронтом корпусу противник оборонявся частинами 254-ї піхотної дивізії, 1-ї і 8-ї танкових дивізій, які мали у своєму складі 70 танків. З артилерійських засобів нараховувалося до 40 гармат різного калібру, які здебільшого були зосереджені районах Плугів - вис. 406,0 – Казимирівка - південна окр. Підлипці. Узгодивши необхідні питання взаємодії з 28-м стрілецьким корпусом і підтягнувши матеріальну частину, о 11.00 17-а і 49-а бригади, після 30-хвилинної артилерійської підготовки, перейшли в наступ, однак вони наразилися на сильний вогневий опір і контратаки противника, що намагався прорватися до оточеного Бродівського угрупування противника в напрямку Нуще - Тростянець Малий.

Мотопіхота і танки 17-ї мехбригади на південному узліссі лісу біля населеного пункту На Засляйях вступили в бій з 17-ма танками і батальйоном піхоти противника, що наступали з району Івачів - вис. 401,0 в напрямку Двожиска - г. Могилка - г. Залуч. Після танкового бою біля гори Могилка танки і піхота противника були відкинуті на вихідні становища.

О 13.00 підрозділи 17-ї мехбригади перейшли в наступ в напрямку гора Могилка – Підлипці, однак були зустрінуті сильним танковим вогнем і відійшли на рубіж гори Могилка, де протягом дня вели вогневий бій, відбиваючи спроби противника контратакувати в напрямку г. Могилка - г. Залуч[2].

О 17.30 противник з північної околиці села Івачів знову перейшов в контратаку силою до батальйону піхоти за підтримки 10 танків. Рушнично-кулеметним вогнем піхота була відрізана від танків, а танки були зустрінуті артилерійським вогнем і вогнем

[1] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 19.
[2] Журнал боевых действий 28 ск, с. 26-27.

самохідної артилерії. Втративши чотири танки, противник відійшов на вихідні позиції.

Частини 17-ї і 49-ї механізованих бригад, відбивши контратаки противника і долаючи сильний вогневий опір, стали повільно просуватися вперед. На ділянці корпусу розгорівся запеклий танковий бій. Зі сторони противника брала участь велика кількість танків «Тигр», які вели вогонь по радянських танках з дистанції 1,5-2 км. В наслідок цього 17-а і 49-а мехбригади мали великі втрати в танках. До 20.00 17-а бригада вибила противника із Чулажина, а 49-а бригада вийшла на рубіж, що 500 м на півночі від Івачова. Подальше просування було стримано масованим вогнем танків противника із засад і артилерійсько-мінометним вогнем[1].

Танковий бій в районі Івачова згадується і в короткій хроніці бойових дій 506-го важкого танкового батальйону «Тигрів», що діяв в оперативному підпорядкуванні 8-ї танкової дивізії і протягом 16-21 липня 1944 р. разом з іншими танковими частинами здійснював спроби розірвати кільце оточення XIII армійського корпусу. Найбільш важкими для батальйону були бої 17-18 липня 1944 р. в районі Нище та Івачів. У хроніці згадується про командира 3-ї танкової роти обер-лейтенанта Панцля, що загинув у підбитому танку в районі Нуще, і зазначається, що бій в районі Івачова тривав до ранку 19 липня 1944 р[2].

Після обіду 18 липня 1944 р. ударну міць 17-ї і 49-ї мехбригад 6-го гвардійського механізованого корпусу було вирішено посилити введенням у бій резервної 16-ї мехбригади, яка вирушила на вихідні позиції для атаки із завданням до кінця дня оволодіти Вороняками. Проте активні дії противника в районі Колтів - Оберлясув змусило командування корпусу перенацілити бригаду на протидію Колтівському угрупованню, що намагалося пробитися в південному напрямку через Тростянець Малий.

У журналі бойових дій 6-го механізованого корпусу зазначається, що день бою знищено 905 солдат і офіцерів противника, 16 танків, із них 7 танків типу «Тигр». Власні втрати: 130 вбитих і 341 поранений; втрачено 32 танки, у т. ч. 22 згорілими і 10 підбитими.

Завдання дня механізовані бригади 6-го механізованого корпусу не виконали, але в штабі корпусу вважали своїм успіхом зірвання спроб противника перерізати Колтівський коридор.

---

[1] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 20.

[2] Schneider W.. Tigers in Combat. Vol. 1, S. 35-36.

Рис. 2-18-10. **Становище в Колтівському коридорі на 16.30 18 липня 1944 року згідно з версією штабу 4-ї Танкової Армії.** *[ПН].*

З журналу бойових дій 6-го гвардійського механізованого корпусу:

«У результаті денного бою частини корпусу активними діями не тільки зірвали план німецького командування щодо закриття прориву шляхом з'єднання Колтівського угруповання з Івачівським, а навіть розширили прорив на 2 км і завдали противнику великих втрат в живій силі і техніці. Після цього противник відмовився від атак в північному напрямку і почав відхід на захід»[1].

Якщо 6-й гвардійський механізований корпус 4-ї Танкової Армії протягом дня відбивав німецькі контратаки в Колтівському коридорі, то передові бригади 10-го танкового корпусу вели обережні військові дії на заході від Золочева. Найбільшого успіху досягла 63-я танкова бригада, яка разом з 1689-им винищувально-протитанковим артилерійським полком, 72-им гвардійським важким танковим полком оволоділа Вільшаницею. Але зустрівши організований сильний опір, змушена була відмовитися від подальшого просування на захід і перейшла до оборони. З 12.00 до 16.00 противник силою до 2-х батальйонів піхоти і при підтримці 24-х танків двічі контратакував бойові порядки 63-ї мехбригади, але не зміг відновити втрачені позиції[2].

Згідно з даними штабу 61-ї танкової бригади, якатакож брали участь у боях за Вільшаницю, під час контратаки, проведеної з напрямку Трудовач, противник змусив червоноармійців відійти з на східну околицю села. Лише з підходом підкріплень – 1689-го артполку і 29-ї мотострілецької бригади - противника вдалося вибити з Вільшаниці[3].

Ще одна танкова бригада – 62-а – вийшла з Колтівського коридору в район Золочева, де одержала завдання організувати кругову оборону міста , виставивши прикриття з півдня.

Генерал Лелюшенко, командуючий 4-ї Танкової Армії:

«4-я Танковая Армия разделялась на 2 части. Ее корпуса вели бои на весьма отдаленном расстоянии, не имея взаимодействия. Выполнение основной задачи — выйти всеми силами армии в оперативную глубину противника, разгромить его крупные резервы — срывалось. К тому же крупная группировка противника, попавшая в окружение в районе Броды, стремилась пробиться на юг, через боевые порядки и тылы 4-й Танковой Армии»[4].

---

[1] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 21.

[2] Журнал боевых действий 10 тк, л. 136.

[3] Журнал боевых действий 61 гв. тбр, л. 11.

[4] Лелюшенко Д. Д. Москва – Сталинград – Берлин - Прага. Записки командарма, с. 198.

У штабі 3-ї гвардійської Танкової Армії вважали, що «противник мав тверді наміри ліквідувати прорив і лише перевага супротивних сил в [Колтівському] коридорі прирекла його контратаки на невдачу»[1].

Інформація про взяття Сасова виявилася хибною

Отримавши завдання оволодіти разом з 336-ю стрілецькою дивізією містечком Сасів, 91-а окрема танкова бригада зосередилася на південно-західному краю лісу, що на сході від Єлихович, а командир бригади підполковник В. Тутушкін відбув до штабу дивізії для обговорити питання взаємодії.

У перші дні наступу бригада перебувала в резерві командуючого 3-ї гвардійської Танкової Армії і наказ про взяття Сасова став першим бойовим завданням.

Коли полковник Тутушкін прибув до штабу дивізії генерал-майора Ігначева, йому повідомили, що стрілецькі батальйони вже здобули Сасів самостійно. Для уточнення обстановки і прикриття моста через Західний Буг командування бригади вирішило вислати взвод танків 2-го танкового батальйону. На світанку 18 липня 1944 р. загін досягнув південної окраїни Сасова і був обстріляний з міста артилерією противника. Таким чином з'ясувалося, що Сасів зайнятий не частинами 336-ї стрілецької дивізії, а німецькими військами.

Полковник В. Тутушкін, командир 91-ї окремої танкової бригади :

«Піхота, як з'ясувалося, увірвалася в Сасів, але активними діями противника була вибита з міста. Що було підтверджено пізніше самим командиром дивізії»[2].

За оцінками штабу 91-ї танкової бригади, рубіж Сасів - Ушня-Білий Камінь утримували підрозділи Бродівського угрупування противника силою до 2-х батальйонів піхоти з 15 танками і самохідками 8-ї танкової дивізії. Вони забезпечували плацдарм для виходу своїх частини на південь, де противник проявляв особливу активність в районі Вороняки - Ясенівці. Таким чином Сасів, що розташований на лівому березі Західного Бугу, розцінювався німецьким командуванням як важливий плацдарм для виходу

[1] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с.43;
[2] Разбор действий 3 гв. ТА в Львовско-Перемышльской операции, л. 8.

Бродівського угрупування противника через Золочів на з'єднання з основними частинами 1-ї Танкової Армії.

91-а окрема Фастівська танкова бригада - командир полковник В. Тутушкін. Організація: 3 танкові батальйони, механізований батальйон автоматників (МБА), роти: зенітно-кулеметна, управління, технічного забезпечення. Озброєння: танків – 33, із них Т-34-76 – 30, танків Т-34-85 – 3; 76-мм протитанкових гармат – 4, мінометів – 6, протитанкових рушниць – 18, кулеметів ДШК – 9. Активних штиків[1] – 240. Придані часини: дивізіон 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади (20 СУ-57 і 1 танк МК-10), 235-й винищувальний протитанковий артилерійський полк, один дивізіон 91-го гвардійського мінометного полку (9 реактивних установок РС-13)[2].

Командування 91-ї танкової бригади скоординувало питання взаємодії з 336-ю стрілецькою дивізією і з приданими частинами, до яких належали 235-й винищувально-протитанковий артилерійський полк, 1-й дивізіон 91-го гвардійського мінометного полку і дивізіон СУ-57 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади. Було вирішено організувати заслони на західних схилах висоти 336.0 (Жулицька гора), щоб запобігти можливому прориву з Білого Каменя в напрямку Почапи - Золочів, а спільно з приданими силами і стрілецькими частинами 336-ї дивізії атакувати противника в Сасові і оволодіти цим населеним пунктом[3].

---

[1] «Активними штиками» в моторизованому батальйоні автоматників (МБА), що входив до складу танкової бригади, називалися бійці-автоматники рядового і сержантського складу. Згідно з чинним на середину 1944 р. штатом за № 010/502 в МБА нараховувалося три роти автоматників, одна з яких танково-десантна, а також батареї: протитанкових рушниць, протитанкових гармат, мінометна батарея, а також взвод забезпечення. Разом 507 людей, з яких 296 входили складу до трьох рот автоматників. - *Танковый фронт.*

Для порівняння: моторизований батальйон автоматників 56-ї ТБр нараховував загалом 462 людей, який 225 вважалися «активними штиками». Отже, цифра 240 «активних штиків» 91-ї ТБр означає, що в МБА нараховувалося приблизно 480 людей, або близько 95 % від штатного розпису. = *Журнал боевых действий 56 гв. тбр, л. 6-об.*

[2] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 45.

[3] Отчет о боевых действиях 91 отбр, л. 2.

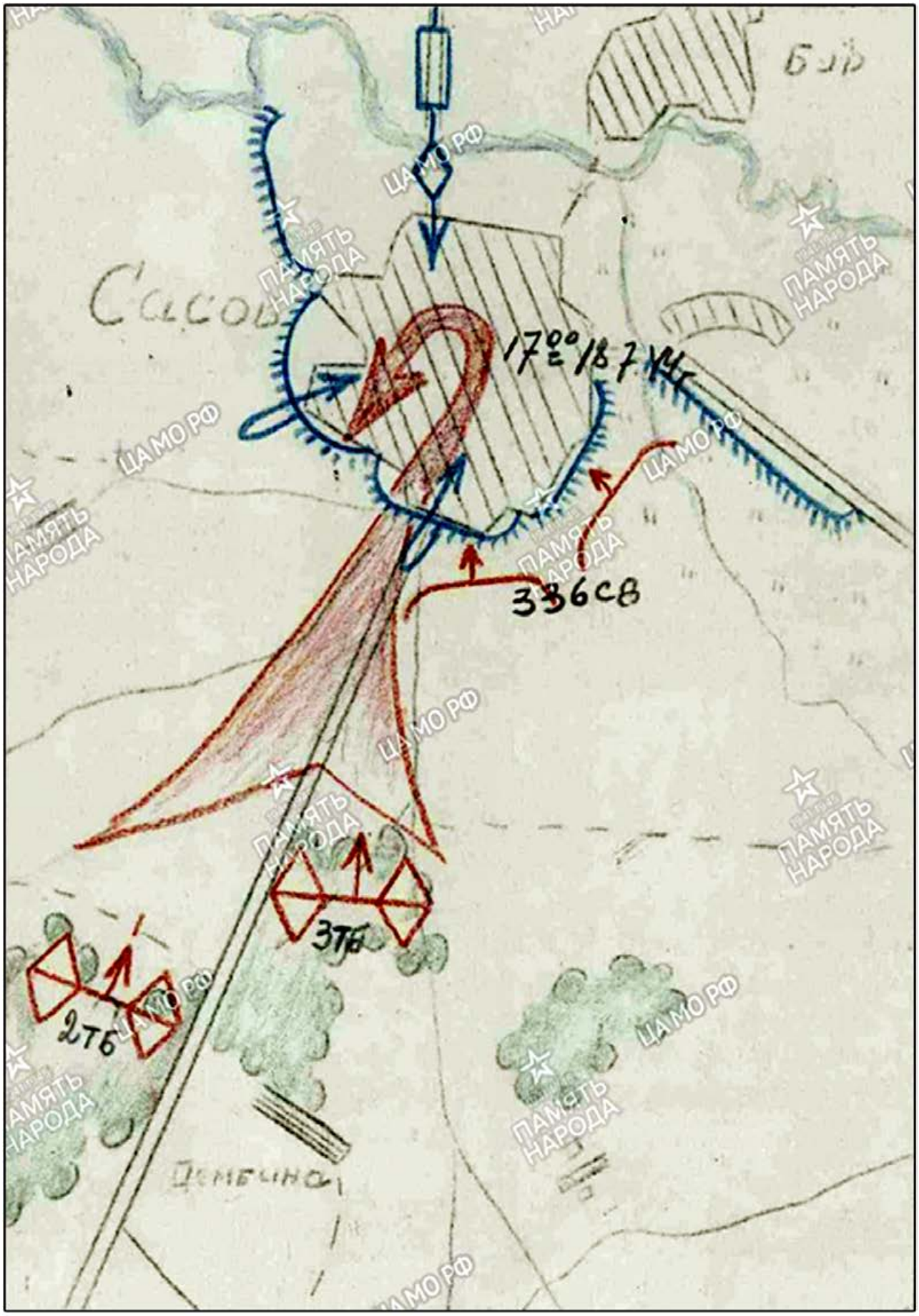

Рис. 2-18-11. **Бої за Сасів 91-ї окремої механізованої бригади 18 липня 1944 р.** *[ПН].*

У штабі 336-ї стрілецької дивізії пожалілися на малу чисельність стрілецьких підрозділів і брак боєприпасів. Для спільних дій з танками командир бригади вирішив задіяти свій резерв – механізований батальйон автоматників (МБА).

Погодивши питання взаємодії і провівши попередню розвідку, 91-а танкова бригада близько 16-ї години розпочала атаку на Сасів. На той час сили противника ще більш зміцнилися. Він вже мав своєму складі більше двох полків артмінзасобів, до 30 танків і самохідних гармат, якими чинив запеклий опір.

До 17.00 частини бригади пробилися до центральної частини міста. Однак німецькі війська, задіявши резерви силою до батальйону піхоти і 5 танків, перейшли у контратаку, завдаючи обхідного удару на своєму правому фланзі. З настанням темноти піхота противника почала проникала до танків, маючи завдання ударами з флангу і тилу винищувати піхоту і танки[1].

У зв'язку навислою загрозою втрати бойової матеріальної частини командир бригади вирішив вивести бригаду на північне і північно-західне узлісся Городилівського лісу, що на сході від села Жуличі, де було вирішено перейти до оборони, прикриваючи Золочівський напрямок з районів Сасова і Білого Каменя.

У першому бою 91-а танкова бригада зазнала серйозних втрат матеріальної частини – 11 танків, з яких безповоротні втрати – 5 бойових машин, підбитих – 6 танків. Вбито – 18 солдат і офіцерів, поранено – 16 осіб[2].

Згідно з даними штабу бригади втрати противника були такими: знищено 1 самохідну гармату, підбито 1 важкий танк, знищено 2 бронетранспортери і 2 автомашини, 169 солдат і офіцерів противника.

Бригада завдання дня не виконала. Основними причинами в штабі 91-ї мехбригада вважали: а) малу кількість бойової матеріальної частини бригади; б) перевагу противника в живій силі і техніці; в) недостатню кількість піхоти; г) неспроможності частин 336-ї стрілецької дивізії забезпечити бойовий супровід танків і закріпити роботу танків; д) введення противником значних резервів[3].

Не вдаючись в аналіз всіх цих факторів, необхідно все ж відзначити, що бої за Сасів з південної і південно-західної сторони

---

[1] Отчет о боевых действиях 91 отбр, л. 4.
[2] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 51-об.
[3] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 52.

від міста вели 1130-й стрілецький полк, а з східної сторони – два батальйони 1128-го полку. Ще один батальйон перебував поруч на хуторі Овсисько як резерв командира корпусу. Там знаходився і КП 15-го стрілецького корпусу[1].

Під час наступальних дій з 14 по 17 липня 336, 322 і 148-а дивізії 15-го корпусу зазнали загалом відчутних втрат – близько 1500 тисячі вбитих і поранених. З них втрати 336-ї дивізії становили, за нашими підрахунками, близько 600 осіб[2]. Але ці втрати не дають підстави говорити про обезкровленість стрілецьких батальйонів.

Швидше за все, командування 91-ї танкової бригади намагалося на 336-у стрілецьку дивізію частково перекласти вину за невдалу операцію з оволодіння Сасовом.

Обмежені бойові дії повітряних сил

Для керівництва північним угрупуванням військово-повітряних сил 1-го Українського фронту прибув штаб 8-ї Повітряної Армії, до складу якої ввійшли 5-й штурмовий 7-й винищувальний, 1-й гвардійський змішаний, 2-й гвардійський бомбардувальний авіаційниі корпуси. У складі військових частин 8-ї Повітряної Армії нараховувалося 1198 літаків, з яких бомбардувальників – 285, штурмовиків – 400, винищувачів – 513. 8-а Повітряна Армія перебуває в оперативному підпорядкуванні 2-ї Повітряної Армії[3].

Завдання дня для 2-ї і 8-ї Повітряних Армій - знищити танкове угрупування противника в районі Плугів – Зборів - Поморяни, сприяти наступу танкових, загальновійськових армій і Кінно-механізованої групи генерала Баранова.

Для ударів по танковому угрупування виділялися 4-й бомбардувальний, 8-й штурмовий авіаційні корпуси і 10-а гвардійська штурмова авіаційна дивізія від 2-ї Повітряної Армії, а також 2-й гвардійський бомбардувальний корпус 8-ї Повітряної Армії. Вони повинні були завдати ешелонованого удару в період з 9 до 10.30. Однак з зв'язку з поганою погодою від ешелонованого удару довелося відмовитися і бойові дії велися обмежено.

---

[1] Выписка из журнала боевых действий 15 ск, л. 45-об.

[2] Выписка из журнала боевых действий 15 ск, л. 44-46; Журнал боевых действий 322 сд, л. 125-129; Выписка из журнала боевых действий 148 сд, л. 25-27.

[3] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., арк 27-28.

У другій половині дня бомбардувально-штурмові удари були завдані по живій силі і артилерійсько-мінометних батареях в районі Олесько - Білий Камінь – Ушня, а також по гарнізон противника в Колтові.

Авіарозвідкою було виявлено скупчення військ і техніки в районі Соколівки. Завдати удару було доручено 244-й бомбардувальній авіаційній дивізії. Через погані метрологічні умови вийти на ціль змогли лише 2-і з 4-х дев'яток літаків «Бостон» під командуванням майора Новожилова і капітана Золотарьова Як засвідчили дешифровані фотознімки, в результаті бомбардування було знищено 10 танків німецьких танків[1].

Протягом дня здійснено загалом 1419 літако-вильоти, в яких брало участь 1221 літаки. Пошкоджено і знищено 59 танків і штурмових гармат, подавлено вогонь 24-х артилерійських і зенітно-артилерійських розрахунків Знищено 18 літаків, втрачено 18 літаків[2].

ПІДСУМКИ ДНЯ

Наказ маршала Сталіна про подяку військам 1-го Українського фронту

У наказі від 18.07.1944 р, Верховний головнокомандуючий військами Червоної Армії маршал Сталін оголосив подяку військам 1-го Українського фронту, які «перейшовши в наступ, за підтримки масованих ударів артилерії та авіації, прорвали міцну, глибоко ешелоновану оборону німців на Львівському напрямку і за 3 дні наступальних боїв просунулися в глибину до 50 км, розширивши прорив до 200 км по фронту». На честь цього успіху в 11-й годині вечора Москва салютувала військам фронту двадцятьма артилерійськими залпами з двохсот двадцяти чотирьох гармат[3].

Серед тих, що найбільш відзначилися, у наказі згадувалися війська ударних угруповань, що діяли на Рава-Руському і Львівському напрямках, а саме війська генерал-полковника Гордова (3-я гв. Армія), генерал-лейтенанта Пухова (13-а Армія), генерал-полковника Курочкіна (60-а Армія) і генерал-полковника Москаленка (38-а Армія). Але якщо на рівні армій можна загалом говорити про дотримання принципу справедливості

[1] Обзор боевых действий частей 244 БАД, арк. 202-зв.
[2] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., арк. 27.
[3] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июнь 1944 года, л. 44-45.

в оцінці бойових дій, до на рівні стрілецьких корпусів щодо нього виникають серйозні сумніви.

У наказі відзначені успіхи чотирьох корпусів 3-ї гв. Армії, а саме генерал-майора Донського (120-й ск), генерал-лейтенанта Глухова (76-й ск), генерал-майора Бедіна (21-й ск) і генерал-майора Захарова (22-й ск). У той час зі складу 60-ї і 38-ї виділено по одному - 15-й ск генерал-майора Тертишного і 107-й ск генерал-майора Гордєєва, а з 13-ї Армії – жодного. З цього випливало, що саме стрілецькі корпусу 3-ї гв. Армії зробили основний внесок у прорив оборони противника на шляхах до Львова, а 13-а Армія не досягла жодного успіху. Однак в дійсності все було з точністю до навпаки.

До 18 липня включно 3-я гв. Армія вела не дуже успішну боротьбу за подолання оборонної лінії «Принц Євген», витісняючи противника в західному напрямку. Натомість відзначився 27-й стрілецький корпус генерал-майора Черекманова зі складу 13-ї Армії, який, наступаючи в напрямку Кам'янки Струмилової, глибоко вклинився в німецьку оборону і забезпечив введення у розвиток прориву Кінно-механізованої групи генерала Баранова (16.07.1944 р.), а наступного дня - 1-ї гв. Танкової Армії (17.07.1944 р.).

Звертає на себе увагу і той факт, що до переліку танкових частин, що відзначилися у боях, з якихось причин потрапив 6-й гв. танковий корпус генерал-лейтенанта Новикова зі складу 3-ї гв. Танкової армії Рибалка, хоча основні сили корпусу протягом цих днів не брали участі у бойових діях і перебували в другому ешелоні. Натомість 9-й механізований корпус генерал-лейтенанта Сухова і 7-й гв. танковий корпус генерал-майора Іванова, чиї передові бригади допомогли піхоті 60-ї Армії протягом 15-16 липня прорвати тактичну оборону противника на Львівському напрямку, у наказі Сталіна не згадуються взагалі. Як і командуючий 3-ї Танкової Армії генерал-полковник Рибалко, який прийняв надзвичайно важливе рішення про введення у бій 15 липня 1944 р. передових бригад, що мало в процесі прориву оборони противника вирішальне значення.

Не обійшлося в наказі і без традиційних пропагандистських маніпуляцій. По-перше, наступ військ 1-го Українського фронту на Рава-Руському напрямку розпочався 13 липня 1944 р., а на Львівському напрямку – 14 липня, тобто станом на 18 липня наступальні бойові дії тривали майже вдвічі довше - 5-6 днів, однак в наказі цей період скоротили до трьох днів. По-друге, до складу зайнятих міст зарахували також Кам'янку (Кам'янку Струмилову), хоча 25-й танковий корпус Кінно-механізованої групи генерала Баранова 18 липня 1944 р. продовжував вести за неї запеклі бої.

Наказ маршала Сталіна став приводом для першого повідомлення про літній наступ 1-го Українського фронту інформаційного агентства «Совинформбюро».

Визнання оточення XIII армійського корпусу німецьким командуванням

Вольфґанґ Лянґе, командир корпусної групи «С»:

«…Події 18-го липня прибрали надзвичайно сумнівні форми. Буськ було остаточно втрачено. В північному просторі пролому російські війська осягнули Буг біля Кам'янки Струмилової. Оточення XIII корпусу було цим практично завершене»[1].

Досить правильно передає основні етапи оточення Бродівського угруповання, що завершилося 18 липня 1944 р. в на берегах Західного Бугу між містами Буськ і Кам'янка Струмилова, картосхема з книги спогадів командира корпусної групи «С» Вольфґанґа Лянґе. На схемі точно відображені напрямки проривів Червоної армії і німецькі контрудари з метою їх ліквідації, термінове перекидування в район Львова 20-ї моторизованої, 101-ї єгерської і 68-ї піхотної дивізій 1-ї Танкової Армії з Станіславського напрямку, а також вирішальне значення північного прориву в напрямку на Рава-Руську і Кам'янку Струмилову.

Вольфґанґ Лянґе, як і командуючий 1-ї Танкової Армії Ерхард Раус, вважали, що саме на заході від Луцька було зосереджене головне бронетанкове угрупування 1-го Українського фронту, яке досягло найбільшого успіху. У його складі, на думку німецького командування, були дві танкові армії, а також два кавалерійські корпуси. Але насправді радянське командування пріоритет надавало Львівському напрямку.

***

Згідно з даними штабу 1-го Українського фронту, протягом дня боїв було захоплено 1405 полонених, у тому числі на Рава-Руському напрямку – зі складу 16-ї і 17-ї танкових, 20-ї моторизованої дивізії, 214, 72 і 88-ї піхотних дивізій; на Львівському напрямку – 1-ї танкової, 254-ї, 359-ї, 361-ї піхотних дивізій. Відсутня згадка про полонених дивізії «Галичина», яких або взагалі не було, або ж була дуже незначна кількість.

***

Авіарозвідка 2-ї Повітряної Армії зафіксувала в районі Зборів – Плугів – Поморяни – до 170 танків; у районі Ясенів - Ожидів - Білий Камінь - 30 танків, а в районі Рожнів – 15 танків.

Боєм і спостереженням виявлено до 25 танків в районі Колтова, 60 танків в районі, що на південному заході від с. Івачів (12 км на схід від Золочева).

[1] Тис-Крохмалюк Ю. Бій під Бродами у висвітленні німецького генерала.

LVI.Pz
Sokul
XXXIII
XXXVI.Pz
1 Pz Armee
Gde.Pz.K
Gde.m.K.
XXXVII.Pz
XIII
LEMBERG
kraine
Dublany
Zolkiew
Winniki
Bobrka
Wolkow
Radziechow
Brody
Olesko
Sokal
Zolkiew
Zolkiew
Zloczow
Zloczow
Zloczow

Офіційні зведення за 18 липня 1944 р.

З повідомлення «Совинформбюро»:

«Войска 1-го УКРАИНСКОГО фронта, перейдя в наступление, при поддержке массированных ударов артиллерии и авиации прорвали сильную, глубоко эшелонированную оборону немцев на ЛЬВОВСКОМ направлении и за три дня наступательных боёв продвинулись в глубину до 50 километров, расширив прорыв до 200 километров по фронту.

В ходе наступления войска фронта овладели районными центрами Волынской области городами ПОРИЦК, ГОРОХОВ и ЛОВКАЧИ, районными центрами Львовской области городами РАДЗЕХОВ, БРОДЫ, ЗОЛОЧЕВ, БУСК, КАМЕНКА, городом и крупным железнодорожным узлом КРАСНОЕ, а также с боями заняли более 600 других населённых пунктов, в числе которых крупные населённые пункты ХОБУЛТОВ, СКОМОРОХИ, ТАРТАКОВ, СЕЛЕЦ БЕЛЬСКИЙ, СТОЯНОВ, ХОЛОЮВ, ПОЛОНИЧКА. ВОЛОХИ, СКВАРЗАВА, БОРТКОВ, КНЯЖЕ, ПЕРЕПЕЛЬНИКИ, ЯРОСЛАВИЦЫ, КУДЫНОВЦЫ, ЕЗЕРНА и железнодорожные станции БОЙНИЦА, ХОРОСТОВ, ХОБУЛТОВ, ГОРОХОВ, БРАНЫ, СТОЯНОВ, РАДЗЕХОВ, ПАВЛОВ, ХОЛОЮВ, МЕРУВКА, БУДКИ НЕЗНАНОВСКИЕ, КАМЕНКА, БРОДЫ, ЗАБЛОТЦЫ, ЕЗЕРНА…

За 18 июля наши войска на всех фронтах подбили и уничтожили 65 немецких танков.

В воздушных боях и огнём зенитной артиллерии сбито 34 самолёта противника».

З повідомлення про події дня Головного командування Німецьких збройних сил:

«... На південній ділянці Східного фронту посилюються удари ворога, особливо на схід від верхів'їв Західного Бугу. Тут розпалюються важкі бої з ворогом, що наступає на Львів. За період з 14 липня на цій ділянці знищений 431 радянський танк ... »[1].

Notate bene – замітки на полях

► *Оперативне оточення Бродівського угруповання частинами 71-ї механізованої бригади 3-ї гвардійської Танкової армії і 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії Кінно-механізованої групи генерала Баранова відбулося наприкінці дня в районі Деревлян на східному березі Західного Бугу. Німецькі війська продовжували утримувати Кам'янку Струмилова і мости через Західний Буг в районі міста, намагаючись забезпечити відхід в західному напрямку частин Бродівського угруповання.*

► *У зв'язку зі входженням в прорив Танкової Армії генерала Рибалка і Кінно-механізованої групи генерала Баранова штаб*

[1] Бухер А. Восточный фронт 1944.

німецького XIII армійського корпусу втратив дротовий зв'язок з 1-ю Танковою Армією і переїжджав з Ожидова до Красного, а потім назад до Ожидова. Гостро постало питання вибору напрямку прориву оточених військ – на захід через Кам'янку Струмилову чи на південь через Золочів.

► *Можна погодитися з думкою штабу німецької 4-ї Танкової Армії, що планований на ранок 18 липня 1944 р. удар 20-ї панцер-гренадерської дивізії з району Кам'янки Струмилової на зустріч XIII армійському корпус, а далі – 17-й танковій дивізії з метою ліквідації ворожого вклинення мав невеликі шанси на успіх. Однак він, безперечно, міг би запобігти оточення Бродівського угруповання німецьких військ.*

► *Стрілецьким частинам 13-ї і 60-ї загальновійськових Армій 18 липня 1944 року не вдалося виконати завдання із розсічення на частини і подальше знищення Бродівського угруповання. Наказ про розсічний удар в напрямку Ясенівці – Підгірці – Олесько – Ожидів одержав 31-й танковий корпус.*

► *Наприкінці дня 18 липня 1944 р. військові частини XIII армійського корпусу утримували по периметру такі населені пункти: на сході – Колтів – Опаки – Гута Пеняцька – Ясенів – Дуб'є – Кадовбиці (Лучківці) – Висоцьке; на півночі – Заболотці – Ражнів – Гутисько Нижче і Вище (Гутисько-Турянське), Лісове - Трійця – Старий Майдан – Полонична; на заході – Грабова – Яблунівка – Чучмани; на півдні – Сторонибаби - Білий Камінь – Сасів – Хмелева.*

Кільце оточення нагадувало еліпс, витягнутий в північно-західному напрямку. Великий діаметр (Колтів – Полонична) мав приблизно 50 км, а малий діаметр (Білий Камінь – Ражнів) - близько 20 км.

19 липня 1944 р., середа

Погода. Хмарність 10 балів, висота 50-200 м при видимості менше 1 км, місцями грози і дощі. Вітер північно-західний, 3-5 м/с. Температура 15-20º. Дороги важко прохідні для всіх видів транспорту.

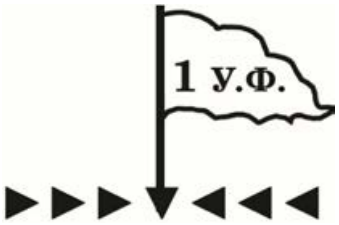

Завдання військ 1-го Українського фронту

✓ 102-му стрілецькому корпусу 13-ї Армії спільно з 112-ю дивізією 27-го стрілецького корпусу і правофланговими частинами 60-ї Армії (23-й стрілецький корпус) завершити знищення оточеного Бродівського угруповання на східному березі р. Західний Буг.

✓ 31-му танковому корпусу (без 237-ї ТБр) прочесати район Пеняки – Голубиця - Жарків і наступати на Підгірці – Олесько - Ожидів. Оволодіти районом Олесько – Ожидів і не допустити відходу Бродівського угруповання противника на південь і південний захід.

✓ Кінно-механізованій групі Баранова блокувати Кам'янку Струмилову, 2-у кавалерійську дивізію мати на західному березі р. Зах. Буг на ділянці Деревляни – Кам'янка Струмилова, а основними силами наступати на Жовкву із завданням до 18.00 19.7.44 р. оволодіти містом.

✓ 3-й гв., 4-й Танковій Армії стрімкими обхідними ударами з півночі і півдня не пізніше ранку 20.7.44 р оволодіти м. Львів.

✓ 4-му танковому корпусу прикрити з півночі і півдня вузьку горловину Колтівського коридору на ділянці Колтів – Івачів.

ПРОРИВ З ОТОЧЕННЯ ЧАСТИНИ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ В РАЙОНІ КАМ'ЯНКА СТРУМИЛОВА - БУСЬК

Кам'янка Струмилова – «ганьба» генерала Баранова

19 липня 1944 року, як і попереднього дня, головні сили Кінно-механізованої групи генерала Баранова вели бої за Кам'янку Струмилову.

З журналу бойових дій Кінно-механізованої групи:

«Кінно-механізована група протягом ночі і дня продовжувала головними силами вести бої за оволодіння Кам'янка Струмилова і з частинами противника, що відходили із Броди, в р-ні Соколе, Турки, Мазарня Гогольова. Ведучи наступ частиною сил в західному напрямку, в 7.00 19.7 оволоділа містом Мости Вєльке, перейшла в наступ на Жулкев»[1].

Мости Великі здобула 1-а гвардійська кавалерійська дивізія, в той час як основні частини Кінно-механізованої групи протягом дня вели не вельми успішні бої в районі Кам'янки Струмилової. 175-а і 162-а танкові бригади, 20-а мотострілецька бригада і 7-а гвардійська кавалерійська дивізія продовжували атакувати місто та околиці Кам'янки Струмилової з північної сторони. Разом з ними діяла і 121-а гвардійська стрілецька дивізія 27-го стрілецького корпусу 13-ї Армії.

Натомість 111-а танкова бригада, яка 18 липня не змогла переправитися через Буг на південній околиці Кам'янки Струмилової, здійснила маневр в район села Спас, де форсувала річку і розгорнула бойові дії на західному березі, охоплюючи місто з південної сторони.

З журналу бойових дій 111-ї танкової бригади:

«Противник добре розумів значення міста як значного вузла доріг, і тому заздалегідь підготував його оборону частинами 20 МД, окремим саперним батальйоном, штурмовим дивізіоном і різними групами відступаючого Бродівського угруповання… Але швидкість дій, скритність форсування дали можливість несподівано для противника увірватися до південної частини міста і там закріпитися»[2].

---

[1] Журнал боевых действий 1 гв. кк с 1.7 по 31.8.44 г.. л. 410.

[2] Журнал боевых действий 111 тбр, л. 9.

У той час 175-а танкова і 20-а мотострілецька бригади, як і 7-а гвардійська кавалерійська дивізія, вели бої в районі Лани Польські і Руда Селецька.

З журналу бойових дій 175-ї танкової бригади:

«Бригада з приданими частинами посилення 1451 САП і зен. батареями 1702 ЗАП, ведучи наступальні бої з противником, в напрямку Польське [Лани], Кам'янка Струмилова, просунулася незначно внаслідок сильного вогню пр-ка, при цьому було втрачено 6 танків Т-34 спаленими, СУ-85 – 2… Спроби обійти противника праворуч в напрямку полустанку Обидів не вдалися; противник чинив з цього напрямку сильний вогневий опір. Подальші спроби наступу були зупинені»[1].

На північних підступах до Кам'янки Стримилової були зосереджені частини 20-ї моторизованої дивізії з 10-ма танками, які використовувалися як кочівні гармати. В районі Руда Селецька німецька мотопіхота намагалася навіть залазати на танки і закидати їх гранатами[2].

Вранці 19 липня в атаку на Кам'янку Струмилову перейшли в наступ всі три кавалерійські полки 7-ї гвардійської кавалерійської дивізії. 27=й і 26-й кавалерійські полки досягнули певного успіху на правому фланзі, розгортаючи наступ в напрямку с. Обидів і однойменної залізничної станції.

Зі звіту про бойові дії 7-ї гв. кавалерійської дивізії:

«26 Гв.КП з 7.30 у взаємодії з 27 Гв.КП перейшов у наступ і, зламавши опір противника, оволодів Обидув і ст. Обидув. В 13.30 противник перейшов в контратаку і до 16.00 переважаючими силами потіснив підрозділи полку до південного узлісся лісу, що на півдні від Пняки. На цьому рубежі полк закріпився і в другій половині дня вів вогневий бій»[3].

У той час 21-й кавалерійський полк, який мав завдання оволодіти населеним пунктом Лани Польські і північною окраїною Кам'янки Струмилової, вийшов лише на північну околицю Ланів Польських. Тут він був контратакований піхотою, танками і самохідними гарматами противника, а результаті якої був змушений перейти до оборони[4].

---

[1] Журнал боевых действий 175 тбр, л. 12

[2] Журнал боевых действий 175 тбр, л. 12-об.

[3] Боевые операции 7 гв. кд на западном берегу р. Западный Буг и р. Сан, с. 11.

[4] Боевые операции 7 гв. кд на западном берегу р. Западный Буг и р. Сан, с. 12.

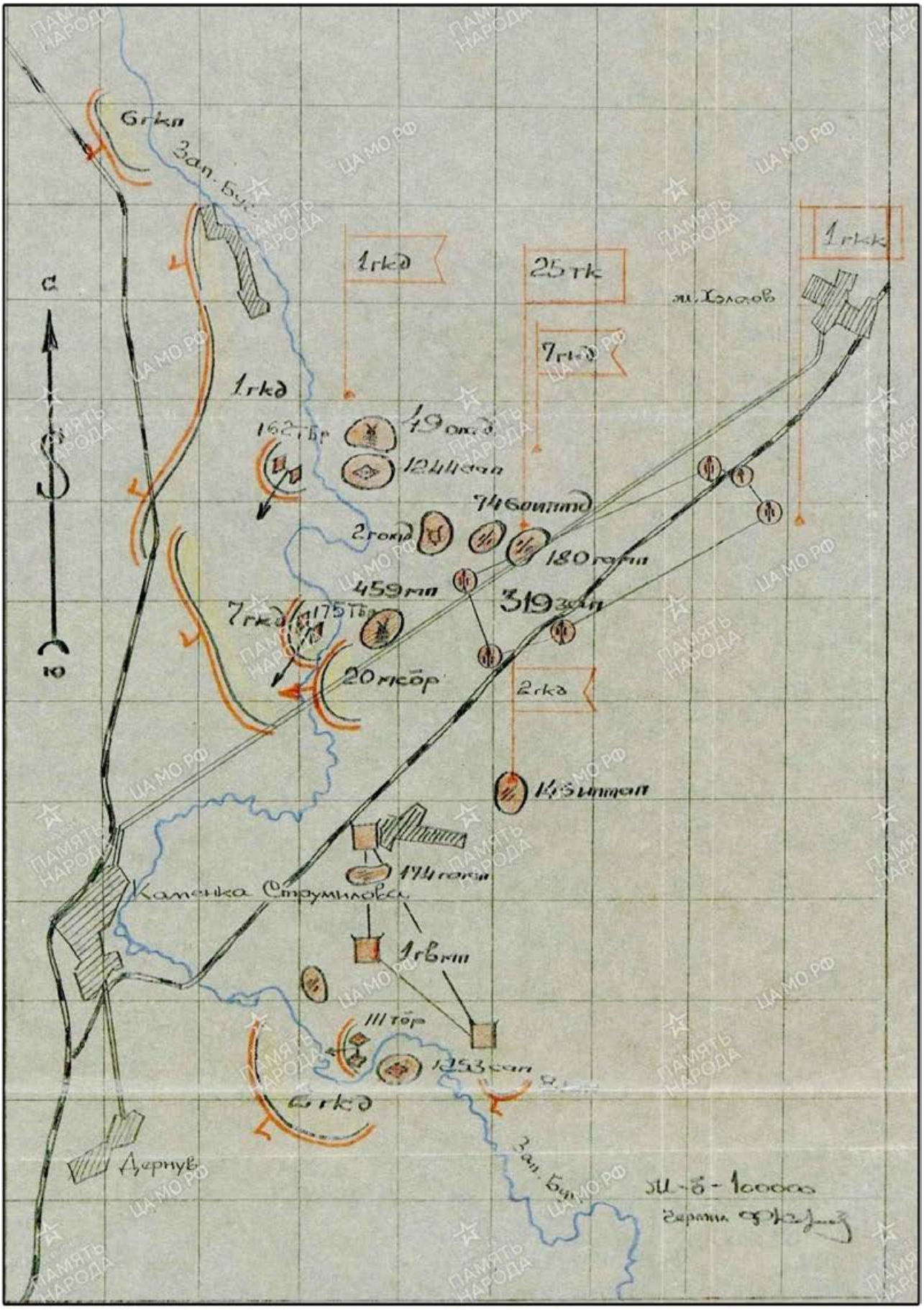

Рис. 2-19-1. **Бойові порядки артилерії Кінно-механізованої групи генерала Баранова в районі Кам'янки Струмилової 19 липня 1944 р.** *[ПН].*

19 липня 1944 р. 7-ї гвардійська кавалерійська дивізія відзначала 3-ю річниця свого створення. З цієї нагоди комдив гвардії полковник Борщев через засоби зв'язку поздоровив особовий склад дивізії з пам'ятною і сподівався, що вона буде відзначена знаковою перемогою над противником - оволодінням Кам'янкою Струмиловою. Однак не судилося.

Тупцювання Кінно-механізованої групи генерала Баранова в районі Кам'янки Струмилової викликали невдоволення в командування 1-го Українського фронту. О 15.00 на адресу генерала Баранова була відправлена шифротелеграма за підписами командуючого фронту І. Конєва і члена Військової ради фронту Н. Кальченка, в якій дії генерала Баранова розцінені як боязливі і повільні, без рішучості і наполегливості у виконанні наказу. Йому була оголошена догана і попереджено, що за невиконання бойового наказу і нерішучі дії він буде відсторонений від посади[1].

З огляду на сприятливу обстановку, пов'язану з відсутністю в противника резервів в районі Львова і Жовкви, генералу Баранову було наказано основні сили спрямувати на здобуття Жовкви.

З шифротелеграми генералу Баранову:

«Наказую:

1. Блокувати Кам'янку Струмилову, 2 КД мати на західному березі р. Буг на ділянці Деревляни - Кам'янка Струмилова. 2 КД тримати зв'язок з частинами Рибалко.

2. 25 ТК, 1 КД, частину сил 7 КД негайно направити в Жовкву із завданням о 18.00 19.7.44 зайняти Жовкву. Виділити загін кінноти з 10 танками для захоплення Рави-Руської…»[2].

Коли ж ні 19-го, ні 20-го липня Кінно-механізована група генерала Баранова не змогла взяти Жовкву, то командування 1-го Українського фронту нагадало генералу Баранову про «ганьбу», коли «в Кам'янці перед ротою противника стояв весь корпус»[3], і попередить про недопустимість повторення подібної ситуації.

***

У штабі німецької 4-ї Танкової Армії позитивно оцінили зусилля 20-ї панцер-гренадерської дивізії щодо утримання позицій навколо Кам'янки Струмилової. Дивізія, «незважаючи на найважчі ворожі

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л.133.

[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г., л. 133-134.

[3] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г., л. 146.

атаки», не допустила противника у місто. Водночас у штабі були змушені констатувати, що 19 липня не вдалося зупинити противника на підступах до Бугу. Захопивши Кристинопіль та Добротвір, червоноармійські війська «переходять через Буг сильними силами».

Так само не мала успіху спроба XXXXVI танкового корпусу посунути на південь правий фланг 17-ї танкової дивізії, щоб закрити або ж принаймні звузити розрив між нею і 340-ю піхотною дивізіями. На це завдання в корпусу не виявилося реальних сил.

У полудень 19.07.1944 р. XXXXVI танковий корпус у складі 168-ї піхотної, 20-ї панцер-гренадерської і 16-ї танкової дивізій, а також 509-го важкого танкового батальйону «Тигрів» був виведений зі складу 4-ї Танкової Армії і перейшов у підпорядкування командування 1-ї Танкової Армії[1]. Війська направлялися в район, що на півночі від Львова, аби запобігти можливому оточенню німецьких частин військами 3-ї гв. Танкової Армії і Кінно-механізованої групи генерала Баранова.

Таким чином, остаточно був скасований варіант допомоги XIII армійському корпусу з району Кам'янки Струмилової і виведення оточених частин в західному напрямку. Попри те німецький гарнізон продовжував утримувати місто, а окремі підрозділи 340-ї піхотної дивізії вдавалися до нових спроб пробитися через річку Буг.

Бої за прорив з оточення на ділянці Буськ - Кам'янка Струмилова

За даними штабу 13-ї Армії, протягом 19 липня 1944 р. оточене Бродівське угруповання безперервно контратакувало в південному, південно-західному і північно-західному напрямках із районів Соколівка, Олесько, Ожидів, Адами, Грабова, намагаючись частиною сил пробитися на західний берег Бугу в районі Буськ - Кам'янка Струмилова. Головний удар було завдано в напрямку Кам'янки Струмилової.

Підрозділи Бродівського угруповання, які вийшла в район лісів, що на сході від Кам'янки Струмилової, і намагалася прорвати в західному напрямку, нараховували, за різними оцінками, від 3-х до 15-ти тисяч людей.

За даними штабу 13-ї Армії, це було до 3000 людей з артилерією

[1] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 р., л. 123.

і танками[1]. Натомість у штабі Кінно-механізованої групи генерала Баранова загальну чисельність оцінювали до 9 тис. осіб.

З журналу бойових дій КМГ Баранова:

«Противник частинами 340, 361 ПД, 454 ох. дивізії, 90 МП і 120 РЗ[2] 20 МД, заг. кількістю до 9000 люд., вперто намагався прорватися через бойові порядки дивізії і вийти до переправ в районі Турки і Спас для з'єднання зі своїми військами у західному напрямку»[3].

Ще вищими оцінки супротивника були у штабі 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії. Згідно з ними частина Бродівського угруповання мала до 15 тис. активних бійців і бронетанкову групу у складі до 30 танків і самохідний гармат[4].

На світанку 19 липня 1944 р. німецькі частини розпочали атаку на двох напрямках: в напрямку Соколе – силою до 900 людей, а в напрямку – Паєнки – Бербеки – силою до 1500 людей з великою кількістю артилерії.

Наступ в напрямку Паєнки - Бербеки з урочища Майдан розгорнули підрозділи 340-ї піхотної дивізії за підтримки до 50 гармат.

7-й гвардійський кавалерійський полк, підійшовши до призначеного рубежу оборони, не встиг окопатися і одразу зав'язав бій з переважаючими силами противника. Той пішов в атаку щільними колонами по вузьких лісових дорогах і стежках і, не зважаючи на нищівний артилерійський і кулеметний вогонь, буквально залив Паєнки і прилеглі до нього узлісся. Була велика ймовірність, що противник своєю кількістю зуміє прорватися в напрямку Кам'янки Струмилової.

Командир дивізії наказав 58-му танковому полку (без однієї роти танків), 143-му винищувально-протитанковому артилерійському полку підтримати 7-й гв. кавалерійський полк ударом від Бербеки, одночасно направивши зі свого командного пункту (ліс, що на півдні від Рахмани) всі штабні підрозділи і офіцерів штабу дивізії для флангового удару з півночі. В результаті цих заходів німецькі війська, зазнавши величезних втрат, відкотилися до лісу, що на сході і південному сході від Паєнки. Наприкінці дня 7-й полк, перейшовши в наступ, відкинув противника до лісу в урочищі Майдан[5].

---

[1] Журнал боевых действий 13 А, л. 46.
[2] *РЗ* – розвідувальний загін.
[3] Журнал боевых действий 1 гв. кк с 1.7 по 31.8.44 г., л. 413.
[4] Журнал боевых действий 2 гв. кд, л. 190.
[5] Журнал боевых действий 2 гв. кд, л. 191.

На іншому напрямку в районі Соколе німецькі частини розпочали наступ близько 9-ї години, коли ескадрони 4-го гвардійського кавалерійського полку, що напередодні вийшли далеко вперед, ще не встигли приєднатися до полку. 1-й ескадрон вів бій з противником в районі Будиголош і лиш до 15.30 приєднався до полку. 4-й ескадрон, який прикривав Соколе, протягом дня вів тяжкий бій з противником і лиш при підтримці 2-го ескадрону і 1-го ескадрону, які атакували противника з флангу і кінному строю, зумів втримати свої позиції. Тим часом південна група Бродівського угруповання прорвалася до переправи Спас, але була зустрінута 2-м ескадроном 4-го кавполку. Група була розгромлена, втративши до 1000 людей вбитими.

До кінця дня з'ясувалося, що основні сили противника зосередилися в районі Мазарня Гогольова і ліс, що на захід від нього[1].

Згідно з записами журналу бойових дій 2-ї кавалерійської дивізії, протягом дня противник на обох напрямках провів чотири сильні атаки, щоразу нарощуючи свої сили. Всі атаки були відбиті.

Щоправда, у штабі дивізії визнали, що противнику вдалося в одному місці пробитися в західному напрямку. а саме на стику 7-го і 8-го кавалерійських полків. В результаті він проник у ліси, що на заході від Мазарня Гогольова, маючи намір вийти на переправи в районі Спас і Тадані.

Якщо в штабі 2-ї гв. кавалерійської дивізії генерала Мамсурова бойові дії підлеглих частин оцінювали як дуже успішні, то іншої думки були у штабі 111-ї танкової бригади, які протягом дня вели бої за Кам'янку Струмилову ні лівому березі Західного Бугу. Зясувалося, що кавалеристи порушили наказ про переправу на західний берег річки і спільні дії з 111-ю танковою бригадою за оволодіння Кам'янкою Струмиловою. В результаті 2-га кавдивізія, зайнявши оборону на східному березі річки, нераціонально використовувала свої мобільні сили і не зуміла перекрити шляхи відходу Бродівського угруповання в західному напрямку.

З журналу бойових дій 111-ї танкової бригади:

«Кавалерійські частини, що діяли в другому ешелоні, активно підтримували бригаду арт. засобами, але пасивно використовували свою живу силу, тому що полки 2 гв. КД, замість наступальних дій і обходу міста з заходу, зайняли оборону, полишивши бригаду діяти самій і залишили відкритими шляхи відходу частинам противника на захід»[2].

---

[1] Журнал боевых действий 2 гв. кд, л. 191.

[2] Журнал боевых действий 111 тбр, л. 12-об.

Реально оцінюючи бойову ситуація і неспроможність 2-ї кавалерійської дивізії самостійно справитися з натиском бойових груп противника командування 1-го Українського фронту. Незважаючи на додаткове підтвердження наказу про зосередження 2-ї кавалерійської дивізії на західному березі р. Буг на ділянці Деревляни - Кам'янка Струмилова, дивізія не змогла вийти з бойових дій на східному березі річки. Тому ввечері 19 липня 1944 р. наказ про захоплення переправ на р. Західний Буг і перекриття можливого відходу Бродівського угрупування противника із лісу, що на сході від Кам'янки Струмилової, - одержала 112-а стрілецька дивізії 27-го стрілецького корпусу[1].

Протягом дня 112-а дивізія вела бої за відновлення втрачених позицій в районі Полонична – Грабова із частиною Бродівського угруповання, що попереднього дня прорвалася через ці населені пункти в район лісів, що на сході від Кам'янки Струмилової. Штаб 13-ї Армії поставив перед дивізією завдання спільно з 2-ю гвардійською кавалерійською дивізією не допустити прориву противника на західний берег річки Буг і знищити його.

З наказу 112-й стрілецькій дивізії:

«112 СД спільно з 2 гв. КД не допустити виходу на західний берег р. Буг частини оточеного угруповання противника, що прорвалася в ліс на сході від Кам'янки Струмилової; знищити їх до 20.07.44 р.»[2].

524-й стрілецький полк 112-ї дивізії протягом дня вів бої в районі Полонична. У взаємодії з 385-м полком до 19.00 захопив цей важливий населений пункт.

385-й стрілецький полк у взаємодії з 524-м стрілецьким полком до 19.00 знищив німецький гарнізон в селі Грабова, а 416-й стрілецький полк до кінця дня оволодів частиною населеного пункту Чаниж, що на північному сході від Грабової.

Протягом дня відносно спокійно було на ділянці фронту 71-ї механізованої бригади, яка займала оборону на рубежі Буськ – Деревляни, Німецькі війська вели спорадичний артилерійсько-мінометний огонь і на окремих ділянках намагалися прорватися на лівий берег Західного Бугу. Штаб бригади зафіксував дві атаки в районі міста Буськ.

---

[1] Журнал боевых действий 112 сд, л. 158.

[2] Журнал боевых действий 13 А, л. 47.

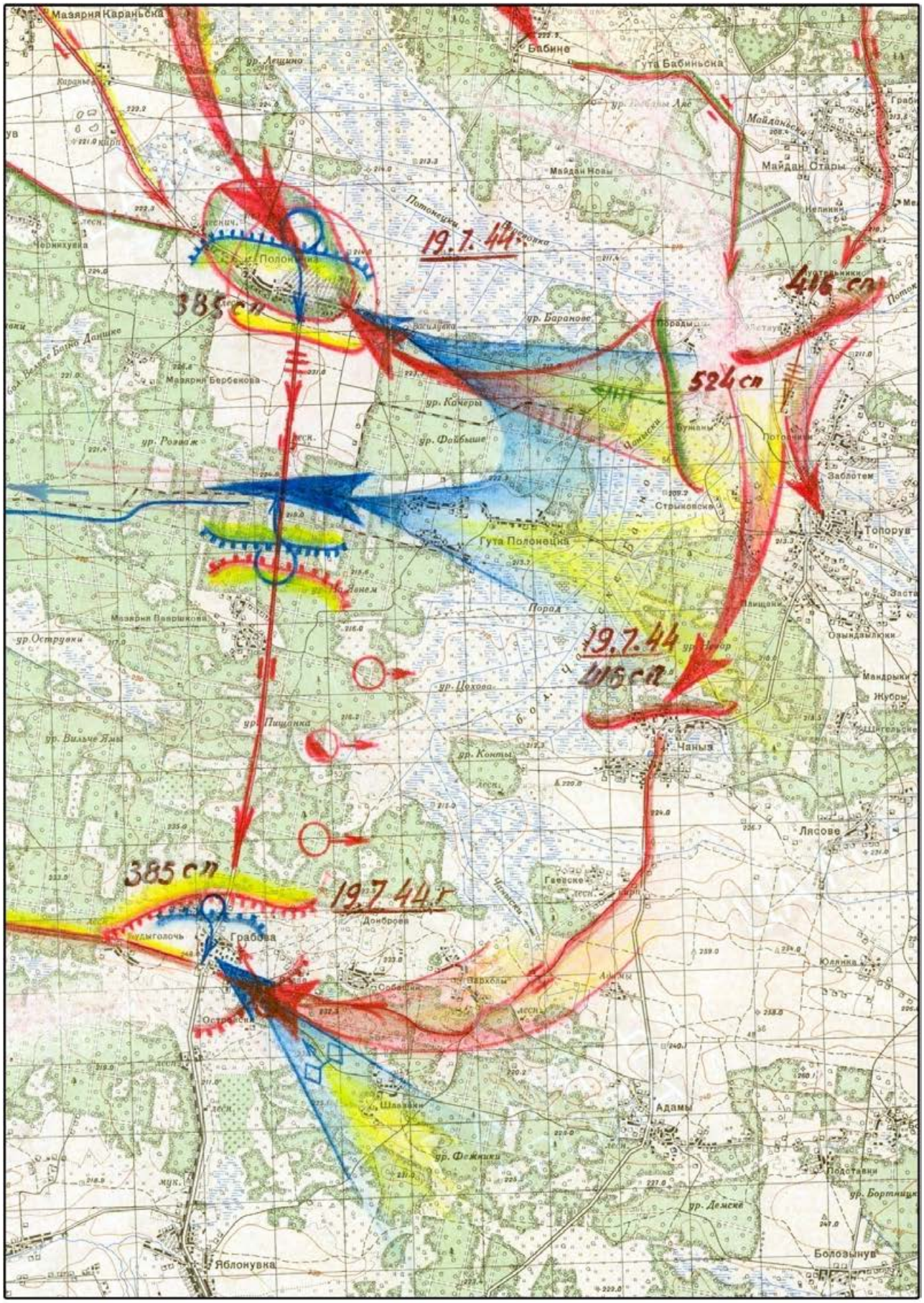

Рис. 2-19-2. **Спроба прориву з оточення частини Бродівського угруповання 19 липня 1944 р. в районі Полонична - Грабова в напрямку на Кам'янку Струмилову і бойові дії 112-ї стрілецької дивізії.** *[ПН].*

З журналу бойових дій 71-ї механізованої бригади:

«О 3.00 рота солдат рухалася на Буськ з району Чучмани - Гумниська, але, зустрінута рушнично-кулеметним вогнем 2 МСБ, відійшла назад.

Ввечері, до 23.00, 2 МСБ з 1-ю батареєю артдивізіону і 2-а батарея артдивізіону вели погонь, відбиваючи наступ піхоти і танків противника в районі, що на сході від Буськ»[1].

За даними розвідки бригади, противник, намагаючись вийти з оточення, розпочав підготовку сильного удару на Буськ з північно-східного напрямку. За показами полоненого, захопленого підрозділами 74-го танкового полку, до наступу на Буськ готувався 360-й полк 454-ї охоронної дивізії силою до 300 «штиків».

Підрозділи бригади зайняли бойові позиції, а сапери одержали наказ підготувати до зриву мости через Західний Буг.

ВАЖКІ ВИПРОБУВАННЯ ДЛЯ ДИВІЗІЇ «ГАЛИЧИНА»

Обхідний удар 31-го танкового корпусу на Ясенів і капітуляція генерала Фрайтага

Згідно з даними штабу 31-го танкового корпусу в районі Гута Пеняцька – Майдан – Ясенівці - м. Підгірці оборонялися 29-й і 31-й піхотні полки 14-ї дивізії СС «Галичина», посилені артилерійським полком невстановленої нумерації[2].

242-а танкова бригада, оволодівши в ніч на 19 липня населеним пунктом Жарків, одержала завдання, прикрившись в районі цього села фронтом на північ, наступати в напрямку Ясенів. Після оволодіння цим населеним пунктом просуватися в напрямку Хватів – Олесько – Ожидів - Буськ. У той час 65-а мотострілецька бригада з 1442-им самохідно-артилерійським полком мали розгортати наступ в напрямку Майдан – Підгірці – Циків. У другому ешелоні наступали 367=й гв. важкий самохідно-артилерійський полк, 617-й окремий мінометний полк, 753-й винищувально-протитанковий дивізіон та інші частини.

Рух підрозділів і частин ускладнювали важкопрохідні дороги для важких самохідних установок і колісного транспорту, що були

[1] Журнал боевых действий 71 мбр, л. 38-об.

[2] Отчет о боевых действиях 31 тк, с. 6.

розмиті внаслідок дощу. Крім того противник при відході зривав мости і влаштовував міновані лісові завали, заміновував дороги[1].

Вранці 19 липня танкові батальйони з десантом автоматників прорвалися на дорогу до Ясенева.

З журналу бойових дій 242-ї танкової бригади:

«Бригада продовжувала виконувати поставлене завдання. У результаті бою була повністю очищена дорога на Ясенів і о 9.00 танки увірвалися в Ясенів, перекрили всі шосейні дороги і зав'язали бої зі знищення обозів, що відходили із Бродів на Львів. В Ясенові був розгромлений штаб 29 пп 14 пд СС «Галичина» і захоплені трофеї»[2].

Коли танки вийшли в район роздоріжжя, де дорога з Ясеніва розходиться на Підгірці і Загірці. під їхній удар потрапили не тільки тилові частини XIII корпусу, що відходили з Бродів, а також деякі підрозділи 29-го піхотного полку дивізії «Галичина».

У ніч з 18 на 19 липня 29-й піхотний полк займав позиції на сході від Ясенева. 1-й курінь під командою сотника Бриґідера зосереджувався в районі Кадлубиська – Дуб'є, а 2-й курінь під командою сотника Аллеркомпфа - в районі присілка Гаї Дубецькі – Жарків. Обидва курені одержали наказ в ніч на 19 липня залишити свої становища на оборонній полосі «Принц Євген» і відійти на запасну оборонну лінію імені Рудольфа, що була частково розбудована в районі Олесько - Загірці – Підгірці.

Як згадує колишній капелан дивізії «Галичина» Михайло Левенець, перший курінь мав залишити свої позиції опівночі, а 2-й курінь - о 4-й годині ранку. Але на світанку в район Ясенева з південного напрямку прорвалися танки 31-го танкового корпусу, під удар яких потрапила частина колони 2-го куреня, яка саме відходила на Загірці[3].

За селом Загірці, в яру, схованому за горбком, розміщувався тимчасовий командний пункт 29-го піхотного полку, де зібралися командир полку Дерн, командир 1-го батальйону (куреня) - Бригідер, поручник Ортинський.

Любомир Ортинський, поручник:

«Нагло рознісся крик від шосе: танки! Голим оком дивимося в бік Ясенева. Большевицькі танки в'їхали в останні ряди маршуючої колони II/29[4]. На горбі коло Ясенева видно біля 10 танків, б'ють по

---

[1] Отчет о боевых действиях 31 тк, с. 7.
[2] Журнал боевых действий 242 тбр, л. 36-об.
[3] Левенець М. Під Бродами, с. 21.
[4] II/29 – другий батальйон 29-го полку.

шосе й по відступаючім другім курені. Мов рої бджіл, розсипається по горбах Ясенева большевицька піхота»[1].

29-й піхотний полк, штаб якого перебував в Ясеневі, остерігався насамперед фронтального удару 117-ї стрілецької дивізії 102-го стрілецького корпусу, яка напередодні вклинилася в оборону полку на стику 1-го і 2-го батальйонів. Для ліквідації прориву була введена у бій штабна рота 29-го полку. Тому фланговий удар 31-готанкового корпусу з півдня в напрямку на західну окраїну Ясенева виявився несподіваним.

Згідно з записом журналу бойових дій 31-го танкового корпусу, в результаті удару на Ясенів була перерізане шосе Броди – Красне і угруповання противника в цьому районі було розбите на 2 частини[2].

Північно-східна частина, що розміщувалася на сході від Ясенева в районі Жарків - Дуб'є, потрапила під загрозу оточення. Зі сходу на неї напирали батальйони 68-ї і 117-ї гвардійської стрілецьких дивізій, а на заході шляхи відходу до Підгірців і Хватова перерізали в районі Ясенева танки 31-го танкового корпусу. Зав'язалися запеклі бої, в результаті яких підрозділам дивізії «Галичина», незважаючи на поважні втрати, вдалося відійти в напрямку Кадлубиська – Чехи - Олесько.

Інформація про «розгром» в Ясеневі штабу 29-го СП виявилася суттєво перебільшеною. Штабні підрозділи 29-го полку відійшли в район Загірці-Хватів ще в ніч на 19 липня. Однак особливих втрат зазнала штабна рота, і в руки ворога потрапила її документація.

Схоже, що захоплення Ясенева частинами 31-го танкового корпусу, які порушили організований відступ 29-ї піхотного полку на лінію Загірці - Підгірці, а також наступ іншої групи 31-го танкового корпусу в напрямку Майдан – Підгірці - стали причиною паніки і нервово зриву командира дивізії Галичина» Фріца Фрайтага. У розпал боїв він втікає з фронтової лінії до штабу корпусу і подає рапорт про відставку.

Дмитро Феркуняк, сотник дивізії «Галичина»:

«Коло 7-ої год. 19. 7. штаб дивізії одержав повідомлення, що полки не витримали й почали відступати. Метушня, крики і прокльони падають з уст знервованих німців. В цю хвилину командир дивізії ген. Фрайтаґ не знайшов нічого кращого, як сісти в авто, поїхати до командування корпусу й заявити, що складає обов'язки командира дивізії, бо українці розбіглися…»[3].

---

[1] Броди, с. 159-160.

[2] Журнал боевых действий 31 тк, л. 41-об.

[3] Феркуняк Д. Уривки з щоденника, с. 89.

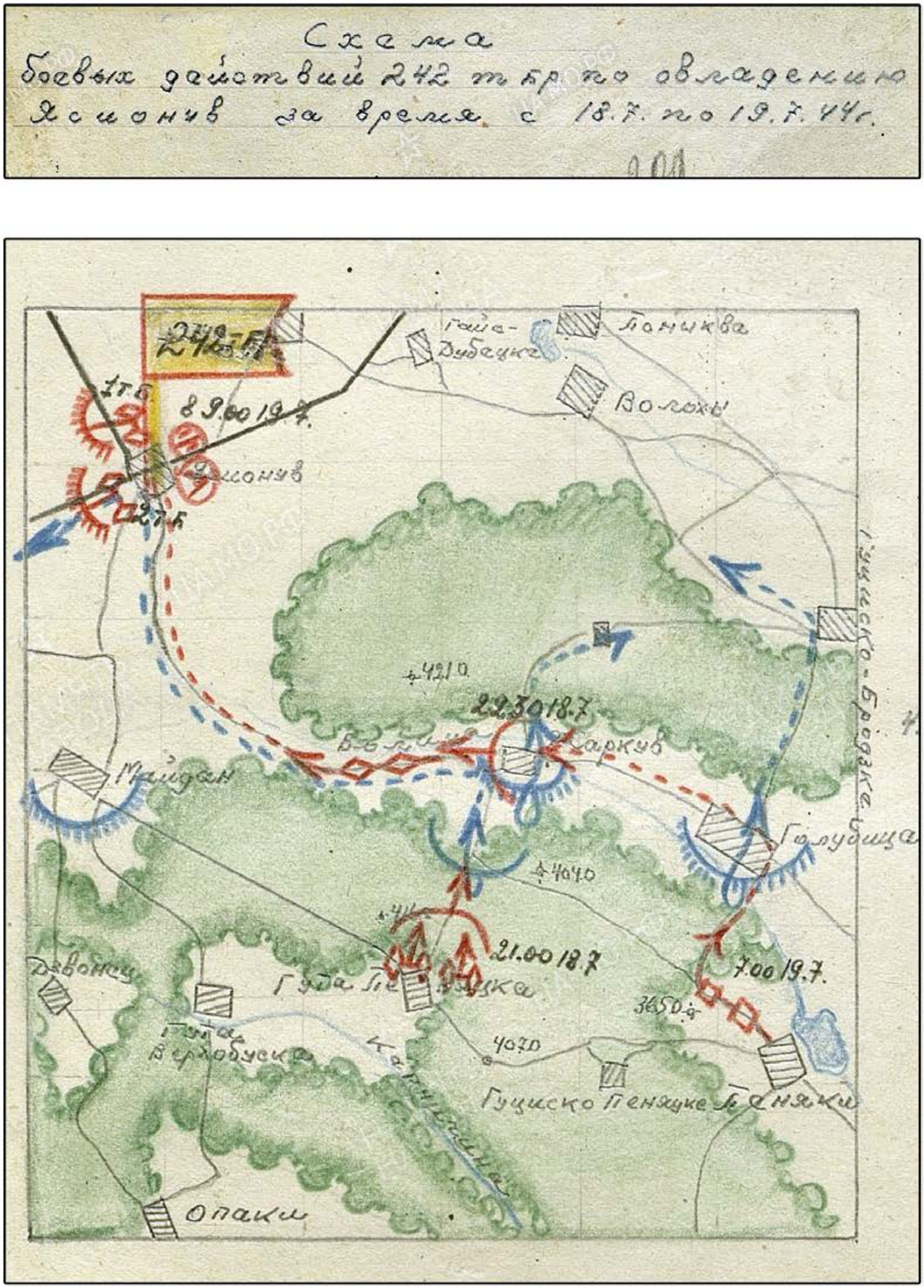

Рис. 2-19-3. Схема бойових дій 242-ї танкової бригади в районі Голубиця - Жарків - Ясенівці 18-19 липня 1944 р. *[ПН].*

Штаб дивізії «Галичина» розміщувався на той час неподалік Підгірців - у лісі, що на захід від міста. Начальник штабу дивізії «Галичина» майор Гайке згадував, як командир XIII армійського корпусу генерал Гауффе зателефонував Фрайтагу, запитуючи про становище на ділянці фронту дивізії. У відповідь командир «Галичини» повідомляє, що він не в стані командувати далі дивізією, бо вона вийшла з-під його впливу.

Майор Гайке, начальник штабу 14-ї дивізії СС «Галичина»:

«Перший старшина ген. штабу (Я) чує розмову й здригається від страху перед такою заявою. Цю, таку вирішальну постанову ніколи перед тим командир не обговорював з ним, із своїм найближчим тактичним співробітником, а ухвалив її виключно на власну руку… Командир дивізії поспішно прийняв її під впливом кризи і відразу ж передав її вгору.

З причини того рішення командир накликав на себе вороже наставления…»[1].

Командир корпусу Гуффе прийняв відставку Фрайтага з посади командира дивізії «Галичина» і підпорядкував дивізію командиру 361-ї піхотної дивізії генерал-майору Герхарду Ліндеманну.

Капітуляція генерала Фрайтага викликала справедливе засудження вояків дивізії, особливо українців, які у своїх спогадах часто-густо не жаліють гострих оцінок. Однак зустрічаються спроби звинувачувати у цій відставці саме українців, які, мовляв. низькою боєздатністю підставили під удар авторитет Фрайтага як турботливого командира і справжнього військового фахівця.

Саме такий погляд домінує у праці Бегляра Наврузова, який всіляко намагається підкреслювати професіоналізм німецьких офіцерів і «посередність» українських офіцерів і підстаршин дивізії «Галичина»[2].

Зразком «компетентності» Фрайтага як командира Наврузов демонструє оцінку ним бойової ситуації напередодні 19 липня, коли, на думку Наврузова і, відповідно, Фрайтага, найнебезпечніша ситуація складалася на північному напрямку - на стику бойових порядків 361-ї піхотної дивізії і 29-го піхотного полку дивізії «Галичина». Саме там, після виведення з фронтової лінії частин корпусної групи «С», Фрайтаг зосередив свій найкращий полк і три з чотирьох дивізіонів артилерійського полку дивізії.

---

[1] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина», с. 81.

[2] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция», с. 202-203, 208-209.

Бегляр Наврузов:

«В точке разрыва действовали два отдельных батальона вермахта, остатки разведывательного батальона корпусной группы С, 29-й полк СС и 1 батальон 30-го полка СС. Их поддерживали II, III и IV дивизионы артиллерийского полка, то есть практически вся дивизионная артиллерия. Таким образом, Фрейтаг смог верно оценить северный участок прорыва как наиболее тревожный и сосредоточил на этом направлении лучший полк дивизии - 29-й - и три из четырех артдивизионов… Это лишний раз подтверждает компетентность Фрейтага как командира»[1].

Втім реальна ситуація виявилася цілком протилежною. У ніч з 18 на 19 липня 31-й танковий корпус завдав удару у фланг 29-го піхотного полку не з північного, а з південного напрямку, що стало цілковитою несподіванкою для командування дивізії. Піхотні частини опинилися без належної артилерійської підтримки. Коли ж виявилася вся хибність попередніх оцінок ситуації, у генерала Фрайтага не витримали нерви.

Однак командир 361-ї піхотної дивізії генерал-майор Ліндеманн, який перебрав командування над добровольчою дивізією, цілком справився із складною ситуацію і підрозділи «Галичина», разом з місцевими резервами, зуміли стабілізувати фронт на заході від Ясенева - на лінії Загірці – Підгірці. Вони організували щільний артилерійсько-мінометний вогонь по Ясенові і його околицях, зупинили подальше просування 242-ї танкової бригади та інших передових частини 31-го танкового корпусу в напрямку на Олесько.

У другій половині дня 242-а бригада вела розвідку в напрямках Ясенів - Підгірці і Ясенів – Загірці – Хватів - Олесько. А згодом, дочекавшись підходу піхоти 117-ї стрілецької дивізії, яка зайняла Заболотці, Кадлубиська, Висоцьке і Гаї Дубецькі, перейшла до активніших дій в західному напрямку.

Зі звіту про бойові дії 242-ї танкової бригади:

«О 17.30 бригада отримує наказ оволодіти Хватів, Олесько і Ожидів, перерізати вузол шосейних доріг, що на сході від Ожидова. До 22.00 бригада досягнула висоти 263.0[2], зустріла запеклий артилерійсько-мінометний вогонь і далі просуватися не могла.

Танки були поставлені в засаді, а МБА [механізований батальйон автоматників] зайняв оборону. Розпочалася додаткова розвідка угруповання противника і його бойових точок»[3].

---

[1] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция», с. 201.

[2] На північному сході від Загірців.

[3] Отчет о боевых действиях 242 тбр, л. 248.

Підгірці. Ніхто не хотів поступатись

Після втрати Ясенева найнебезпечнішою ділянкою оборони дивізії «Галичина» стали Підгірці. Начальник штабу дивізії майор Гайке доручив сотнику Феркуняку виїхати в район Олеська, щоб «всі частини, які будуть переходити головним гостинцем Броди - Красне, скеровувати на Підгірці»[1].

На Підгірці вела наступ 65-а мотострілецька бригада за підтримки 1442-го самохідно-артилерійського полку. Вона розгортала наступ з району Гутисько Пеняцьке і на першому етапі мала оволодіти Гутою Пеняцькою.

Бої за Гуту Пеняцьку тривали ще з 16 липня 1944 р., коли на південні підступи до села вийшли частини 198-го і 202-го стрілецьких полків 68-ї гвардійської стрілецької дивізії. 17 липня вони навіть захопили Гуту Пеняцьку[2]. Але внаслідок контраатаки фузилерного і саперного батальйонів дивізії «Галичина» прорив на ділянці Гута Пеняцька - Гута Верхобузька – Опаки був ліквідований .

Степан Гуляк, сотник фузилерного батальйону дивізії «Галичина»:

«Я дістав наказ… зайняти нову лінію — Гута Пеняцька, де на терені нашого тридцятого полку стався большевицький пролом. Село Гута Пеняцька лежало перед нами в огні і руїнах, коли ми наближалися до нього, заступаючи розбитий полк. Ми зайняли праве крило, на лівому були піонери, а далі „Вермахт". Загорівся бій з большевиками. Моя сотня за наказом командира кинулася в контратаку і з запеклим „Слава!" на устах змішалась з большевицькою масою. Приблизно по 15—20 хвилинах пекла можна було оглядати безліч трупів, вогонь села, та втікаючу решту большевиків. Взято 22 полонених, три тяжкі „максими", радіокомплет та багато дрібної зброї. Лінія вирівнялась. З наших було 4 убитих та 7 ранених.

Наступних двох днів большевики пробували відновити прорив, але були завжди криваво відбивані[3].

У журналі бойових дій 23-го стрілецького полку зафіксовано, що 18 липня 1944 р. 198-й і 202-ї полки 68-ї гвардійської дивізії, що діяли в районі Гути Пеняцької і Майдану, протягом дня відбили 12 контратак силою від роти до батальйону піхоти за підтримки

[1] Феркуняк Д. Уривки з щоденника, с. 89.
[2] Журнал боевых действий 23 ск, л. 103.
[3] Гуляк С. Празник Св. Петра і Павла в окопах, с. 126-127.

самохідних гармат[1]. Однак не визнається, що стрілецькі підрозділи були вибиті з Гути Пеняцької і Майдану.

У районі Гути Пеняцької розвідувальним роз'їздом 29-го кавалерійського полку 7-ї гвардійської кавалерійської дивізії були захоплені в полон 3 солдати, що належали, як зазначається у донесенні, до «14 Галицької дивізії «СС»[2]. Під час допиту з ясувалося, що підрозділи дивізії мають на озброєнні новий вид протитанкової зброї – «Оффен Рор», тобто «відкрита труба», що вражала броню товщиною до 28 см[3].

Чергове завдання з оволодіння Гутою Пеняцькою отримала 65-а механізована бригада 31-го танкового корпусу, якою командував герой Радянського союзу полковник Сіянін[4].

65-а мотострілецька бригада. Організація: мотострілецькі батальйони - 3, роти: розвідувальна, артилерійська, протитанкова, рота управління, а також окремий вогневий дивізіон у складі інженерно-мінометної роти, взводу станкових кулеметів, 82 мм мінометів, ДШК, 76 мм гармат і автоматників. Чисельний склад - 3175 осіб. Озброєння: гвинтівок – 1044, автоматів – 1225, ручних кулеметів – 108, станкових кулеметів – 45, ДШК – 9, ПТР – 81, гармат 45 мм – 12, гармат 76 мм – 12, мінометів 82 мм – 30, мінометів 120 мм – 6. Бронетранспортерів – 9, бронемашин БА-64 – 3, мотоциклів – 6[5].

Командир бригада полковник Сіянін вирішив знищити противника в районі Гути Пеняцької обхідним маневром, взявши село в кільце. З цією метою він спрямував правофланговий 3-й мотострілецький батальйон в обхід по дорозі на Гуту Шкляну, а 1-й батальйон - яром на Гуту Пеняцьку.

Зі звіту про бойові дії 65-ї мотострілецької бригади:

«Загальна атака на противника почалася в 6.00 19.07.44 р. артилерійською підготовкою мінометного батальйону і 1442 самохідно-артилерійського полку»[6].

---

[1] Журнал боевых действий 23 ск, л. 106-об..
[2] Оперсводка № 5 штаба 8 гв. кд от 19.7.44, л. 21.
[3] Журнал боевых действий 8 гв. кд (16.03.1944 - 10.09.1944 г.), л.109.
[4] Отчет о боевых действиях 65 мсбр, л. 145.
[5] Боевое донесение штаба 65 МСБр - 14.07.1944, № 363..., л. 338.
[6] Отчет о боевых действиях 65 мсбр, л. 145.

До 12 години дня 65-а мотострілецька бригада оволоділа населеними пунктами Гута Шкляна і Гута Пеняцька. Однак оточити і знищити гарнізон Гути Пеняцької не вдалося, тому що на той час в селі залишилися лише ар'єргардні частини, які прикривали відхід фузилерного батальйону в район Підгірців.

У боях в районі Гути Пеняцької зазнав поранення сотник фузилерного батальйону Степан Гуляк. Саме в той час, коли мотопіхота 65-ї бригади за підтримки самохідних гармат обійшла Гуту Пеняцьку, намагаючись взяти її в кільце, бойова група фузилерного батальйону вийшла з Гути Пеняцької і винесла з собою поранених[1].

Після взяття Гути Пеняцької 65-а бригада оволоділа селом Майдан, а потім розгорнула наступ на Підгірці, де зав'язалися найзапекліші бої.

2-й мотострілецький батальйон одержав наказ наступати на правому фланзі по північному узлісся, що на заході від Майдану, в напрямку північної околиці Підгірців. У той час 3-й батальйон мав атакувати по центру, а 1-й батальйон - по дорозі із Майдану на південну окраїну Підгірців.

Під час підготовки до атаки на Підгірці командування 65-ї мотострілецької бригади попросило додаткового вогневої підтримки у 201-го окремого гвардійського мінометного дивізіону, який мав на озброєнні вісім установок М-13 («Катюша») і займав вогневі позиції на південно-східній околиці Ясенівців. О 14.00 установки реактивного залпового вогню випустили по Підгірцях 98 снарядів, розпочавши відлік запеклого бою, що тривав з перемінним успіхом[2].

У журналі бойових дій 31-го танкового корпусу було заявлено, що на кінець дня 19 липня 1944 року війська корпусу повністю оволоділи Підгірцями[3]. Натомість у звіті про бойові дії 65-ї мотострілецької бригади зазначено, що мотострільці оволоділи лише східною окраїною міста. Як виявилося, вони були вибиті з центральної частини Підгірців підрозділами дивізії «Галичина».

Командир корпусної групо «С» Вольфанґ Лянґе у своїх спогадах підтверджував, що в другій половині дня 19 липня 1944 р. дивізія «Галичина» справді тимчасово втратила Підгірці. Щоб допомогти відновити положення і усунути навислу небезпеку, командування

---

[1] Гуляк С. Празник Св. Петра і Павла в окопах, с. 127.
[2] Выписка из журнала боевых действий 201 гв. оминдн за июль 1944 г., л. 41.
[3] Журнал боевых действий 31 тк, л. 41-об.

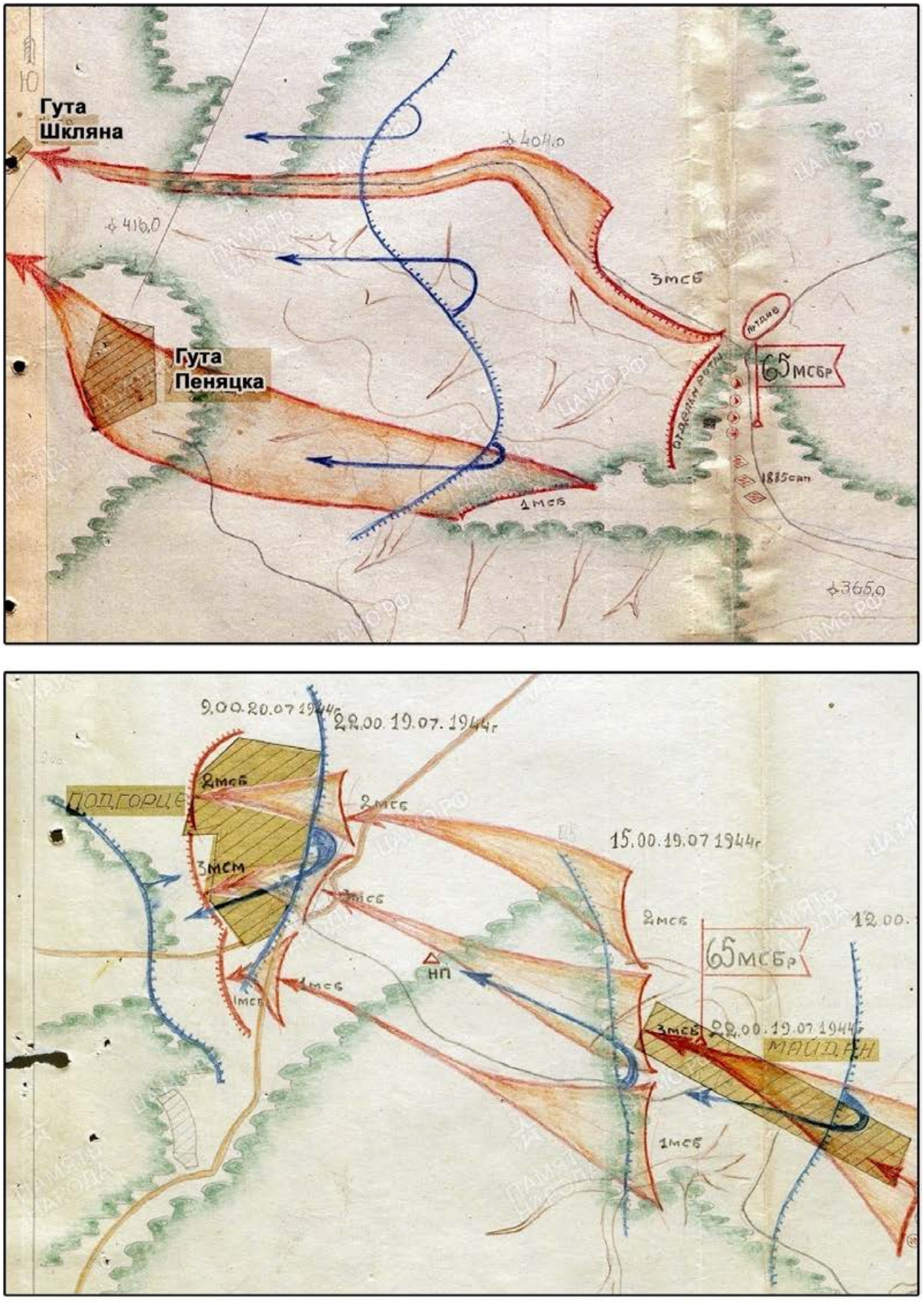

Рис. 2-19-4. **Напрямки ударів 65-ї мотострілецької бригади 31-го танкового корпусу в районі Гута Пеняцька - Гута Шкляна - Майдан - Підгірці 19-20 липня 1944 р. [ПН].**

XIII корпусу вирішило спрямувати на допомогу українським добровольцям один з полків і фузилерний батальйон корпусної групи «С». Однак підрозділи «Галичини» зуміли самостійно провести концентровану контратаку і повернули контроль над Підгірцями[1].

Командир 6-ї сотні 2-го куреня 30-го піхотного полку дивізії «Галичина» Павло Сумароків згадував, як під час обговорення плану контрудару він відмовився виконувати наказ командира полку підполковника Форстера про проведення негайної контратаки, мотивуючи своє рішення відсутністю артилерійської підтримки і браком амуніції. На той час противник зайняв вигідні позиції в Підгірцях і мав вдосталь боєприпасів.. Тому, врешті-решт, було вирішено провести контратаку увечері 19 липня 1944 р.

Зі спогадів Павла Сумарокова:

«Перед 9-ою годиною вечора наші гармати розпочали влучний вогонь по ворогові, після чого мав наступати наш 2-й курінь… Покриваючи димною заслоною городи с. Підгірців, сотні скорими перебіжками дістаються під саме село Підгірці і на сигнал ракети – переходять з криком «Слава» в рукопашний бій. Ворог не сподівався такого завзятого і ґвалтовного наступу, почав у безладді утікати з Підгірців, залишаючи масу забитих, багато зброї і амуніції. 6-та сотня забрала до полону 17 бійців і 2-ох лейтенантів совєтських, а при церкві знищила два танки».

Бої за Підгірці вели не тільки частини 65-ї мотострілецької бригади і 1442-го самохідно-артилерійського полку, але й полки 68-ї гвардійської стрілецької дивізії, а також 197-й стрілецький полк 99-ї дивізії. Тільки 197-й полк в другій половині дня відбив 5 контратак противника силою до 3-х рот піхоти з 3-ма самохідними гарматами[2].

У журналі бойових дій 60-ї Армії зафіксовано, що наприкінці дня німецькі війська провели дві сильні контратаки проти частин 68-ї гвардійської стрілецької дивізії, яка в той час вийшла на рубежі Ясенів – Підгірці. Удар завдався з району Загірців в напрямку присілки Лясовики, що на сході від Підгірців. За даними журналу, контратаку проводив фузилерний батальйон 349-ї піхотної дивізії[3]. Однак, найймовірніше, там діяв фузилерний батальйон дивізії «Галичина», який зосередився там після відходу з Гути Пеняцької[4].

---

[1] Lange W. Korpsabteilung C. Vom Dnjeper bis nach Polen, S. 11-12.
[2] Журнал боевых действий 99 сд, л. 9.
[3] Журнал боевых действий 60 А, л. 37.
[4] Гуляк С. Празник Св. Петра і Павла в окопах, с. 127.

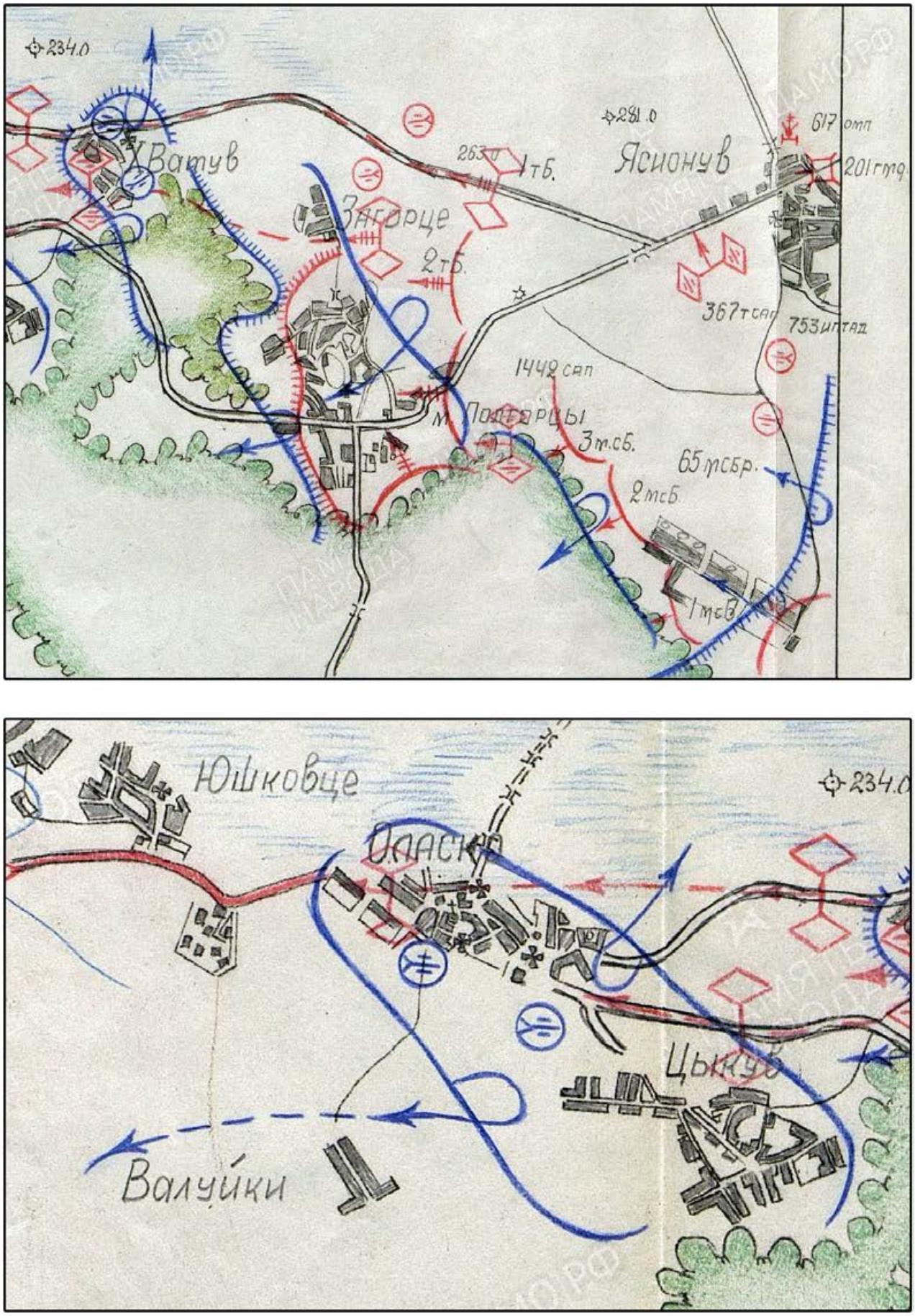

Рис. 2-19-5. Бойові дії 31-го танкового корпусу в районі Ясенів - Підгірці - Хватів - Олесько 19-20 липня 1944 р. *[ПН].*

А фузилерний батальйон 349-ї піхотної дивізії вів бойові дії в районі Колтів – Сасів, де були зосереджені також інші частини дивізії. Не випадково один з полонених, захоплених 19 липня 1944 р. розвідкою 15-го стрілецького корпусу в районі Колтова, якраз належав до фузилерного батальйону 359-ї піхотної дивізії[1].

В оперативному зведенні штабу 99-ї стрілецької дивізії за № 312 від 19.07.1944 р. відзначене перекидання в район Підгірці додаткових частин дивізії «Галичина», які раніше займали позиції дещо північніше. Привертає увагу і особлива назва дивізії «Галичина», вжита штабом 99-ї стрілецької дивізії, а саме «Українська дивізія «СС».

З оперативного зведення штабу 99-ї стрілецької дивізії за № 312 від 19.07.1944 р.

«Противник протягом першої половини дня чинив опір залишками 911 і 912 пп [349 пд], 30 пп і підрозділами Української дивізії «СС», що були знову підведені з півночі…

197 сп у взаємодії з 1 сп, після оволодіння Майдан, продовжує наступати на Подгорце і на рубежі: Лясовики – міст – сх. схили безім. висоти (з горизонталлю 400) з 14.00 ведуть бій з контратакуючим противником силою до 6-и рот за підтримки 3-х самохідок; бій продовжується»[2].

Вогнем з відкритих і закритих вогневих позицій червоноармійські стрілецькі частини підтримували з району Ясенівців танки 242-ї танкової бригади і самохідки СУ-152 зі складу 367-го важкого самохідно-артилерійського полку. У бою відзначився екіпаж самохідки гв. молодшого лейтенанта Батаршіна, який з відстані 3,5 км підбив на південно-східній окраїні Підгірців німецький танк T-IV[3].

Наскільки можна судити з уривчастих даних журналів бойових дій, наказів і оперативних донесень, командування 60-ї Армії, спрямувавши в районі Підгірців два полки 99-ї стрілецької дивізії і три полки 68-ї гвардійської стрілецької дивізії, 65-у мотострілецьку бригаду, підтримувані самохідками і танками 31-го танкового корпусу і окремого 1889-го самохідно-артилерійського полку, мало на меті не просто потіснити в західному напрямку, а оточити і знищити Підгорецьке угруповання противника. З цією метою завдавалися обхідні удари в напрямку північної і південної околиць Підгірців.

---

[1] Журнал боевых действий 60 А, л. 37.

[2] Боевое донесение штаба 99 сд. № 312, 19.07.1944 г., л. 199.

[3] Отчет о боевых действиях 367 гв. тса, л. 19.

Рис. 2-19-6. **Позиції дивізій 102-го стрілецького корпусу в р-ні Буськ - Топорів - Олесько - Білий Камінь станом на кінець дня 19 і 22 липня 1944 р.** *[ПН].*

Штаб 99-ї стрілецької дивізії в оперативному зведенні № 312 від 19.07.1944 р. (станом на 16.00) повідомляв, що 1-й стрілецький полк, оволодівши поляною, що на заході від урочища Затруди і південному заході від села Майдан, продовжує наступ для подальшого виходу на «південно-зах. окраїну Подгорце, з метою відрізати шляхи відходу пр-ка на захід»[1].

Однак наміри оточити війська противника в районі Підгірців були зірвані.

Опаки - останній опорний пункт дивізії «Галичина» на оборонній лінії «Принц Євген»

Після відступу частин дивізії «Галичина» з Ясенева, Гути Пеняцької і Майдану, найбільш східним пунктом оборони дивізії залишалися Опаки, які обороняли частини 31-го піхотного полку та окремі підрозділи Вермахту.

Майор Гайке, начальник штабу 14-ї дивізії СС «Галичина»:

«По багатьох вломах на відтинку Дивізії, які все ще вдавалося відбити, ворог пробивався на інших відтинках фронту…

Часто доводиться перекидати поодинокі курені на прикриття слабких місць на сусідніх відтинках; наприклад, один курінь Дивізії був довший час відряджений на оборону села Опаки»[2].

У боях за Опаки загинув командир 31-го піхотного полку дивізії «Галичина» оберштурмбаннфюрер СС Гермс, якого замінив командир першого батальйону гаупштурмфюрер Курцбах[3]. Штаб 23-го стрілецького корпусу поспішив заявити про взяття Опаків вже у першій половині дня 19 лютого 1944 р., однак ця інформація не відповідала реальності.

З журналу бойових дій 23-го стрілецького корпусу:

«99 СД – в 12.00 19.7. 44 р. – за підтримки 1889 САП, у взаємодії з частинами 359 СД очистила від противника Опаки, двома полками, зламавши запеклий опір пр-ка, продовжувала наступати в північно-західному напрямку…»[4].

Інший розвиток подій відображений штабом самої 99-ї стрілецької дивізії. Згідно із записами журналу бойових дій, два

---

[1] Боевое донесение штаба 99 сд. № 312, 19.07.1944 г., л. 199.

[2] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина»., с. 86.

[3] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция», с. 206.

[4] Журнал боевых действий 23 ск, л. 108.

полки, а саме 197-й і 1-й, справді перейшли в наступ і розвивали наступальні дії в напрямку Підгірців і Гутиська Олеського. Однак 206-й стрілецький полк у першій половині дня Опаки взяти не зумів[1].

У середині дня 206-й полк отримав нове завдання: перегрупувати свої сили, прикривши Опаки одним стрілецьким батальйоном, а двома іншими у взаємодії з 1196-м стрілецьким полком 359-ї стрілецької дивізії наступати із району «Винзавод» в напрямку Руда Колтівська із завданням до 20.00 оволодіти цим населеним пунктом. Подальше завдання – частиною сил наступати в обхід на Опаки і у взаємодії з 3-м батальйоном 206-го полку до ранку 20.07.44 р. оволодіти Опаками.

З журналу бойових дій 99-ї стрілецької дивізії:

«Після короткого артнальоту, перейшовши в наступ,.. 206-й полк двома батальйонами до 20.00 підійшов до Руда Колтівська і оволодів її східною окраїною. Прикриваючись однією СР [стрілецькою ротою], з сторони Руда Колтівська, іншими силами продовжував просуватися в напрямку на Лиса Гура і до 24.00 19.7 оволодів нею»[2].

У той час німецькі війська силами до батальйону піхоти прорвався з району Опаки в район с. Кругів і просувався до лісу, що на північному сході він цього населеного пункту. На думку начальника штабу 359-ї стрілецької дивізії підполковник Ховріна, противник вишукував можливі шляхи прориву в південно-східному напрямку і своїми діями загрожував тилам і штабу 23-го стрілецького корпусу. Для їх нейтралізації був сформований бойовий загін під командою командира роти 1196-го полку 359-ї стрілецької дивізії лейтенанта Тимофія Шустикова. Червоноармійцям вдалося частково знищити, частково розсіяти колону противника. Серед захоплених трофеїв було шість легкових машин[3].

Із виходом стрілецьких батальйонів 99-ї стрілецької дивізії в район Лисої гори, що на заході від Опаків, для гарнізону в цьому населеному пункті нависла загроза повного оточення. У ніч на 20 липня 1944 р. він відійшов із села у західному напрямку[4]. Після

---

[1] Журнал боевых действий 99 сд, л. 8-об.

[2] Журнал боевых действий 99 сд, л. 9.

[3] Ховрин Г.С. Священная память Урала.

[4] Б. Наврузов намагається категорично спростовувати слова М. Мельника, який вважав, що атаки на Опаки здійснювали частини 99-ї і 359-ї дивізії 23-го стрілецького корпусу. На думку Наврузова, це робили 336-а і 322-а дивізії

цього на світанку до села Опаки увійшов 3-й батальйон 206-го стрілецького полку.

***

19 липня 1944 р. дивізія «Галичина» зазнала поважних втрат, але водночас, на відміну від командира дивізії бригадефюрера СС Фріца Фрайтага, який розгубився і зрікся командування, проявила бійцівський характер і на кінець дня стабілізувала фронт на лінії Чишки – Загірці – Підгірці – Бір – Побіч – Сасів.

Дуже незначним виявилося і число захоплених в полон вояків «Галичини». Як наслідок, про них відсутня згадка в журналі бойових дій 1-го Українського фронту[1].

КОЛТІВСЬКИЙ КОРИДОР. ЗАВЕРШАЛЬНІ БОЇ

Вогнева розправа з Колтовом

У ніч з 18 на 19 липня 1944 р. літаки 2-ї Повітряної Армії розкидали над частинами оточеного Бродівського угрупованням 100 тис. примірників листівок, надрукованих німецькою мовою. Військова рада фронту, наголошуючи на безвихідному становищі оточених військ, закликала їх скласти зброю.

У зверненні командування 1-го Українського фронту до солдат XIII армійського корпусу пропонувалося наслідувати приклад німецької 4-ї Армії, яка потрапила в оточення в Білорусії і вирішила капітулювати. В полон потрапило 160 тисяч німецьких солдатів, 20 генералів на чолі з командуючим Армією генерал-лейтенантом Мюллером[2].

Командування Бродівського угруповання німецьких військ відхилило ультиматум і, як і раніше, намагалося зустрічними ударами перетяти Колтівський коридор і вивести свої дивізії з оточення.

Війська вели безперервний артилерійський і мінометний вогонь по бойових порядках і тилах 359-ї дивізії та інших військових частин

15-го стрілецького корпусу. Журнали бойових дій, як і звітна карта штабу 99-ї стрілецької дивізії, свідчить про безпідставність таких «спростувань». (див. сх…..)

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г., л. 125.

[2] Крайнюков К.В. Оружие особого рода, с. 214.

в районі Колтова. О 2.30 бойові групи XIII армійського корпусу знову перейшли у контратаку з Колтова в південно-західному напрямку. Бій тривав майже до ранку, але прорватися німецьким частинам не вдалося[1].

О 11.00 на командний пункт 359-ї дивізії знов прибув командуючий 60-ю армією генерал-полковник Павло Курочкін, щоб проконтролювати підготовку до вирішального наступу, призначеного на полудень.

З матеріалів про бойовий шлях 359-ї стрілецької дивізії:

«О 12.00 19 липня 1944 р. по Колтув і висоті 374.0 був відкритий вогонь страшної сили (артилерія [359-ї] дивізії, два дивізіони РС, два артполки, два дивізіони 122 мм гаубиць), висоту обробляла наша штурмова авіація; висота після цього була буквально піднята в повітря, Колтув був зовсім знесений»[2].

Після потужної артилерійської та авіаційної атаки перейшли в наступ частини 359-ї стрілецької дивізії: 1198-й стрілецький полк двома батальйонами і 255-ю армійською штрафною ротою – на висоту 374.0 і південну окраїну Колтова, 1196-й стрілецький полк – на фігурну діброву, що 1 км на південному заході від Колтова. У той час як 1194-1 стрілецький полк атакував Колтівський вузол оборони з північно-східного та північного напрямку. В результаті, як зазначається в журналі бойових дій 359-ї дивізії, противник був «в основному оточений і знищений»..

З журналу бойових дій 359-ї стрілецької дивізії:

«Противник, що обороняв Колтів і висоту 374,0 польовим запасним батальйоном 349 пд і другим батальйоном 8 мотополку 8 тд, обхідним маневром частин дивізії, при підтримці важкої артилерії, артилерії РС і у взаємодії з танками 237 ТБр, в основному оточений і знищений»[3].

Менш категоричними і однозначними були в оцінці результатів бойової операції у штабі 237-ї танкової бригади. У звіті про бойові дії за оволодіння Колтовом йдеться не стільки про оточення і знищення Колтівського гарнізону, як про його витіснення з населеного пункту і відхід в напрямку Сасова.

У бойовому донесенні № 0180 штабу 237-ї танкової бригади від

---

[1] Ховрин Г.С. Священная память Урала.

[2] Боевой путь 359 сд с 1941 года по 1945 год, л. 32.

[3] Журнал боевых действий 359 сд, л. 34.

19.07.44 р. уточнюється, що «противник, після запеклого опору, частинами бригади вибитий із Колтув»[1].

3-й танковий батальйон бригади, що наступав на Колтів з району Попельня, не дав можливості противнику закріпитися на північно-західних схилах висоти 374.0 і на плечах відступаючих солдат прорвався в Колтів.

Зі звіту 237-ї танкової бригади:

«Танки 3 ТБ (командир б-ну ст. л-т Єгоров) увірвалися в населений пункт і, знищуючи живу силу і техніку пр-ка, вийшли на зах. окр.. Колтув. До 13.30 Колтув був повністю очищений від пр-ка, який, прикриваючись танковими заслонами, відходив в напрямку Сасів. Танки Єгорова, переслідуючи ворога західніше Колтув, були зустрінуті вогнем «Пантер», що перебували в засаді; в результаті згоріло два танки і смертю героя загинув командир танкової роти капітан Дубовик»[2].

Очевидно, що оточити противника в Колтові, перерізавши йому шляхи відступу на Сасів, - таке завдання мав 1-й танковий батальйон 237-ї танкової бригади, який командував капітан Дригайло. Свої дії батальйон розпочав з району Попельня, що на півдні від Колтова, і обхідним маневром на лівому фланзі вийшов на південно-західну окраїну Колтова, перерізавши дорогу, що веде з цього поселення до Сасова. Однак далі просунутися не зміг. На краю лісу, що на північному заході від Колтова, противник зосередив танкові заслони і під їхнім прикриттям відвів свої уцілілі частини на Сасів[3].

Цікаво порівняти хід бойових дій, відображених на картосхемах штабів 359-ї стрілецької дивізії і 237-ї танкової бригади. Вже при першому зіставленні проглядається велике бажання штабів не стільки відобразити об'єктивний характер бойових дій, як підкреслити першочергові заслуги у взятті Колтова саме своїх частин. З цією метою уникають згадки про участь інших учасників бойових дій або вдаються до затушовування їхнього значення.

На картосхемі 237-ї танкової бригади атаки 1-го і 3-го танкових батальйонів, танкодесантної роти проводяться з району Попельня по західним схилам висоти 374.0 в напрямку південно-східної частини Колтова, а далі через центр села з виходом на західні і північні околиці. Випливає, що танкова бригада власними силами оволоділа вузлом оборони противника.

---

[1] Боевое донесение штаба 237 тбр, № 180, 19.07.1944 г., л. 25.

[2] Отчет о боевых действиях 237 тбр 31 тк, л. 157.

[3] Журнал боевых действий 237 тбр, л. 6.

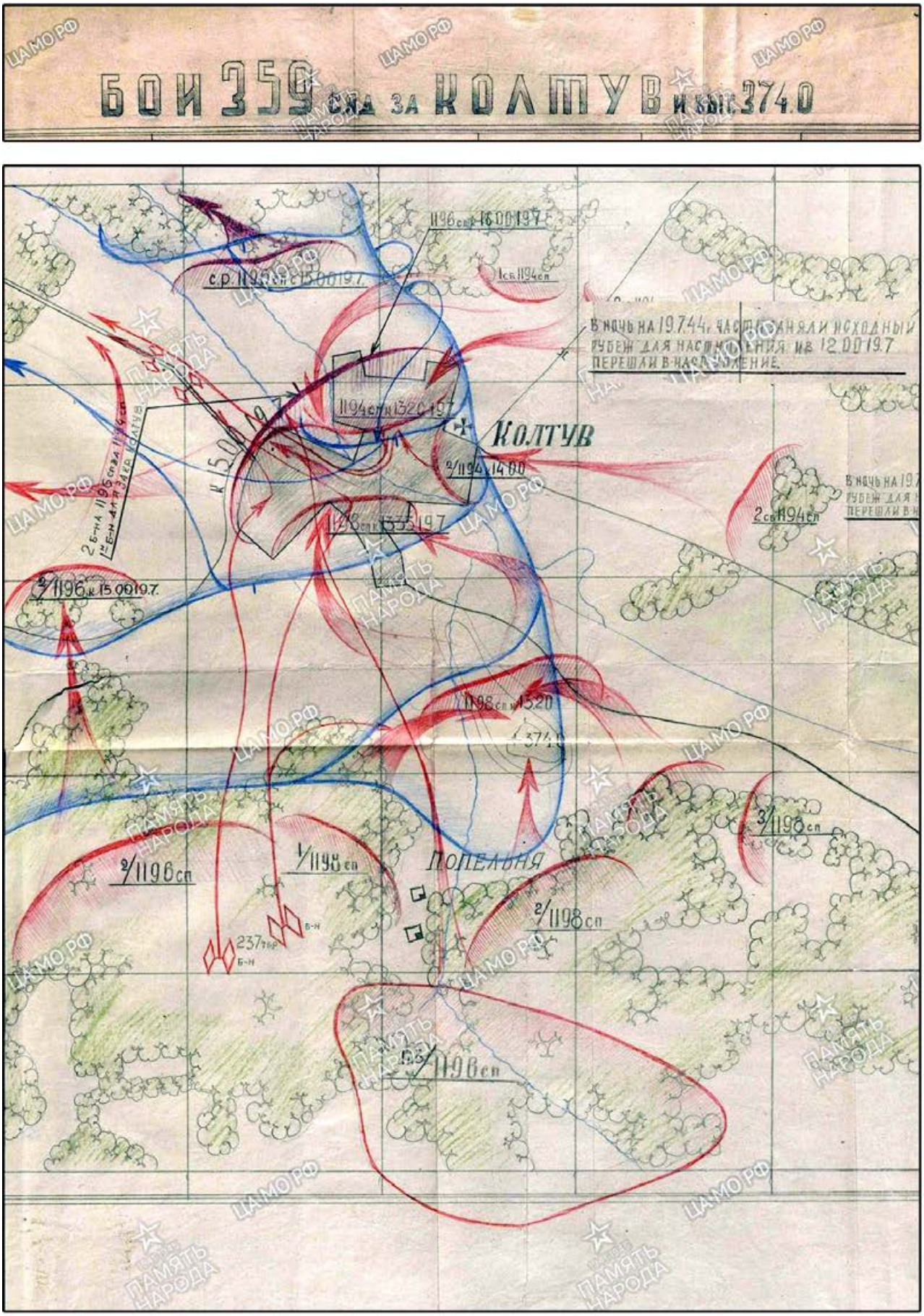

Рис. 2-19-7. **Схема боїв за Колтів 359-ї стрілецької дивізії 19 липня 1944 р.** *[ПН].*

Насправді, в цьому напрямку діяв лише 3-й танковий батальйон. Натомість 1-й танковий батальйон, що мав вихідні позиції трохи на заході, приблизно між Попельнею і Обертасовом, наступав в обхід Колтова на південно-західну околицю. Приблизно так, як це відображено на картосхемі штабу 359-ї стрілецької дивізії. Щоправда, батальйон наступав сам, а не з 3-м танковим батальйоном, як це позначено на цій схемі.

Але водночас обидві картосхеми не тільки уточнюють напрямки дій танкових і стрілецьких частин, але й доповнюють одна одну, зокрема стосовно дій противника. Якщо на картосхемі 237-ї танкової бригади частина Колтівського гарнізону відійшла з села в північно-західному напрямку, то на картосхемі, підготовленій штабом 359-ї дивізії, - в західному напрямку, тобто, ще до виходу танків 1-го танкового батальйону на дорогу Колтів – Сасів. Очевидно, у такому трактуванні подій немає жодної суперечності, бо обидва варіанти мали місце.

Позицій частин 359-ї стрілецької дивізії, напрямки ударів піхоти і танків підказують, що перед ними справді стояло завдання не просто захоплення важливого опорного пункту, а оточення і знищення Колтівського гарнізону. На замкнення персня оточення, разом з 1-м танковим батальйоном 347-ї танкової бригади, були націлені, з південної сторони, 2-й батальйон 1196-го стрілецького полку, а з північної сторони - 1-й стрілецький батальйон 1194-го стрілецького полку.

Схоже, що вирішального удару з району, що на півночі від Обертасова, мав завдати 908-й стрілецький полк 246-ї стрілецької дивізії, який поступив в оперативне підпорядкування 336-ї стрілецької дивізії генерала Ігначева. Полк одержав завдання атакувати в напрямку Хмелева – Руда Колтівська, перерізати дорогу між Колтувом і Сасовом, а також недопустити відходу противника з району Колтова і західному і південно-західному напрямках[1]. У зв’язку з сильними опором противника 908-й стрілецький полк свого завдання не виконав. Більше того, він не тільки не вийшов в район шосе Колтів – Сасів, але й не зумів перетяти дороги Колтів – Хмелева - Калинка. В результаті противник частиною сил відступив з Колтова до Калинки[2].

---

[1] Боевое распоряжение штаба 15 ск, № 46, 19.07.1944 г., л. 58.

[2] Журнал боевых действий 908 сп, л. 6.

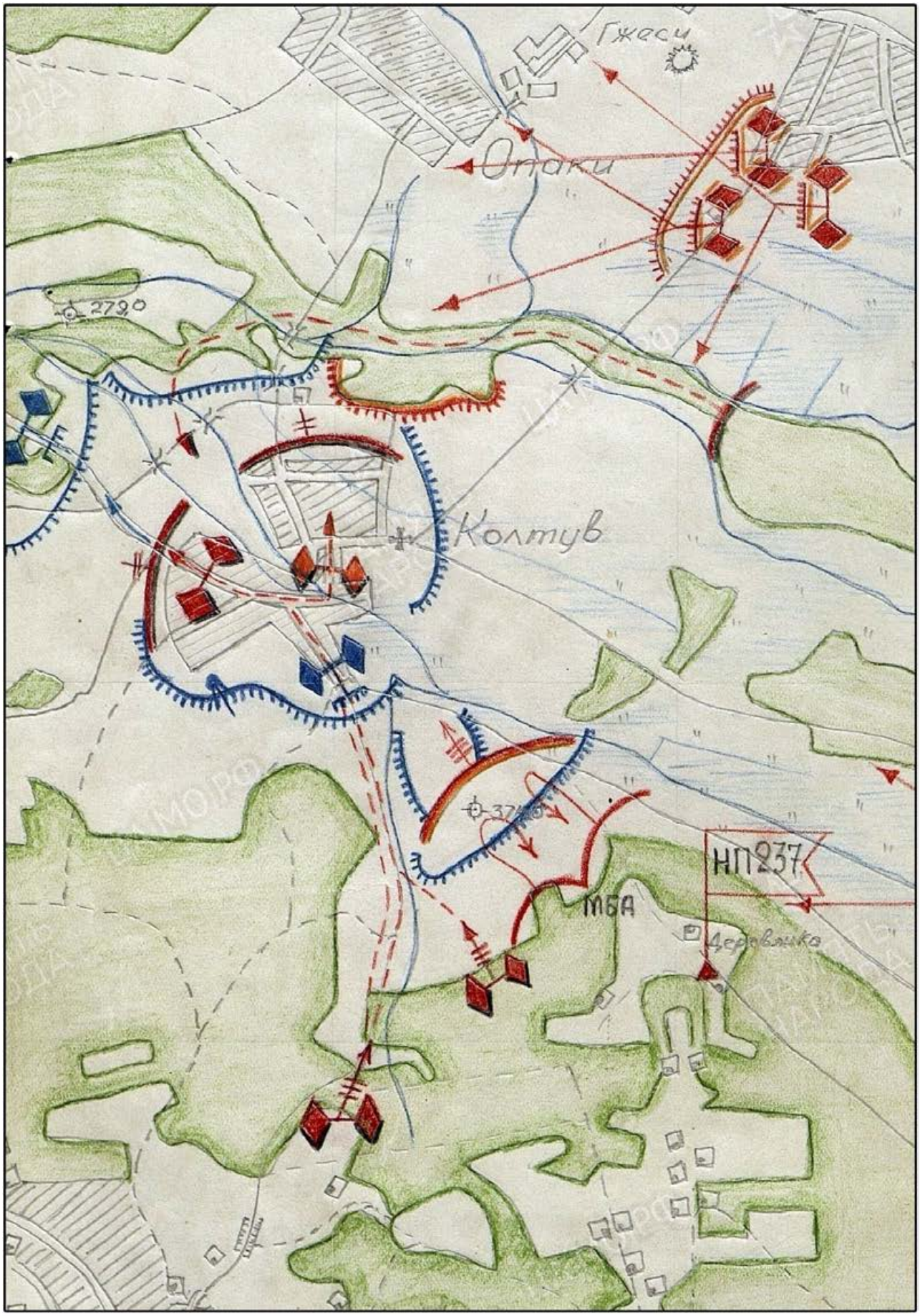

Рис. 2-19-8. **Схема бойових дій 237-ї танкової бригади в районі Колтова 18-19 липня 1944 р.** *[ПН].*

2-й батальйон 1196-го полку 359-ї стрілецької дивізії до 15-ї години 19 липня 1944 р. вийшов в район діброви, що на півночі від дороги Обертасів – Колтів, а 1-й стрілецький батальйон 1194-го стрілецького полку, що наступав з півночі, вів бої на північно-західній околиці Колтова.

На початку Львівської операції 237-а танкова бригада мала у своєму складі 22 танки. За час боїв за Колтів бригада втратила 6 танків, з яких 5 - згорілими і 1 - підбитий. Втрати противника оцінювалися у 3 танки – 1 згорілий і 2 підбитих[1].

За даними штабу 359-ї стрілецької дивізії, противник втратив у Колтові до 500 солдат пораненими і вбитими. У той час втрати особового складу 359-ї дивізії становили понад 300 осіб, а 237-ї танкової бригади – 120 поранених і вбитих.

У боях за Колтів брали також участь 460-й стрілецький полк 100-ї стрілецької дивізії, який підтримував 2-й дивізіон 1031-го артилерійського полку[2], а також 908-й полк 246-ї стрілецької дивізії. Крім того їх підпирали:

- в районі Колтів – Верхобуж – 100-а танкова бригада 31-го танкового корпусу, яка підтримувала вогнем 1194-й стрілецький полк 359-ї стрілецької дивізії.
- в районі Обертасова – 93-я танкова бригада, яка мала завдання відбивати контратаки з району Колтів – Хмелева.
- в районі на північ від Тростянця Малого і Нище – 14-а і 12-а танкові бригади 4-го танкового корпусу, який перейшов під оперативне управління 60-ї армії і одержав завдання прикрити вузьку горловину Колтівського коридору на ділянці Колтів – Івачів. Тут же була зосереджені полки 100-ї стрілецької дивізії.
- в районі Кругів – Лукавець, Батьків – Манаїв – 6-й кавалерійський корпус Кінно-механізованої групи генерала Соколова.

За такої надзвичайної переваги в живій силі і збройних засобах гарнізон Колтова не капітулював і відступив з гідністю.

Після оволодіння Колтовом, що завершилося близько 15.00, 359-а стрілецька дивізія розпочали наступ в напрямку Сасів – Хмелева - Колтівська Гура.

---

[1] Журнал боевых действий 237 тбр, л. 6-7.

[2] Журнал боевых действий штаба артиллерии 100 сд, л. 2.

Сасів. Ключовий плацдарм XIII армійського корпусу на південному березі Західного Бугу

За даними штабу 91-ї окремої танкової бригади, противник намагався будь-якою ціною утримати Сасів як важливий плацдарм на південному березі Західного Бугу. Він продовжував чинити завзятий опір силою до батальйону піхоти з важкими танками і самохідками, активно маневрував, перекидаючи частину піхоти на фланги, і продовжував стримувати наступаючі червоноармійські частини.

Завдання 91-ї танкової бригади залишилося попереднім - у взаємодії з 336-ю стрілецькою дивізією, яка поповнила свої стрілецькі підрозділів за рахунок тиловиків, оволодіти Сасовом, відкинути противника за річку. ліквідувавши таким чином плацдарм на лівому березі річки. Бригада нараховувала танків Т-34-76 – 20, Т-34-85 – 2, активних штиків – 200.

Командир танкової бригади вирішив цього разу завдати удару на правому фланзі, ув'язавши питання спільних дій з 336-ю дивізією і 235-м винищувально-протитанковим полком. Вони мали супроводжувати атаку танків частиною засобів безпосередньо за танками, а іншою частиною засобів - вогнем з місця. Дивізіон «Катюш» одержав завдання відкривати вогонь в кожному окремому випадку за наказом.

О 4.00, після артилерійської підготовки, бригада з частинами посилення перейшла в наступ на Сасів.

З журналу бойових дій 91-ї танкової бригади:

«Зламавши запеклий опір противника, частини бригади вдруге досягнули центральної частини міста - району церков, а окремі танки, рухаючись по шосе, досягли дзвініці, однак знову піхота 336 сд не змогла забезпечити бойовий супровід танків і закріпитися у звільнених танками кварталах та вулицях… У зв'язку з малою кількістю піхоти і відсутністю боєприпасів в артилерії 336 сд танки далі рухатися не могли»[1].

Німецькі частини, знову підтягнувши додаткові сили - понад 2 батальйони піхоти з 5 танками, перейшли в контратаку. Бригада змушена була відійти на вихідні позиції, що на північному краю

[1] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 53-об.

Городилівського лісу, і спільно із допоміжними частинами перейти до твердої оборони, побоюючись прориву противника в напрямку Золочева.

Безповоротні втрати бригади: танків – 4, птр – 1. Вбито – 16 солдатів і офіцерів, поранено – 38 осіб. Втрати противника: 2 танки Т-5 «Пантера», 2 бронетранспортери і 1 автомашина, знищено 131 солдата і офіцера.

Бригада не виконала бойового завдання через причини і обставини, що мали місце й попереднього дня.

В штабі бригади зробили висновок, що відображений в журналі бойових дій:

> «Ведення наступального бою танками без піхоти з противником, що перебуває в обороні, цілком неможливо і вводити в дію танки в таких випадках абсолютно недоцільно»[1].

У бою в районі Сасова відзначився екіпаж молодшого лейтенанта В. Трофименка, який обхідними маневром зі східної окраїни увірвався в місто і вийшов на його північну околицю. Протягом трьох годин танкісти маневрували в тилу противника, знищуючи його живу силу і техніку. Вийшовши на фланг ворожої колони, що рухалася до Сасова, вогнем зі всіх видів зброї екіпаж Т-34 розсіяв значну частину. Врешті, танк був підбитий і спалений противником, але й екіпаж молодшого лейтенанта Трохименка завдав противнику значних втрат: знищив один танк і один бронетранспортер, одну протитанкову гармату і до 30 солдат та офіцерів противника[2].

Лівий фланг атакуючих частини 91-ї танкової бригади прикривав двадцятьма установками СУ-57 3-й дивізіон 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади, що займав позиції ні лівому березі Західного Бугу за 1 км від Ушні. Після невдалого наступу танкістів і піхоти на Сасів дивізіон був знятий з бойових позицій і розпочав марш в район Русилова[3].

Тим часом у другій половині дня зі східної сторони на Сасів наступала 359-а стрілецька дивізія, яка до кінця дня вийшла в район Хмелева і Калинка, а трохи північніше діяла 99-а дивізія, яка вела бої в околицях Руди Колтівської.

---

[1] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 55-об.
[2] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 54.
[3] Журнал боевых действий 16 ЛСАБр, л. 17.

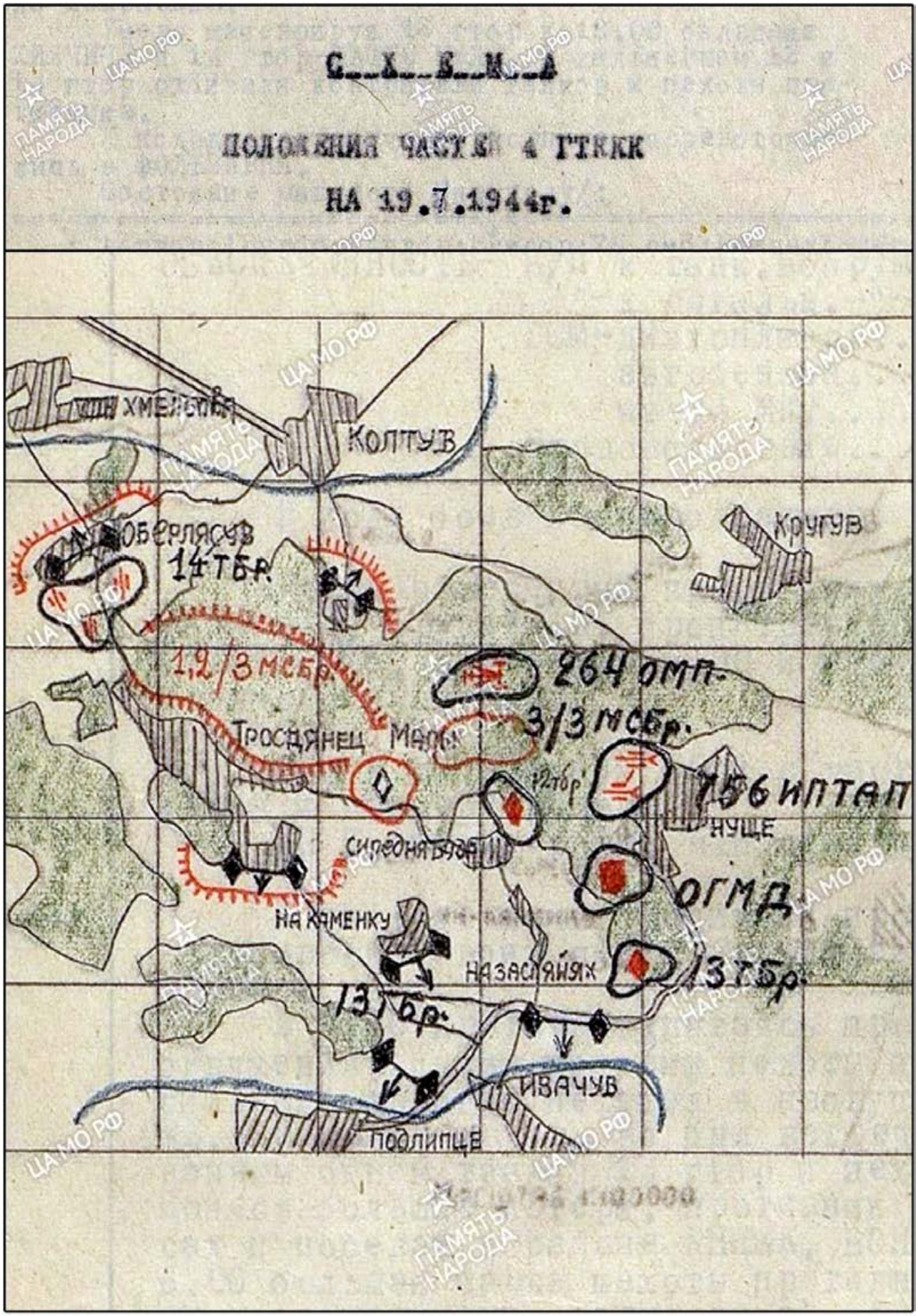

Рис. 2-19-9. **"Бронювання" Колтівського коридору 4-м гвардійським танковим корпусом 19 липня 1944 р.** *[ПН].*

Вихід 4-ї Танкової Армії з Колтівського коридору і завдання щодо оволодіння містом Львів

Близько 6-ї години ранку 19 липня 1944 року в штабі 4-ї Танкової Армії отримали шифротелеграму від Військової ради 1-го Українського фронту із завданням – до ранку 20 липня 1944 року оволодіти м. Львовом.

З шифротелеграми Військової ради 1-го Українського фронту:

«3 Гв.ТА і 4 ТА.

Обстановка для стрімких дій ваших військ склалася сприятливо, в районі Львова у пр-ка резервів немає.

Н а к а з у ю:

1. Командуючому 3 Гв.ТА не пізніше ранку 20 липня 1944 р обхідними маневрами з півн. і півн. зах. оволодіти м. Львів.

2. Командуючому 4 ТА стрімким ударом в обхід м. Львова з півд. у взаємодії з 3 Гв.ТА оволодіти м. Львів.

Забезпечити операцію з півдня з напрямків Перемишляни, Миколаїв.

3. 93 ОТБр залишити в Колтув до ліквідації противника»

У журналі штабу 1-го Українського фронту зафіксовано, що директива відповідного змісту була передана адресатам ще раніше, а саме о 4.45 год[1]. Але і за цієї поправки на час вона виявилася нереальною за своїми термінами, особливо з огляду на становище 4-ї Танкової Армії, більшість частин якої все ще перебували в Колтівському коридорі.

Після невдалих спроб 6-го гвардійського механізованого корпусу з розширення коридору на південь і входження в прорив в обхід Золочева в напрямку Підлипці – Плугів - Гологори, йому довелося цілком відмовитися від цього плану. Залишався єдиний варіант, а саме маршрут, за яким входили в прорив 3-я гвардійська Танкова Армія і 10-й танковий корпус 4-ї Танкової Армії, тобто напрям Тростянець Малий - Зозулі – Єлиховичі. 6-й гв. механізований корпус вирушив з району Тростянця Малого до Зозулів і Золочева, щоб зосередитися своїми частинами в районі Ясенівці - Вільшаниця - Бортків.

О 5.00 командуючий 4-ю Танковою Армією віддав наказ командиру 6-го гвардійського мехкорпусу про передачу бойових ділянок частинам 28-го стрілецького корпусу, виведення з бою 49-ї і

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 132.

17-ї механізованих бригад і входження корпусу у прорив за новим маршрутом. Для прикриття позицій було вирішено залишити посилений батальйон 49-ї мотострілецької бригади, який мав дочекатися підходу передових частин 4-го танкового корпусу[1].

По маршруту руху в напрямку Золочева всі дороги ґрунтові, в районі Тростянець Малий - велика гора з підйомом до 40 градусів на відтинку до 1 км. Протягом 16, 17 і 19 липня падав сильний дощ і дороги в наслідок активного руху транспорту були сильно розбиті і важко прохідні. Біля Тростянця Малого машини ГАЗ АА, ГАЗ ААА, ЗИС-5, ФОРД зовсім не могли підніматися вгору і були буксировані танками. В результаті утворилося велике скопище автотранспорту, що затримувало рух частин[2].

Поки основні частини 4-ї Танкової Армії зосереджувалися в районі, що на заході від Золочева, передові частини 10-го танкового корпусу розширювали зону вихідних позицій. 29-а гвардійська мотострілецька бригада у взаємодії з 63-ю гвардійською танковою бригадою, завдяки обхідному маневру в північно-західному напрямку, оволоділи населеними пунктами Новосілки і Митулин. Сильний опір противника вони зустріли в районі Словіти і закріпилися на північно-східній околиці села.

Під час боїв знищено 8 танків противника, з яких 5 – типу «Тигр»[3]. Інші частини корпусу займали вихідні позиції, приводили в бойову готовність матеріальну частину озброєння і техніку, готуючись в ніч на 20 липня розпочати наступ в напрямку Львова.

У той час 16-а механізована бригада і 29-й танковий полк у другій половині дня 19.07.1944 р. отримали завдання особисто від командуючого військами 4-ї Танкової Армії Дмитра Лелюшенка і вирушила на Перемишляни. Атака виявилася для противника несподіваною і передові частини змогли здобути місто.

З журналу бойових дій 6-го гв. механізованого корпусу:

«О 18.00 19.7. 29 ТП з виходом на край лісу, що на півн. сході від Перемишляни, провівши розвідку оборони противника у місті, з ходу розвернувся і стрімкою атакою на північно-східну і східну околицю ввірвався в Перемишляни. Противник не сподівався удару зі сходу і приголомшений раптовістю, почав безладно відходити в південно-західному і західному напрямках, проявляючи слабкий опір»[4].

---

[1] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 21.
[2] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 23.
[3] Журнал боевых действий 10 тк, л. 136.
[4] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 23.

Взяття Перемишлян виявилося найбільшим успіхом 4 ТА за 19 липня, однак плани щодо здобуття м. Львова до ранку 20 липня 1944 р. виявилися нереальними.

У своїх спогадах командуючий 4-ю Танковою Армією генерал-полковник Д. Лелюшенко, згадуючи про директиву Військової ради 1-го Українського фронту щодо оволодіння Львовом до ранку 20 липня 1944 року, дещо зміщує часові рамки її прийняття. Із загального контексту розповіді і його слів про те, що директива надійшла «вночі 19 липня», випливає, що директива надійшла не в перші години ночі, точніше на світанку 19 липня, а саме в ніч з 19 на 20 липня, коли 4-а Танкова Армія вийшла в глибокий тил противника і захопила Перемишляни.

Генерал-полковник Д. Лелюшенко, командуючий 4-ю Танковою Армією:

«Это была новая задача — не обходить Львов, а брать его. Получив такой приказ, пришлось по радио срочно повернуть войска армии под углом 90° на север, т. е. на южную окраину Львова.

Корпусу Е. Е. Белова [10 тк] ставилась задача нанести удар на Львов с юга и во взаимодействии с 6-м гвардейским механизированным корпусом, наступающим западнее, овладеть городом. Соединению Акимова [6 гв. мк] предписывалось оставить механизированную бригаду в Перемышлянах и удерживать этот пункт до подхода наших войск с востока, а главными силами корпуса стремительно нанести удар по юго-западной окраине Львова и во взаимодействии с 10-м гвардейским танковым корпусом овладеть городом, прикрывая левый фланг армии от возможных ударов противника с юга и юго-запада»[1].

Автор переконував, дуже короткі терміни на виконання бойового завдання, а особливо кардинальна зміна його змісту, що вимагала зміни попередньо узгоджених планів і опрацювання нових напрямів ударів танкових частин і їхньої взаємодії, стали причиною наступних великих затримок з його виконанням. В результаті бої за Львів тривали до 27 липня 1944 р.

Проте штабні документи 1-го Українського фронту і 4-ї Танкової армії переконують, що вже на світанку 19 липня командуючий військами 4-ї Танкової армії генерал Лелюшенко прийняв рішення на виконання директиви Військової ради 1-го Українського фронту, яким передбачалося розвивати наступ з метою захоплення міста Львова.

[1] Лелюшенко Д. Д. Москва – Сталинград – Берлин – Прага, с. 200.

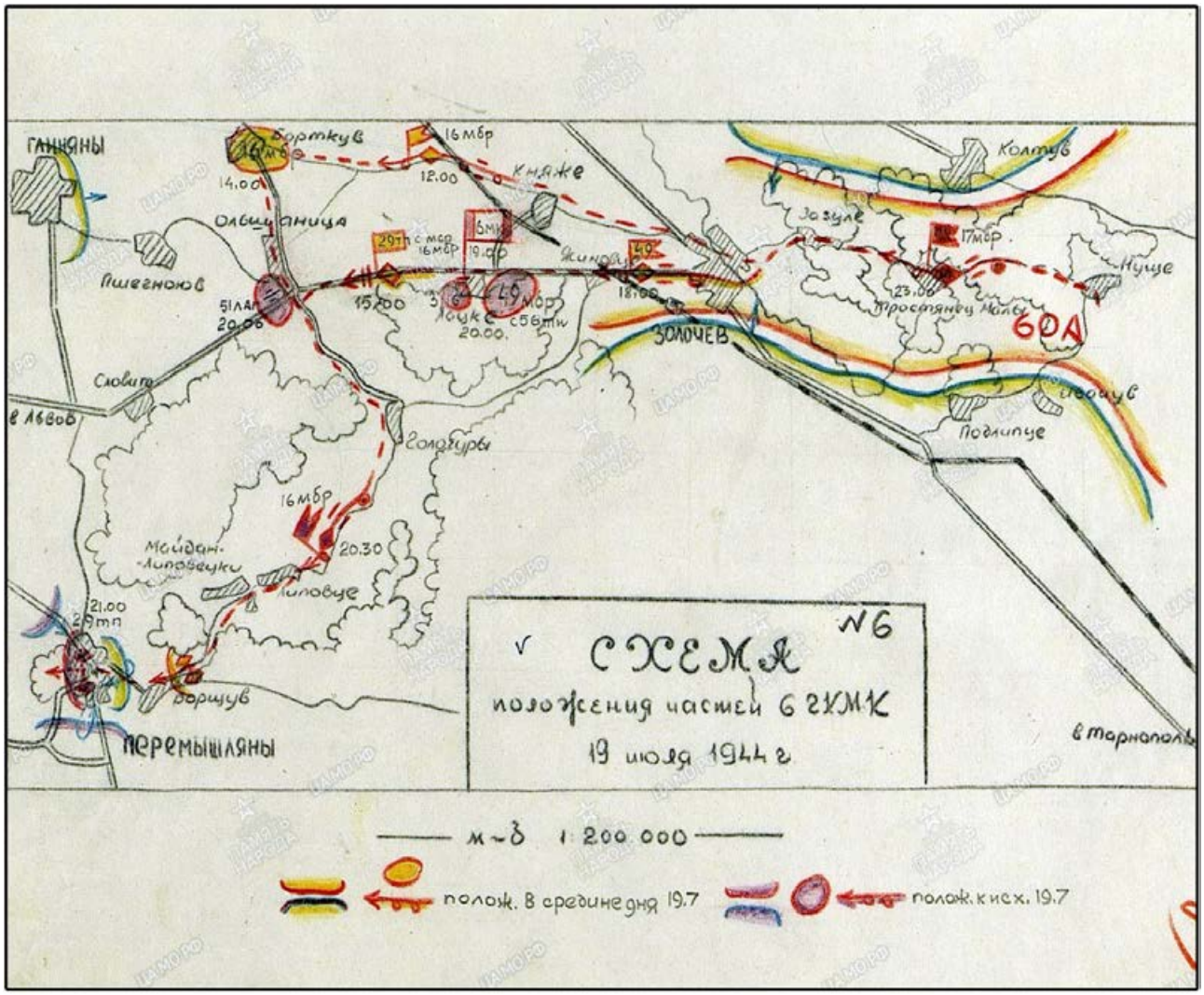

Рис. 2-19-10. **Вихід 6-го гвардійського механізованого корпусу з Колтівського коридор і розміщення його частин на кінець дня 19 липня 1944 р.** *[ПН].*

З рішення командуючого 4-ю ТА на 19 - 20 липня 1944 р.:

«На кінець дня 19.7 44 силами 10 ТК оволодіти Куровице, Под'ярокув, Погорельци.

16 МБр (6 МК) оволодіти Перемишляни, ПЗ [передовий загін] Бобрка.

20.7.44 р. стрімко розвивати наступ в напрямках:

10 ТК - Под'ярокув – Коцуров – Старо Село – Журавка (Журавники?) і [оволодіти] півд. і південно-схід. частиною м. Львів.

Силами 6 МК із району Перемишляни, Майдан Лоповецький завдавати удару в напрямку Бобрка, Лопушна, Волкув, Солонка, і оволодіти зах. і південно-зах. частиною Львів»[1].

Після виходу 6-го гвардійського механізованого корпусу з Колтівського коридору командуючий 4-ю Танковою Армію генерал-полковник Лелюшенко прибув до штабу корпусу в районі Ясенівці і особисто поставив завдання діяти в напрямку Ляцьке Велике - Перемишляни – Львів[2].

Таким чином можна впевнено твердити, що в ніч з 19 на 20 липня генералу Лелюшенку не доводилося змінювати напрямки наступу своїх військ, переорієнтовуючи їх з планів щодо обходу міста і оточення його спільно з 3-ю гвардійською Танковою Армією на безпосереднє оволодіння Львовом. Таке завдання було поставлене ще зранку 19 липня 1944 р.

У плани військово-повітряних сил втрутилася погода

На 19 липня 1944 р. 2-а і 8-а Повітряні Армія одержала завдання головними силами сприяти військам 1-го Українського фронту в знищенні оточеного угрупування противника в районі, що на заході Бродів[3]. Основні району.

Для бомбардувальників і штурмовиків 2-ї Повітряної Армії, а саме 4-го бомбардувального і 1-го штурмового авіаційних корпусів районами ударів були визначені Ожидів, Підгірці, Підлисся, Гуциско-Олеське. Натомість 8-а Повітряна Армія мала знищувати живу силу і техніку оточеного угруповання в районі Вербляни, Адами, Тур'я, Соколівка, Гумниська. Бомбардувальники повинні були здійснювати свої атаки по парних, а штурмовики – по непарних годинах.

У бойові плани військового командування знову втрутилася погода, що характеризувалася хмарністю 10 балів, грозами і

[1] Журнал боевых действий 4 ТА, л. 23.

[2] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с. 23.

[3] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г, л. 29.

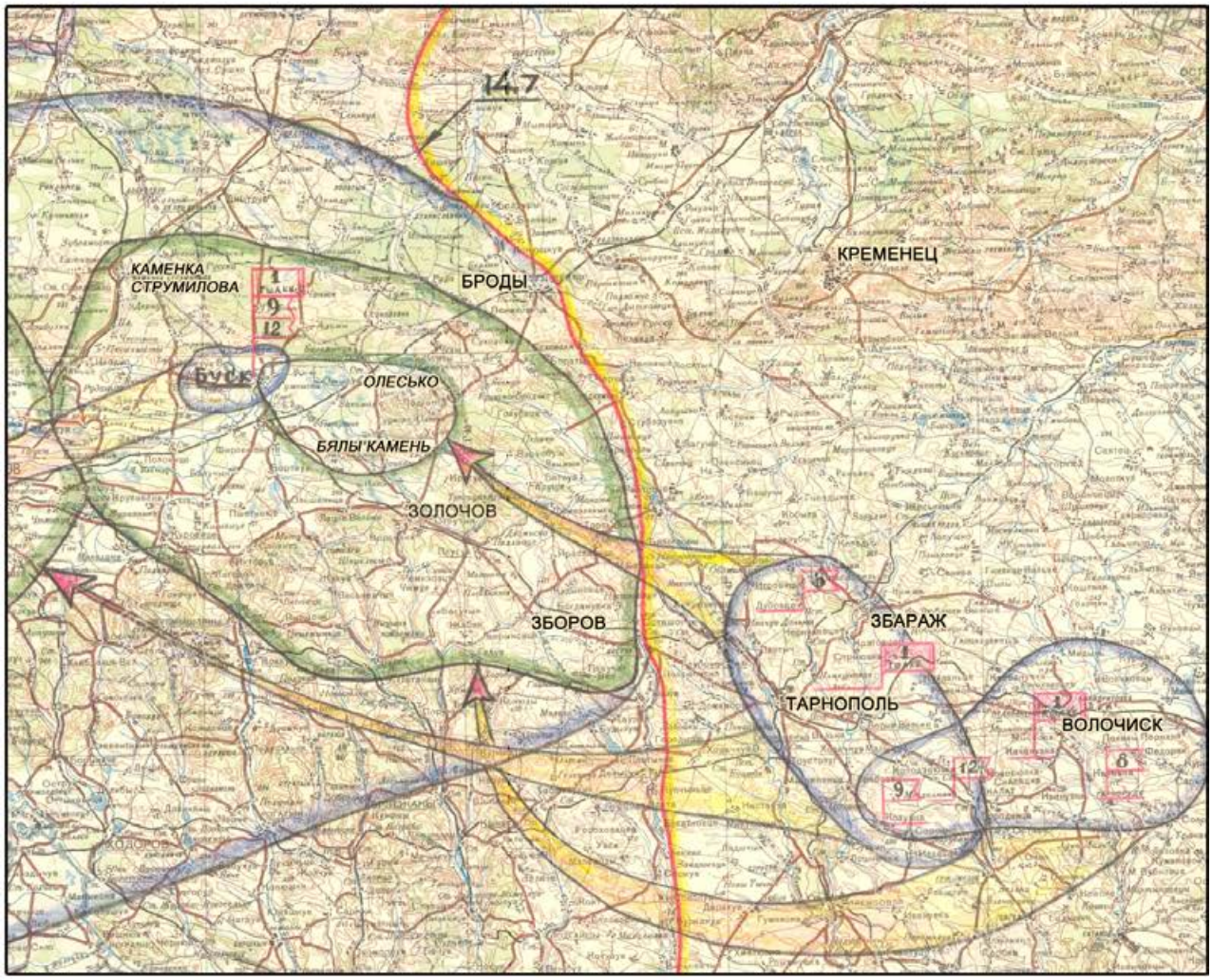

Рис.2-19-11.
Схема бойових дій і розвідки 1-го гвардійського штурмового авіаційного корпусу в районі Буськ - Броди - Золочів - Зборів.
[ПН].

туманами за видимості до 1 км. Як наслідок, авіаційні частини протягом дня вели обмежену бойову роботу. Малими групами і одиничними вильотами штурмовиків знищували живу силу, танки і технічні засоби в районі оточеного угрупування противника в пунктах Юськовичі - Білий Камінь – Олесько, а також в районі, що на заході і південному заході захід від Колтова.

З журналу бойових дій 1-го гвардійського штурмового авіаційного корпусу:

«Через погані метеорологічні умови частини корпусу бойову роботу не вели, проводили вильоти на розвідку погоди і військ противника. Всі групи завдання не виконали»[1].

Загалом 2-а і 8-а Повітряні Армії здійснили 219 літако-вильотів, у яких було задіяно 209 літаків. Згідно з доповідями екіпажів, знищено 5 танків і самохідних гармат, 46 автомашин.

ПЛАНИ ТА ОПЕРАТИВНІ ЗАХОДИ ПРОТИВНИКІВ НАПЕРЕДОДНІ 20 ЛИПНЯ 1944 РОКУ

Підготовка німецьких військ до прориву з району Білий Камінь – Сасів у загальному напрямку на Золочів

18 липня 1944 р. корпусна група «С» отримала наказ XIII армійського корпусу щодо підготовки до наступу в південному напрямку. Як згадував командир корпусної групи генерал-лейтенант Вольфґанґ Лянґе, таке рішенні було для нього несподіванкою, тому що він на той час розробляв плани відступу у західному напрямку. На думку Лянґе, головнокомандуючий Збройними силами Німеччини Гітлер, як і в багатьох інших випадках, надто довго вагався із рішенням про прорив з оточення, що мало негативні наслідки для війська[2].

У ніч з 18 на 19 липня 183-я і 217-а дивізійні групи здали свої фронтові ділянки 361-й піхотній і 14-й дивізії СС "Галичина", зосередившись в лісах, що в районі Ожидова і обабіч дороги, що вела до Білого Каменя. 339-а дивізійна група, яка на той час підпорядковувалася 349-ї піхотній дивізії, готувалася до прориву з району Сасів - Ушня.

---

[1] Журнал боевых действий 1 гв. шак за июль месяц 1944 г., с. 32.

[2] Lange W. The second encirclement at Brody, s.9.

С Х Е М А 18

РАСПОЛОЖЕНИЯ ЧАСТЕЙ, ШТАБОВ и РЕШЕНИЕ НА ПРОРЫВ БРОДСКОЙ ГРУППИРОВКИ ПРОТИВНИКА НА 20.7.1944 г.

/Схема снята с карты захваченной у противника 22.7 в р-не АСИОНОВЦЕ/

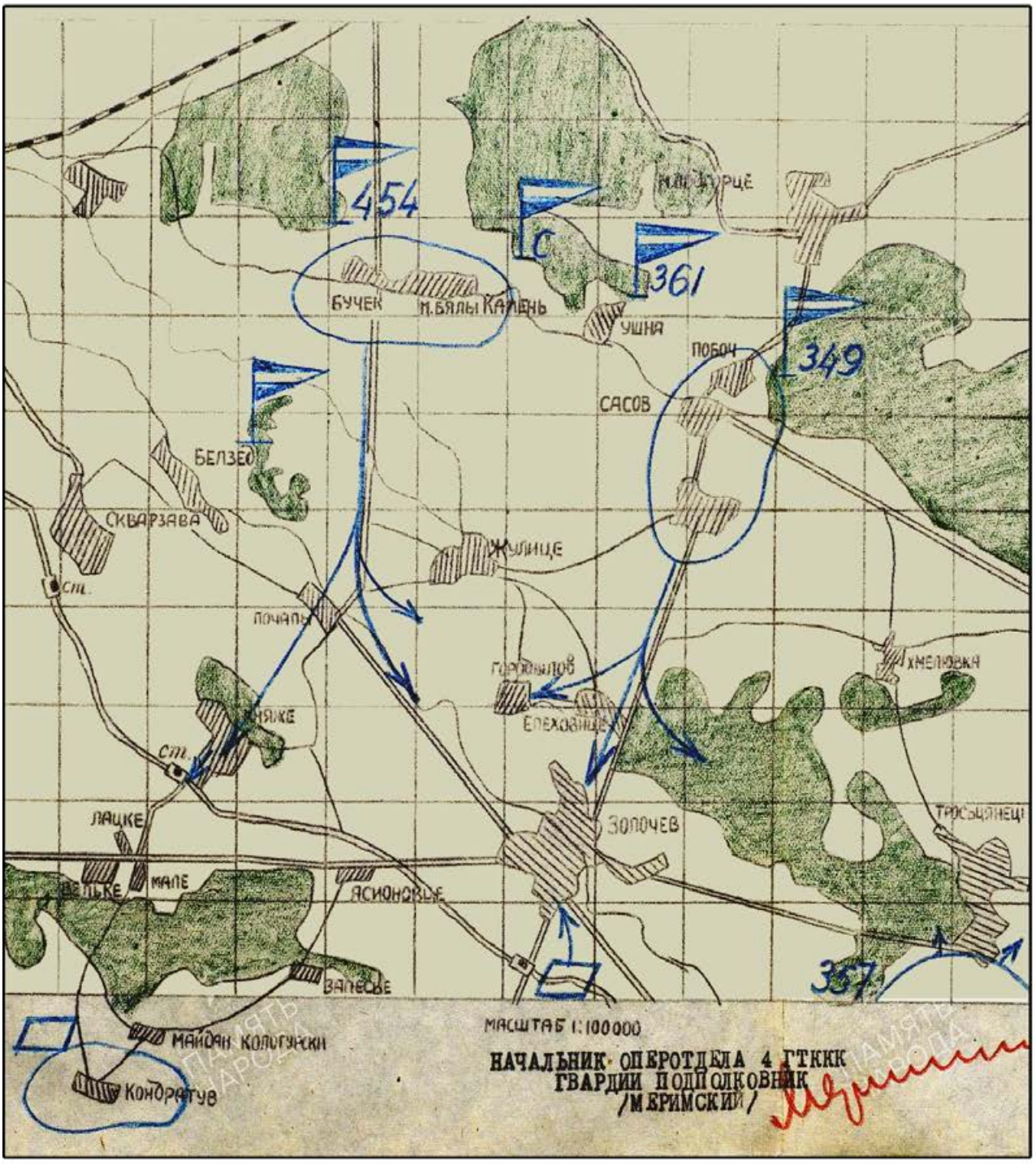

Рис. 2-19-12. **Схема розміщення частин, штабів і рішення на прорив Бродівського угруповання німецьких військ 20.07.1944 р.** *[ПН].*

План прориву досить детально відображений на картосхемі, опублікованій підполковником А. Ягті 1964 року у статті «Прорив з оточення» *(рис.2-20-1)*. У загальних рисах він узгоджується із схемою, яку скопіювали офіцери 4-го танкового корпусу з німецької штабної карти, захопленої 22 липня 1944 р. в районі Ясенівців *(рис. 2-19-12)*[1].

Згідно з цими документами, планувалося завдати два паралельні удари. Перший, на правому фланзі, - підрозділами корпусної групи «С» в загальному напрямку Білий Камінь – Почапи – Княже – Ляцьке, а на лівому фланзі – ядро 349 піхотної дивізії і 339-ї дивізійної групи в напрямку Сасів – Єлиховичі – Золочів.

Під час прориву правофлангової групи передбачалося захоплення суміжних населених пунктів Жуличі і Хильчиці, а лівофланговою групою – здобуття Городилова і Зозулів.

У результаті цих ударів XIII армійський корпус повинен був взяти під свій контроль принципово важливі ділянки основних шосейних доріг: Білий Камінь – Почапи – Золочів і Сасів – Золочів, які дозволили б вивести на південь численні транспортні колони.

Як свідчить німецька штабна карта, на зустріч Бродівському угрупування планувалося щонайменше три удари піхотними і танковими частинами XXXXVIII танкового корпусу 1-ї Танкової Армії. На правому фланзі удару повинна була завдати 357-а піхотна дивізія в напрямку на Тростянець Малий, щоб забезпечити від атак противника район, що на сході від Золочева. У центрі танкові частини, очевидно 8-ї танкової дивізії, повинні були завдати удару в напрямку Вороняки – Золочів. А третя ударна група, очевидно 1-ї танкової дивізії, мала вийти в район Кіндратова, що біля Майдану Гологівського і селища Гологори.

Таким чином, планувалося зробити широкий пролом в радянських позиціях, який би створив умови для виходу з оточення не тільки бойових піхотних підрозділів, але й різних транспортних, санітарних частин та обозів.

Свій командний пункт Вольфґанґ Лянґе розмістив біля Підлисся на схилах Білої, або Маркіянової гори (висота 372.0). З гори відкривалася широка панорама спостереження за зоною наступник бойових дій, в тому числі за Жулицькою горою (висота 366.0), де очікувався сильний опір противника.

Генерал-лейтенант В. Лянґе, командир корпусної групи «С»:

«Головний тягар наступу передано "Корпсабтайлюнґові" "Ц", як найбільш бойовій дивізії. 14 СС-Дивізія "Галичина", 361 піхотна

[1] Отчет о боевых действиях 4 гв. тк, л. 18.

дивізія і 454 дивізія безпеки мали відступати, прикриваючи на тилах наступаючі дивізії.

Після відкриття котла, мали бути виведені наперед табори, служби постачання і поранені, опісля, ймовірно, 22 липня, — 14 СС-Дивізія "Галичина", 361 піхотна дивізія і 454 дивізія безпеки: так довго повинні були тримати відкритим прохід із котла К. А. "Ц." і 349 піхотна дивізія з підтримкою XXXXVIII танкового корпусу»[1].

15-й стрілецький корпусу генерала Тертишного. На роздоріжжі між обороною і активним наступом

У відповідь на спроби оточеного Бродівського угруповання прорватися на південь і південний захід з району Колтова і Сасова, командування 15-го стрілецького корпусу, який займав розтягнуті позиції у районі Золочів – Вільшаниця – Красне – Білий Камінь – Сасів, прийняло рішення про перехід своїх частин до оборони з організацією протитанкової опорних пунктів на всіх можливих напрямках прориву. У той час як 23-й стрілецький корпус 60-ї Армії отримав завдання 20 липня 1944 р. разом з 31-м танковим корпусом і сусідніми частинами 13-ї Армії завершити ліквідаціє Бродівського угрупування противника[2].

Основні завдання стрілецьким, артилерійським, танковим та інженерним частинам корпусу були поставлені у бойовому розпорядження № 0046 штабу 15-го стрілецького корпусу, в якому наголошується на небезпеці прориву Бродівського угруповання противника в південному і південно-західному напрямках.

З бойового розпорядження № 0046 штабу 15-го стрілецького корпусу (17.00):

«Корпус має завдання міцно утримувати рубіж Оберлясув – Хмелева - Калина (Калинка) – Сасів - Бяли Камінь – Петриче - Красне із завданням не допустити прорив противника в південному і південно-західному напрямках, і у взаємодії з частинами 10 ТК, щільно прилягаючи до частин 106 СК, міцно утримувати окремі вузли спротиву на танконебезпечних напрямках рубежу Вільшаниця – Ляцке – Ясенівце – Золочів - Бенюв».

За даними штабу 15-го стрілецького корпусу, на ділянці Колтів (викл.) - шосе Колтів - Сасів - півн. част. Сасів - Білий Камінь -

[1] Тис-Крохмалюк Ю. Бій під Бродами у висвітленні німецького генерала.
[2] Журнал боевых действий 23 ск, л. 109.

Пітричі – Сторонибаби противник оборонявся залишками розрізнених частин 349-ї піхотної дивізії, 349-го фузилерного батальйону, 42-го саперного армійського батальйону 1-ї Танкової Армії, 30-го піхотного полку дивізії СС «Галичина».

У той час на рубежі Новосілки – Гологори - урочище Кіндратівський ліс – Ремизівці - Сновичі, південно-схід. частина урочища Шурево – станція Зарваниця були зосереджені частини 254-ї піхотної дивізії (два полки), 8-го механізованого полку 8-ї танкової дивізії, 59-го польового запасного батальйону.

На ділянці фронту 336-ї стрілецької дивізії, яка займала оборону на ділянці Красне – Обертасів (Оберлясув) фронтом на північ, найважливішими пунктами протитанкової оборони мали стати Обертасів, Хмелева, Калинка, Сасів, Білий Камінь, Петричі і Красне. Частиною правофлангових сил, а саме 908-го стрілецького полку 246-ї стрілецької дивізії, який перебував в оперативному підпорядкування 336-ї дивізії, дивізія мала атакувати противника в напрямку Хмелева - Руда Колтівська із завданням перетяти дорогу між Колтовом і Сасовом, міцно її утримувати, не допускаючи прориву противника на захід і південний захід.

Стрілецькі частини 336-ї дивізії підтримували 33-я армійська гарматна артилерійська бригада, 138-й мінометний полк, 408-й винищувально-протитанковий полк.

З донесення 33-ї армійської гарматної артилерійської бригади:

«Частини 336 СЖД[1] тимчасово перейшли до оборони на ділянці Колтув – м. Бяли Камень.

На основі усного розпорядження КА[2] 336 СЖД 33 АГАБр одержала завдання (2 дивізіони – 24 гармати) своїм вогнем забезпечити контрбатарейну боротьбу з артилерією і мінометами противника на ділянці дивізії.

…З метою забезпечення огляду полоси спостереження дивізіони змінили свої СП».

Інженерно-саперним частинам 15-го стрілецького корпусу ставилося завдання забезпечити мінування основних танконебезпечних напрямків, а також ліквідувати переправи на р. Зах. Буг. Основні переправи всередині полоси корпусу, що використовуються військами, повинні були підготувати до зриву.

322-а стрілецька дивізія (без 1083-го полку), яку підтримував полк 50-ї гарматної артилерійської бригади, ставилося завдання

---

[1] *336 СЖД* – 336-а стрілецька Житомирська дивізія.

[2] *КА* – командир артилерії.

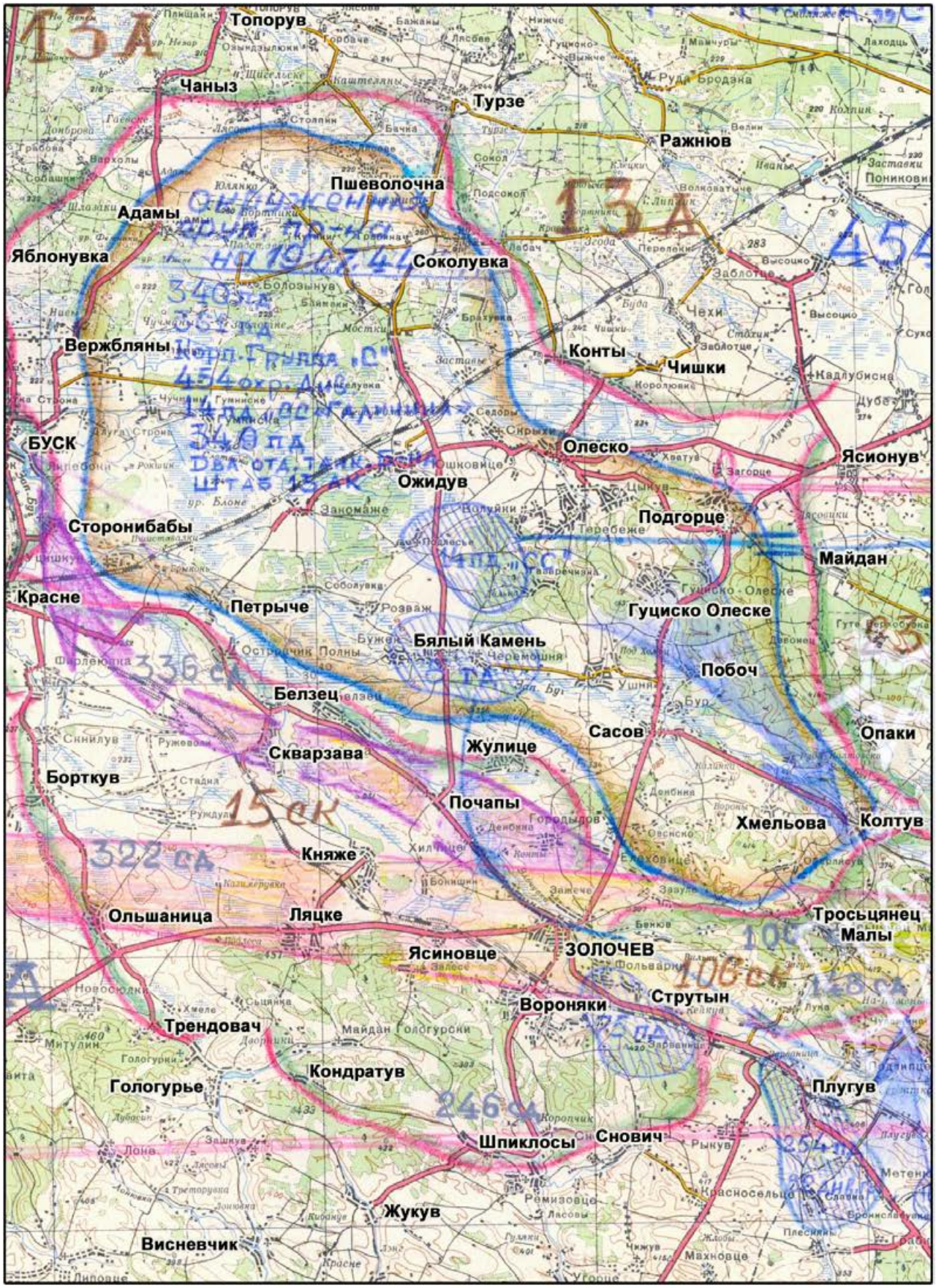

Рис. 2-19-13. **Оточене Бродівське угруповання німецьких військ у складі 6-ти дивізій - 340-ї і 361-ї піхотних, корпусної групи "С", 454-ї охоронної, 14-ї пд СС "Галичина" і 349-ї піхотної, а також 2-ох танкових батальйонів - станом на 19 липня 1944 р. Фрагмент картосхеми від 15.09.1944 р.** *[ПН].*

міцно утримувати рубіж (вкл.) Скнилів - Вільшаниця – Хмеле - (викл.) Кіндратів, щоб не допустити прориву противника в напрямку Словіта - Золочів.

246-а стрілецька дивізія (без 908-го полку) повинна була обороняти рубіж Кіндратів - Шпиколоси – Якимівка - вис. 420,0 - Зарваниця із завданням не допустити прориву противника в напрямку Золочів. Оборону м. Золочів покладалося на командира 246-ї дивізії.

У районі Золочева були зосереджені головні резерви 15-го стрілецького полку - – 1085-й стрілецький полк 322-ї дивізії, який обороняв м. Золочів, 640-й винищувально-протитанковий полк, 1027 самохідно-артилерійський полк, 59-й танковий полк. Вони мали завдання підготуватися до проведення контратак в північному – західному і південному напрямках.

Впевненості командуванню 15-го стрілецького корпусу додавала присутність частин 10-го танкового і 6-го механізованого корпусів 4-ї Танкової Армії Лелюшенка, що зосередилися на заході від Золочева. однак в другій половині дня вони почали висуватися на захід, одержавши завдання до ранку 20 липня оволодіти Львовом.

Загалом, судячи і зведень і розпоряджень командування 15-го стрілецького корпусу, бойова ситуація напередодні 20 липня 1944 р. розглядалася як напруженою, проте цілком стабільною і контрольованою. Планувався навіть перенесення командного пункту корпусу з хутора Овсисько, що на північному сході від Єлихович, до села Почапи, яке вранці наступного дня опиниться в епіцентрі бойових дій[1].

Наприкінці дня 15-й стрілецький корпус одержав інший наказ – про перехід разом з всіма стрілецькими корпусами 60-ї Армії в загальний наступ.

Рішення про перехід 60-ї Армії в загальний наступ з метою знищення Бродівського угруповання

О 20.15 19 липня 1944 р. за підписами командуючого 60-ю Армією генерал-полковника Курочкіна, члена Військової ради Армії генерал-майора Оленіна, начальника штабу полковника Протаса був прийнятий наказ про перехід Армії в загальний наступ з метою знищення Бродівського угруповання противника.

З оперативного наказу № 0053 штарм 60 від 19.7.44 р.:

«1. Противник, ведучи стримуючі бої невеликими частинами,

[1] Боевое распоряжение штаба 15 ск. № 45, 19.07.1944 г., л 58-59.

відходить в західному і південно-західному напрямку. Оточене Бродівське угруповання, чинячи опір, пробує пробитися на південь.

2. 60 Армія 20.7.44 переходить в загальний наступ з метою знищення Бродівської групи і недопущення безкарного відходу противника…

Наступ розпочати в 7.45 20.7.44 після короткої артилерійської підготовки залежно від умов атаки»[1].

У наказі поставлені завдання як для чотирьох стрілецьких корпусів, так і для 31-го і 4-го танкових корпусів, що перебували в оперативному підпорядкуванні 60-ї Армії.

23-му стрілецькому корпусу (68, 99 і 359 сд) – у взаємодії з лівим флангом 13-ї Армії і спільно з 31-м танковим корпусом знищити оточене Бродівське угруповання противника. Найближче завдання – оволодіти м. Підгірці, Ожидів, Білий Камінь. На кінець дня 20.7.44 р. вийти на фронт Ожидів – Буськ.

15-му стрілецькому корпусу (336, 332, 107 сд) – наступати в загальному напрямку на Глиняни, на кінець дня 20.7.44 р. вийти на фронт Женів – Забужжя – Куровичі – Лагодів, міцно забезпечуючи свій правий фланг.

106-му стрілецькому корпусу (246, 100 і 148 сд) – наступати в загальному напрямку на Жуків – Перемишляни; найближче завдання – оволодіти населеними пунктами Зашків, Жуків, Богутин Сильний передовий загін викинути для захоплення Чемеринців.

28-му стрілецькому корпусу у взаємодії з 106-м стрілецьким корпусом і правофланговими частинами 38-ї Армії оволодіти Івачів, Плугів і лісом,що на заході від нього.

4-му гвардійському танковому корпусу – залишатися в займаному районі в готовності завдати удару в загальному напрямку на Буськ з метою розгрому Бродівського угруповання противника і для відбиття можливих контратак противника з півдня і південного заходу в напрямку на Золочів.

У ніч на 20 липня 1944 р. командирам з’єднань і частин було поставлене завдання провести посилену розвідку з метою встановлення угруповання противника і захоплення вигідних об’єктів з точки зору майбутнього наступу[2].

---

[1] Оперативный приказ штаба 60 А. № 53, 19.07.1944, л. 147.

[2] Оперативный приказ штаба 60 А. № 53, 19.07.1944, л. 147-148

ПІДСУМКИ ДНЯ

За оцінками військових штабів, командуючих і командирів

Штаб 1-го Українського фронту:

«Противник на Томашівському і Львівському напрямках з'єднаннями 42 АК, 3 і 48 ТК вогнем і контратаками танкових частин пробував стримати наступ наших військ, а в районі, що південно-західніше від Броди, оточені частини і з'єднання 13 АК (корпусної групи «С», 454 охор. дивізії, 340 ПД, залишки 349 ПД, 361 ПД, 2 полки 14 ПД СС «Галичина», 300 заг. штурмових гармат, 505, 507 ОТБ) продовжували запеклі бої в оточенні, намагаючись контратаками вийти з оточення в західному і південно-західному напрямках»[1].

Штаб 60-ї Армії:

«Війська Армії, ліквідувавши Колтувське угрупування до полку піхоти 349 ПД, замкнули кільце оточення Бродівського угруповання противника у складі 5-ти ПД і однієї ТД – 454, 349, 361, 381 [340], 14 ПД СС «Галичина», залишки 8 ТД і Корпусної групи «С»[2].

Полковник Строгий, представник Генерального штабу Червоної Армії при 1-му Українському фронті:

«13 Армія, вдало виштовхнувши Бродівське угрупування… в полосу 60 Армії в район Ожидув, м. Бяли Камень, м. Подгорце (в загальному напрямку на Золочів), продовжувала успішно переслідувати залишки противника на захід. 38 Армія – топталася на місці і тим самим оголила лівий фланг 60 Армії в глибину до 25-30 км, що давало можливість противнику весь час проводити з півдня, залишками 8-ї тд і новоприбулими частинами 254 пд контратаки в північному напрямку…

Можна припустити, що противник мав завдання з'єднатися з Бродівським угрупованням в районі Тростянец Мали – Нуще і таким чином відрізати наші рухомі частини, зірвати наступ і вивести Бродівське угруповання»[3].

---

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 125.

[2] Журнал боевых действий 60 А, л. 38.

[3] Краткое описание июльской наступательной операции, проведенной войсками 60 А с 14 по 28.7.44 г., л. 48.

Рис. 2-19-14. **Становище оточеного Бродівського угруповання німецьких військ на кінець дня 19 липня 1944 р. на карті Генерального штабу Головного командування Сухопутних сил Вермахту** *[Veal St.-A.].*

Суперечлива версія генерала Рауса, що 19 липня 1944 р. XIII армійський корпус генерала Гауффе «втратив свій шанс на порятунок»

Командуючий 1-ю Танкової Армією генерал танкових військ Ерхард Раус висловлював думку, що саме на 19 липня 1944 р. був призначений прорив XIII армійського корпусу генерала Гауффе у південному напрямку. З цією метою командуючий 1-ю Танковою Армію начебто затримав XXXXVIII танковий корпус на південному сході від Золочева і, одночасно, наказав командиру корпусу Бальку вивести з фронту 8-у танкову дивізію, щоб завдати удару назустріч оточеним в район Львівського шосе

Генерал Ерхард Раус:

«18 июля в телефонном разговоре с генералом Гауффе я лично обрисовал ему сложившуюся ситуацию и приказал ему нанести удар в направлении шоссе при любых обстоятельствах. Так как XLVIII танковый корпус задержался только для того, чтобы создать заслон, он не мог оставаться на месте, не рискуя погибнуть, что лишь увеличило бы список жертв.

Когда генерал Гауффе начал возражать, говоря, что ему требуется еще один день, или он потеряет всю свою технику, я отдал ему жесткий приказ: «Пусть так, но это спасет людей». В этот момент телефонная связь была потеряна. Русские самолеты разбомбили радиостанцию, которая служила последним средством связи с XIII корпусом»[1].

За спогадами генерала Рауса, наступного дня (19 липня) 8-а танкова дивізія генерала Фреліха розпочала наступ, аби згідно з наказом попробувати звільнити XIII корпус. Долаючи запеклий опір росіян, дивізія відтіснила противника і до полудня зуміла вийти на шосе, що на заході від Колтова, зробивши широких пролом у радянських позиціях. Дивізії генерала Гауффе перебували всього за 4 км від неї і бачили цей бій, але нічого не спробували вдіяти.

Необхідно зазначити, що штабні документи військових частин Червоної армії, що брали участь у бойових діях в районі Золочева, не зафіксували 19 липня ні прориву німецьких танкових частин на шосе Золочів – Львів на ділянці Золочів – Ляцке - Вільшаниця, ні боїв за утримання цих. Більше того, бойова обстановка свідчила, що такий прорив навряд чи був можливий.

Цього дня на заході від Золочева концентрувалися основні сили 4-ї Танкової Армії, а саме 10 танковий і 6-й механізований корпуси, інші

[1] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 409.

бронетанкові та артилерійські частини. Лише близько до вечора вони почали висуватися з цього району в напрямку Перемишлян і Львова.

Якби підрозділам німецької 8-ї танкової дивізії частинам все ж вдалося вийти на Львівське шосе, то б вони, безперечно, дуже швидко були б знесені броньованим потоком 4-ї Танкової армії.

Схоже, що генерал Е. Раус, дещо сплутав події і в часовому, і просторовому вимірах. На наш погляд, затримкою на одну добу XIII армійський корпус міг справді упустити свій шанс на порятунок. Однак ця затримка, швидше за все, трапилася не 19, а 21 липня 1944 р. Про це поведемо мову пізніше.

***

Авіарозвідкою виявлено: 33 танки, 150 автомашин і тракторів в районі Олесько, Сасів; рух до 150 автомашин, 200 підвід і до полку піхоти з артилерією від Олесько на захід.

Боєм і спостереженням відмічено: до 35 танків і самохідних гармат в районі, що на півночі від Колтова, і до 40 танків і самохідних гармат на ділянці Кабарівці - Золочівка[1].

***

У боях 19.7 захоплених більш як 600 полонених, у тому числі:

у районі Кам'янка Струмилова і Кристинопіль і Сокаль - зі складу 16-ї і 17-ї танкових дивізій, 20 моторизованої дивізії, 96, 72, 214 і 291-ї піхотних дивізій;

у районі Броди і Золочів – 8-ї танкової дивізії, 349-ї і 361-ї піхотних дивізій, 454-ї охоронної дивізії[2] У журналі бойових дій 1-го Українського фронту за 19 липня, як і за попередній день, відсутні дані про полонених 14-ї піхотної дивізії СС «Галичина».

***

Згідно з показами полоненого 28-го мотопіхотного полку 8-ї танкової дивізії, захопленого в районі Підлипців, за період боїв 8-ма танкова дивізія втратила до 50 % свого особового складу[3].

Офіційні зведення за 19 липня 1944 р.

З повідомлення «Совинформбюро»:

«Наши войска в районе западнее города БРОДЫ завершили окружение группировки противника в составе 4-5 дивизий...

За 19 июля наши войска на всех фронтах подбили и уничтожили 91 немецкий танк. В воздушных боях и огнём зенитной артиллерии сбито 43 самолёта противника».

---

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 131.

[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 125.

[3] Журнал боевых действий 60 А, л. 37.

З повідомлення про події дня Верховного командування Німецьких збройних сил:

«На півдні Східного фронту німецькі дивізії ведуть тяжкі оборонні бої в районі на схід від Львова. Ворожі спроби прориву в напрямку на саме місто були відбиті. Потужні радянські сили, що наступали від Ковеля, зупинилися на річці Західний Буг»[1].

Notate bene – замітки на полях

► *Спроба прориву 340-ї піхотної дивізії і деяких інших підрозділів XIII армійського корпусу в західному напрямку в районі Кам'янки Струмилової можна сприйняти як відволікаючий удар від головного напрямку прориву, що планувався в напрямку Золочева. Однак якби 19 липня 1944 р. в західному напрямку завдали удару головні сили Бродівського угруповання, то з огляду на порівняно малу кількість радянських військ на ділянці Буськ – Кам'янка Струмилова шанси на успіх були б значно вищими.*

► *Введення в бойові дії головних сил 31-го танкового корпусу в районі Ясенева і Підгірців став причиною паніки і нервового зриву командира дивізії Галичина» Фріца Фрайтага. У розпал боїв він залишив фронтову лінію і в штабі корпусу подав рапорт про відставку. Натомість 29-й і 30-й піхотні полки дивізії «Галичина на рубежі Загірці - Підгірці» зупинили наступ 31-го танкового корпусу і піхотних частин 23-го стрілецького корпусу.*

► *З 15 по 19 липня тривали запеклі бої в районі Колтова. Не випадково саме цей населений пункт дав назву таким поняттям воєнної історії, як «Колтівський коридор», «Колтівська тріщина», «Колтівський вузол оборони есесівців», «Колтівське угруповання німецьких військ».*

[1] Хлібороб, ч. 30, 27 липня 1944 р.

20 липня 1944 р., четвер

Погода. В районі боїв пройшли проливні дощі. Хмарність 7-10 балів висотою 300-600 м., часом дощі, вранці місцями димки. Видимість 6-10 км, під час димки і дощу – 2-4 км. Вітер північно-західний 3-7 м/с. Температура повітря вночі 14-16 º, вдень 19-21º. Прохідність доріг у зв'язку з проливними дощами значно погіршилася для всіх видів транспорту.

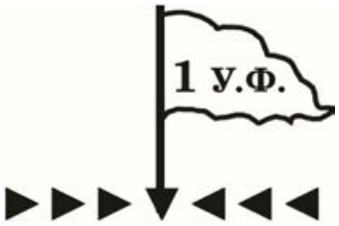

Завдання військ 1-го Українського фронту

✓ 13-й Армії силами 102-го стрілецького корпусу продовжувати виконання завдання попереднього дня щодо ліквідації оточеного Бродівського угруповання. 112-й стрілецькій дивізії 27-го стрілецького корпусу зосередитися в районі Тадані – Спас – Деревляни із завданням захопити переправи на р. Західний Буг і не допустити відходу угрупування противника із лісу, що на сході від Кам'янки Струмилової, у західному напрямку.

✓ 60-й Армії силами 23-го стрілецького корпусу завершити ліквідацію оточеного Бродівського угруповання; до кінця дня вийти на рубіж Ожидів – Буськ. П'ятьма стрілецькими дивізіями з основною масою артилерії Армії стрімко наступати на Львів услід за Танковими Арміями Рибалка і Лелюшенка.

✓ 2-й Повітряній Армії масованими бомбардувально-штурмовими ударами не допустити переправи противника через р. Зах. Буг і знищити оточене угрупування противника в районах Білий Камінь – Ожидів - Ушня,

✓ 31-й танковий корпус, після оволодіння районом Олесько – Ожидів, направити за маршрутом Ожидів – Буськ - Дідилів і підпорядкувати командарму 3-ї Танкової т. Рибалко.

ПРОРИВ XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ В НАПРЯМКУ БІЛИЙ КАМІНЬ – ЗОЛОЧІВ

5.00. Лівий берег Західного Бугу

За свідченнями командира корпусної групи «С» генерал-лейтенанта Вольфґанґа Лянґе, початок наступу 20 липня був призначений на 3.30. Але у зв'язку з хаосом на нічних дорогах ударні групи не змогли вчасно зосередитися на позиціях і початок наступу був перенесений на 5-у год.[1]

На правому фланзі клину прориву діяла 183-я дивізійна група корпусної групи «С», яка завдавала удару з району Бужка в напрямку на Белзець. У центрі була зосереджена 217-а дивізійна група, що частиною сил атакувала вздовж шосе Білий Камінь – Почапи, а іншою частиною - з Черемошні в напрямку хутора Булки (Бутки) на Жуличі. На лівому фланзі завдавали удару з району Ушня – Сасів в напрямку шосе Сасів – Золочів 349-а дивізія з підпорядкованою їй 339-ю дивізійною групою корпусної групи «С» і з окремими підрозділами 8-го моторизованого полку 8-ї танкової дивізії.

Алекс Бухнер. «Восточный фронт»:

«И вот наступило утро 20 июля. В 5.00 утра корпусная группа «Ц» с полуторачасовым опозданием из района своего сосредоточения пошла на прорыв. Боевая группа 183-й дивизии, составлявшая правый фланг передового клина, поначалу значительно продвинулась вперед, смяв незначительные силы противника, а после переправы через Западный Буг подошла в 7.25 к занятому противником северо-западному берегу Золочевки у села Белжец…

Боевая группа 217-й дивизии, шедшая по центру, напротив, наткнулась на неожиданно сильное сопротивление на высоте 366, где несколько русских противотанковых орудий на самоходных лафетах на некоторое время приостановили прорыв. Русские задействовали в этом месте даже танки..»[2].

Висота 366.0, або ж Жулицька гора, стала випробуванням не тільки для бойових підрозділів 217-ї дивізійної групи, але й самохідок 249-ї бригади штурмових гармат, що були введені у бойові дії з метою подолання опору противника. Їм протистояли самохідки американського виробництва - СУ-57 (за американською

[1] Ю. Тис-Кромалюк. Бій під Бродами у висвітленні німецького генерала.
[2] *Buchner A.* Ostfront 1944.., p.///

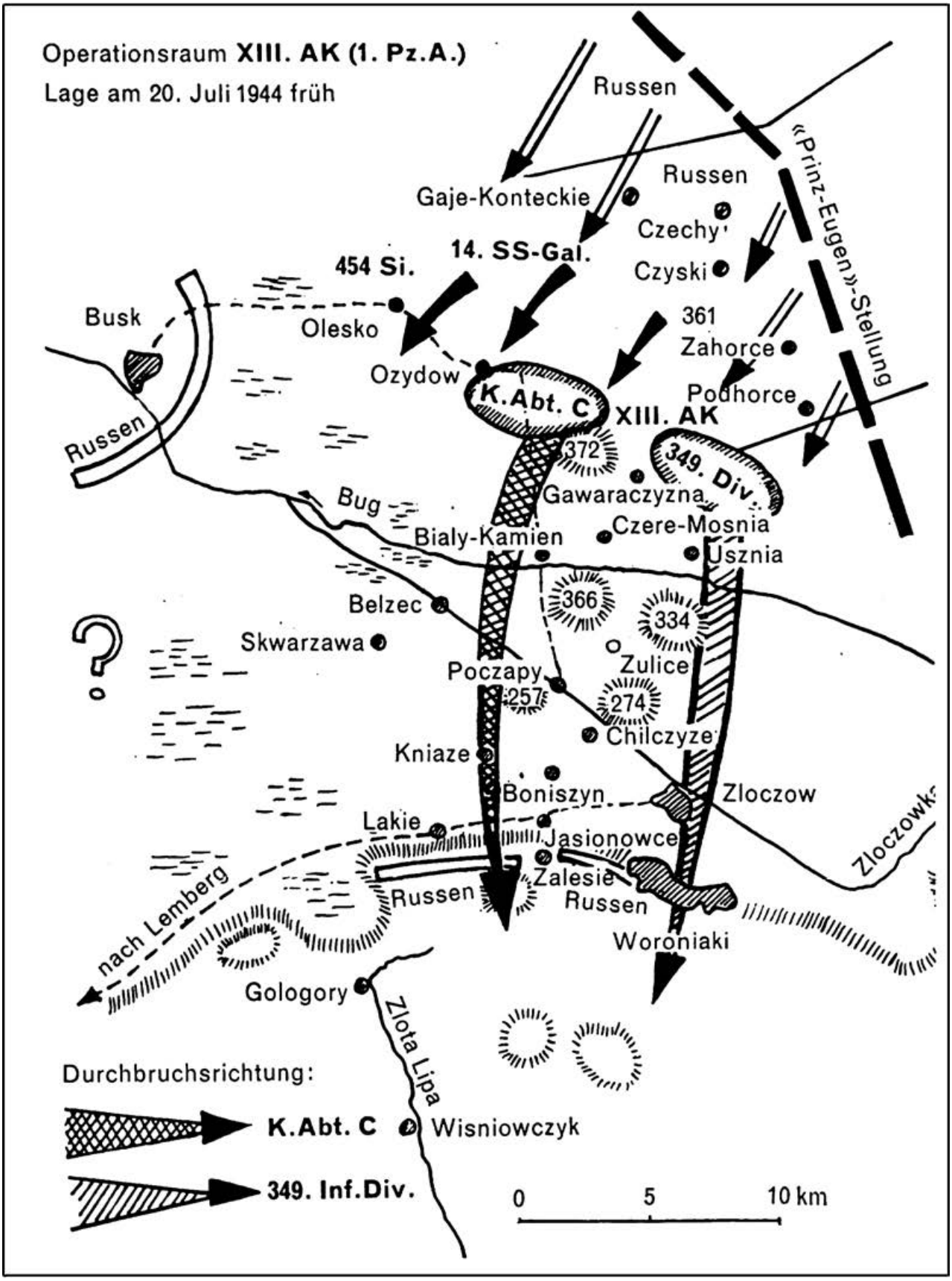

Рис. 2-20-1. **Напрямки головних ударів корпусної групи "С" і 349-ї піхотної дивізії XIII армійського корпусу з метою прориву з оточення 20 липня 1944 р.** *[Jaggi].*

термінологією - Т-48), якими була озброєна 16-а легка самохідно-артилерійська бригада.

Висота 366.0. Випробовування для німецьких та американських самохідок

Дорогу Білий Камінь – Почапи і район навколо висоти 366.0 – Жудицької гори - прикривали різні частини і підрозділи:

- 1130-й стрілецький полк 336-ї стрілецької дивізії займав позиції від західних схилів Жулицької гори (навпроти с. Бужок) і до Острівчика Польного;
- 2-й дивізіон 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади – на висоті 366.0 і її схилах навпроти поселень Бужок, Білий Камінь і Черемошня;
- танковий взвод 91-ї танкової бригади - 3 танки Т-34 з ротою механізованого батальйону автоматників - на південній околиці Білого Каменя - біля дороги на Почапи.

На світанку 20 липня 1944 р. XIII армійський корпус найбільшого успіху досягнув силами 183-ї дивізійної групи, яка наступала в напрямку Бужок – Белзець. 1130-й стрілецький полк 336-ї дивізії, який займав оборону на цій ділянці, поспішно відійшов на захід.

З журналу бойових дій 909-го артилерійського полку 336-ї стрілецької дивізії:

«У районі Бяли Камень противник великими силами піхоти і танків перейшов у наступ і з метою вийти з оточення і до 6.00 прорвав нашу оборону. Піхота 1130 сп, що займала оборону в цьому районі, не прийняла бою, відійшла назад»[1].

Піхота 1130-го полку 336-ї стрілецької дивізії мала прикривати не тільки лівий фланг 2-го дивізіону 16-ї самохідно-артилерійської бригади в районі Бужка, але й правий фланг в районі, що на південь від Черемошні. Однак, за даними штабу бригади, до початку німецького наступу стрілецькі підрозділи на вказаний рубіж не вийшли і правий фланг дивізіону залишився без прикриття піхоти[2].

16-а бригада виділялася з-поміж інших самохідно-артилерійських бригад Червоної Армії тим, що була цілком укомплектована технікою, отриманою від США та інших союзників СРСР за умовами ленд-лізу[3].

---

[1] Журнал боевых действий 909 ап.., л. 65.
[2] Отчет о боевых действиях 16 сабр, л. 9.
[3] Журнал боевых действий 16 ЛСАБр.., л. 8.

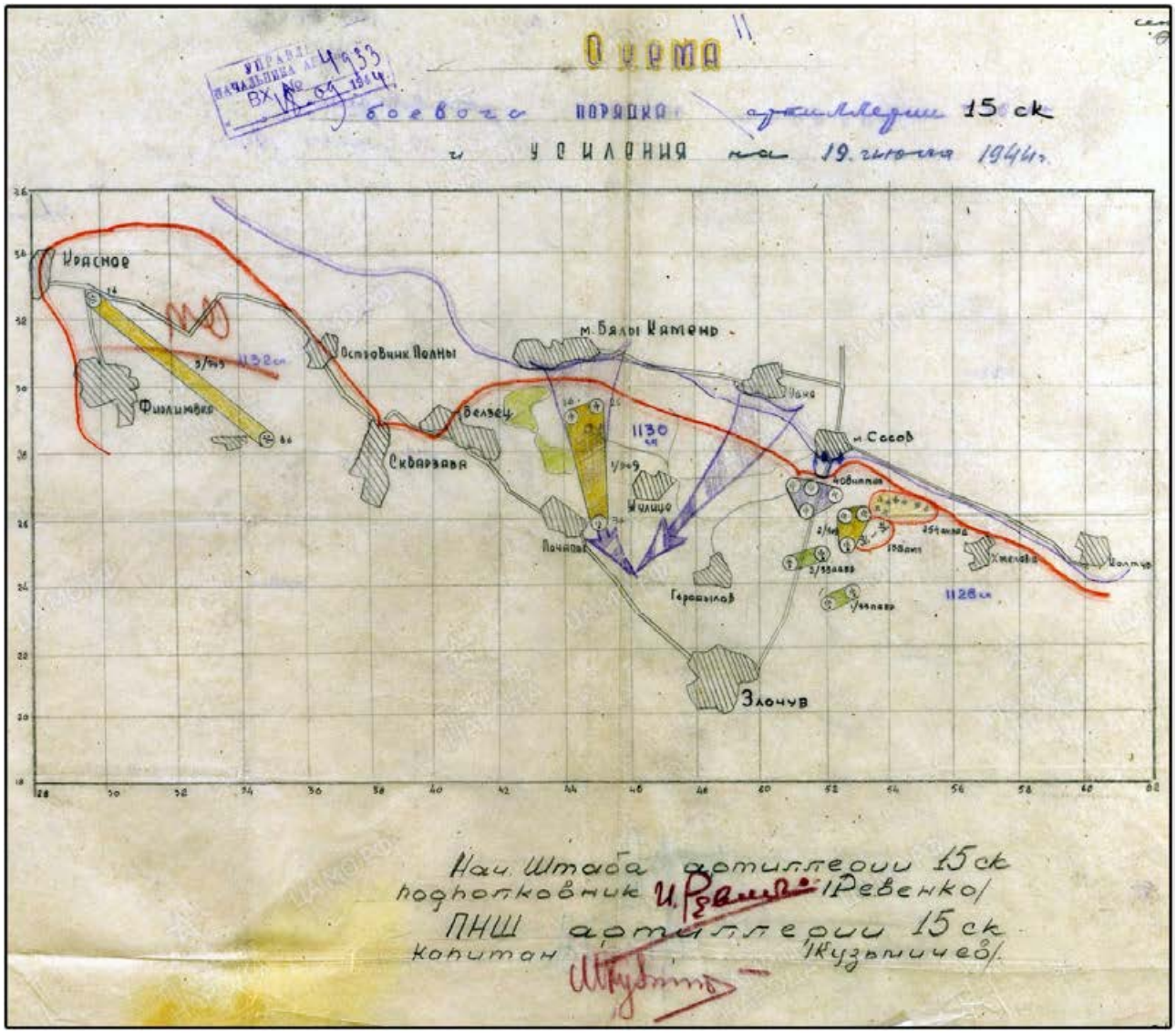

Рис. 2-20-2. **Схема бойових порядків 336-ї дивізії і артилерії 15-го стрілецького корпусу на кінець дня 19 липня 1944 р. та прорив їхніх позицій 20 липня 1944 р.** *[ПН].*

16-а легка самохідно-артилерійська бригада. Командир – полковник П.Г.Попов. Організація - три самохідно-артилерійські дивізіони по 20 СУ-57 в кожному і командирські танки, механізований батальйон автоматників (МБА), зенітно-кулеметна рота, рота управління, рота технічного обслуговування та деякі інші підрозділи. Матеріальна частина –60 установок СУ-57, 5 танків МК-10 і 3 бронеавтомобілі[1].

2-й самохідно-артилерійський дивізіон 16-ї бригади, займаючи оборону на західних, північних і східних схилах висоти 366.0, *(рис. 2-20-(3-4)*, мав завдання не допустити прориву противника в напрямку Почапи – Княже - Золочів.

З журналу бойових дій 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади;

«Противник на ділянці оборони 2 САД о 6.30 силою до 2-х ПП при підтримці 25 танків і самохідних гармат типу «Артштурм» перейшов в наступ, зосередивши головний удар із району м. Білий Камінь в напрямку Почапи - Золочів.

Після 30 хв. наступу піхоти на рубіж оборонних позицій 2 САД з трьох напрямів Черемошня, Білий Камінь, Бужок, противник ввів у бій танки, якими на правому фланзі дивізіону противник відтіснив 91 ТБр. До початку наступу противника правий фланг дивізіону залишився відкритим.

В момент переходу в наступ противника з напрямку Черемошня, Бужок к-р дивізіону прийняв рішення про введення в бій з фронту 4 батарею, з флангу - 3 батарею і взвод зенітно-кулеметної роти.

2 батарея вела вогонь по противнику з місця через р. Зах. Буг. 1 батарея була зім'ята артилерійсько-мінометним вогнем противника.

Незважаючи на величезні втрати противнику вдалося вийти в район Захаце[2] [Загаття], а на правому фланзі - до висоти 366.0»[3].

Намагаючись ліквідувати небезпечні вклинення, командир 2-го дивізіону майор Паюк прийняв рішення 2-у батарею, що прикривала дорогу з Черемошні на Жуличі в районі хутора Булки, висунути на захід до узлісся і шосе біля Білого Каменя на допомогу 4-й і 3-й батареям. Завдяки вдалому маневру 2-а самохідно-артилерійська

[1] Журнал боевых действий 16 сабр, л. 10-об.
[2] *Захаце – Загаття* – присілок на північному сході від с. Белзець (Гончарівка).
[3] Журнал боевых действий 16 ЛСАБр.., л. 18.

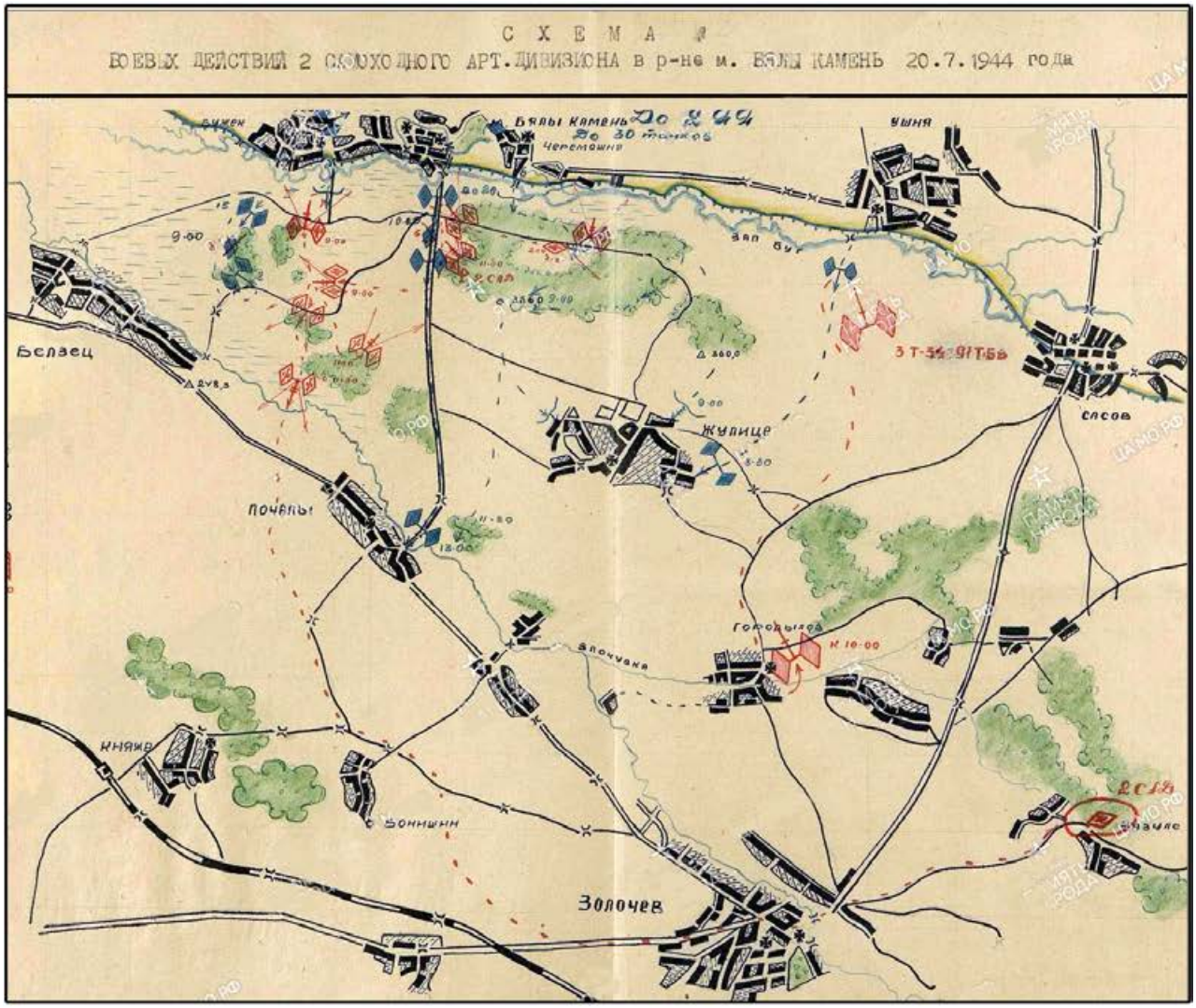

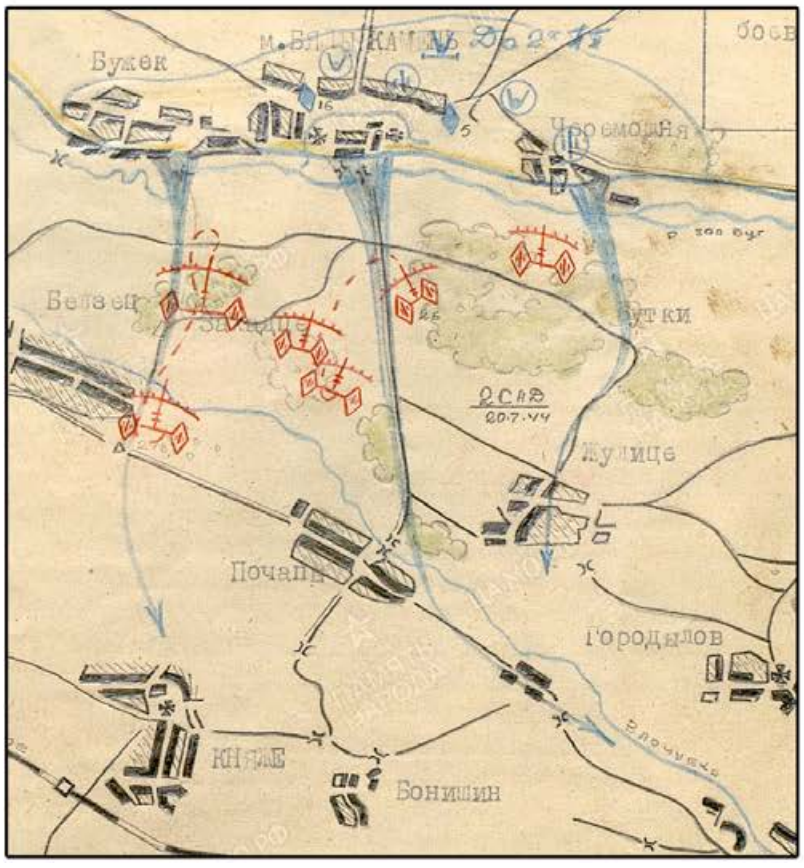

Рис. 2-20-(3-4).
***Схеми* бойових дій 2-го самохідно-артилерійського дивізіону 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади та напрямки проривів німецьких частин 20 липня 1944 р.** *[ПН].*

батарея завдала несподіваного флангового удару і таким чином танкова атака противника захлинулася. Однак бій продовжувався.

Противник, перегрупувавши свої порядки, всю силу удару переніс на центральну ділянку в напрямку шосе Білий Камінь – Почапи, де він спочатку зім'яв 2-гу самохідно-артилерійську батарею і розгорнув атаку на 3-ю батарею, що відбивалася на схилах висоти 366.0.

Бій 20-го липня 1940 р. детально описаний у книзі "Бродовский котёл", що побачила світ 1974 р. Своїми спогадами поділився підполковник Г.С.Полтавський, який у 1944 році був старшим сержантом і командував зенітно-кулеметним розрахунком у складі 16-ї самохідно-артилерійської бригади.

Зі спогадів Г.С. Полтавського:

«В огневой дуэли самоотверженно дрался экипаж майора Паюка. Первый поединок он выиграл. Но в другом машина загорелась от вражеского снаряда. Оставив самоходку, майор Паюк и дальше, уже на поле, указывал красными ракетами экипажам цели и направление контратаки…

Бой длился более пяти часов. Все поле перед рубежом нашей обороны было покрыто сожженными, подбитыми вражескими танками. Мало уцелело самоходок и в дивизионе майора Бориса Григорьевича Паюка. Но дивизион в трудных условиях сдержал натиск врага, вышел победителем»[1]

В журналі бойових дій 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади, зазначається, що особовий склад дивізіону бився до тих пір, поки не вийшла із строю матеріальна частина, після чого був виведений командиром дивізіону із бою. За результатами бою було знищено 13 танків і самохідно-артилерійських установок, 9 гармат і до 500 солдат і офіцерів противника. 2-ий дивізіону втратив 16 бойових машин, з яких згоріло – 9 СУ, розбито - 5 СУ і підбито – 1 СУ і 1 танк МК-9[2].

У публікаціях про бій на Жулицькій горі на основі німецьких джерел не згадується про кількість втрат особового складу серед атакуючих частин, однак зазначається, що вони захопили вцілілими 5 американських самохідних установок, і 3 з них одразу ввели в дію з новими німецькими екіпажами[3].

---

[1] Бродовский котёл, с. 162-163.

[2] Журнал боевых действий 16 сабр, л. 18.

[3] Jaggi O. Der Ausbruch aus Kesseln.., S. 228.

Основні напрямки ударів бойових груп XXIII армійського корпусу і межі досягнутого прориву відображені на іншій схемі, підготовленій штабом самохідно-артилерійської бригади для звіту про бойові дії 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади за період 14-28 липня 1944 р. *(рис. 2-20-(3-4)*.

Згідно з нею перший прорив вбув досягнутий в напрямку Бужок – Белзець – Княже, другий – Білий Камінь – Почапи – Золочів, третій – Черемошня – Булки - Жуличі – Хильчиці.

Танковий бій в районі Почапи. Т-34 проти Т-34

Вранці 20 липня 1944 р. 183-я дивізійна група корпусної групи «С», що наступала з Бужка, досить швидко досягла присілка Загаття і села Белзець. Згідно з даними штабу 100-ї танкової бригади, вже в 6.15 передові групи противника наблизилися до річки Золочівки і перерізали дорогу Золочів – Красне і почали просуватися в напрямку Скваряви.

100-а танкова бригада 31-го танкового корпусу, як і 237-а танкова бригада, на підставі наказу командуючого Кінно-механізованої групи генерал-лейтенанта Соколова здійснювала марш за маршрутом Колтів – Золочів – Петричі – Красне в район м. Буськ, де мали змінити в обороні частини 3-ї гвардійської Танкової Армії. Однак за Почапами дорога виявилася заблокована і бригада зайняла оборону.

Зі звіту 100-ї танкової бригади:

«Бригада до 6.00 20.07.44 року у складі 1-го, 3-го танкових батальйонів (17 танків) з ротою автоматників, танкодесантною ротою і ротою ПТР досягла р-ну Почапи. О 6.15 20.07.44 р. розвідка в складі одного танкового зводу з північно-західної окраїни Почапи донесла, що противник невстановленої чисельності з району Бялокамень збив стрілецькі частини 15 СК і підходить до річки Злочувка, перерізаючи дорогу Золочів – Красне в напрямку Скварзава… Бригада зайняла оборону фронтом на північ і північний схід, прикриваючи таким чином дорогу Золочів – Красне»[1].

Вже о 7.00 розпочалися перші атаки німецьких передових частин за підтримки артилерійсько-мінометного вогню і танків. Підрозділи 1-го і 3-го танкових батальйонів 100-ї танкової бригади, замасковані в Почапах і прикриті автоматниками, зуміли втримати свої позиції. Цьому сприяло прикриття позицій з північної сторони річкою Золочівкою.

[1] Отчет о боевых действиях 100 тбр, л. 28.

У той час 2-й танковий батальйон бригади, що здійснював марш обхідними дорогами з Верхобужу через Кругів і Золочів, відстав від головних сил бригади на 3 години. І коли він близько 9-ї години підійшов до околиць Хильчиць, то також наштовхнувся на групи противника, що прорвалися до Хильчиць із району Ушня - Сасів.

З журналу бойових дій 100-ї танкової бригади:

«З виходом противника, що відступав із Сасова по польовій дорозі на Дембина[1] - Хильчице, танки 1 і 3 батальйонів з двома ротами автоматників МБА опинилися в оточенні.

2-й танковий батальйон на південно-західній окраїні Хильчиць зав'язав вогневий бій… Прорватися на Почапи не зміг і зайняв тверду оборону на північно-західній окраїні Золочева, не пропускаючи противника прорватися на Золочів»[2].

У штабі бригади вважали, що основу бойових груп складали підрозділи 14-ї піхотної дивізії СС «Галичина» і 8-ї танкової дивізії. В атаках на Почапи, окрім танків «Тигр», «Пантера» і самохідних артилерійських систем «Фердинанд», брали участь і трофейні танки Т-343. Ними був озброєний танковий взвод 249-ї бригади штурмових гармат.

На допомогу танковим батальйонам у Почапах до 10.00 підійшли підрозділи 51-го окремого мотоциклетного полку з 10-ма танками Т-34, що пробилися сюди із Княжого. Вони зайняли оборону на південно-східній окраїні Почапи.

51-й окремий мотоциклетний полк - командир майор Дементьєв. Організація: мотоциклетний батальйон, танкова роти, протитанковий артдивізіон, механізована рота автоматників, мінометна, кулеметна роти і рота управління. Штатна чисельність - 1186 чол.

Мат. частина: танків Т-34-85 - 10, бронемашин МЗА-1 - 17, бронемашин БА-64-1 - 1, броневсюдиходів – 1, мотоциклів - 216 (з коляскою – 174, без коляски – 42), автомашин – 62. Частини посилення - рота важких німецьких танків у складі 4-х «Тигрів» і 1-ї «Пантери»[4].

---

[1] *Дембина* - присілок Дубина, що на півночі від Хильчиць, на правому березі річки Золочівки.

[2] Журнал боевых действий 100 тбр, л. 4.

[3] Отчет о боевых действиях 100 тбр, л. 29.

[4] Оперативная сводка штаба 51 омцп. № 157, 15.07.1944 г., л. 18.

Згідно з бойовим донесенням командира 51-го окремого мотоциклетного полку майора Дементьєва від 21.07.44 р., противник із району м. Білий Камінь провів на с. Почапи 6 контратак. Мотоциклетний полк у складі спішеного мотоциклетного батальйону і танкової роти вів бій з противником, який атакував силою від батальйону до полку піхоти за підтримки 5-17 танків, із них 5-7 - «Тигрів».

У результаті бою було знищено до 600 німецьких солдат і офіцерів, 2 танки «Тигр», 3 самохідних гармати і 2 бронетранспортери. Втрати 51-го окремого мотоциклетного полку – 6 танків, 125 солдат і офіцерів вбитими та пораненими[1].

Близько полудня до с. Почапи підійшла головна броньована група XIII армійського корпусу, яка, впорядкувавши свої частини після здобуття висоти 366.0, включилася у бій за взяття села. Одночасно загін 217-ї дивізійної групи разом бронетанковим посиленням вирушила в напрямку села Хильчиць, де тривали затяжні бої.

1-й і 3-й танкові батальйони 100-ї танкової бригади і підрозділи 51-го окремого мотоциклетного полку, не витримавши німецьких контратак, були змушені відійти з с. Почапи до безіменних висот, що за 0,7 км на південному заході від села (вис. 257.0).

На цьому рубежі червоноармійськими частинам вдалося протриматися вдалося до 16.00. Але після того, як противник трьома попаданнями підпалив 3 танки Т-34, командир 100-ї танкової бригади вирішив відвести танки на більш зручну ділянку оборони - північно-східне узлісся діброви, на півночі від села Княже, а також на східну околицю села.

У боях за село Почапи червоноармійські танкові частини втратили 13 танків, зокрема 100-а танкова бригада - 6 танків, а 51-й окремий мотоциклетний полк мотоциклетний батальйон – 7 танків[2].

УСПІХИ І НЕВДАЧІ XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ НА НАПРЯМКУ САСІВ - ЗОЛОЧІВ

Зміщення вістря прориву з Сасова до району Ушні

Згідно з планом прориву XIII армійського корпусу, 349-а піхотна дивізія разом з підпорядкованою їй 339-ю дивізійною групою корпусної групи «С» і підрозділами 8-го моторизованого полку 8-ї танкової дивізії повинні були наступати в напрямку шосе Сасів –

[1] Боевое донесение штаба 51 омцп, 21.07.1944 г., л. 23-25.
[2] Журнал боевых действий 100 тбр, л. 5.

Золочів, здобути населені пункти Зозулі і Городилів, і за підтримки танкових частин 8-ї танкової армії, які мали завдати зустрічного удару з півдня, оволодіти Золочевом *(рис. 2-19-12).*

Як свідчать записи журналу бойових дій 91-ї окремої танкової бригади, противник розпочав атаку близько 6.00 години ранку, тобто майже одночасно з бойовими групами, що наступали з району Білого Каменя.

З журналу бойових дій 91-ї окремої танкової бригади:

«О 6.00 20.7.44 р. противник атакував силою до 2-х батальйонів піхоти за підтримки 16 танків. Атаці передували 2 вогневі налети, проведені о 4.30 і 5.30 20.7.44 р. Зустрінутий організованим вогнем всіх артмінзасобів, у т. ч. винищувально-протитанкового артилерійського полку, противник був відкинутий на попередні позиції»[1].

Вранішній наступ з району Сасова описав також начальник штабу артилерії 15-го стрілецького корпусу підполковник Ревенко. Щоправда, за його оцінками, німецькі частини атакували значно меншими силами.

Підполковник Ревенко, начальник штабу артилерії 15-го стрілецького корпусу:

«20.07.44 р. в 6.30 противник силою до батальйону піхоти за підтримки 5 танків знов намагався завдати удару вздовж шосе в південно-західному напрямку, але, наткнувшись на міцну протитанкову оборону в районі півд. Сасів (408 ВПТАП, 2-й дивізіон 909 АП, 254-й винищувально-протитанковий артилерійський дивізіон, два дивізіони 33-ї ГАБр), контратаки припинив»[2].

Підполковник Ревенко вважав, після першої невдачі німецькі війська здійснили перегрупування в районі Сасова і о 8.30 перешли в наступ з району Ушні і південно-західному напрямку. Їм вдалося прорвати оборону червоноармійських військ і оволодіти селом Жуличі[3].

Для забезпечення лівого флангу німецького ударного угруповання було завдано удару з району Руди Колтівської в напрямку населеного пункту Хмелева. В атаці брали участь до батальйону піхоти за підтримки 2-х танків. Підрозділами 321-го гвардійського винищувально-протитанкового артилерійського полку 7-ї гвардійської винищувально-протитанкової бригади атака була відбита[4]. Як свідчить

---

[1] Журнал боевых действий 91 отбр.., л. 56-об.

[2] Отчет об опыте артиллерии 15 ск по окружению и уничтожению группировки противника в районе: Сасов, Бялы Камень…, л. 8.

[3] Отчет об опыте артиллерии 15 ск по окружению и уничтожению группировки противника в районе: Сасов, Бялы Камень…, л. 8.

4 Оперативная сводка штаба 7 гв. оиптабр РГК. № 188, 20.07.1944 г., л. 204.

донесення штабу 99-ї стрілецької дивізії, в районі Руда Колтівська діяв перший батальйоном 30-го піхотного полку дивізії «Галичина», який в ніч на 20 липня 1944 р. провів шість контратак[1].

Під час прориву бойових груп з району Ушня запеклі бої розгорнулися за висоту 334.0, що на заході від Жулич. Тут займали оборону підрозділи 908-го стрілецького полку 246-ї стрілецької дивізії. Згідно з «Описом боїв зі знищення Бродівського угрупування в р-ні с. Жулице», складений начальником штабу полку майором Ужеговим, противник протягом дня провів на висоту 334.0 чотири атаки силою від одного до двох батальйонів за підтримки 4-6 танків[2].

Згідно зі звітами 908-го полку, противник зумів здобути лише північно-західні схили висоти 334.0, однак інші джерела свідчать, що підрозділи 349-ї піхотної дивізії на світанку 20 липня 1940 р. здобули не тільки північно-західні схили, але й всю висоту 334,0, відкинувши червоноармійські частини на південь і південний схід. \

Про свою участь в здобутті висоти 334.0 згадував майор Плян, який входив до бойової групи Крюгера, сформованої на основі підрозділів 8-го моторизованого полку 8-ї танкової дивізії[3]. За його інформацією, висоту 334.0 і село Жуличі здобули солдати 2-го батальйону 8-го моторизованого полку.

Взяття висоти, зрештою, визнав штаб 91-ї танкової бригади, зазначивши, що противник, поширившись у межиріччі Західного Бугу і Золочівки, опанував трьома важливими висотами на сході і південному сході від Жулич – 274.0, 284.0 і 334.0[4].

Бойовим групам XIII армійського корпусу вдалося відтіснити від Сасова в район Зозулі – Єлиховичі - Городилів підрозділи 91-ї танкової бригади, 336-ї стрілецької дивізії і 908-го стрілецького полку 246-ї стрілецької дивізії. Німецькі солдати зайняти урочище Городилівський ліс і прорватися на шосе Сасів –Золочів. Окремі групи проникли у ліси, що на сході від шосе, де під їхній удар у районі хуторів Соснинки і Дубина потрапили підрозділи штабу 3-ї гвардійської Танкової Армії.

З журналу бойових дій 3-ї гвардійської Танкової Армії:

«У районі Соснинка, на півночі від Зозулів, де розміщувався штаб 3-ї Гв. ТА, взвод відділу зв'язку штабу армії, що наводив лінію ВЧ, потрапив під обстріл, а машина з апаратурою була підпалена...

---

[1] Боевое донесение штаба 99 сд. № 314, 20.07.1944 г., л. 201.

[2] Описание боя по уничтожению Бродской группировки с 19 по 21 сентября 1944 г., л. 168.

[3] Бухер А. Восточный фронт 1944, с. 281.

[4] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 59.

Штаб армії повністю втратив зв'язок з оперативною групою штабу армії…»[1].

У журналі бойових дій 91-ї окремої танкової бригади відхід бригади з району висоти 334.0 і околиць Сасова на південь не відображений, але про це свідчать штабні матеріали інших військових частин.

У журналі 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади зафіксовано, що танковий взвод 91-ї окремої танкової бригади, який прикривав переправи через Західний Буг і розміщувався на північних схилах висоти 334.0, що неподалік від Ушні, до 10 год. ранку був змушений відійти на південь до своїх основних сил. Танковий взвод відступив до Городилова, де зайняв позиції на східній околиці села[2] .

Так само до Городилова відходив ще один танковий взвод 91-ї бригади, який вранці 20-го липня 1944 р. разом з 2-м дивізіоном 16-ї легкої самохідно-артилерійської бригади вів бій з противником на висоті 366,0 (Жулицькій горі).

З журналу бойових дій 91-ї окремої танкової бригади:

«Взвод танків і рота автоматників МБА, що перебували на західних схилах висоти 366.0, під натиском чисельно переважаючих сил противника, з боєм відходили через Жуличі на Городилів. Вогнем танків типу «Тигр» 3 танки були знищені, рота автоматників, зазнаючи великих втрат, відійшла на рубіж, зайнятий бригадою»[3].

Провал бойового завдання 91-ю окремою танковою бригадою і спроба фальсифікації результатів

Згідно із записами журналу бойових дій 91-ї окремої танкової бригади, на 20 липня 1944 р. року бригада мала таке завдання «міцно утримувати рубіж Сасів – Бяли Камень, не допускаючи оточене угруповання противника на південь через Золочів»[4].

Як у журналі бойових дій, так і у пізнішому звіті за 14-31 липня 1944 р., однозначно стверджувалося, що бригада із завданням дня справилася успішно - всі атаки противника у районах Білого Каменя, Сасова та Ушні були відбиті, а противник відкинутий на вихідні становища.

---

[1] Журнал боевых действий 3 гв. ТА, л. 31.
[2] Журнал боевых действий 16 сабр, л. 19.
[3] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 60.
[4] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 56.

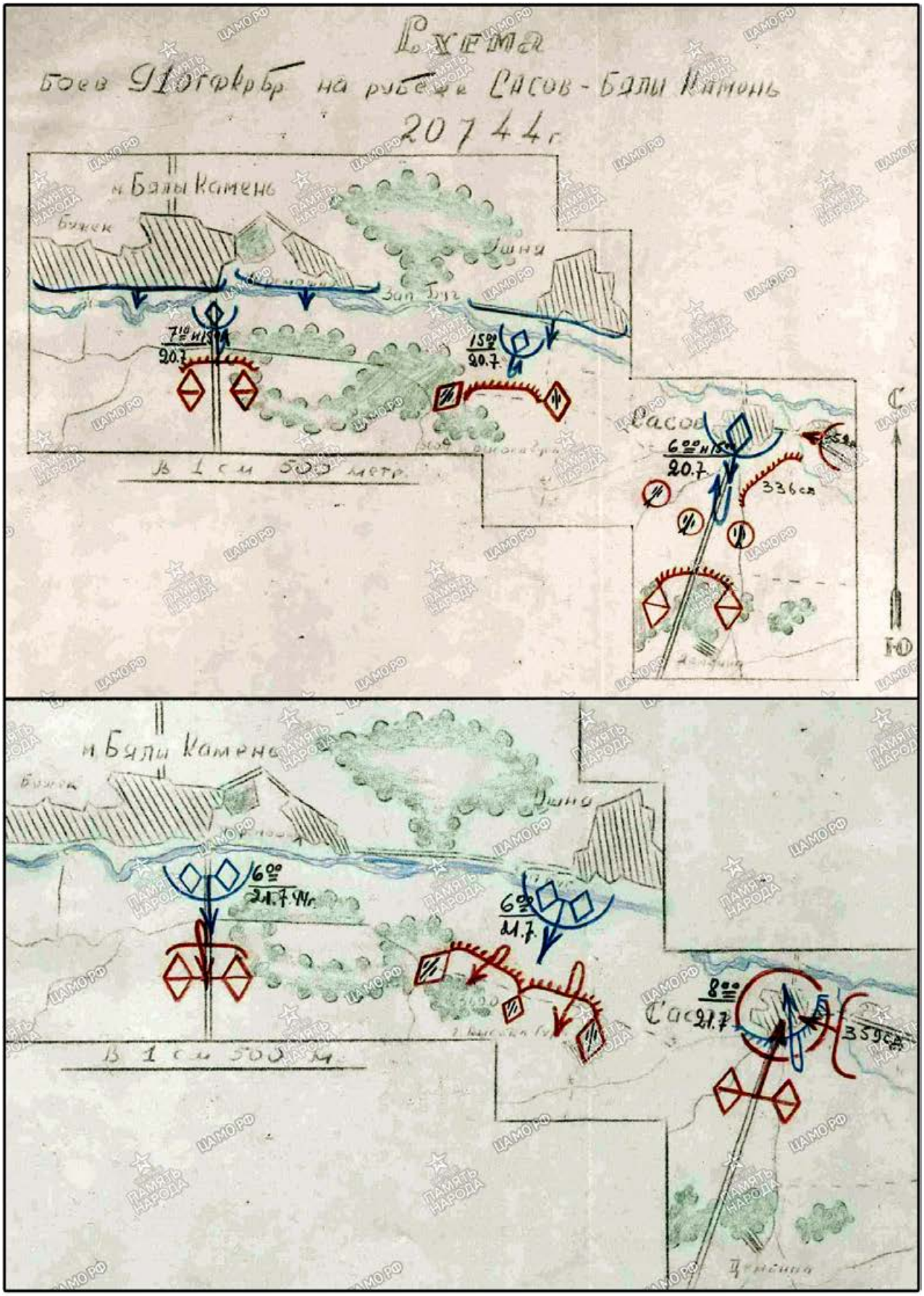

Рис. 2-20-(5-6). **Схеми Бої 91-ї окремої танкової бригади в районі Білий Камінь - Сасів 20 і 21 липня 1944 р., які насправді стосуються лише 20 липня 1944 р.** *[ПН].*

Зі звіту про бойові дії 91-ї окремої танкової бригади за 20.07.1944 р.:

«О 15.00 противник перейшов в атаку з трьох напрямків: до полку піхоти і 20 танків з напрямку Сасів вздовж шосе на Золочів;з напрямку Ушня до роти піхоти 2-х танків на північно-зах. схили висоти 334.0; до 2-х рот піхоти і 6 танків з напрямку м. Бяли Камень по шосе на Почапи. На всіх трьох напрямках противник супроводжував атаки інтенсивним артмінвогнем.

Організованим вогнем всіх засобів боротьби частин, що оборонялися, особливо використанням РС і артдивізіону, що підійшов в район с. Жулице, атаки противника були відбиті і противник був відкинутий на вихідні становища»[1].

У цитованому уривку мова йде про 15-16 годину дня, коли німецькі війська не тільки прорвалися з районів Білого Каменя, і Сасова на південь, але й захопили населені пункти Белзець, Почапи, Жуличі і Хильчиці, вели бої за Княже, Бонишин, Городилів і на підступах до Золочева.

Однак штаб 91-ї окремої танкової бригади переконував, противнику вдалося прорватися в південному напрямку не 20 липня, а лише в першій половині дня 21 липня 1944 р.

З журналу бойових дій 91-ї окремої танкової бригади за 21.07.1944 р.:

«Після неодноразових запеклих, але безрезультатних атак, проведених 20.07.1944 р., противник, притиснений з північного сходу 96 [99] сд, а з сходу 359 сд, в ніч з 20 на 21 липня, залишивши прикриття силою до батальйону піхоти і 6 танків в Сасові, почав відведення основних сил на Білий Камінь через Ушню. Стягуючи своє угрупування в район Бужок - м. Білий Камінь - Черемошня, противник мав завдання прорватися на південь, розпочавши свої активні дії в 6.00 21.7.44 р. Силою до полка піхоти і 16 танків перейшов в атаку в 2-х напрямках: до 2-х батальйонів піхоти і 10 танків з напрямку Білий Камінь на Почапи, і батальйон піхоти, 6 танків з напрямку Ушня через північно-західні схили висоти 334.0, Жуличі, Городилів і далі на Золочів. Свої дії противник супроводжував активним артмінвогнем. Діючи масованими силами, і відкидаючи незначні наші заслони на рубежі м. Білий Камінь, противнику вдалося розповсюдитися по межиріччю Зах. Буг і Золочівка і до 12.00 21.7.44 р. заволодіти Загаття, Почапи, північна частина Городилова, висотами 274.0, 284.0, Жуличі, висота 334.0, продовжуючи пробиватися на південь»[2].

---

[1]Отчет о боевых действиях 91 отбр, л. 6.

[2] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 58-59.

Як бачимо, у цьому запису за 21 липня 1944 р. досить реалістично відображені основні події, що мали місце у першій половині дня 20 липня 1944 р. Навіть визнано захоплення висоти 334.0, що на сході від Жулич.

Про причини часового зміщення подій у журналі бойових дій можна лише здогадуватися. Адже прорив на південь відбувся в зоні відповідальності 91-ї танкової бригади, яка не змогла втримати рубіж оборони Сасів - Білий Камінь і допустила противника на південь до Львівського шосе. Впадає у вічі явне бажання командування бригади приховати результати німецького прориву, а може, й сподівання ліквідувати його наслідки наступного дня. Однак 21 липня 1944 р. частині XIII корпусу вдалося просунутися ще далі на південь і навіть частково вийти з оточення. В такій ситуації приховування реальних подій вже не мало сенсу

Бої підрозділів 91-ї окремої танкової бригади на рубежі Сасів – Білий Камінь ілюструють схеми за 20 і 21 липня 1944 р., складені штабом бригади *(рис. 2-20-(5-6)*. Вони правильно передають основні напрямки танкових ударів з районів Білого Каменя, Ушні і Сасова, хоча й спотворюють результати і викривляють часові параметри.

Оборонний рубіж на підступах до Золочева в районі Єлиховичі - Заріччя

Намір бойових груп XIII армійського корпусу прорватися з району Сасова до Золочева набув цілком реальних обрисів вже вранці 20 липня 1944 року.

Командир 7-ї окремої гвардійської винищувально-протитанкової артилерійської бригади гвардії полковник Титенко і начальник штабу бригади гв. підполковник Малахов у бойовому наказі від 20.07.44 р., підписаному о 10 год. 45 хв., констатували:

> «Противник, зайнявши Сасів, здійснює запеклі спроби оволодіти Золочевом»[1].

В інформації про зайняття Сасова не було суперечності. Адже протягом кількох останніх днів 336-а стрілецька дивізія і 91-а окрема танкова бригада неодноразово повідомляли про зайняття тої чи іншої частини містечка, а іноді й цілого населеного пункту.

7-а гвардійська винищувально-протитанкова артилерійська бригади отримала наказ про передислокацію в район Золочева і зайняття оборону на найбільш танконебезпечних напрямках.

---

[1] Боевой приказ № 0021. Штаб 7-й Отд. гв. ИПТАБР.., л. 136.

Важливим рубежем оборони червоноармійських військ став район Заріччя - Єлиховичі - Зозулі, куди відступили з околиць Сасова і Жулич стрілецькі і артилерійські частини 15-го стрілецького корпусу, підрозділи 91-ї танкової бригади та інші частини.

Артилерія 15-го стрілецького корпусу зайняли оборонні позиції в районі висоти 291.0, що ні півдні від Єлихович, прикриваючи одночасно напрям з Городилова і ділянку шосе з Сасова на Золочів. на південному сході від Городилова в районі шосе між Єлиховичами і Золочевом.

> «Артилерія корпусу, з огляду на обстановку, що склалася, терміново провела перегрупування і зайняла бойові порядки в районі шосе, що за 1,5 км на південному сході від Городилув, не допускаючи прориву противника у східному і південно-східному напрямках»[1].

У район Єлиховичі також відійшов 2-й дивізіон 909-го артилерійського полку 336-ї стрілецької дивізії, який відступив з Обертасова. Дивізіон отримав завдання зайняти бойові позиції і підтримувати дії 908-го стрілецького полку 246-ї дивізії[2]. Тут також зосередився 3-й дивізіон 33-го гарматної артилерійської бригади, який змушений був залишити позиції на східній околиці Жулич.

Протягом дня 1-й і 2-й дивізіон 33-ї гарматної артилерійської бригади вели вогонь по активних батареях противника, скупченню автомашин, гармат і возів в районі населених пунктів Ушня, Сасів, Жуличі, в районах висоти 334.0 і височини «Гора Висока»[3].

Бойові дії розгорталися і біля безпосередніх позицій 3-го гарматного артилерійського дивізіону в районі висоти 291.0, що 1 км на півдні від Єлихович. Тут артилеристам довелося стріляти прямою наводкою і вдалося підбити один німецький танк. Під час наступної контратаки противника, що розпочалася на панівну висоту з околиці Городилова, командир батареї 3-го дивізіону старший лейтенант Жарков з розвідниками рядовими Постніковим і Богачовим допомагали стрілецькому батальйону 322-ї дивізії відбивати атаку, ведучи гарматний і кулеметний вогонь з підбитого танка[4].

Небезпека прориву німецьких частин до Золочева змусили командування 60-ї Армії вживати термінових заходів з метою посилення частин, що займали позиції на підступах до міста.. Вже до

---

[1] Отчет об опыте артиллерии 15 ск по окружению и уничтожению группировки противника в районе: Сасов, Бялы Камень (период с 14.07.1944 по 23.07.1944 г.), л. 8.

[2] Журнал боевых действий 909 ап.., л.65.

[3] Журнал боевых действий 33 опабр РГК.., л. 214.

[4] Боевые действия 33 апабр в Бродско-Золоческой операции.., л. 87.

13.00 в районі Єлихович і хутора Овсисько була перекинута 12-а танкова бригада 4-го гвардійського танкового корпусу, яка перед тим прикривала Колтівський коридор в районі Середня Буда. Бригада перейшла у підпорядкування командира 15-го стрілецького корпусу генерал-майора Тертишного і отримала завдання контратакувати противника, що прорвався з Жулич до Городилівського лісу і намагався взятий під свій контроль шосе Сасів - Золочів.

Зі звіту про бойові дії 12-ї гвардійської танкової бригади:

«Противник силою до 2 пп і 15 танків оволодів Жулице, розповсюдився на ліс, що північніше від Єлиховице, і намагався вийти на шосе біля Єлиховице. Рішучими діями 2-го і 3-го танкових батальйонів, моторизованого батальйону автоматників і артилерійського дивізіону противник був відкинутий, бригада прочесала ліс, що на півночі від Єлиховице, і зайняла тверду оборону на ділянці: ліс на півночі від Єлиховице - вис. 291,0»[1].

Судячи із штабних записів, 12-а гвардійська танкова бригада успішно виконала оставлене завдання, вибивши противника з Городилівського лісу. Однак завдання перед танкістами, які разом 33-ю гарматною артилерійською бригадою підтримували дії 336-ї стрілецької дивізії, стояло значно масштабніше - зупинити прорив противника в районі Жулицьких висот, що на півночі і північному сході від села Жуличі, а в кінцевому підсумку завдяки фланговому удару – повністю знищити вороже угрупування, що прорвалося в район Жулич із Сасова, Ушні, Черемошні і Білого Каменя.

З журналу бойових дій 33-ї гарматної артилерійської бригади:

«Противник частинами 349 ПД на ділянці Сасів – Бяли Камень, відходячи під натиском наших частин зі сходу, намагався прорватися на Жулиці, Хильчиці на з'єднання зі своїми частинами, що на півд. сході від Золочів.

В результаті організованої контратаки оволодів півд. околицею Сасів, г. Висока Гура, Жулиці і підійшов до схід. окр.. Почапи.

336 СД, яку підтримує бригада, стримує натиск і в 15.00, за підтримки танків 12 ТБр, перейшла в контратаку, маючи завдання не допустити противника на з'єднання зі своїми частинами, що на півд. сході від Золочів, відбивати атаки в р-ні вис. 336.0 - г. Висока Гура - відм. 334.0, а в подальшому - знищити угруповання противника в р-ні Жулиці»[2].

---

[1] Отчет действий 12 гв. тбр по уничтожения Бродской окруженной группировки противника, л. 1.

[2] Журнал боевых действий 33 опабр РГК, л. 214.

Очевидно, що 12-а гвардійська танкова бригада, завдавши двох ударів, спрямованих в напрямку висот 334.0 і 284.0, разом з стрілецькими підрозділами 336-ї і 246-ї стрілецьких дивізій досягла певного успіху, зокрема, зупинила спробу бойових груп німецького XIII армійського корпусу розширити східні межі коридору прориву, «осідлати» шосе Сасів – Золочів і здобути, згідно з планом прориву, місто Золочів. Однак і бригада, разом зі стрілецькими частинами, не змогла закріпити здобутих позицій і відійшла на південну окраїну села Єлиховичі *(рис. 2-20-10).*

У зриві плану німецьких бойових груп щодо опанування шосе Сасів – Золочів важливу роль відіграли не тільки 12-а танкова бригада, зосереджені в цьому районі артилерійсько-мінометні частини 15-го стрілецького корпусу, але й активний деморалізуючий вогонь реактивних установок залпового вогню, зокрема 98-го гвардійського мінометного полку

Протягом дня 391-й і 393-й дивізіони 98-го гвардійського мінометного полку, який підтримував частини 15-го стрілецького корпусу, здійснив з околиць Зозулів і Єлихович 6 батарейних залпів. Удари були завдані:

8.35 – по скупчення піхоти і техніки в Сасові;

10.30 – по скупченню піхоти в с. Ушня;

11.15 і 12.30 – по піхоті і танках в районі, що на північному сході від с. Жуличі;

16.40 і 17.30 - по танках і піхоті противника в Жуличах.

Згідно з оцінками штабу 12-ї танкової бригади, німецькі танки, відступивши з Городилівського лісу до Жулич, відмовилися в подальших спроб атакувати в східному і південно-східному напрямках і відійшли до Хильчиць *(рис. 2-20-10).*

Підполковник Ягґі, один із перших дослідників операції з прориву XIII армійського корпусу з оточення, вважав, що 349-а піхотна дивізія, прориваючись на південь в напрямку Золочева, використовувала недостатні сили для захисту свого лівого флангу. У важкі бої в районі, що на сході від Жулич, були втягнуті навіть 217-й фузилерний батальйон і піонерський (саперний) батальйон 217-ї дивізійного групи.

Підполковник О. Ягґі. «Ausbruch aus Kesseln»:

«Цей сильний тиск противника поставив під загрозу всю операцію з прориву більше, ніж також потужні переслідування противника з півночі»[1].

[1] Jaggi O. Der Ausbruch aus Kesseln, S. 229.

Рис. 2-20-7. **Бойові дії 100-ї і 237-ї танкових бригад 31-го танкового корпусу в районі Почапи - Княже - Хильчиці 20-22 липня 1944 р. *[ПН].***

Підполковник Ягті вважав, що протягом дня 20 липня 1944 р. висота 334.0 кілька разів переходила з рук у руки, а ввечері її знову здобули червоноармійці. Однак окремі свідчення і хронологія бойових дій за 20 липня дозволяють зробити уточнення, що і наприкінці дня висота 334.0, що мала важливе тактичне значення для контролю над лівим флангом коридору, зокрема дороги з Ушня на Городилів і Хильчиці, продовжувала перебувати в німецьких руках.

У журналі бойових дій 91-ї окремої танкової бригади зафіксовано, що 908-й полк 246-ї дивізії, що був підпорядкований 336-й стрілецькій дивізії, «наступаючи в північно-західному напрямку», наприкінці дня 20 липня 1944 р. лише частково відновив свої втрачені позиції і вийшов на північне і західне узлісся урочища «Городиловський Ляс», що майже за 1 км на південь від висоти 334.0[1].

Протягом дня дорогою з Ушні на Хильчиці, що пролягає західними схилами висоти 334.0, продовжували відходити німецькі частини, хоча цей шлях відступу був одним з найбільш небезпечних. Його досить детально змалював працівник пресової квартири дивізії «Галичина» Олег Лисяк у романі «За стрілецький звичай», що написаний на цілком реальних фактах[2].

ДРУГИЙ РИВОК XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ І ВСТАНОВЛЕННЯ КОНТАКТУ З XXXXVIII ТАНКОВИМ КОРПУСОМ

Невдала спроба німецьких бойових груп оволодіти залізничною станцією і селом Княже

До 16.00 прорив Бродівського угруповання розвивався певно мірою планомірно і успішно. Бойові групи опанували значним простором на лівому березі Західного Бугу, зайнявши села Скварява, Белзець, Почапи, Хильчиці, Городилів, Жуличі.

Штаб корпусної групи «С», який намагався координувати дії бойових груп і з цією метою перебрався до Почапського лісу, що на заході від Жулич, вважав, що для створення повноцінного коридору для виведення частин XIII армійського корпусу необхідно було зробити ще один ривок. Його метою мало стати оволодіння населеними пунктами Княже, Ляцьке, Бонишин, Ясенівці і Золочів,

[1] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 59.
[2] Лисяк О. За стрілецький звичай, с. 104-106.

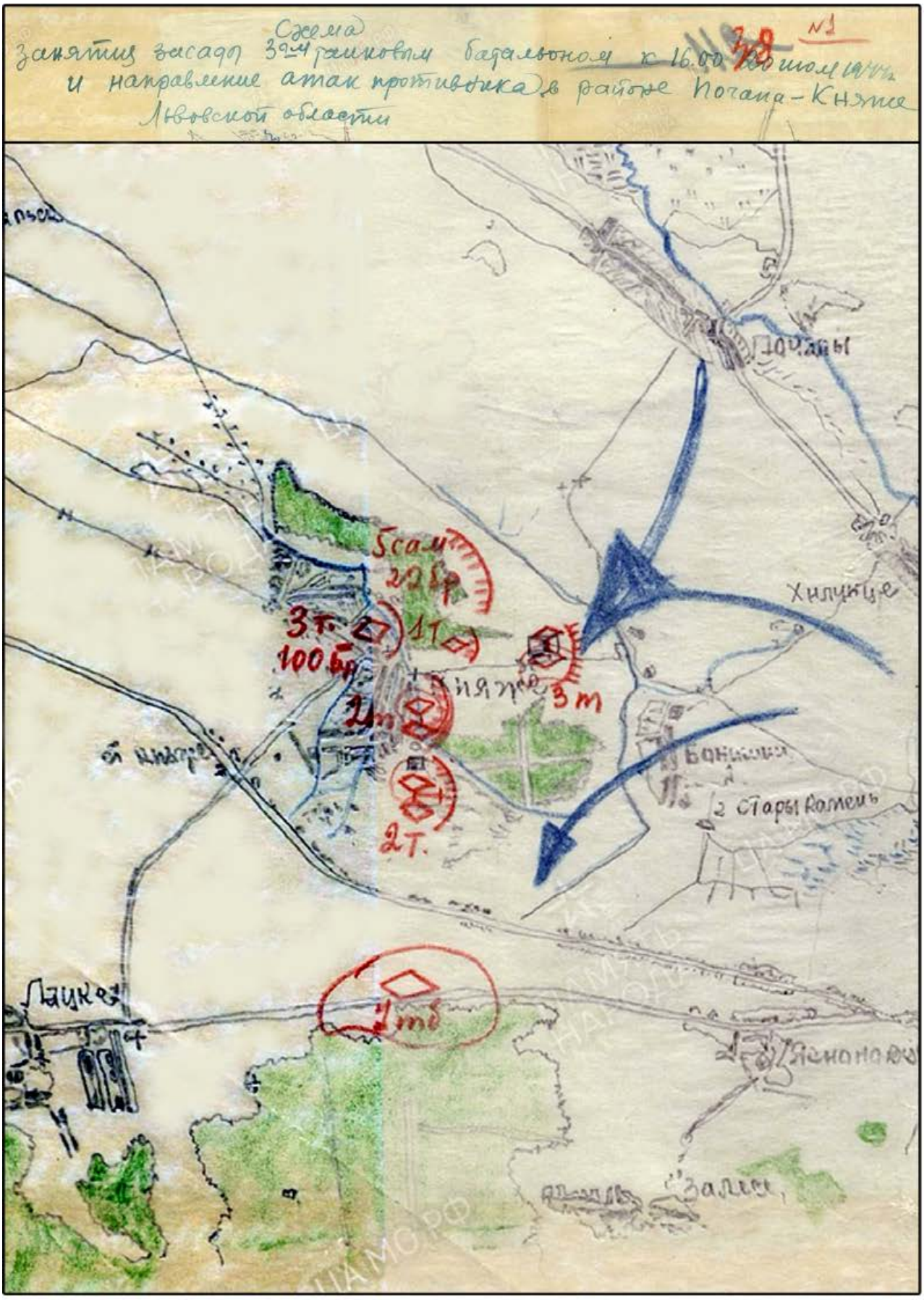

Рис. 2-20-8. **Схема бойових позицій 3-го танкового батальйону 93-ї танкової бригади в районі Княже на 16.00 20 липня 1944 р. і напрямки атак бойових груп XIII армійського корпусу.** *[ПН].*

що дало б можливість виводити війська, техніку і тилові частини найбільш придатними для пересування маршрутами.

Враховуючи кризову обстановка в районі Княже і Золочів, командування 4-ї Танкової Армії терміново перекинуло туди 93-ю окрему танкову бригаду С. Доропея, частину 62-ї гвардійської танкової бригади С. Денисова, дивізіон 22-ї самохідно-артилерійської бригади, полк реактивних мінометів, 9-у винищувально-протитанкову артилерійську бригаду та інші частини[1].

За даними штабу 100-ї танкової бригади, основні атаки противника тривали з 19-ї до 21-ї години вечора. Однак штаб 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади зафіксував, що атаки на Княже розпочалися ще о 15-й годині. Це дозволяє припустити, що танки 100-ї ТБр і 51-го окремого мотоциклетного полку відступили з північних безіменних висот до Княжого не в 16.00. як це записано у звіті, а значно раніше.

Зі звіту 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади:

«О 15.00 з південно-зах. окр.. Почапи противник силами піхоти за підтримки вогню танків організував атаку в напрямку Княже і підійшов впритул до в[огневих] п[позицій] 3-го САД [самохідно-артилерійського дивізіону].

3-й САД, перебуваючи в засаді, вів бій з танками, що прорвалися вперед, і піхотою противника, що просочилася. Атака противника була відбита.

В 16.00 противник здійснив повторну атаку силою до батальйону піхоти за підтримки танків. Танки противника – 3 «Тигри», 5 «Пантер» - прорвались і рухалися на ВП [вогневі позиції] 3-го САДу.

Німецька піхота в п'яному вигляді з закачаними рукавами, на весь зріст з криками «Аллей» йшла просто на Княже. Танки і піхота противника були зустрінуті гарматно-кулеметним і автоматним вогнем 3-го САДу з дистанції 100-400 метрів і розстрілювалася впритул. Тривав запеклий бій. Завдяки завзяттю і стійкості наших артилеристів атака противника вдруге була відбита з великими втратами для нього»[2].

Під час бою захоплено кілька полонених, які показали, що піхоти і кавалерії на цьому напрямку багато, а танків мало: «Пантери», «Тигри» і малі машини. Боєприпаси закінчуються.

На заході від Скваряви і Княжого фронтом на схід займав позиції 1087-й стрілецький полк 322-ї стрілецької дивізії. Натомість 1085-й стрілецький полк оборонявся фронтом на захід на ділянці Бортків – Вільшаниця – Гологори.

---

[1] Лелюшенко Д. Д. Москва – Сталинград – Берлин – Прага, с. 205.

[2] Отчет о боевых действиях 22 сабр 4 ТА, л. 108.

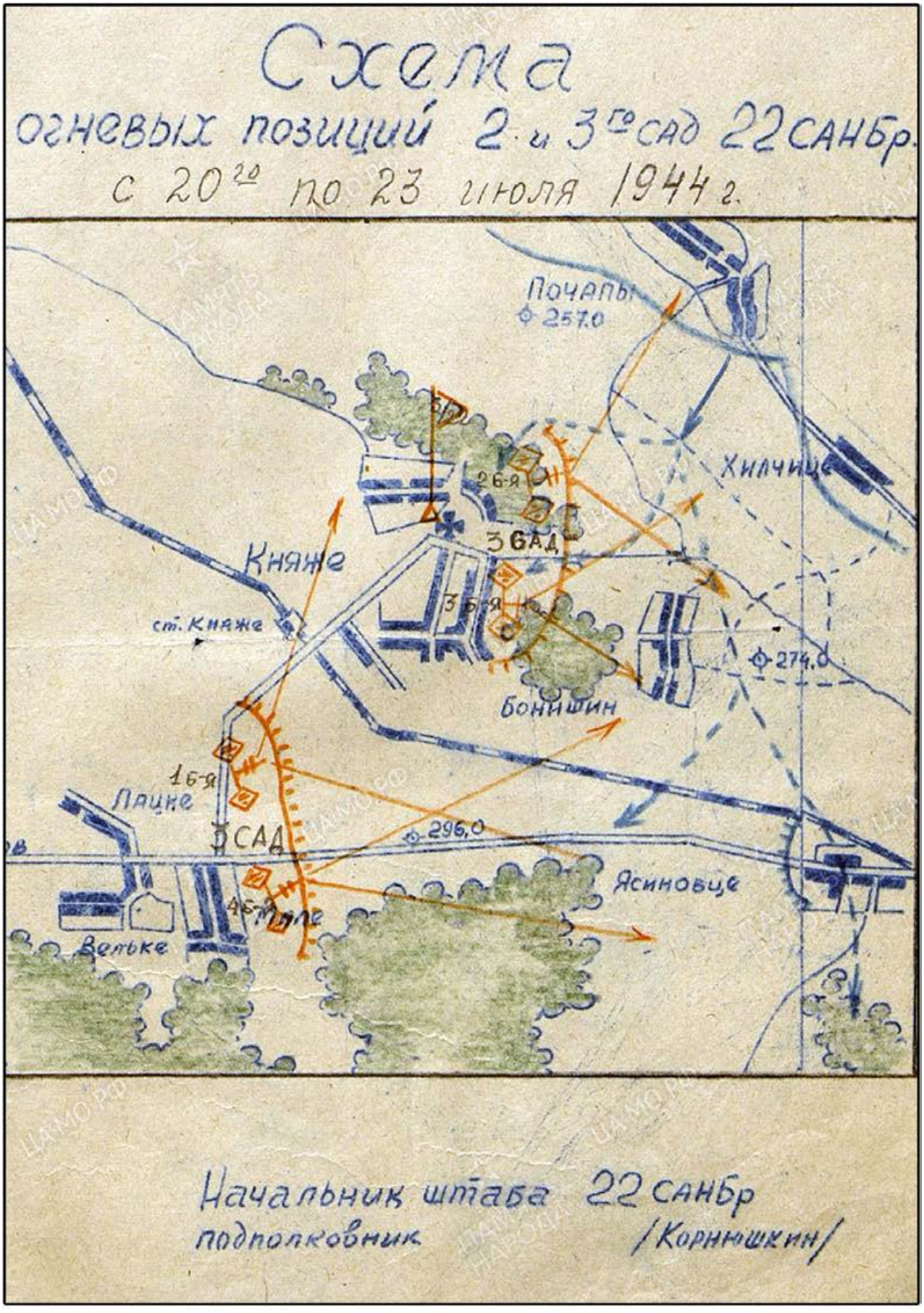

Рис. 2-20-9. **Схема бойових позицій 3-го дивізіону 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади 20-23 липня 1944 р. в районі Княже - Ляцьке.** *[ПН].*

З журналу бойових дій 322-ї стрілецької дивізії;

«17.00. В районі Скварзава - Княже зав'язалися запеклі бої. Вогнем артилерії 297-го ОВПТАД[1] 4 танки пр-ка були підпалені, решта сховалися у виярку. Кулеметним і артилерійсько-мінометним вогнем група противника, що проривалася, була розсіяна…

19.00. Противник знову розпочав атаку наших бойових порядків. Свої бойові порядки пр-к побудував у шість рядів. Попереду рухалися танки. Але, як згодом виявилося, в танках закінчилося пальне і танки вели вогонь з місця. Потім, з виходом боєприпасів, танки припинили свою активність. На бойові порядки наступала тільки піхота. Перший ряд піхоти противних вів сильний вогонь з автоматів, кулеметів і гвинтівок на ходу. Вісім атак противника було відбито за добу»[2].

183-я дивізійна група не змогла оволодіння селом Княже Головними причинами невдачі стало постійне нарощування противником сил в районі Княже і труднощі пересування німецьких частин пересіченою місцевістю.

Прорив Бродівського угруповання в район Почапи - Княже поставив під удар військові штаби і тилові частини, що зосереджувалися в цьому районі.

Командуючий 4-ю Танковою Армією генерал-полковник Дмитро Лелюшенко:

«На рассвете 20 июля плотными боевыми порядками враг вышел в районе Княже (10-12 км западнее Золочева) в расположение штаба и тыла 4-й Танковой Армии. Весь личный состав штаба — офицеры, сержанты, солдаты, рота охраны, 51-й мотоциклетный полк решительно вступили в бой…В этом бою был тяжело ранен командир 51-го мотоциклетного полка майор Г. В. Степанов»[3].

Одночасно зі штабом 4-ї Танкової Армії під удар бойових груп XIII корпусу потрапив штаб 322-ї стрілецької дивізії 60-і Армії, який розміщувався півночі від Княже і потрапив в оточення. На допомогу оточеним вирушила танкова рота 93-ї танкової бригади. Вона захистила штаб 322-ї стрілецької дивізії і пораненого комдива[4].

Перетявши комунікації 3-ї гвардійської Танкової Армії і 4-ї Танкової Армії, розбивши на дві частини війська 60-ї Армії, німецькі війська значною мірою паралізували наступальні дії ударного угруповання 1-го Українського фронту, що мало завдання оволодіти м. Львовом, а також посіяли паніку серед частин, що були зосереджені в

---

[1] *ОВПТАД* - окремий винищувально-протитанковий артилерійський дивізіон.
[2] Журнал боевых действий 322 сд, л. 130.
[3] Лелюшенко Д. Д. Москва – Сталинград – Берлин - Прага., с. 204.
[4] Лелюшенко Д. Д. Москва – Сталинград – Берлин - Прага., с. 205.

районі Золочева. Оперативна група штабу 3-ї гвардійської Танкової Армії на чолі з начальником штабу Армії гвардії генерал-майором Бахметьєвим, перелітаючи на 4-х літаках зв'язку на новий командний пункт, була атакована винищувачами противника. Всі літаки були збиті районі Золочів – Дембина (прис. Хильчиці) [1].

Прорив передових частин XIII армійського корпусу на Львівське шосе

О 18.45 корпусній групі «С» і і 349-й піхотній дивізії було поставлене завдання під покровом темноти підготуватися до рішучої атаки в напрямках Золочів, Ясенівці і Ляцьке. З метою забезпечення флангів необхідно було провести попередні атаки на краях ударного угруповання.

> «8 танкова дивізія досягла Вороняків. Вже цієї ночі і завтра вранці з району, що на сході від Гологір, вдарить на північ. Передові загони корпусної групи «С» і 349-ї піхотної дивізії висуваються ще у темноті під захистом своїх попередніх атак на флангах. Напрямки атаки: ціль корпусної групи «С» - ділянка Ляцке - Ясенівці, 349 піх. дивізії – Золочів.. »[2].

На думку офіцерів штабу 93-ї окремої танкової бригади, противник в другій половині дня 20 липня 1944 року здійснював перегрупування своїх частин, намацував вразливі місця червоноармійських позицій, щоб наступного дня здійснити шалену атаку з метою вирватися із котла[3].

Однак бойові групи XIII армійського корпусу, не чекаючи ночі, організували кілька попередніх контратак вже наприкінці дня 20 липня 1944 р. на кількох напрямках: Почапи – Княже, Бонишин – Ясенівці і Хильчиці – Золочів. Найбільшого успіху він досягнув в районі Ясенівців, до зумів перетяти Львівське шосе і вийти на Подільську височину.

З журналу бойових дій 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади:

> «Противник перегрупував свої сили, о 21.00 20.7.44 р. знову розпочав потужну атаку піхоти і кавалерії за підтримки танків. 3-й САД[4] вів посилений вогонь по противнику. В цей час німецькі

[1] Журнал боевых действий 3 гв. ТА, л. 31.
[2] Jaggi O. Der Ausbruch aus Kesseln, .S.239.
[3] Отчет о боевых действиях 3 танк. б-на 93 отбр. л. 37.
[4] САД – самохідний артилерійський дивізіон.

автоматники просочилися на північно-східну окраїну с. Княже, намагаючись обійти вогневі позиції 3-го САД з лівого флангу. Пішли 3 «Тигри» і стали на вис. 274,0, що західніше с. Бонишин. Оточеному противнику вдалося перетяти шосе Золочів – Львів і [він] старався вивести свої обози і техніку»[1].

Бойові групи Бродівського угрупування завдали також сильного удару по позиціях 237-а танкової бригада, яка разом з 3-м батальйоном 100-ї танкової бригади займала оборону на північно-західних околицях Хильчиць.

Зі звіту про бойові дії 237-ї танкової бригади:

«О 21.00 противник мотопіхотою, підтримуваною танками і арт.-мінометним вогнем за сприяння своєї авіації перейшов контратаку і переважаючими силами потіснив 100 і 237 танкові бригади. Бригада відійшла на північно-західну окраїну Золочева, де зайняла оборону»[2].

У журналі бойових дій 237-ї танкової бригади зазначається, що бригада до кінця дня вела бої за утримання свого рубежу оборони на північно-західній околиці Золочева.

З журналу бойових дій 237-ї танкової бригади:

«Бригада міцно закріпилася на північно-західній окр. Золочів і до кінця дня вела бій за утримання рубежу, відбиваючи атаки танків і піхоти. Дрібні групи автоматників намагалися просочитися в Золочів, але вогнем танків і діями автоматників МБА були знищені»[3].

Наприкінці дня з Єлихович до Золочева підійшла 12-а гвардійська танкова бригада гвардії полковника Дущака, яка одержала наказ від командуючого бронетанковими і механізованими військами 60-ї Армії генерал-майора Романова захопити Белзець, а головним силам бригади зосередитися в Почапах із завданням не допустити Бродівського угрупування противника на південь. На той час (близько 20.00) бойова обстановка різко змінилася. Противник захопив Хильчиці і Ясенівці і зайняв оборону, маючи, за даними розвідки, до 30 танків і самохідних гармат. Лінія оборони противника проходила по лінії: південно-східна окраїна Хильчиць - присілок Ленг - урочище Долина (північно-західна околиця Золочева) – східна околиця Ясенівців. Це давало можливість Бродівському угрупованню німецьких військ розпочати виведення свої частин на південь[1].

---

[1] Отчет о боевых действиях 22 сабр 4 ТА, л. 108.

[2] Отчет о боевых действиях 237 тбр 31 тк, л. 158.

[3] Журнал боевых действий 237 тбр 31 тк., л. 7.

[1] Отчет действий 12 гв. тбр по уничтожения Бродской окруженной группировки противника, л. 1.

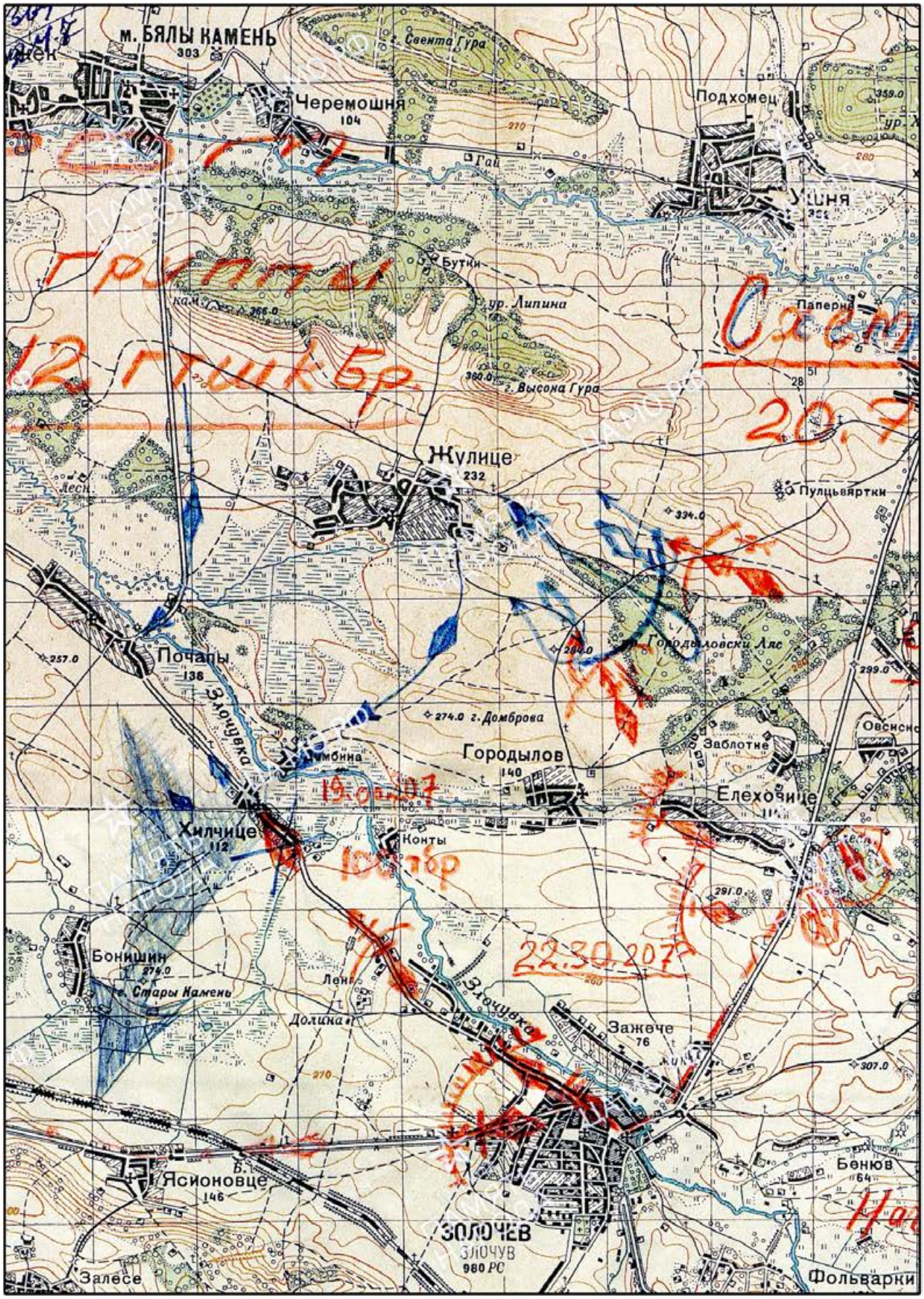

Рис. 2-20-10. **Прорив з оточення Бродівського угруповання німецьких військ і бої 12-ї танкової бригади 4-го гвардійського танкового корпусу 20 липня 1944 р.** *[ПН].*

Зі звіту про бойові дії 4-го гвардійського танкового корпусу:

«20.7. Бродівське угруповання противника… своїми передовими частинами, діючи із району м. Бяли Камень на південь, оволоділа Почапи, Ляцьке, перерізавши таким чином комунікації нашої 4 ТА і створивши собі плацдарм для прориву на південь західніше від Золочева…

Противник, захопивши Почапи, Хильчице, Княже, у другій половині дня 20.7 і протягом 21.7 виводив на південь піхоту і обози»[1].

У штабі 28-го стрілецького корпусу уточнювали, що 20 липня 1944 р. плацдармом для виходу XIII армійського корпусу з оточення стали райони населених пунктів «Хильчице, Почапи, Белзець, Скварзава, Княже, Бонишин, Ляцьке»[2].

Таким чином, населені пункти Ляцьке і Ясенівців сформували ворота для виходу оточених військ через Львівське шосе на схили Подільської височини.

2-й дивізіон 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади, що займав оборону в районі селища Гологори, вже того ж вечора 20.07.1944 р. вступив у бій з дрібними групами Бродівського угруповання, що розвідували безпечні шляхи для відступу. Перший бій відбувся в районі присілка Турчини, що на південному сході від Гологір[3].

Назустріч їм вже вирушили бойові групи XXXXVIII танкового корпусу, що мали завдання зробити пролом в радянських позиція з півдня і забезпечити відхід Бродівського угрупування.

.

Зустрічний удар німецьких військ в напрямку Шпиколоси – Вороняки

На початок дня 20 липня 1944 р. 246-а стрілецька дивізія двома полками займала позиції на рубежі Зарваниця – Сновичі – Шпиколоси - Кіндратів - Турчини.

У першій половині дні бойові дії розгорталися на ділянці лівофлангового 914-го стрілецького полку. Відбивши дві атаки німецький військ, полк перейшов у наступ і оволодів Ремезівцями. Стрілецькі частини вели бій за Сновичі[4].

На позиціях правофлангового 915-го стрілецького полку 246-ї дивізії у першій половині дня було спокійніше.

---

[1] Отчет о боевых действиях 4 гв. тк, л. 19.
[2] Журнал боевых действий 28 ск, с. 17.
[3] Отчет о боевых действиях 22 сабр 4 ТА, л. 111.
[4] Журнал боевых действий 246 сд, л. 103.

Передній край полку проходив на південно-східній околиці Гологорів (присілок Турчини), північно-східніше дороги Зашків – Жуків, західними і південними схилами вис. 423,0 (на півночі від Жукова), по краю лісу, що на північ від шосе Жуків - Шпиколоси і південними і південно-західними схилами висоти 408,0, що на півдні від Шпиколосів *(рис. 2-20-11)*.

Успіхом дня можна було вважати обхідний маневр посиленої роти 1-го стрілецького батальйону, яка оволоділа населеним пунктом Жуків і закріпилася на здобутих позиціях.

Обстановка докорінно змінилася у другій половині дня, коли з півночі доносилися звуки запеклої битви в районі Княже, Бонишин, Хильчиці, а з південної сторони розпочали атаку німецькі батальйони, посилені бронетанковими підрозділами.

З оперативного зведення штабу 15-го стрілецького корпусу за № 200 від 20.07.1944 р.:

«З півдня о 16.00 [противник] організував атаки силою до піхотного батальйону в напрямку Ремизовце – Вороняки і до піхотного батальйону – Снович – Вороняки, підтримувані 7 танками…

У р-ні Коропець, що 15 км на півдні від Золочева, виявлено зосередження танків і піхоти противника невстановленої кількості»[1].

За свідченням штабу 15-го стрілецького корпусу, удари противника з району Ремезівці і Сновичі в напрямку на Вороняки успіху не досягли. Однак така оцінка стосувалася лише початку бою. Наступні атаки німецьки бойових груп виявилися значно успішними.

Із бойового донесення штабу 915-го стрілецького полку:

«Противник на кінець дня 20.07 з південного сходу прорвав оборону полку та інших частин, осідлавши шосе Вороняки - Шпиколоси і розповсюдився в північно-західному напрямку, відрізавши наші бойові одиниці від тилів. Авіація пр-ка здійснювала активну підтримку своєї живої сили і техніки.

Полк з 3/777 АП[2] артилерійського полку без тилів і 3 СБ вів активні бойові дії, відбиваючи численні атаки піхоти і танків пр-ка, Маючи велику перевагу в живій силі і техніці, противнику ціною великих втрат вдалося вклинитися і потіснити наші бойові порядки, розбити і подавити частину артилерії та мінометів»[3].

Особливо у важкому становищі опинився 2-й стрілецький батальйон, що тримав оборону в районі Шпиколосів. Щоб уникнути

---

[1] Оперативная сводка штаба 15 ск. № 200, 20.07.1944 г., л. 256.

[2] 3/777 АП – 3-й дивізіон 777-го артилерійського полку.

[3] Боевое донесение штаба 915 сп. № 203, 204, 205, 23.07.1944 г., л. 10.

повного оточення батальйону і зберегти його від розгрому, що міг наступити через великі втрати і неможливість постачання боєприпасів, командир полку наказав відступити в район командного пункту полку, що розташовувався у лісі на північному заході від дороги Залісся – Майдан Гологірський.

Натомість 1-му стрілецькому батальйону, незважаючи на небезпеку повного оточення, було наказано продовжувати оборонятися. Стрілецькі підрозділи відступили із Жукова і прилеглих лісів в район дороги Зашків - Жуків, зайнявши оборону на півночі і північному сході від Кондратова – між Зашковом і Майданом Гологірським.

3-й стрілецький батальйон 915-го полку, що до цих пір перебував в резерві командира 246-ї дивізії, був введений у дію із завданням зупинити прорив німецьких сил в районі Шпиколоси - Вороняки. Але йому не вдалося осягнути успіху і він був змушений відступити до Золочева.

З журналу бойових дій 246-ї стрілецької дивізії:

«У другій половині дня противник, одночасно з виходом оточеного угруповання в район Ясенівці, розпочав активні дії з півдня в напрямку Шпиколоси - Коропчик і силою до 2 батальйонів і 20 танків до кінця дня прорвався в північно-західну частину Вороняки, потіснивши 2/915 і 1/914 сп[1], поширюючись на захід, південний захід і південній схід від Вороняків, створив оточення 915 сп, що перебував на лівому [правому] фланзі дивізії»[2].

У результаті сильної німецької контратаки, підтриманої танками, 3-й батальйон 915-го стрілецького полку 246-ї дивізії, відбиваючи контратаки піхоти і танків, під натиском переважаючих сил противника відійшов в напрямку Золочева і німецькі війська оволоділи Вороняками[3].

За свідченнями штабу 13-ї гв. танкової бригади, одна з бойових груп, що пробивалася назустріч Бродівському угрупованню, о 20.00 захопила Ясенівці і Залісся, вивівши свої танки на Львівське шосе в районі Ясенівці – Ляцьке.

Зі звіту про бойові дії 13-ї гв. танкової бригади:

«Противник невеликими групами танків і піхоти намагався в північно-східному напрямку прорвати нашу оборону і вийти на

---

[1] *2/915 і 1/914 сп* – 2-й батальйон 915 стрілецького полку, 1 батальйон 915 стрілецького полку.

[2] Журнал боевых действий 246 сд, л. 103.

[3] Журнал боевых действий 246 сд, л. 103.

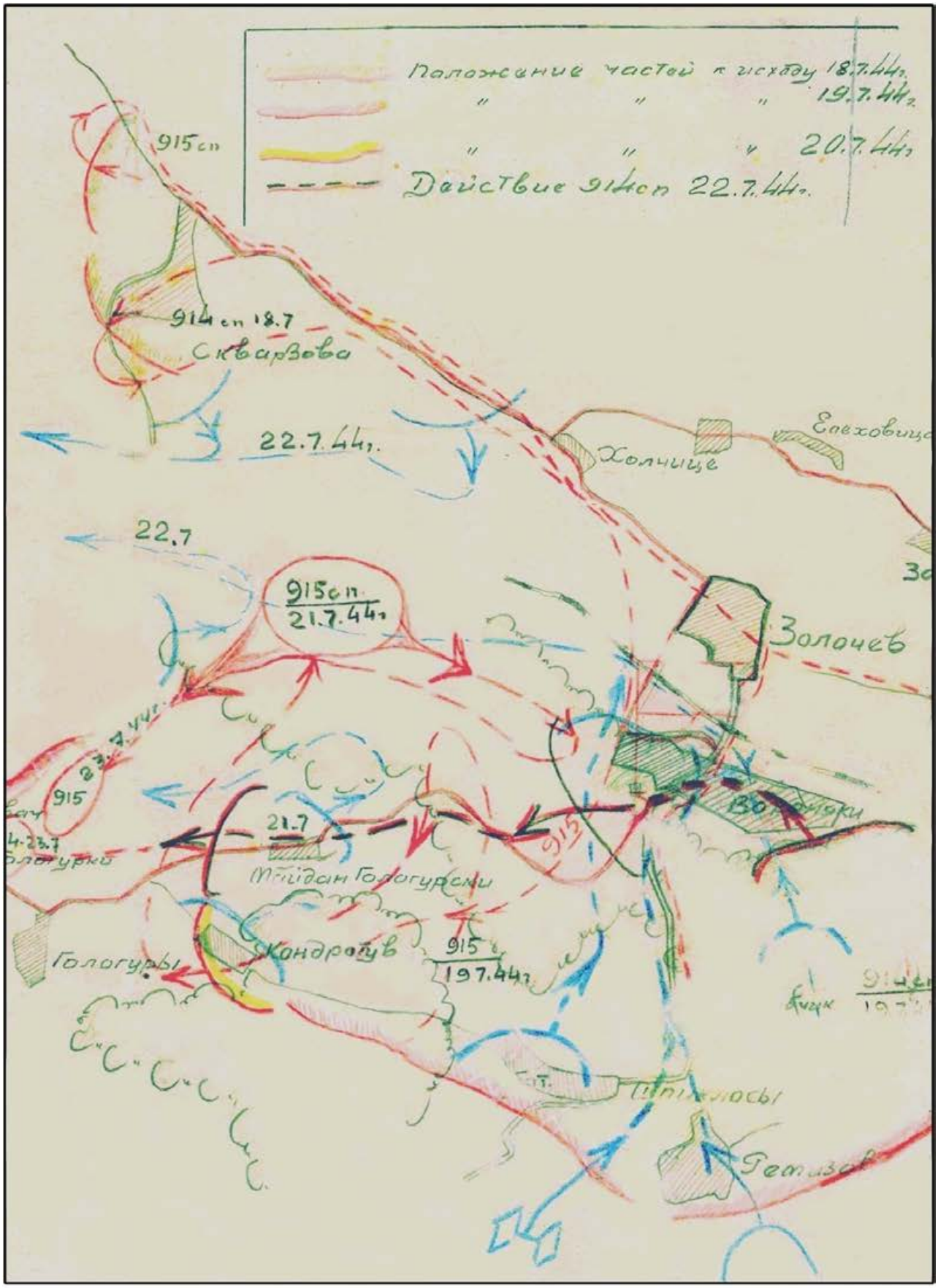

Рис. 2-20-11. **Позиції 246-ї стрілецької 19-22 липня 1944 року і напрямки прориву німецьких частин на зустріч Бродівському угрупованню в районі Майдану Гологірського, Вороняків і Золочева.**
[ПН].

з'єднання з оточеним угрупуванням. Так, кількістю 12 танків в 20.00 20.7.44 р. противник оволодів Ясиновце, Залєсє…»[1].

Встановлення зв'язку між північним і південним угрупованням німецьких військ в районі Ясенівці – Ляцьке підтверджували і в штабі 14-ї гвардійської танкової бригади. Розвідка бригади зафіксувала рух до 12 танків із Ляцького до Ясенівців. У той час по позиціях червоноармійських частин в районі Ясенівців – Золочів вели вогонь з місця до 7 танків, які займали позиції в улоговини, що 500 м південніше від Бонишина.

Зі звіту про бойові дії 14-ї гв. танкової бригади:

«Противник, оточений частинами Червоної Армії в районі Броди, намагався пробитися з оточенні і з'єднатися з частинами, що перебували на півдні від Золочева. В районі Ясенівці і Ляцьке йому вдалося частиною сил з'єднатися з частинами, що знаходилися на півдні для прикриття. У Бонишин, Княже курсувало до 10 танків, а в лісі, що на півдні і південному сході від Ясенівців, – до 5-7 танків противника, в тому числі 2-3 «Тигри»[2].

За свідченнями штабу 246-ї стрілецької дивізії, противник до кінця дня зайняв села Ясенівці, Залісся, Вороняки, Гологори, Жуків, Ремезівці, а в ніч на 21 липня, розпочавши активні дієє з цих населених пунктів, оволодів Майданом Гологірським, Кіндратовом і Шпиколосами[3].

Прорив бойових груп Бродівського угрупування через Львівське шосе на Подільську височину визнали і в штабі 15-го стрілецького корпусу, однак намагалися применшити значення цієї події.

З журналу бойових дій 15-го стрілецького корпусу:

«Розчленувавшим бойові порядки 336 СД, пр-ку групами в загальній кількості до 600 людей вдалося прорватися в лісовий масив, що на півдні від Княже»[4].

Оперативні контрзаходи командування 1-го Українського фронту

Прорив частин XIII армійського корпусу у південному напрямку виявився неочікуваним і дуже небезпечним, оскільки були перетяті комунікації 3-ї гвардійської і 4-ї Танкових Армій, а війська 60-ї Армії виявилися розділені на 2 частини.

---

[1] Отчет о боевых действиях 13 гв. тбр, л. 92.
[2] Боевые действия 14 гв. тбр, л. 115.
[3] Журнал боевых действий 246 сд, с. 103-104.
[4] Выписка из журнала боевых действий 15 ск, л. 46.

Штаб 3-ї гвардійської Танкової Армії повністю втратив зв'язок з оперативною групою штабу армії, що перебувала в бойових порядках танкових корпусів, а відповідно, і з бойовим частинами, що мала оволодіти Львовом. Були припинено постачання боєприпасів і пального[1].

У надзвичайно скрутному становищі опинився 6-й механізований корпус 4-ї Танкової Армії, оскільки з виходом передових груп Бродівського угруповання до Львівського шосе значна кількість бойових частин 6-го мехкорпусу була ізольована в районі колишнього Колтівського коридору. Відірваними від передових частин корпусу виявилися тилові підрозділи механізованих бригад, 2-а батарея 49-го дивізіону 240-го мінометного полку, 52-й гвардійський мінометний дивізіон, 396-й зенітно-артилерійський полк, 95-й окремий мотоциклетний батальйон.

З журналу бойових дій 6-го гвардійського механізованого корпусу 4-ї Танкової Армії:

«О 20.00 20.7 оточене Бродівське угруповання противника розпочала активні дії в південному напрямку з метою з'єднатися з південним угрупованням, в результаті чого противнику вдалося частково прорватися і перерізати дорогу Злочів – Львів і всі комунікації 4 ТА в районі Княже – Ляцьке Вельке – Ясиновце»[2].

Подібні тривожні оцінки зустрічаються в штабних документах червоноармійських з'єднань і частин здебільшого наприкінці дня 20 липня 1944 р. Однак попередні донесення штабів військових частин відзначалися заспокійливим тоном і недооцінкою кризової ситуації Штаб 15-го стрілецького корпусу повідомляв, що внаслідок успішних контратак стрілецьким батальйонам вдалося відбити у противник село Почапи, хильчицький присілок Дубина.

З оперативного зведення № 200 штабу 15-го стрілецького корпусу від 20.07.1944 р.:

«336 СД з 908 СП 246 СД і 1985 СП 322 СД протягом дня вели запеклі бої з наступаючим противником на рубежі Сасів - Бяли Камень, в результаті яких частини дивізії, не витримавши атак силенно переважаючого пр-ка, залишили Жулице, Дембино, Почапи, південно-сх. частину Белзець, відійшли на рубіж вис. 334.0, вис. 284.0, вис. 274.0, Хильчице, вис. 251.0. північно-зах. частина Белзець, де, відбивши всі подальші контратаки пр-ка з метою прорвати на південний захід і провівши часткове перегрупування сил, перейшли в контратаку і до

[1] Журнал боевых действий 3 гв. ТА, л 31.

[2] Журнал боевых действий 6 гв. мк, с.25-26.

18.00 очистили Дембино, Почапи, ведуть бій за знищення противника в районі Сасів – Жулице – Захаце»[1].

Згідно з цим же зведенням, станом на 18.00 1030-й полк 336-ї стрілецької дивізії і 1085-й полк 322-ї стрілецької дивізії з району Почапи почали наступ в напрямку Білого Каменя, а 1128-й полк 336-ї дивізії, утримуючи південно-східну частину Сасова, вів бої за оволодіння західною частиною містечка. Натомість 908-й полк 246-ї стрілецької дивізії – вів бої за оволодіння Жуличами.

У штабі 15-го стрілецького корпусу вважали, що противник, «зазнавши великих втрат в живій силі, був вимушений перейти до оборони» і під подальшим натиском стрілецьких частин 15-го стрілецького корпусу почав відступати на вихідні становища в район Білого Каменя і Ушні. Здавалося, ще один удар - і він буде відкинутий на північний берег Західного Бугу.

Схоже, що подібні оптимістичні зведення надходили і від інших військових штабів. Як наслідок, командуванням 1-го Українського фронту у другій половині дня прийняло кілька рішень, які ґрунтувалися на хибних оцінках бойової обстановки і виявилися нереальними для виконання.

О 15.00 командир Кінно-механізованої групи генерал Соколов отримав наказ негайно направити в район Дідилова (17 км зах. від м. Буськ) 31-й танковий корпус, який мав встановити бойовий зв'язок з 6-м танковим корпусом 3-ї гвардійської Танкової Армії генерала Рибалка. У першу чергу доручалося відправити туди 100-у і 237-у танкові бригади. Інші частини корпусу мали вирушити за маршрутом Ожидів – Буськ – Дідилів[2]

Однак всі частини 31-го танкового корпусу були втягнуті у важкі бої. 100-а і 237-а танкові бригади відбивали контратаки противника в районі Княже і Хильчиці, а основні частини корпусу зав’язли у боях в районі Підгірці - Олесько. Всі шляхи для передислокації корпусу в новий район були повністю перекриті[3].

Так само нереальним виявилося розпорядження командарму 4-ї Танкової про прискорення виведення з Колтівського коридору частини бойового складу 6-го механізованого корпусу, яким наказувалося вирушити за маршрутом Лука – Зарваниця – Золочів – Словіта. На той час Львівське шосе на ділянці Ясенівці – Ляцьке вже опинилося під контролем бойових груп противника[4].

---

[1] Оперативная сводка штаба 15 ск, № 200, 20.07.1944 г., л. 256.
[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 143-144.
[3] Журнал боевых действий 31 тк, л. 41-об
[4] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 146.

Однак найбільш несподіваною і складеною на підставі хибної інформації про реальну обстановку в районі Золочева стала директива, за підписом командуючого фронтом Конєва, члена Військової ради Хрущова та начальника штабу Соколовського, отримана штабом 60-ї Армії о 18.40. Згідно з нею закінчувати ліквідацію оточеного Бродівського угрупування покладалося на 23-й стрілецький корпус. Натомість п'ять стрілецьких дивізій 60-ї армії з головною масою артилерії одержали завдання негайно розгорнути наступ на Львів услід за Танковими Арміями Рибалка і Лелюшенка.

Витяг з директива командування 1-го Українського фронту:

«Командарму 60 (вручено о 18.40).

Ваша нерішучість дозволила противнику незначними силами скувати головні сили Армії.

Наказую:

23 стрілецьким корпусом закінчити ліквідацію оточеного Бродівського угрупування.

Одним стрілецьким корпусом дводивізійного складу продовжувати наступ на лівому фланзі.

П'ятьма стрілецькими дивізіями з головною масою артилерії армії стрімко наступати на Львів услід за Танковими Арміями Рибалка і Лелюшенка»[1].

Схоже, що саме ця директива, яка за наявних обставин виявилася цілком неможливою, стала поворотним пунктом в оцінці бойової обстановки і командування 60-ї Армії, і за погодженням з штабом 1-го Українського фронту воно почало швидко перекидати всі можливі сили в район Золочева.

Головним армійським резервом був 4-й гвардійський танковий корпус, який тривалий час забезпечував від можливого перекриття німецькими частинами Колтівського коридору. Командування 60-ї армії добилося відміни наказу про направлення 4-го корпусу в район Задбуже, і наказало йому зосередитися до кінця дня в районі Золочева. 12-а гвардійська танкова бригада зайняла позиції зі сторони Хильчиць, 14-а танкова і 3=я мотострілецька бригади - зі сторони Ясенівців, а 13-а бригада прикривала Золочів з південної і південно-західної сторони, насамперед з напрямку Вороняки. Головне завдання – не допустити противника до міста.

У районі Золочева були зосереджувалися також інші бронетанкові частини, що перебували в підпорядкуванні 60-ї армії, а саме: 29-й важкий танковий полк ІС-122, 59-й окремий танковий полк, 1827-й

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 146.

важкий самохідно-артилерійський полк (СУ-152). Там же перебував і танковий батальйон 62-ї танкової бригади 4-ї Танкової Армії.

Одночасно нарощувало свою міць угруповання стрілецьких частин Червоної армії. В район Золочева перекидалася 302-а стрілецька дивізія 28-го стрілецького корпусу, яка згорнула свої бойові порядки в районі Підлипців і отримала завдання зайняти оборону на північній околиці Золочева в районі села Заріччя. В оперативне підпорядкування 28-му стрілецькому корпусу перейшли також 107-а і 322-а стрілецькі дивізії. Водночас позиції 246-ї дивізії було вирішено зміцнити підрозділами 100-ї стрілецької дивізії[1].

Таким чином, місто Золочів і його околиці прикривали загалом шість стрілецьких дивізії 60-ї Армії

Згідно з розпорядженням штабу 60-ї Армії і 4-ї Танкової Армії, в район Золочева додатково перекидалися 150-й і 65-й гаубичні артилерійські полки, винищувально-протитанкові артилерійські полки, гвардійські мінометні полки та інші частини[2].

Виділені сили вважалися цілком достатніми, щоб не тільки втримати Золочів і сусідні оборонні пункти. але й зірвати будь-які спроби оточеного Бродівського угруповання вийти з оточення, розбивши його в найкоротші терміни.

АР'ЄРГАРДНІ БОЇ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК

Згідно з бойовим розпорядженням штабу 60-ї Армії (шифрограма № 4002 від 19.07.1944 р.) 23-й стрілецький корпус у складі 68-ї гвардійської, 359-ї і 99-ї стрілецьких дивізій отримав бойове завдання, яке не зуміли виконати 19.07.44 р., а саме: у взаємодії з сусідом справа - 13-ю Армією і спільно з 31-м танковим корпусом знищити оточене Бродівське угруповання. Найближча мета – оволодіти містами Підгірці і Білий Камінь, а до кінця дня 20.07.44 р. вийти на рубіж Ожидів – Буськ[3].

Командування корпусу конкретизувало це завдання для кожної з трьох дивізій:

68-й гв. стрілецькій дивізії – знищити противника в р-ні м. Підгірці, переслідуючи і знищуючи відхідні групи противника в р-нах Олесько - Циків – продовжувати наступ в західному напрямку, маючи найближче завдання оволодіти Ожидовом, (викл.) Підлисся і до кінця дня вийти на рубіж Буськ – Чучмани - Гумниськ фронтом на північ;

---

[1] Журнал боевых действий 28 ск, с. 18.

[2] Журнал боевых действий 60 А, л. 39.

[3] Журнал боевых действий 23 ск, л. 109.

359-й стрілецькій дивізії – знищити супротивника в районах Побіч - Сасів і переслідуючи жалюгідні («жалкие») групи противника в своїй смузі, наступати в напрямку Підхомець - Долішня Гаваречина, маючи найближче завдання оволодіти рубежем Підлисся - Білий Камінь. До кінця дня 20.7.44 року вийти на рубіж Гумниська – Ожидів.

99-й стрілецькій дивізії – у взаємодії з частинами 359-ї стрілецької дивізії знищити противника в р-ні Опаки, в лісах, що на північному заході від нього, р-ні Побіч і вийти на рубіж урочище Ставки – Бір. Після цього, перебуваючи в другому ешелоні корпусу, рухатися за 359-ю дивізією, прочісуючи ліси в районах Хомець - г. Влоська - Гаваречина Горішня.

Для успішного наступу 23-й стрілецький корпус мав у своєму розпорядження значні засоби посилення – 1889-й самохідний артилерійський полк, 155-а гарматну артилерійську бригаду, 350-й і 138-й винищувально-протитанкові артилерійські полки, один дивізіон реактивних мінометів «Катюш» 83-го гвардійського мінометного полку і один дивізіон реактивних мінометів 98-го гвардійського мінометного полку, 895-й гаубичний артилерійський полк[1].

Угруповання XIII армійського корпусу, що протистояло дивізіям 23-го стрілецького корпусу, було суттєво послаблене у зв'язку з виводом з східної фронтової лінії основної частини підрозділів 349-ї піхотної дивізії і 8-ї танкової дивізії, які на світанку 20 липня 1944 року здійснювала з району Сасів – Ушня прорив у південному напрямку. Попередні позиції 339-ї частково перейшли під контроль 31-го піхотного полку дивізії «Галичина» і 1-го батальйону 30-го полку, який зайнів позиції в районі Руда Колтівська.. Водночас бойові порядки «Галичини» були розтягнуті і на лівому фланзі, оскільки дивізія перебрала контроль над позиціями 217-ї дивізійної групи корпусної групи «С», яка також здійснювала прорив на південь.

На ранок 20 липня фронтова лінії дивізії Галичина пролягала в районі в районі Руда Колтівська – Опаки – Підгірці і на східних, північних і північно-західних підступах до Олеська, а саме: Хватів – Загірці – Чишки – Кути - Брахівка.

На підступах до Сасова

Після невдалих спроб здобути Сасів 18-19 липня 1944 р., на світанку і протягом дня 20 липня 91-а танкова бригада разом з 908-м полком 246-ї дивізії і 1128-м полком 366-ї дивізії здебільшого

[1] Журнал боевых действий 60 А, л. 41; журнал боевых действий 23 ск, л. 109.

відбивала контратаки противника з Сасова і Ушні, намагаючись втримати під своїм контролем шосе Сасів - Золочів. У той час зі східного і північно-східного напрямку на Сасів і прилеглі населені пункти наступали 359-а і 99-а дивізії 23-го стрілецького корпусу..

Після відступу з Колтова частин XIII армійського корпусу найсхіднішим пунктом німецької оборони стали Опаки. Бої за це поселення вела 99-а стрілецька дивізія з 16 липня 1944 року і за цей час населений пункт неодноразово переходив із рук у руки. Оволодіння Опаками і районом лісів,– таки було головне , що на північному заході від нього, таким було найближче завдання 99-ї стрілецької дивізії.

У ніч з 19 на 20 липня 1944 року 206-й стрілецький полк 99-ї дивізії двома батальйонами оволодів висотою «Лиса гура», що розміщена на заході від Опаків. Таким чином місцевому гарнізону загрожувало повне оточенням. Виявивши небезпечні маневри противника, гарнізон залишив Опаки і відійшов у північно-західному напрямку. На світанку 20.07.44 р. 3-й батальйон 206-го стрілецького полку увійшов в Опаки[1].

Під час боїв в районі Опаки загинув команди 31-го полку дивізії «Галичина» підполковник (оберштурмбаннфюрер) СС Пауль Гермс, під удар потрапив і штаб полку.

З бойового донесення № 314 штабу 99-ї стрілецької дивізії від 20.7.1944 р.:

«Противник 29 і 30 пп [дивізії «Галичина»], окремими підрозділами 349 пд на правому фланзі чинив запеклий опір наступаючим частинам дивізії у супроводі численних контратак.

У центрі другим батальйоном 913 пп [349 пд] тринадцять раз переходив в контратаку проти 3 сб, який обороняв Дзвонець, і тільки після тринадцятої контратаки, втративши 150 солдат і офіцерів, обмежив свої дії вогнем на рубежі: вис. 442.0, її східні схили; бій продовжується. На лівому фланзі противник першим батальйоном 30 пп [дивізії «Галичина»] шість контратак із району Руда Колтівська. Бої доходили до рукопашної сутички.

Вказані частини і підрозділи пр-ка підтверджуються полоненими і вбитими»[2].

197-й стрілецький полк, після оволодіння поселенням Майдан, до 3.00 відбив 6 німецьких контратак, проведених фузилерним батальйоном і одним піхотним батальйоном 29-го піхотного полку дивізії «Галичина». До 6.00 полк перерізав дорогу Підгірці – Сасів в районі урочища Молечин.

---

[1] Журнал боевых действий 99 сд, л. 9-об.

[2] Боевое донесение штаба 99 сд. № 314, 20.07.1944 г., л. 201.

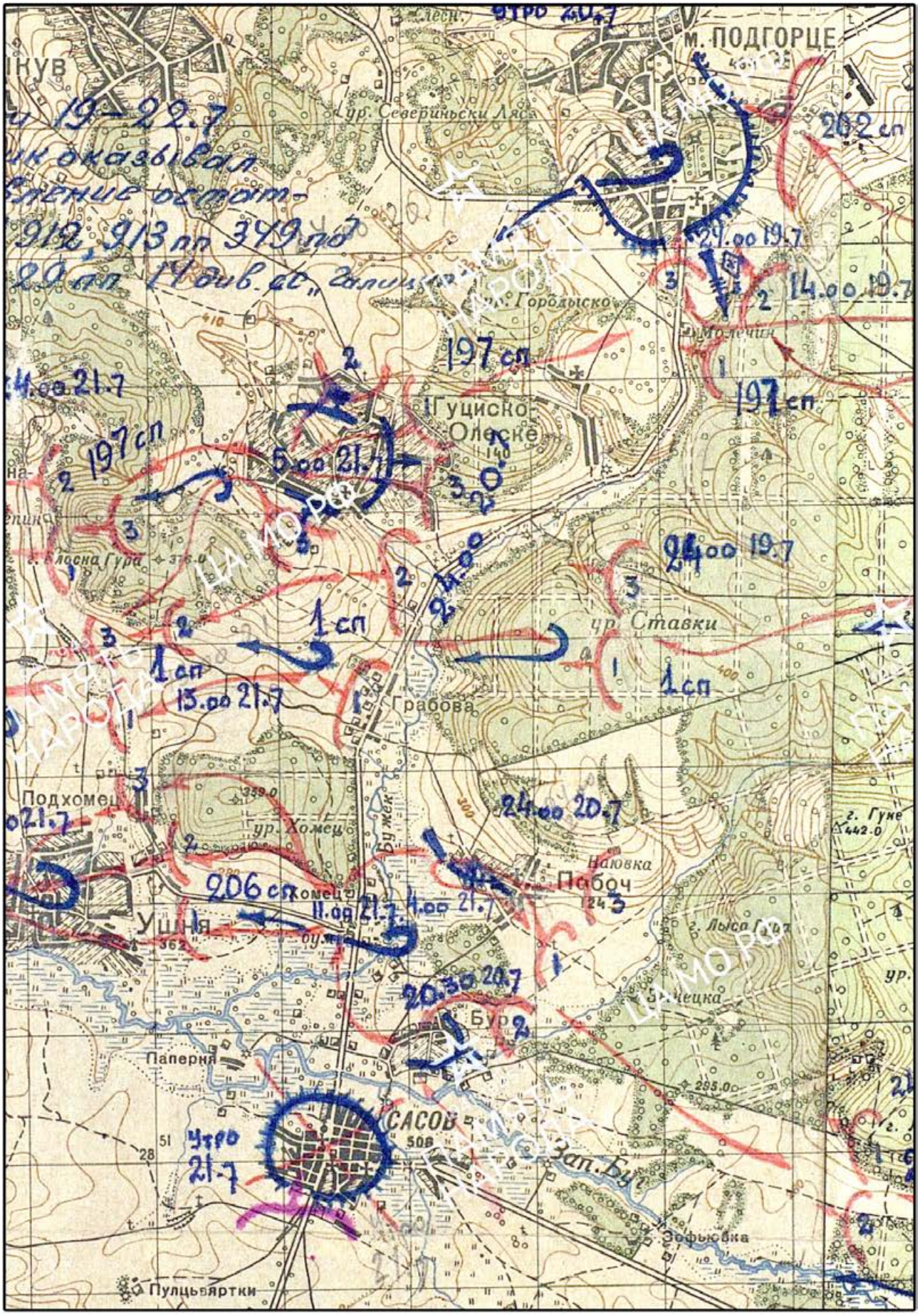

Рис. 2-20-12. **Бойові дії 99-ї стрілецької дивізії 23-го стрілецького корпусу в районі Сасів - Гутисько Олеське - Підгірці 20-21 липня 1944 р.** *[ПН].*

Водночас 359-а стрілецька дивізія 20 липня 1944 р. змогла оволодіти селом Руда Колтівська і вийти на підступи до Сасова.

З журналу бойових дій 359-ї стрілецької дивізії:

«1194 сп обхідним маневром з півдня і південного заходу оволодів селом Руда Колтівська. До 15.00 оволодів східною половиною Бур і рубежем, що 300 м на схід від Побоч.

1198 сп до 4.00 оволодів Калинка, до 14.00 - Зофьювка і до 20.00 досягнув містка через р. Бужок, що на півночі від с. Бур.

1196 сп наступає за 1198 сп, однією стрілецькою ротою сприяє сусіду праворуч – 99 сд, очищати від противника ліс, на північніше від Колтув»[1].

Бої полків 359-ї стрілецької дивізії на підступах до населених пунктів Сасів, Бір і Побіч відзначалися запеклим характером і численними контратаками противника..

З матеріалів про бойовий шлях 359-ї стрілецької дивізії:

«Оволодівши кількома населеними пунктами на підступах до Сасова, 1198 сп розпочав наступ на Сасов, 1194 сп – на Бур, Побоч. На цьому рубежі противник, як і раніше, продовжував чинити запеклий опір, тому що район оточеного угруповання ставав все меншим і меншим. Розпочаті атаки цих пунктів першого разу були безуспішними, тому що проводилися наспіх, без підготовки…

1194-й полк вів бій за Бір, Побіч, але через сильний вогонь і великі втрати захопив тільки східну частину с. Бір. Противник вісім разів контратакував полк»[2].

Разом з 1198-м полком 359-ї дивізії бої за Бір і Побіч вів 206-й стрілецький полк 99-ї стрілецької дивізії . Спільними зусиллями вони оволоділи цими населеними пунктами, але після потужної контратаки противника їм довелося залишити Побіч і західну частину села Бір, відійшовши на східну окраїну.

За показами місцевих жителів, в районі села Бір було зосереджено до 30 гармат і багато мінометів.

Ще одним «гарячим» пунктом протистояння стало село Гутище (Гуцисько) Олеське. Саме в його напрямку повернув свої бойові порядки з околиці Підгірців 197-й стрілецький полк. З південно-східному напрямку удар на цей населений пункт завдавав 1-й сп 99-ї дивізії. Бої за цей населений пункт також набрали запеклого і затяжного характеру. Під удар потрапив навіть штаб 1-го стрілецького полку.

---

[1] Журнал боевых действий 359 сд, л 34

[2] Боевой путь 359 сд с 1941 года по 1945 год, л. 32.

Полковник С. Адрющенко, начальних штабу 23-го стрілецького корпусу:

«При подходе к Гуциско-Олеско случилось так, что большая группа фашистских автоматчиков, зайдя с фланга, прорвалась к штабу полка. Когда неподалеку раздался разрыв гранаты, Андриевский, схватив автомат, выскочил из дома, где располагался узел связи. Мгновенно оценив ситуацию, он собрал личный состав управления полка и вместе с начальником штаба организовал оборону. Они залегли в канаве и начали отстреливаться. На помощь подоспел расположенный неподалеку взвод противотанковых ружей под командованием лейтенанта Г. М. Беленко… Дошло до рукопашной…»[1].

За визнанням штабу 99-ї стрілецької дивізії, противник протягом дня будь-якою ціною намагається втримати рубіж Гуцисько Олеське - вис. 442.0 - вис. 414.0 - Руда Колтівська з метою забезпечити переправи, що західніше від Сасова, для концентрації сил і наступних ударів з метою прориву в південно-західному напрямку[2]. Опір на цій ділянці, незважаючи на відведення з фронту основних сил 349-ї піхотної дивізії, 339-ї дивізійної групи і бойової групи 8-ї танкової дивізії, не послаблювався, хоча активність артилерії і її підтримка піхотних частини значно понизилася. Всього випущено по бойових порядках 99-ї стрілецької дивізії військ до 700 мін і снарядів різного калібру.

Підгірці. Суперечлива інформація про взяття міста

Бої за Підгірці зранку 20 липня 1944 року вели 68-а гвардійська стрілецька дивізія 23-го стрілецького корпусу і 65-а мотострілецька бригада 31-го танкового корпусу. Згідно із записами в штабних документах, мотострілецька бригада вже до 9-ї години ранку вибили противника із Підгірців, зайнявши оборону на західній околиці міста. Однак в журналі бойових дій 23-го стрілецького корпусу зазначено, що 200 гв. полк лише «до кінця дня оволодів м. Подгорце».

Зі звіту 65-ї мотострілецької бригади:

«Зранку 20.07.44 року відновили наступ на м. Подгорце і до 9.00 20.07.44 року оволоділи м. Подгорце, вийшовши на зах. окраїну м. Подгорце.

В боях… відзначилися 2-а і 3-я мотострілецькі роти 3-го МСБ (командир 2-ї МСР – ст. лейтенант Васічкін, командир 3-ї МСР – ст.

[1] Андрющенко С. А. Начинали мы на Славутиче.., с. 172-173.

[2] Боевое донесение штаба 99 сд. № 314, 20.07.1944 г., л. 201.

лейтенант Петров), які першими увірвалися в м. Подгорце і в ближньому бою вибили противника із населеного пункту»[1].

Із журналу бойових дій 23-го стрілецького корпусу:

«[20.07.44 р.] 68 СД вела тяжкі бої з оволодіння м. Подгорце. 200 Гв.СП – своїм правим флангом наступаючи на Загорце, а лівим флангом вів бій на північній окраїні м. Подгорце. Долаючи затятий опір пр-ка, відбиваючи неодноразові контратаки силою від роти до батальйону піхоти за підтримки 4-6 СУ, до кінця дня оволодів м. Подгорце і зайняв рубіж: зах. окр.. Загорце – північно-східна окр. м. Подгорце»[2].

Протягом дня бої за Підгірці вели також 198-й і 202-й стрілецькі полки 68-ї гв. стрілецької дивізії. 198-й полк, наступаючи на місто зі східної сторони, вів бої з розрізненими групами противника на південно-східній і східній околицях Підгірців. В оперативному зведенні за № 146 штабу 68-ї гв. стрілецької дивізії від 20.07.1944 р. зазначається, що 198 гв. сп «очищав м. Подгорце від окремих автоматників, яка засіли в будинках, і до 16.00 20.7.44 вийшли на рубіж 600 м західніше від зах. окраїни м. Подгорце»[3].

Очевидно, 65-а мотострілецька бригада справді могла ще зранку 20.07.44 року пробитися на через місто Підгірці на західну окраїну міста, одна бої за місто на цьому етапі не завершилися. Не випадково у журналі бойових бій 198-го стрілецького полку останній запис від 20.07.1944 р. свідчить, що полк лише «веде бій за оволодіння Подгорце», і тільки на ранок 21.07. повністю очистив від противника місто.

З журналу бойових дій 198-го гвардійського стрілецького полку:

«21.07.44 р. До ранку [полк] повністю очистив від пр-ка Подгорце, вийшов на зах. окраїну, де закріпився, приводячи в порядок особовий склад, зброю та артилерійські частини…»[4].

21 липня 1944 р., як дати взяття Підгірців, фігурує також у журналі бойових дій 23-го стрілецького корпусу[5].

Очевидно, що різні дати здобуття Підгірців – 19, 20 і 21 липня 1944 р. - свідчать не стільки про «легковажність» штабів окремих

[1] Отчет о боевых действиях 65 мсбр, л.146.
[2] Журнал боевых действий 23 ск, л. 109.
[3] Оперативная сводка штаба 68 гв. сд. №146, 20.07.1944 г., л. 20.
[4] Журнал боевых действий 198 гв. сп 68 гв. сд, л. 11.
[5] Журнал боевых действий 23 ск, л. 109-об.

військових частини, як про напруженість і перемінний характер боїв за місто, коли воно кілька разів переходило із рук у руки.

Павло Сумароків, командир 6-ї сотні 2-го куреня 30-го піхотного полку дивізії «Галичина», згадував, що увечері 19 липня і в ніч на 20 липня противник кілька разів переходив в контрнаступ, прикриваючись великою кількістю бронетехніки. О 1-й годині ночі червоноармійцям вдалося прориватися аж до церкви в центрі Підгірців. Стрілянина і вибухи ручних гранат підняли на ноги всі резервні частини 30-го полку. Під сильним ворожим натиском 6-а сотня змушена була відступити на край Підгірців.

Павло Сумароків, командир 6-ї сотні 30-го полку дивізії «Галичина»:

«На світанку знову вибили ворога з Підгірців при допомозі кулеметної сотні 1-го куреня нашого полку. Кулеметна сотня наступала зі східньо-полудневої сторони Підгірців і з'єдналася з нами при церкві… Командир кулеметної сотні 1-го куреня поручник Постоловський...»[1].

Ваффен-унтершарфюрер Юліан Вільшинський **з** піонерського батальйону дивізії «Галичина» стверджував, що протягом 19-20 липня Підгірці 4-5 разів переходили із рук у руки. Увечері 20 липня більшість підрозділів дивізії «Галичина» відійшли на західну околицю міста, хоча окремі вузли опору залишалися і самому місті[2].

Із розвідувального донесення штабу 65-ї мотострілецької бригади (20.07.44 р., 20.00):

«Противник протягом 19 і 20.07.44 р., чинив сильний опір на рубежі: Майдан - Подгорце частинами 30 пп, залишками 31 пп [дивізії «Галичина»] і залишками батальйону 349 ПД, відійшов на заздалегідь підготовлений рубіж на східному краю лісу, що на заході від м. Подгорце.

Розвідкою і спостереженням встановлено: по східному узліссі проходять траншеї противника.

На п[північно]-з[ахідних] схилах безіменної висоти, що на півн. зах. від м. Подгорце, до двох батарей важких мінометів.

Батарея мінометів в яру, що 300 м на зах. від м. Подгорце.

На висоті 382,0 дзоти і пушка.

На висоті, що на півн. зах. від м . Подгорце, 3 ручних кулемети»[1].

---

[1] Сумароків П. В оточенні під Бродами.

[2] Melnyk J.-M. The History of the Galician Division of the Waffen SS.

[1] Разведывательная сводка штаба 65 мсбр. № 1, 20.07.1944 г., л. 6.

У штабі 65-ї мотострілецької бригади 31-го танкового корпусу зробили висновок, що противник за будь-яку ціну намагатиметься втримати свої позиції, де він заздалегідь підготував оборонний рубіж, і тому остерігалися контратак на Підгірці. Один з місцевих жителів розповів, що у лісі, що західніше від міста, розміщені великі артилерійські склади і зосереджена піхота невстановленої чисельності. За словами німецького солдата, у лісі було сконцентровано до 2-х піхотних дивізій[1].

Оцінки полоненого німецького солдата були, звичайно, дуже перебільшені, однак вони стримували мотострільців 65-ї бригади від агресивних дій.

Хватів. «Гаряча» зустріч танкових батальйонів

Бойове завдання 242-ї танкової бригади 31-го танкового корпусу на 20 липня 1944 р. полягало в оволодінні населеними пунктами Хватів, Олесько і Ожидів. Кінцевою метою розтинаючого удару в західному напрямку мало стати розчленування оточеного Бродівського угрупування на 2 частини і його знищення разом зі стрілецькими частинами 13-ї і 60-ї Армій.

Дії танкової бригади підтримував 1548-й важкий самохідно-артилерійський полк, озброєний гаубицями 152-мм.

На світанку 20 липня бойові дії зав'язав моторизований батальйон автоматників (МБА), які з південної околиці Загірців і північної околиці Підгірців почав просуватися в напрямку лісу, що на східному схилі висоти 382.0, де був зустрінутий організованим мінометним і артилерійським вогнем. Дії механізованого батальйону автоматників підтримували 1-й танковий батальйон стрільбою з місця в районі, що західніше від висоти 263.0, а також батарея самохідних гармат 1548-го важкого самохідно-артилерійського полку[2] і дивізіон реактивних мінометів («Катюш»). Завдяки активній вогневій підтримці танковий батальйон до 12.00 вийшов на південну окраїну Хватова, однак далі просуватися не міг через організований вогонь противника.

Про підготовку атаки на Хватів розвідник дивізії «Галичина» здобули інформацію ще в другій половині попереднього дня.

Іван Полюлях, командир протитанкового підрозділу 2-го батальйону 29-го піхотного полку дивізії «Галичина»:

«Десь коло 18-ої год. пополудні [19.07.1944 р.] прийшла вістка з задів ворога, що проти нас большевики сконцентрували 24 танки типу

[1] Разведывательная сводка штаба 65 мсбр. № 1, 20.07.1944 г., л. 6.

[2] У цей період відбулася зміна нумерації самохідно-артилерійських частин. 1548-й Гв.ВСАП 367-м гвардійським важким самохідно-артилерійським полком.

„Т 34”. Треба було сподіватися вже на світанку атаки…»[1].

Інформація розвідників про кількість танків 242-ї танкової бригади виявилася напрочуд достовірною. Перед боєм за Хватів у двох танкових батальйонах бригади нараховувалося по 12 танків Т-34, разом - 24 бойові машини. Ще 3 танки Т-34 (танковий взвод) перебували в резерві командування бригади[2]. Однак танкісти також мали велику підтримку важкого самохідно-артилерійського полку прориву – 21 установка ІСУ-152.

Достатньою точною інформацією про противника оперували і в штабі з 242-ї танкової бригади, оскільки розвідникам бригади вдалося захопити у полон штабного офіцера, який віз наказ гарнізону в Олеську.

Майор Є. Зубров, помічник начальника штабу з розвідки 242-ї танкової бригади:

«Разведчики Абрамова пробирались вдоль шоссе. Издали нарастал звук мотора. Появились два огонька. Бойцы перегородили дорогу, залегли. Подъехал немецкий штабной автомобиль. Молниеносная схватка закончилась победой разведчиков. Захвачены обер-лейтенант, два эсэсовца и шофер.

Обер-лейтенант неплохо знает русский язык, и это облегчает допрос. Он оказался офицером штаба и вез приказ любой ценой удержать Олеско**.** Гитлеровец понимает, что война для него закончилась, и охотно дает показания. Изъятая у пленных карта дополняет сведения. Олеско обороняет полк дивизии СС «Галичина». Там же находятся склады боеприпасов и продовольствия»[3].

Іван Полюлях, хорунжий дивізії «Галичина»:

«Ранком розбудили нас постріли. Большевики підступили під край села. Наша піхота відкрила скажений вогонь. Большевики втекли. Це були, мабуть, перші стежі. Я поглянув на годинник: була 7.30 година… За 20—30 хвилин дістаємо скажений вогонь артилерії…

Шляхом в нашому напрямі їде два „Т 34”…

Залізні потвори досить швидко наближаються до нас. Вже в’їхали поміж наші „офенрори”[1]… Стріл і скажений вибух. В одну мить із другого танка лишається на шляху палаюча пляма пального й

---

[1] Полюлях І. Назустріч танкам, с. 151.

[2] Отчет о боевых действиях 242 тбр, л. 245.

[3] Бродовский котёл, с.

[1] *Офенрори* - переносні ручні гранатомети, кожен з яких обслуговував розрахунок з 2-х солдатів.

порожня, непошкоджена залізна бочка. В ровах піхоти розлягається крик радости…»[1].

У журналі бойових дій 242-ї танкової бригади відзначили, що танки 1-го танкового батальйону, які розгорнули атаку на Хватів, були зустрінуті сильним і організованим артилерійським вогнем із протитанкових гармат, встановлених на вулицях села. Водночас піхота моторизованого батальйону автоматників (МБА) потрапила під обстріл важких мінометів, що відкрили вогонь з південної і східної окраїн Олеська[2]…

Бої за Хватів тривали до 18.00. Лише після відступу піхоти і протитанкових підрозділів 29-го полку дивізії «Галичина» танкова бригада оволоділа Хватовим і розпочала наступ на Олесько[3].

Отримавши інформацію про відхід противника з Хватова, командування 367-го важкого самохідно-артилерійського полку відправило до села розвідувальну групу, щоб з'ясувати обстановку і можливість розміщення у селі бойових підрозділів.

З журналу бойових дій 367-го важкого самохідно-артилерійського полку:

«Наша розвідка на чолі з начальником розвідки гвардії старшим лейтенантом Красноусовим і командиром взводу управління гв. лейтенантом Байковим на Т-34 досягли району церкви Хватова; із засади автоматниками противника був відритий вогонь по розвідці, несподіванка внесла сум'яття серед розвідників, розвідники нав'язали противнику нерівний бій… Смертю хоробрих полягли к-р розвідки гв. старший лейтенант Красноусов, ординарець командира полку гвардії рядовий Паршин, отримали поранення гв. лейтенант Байков, розвідник-спостерігач старший сержант Трофименко, розв.-спост. єфрейтор Поздняк…»[4].

Олесько. «Міцний горішок»

Після заволодіння Хватовим мотопіхота і танкові батальйони 242-ї танкової бригади продовжувала наступати на Олесько, однак, досягнувши південної і південно-східної окраїни міста, потрапила під нищівний рушнично-кулеметний і мінометно-артилерійський вогонь. Далі просуватися мотопіхота не могла і залягла...

---

[1] Полюлях І. Назустріч танкам, с. 152.
[2] Журнал боевых действий 242 тбр, л. 34-об.
[3] Журнал боевых действий 242 тбр, л. 34-об.
[4] Журнал боевых действий 367 гв. тсап, л. 46.

З журналу бойових дій 242-ї танкової бригади:

«В атаку перейшли танки 1-го і 2-го танкових батальйонів, які увірвалися на східну окраїну Олесько, де наткнулися на сильний, організований вогонь артилерії, встановленої на вулицях селища, головним чином на крутих поворотах доріг. Подальше просування танків і мотопіхоти було затримано, останні зайняли оборону на східній окраїні Олесько. Зав'язався вогневий бій з противником піхоти МБА, танків, батарей СУ».

Зі спогадів майора Є. П. Зуброва, офіцера штабу 242-ї танкової бригади:

«К небольшой рощице неподалеку Олеско приближался танк старшего сержанта Александра Вишневского. Вдруг рядом разорвался артиллерийский снаряд. Это обнаружила себя тяжелая артиллерийская батарея противника. Все решали мгновения. Развернувшись, танк мчался на позиции гитлеровцев. Прошли минуты — и от вражеской огневой точки остались лишь искореженные орудия.

Танкисты устремились на новую цель. Но в этот раз первой открыла огонь самоходка врага, затаившаяся в зелени сельской окраины. Советский танк и фашистская самоходка, сцепившись в смертельном поединке, горят. Выполняя воинский долг, погибли бесстрашные разведчики — танкист Александр Вишневский и его боевые товарищи.

Олеско — крепкий орешек. Нам пришлось перейти к обороне»[1].

Зазнавши невдачі в оволодіння Олеськом, командування 31-го танкового корпусу вирішило задіяти для наступної атаки на місто реактивні установки 201-го окремого гвардійського мінометного дивізіону. О 20.00 перша батарея гв. капітана В'ялова дивізіону завдала удару по опорних вузлах оборони в районі Олеська, а невдовзі – по піхоті району Юськовице (Йосипівка), випустивши 171 реактивний снаряд[2]. 242-га танкова бригада разом з 367-м гвардійським важким самохідно-артилерійським полком, при підтримці 753-го винищувально-протитанкового дивізіону, знову перейшла в атаку на Олесько, однак і цього разу успіху не досягла[3].

У боях за Хватів і Олесько 242-га танкова бригада 31-го танкового корпусу втратила 12 танків, тобто матеріальну частину одного з двох наявних танкових батальйонів. 5 танків згоріло і не підлягало відновленню, а 7 бойових машин були підбитими в бою і відправлені на ремонтні бази.

---

[1] Бродовский котёл, с.

[2] Выписка из журнала боевых действий 201 гв. оминдн за июль 1944 г., л. 42.

[3] Отчет о боевых действиях 242 тбр, л. 249..

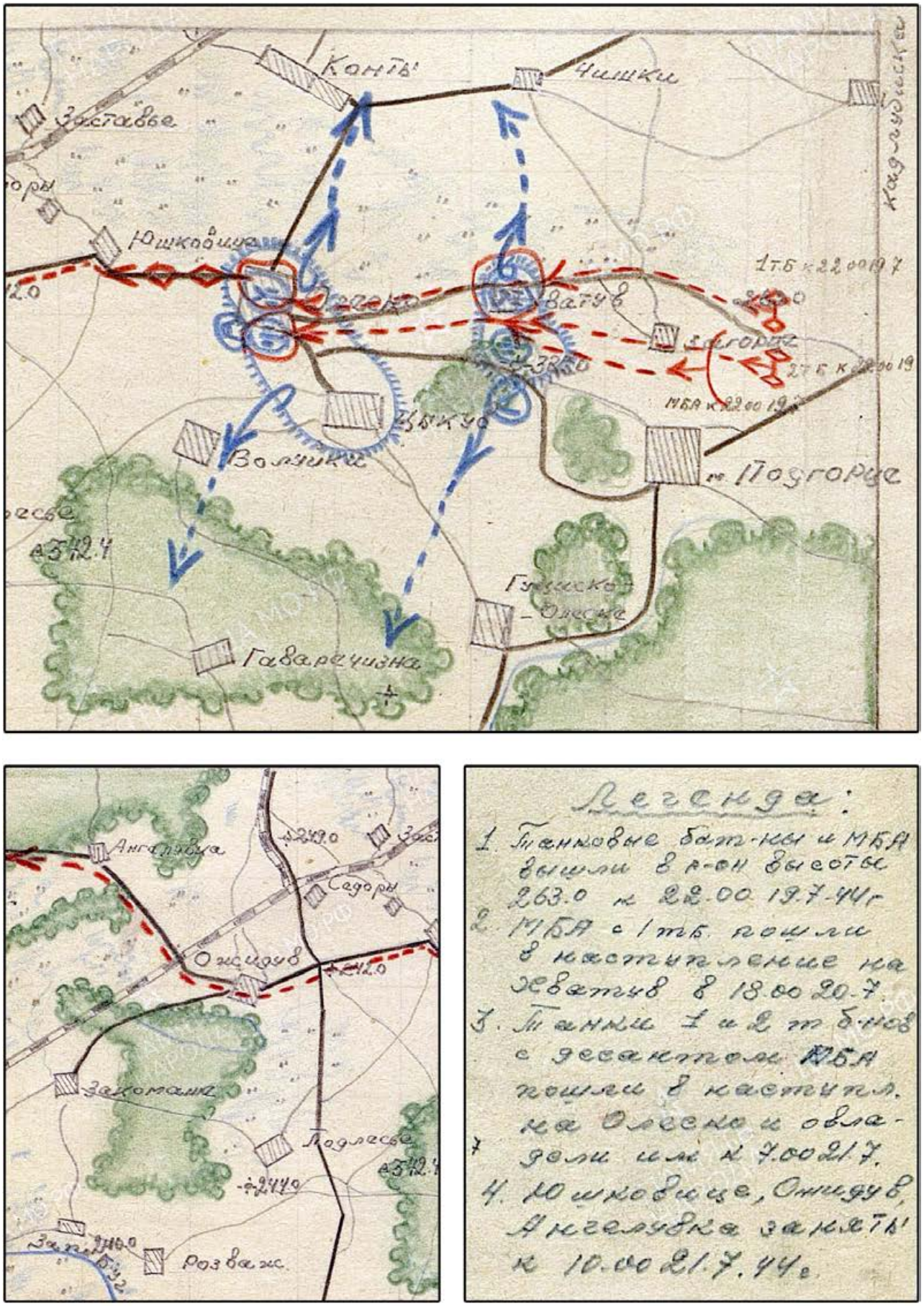

Рис. 2-20-13. **Схема бойових дій 242-ї танкової бригади 19-21 липня 1944 р. в районі Хватів - Олесько - Ожидів.**
[ПН].

Натоміть противник втратив 2 самохідні гармати і 1 бронетранспортер. Про жорстокість і запеклість боїв свідчить також незначна кількість полонених - 6 солдат і 1 офіцер.

У журналі бойових дій 242-ї танкової бригади спростовується інформація Є. П. Зуброва, що захоплений розвідниками бригади в полон обер-лейтенант був штабним офіцером. Натомість вказується, що це командир 7-ї роти 2-го батальйону 29-го піхотного полку 14-ї піхотної дивізії СС «Галичина»[1].

Очевидно, мова йде про поручника (ваффен-оберштурмфюрера) Дмитра Данилишина.

У спогадах військового духівника 29-го полку Михайла Левенця є згадка про те, що після відходу 7-ї сотні поручника Данилишина з району Ясенева до Підгірців від отримав наказ від командира полку підполковника Дерна взяти на себе командування сотнею і зайняти оборону на пануючих висотах, що на сході від села Загірці.[2]

За свідченням майора Є. Зуброва, офіцера з розвідки штабу 242-ї танкової бригади, захоплений в полон обер-лейтенант непогано знав російську мову і охоче давав покази. Однак дані, що поручнику Данилишину не зберегли життя і він був розстріляний[3], - ставлять під сумнів його тісну співпрацю з контррозвідкою 31-го танкового корпусу.

Увечері 20.07.1944 р. 31-й танковий корпус, згідно з наказом командуючого 1-м Українським фронтом маршала Конєва, був перепідпорядкований 3-ї гвардійській Танковій Армії і одержав завдання вийти в район Красне. Однак поставлене завдання корпус не міг виконати, тому що «шляхи виходу у вказаний район корпусу були перетяті противником»[4].

У штабі 23-го стрілецького загальну обстановки на своїй ділянці фронту оцінили на кінець дня таким чином:

> «Противник у попередньому складі продовжував міцно утримувати м. Подгорце, Гуциско-Олеське, Грабова, Побоч, неодноразово переходячи в контратаки піхотою силою від роти до батальйону за підтримки 4-6 СУ з напрямків м. Подгорце, Гуциско-Олеське у східному напрямку»[5].

Ця оцінка у повній мірі стосувалася і сусідніх населених пунктів – міст Сасова і Олеська, які стали ключовими вузлами оборони.

---

[1] Журнал боевых действий 242 тбр, л. 35-об.

[2] Левенець М. Під Бродами, с. 22.

[3] Офіцери дивізії СС "Галичина" / Führerkorps 14. Waffen-Grenadier-Division der SS (ukrainische Nr. 1)..

[4] Журнал боевых действий 31 тк, л. 41-об..

[5] Журнал боевых действий 23 ск, л. 109-об.

Як результат, дивізія «Галичина», посилена окремими підрозділами 361-ї і 349-ї піхотних дивізій, зупинила наступ Червоної армії на рубежі Олесько – Підгірці - Сасів. Стійкою обороною вона забезпечила можливість північній частині оточеного Бродівського угруповання відвести свої війська в район Білого Каменя і завдати удару з метою прориву з оточення у південному напрямку.

Білий Камінь. Переправа під градом куль і авіабомб

Проливні дощі, що пройшли в районі бойових дій в ніч на 20 липня 1944 р., не дозволили Червоній армії в першій половині дня задіяти авіацію для запланованого знищення Бродівського угрупування противника. Нелітна погода значною мірою сприяла прориву бойовим групам XIII армійського корпусу в південному напрямку і переправам військ і тилових частин через Західний Буг. Однак ситуація докорінно змінилася по обіді.

2-а Повітряна Армія отримали завдання масованими бомбардувально-штурмовими ударами не допустити переправи німецьких військ через р. Західний Буг і знищити оточене угрупування противника в районі Білий Камінь – Ожидів - Ушня,

Командуючий 2-ю Повітряною Армією прийняв рішення залучити до виконання цього завдання не тільки власні частини і з'єднання, але й бойові засоби 8-ї Повітряної Армії, відмінивши попередній наказ на бойові дії в районі Львова. Тож 8-а Повітряна Армія трьома групами бомбардувальників 1-го гвардійського штурмового авіаційного корпусу і 10-ї гвардійської штурмової авіаційної дивізії взяла курс на район Білого Каменя[1].

Спочатку авіатори дрібними групами у складі ІЛ-2 ешелоновано, з інтервалом 10-15 хв., атакували живу силу і техніку противника в районах Йосипівка – Закомар'я – Волуйки – Розваж – Білий Камінь і ліс, що на північному сході між Білим Каменем і Жуличами, а наприкінці дня 1-й гвардійський штурмовий авіаційний корпус завдав масованого удару по скупченню живої сила і техніки противника в районі Білий Камінь. Було скеровано 7 бойових груп складі 5-6 ІЛ-2 кожна[2].

Потужні удари по оточеному Бродівському угрупованню противника і по переправах через Західний Буг завдавала бомбардувальна авіація 2-ї Повітряної Армії, насамперед 2-й і 4-й

[1] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 33.
[2] Журнал боевых действий 1 гв. шак, с. 35.

бомбардувальні авіаційні корпуси**.** У період 16–21 год. 2-й гвардійський бомбардувальний авіаційний корпус здійснив два бойових вильоти у складі 48-ми літаків Пе-2 і 21-го літака Б-3. Залучити більші сили завадила відсутність винищувачів прикриття[1].

Другий виліт корпус здійснив під командуванням командира 2-го авіаційного корпусу гвардії генерал-майора Полбіна. Його група з 25-и Пе-2 атакувала скупчення танків, автомашин і живу силу противника в м. Білий Камінь, застосовуючи бойовий порядок під назвою «вертушка» - замкнуте коло одиничних літаків, що завдавали удару з пікірування

Згідно зі звітами, під час п'яти заходів група генерала Полбіна знищила до 15 танків і 60 автомашин, відмічено 3 вибухи великої сили. Екіпаж Бугоріна прямим попаданням бомби зруйнував переправу через р. Зах. Буг, що розміщувалася на південній околиці Білого Каменя[2].

Вогнем зенітної артилерії був збитий один літак ПЕ-2 молодшого лейтенанта Подорванова. Літак впав за 1.5 км на півночі від Білого Каменя. Екіпаж загинув[3]. Протидії авіації противника не спостерігалося, тому радянські бомбардувальника і штурмовики часто виконували завдання без супроводу винищувачів.

Без прикриття винищувачів діяла, зокрема, 219-а бомбардувальна авіаційна дивізія 4-го бомбардувального авіаційного корпусу. Літаки появилися на цілями в період між 8-ю і 9-ю годинами вечора, коли з району Білого Каменя лише відійшли льотчики генерал-майора Полбіна. 7 бомбардувальників Пе-2 знову атакували переправу через р. Зах. Буг на південній окраїні Білий Камінь. Натомість 9 літаків Пе-2 вишукували і бомбардували цілі в лісовому масиві, що на північ від Жулич[4]..

Протягом дня здійснено 1963 літако-вильоти, в яких брало участь 1361 літаки. Згідно з донесеннями, пошкоджено і знищено 28 танків і штурмових гармат, 555 автомашин, подавлено вогонь 21-го артилерійського і зенітно-артилерійського розрахунку Знищено 30 літаків, втрачено 27 літаків[5].

У штабі 2-ї Повітряної Армії зробили висновок, що «бомбардувально-штурмовими ударами авіаційні частини Армії не

---

[1] Журнал боевых действий 6 гв. бак (он же 2 гв. бак, 1 бак)., л. 84.
[2] Журнал боевых действий 6 гв. бак (он же 2 гв. бак, 1 бак)., л. 84.
[3] Журнал боевых действий 6 гв. бак (он же 2 гв. бак, 1 бак)., л. 84.
[4] Журнал боевых действий частей 219 БАД, Л. 96.
[5] Журнал б. д. 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 30.

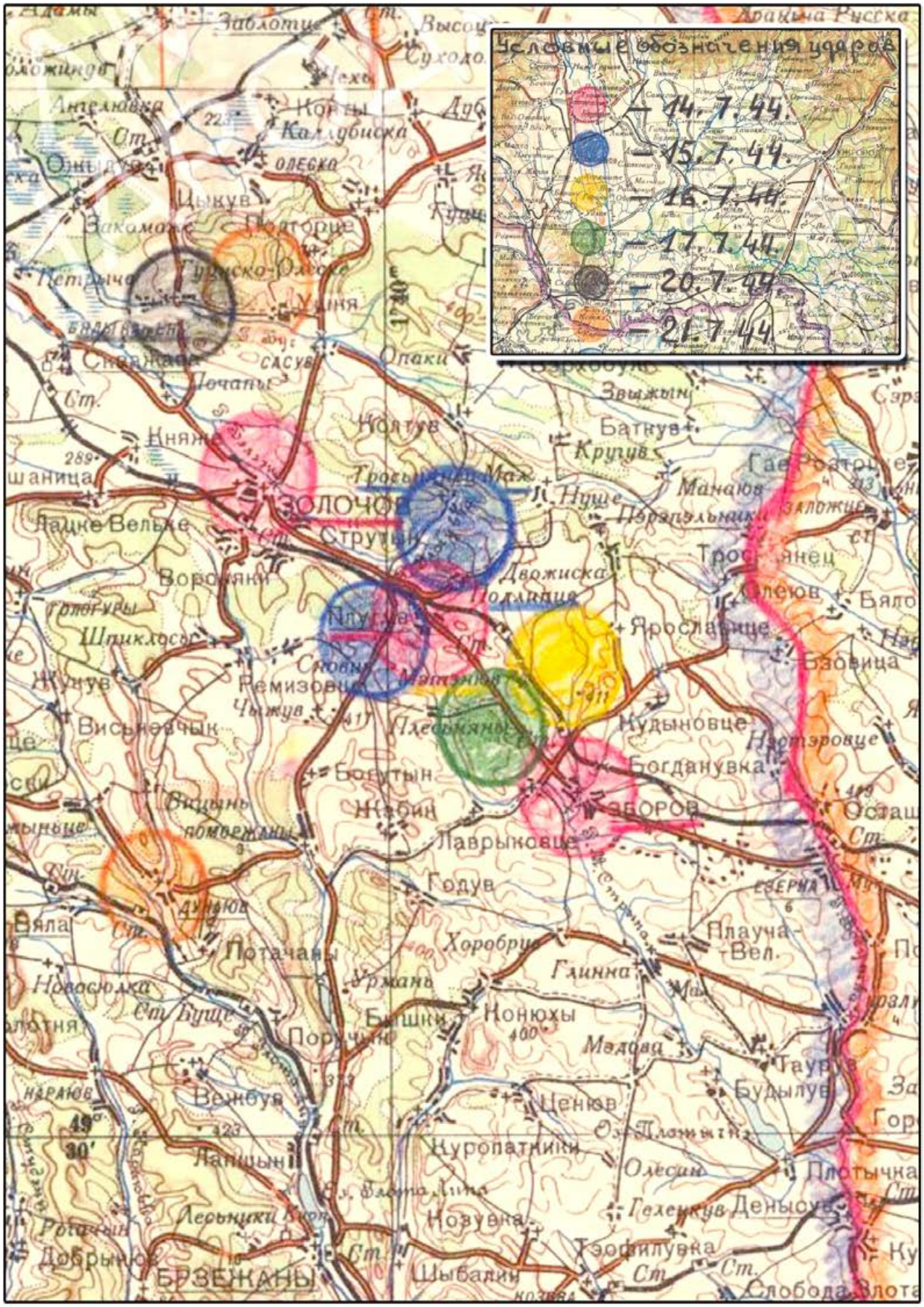

Рис. 2-20-14. **Райони бомбових ударів 219-ї бомбардувальної авіаційної дивізії 4-го бомбардувального авіаційного корпусу 14-21 липня 1944 р.** *[ПН].*

допустили переправи оточених військ противника через р. Зах. Буг в районі Білий Камінь»[1].

Звичайно, такий висновок був великим перебільшенням. Оточеним військам вдалося 20 липня значною частиною своїх сил перебратися на південний берег Західного Бугу, одна втрати від дій авіації справді були значними.

Майор Вольфганг (?), начальник оперативного відділу штабу XIII АК:

«Великих втрат нам завдала російська авіація. Особливо жорстоко нам бомбили 20 і 21 липня в районі Білий Камінь, де скупчилося багато обозів, автоколон і людей. Російські бомбардувальники і штурмовики бомбили протягом дня безперервними хвилями. Знаючи, що російська авіація активно діє на Центральній ділянці фронту і в Білорусі, ми ніколи не могли допустити, що проти нас буде введено в дію таку велику кількість авіації. Бомбили нас безперервно, не даючи можливості підняти голови. Навіть старі офіцери, які брали участь у війні 14-18 рр., були морально подавлені…»[2].

Авіація противника в районі оточеного угрупування противника активності не проявляла.

НА ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОМУ НАПРЯМКУ

13-а Армія виштовхує оточене Бродівського угруповання у смугу відповідальності 60-ї Армія

20 липня 1940 р. 13-а Армія генерал-лейтенанта Пухова заволоділа містом Рава-Руська, а силами 112-ї стрілецької дивізії 27-го стрілецького корпусу і трьома дивізіями 102-го стрілецького корпусу продовжувала наступ на оточене Бродівське угрупування противника, поступово витісняючи його на південь – у смугу відповідальності 60-ї Армії.

З журналу бойових дій 13-ї Армії:

«Оточена в районі Ангелувка – Ожидув – Олесько Бродівське угрупування противника чинило запеклий вогневий опір нашим частинам і контратаками, що все більше посилювалися, в напрямку Кам'янка Струмилова, Білий Камінь, Буськ намагалося прорватися назустріч своїм частинами, що контратакували із зовні»[3].

---

[1] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 31.

[2] Львовская наступательная операция 60 А, л. 33.

[3] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года, л. 51.

Згідно з даними штабу 13-ї Армії, німецькі війська силами до полку піхоти з танками і самохідними гарматами до 6 разів контратакували в північному напрямку в район Соколівки, проводили атаки з Ожидова і Олеська в напрямку Ангелівка і Юськовичі[1].

З журналу бойових дій 102-го стрілецького корпусу 13-ї Армії:

«Противник, прикриваючись мобільними загонами, посиленими мінометами і артилерією, ставить впертий опір на заздалегідь приготованих рубежах, відходить в південно-західному напрямку.

Корпус продовжує наступати і , відбиваючи контратаки п'яної піхоти до батальйону з районів Ожидів, Олесько, оволодів Яблунівка, Буськ, Адами, Пшевлочка, Соколувка і веде бій за Ангелувка, Олесько.

162 дивізія двома полками оволоділа Буськ, одним полком наступає на Гумниська.

172 сд долає сильний вогневий опір противника, відбиваючи контратаки до батальйону піхоти з Ангелувка, оволоділа Соколувка, Грабина, Брахувка, Юшковіце, веде бій за Олесько»[2].

117-а стрілецька дивізія наприкінці дня 19 липня і в ніч на 20 липня 1944 р. оволоділа населеними пунктами Конти, Чишки, Хватів. Вранці 20 липня продовжувала вести бої на північному сході від Олеська, а після обіду була виведена з фронтової лінії. З 17.00 по 22.00 дивізія здійснила марш в район Соколівка - Тур'я, маючи завдання продовжити рух до Рави-Руської.

Кам'янка Струмилова. Завершення 4-денних боїв

У ніч з 19 на 20 липня 1944 р. частина сил Кінно-механізованої групи генерала Баранова (175-а і 162-а танкові бригади, 7-а гв. кавалерійська дивізія) вийшла із боїв в районі Кам'янки Струмилової і здійснювала марш в район Мости Великі, маючи завдання до кінця дня оволодіти Жовквою.

Натомість 20-а мотострілецька і 111-а танкова бригада 25-го танкового корпусу залишалися біля Кам'янки Струмилової і були об'єднані в бойову групу під командуванням командира 20-ї мотострілецької бригади генерал-майора Ільїна. З 23.00 19.7.1944 р. бойова група перейшла у підпорядкування командира 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії генерал-майора Мамсурова. Завдання – «недопустити прориву Бродівського угруповання противника на зах. берег р. Зах. Буг і оволодіти Кам'янкою Струмиловою»[3].

Згідно з даними журналу бойових дій 111-ї танкової бригади, бої

---

[1] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года, л. 53.

[2] Журнал боевых действий 102 ск, л. 83.

[3] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г., л. 410.

за Кам'янку Струмилову точилися протягом ночі і ранку 20 липня 1944 р. Бригада мала завдання до ранку увійти до центру міста.

З журналу бойових дій 111-ї танкової бригади:

«Успішне і вміле виконання цього завдання рядовим, сержантським і офіцерським складом бригади і підхід до міста 20 МСБр поставив пр-ка перед загрозою оточення, до того ж безпосередні дії бригади змусили противника в 3.00 залишити місто.

Частини бригади до 9.00 20.7.44 р. повністю увійшли в місто Кам'янка Струмилова і спільно з 20 МСБр, що підійшла в 10.30 20.7, організували кругову оборону».[1]

На думку штабу 111-ї танкової бригади, взяття Кам'янки Струмилової «мало серйозне значення для всього фронту, тому що цим завершувалося повне оточення Бродівського угруповання і забезпечувалося його знищення, оскільки всі шляхи відходу були відрізані»[2].

Трохи по-іншому події 20 липня в районі Кам'янки Струмилової відображає журнал бойових дій Кінно-механізованої групи генерала Баранова. Згідно з ним, 20-а мотострілецька бригада разом з 111-ю танковою бригадою, ведучи наступальні бої за місто, на світанку 20 липня 1944 р. успіху не досягли. І лише перегрупувавши сили, перейшли в рішучий наступ і «до 20.00 оволоділи Кам'янкою Струмиловою»[3].

Щодо значної часової різниці однієї і тої ж події, то можна зробити припущення, що вона була викликана або ж реальним продовженням 20.07 боїв навколо Кам'янки Струмилової, або ж бажанням штабу КМГ дещо затушувати успіх 20-ї мотострілецької і 111-ї танкової бригад, оскільки основні сили Кінно-механізованої групи протягом трьох діб не могли здобути місто. Навіть пропри те, за його «визволення» ще 18.7.44. був оголошена подяка військам 1-го Українського фронту від Верховного головнокомандуючого маршала Сталіна.

Коли основні сили Кінно-механізованої групи Баранова, незважаючи на наказ про здобуття Жовтки до ранку 20.07, не змогли вчасно виконати і цього завдання, то генерал Баранов отримав директиву за підписами Конєва, Хрущова і Сокольського, в якій нерішучі дії його військ були порівняні із «злочином», А ще йому нагадали про «ганьбу», допущену біля Кам'янки Струмилової, коли «перед ротою противника» стояв весь корпус.

---

[1] Журнал боевых действий 111 тбр, л. 10.

[2] Журнал боевых действий 111 тбр, л. 10.

[3] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г., л. 411.

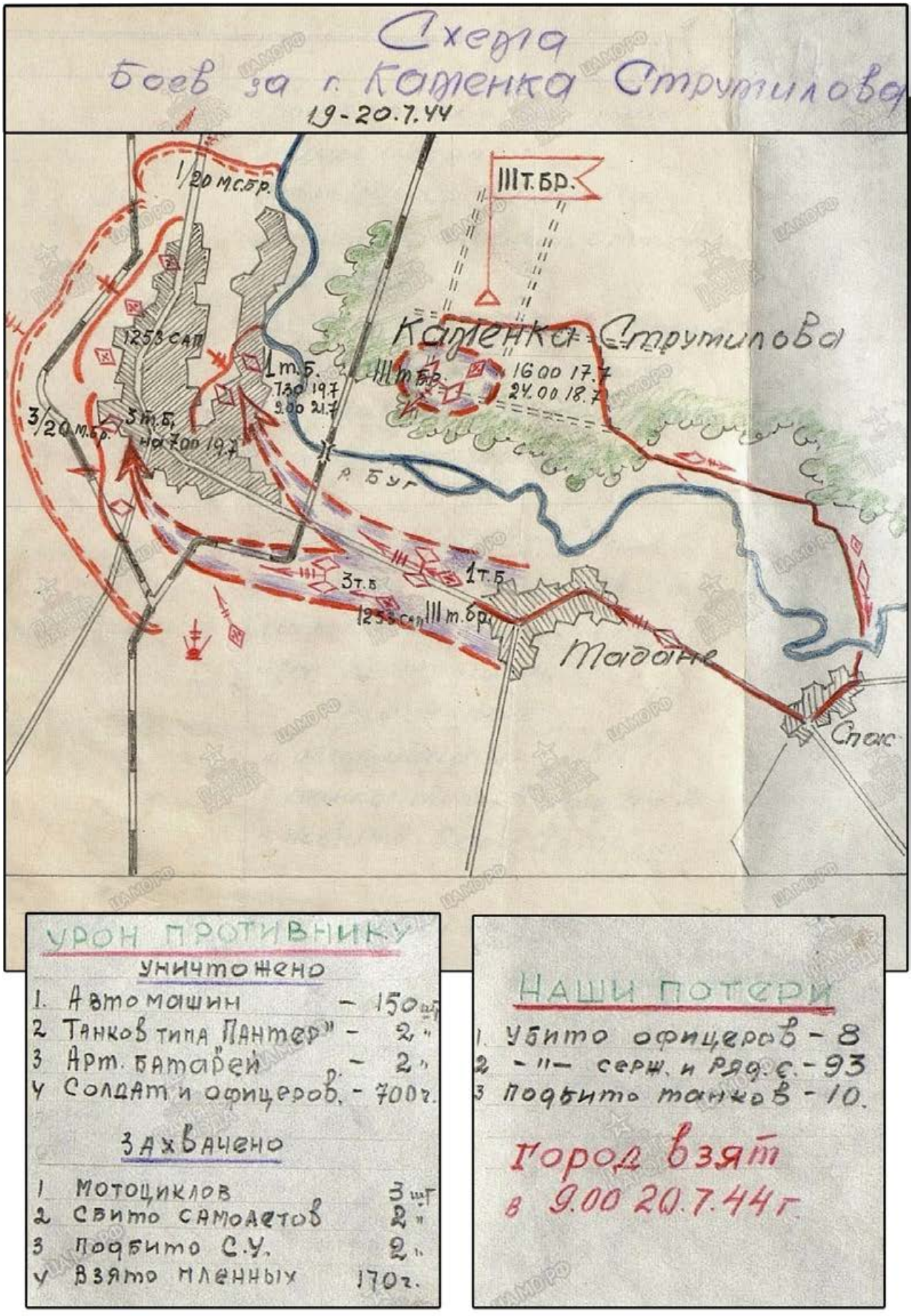

Рис. 2-20-15. **Бойові дії за оволодіння Кам'янкою Струмиловою 111-ї танкової бригади Кінно-механізованої групи генерала Баранова.** *[ПН].*

З директиви Штабу 1-го Українського фронту:

«Тов. Баранову – (відправлено по радіо 19.20)

Топтання групи другу добу перед слабким противником – злочин.

Наказую – обхідним маневром рішуче виконати наказ щодо захоплення Жовкви до кінця 20.7.44….

Попереджаю, не допускайте більше ганьби, коли в Кам'янці стояв перед ротою противника весь корпус»[1].

Спроби прориву через Буг 340-ї піхотної дивізії та окремих підрозділів XIII армійського корпусу

2-а гвардійська кавалерійська дивізія протягом ночі на 20 липня 1944 р. і всього дня продовжувала вести бої в районі лісів на південному сході від Кам'янки Струмилової проти західної частини Бродівського угруповання противника, яке «відчайдушно чинило опір і намагалося прорватися на переправи через річку Зах. Буг в районі Турки - Забродем»[2].

Згідно з даними штабу Кінно-механізованої групи генерала Баранова, противник зосередив на сході від Кам'янки Струмилової частини 340-ї, 361-ї піхотних, 454-ї охоронної дивізії, 90-го моторизованого полку і 120-го розвідувального загону 20-ї моторизованої дивізії загальною чисельністю до 9 тисяч осіб і «вперто намагався прорватися через бойові порядки дивізії і вийти до переправ в районі Турки, Спас для з'єднання зі своїми військами в західному напрямку»[3].

На ділянці 8-го гвардійського кавалерійського полку противник, що прорвався в ліс на заході від Мазарня Гогольова, о 4-й годині ранку 20.07.1944 р. розпочав наступ в напрямках Турки - Тадані і Турки - Спас. Сили противника доходили до 5000 людей.

З журналу бойових дій 2-ї гв. кавалерійської дивізії:

«У перших шеренгах наступаючих колон противника йшли звідні офіцерські підрозділи противника, які мали завдання будь-якою ціною прорвати бойові порядки частин дивізії і прорватися до переправ. Бій в районі лісу, що на північ від Турки, досягнув найбільшої жорстокості. Штаб 8 Гв.КП, зі штабними підрозділами, також взяв участь в контратаці для підтримки 3-го ескадрону. Разом зі

---

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 146.

[2] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г., л. 411.

[3] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г., л. 413.

штабом полку діяв ескадрон ДШК і 2 танки приданої танкової роти. Незважаючи на нищівний вогонь, противний дійшов своєю основною масою до лінії оборони і зав'язався тривалий рукопашний бій. Противник бився з жорстокістю несамовитих, а бійці і офіцери 8 Гв.КП, 3 ескадрону 33 ОД ППО [окремий дивізіон протиповітряної оборони] і танкісти – зі всією силою ненависті до ворога»[1].

Командир 8-го гвардійського кавалерійського полку, прикрившись на сході 4-и ескадроном в районі Соколе, 2-м і 3-м ескадронами атакував противника в північно-західному напрямку на узліссі, що на півночі від Турки. У той час два ескадрони 4-го кавалерійського полку, що наступали в напрямку Мазарня Гогольова, вийшли в тил угрупування противника, що проривався на захід. За даними журналу бойових дій 2-ї кавалерійської дивізії, в результаті запеклого бою і районі лісу Мазарня Гогольова – Турки - Соколе, противник, залишивши більш як 4000 трупів, був відкинутий на схід.

У ніч на 20.7.44 р. і протягом ранку активні бойові дії вів і 7-й кавалерійський полк, який продовжував наступати в напрямку ур. Майдан проти залишків розбитого напередодні угруповання. Противник залишив на полі бою до 2000 трупів. В числі вбитих було більш як 30 офіцерів і 1 генерал – командир 340-ї піхотної дивізії генерал-майор Бойтлер[2].

7-й гвардійський кавалерійський полк взяв у полон 234 солдати і офіцери противника і захопив гармат різного калібру – 156, із них важких – 27, 88 мінометів, понад 500 автомашин і бронетранспортерів, більш як 1000 кінних повозок і понад 1000 коней.

У боях протягом 19-20 липня 1944 р. полк втратив 195 людей.

Згідно з донесеннями червоноармійських штабів, частина Бродівського угруповання, яка намагалася прорватися на захід в районі Кам'янки Струмилової, була частково знищена, початки відкинута на схід до основних сил оточених. Однак певна частина зуміла прорватися в західному напрямку, прорвавши заслони 2-ї кавалерійської дивізії і навіть захопила деякі переправи, зокрема в районі Соколе-Забрід.

Разом з 2-ю кавалерійською дивізією бої в районі Кам'янки Струмилової вела 112-а стрілецька дивізія 27-го стрілецького корпусу, яка мала завдання зосередитися в районі Тадані – Спас - Деревляни, щоб «захопити переправи на р. Західний Буг і заборонити відхід угрупування противника із лісу, що на сході від Кам'янки

[1] Журнал боевых действий 2 гв. кд на 44 год, л. 192.

[2] Журнал боевых действий 2 гв. кд на 44 год, л. 191.

Струмилової»[1]. Як свідчать документи 112-ї дивізії, багато ділянок в районі Західного Бугу, в тому числі і переправ, продовжували перебувати під контролем німецьких військ.

524-й стрілецький полк дивізії здійснив марш за маршрутом Полонична – Незнанів - Ясениця Польська - Ясениця Руська - Тадані, обходячи Кам'янку Струмилової зі сходу. Вже зранку батальйони полку вступили у бій з німецькими бойовими групами, які, прорвавши заслони 2-ї кавалерійської дивізії, переправлялися через річку Західний Буг.

Близько 8.00 переправився на західний берег річки 3-й стрілецький батальйон 524-го стрілецького полку, який одразу зав'язав бій з противником на краю діброви, що на схід від Тадані. 2-й і 3-й стрілецькі батальйони вийшли на східний берег річки Західний Буг і зав'язали бій з угрупуванням противника в районі Турки, що готувалися до переправи[2].

У той час 416-й стрілецький полк 112-ї стрілецької дивізії з боями просувався за маршрутом Чаниж – Грабова – Соколе - Забрід, відтинаючи частину оточеного угруповання від основних сил. У взаємодії з 385-м полком 416-й стрілецький полк вів бої проти гарнізону противника в Грабова, в районі Маращанки і на підході до Соколе.

З журналу бойових дій 112-ї стрілецької дивізії:

«На підході до Соколе противник силою до батальйону піхоти поставив сильний вогневий опір, але ударом зблизька був розбитий і втік»[3].

Зайнявши Соколе, 416-й стрілецький полк у взаємодії з 524-им полком вів бій проти угрупування противника в районі Турки, а ввечері переправився на лівий берег р. Західний Буг.

Записи у журналах бойових дій і звіти штабів 2-ї кавалерійської і 112-ї стрілецької дивізій відзначаються переможними реляціями і висновками, що вони успішно виконали своє бойове завдання і не допустили відходу Бродівського угруповання противника на західний берег р. Західний Буг. Однак як і 2-а кавалерійська, так і 112-а стрілецька дивізії не змогла повністю перекрити шляхи відступу німецьких частин і вони проривалися малими і великими групами в західному напрямку.

---

[1] Журнал боевых действий 112 сд, л. 158.

[2] 85 гвинтівок і 15 ручних кулеметів – дуже мало на 500 вбитих і 450 полонених солдат і офіцерів противника. Очевидно, полку вдалося перехопити частину тиловиків, які навіть не мали озброєння.

[3] Журнал боевых действий 112 сд, л. 159.

Про це свідчить журнал бойових дій 50-го мотоциклетного полк 3-ї гвардійської Танкової Армії, який займав бойові позиції на заході від ділянки Тадані - Спас в районі Честині - Вихопни (північний схід від Жовтанців). Полк прикривав з напрямку Кам'янка Струмилова правий фланг 3-ї гвардійської Танкової Армії і здійснював розвідку в північно-західному, північно-східному і північному напрямках. Розвідники полку виявили рух розрізнених груп, які, після переправи через Західний Буг в району Тадані – Спас, продовжували відходити на захід.

Із звіту про бойові дії 50-го окремого мотоциклетного полку:

«За даними розвідки було встановлено рух розрізнених груп противника чисельністю до 100 і більше люд[ей] в кожній групі, які просувалися лісами з напрямку Тадане - Спас на Жулкев, намагаючись вийти з оточення. Полк розгромив 3 такі групи і взяв багато полонених, з допитів яких встановлено їх приналежність до 340, 327 ПД[1] і 454 ох. дивізій»[2].

Оскільки головним завданням мотоциклетного полку було прикриття правого флангу наступаючої 3-ї гвардійської Танкової Армії, він особливо не переймався групами противника, що відходили в західному напрямку і не загрожували військовим частинам армії. Але вже 22 липня полк отримає завдання зосередитися в районі Малі Передримихи, щоб, зайнявши кругову оборону, «не допустити прориву оточених груп противника з напрямку Тадані - Спас, що намагалися пройти через наші бойові порядки і з'єднатися зі своїми частинами, які обороняли Жулкев»[3].

Таким чином, після відходу німецьких війська з Кам'янки Струмилової 20 липня 1944 р. окремі групи оточеного Бродівського угруповання ще кілька днів пробивалися на лівий берег Західного Бугу в районі Тадані – Спас і відходили в західному напрямку на з'єднання з своїми основними силами.

ПІДСУМКИ ДНЯ

За оцінками військових штабів, командуючих і командирів

Штаб 1-го Українського фронту:

«У районі півд.-зах. Броди частини 13 АК неодноразовими атаками

---

[1] Неточність. Очевидно, 327-й артилерійський полк (АП) 340-ї піхотної дивізії.

[2] Отчет о боевых действиях 50 омцп в составе 3 гв. ТА 1 УкрФ, л. 77.

[3] Отчет о боевых действиях 50 омцп в составе 3 гв. ТА 1 УкрФ, л. 77.

піхоти і танків із районів Сасів – Білий Камінь, безуспішно намагався вирватися із оточення в південно-західному напрямку.

Противник вивів з першої лінії 75 ПД і дивізійну групу 82 ПД з метою перекидання їх на активну ділянку південніше Золочева для виручки оточеного Бродівського угрупування…

У районах на схід від Кам'янки Струмилової і Білий Камінь вели бої по знищенню оточених частин Бродівського угрупування противника»[1].

Штаб 60-ї Армії:

«Війська Армії у важких умовах бездоріжжя, завдяки своєчасно проведеному частковому перегрупуванню, відбили всі спроби противника прорватися із оточення із району Броди на південь, одночасно, звужуючи кільце оточеного угруповання, відбили всі контратаки противника з півдня, який намагався з'єднатися з оточеним угрупованням»[2].

Штаб 4-го гв. танкового корпусу:

«У ніч з 20.7 на 21.7.44 р. противник танками і піхотою, за підтримки артилерії, оволодів Почапи, Хильчице, Княже, Ясиновце, тим самим відрізав діючі частина 3 ТА і 4 ТА від своїх тилів і дав можливість виводити свою техніку і обози на південь»[3].

***

Штаб 1-го Українського фронту, після двох днів перерви, знову повідомив про полонених дивізії «Галичина». Разом з ними є згадка про захоплених в полон солдат і офіцерів деяких дивізій з складу оточеного Бродівського угруповання, а саме 8-ї танкової дивізії, 340-ї і 361-ї піхотних, корпусної групи «С». Загальна кількість полонених становила 2000 людей.

Найбільшу кількість полонених захопили війська 13-ї Армії – 1350 солдат і офіцерів, у т. числі 102-й стрілецький корпус, який трьома дивізіями натискав на XIII армійський корпус з північно-східного, північного і північно-західного напрямку, – 325 осіб. Натомість штаб 60-ї Армії зафіксував 150 полонених. Схоже, що основна частина Бродівського угруповання, що на кінець дня зосередилася в смузі відповідальності 60-ї Армії генерал-полковника Курочкіна, не втрачала надії прорватися з оточення[4].

---

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 135.

[2] Журнал боевых действий 60 А., л. 41.

[3] Журнал боевых действий 4 гв. тк с приложением схемы, л. 10.

[4] Журнал боевых действий войск 1 УкрФ, л. 13; Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года, л. 50, 54; Журнал боевых действий 60 А, л. 41.

Рис. 2-20-16. **Становище Бродівського угруповання німецьких військ на кінець дня 20 липня 1944 р. на карті Генерального штабу Головного командування Сухопутних сил Вермахту і напрямки запланованого прориву з оточення [*Veal St.-A.*].**

Офіційні зведення за 20 липня 1944 р.

З повідомлення «Совинформбюро»:

«Западнее города БРОДЫ наши войска вели бои по уничтожению окружённой группировки противника и, сжимая кольцо окружения, заняли населённые пункты АДАМЫ, СОКОЛОВКУ, КОНТЫ, ЮШКОВИЦЫ, ОЛЕСКО. Наши войска отбили все попытки противника пробиться из окружения и нанесли ему большие потери в живой силе и технике.

За 20 июля наши войска на всех фронтах подбили и уничтожили 95 немецких танков. В воздушных боях и огнём зенитной артиллерии сбито 78 самолётов противника».

З повідомлення Верховного командування Німецьких збройних сил:

«... На Східному фронті наші дивізії ведуть важкі оборонні бої на схід від Лемберга (Львова). Спроби ворога прорвати лінію фронту в напрямку на саме місто відбиті ... ».

Notate bene – замітки на полях

► *Командування 1-го Українського фронту і 60-ї Армії не визнавало значною мірою успішності прориву оточеного XIII армійського корпусу і досягнутого контакт між німецькими північним і південними угрупованнями в районі Львівського шосе, що на заході від Золочева, хоча це підтверджували штаби 4-го танкового і 15-го стрілецького корпусів, 246-ї стрілецької дивізії та деякі інші.*

► *Периметр Бродівського угрупування німецьких військ на кінець дня охоплював повністю або частково населені пункти Гумниська, Ангелівка, Сидори, Юськовичі (Йосипівка), Олесько, Підгірці, Гуцисько Олеське, Побіч, Сасів, Жуличі, Городилів, Хильчиці, Бонишин, Ясенівці, Ляцьке, Княже, Скварява, Белзець (Гончарівка), Петричі, Сторонибаби.*

► *162-а стрілецька дивізія 102-го стрілецького корпусу, наступаючи в напрямку Грабова - Яблунівка - Буськ, відсікла від основного Бродівського угруповання частину німецьких військ в районі лісів, що на південному сході від Кам'янки Струмилової. Вони продовжували робити спроби пробитися в оточення в західному напрямку через річку Західний Буг.*

► *«Совинформбюро» поспішило повідомити про взяття Олеська і Юськович, за які ще тривали бої. Натомість «забуло» згадати про оволодіння Кам'янкою Струмиловою. Напевно тому, щоб двічі не повторюватися. Перша згадка про оволодіння райцентром Кам'янка прозвучала у повідомленні про бойові дії Червоної Армії за 18 липня 1944 р.*

► *Маршал Йосиф Сталін висловив подяку військам 1-го Українського фронту за оволодіння містами Володимир-Волинський і Рава-Руська. Натомість німецьке радіо донесло інформацію про спробу замаху на керівника Третього рейху і Німецьких збройних сил Адольфа Гітлера.*

21 липня 1944 р., п'ятниця

Погода. Хмарність 5-10 балів висотою 400-800 м., у другій половині ночі і вранці ясно. Часом зливи, грози. Видимість 4-10 км, при дощі – 2-4 км. Вітер північно-західний 3-7 м/с. Температура повітря вночі 12-14 º, вдень 20-22º. Ґрунтові дороги важко прохідні для всіх видів транспорту.

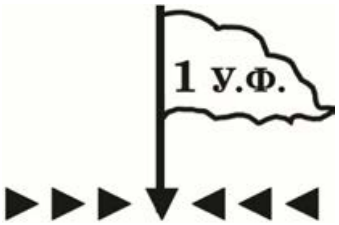

Завдання військ 1-го Українського фронту

✓ 13-й Армії - силами 162-ї і 172 -ї стрілецьких дивізій 102-го стрілецького корпусу, взаємодіючи з правим флангом 60-ї Армії, завершити розгром оточеного Бродівського угруповання. 112-й стрілецькій дивізії 27-го стрілецького корпусу не допустити відходу груп противника через р. Західний Буг на ділянці Кам'янка Струмилова – Деревляни.

✓ 60-й Армії:

а) 15-му і 23-му стрілецьким корпусам о 6.00 перейти в наступ із завданням знищити противника в районі Білий Камінь – Сасів.

б) 28-му стрілецькому корпусу – знищити противника в районі Хильчиці - Почапи – Скварява – Бонишин – Княже – Ясенівці – Ляцьке.

в) 106-му стрілецькому корпусу перейти в наступ і вийти на фронт Кіндратів – Шпиколоси – Ремезівці - Красносільці.

г) 4-му танковому корпусу – знищити угруповання противника, що намагається прорватися з оточення в районі Золочева, і до кінця дня вийти в район Забужжя.

✓ 2-й Повітряній Армії - масованими бомбардувально-штурмовими ударами знищувати війська оточеного Бродівського угрупування противника в районах: Білий Камінь - Ушня - Волуйки - Розваж – Бужок. Не допустити польотів і посадки транспортної авіації противника в районі оточеного угруповання.

ПРОРИВ ПЕРЕДОВИХ ЧАСТИН XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ ЧЕРЕЗ ЛЬВІВСЬКЕ ШОСЕ

У другій половині дня 20 липня 1944 р. командування XIII армійського корпусу прийняло рішення про продовження прориву в ніч на 21 липня.

Цілями прориву для корпусної групи «С» були визначена ділянка Ляцьке – Ясенівці, а для 349-ї піхотної дивізії - Золочів. У наказі йшлося про те, що 8-а танкова дивізія вже вийшла до села Вороняки та протягом ночі підійде до Золочева, а 1-а танкова дивізія до ранку повинна просунутися до села Залісся[1].

На світанку на зустріч Бродівському угрупованню справді вирушила бойова група 1-ї танкової дивізії під командуванням полковника Ноймайстера[2]. Вона дійшла до Жукова і, прорвавши оборону 915-го полку 246-ї дивізії, осідлала дороги Жуків – Шпиколоси - Вороняки і Вишнівчик – Гологори - Майдан Гологірський. В оточення потрапили два батальйони 915-го стрілецького полку – один в районі Кідратова, а на інший – на заході від Залісся. Небезпека оточення нависла і над підрозділами 914-го стрілецького полку, що займали бойові позиції на півдні від Вороняків.

З журналу бойових дій 246-ї стрілецької дивізії:

«Противник розпочав активні дії із Ясенівці – Гологори – Жуків - Ремізівці, оволодів Залісся, Майдан Гологірський, Кіндратів, Шпиколоси, поширюючись групами по 5-10 танків з десантами автоматників в лісовому масиві, що на південному заході від Вороняки, паралізував управління підрозділами 915 СП і діями на півдні від Вороняків у східному напрямку створив небезпеку оточення 914 СП»[3].

Командування XIII армійського корпусу планувало розпочати атаку в південному напрямку вже о 1-й годині ночі. Але відсутність належного зв'язку між окремими частинами і групами не дало можливість оперативно скоординувати загальну підготовку. Атака була перенесена на 4 год. ранку. На той час деякі бойові групи і частини вже пробиватися на південь на свій страх і ризик, без будь-якої команди[4].

---

[1] Jaggi O. Der Ausbruch aus Kesseln, S. 229.
[2] Бухнер А. Восточный фронт, с. 277.
[3] Журнал боевых действий 246 сд, л. 103-104.
[4] Бухнер А. Восточный фронт, с. 276.

Успішний наступ бойових груп в районі Ясенівці

Близько 4.00 ранку пішла на прорив ударна група 217-ї дивізійної групи. Вона напрочуд легко, без бою подолала Львівське шосе в районі села Ясенівці і вийшла на схили Подільської височини..

В яскравих тонах описує прорив бойової групи. сформованої на основі 311-го і 389-го батальйонів 217-ї дивізійної групи, і підполковник О. Яґґі. Він твердить, що бойова група, прориваючись з оточення, завдала «розмашистого удару» по панівних висотах, розміщених на півдні від Ясенівців, але знов ж таки, не зустрівши танків XXXXVIII танкового корпусу, подалася далі на південь шукати з ними зв'язку. Автор висловлює захоплення двома батальйонами. які зуміли першими пробитися з оточення[1].

Однак багато обставин свідчать про те, що дії ударних батальйоні 217-ї дивізійної групи корпусної групи «С» більше схожі на зраду, аніж на героїчні вчинки.

Ударним батальйонам вдалося щасливо обійти село Ясенівці, та ще й східною околицею, тому що червоноармійських частин на той час у селі не було. Ще звечора вони були відкинуті на західну околицю Золочева.

Батальйони 217-ї дивізійної групи мали завдання не лише прорвати оборону в районі Ясенівців і опанувати навколишніми висотами, але й тримати відкритим горловину коридору прориву для виходу з оточення інших частин корпусу[2]. Однак замість того, щоб долучитися до бойової групи 8-ї танкової дивізії, яка відчайдушними зусиллями намагалася розширити горловину прориву, атакуючи противника в районі Вороняки – Золочів, підлеглі генерала Лянґе порушили наказ і самовільно відійшли в район Жукова на зустріч з 1-ю танковою дивізією. Потім довелося виправдовуватися, що вони, мовляв, не зустріла в Заліссі танків 1-ї танкової дивізії і змушені були їх шукати.

Командир корпусної групи «С» генерал Лянге дипломатично затушував цей факт, зауваживши що «кілька підрозділів корпусної групи розпочали прорив передчасно»[3] .

Про зосередження частини танків 8-ї танкової дивізії в районі Ясенівців відзначали у штабі 14-ї гвардійської танкової бригади:

> «Противник, оточений частинами Червоної Армії в районі Бродів, намагався пробитися з оточення і з'єднатися з частинами, що

[1] Jaggi O. Der Ausbruch aus Kesseln, S. 229.
[2] Бухнер А. Восточный фронт, с. 272.
[3] Lange W. The second encirclement at Brody, s.13.

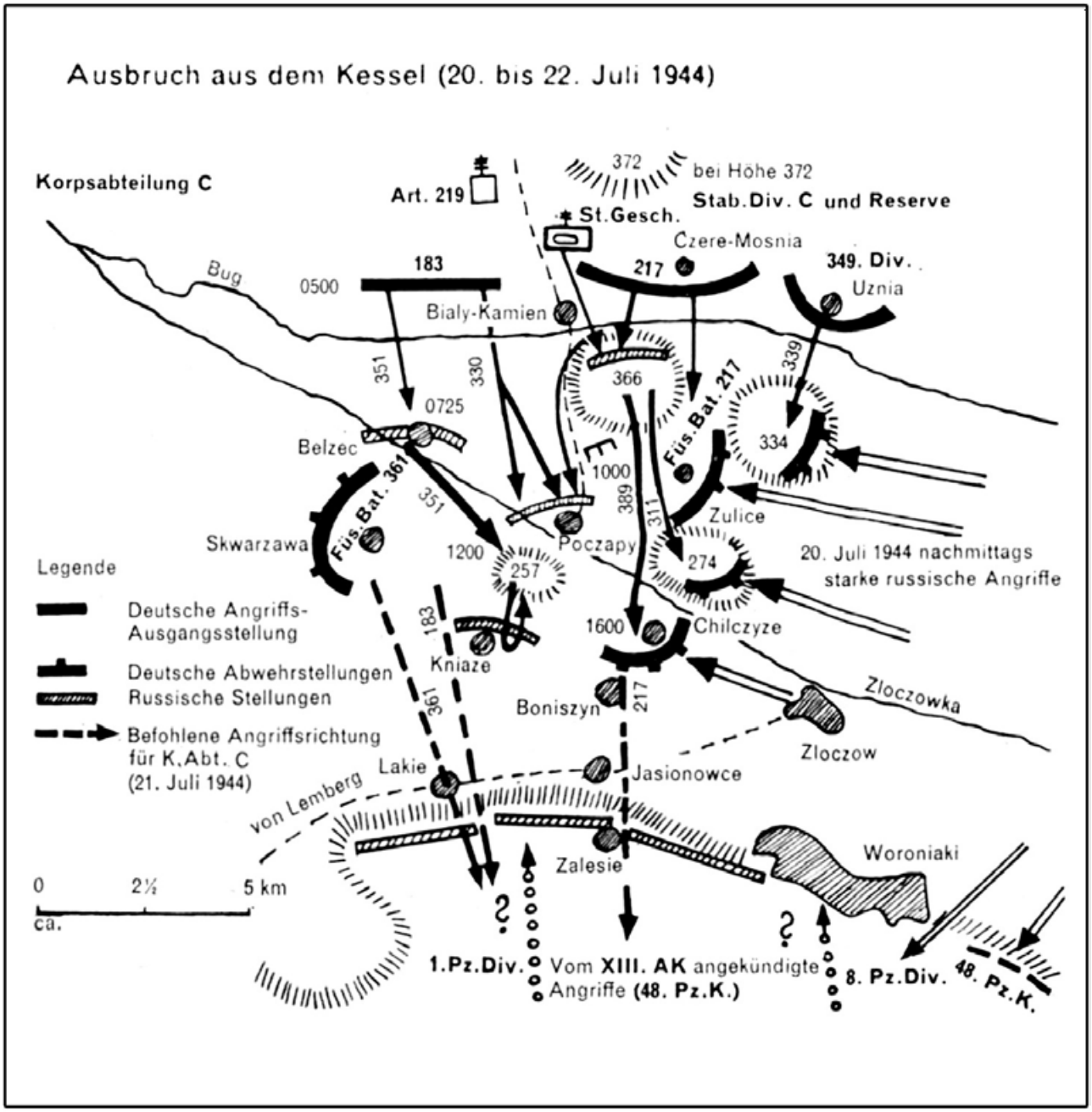

Рис. 2-21-1. **Прорив з оточення XIII армійського корпусу 20-22 липня 1944 р. згідно з версією підполковника О. Яґґі.** *[Jaggi O].*

перебували на південь від Золочева. В районі Ясенівці і Ляцьке йому вдалося частиною сил з'єднатися з частинами, що знаходилися на півдні для прикриття свого відходу. В Бонишин, Княже курсувало до 10 танків, а в лісі, що на півдні і південному сході від Ясинівців, - до 5-7 танків противника, в тому числі 2-3 «Тигри». Його артилерія вела вогонь з Бонишина, Княжого, Ясинівців[1].

Зосередженні німецьких танкових підрозділів в районі Залісся відображено на схемі бойових дій 12-ї і 14-ї гвардійських танкових бригад на 21 липня 1944 р.

Приклад 311-го і 389-го батальйонів 217-ї дивізійної групи, які, заміть розширення і утримання «воріт» для виведення з оточення основних сил XIII армійського корпусу, вирушили в напрямку Жукова, . наслідували й деякі інші підрозділи XIII армійського корпусу, вважаючи що розпочався запланований прорив. Через Львівське шосе в районі Ясенівців рушили і деякі обози.

У журналі бойових дій 4-го танкового корпусу відзначали, що внаслідок прориву німецьких танків і піхоти була створена можливість «виводити свою піхоту і обози на південь»[2].

Боротьба за Княже і в районі села Ляцьке

За оцінками штабу 100-ї танкової бригади, бронетанкові і стрілецькі частини в селі Княже міцно утримували оборону, заблокувавши вихід військ і транспорту противника на шосе Княже – Ляцьке – Гологори, яке, згідно з планами німецького командування, мало стати одним з головних маршрутів відступу Бродівського угруповання. Проте, не досягнувши успіху із здобуттям Княжого, противник протягом ночі з 20 на 21 липня 1944 р. дрібними групами обходив район оборони села і залізничної станції Княже, рухаючись у ліси в напрямку Ясенівці і Ляцьке Мале[3].

На світанку знову розгорнулися бої за Княже.

З журналу бойових дій 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади:

«На світанку 21.7.44 р. противник, згрупувавши свою піхоту, організував запеклу атаку піхотою, кавалерією за підтримки танків. Зав'язався гарячий бій. Ціною великих втрат противнику вдалося добитися деякого успіху – прорвати оборону нашої піхоти і впритул підійти до вогневих позицій 3-го САД…

[1] Боевые действия 14 гв. тбр, л. 117.
[2] Журнал боевых действий 4 гв. тк с приложением схемы, л. 10.
[3] Журнал боевых действий 100 тбр, л. 5.

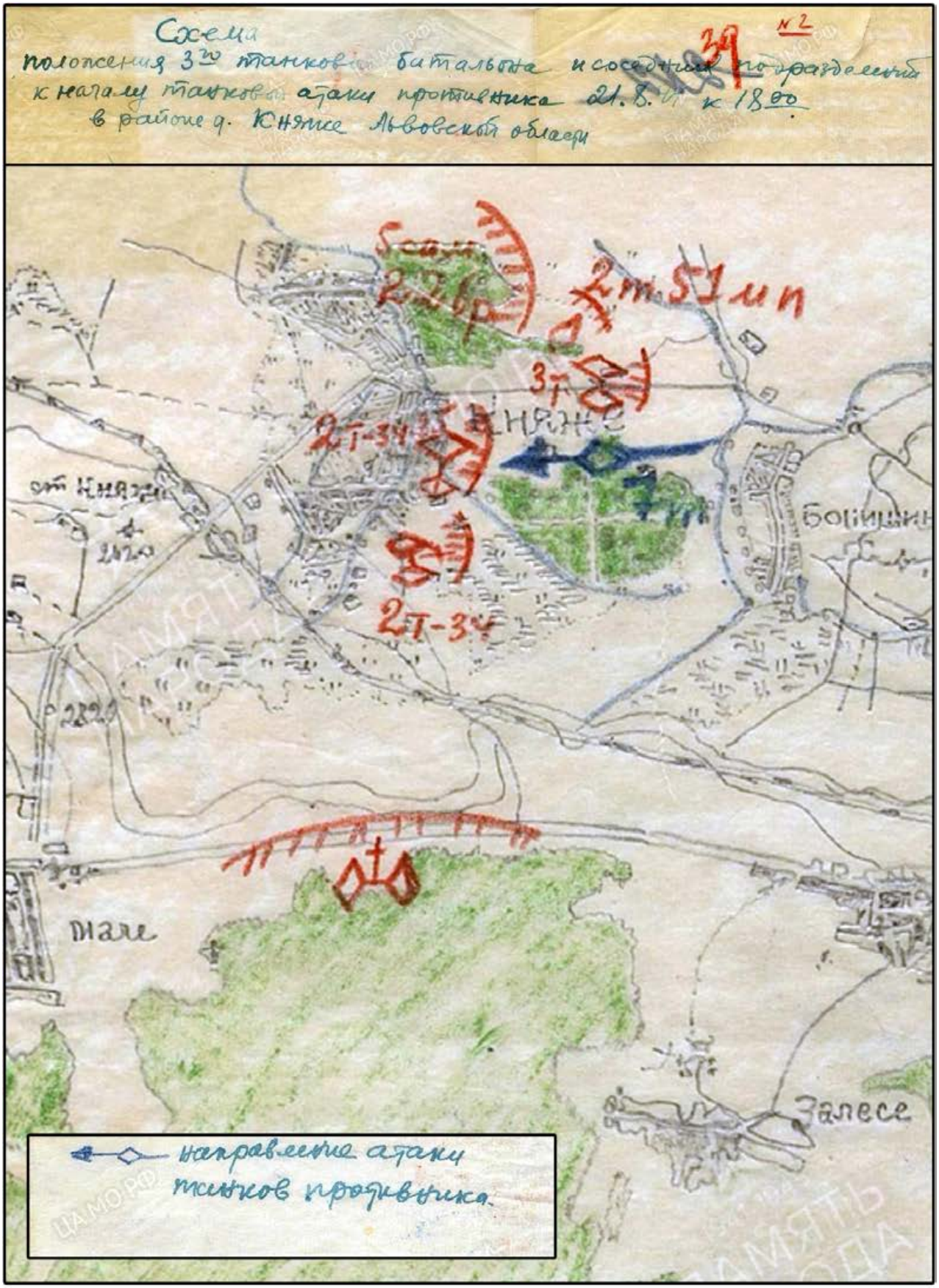

Рис. 2-21-2. **Схема бойових позицій 3-го танкового батальйону 93-ї окремої танкової бригади в районі Княже напередодні танкової атаки близько 18.00 21 липня 1944 р.** *[ПН].*

Піхота увірвалася на вогневі позиції 2-ї батареї. Зав'язався рукопашний бій…»[1].

У штабі 100-ї танкової бригади підтвердили, що о 4.00 противник силою до роти автоматників при підтримці артилерійського вогню із району Почапи просочився в Княже. Під час бою був важко поранений начальник штабу 100-ї бригади гвардії підполковник Смирнов.

Незважаючи на запеклий характер першої ранкової атаки і деякі успіхи атакуючих груп, загального успіху щодо здобуття Княжого досягти не вдалося.

Дмитро Феркуняк, старшина дивізії «Галичина»:

«Напад почався о 3.30 год. 21 липня, як це було наказано, підтримувався одним танком, однією батареєю легкої піхотної артилерії та двома протитанковими знаряддями. Наш штурм у напрямку до с. Княже – Ляцьке було відбито бронетанковими підрозділами противника, підкріпленими піхотними підрозділами, які прибули вночі»[2].

Частина бойових груп перенесли центр ваги своїх зусиль в напрямку на Ясенівців, однак інші підрозділи продовжили боротьбу за оволодіння Княжим.

За даними штабу 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади і 100-ї танкової бригади всі атаки на Княже були відбиті, однак більш ймовірно, що бої за Княже точилися з перемінним успіхом. Як згадував унтершарфюрер СС Василь Сірський, під час ранкової атаки на Княже вдалося захопити східну частину села, а згодом передові частини 183-ї дивізійної групи все ж таки змогли зробити пролом в бойових порядках радянських військ, створивши можливість для часткового виходу військових колон через село Княже[3].

Журнал бойових дій 100-ї танкової бригади зафіксував, що найсильніша атака розпочалася в 15.00. Противник перейшов в атаку на Княже полком піхоти з 5 самохідними установками. Танкісти 93-ї танкової бригади і 51-го окремого мотоциклетного батальйону похитнулися, залишивши вогневі позиції. Завдяки командиру 100-ї бригади танки були повернені на попередні вогневі позиції і становище було відновлено[4].

Танки, кавалерія і піхота противника проривалися в район Ляцького, де займала позиції 4-а батареї 3-го дивізіону 22-ї самохідно-артилерійської бригади. Батарея знищила кілька танків і підпалила

---

[1] Отчет о боевых действиях 22 сабр 4 ТА, л. 108.

[2] Феркуняк Д. Уривки з щоденника, с. 92.

[3] Melnyk J.-M. The History of the Galician Division of the Waffen SS.; Бухнер А. Восточный фронт, с. 288.

[4] Журнал боевых действий 100 тбр, л. 5.

колону автомашин, що рухалася із Княжого. Врешті-решт, німецькі бойові групи потіснили червоноармійські частини в районі Ляцького Малого і через цей населений пункт колони XIII армійського корпусу певний час відходили в напрямку Гологір. Це підтверджували і в штабі 14-ї гвардійської танкової бригади, зазначивши, що колони противника вийшли через залізничну станцію «Княже» на шосе Княже – Ляцьке – Гологори і відходили в південному напрямку.

З журналу бойових дій 14-ї гвардійської танкової бригади:

«Покинувши матеріальну частину, противник з автомашинами і возами подався через зал. ст. [залізничну станцію Княже] і по шосе для виходу в ліс для з'єднання зі своїми частинами»[1].

Щоб зупинити транспортні колони в районі сіл Ясенівці - Ляцьке, 14-а гвардійська танкова бригада одержала завдання оволодіти цими населеними пунктами.

Таким чином, можна вважати підтвердженою тезу Алекса Бухнера, що 21 липня 1944 р. бойовим групам XIII армійського корпусу вдалося на певний час зробити пролом в радянських бойових порядках в районі Княже - Ляцьке і створити можливість для виводу своїх частин в напрямку Майдану Гологірського і на Гологір[2].

Прорив з оточення передових частин дивізії «Галичина»

Якщо підрозділи 217-ї дивізійної групи майже без бою перейшли через Львівське шосе в районі Ясенівців, вийшовши на схили Подільської височини, то наступним частинам XIII армійського корпусу пощастило значно менше. Противник відкрив по Ясенівцях і його околицях шалений артилерійсько-мінометний і кулеметний вогонь, організував кілька атак з метою здобути цей населений пункт і перекрити шляхи відходу з оточення Бродівського угруповання.

У першій половині дня 21 липня 1944 р. бої за Ясенівці тривали з перемінним успіхом і село неодноразово переходило із рук в руки.

Мабуть, вперше червоноармійські частини оволоділи Ясенівцями близько 6-ї години ранку, коли ударні батальйони 217-ї дивізійної групи вже знялися з бойових позицій в районі Ясенівці – Залісся і вирушили в напрямку до Жукова. Залишені заслони в районі Ясенівців виявилися слабкими і не змогли витримати ударів стрілецьких підрозділів 107-ї стрілецької дивізії, які підтримувала вогнем і бронею

[1] Копия журнала боевых действий 14 гв. тбр, л. 32.
[2] Бухнер А. Восточный фронт, с. 277.

14-ї танкова бригади. Шлях виходу з оточення в цьому районі виявився перекритим.

Саме в той час до Ясенівців підійшла бойова група, сформована з представників різних підрозділів дивізії «Галичина», але переважно - 1-го батальйону 29-го піхотного полку[1]. Вона нараховувала близько 1000 осіб під командуванням поручників Чучкевича, Феркуняка, Каратницького і майора Ціґлера.

Першу атаку, що розпочалася о 3.30, бойова група провела з району Бонишина в напрямку Княжого. Однак прорватися через Княже не вдалося. Група вирішила пробиватися через Ясенівці.

Дмитро Феркуняк, учасник прориву:

«Хор. Чучкевич… рушає з своїм відділом до наступу на залізничний шлях (насип височиною коло 3—4 м.). Бравурним наступом здобуває згаданий шлях і переходить на поле між залізницею і головним гостинцем. В той час я із своїм відділом видираюся з торфовища, займаю становища на насипі залізничного шляху і відкриваю вогонь із усіх дев'яти скорострілів на село Ясенівці. Під охороною вогню скорострілів мого відділу хор. Каратницький переходить на правім крилі залізничний шлях, вривається до села Ясенівці з західнього боку, підпалює стодолу і під прикриттям диму присувається до села та скорострільним вогнем завдає нищівного удару ворожим частинам, що займають село»[2].

За словами Д. Феркуняка, близько 7-ої години ранку перстень оточення в районі Ясенівців був знову розірваний , і знесилені, але живі вояки опинилися в лісі за селом Ясенівці в районі висоти 412.0. Із приблизно 1000 людей бойової групи, очолюваної переважно українськими офіцерами, прорвалося більш як сімсот вояків[3].

Услід за бойовою групою дивізії «Галичина», яка прочистила шлях через Ясенівці на Залісся і Майдан Гологірський, вирушили велика військова колона з Бонишина. Перейшовши Львівське шосе, вона несподівано зіткнулася з 1-м батальйоном 472-го стрілецького полку 100-ї дивізії, який мав завдання пересуватися за маршрутом Золочів – Залісся – Зашків і в районі Залісся несподівано зіткнувся з частинами Бродівського угруповання.

З журналу бойових дій 472-го стрілецького полку:

«Противник силою до 3-х тисяч людей піхоти за підтримки 4-х танків, 5-ти бронетранспортерів щільною неорганізованою колоною з криком «Ура» рушив із Бонишина в напрямку залізн. мосту, що півночі

[1] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция», с. 211.
[2] Феркуняк Д. Уривки з щоденника, с. 93.
[3] Феркуняк Д. Уривки з щоденника, с. 95.

від Ясиновце, на правий фланг 1-го стр. б-ну. Командир батальйону ст. л-нт Пишенов, використовуючи зручний момент вирішив перейти до кругової оборони. Пр-к групами по 300-400 люд. з різних боків неодноразово намагався контратакувати бойові порядки, маючи мету вийти на Залісся і оволодіти дорогою Ясенівці – Майдан Гологірський, тим самим дати повну можливість виходу оточеного угруповання до основних сил пр-ка»[1].

Згідно із записами журналу бойових дій 472-го стрілецького полку, стрілецькому батальйону вдалося відбити кілька контратак. Однак під натиском переважаючих сил стрілецький батальйон змушений був відійти із Залісся.

Вже близько до 8 г. ранку стрілецький батальйон займав позиції у лісі, що 1 км на сході від села Залісся, а згодом відступив на західні околиці Золочева.

У бойовому донесенні від 21.07.44 р. (станом на 15.00) командування полку доповідало, що особовий склад 1-го стрілецького батальйону зосередився і зайняв оборону у новому районі, «самоокопується, приводить до порядку матеріальну частину[2]».

Згідно із записами в журналі бойових дій полку, 1-й стрілецький батальйон завдав значних втрат противнику: вбито – до 300 люд., підбито 2 танки і 2 бронетранспортери і до 50 возів з військовим майном[3]. Однак значно критичніше оцінити результати бою в районі Залісся в штабі 100-ї дивізії, зазначивши, що було знищено до 180 солдат і офіцерів, а також чимало військового спорядження і озброєння[4].

1-му стрілецькому батальйону 472-го стрілецького полку 100-ї дивізії не вдалося встановити контакт з 2-м стрілецьким батальйоном 915-го полку 246-ї дивізії, який, з гідно з донесеннями, разом зі артилерійськими частинами і штабними підрозділами полку вів бойові дії неподалік Залісся - у лісі, що на північному заході від дороги Залісся – Майдан Гологірський.

В оточення також потрапив і 1-й стрілецький батальйон 915-го сп, який зайняв кругову оборону на півночі від Кіндратова. Обидва батальйони відчували брак боєприпасів і командування полку наказало витрачати боєприпаси «тільки для відбиття контратак противника»[5].

---

[1] Журнал боевых действий 472 сп, л. 76.
[2] Боевое донесение штаба 472 сп. № 184 , 21.07.1944 г., л. 321-об.
[3] Журнал боевых действий 472 сп, л. 77.
[4] Журнал боевых донесений 100 сд, л. 61.
[5] Боевое распоряжение штаба 915 сп. № 188, 21.07.1944 г., л. 137.

Невдалі атаки в напрямку міста Золочів

Уранці 21 липня 1944 р. бойові групи XIII армійського корпусу здійснювали неодноразові атаки на Золочів, намагаючись, згідно з планом, захопити місто і забезпечити вигідні комунікації для виведення транспортних колон і тилових частин в напрямку Хильчиці – Золочів – Вороняки.

У штабі 28-го стрілецького корпусу наміри противника оцінювали у скромніших масштабах. На їхню думку, організовуючи контраатаки, противник за будь-яку ціну намагався втримати частину дороги Золочів – Львів на ділянці Ясенівці – Ляцьке Мале і оборонний рубіж Ясинівці - Хильчиці[1], а атаки на Золочів мали відволікаючий характер.

Згідно з даними розвідки 302-ї стрілецької дивізії, в районі Ясенівці - Хильчиці вели бої підрозділи 14-ї піхотної дивізії СС «Галичина» і 183-ї піхотної дивізії (дивізійної групи) корпусної групи «С». Їх підтримувала артилерійським вогнем 105 мм батареї, розміщені північніше від с. Почапи, на околицях Княжого і Вороняків. Артилерія вела методичний вогонь по Золочеву і по бойових порядках червоноармійських військ[2].

З журналу бойових дій 237-ї танкової бригади:

«Противник зранку 21.07. до дивізії піхоти за підтримки танків і артилерії із Хильчиці двічі переходив в наступ в напрямку півн. зах. окраїни Золочів із завданням оволодіти Золочів.

Авіація противника групами 6-8 літаків методично бомбила наш передній край, півн. зах. окр.. Золочева і Золочів.

Бригада, виконуючи наказ командира 31 ТК, міцно утримувала район оборони півн. зах. окр. Золочів. двічі відбивала контратаки противника»[3].

Близько 10-ї години дня противник у складі 11 танків і до полку піхоти, за підтримки артилерії та авіації, провів із Хильчиць чергову атаку на Золочів, намагаючись здобути місто[4].

Зі звіту про бойові дії 12-ї гвардійської танкової бригади:

«…Бої відбувалися в надзвичайно важкій формі. Противник - 454 ПД, СС Галицька дивізія, 8 танкова дивізія - 6 разів переходив в контратаку піхотою і танками, кидаючи до 18 танків Т-4 і Т-5 і до 2 полків піхоти, ведучи при цьому ураганний артилерійський вогонь і бомблячи бойові порядки бригади[5].

---

[1] Журнал боевых действий 28 ск, с. 18.
[2] Разведывательная сводка штаба артиллерии 302 сд. № 208, 21.07.1944 г., л. 216.
[3] Оперативная сводка штаба 237 тбр. № 161, 21.07.1944 г., л. 29.
[4] Журнал боевых действий 4 гв. тк с приложением схемы, л. 10.
[5] Отчет действий 12 гв. тбр по уничтожения Бродской окруженной группировки

Близько 12-ї години дня на допомогу червоноармійським частинам, що обороняли Золочів, підійшла 37-а легка артилерійська бригада, яка двома полками зайняла бойові позиції на північно-західній околиці міста, а одним – на північно-східній. Бригада вступила у бій з метою відбиття контратак, що продовжувалися в напрямку Золочева.

З журналу бойових дій 37-ї легкої самохідно-артилерійської бригади:

«Противник, перебуваючи в оточенні в районі Сасов, намагаючись з'єднатися з південним угрупованням, організовує контратаки танками і піхотою, оволодіває с. Хильчице, Бонишин і впритул підходить до західної окраїни Золочів.

Полки вели вогонь по контратакуючих танках і піхоті противника, по виявленим вогневим точках»[1].

Атаки на Золочів здійснювалися як зі сторони Хильчиць і Ясенівців, так і з напрямку Вороняки. Їх підтримували бойовими діями авіація противника, яка літаками ФВ-190 проводила систематичні обстріли і бомбардування ближніх тилів і переднього краю червоноармійських частин. З 10.00 було зареєстровано близько 20 літако-вильотів по місту Золочів і до 30 літако-вильотів по передньому краю червоноармійських військ[2].

Під час боїв в районі Вороняків 2-й стрілецький батальйон 472-го полку 100-ї стрілецької дивізії захопив полоненого, за національністю німця, який належав до 28-го моторизованого полку 8-ї танкової дивізії. Полонений розповів, що в районі Вороняків зосереджено 30 танків, з них 6 - «Тигрів». 28-й моторизований полк має великі втрати, вбитий, зокрема, командир полку[3].

Про запеклість боїв і перемінність успіхів в районі Золочева свідчив висновок начальника артилерії 302-ї стрілецької дивізії підполковника Бейгеля:

«Противник протидіє просуванню наших військ, намагаючись завдати нам поразки»[4].

противника, л. 1.

[1] Журнал боевых действий 37 лабр, л. 37-об.

[2] Разведывательная сводка штаба артиллерии 302 сд. № 208, 21.07.1944 г., л. 216.

[3] Боевое донесение штаба 472 сп. № 147, 22.07.1944 г.

[4] Разведывательная сводка штаба артиллерии 302 сд. № 208, 21.07.1944 г., л. 216.

СПРОБА ПЕРЕХОДУ 60-ї АРМІЇ ВІД ОБОРОНИ ДО АКТИВНИХ НАСТУПАЛЬНИХ ДІЙ

Розгортання наступу червоноармійських частин з району Золочева

Якщо в першій половині дня військові частини та з'єднання 60-ї Армії вели в районі Золочева здебільшого оборонні бої і намагалися недопустити розширення коридору німецького прориву за рахунок Золочева, то близько до обіду, коли частина Бродівського угруповання відійшла на південь і дещо послабився тиск на флангах, вони перейшли до активних наступальних дій.

На північній, північно-західній і західній околицях Золочева займали позиції 302-а, 107-а і частково 322-а стрілецькі дивізії 28-го стрілецького корпусу,. Їм було поставлене завдання

Їм було поставлене завдання до кінця дня завершити знищення частини Бродівського угруповання противника, що прорвалося у район Золочів – Хильчиці – Почапи - Белзець – Скварява – Княже – Ляцьке – Ясенівці.

З журналу бойових дій 28-го стрілецького корпусу:

«О 13.30 21.7.44 р. корпус, після кількох вогневих налетів, частинами 302 і 107 сд розпочав наступ…

Противник, намагаючись втримати дорогу Злочув – Львів і обороняючи рубіж Хильчице – Княже – Ясеновце, чинив запеклий опір нашим частинам, в основному засобами піхотної зброї»[1].

Дії піхоти 28-го стрілецького корпусу активно підтримували своїм вогнем «Катюші», або, за німецькою солдатською термінологією, «Сталінські орга́ни». Тут діяли - 83, 91, 98, 312-й гвардійські мінометні полки..

312-й гвардійський мінометний полк, що входив до складу 4-ї Танкової Армії, мав завдання зосередитися в районі населеного пункту Руждули, що неподалік Якторова. Однак ділянка Львівського шосе на заході від Золочева виявилася перекритою противником, який, незважаючи на сильний артилерійський, мінометний і кулеметний вогонь, продовжував виводи свої частини на південь. Полк змушений був вогнем пробивати собі дорогу, підтримуючи бойові дії батальйонів 28-го стрілецького корпусу.

З журналу бойових дій 312-го гвардійського мінометного полку:

«Полк, не маючи можливості рухатися далі за наміченим

[1] Журнал боевых действий 28 ск, с. 18.

маршрутом. розпочав просування з боями, підтримуючи своїм вогнем дії частин 28 СК. Полк здійснив два п'ятиустановочних залпи, один батарейний, два триустановочних і один двоустановочних залпи по контратакуючи піхоті противника і її скупченнях в районах Почапи, Княже, Ясиновце, Залісє. Огонь вів 3-й дивізіон»[1].

Відзначаючи ефективність вогню важких гвардійських мінометів, начальник штабу артилерії 28-го стрілецького корпусу майор Піскунов зазначав:

«3-й гв. дивізіон підтримував дії 28 ск щодо знищення оточеного противника в районі м. Золочів. Дивізіон своїми потужними гвардійськими мінометами завдав великих втрат противнику в живій силі і техніці. В результаті здійснених залпів дивізіон знищив до 1000 солдат і офіцерів противника, зірвав три контратаки противника, підбито і спалено до 40 автомашин з різним вантажем, підбито близько 80 возів, подавлено вогонь трьох мінометних батарей»[2].

За оцінка штабу 83-го гвардійського мінометного полку, в район Почапи – Княже прорвалося близько 8 тисяч людей оточеного Бродівського угруповання, які 21 липня 1944 року намагалися прорватися далі на південь через Львівське шосе[3].

Намагання 14-ї гвардійської танкової бригади заблокувати Львівське шосе на ділянці Ясенівці - Ляцьке

Незважаючи на потужний артилерійсько-мінометний і рушнично-кулеметний обстріл Львівського шосе на ділянці Ясенівці – Ляцьке, німецькі частини продовжували відходили у південному напрямку[4].
14-й гвардійській танковій бригаді було поставлене завдання оволодіти населеними пунктами Ясенівці, Ляцьке і заблокувати вихід противника на Подільську височину.

3-й танковий батальйон 14-ї бригади в складі 10 танків Т-34 здійснив спробу захопити Ясенівці ще вранці 21 липня 1944 р., однак успіху не досягнув через сильний вогонь танків противника. Під час підготовки до наступної атаки 3-й танковий батальйон був посилений трьома танками ІС-122 зі складу 29-го важкого танкового полку. і близько 14.30 зумів оволодіти Ясенівцями[5].

---

[1] Журнал боевых действий 312 гв. минп, л. 4.
[2] Отзыв 3 д-ну 312 гв. минп, № 636, 29.07.1944 г., л. 140.
[3] Журнал боевых действий 83 гв. минп, л. 20.
[4] Боевые действия 14 гв. тбр, л. 117.
[5] Копия журнала боевых действий 14 гв. тбр, л. 32.

Після цього атаку в напрямку Ляцького розпочав 1-й танковий батальйон 14-ї бригади..

Зі звіту про бойові дії 14-ї гвардійської танкової бригади:

« Командир батальйону вирішив: прикрившись зліва танком «ІС», а з права СУ-85, уздовж залізниці пробитися в Ляцьке Мале. О 12.00[1] 1 ТБ поставлене завдання виконав і оволодів Ляцьке Велике та Ляцьке Мале і з'єднався з танковим батальйоном 61 ТБр. Таким чином шляхи відходу противника були повністю відрізані і утримувалися 1 і 3 ТБ без піхоти»[2].

У селі Ляцьке Мале танкова бригада намагалася зупинити колони відступаючих солдатів, що рухалися по шосе від села Княже, через залізничну станцію Княже до Ляцького, а далі в напрямку на Гологори.

З журналу бойових дій 14-ї гвардійської танкової бригади:

«Покинувши матеріальну частину, противник з автомашинами і возами подався через з. ст. [залізничну станцію Княже] і по шосе для виходу в ліс для з'єднання зі своїми частинами. Танкісти 1 і 3 ТБ з двома ротами МБА впритул розстрілювали противника, що відходив, розстрілювали його і давили гусеницями»[3].

У районах Ясенівці і Ляцьке Мале 14-а танкова бригада організувала заслони фронтом на північ і південь. На якийсь часм вдалося перекрити шляхи відходу противника через ці населені пункти. Однак окремі групи XIII армійського корпусу здійснював спроби прориватися пішим порядком між селами Ясенівці і Ляцьке. Командування бригади вирішило ввести у бій танки 3-го танкового батальйону, що певний час перебував у резерві.

Коли танкісти запримітили велику групу ворожих солдатів, що пішим порядком відходити житнім полем між Ясенівцями і Ляцьким Малим, командир бригади наказав виділити взвод танків і роту автоматників Вони розсіяли групу, перекресливши сподівання на близький вихід з оточення.

---

[1] У штабних документах натрапляємо на різні години взяття Ясенівців і Ляцького Малого 14-ю гвардійською танкового бригадою. У звіті про бойові дії бригади за липень 1944 р. – це, відповідно, 9.00 і 12.00 , у журналі бойових дій бригади – 14.30 і 16.00, а в журналі бойових дій 4-го танкового корпусу – 15.40 і 18.00. Хроніка і логіка подій 21 липня 1944 року підказують, що найреальнішими є цифри, відображені у журналі бойових дій 14-ї Гв.ТБр, тобто 14.30 і 16.00.

[2] Боевые действия 14 гв. тбр, л. 117.

[3] Копия журнала боевых действий 14 гв. тбр, л. 32.

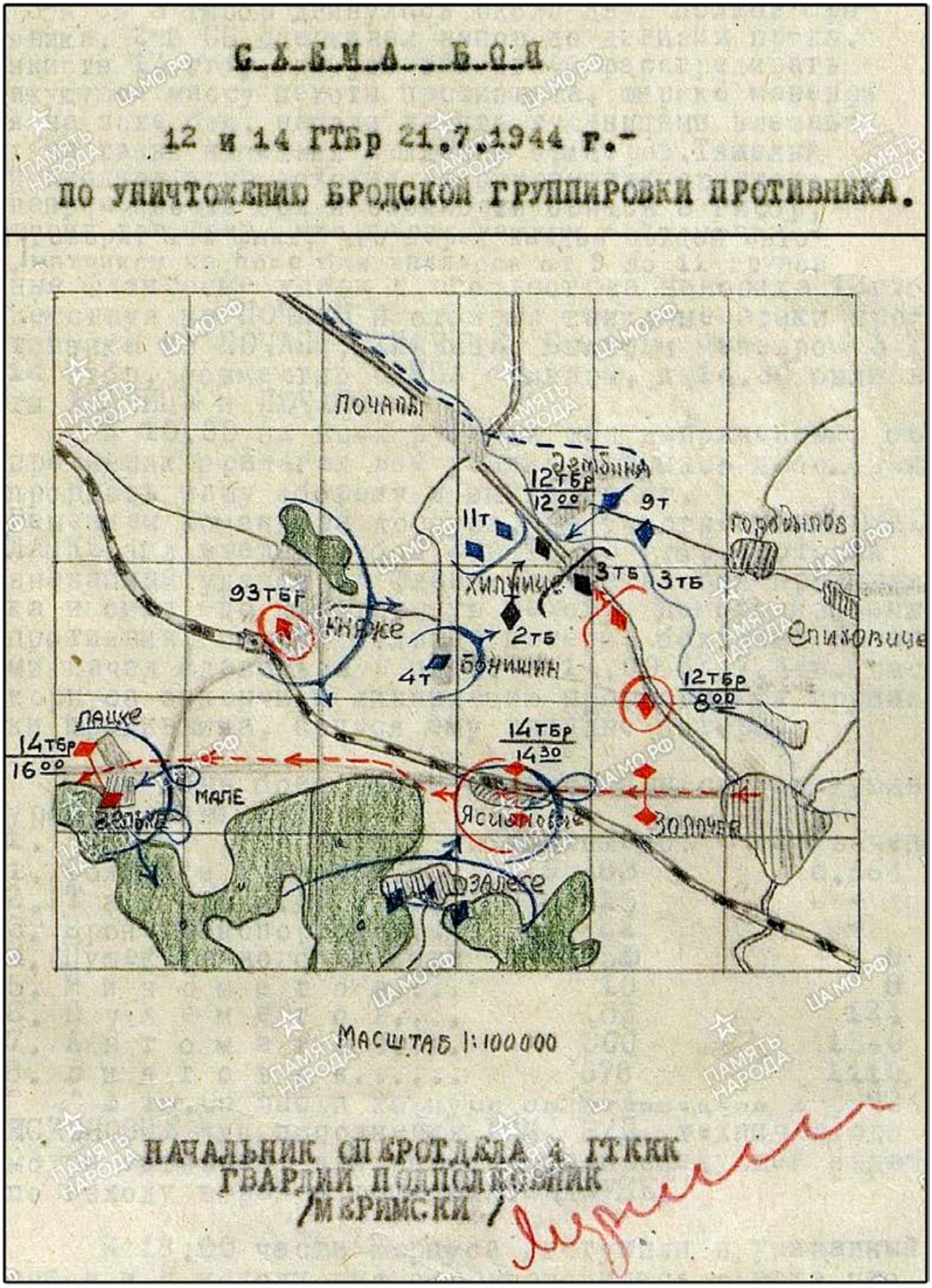

Рис. 2-21-3. **Бойові дії 12-ї і 14-ї гвардійських танкових бригад 4-го гвардійського танкового корпусу 21 липня 1944 р.**
[ПН].

Танкова атака на Хильчиці

Інший удар з району Золочева завдавала 12-а гвардійська танкова бригада 4-го гвардійського танкового корпусу.

Бригада отримала наказ спільно з стрілецькими частинами оволодіти Хильчицями, Почапами і Бельзцем і, організувавши заслони, забезпечити вихід частин корпусу на Красне[1].

Відбивши кілька запеклих контратак німецьких бойових груп, що намагалися пробитися до Золочева, бригада перейшла в атаку в напрямку Хильчиць.

> **З журналу бойових дій 4-го гв. танкового корпусу:**
> «Після важкого безперервного бою 12 гтбр… о 16.00 увірвалася на плечах противника у Хильчице»[2].

У боях за Хильциці 12-а гвардійська бригада взаємодіяла з батальйонами 827-го полку 302-ї стрілецької дивізії. На думку штабу 4-го танкового корпусу, дії піхоти були дуже нерішучими, артилерійський вогонь - недостатньо організованим і противник зумів організувати сильну контратаку.

> **Зі звіту про бойові дії 4-го гв. танкового корпусу:**
> «О 18.00 противник кинув із Почапи на Хильчице 11 танків, одночасно із Денбина висунув 9 танків і до 2-х тисяч чоловік піхоти. Виконуючи наказ – не здавати рубіж до останнього, танки бригади вели важкий нерівний бій. Таким чином спроби 12 гвтбр прорватися на Почапи протягом 21.7 успіху не мали…»[3].

Коли червоноармійська піхота, не витримавши контрудару німецьких частин, відкотилася назад, в оточенні опинилася танкова рота старшого лейтенанта Червоного. У нерівному протистоянні загинув командир роти.

Також не досягнув успіху 2-й танковий батальйон 12-ї танкової бригади, який мав наказ атакувати Хильчиці одним танковим взводом в обхід з півдня, а однією танковою ротою спільно з ротою МБА і батареєю артилерійського дивізіону розвивати наступ на Почапи. Танкові підрозділи були контратаковані із району Бонишина і зайняли оборону на східній і південно-східній окраїні Хильчиць, де майже до кінця дня вони вели вогонь з місця[4].

---

[1] Отчет действий 12 гв. тбр по уничтожения Бродской окруженной группировки противника, л. 1.
[2] Журнал боевых действий 4 гв. тк с приложением схемы, л. 10.
[3] Журнал боевых действий 4 гв. тк с приложением схемы, л. 20.
[4] Отчет действий 12 гв. тбр по уничтожения Бродской окруженной группировки противника, л. 2.

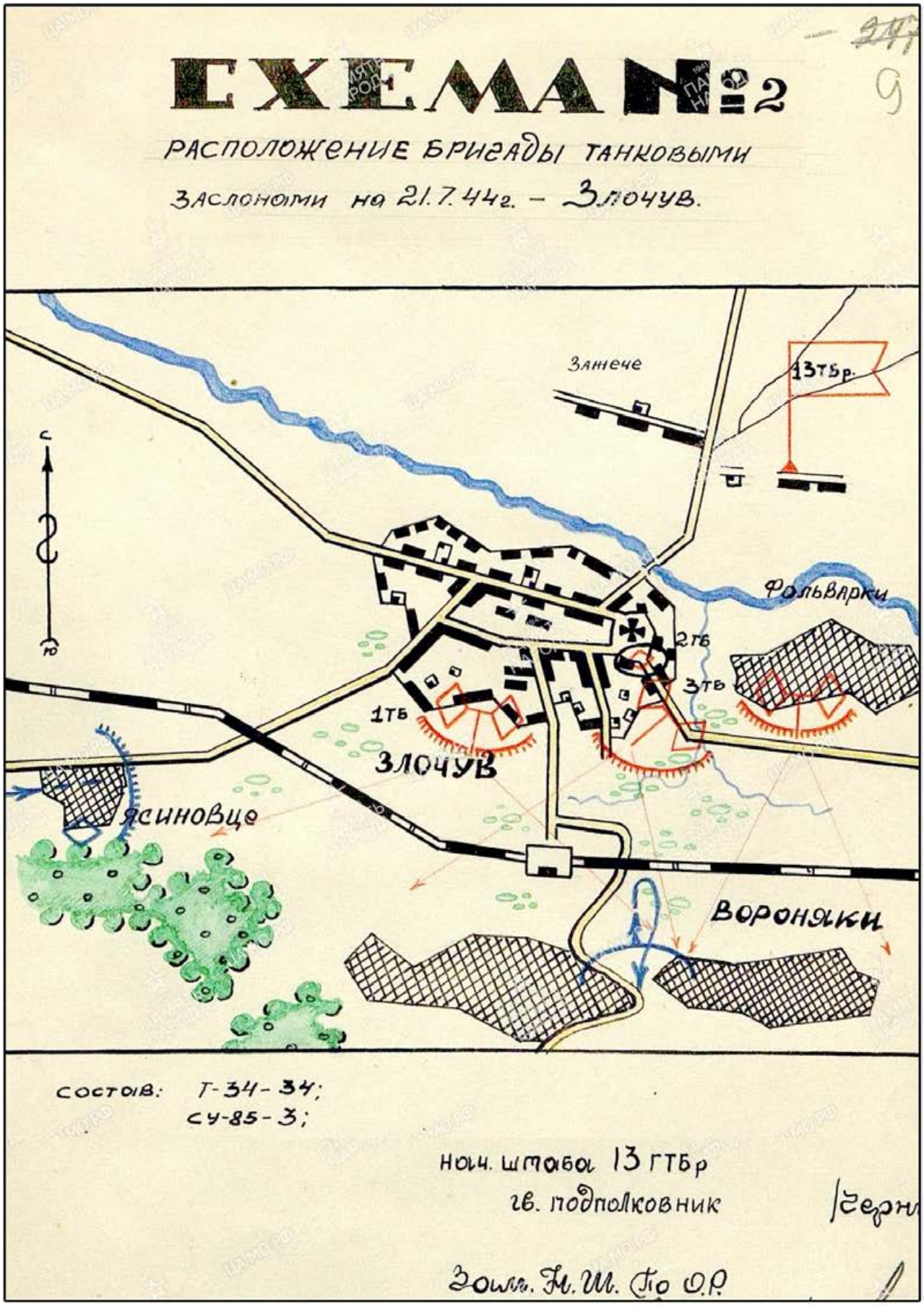

Рис. 2-21-4. **Заслони в районі Золочева 13-ї гвардійської танкової бригади 4-го гвардійського танкового корпусу 21 липня 1944 р.** *[ПН].*

Під час боїв в районі Хильчиць 12-а гвардійська танкова бригада протягом 21.07.1944 р. втратила 5 танків, у тому числі 2 танки спаленими і 3 танки підбитими. За даними штабу бригади втрати противника у бронетехніці склали 2 танки – один Т-4 і один Т-5. Взято в полон до 20 чоловік.

Незадовільну оцінку дій піхоти під час боїв в районі Хильчиць частково висловили і в штабі 823-го стрілецького полку 302-ї стрілецької дивізії, який наступав у другому ешелоні, а згодом був відправлений рятувати критичну ситуацію. Як засвідчено в журнал бойових дій полку, «завдяки безпечності передових підрозділів, пр-ку вдалося організувати контратаку й увірватися в Хильчице»[1].

Дещо інший погляд на ситуацію в районі Хильчиць мали у штабі 825-го стрілецького полку 302-ї стрілецької дивізії. Там вважали причинами німецьких успіхів районі Хильчиць доброю організацією бойових дій і чіткою системою артилерійсько-мінометного вогню, що координувалися з панівної висоти 257.0, розташованої на півдні від с. Почапи.

З журналу бойових дій 825-го стрілецького полку:

«Пр-к, маючи достатню кількість вогневих засобів, добре організував систему вогню, забезпечив міцний вогневий зв'язок між окремими вогневими точками і опорними пунктами. Перебуваючи в оточенні, пр-к удосконалював свої позиції, здійснював активні дії з відбиття наступу нашої піхоти, не допускаючи вклинення в глибину оборони, маючи надію зберегти свої сили і з'єднатися зі своїми частинами в півд.-західному напрямку. Кількісний склад німецьких частин, що оборонялися, відповідав неповним штатам, маючи в ротах до 80 чол. з підтримкою артилерії і мінометів і до 3-4 танків. Частини були забезпечені достатньою кількістю боєприпасів. Всі плани німецького командування зводилися до того, щоб вийти з оточення. Володіючи командними висотами 257,0 і далі по східних схилах, що протягаються на півд. захід, пр-к добре проглядав місцевість, що лежала попереду»[2].

Відновлення контролю німецьких військ за ділянкою Львівського шосе в районі Ясенівців

У другій половині дня 21 липня 1944 р. 107-а стрілецька дивізії 28-го стрілецького корпусу близько розвивала наступ в напрямку Ясенівці – Бонишин – Княже. Бойові дії стрілецьких частин

[1] Журнал боевыхдействий 823 сп, л. 96.
[2] Журнал боевых действий 825 сп, л. 104.

підтримували 350-й винищувально-протитанковий артилерійський полк, 3-й дивізіон 83-го гвардійського мінометного полку, танкові підрозділи 4-го гвардійського танкового корпусу.

Згідно із записами журналу бойових дій, до 15.00 516-й стрілецький полк дивізії з боями зайняв Хильчиці, 522-й полк – Бонишин, а 504-й стрілецький полк – Ясенівці[1].

516-й полк одержавши нове завдання -разом з 522-м стрілецьким полком оволодіти селом Княже. Однак атака стрілецьких батальйонів була зупинена сильний автоматичним вогнем і червоноармійці, не змігши закріпитися на досягнутих рубежах, почали відступати. 522-й стрілецьких полк залишив Бонишин і разом з частинами 516-го стрілецького полку відійшов на західні схили безіменної висоти, що сході від Бонишина.

Не досягнув успіху і 504-й стрілецький полк 107-ї дивізії, який після оволодівши Ясенівцями продовжував наступ в напрямку Ляцьке. Близько 16 год. полк, ведучи важкі бої і зазнаючи великих втрат, був зупинений контратаками піхоти противника на рубежі 1 км, що на заході від Ясенівців.

Стрілецькі частини частково сідлали Львівське шосе на ділянці Ясенівці – Ляцьке. Однак бойові групи XIII армійського корпусу завдали чергового удару з району Княжого, вийшовши на Львівське шосе в районі позначки 296, що за 1,5 км від Ляцького Малого. Далі групи повернули на схід і, рухаючись вздовж шосе по північних схилах Подільської височини, атакували Ясенівці.

Із бойового донесення № 10 штабу 522-го стрілецького полку:

«Противник силою до полку піхоти за підтримки трьох танків типу «Тигр» і одного легкого танка о 15.45 контратакував бойові порядки полку в напрямку Княже – Ясиновци; вийшовши на рубіж відм. 296, по північних та північно-західним схилах панівної висоти 400 завдав удару в напрямку Ясиновци з метою прориву в напрямку села Залісє, що ним і було зроблено до 17.30. У 18.00 противник повністю витіснив із Ясиновци наші війська»[2].

З метою відновлення втрачених позиції 522-й полк перейшов у контратаку, однак успіху не досягнув. Стрілецькі батальйони разом з танковими підрозділами відійшли на західну околицю Золочева, зайнявши оборону і намагаючись не допустити проникнення противника у саме місто.

Таким чином, бойові групи оточеного Бродівського угруповання, оволодівши Ясенівцями і Заліссям, повернули собі контроль над

[1] Журнал боевых действий 107 сд, л. 53.
[2] Боевое донесение штаба 522 сп. № 10, 21.07.1944 г., л. 15.

ділянкою Львівського шосе в районі Ляцьке – Ясенівці і відновили прохід для виходу оточених частин в південному напрямку.

Згідно з даними штабів військових частин і з'єднань 60-ї Армії, в районі Хильчиці - Ясенівці згадується участь різних частин і з'єднань XIII армійського корпусу – 183-ї дивізійної групи корпусної групи «С», 349-ї піхотної дивізії, 454-ї охоронної дивізії, 8-ї танкової дивізії, однак найчастіше – 14-ї пд СС «Галичина».

З доповіді про бойові дії артилерії 28-го стрілецького полку:

«Перед фронтом корпусу оборонялися сильно потріпані частини 14 ПД СС «Галичина», 183 ПД і окремі підрозділи 357 ПД, які мали завдання прориватися через Золочів до своїх частин, що проривалися з південного заходу на з'єднання з угрупованням, оточеним на південному заході від Бродів»[1].

Зі звіту про бойові дії 4-го гвардійського танкового корпусу:

«…21.7 12 ГТБр, спільно з 302 сд, розпочала наступ на Хильчице – Почапи. Бій проходив в надзвичайно важкій формі. Противник силами 454 пд, 14 пд СС «Галичина» і танками 8 тд шість разів переходив контратаку, кидаючи до 18-20 танків і до 2-х полків піхоти одночасно, прикриваючи свої контрудари щільним артилерійським вогнем»[2].

З розвідувального зведення № 208 штабу артилерії 302-ї стрілецької дивізії:

«Противник частинами 14 ПД СС «Галичина» і 183 ПД займає рубіж: західніше Хильчице - сх. схили вис. 247.0 - шосе на Львів 1 км зах. Золочів»[3].

Подібні звіти подавали військові штабі частин і з'єднань, що займали позиції в районі Вільшаниця – Княже - Скваряви.

З бойового донесення штабу 322-ї стрілецької дивізії:

«Оточене угруповання противника в районі Броди намагається вийти з оточення через Белзець, Почапи, Ясиновце і далі на південь до своїх військ. В цьому районі відмічені частини противника: 14-а Галицька дивізія, 183 пд і 375 ох. полк 454-ї охоронної дивізії»[4].

У штабі 1-го Українського фронту вважали, що противник 21 липня 1944 р. «частинами 13 АК продовжував безуспішні спроби

---

[1] Доклад о деятельности артиллерии 28 ск в период боев по окружению и уничтожению группировки противника в районе Золочев-Львов, л. 3.

[2] Отчет о боевых действиях 4 гв. тк, л.19.

[3] Разведывательная сводка штаба артиллерии 302 сд. № 208, 21.07.1944 г., л. 216.

[4] Боевое донесение штаба 322 сд. 21.07.1944 г., л. 32.

прорватися з оточення в південному напрямку…»[1]. Натомість штаб 60-ї армії змушений був визнати, що німецьким військам вдалося не тільки створити коридор для виведення своїх військ, але й вони намагалися «розширити коридор для виводу оточених частин»[2].

ЗВУЖЕННЯ ПЕРИМЕТРУ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК

Відхід підрозділів дивізії «Галичина» з Олеська і Підгірців

У ніч на 21 липня 30-й полк дивізії Галичина залишив західну околицю Підгірців. На допомогу відступаючим частинам прибув один танк «Тигр» і командир полку віддав наказ негайно відступати глухою лісовою дорогою в південному напрямку. Обози з пораненими й амуніцією вирушили під охороною 1-го куреня, а 2-й курінь разом з танком прикривали фланги і тил[3].

Для прикриття відходу з району Підгірців залишилося декілька ар'єргардних груп, які вранці організували заслони як в самому місті, так і в його околицях. Вони провели кілька демонстративних контратак.

З журналу бойових дій 65-ї мотострілецької бригади:

«Вранці 21.07. 44 р. (о 5.00, 6.00 і 8.00) противник тричі атакував м. Підгорце на ділянці оборони 3-го МСБ, всі атаки противника були відбиті, після чого противник розпочав загальний відступ»[4].

Штаб 23-го стрілецького корпусу зафіксував взяття Підгірців.

З журналу бойових дій 23-го стрілецького корпусу:

«68 Гв.СД – зранку 21.7.44 р., перейшовши в наступ, зламавши затятий опір пр-ка в м. Підгорце, обходом 200 Гв.СП з півночі й заходу, а 202 СП - з південного заходу, оволоділа м. Підгорце»[5].

На той час основні частини 30-го полку успішно відірвалися від червоноармійських підрозділів, переправилися через Західний Буг в районі між Черемошнею і Ушнею і опинилися в лісовому масиві, що

---

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 147.
[2] Журнал боевых действий 60 А, л. 42.
[3] Сумароків П. В оточенні під Бродами.
[4] Отчет о боевых действиях 65 мсбр, л. 146.
[5] Журнал боевых действий 23 ск, л. 109-зв.

на північному сході від с. Жуличі – в районі гори Висока (вис. 360.0) і Сторожиха.

П. Сумароків, командир 6-ї сотні 30-го полку дивізії «Галичина»:

«На світанку полк затримався в одній лісовій долині на відпочинок; долина ця захищала нас від ворожого літунства, що стежило за лісовими дорогами і часто обсипало гранатами. Командир полку дав наказ для 2-го куреня зайняти й обсадити висоту, що панувала над цим тереном і негайно зайняти оборонну лінію. Тут можна було сподіватися ворога на кожному кроці, бо ми уже дісталися дуже близько до головного тракту доріг – Підгірці - Сасів - Золочів, по яких проходили сильні з'єднання ворожих військ, що замкнули в кільце німецькі дивізії і нашу дивізію… Коли ми вже дісталися на саму гору, ворог несподівано обсипав нас сильним огнем з гранатометів. Одно стрільно упало тут же при мені, і повітрям від розриву ударило мене об дерево так, що я стратив притомність. Від болю в плечах я опритомнів і зауважив, як вояки сердечно і спішно поралися при моїй рані в плечах і обв'язували її. В цю хвилю розривається нова серія гранат і два стрільців падає забитими, а одного ранило в голову. Мене ж поранило знову в ліву ногу, вище коліна…

Ворог, видно, сподівався нашого приходу на ту гору, а тому і зробив на нас засідку, але наші неустрашимі сотенні лави, не чекаючи на команду, самі одразу переходять у бій і гонять ворога від наших становищ. Далеко чути було по лісі невмируще "Слава", з яким я і покинув ту гору…»[1].

Гора Висока (Висока ґура, вис. 360,0), яка мала важливе значення для контролю за долинами в районі Сасова, Ушні і Жулич. За цю панівну висоту відбувалися постійна боротьба протягом всього часу, коли німецькі частини XIII армійського корпусу і дивізії «Галичина» проривалися з оточення в напрямку Подільської височини. Та особливо посилилася боротьба після здобуття червоноармійськими частинами на світанку 21.07.44 містечка Сасова.

У журналі бойових дій 60-ї Армії зафіксовано, що «в 7.00 15 СК своїми частинами, відбивши контратаку з висоти 360,0 (Висока ґура) на Жулице, оволодів останньою»[2]. Та, схоже, що не надовго і під ударами підрозділів 30-го піхотного полку дивізії «Галичина» червоноармійські частини змушені були відійти на попередні становища.

Бої в районі гори Високої 15-й стрілецький корпус провадив силами 1128-го стрілецького полку 336-ї стрілецької дивізії і 908-го

[1] Сумароків П. В оточенні під Бродами.
[2] Журнал боевых действий 60 А, л. 42.

стрілецького полку 246-ї стрілецької дивізії. Схоже, що гора Висока була взята лише на кінець дня, коли червоноармійські частини вийшли в район урочища Липина, хутора Булки і східних схилів висоти 336.0 (гора Жулицька)[1]. Одна це могло бути лише обхідним маневром. Адже бої в цьому районі тривали і наступного дня.

Під час бою за гору Високу був також поранений командир 2-го куреня 30-го полку «Галичини» майора Веттенмаєр. Разом з Павлом Сумароковим його відвезли легкою танкеткою до села Почапи.

Майже одночасно з 30-м полком відступав з району Підгірці-Олесько 29-й полк, маршрут якого відображений на картосхемі *(рис. 2-22-2)*. Про взяття Олеська також зустрічаються суперечливі повідомлення.

Згідно з даними штабу 242-ї танкової бригади 31-го танкового корпусу, на світанку 21 липня 1944 р. була відновлена атака на Олесько і після запеклого бою до 7.00 частини танкової бригади і 65-ї мотострілецької бригади оволоділи містом Олесько.

З журналу бойових дій 242-ї танкової бригади:

«Після запеклого бою до 7.00 частинами бригади зайнятий Олесько – значний опорний пункт німців, який прикривав розчленування оточеного німецького угруповання західніше від Броди. В результаті дій бригади оточене німецьке угруповання було розчленоване на дві частини: північну, що складалася з 2-х піхотних дивізій, і південну, що складалася із 3-х дивізій – однієї танкової і двох піхотних.

Бригада, продовжуючи переслідувати противника, що відходив, оволоділа Юшковице, Ожидув, Ангелувка і по шосе на Буськ і Красне зосередилася до 16.00 у лісі, що на північному заході від Русилув»[2].

Певний сумнів викликає висновок штабу 242-ї танкової бригади, що в результаті дій танкістів і захоплення Олеська «оточене німецьке угруповання було розчленоване на дві частини: північну, що складалася з 2-х піхотних дивізій, і південну, що складалася із 3-х дивізій – однієї танкової і двох піхотних».

Як свідчать журнали бойових дій і донесення військових штабів, на ранок 21-го липня 1944 р. основна частина XIII армійського корпусу вже відійшла в напрямку Білий Камінь – Почапи. Однак, очевидно, на півночі від Олеська справді могли опинитися окремі підрозділи XIII армійського корпусу. Не випадково бої в районі Олеська тривали не тільки протягом 21 липня 1944 р., але вранці 22 липня 1944 року.

---

[1] Выписка из журнала боевых действий 15 ск, л. 46-об.

[2] Журнал боевых действий 242 тбр, л. 36.

Згідно з інформацією штабу 23-го стрілецького корпусу, 68-а гв. стрілецька дивізія силами 200 гвардійського стрілецького полку 21 липня 1944 року лише близько 20.00 вийшла на східну окраїну Олеська і продовжувала вести бій[1]. А вранці 22 липня, перейшовши в наступ, «очистила від противника Волуйки і Олесько»[2].

Про запеклий опір противника в лісисто-гористому районі, що розкинувся на півдні від Олеська, свідчить рішення штабу 172-ї стрілецької дивізії 102-го стрілецького корпусу 13-ї Армії про відправлення 338-го стрілецького полку на допомогу своїм сусідам з 68-ї гвардійської дивізії. Після оволодіння Волуйками полк одержав наказ виступити до Гутиська Олеського, щоб не допустити можливого прориву груп противника з району Підгірці – Циків в південному напрямку. Близько 24-ї години 21.07.1944 р. 338-й стрілецький полку прибув до Гутиська Олеського і зайняв оборону на західній і північно-західній окраїнах населеного пункту[3].

Завершення 6-денних боїв за Сасів

Після невдалої спроби оволодіти з ходу містечком Сасів, 359-а стрілецька дивізія здійснила певне перегрупування сил і ув'язала свої дії з іншими частинами, що готувалися до вирішального наступу.

За свідченнями штабу 91-ї окремої танкової бригади, противник, в районі Сасова був притиснений з північного сходу 99-ю стрілецькою дивізією, зі сходу - 359-ю дивізією, а з півдня – 1128-им полком 336-ї стрілецької дивізії і частинами 91-ї окремої танкової бригади. Під натиском переважаючих сил у ніч з 20 на 21 липня він почав відведення основних сил через Ушню на Білий Камінь, а в Сасові залишив прикриття силою до батальйону піхоти і 6 танків[4].

Підполковник Ховрін, начальник штабу 359-ї стрілецької дивізії:

«21 июля в 3.00 по г. Сасов был дан сосредоточенный огонь всей артиллерией дивизии и приданной ей на усиление После 30-минутной артподготовки пехота броском захватила дома на окраинах города. Первый батальон, наступающий слева, вскоре захватил южную часть города, забросал гранатами здание почты, овладел ею и продолжал наступать к центру города. Здесь он в упорном бою занял две церкви, уничтожив при этом до роты противника. В результате немцы отошли в северную часть города, где к этому времени выдвинулись два других

[1] Боевое донесение штаба 23 ск. № 361/ОП, 21.07.1944 г., л. 162.
[2] Журнал боевых действий 23 ск, л. 110.
[3] Журнал боевых действий 388 сп 172 сд, л. 44.
[4] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 48.

батальона полка**.** Встреченные здесь огнем, немцы бежали на запад»[1].

91-а окрема танкова бригада на 21 липня 1944 р. мала подвійне завдання – частиною сил, у взаємодії з 359-ю стрілецькою дивізією, атакувати противника і оволодіти Сасовом, а іншою частиною сил, що залишалися на північно-західному узліссі урочища Городилівський ліс, у взаємодії з 908-м стрілецьким полком 246-ї стрілецької дивізії відбивати атаки противника з напрямку Жуличі.

Згідно з даними журналу бойових дій, після короткого артилерійського нальоту в 6.00 в атаку на Сасів з півдня розпочав 3-й танковий батальйон у складі 9 бойових машин.

З журналу бойових дій 91-ї окремої танкової бригади:

«Противник силою до батальйону піхоти і 6 танків, підтримуваний інтенсивним артмінвогнем, особливо важкої артилерії і мінометів, після годинного бою розпочав відхід в північно-західному напрямку.

Танки бригади, у взаємодії з частинами 359 сд, переслідуючи відступаючого противника, до 7 години ранку оволоділи центрального частиною міста, а до 8.00 21.7.44 р. повністю очистили місто»[2].

Згідно даними штабу 359-ї дивізії, 1198-й полк вже о 5-й годині ранку штурмом оволодів м. Сасів[3]. Однак більш ймовірно, що стрілецькі батальйони не змогли повністю подолати опір суперника і в бій вступили танки 91-ї бригади.

У журналі бойових дій 23-го стрілецького корпусу зазначено, що Сасів був звільнений від противника о 12 годині. Після цього 1198-й полк 359-її дивізії був відведений у другий ешелон.

З журналу бойових дій 23-го стрілецького корпусу:

«359 СД – зранку 21.7.44 р., продовжуючи наступати, долаючи запеклий опір противника, відбивши ряд контратак силою від роти до батальйону піхоти із напрямку Сасов – в 12.00 оволоділа Сасов»[4].

У боях в районі Сасова брали участь підрозділи 31-го піхотного полку дивізії «Галичина». Їхні бойові дії одержали високу оцінку навіть у скупого на похвалу для українських дивізійників Бегляра Наврузова, який змушений був визнати: «31-й полк СС отдельными группами стойко оборонял Сасов»[5].

---

[1] Ховрин Г.С. Священная память Урала.
[2] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 59-60.
[3] Журнал боевых действий 359 сд, л. 35.
[4] Журнал боевых действий 23 ск, л. 110.
[5] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция», с. 210.

У результаті бойових дій 68-ї, 99-ї і 359-ї стрілецьких дивізій, підтриманих 31-им танковим корпусом і 91-ю окремою танковою бригадою, 23-й стрілецький корпус до полудня 21 липня 1944 р. повністю оволодів рубежем Сасів – Підгірці – Хватів і продовжив наступ в західному напрямку.

З журналу бойових дій 23-го стрілецького корпусу:

«23 СК, у взаємодії з 31 ТК, вранці 21.7.44 р. відновив наступ, зломав опір противника на рубежі – м. Подгорце, зах. частина Гуциско Олеське – Грабова – Сасов, долаючи запеклий опір пр-ка, відбиваючи неодноразові контратаки, оволодів м. Подгорце, Хватов, Гуцисько Олеське, Сасов»[1].

Таким чином, 21 липня 1944 р. 23-й стрілецький корпус виконав бойове завдання, що було поставлене на 14 липня 1944 р. - перший день наступальної Львівської операції[2]. Щоправда, у зв'язку з сильним опором противника, і насамперед введеної у бої дивізії «Галичина», йому довелося затратити для цього 7 діб.

Бойові дії 359-ї стрілецької дивізії у межиріччі Золочівки і Західного Бугу

Як свідчить карта рішення командира 359-ї стрілецької дивізії полковника Косолапова, після взяття Сасова дивізія отримала завдання знищити противника в межиріччі Золочівки та Західного Бугу і до 21.00 вийти на рубіж Скнилів – Красне – Утішків. 1194-й стрілецький полк дивізії мав наступати в напрямку Жуличі – Білий Камінь, 1196-й полк - в напрямку Городилів – Хильчиці – Почапи, а 1198-й полк, який після взяття Сасова був відведений у другий ешелон, одержав наказ рухатися за передовими батальйонами із готовністю підтримати дії обох полків[3].

Близько 12-ї години 1194-й стрілецький полк перейшов у наступ. Згідно із записами журналу бойових дій до 14.30 полк повністю оволодів Жуличами і почав натупати в напрямку Білого Каменя.

Підполковник Ховрін, начальник штабу 359-ї стрілецької дивізії:

«В бою за село Жулице батальонами… руководил заместитель командира полка майор Банатин Иван Федорович, ранее награжденный орденом Красной Звезды и Отечественной войны второй степени.

---

[1] Журнал боевых действий 23 ск, л. 109–об.

[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 39; журнал боевых действий 23 ск, л. 103.

[3] Рабочая карта штаба [359] дивизии (приложение к д. 32).

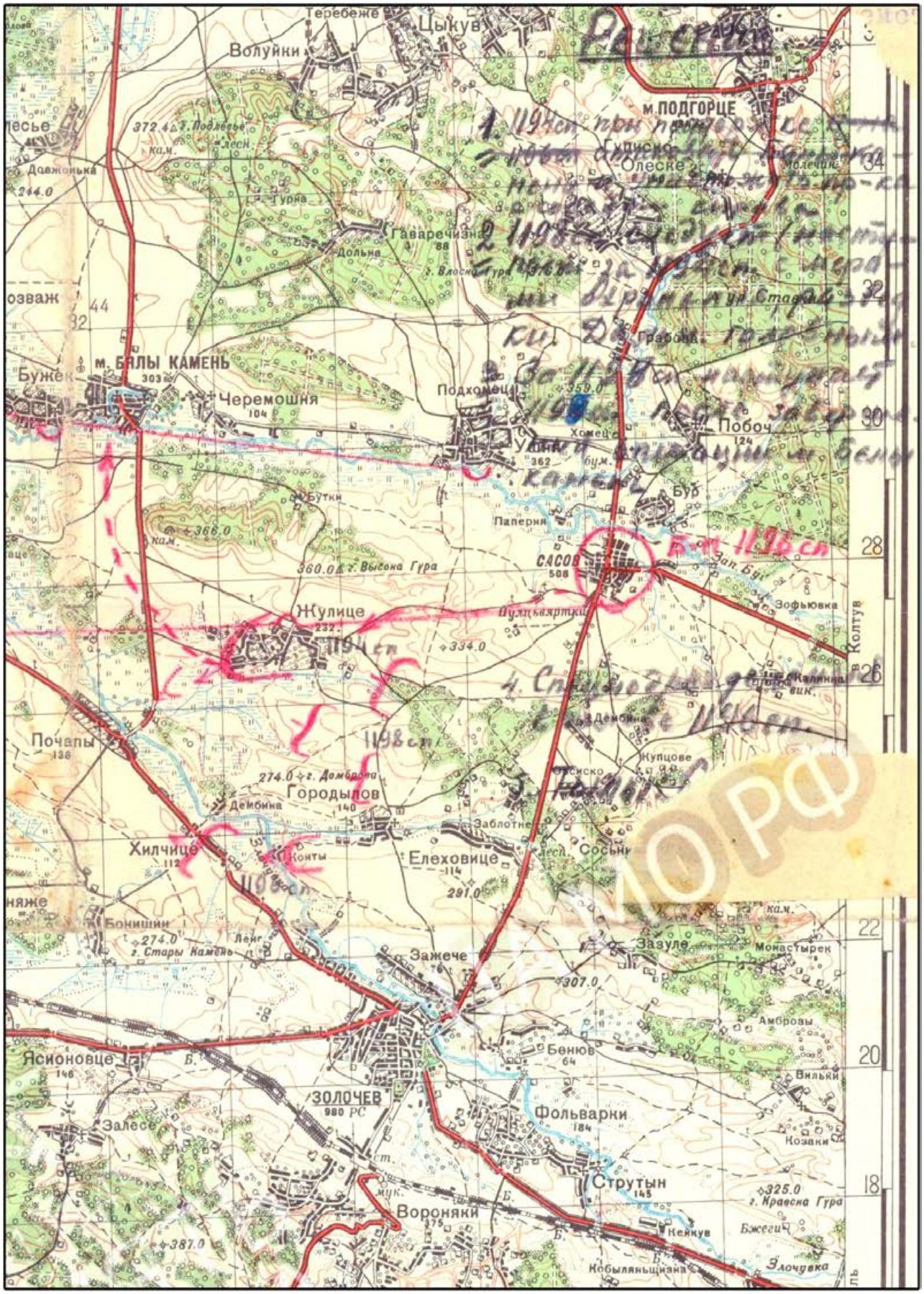
Теребеже
Цыкув
Волуйки
м.ПОДГОРЦЕ
Олеске
Гаваречизна
Дольна
м. БЯЛЫ КАМЕНЬ
Буже
Черемошня
Подхомец
Побоч
Бутки
Паперня
САСОВ
Жулице
Зофьювка
Почапы
Городылов
Хилчице
Елеховице
Заболотне
Зажече
Зазуле
Монастырек
Амбросы
Ясионовце
ЗОЛОЧЕВ
980 РС
Фольварки
Бенюв
Вильки
Козаки
Струтын
Воронякы
Кейкув
Кобыляньщизна
Злочувка
Купцове
Зофьювка
Колтув
Калинка
Конты
Сосьны
Лейг
Бонишин
Залесе
Ожеже
Бжеги
Краевска Гура
Высока Гура
Стары Камень
Дембина
Дембина
Дембина

При ликвидации бродской группировки противника, когда сильный гарнизон немцев занял оборону в с. Жулице, майор Банатин И. Ф. вновь отличился. Он стремительным ударом полка нанес большие потери превосходящим силам противника и захватил более 100 пленных, а также крупные трофеи оружия, боеприпасов, транспорта и другого имущества».

Майже в той же час 1196-й стрілецький полк частиною свої сил вибив противника з Городилова, а іншою частиною вів бойові дії в районі Хильчиць.

За словами Ховріна, у боях за Городилів відзначився командир третього батальйону 1196-го стрілецького корпусу старший лейтенант Микола Зайцев. Він своєчасно розгадав задум противника при зосередженні його сил для проведення сильної контратаки. Зайцев викликав вогонь полкової артилерії і потім спільними зусиллями оволодів населеним пунктом Городилів.

Бойові дії стрілецьких частин в районі Жуличі – Городилів підтримували 2-й і 3-й дивізіони 33-ї гарматної артилерійської бригади, озброєної важкими 152-міліметровими гарматами. 2-й дивізіон вів вогонь з околиць хутора Овсисько по колоні автомашин, що була зафіксована на півдні від села Ушня. Натомість 3-й дивізіон з району Зозулі - Єлиховичі завдавав удару по скупченню військ і техніки противника в районі Жуличі[1].

У районі боїв був захоплений полонений зі складу 349-ї піхотної дивізії. За його свідченнями чисельність оточеного угруповання становила близько 17 000 людей. Боєприпаси і пальне у німецьких військ закінчувалися, а харчів солдати не мали більше 4-х днів.

Незважаючи на критичний стан з боєприпасами, пальним і продуктами харчування, опір підрозділів і частин Бродівського угруповання не спадав. Вони не тільки втримав у своїх руках Хильчиці, Почапи і Білий Камінь, але й наприкінці дня завдав синього контрудару по частинах 359-ї стрілецької дивізії. Як наслідок, йому вдалося знову захопити Жуличі, відтіснивши в північному напрямку підрозділи 1194-го стрілецького полку.Німецькі бойові групи просунувся до урочища Городилівський ліс і захопили західну і північно-східну частини Городилова.

В результаті цього удару під загрозою оточення опинився 1196-й полк 359-ї дивізії, який в той час вів бої за Хильчиці. Полк змушений був відмовитися від планів захоплення села і відійшов в район Єлихович.

[1] Журнал боевых действий 33 опабр РГК, л. 215.

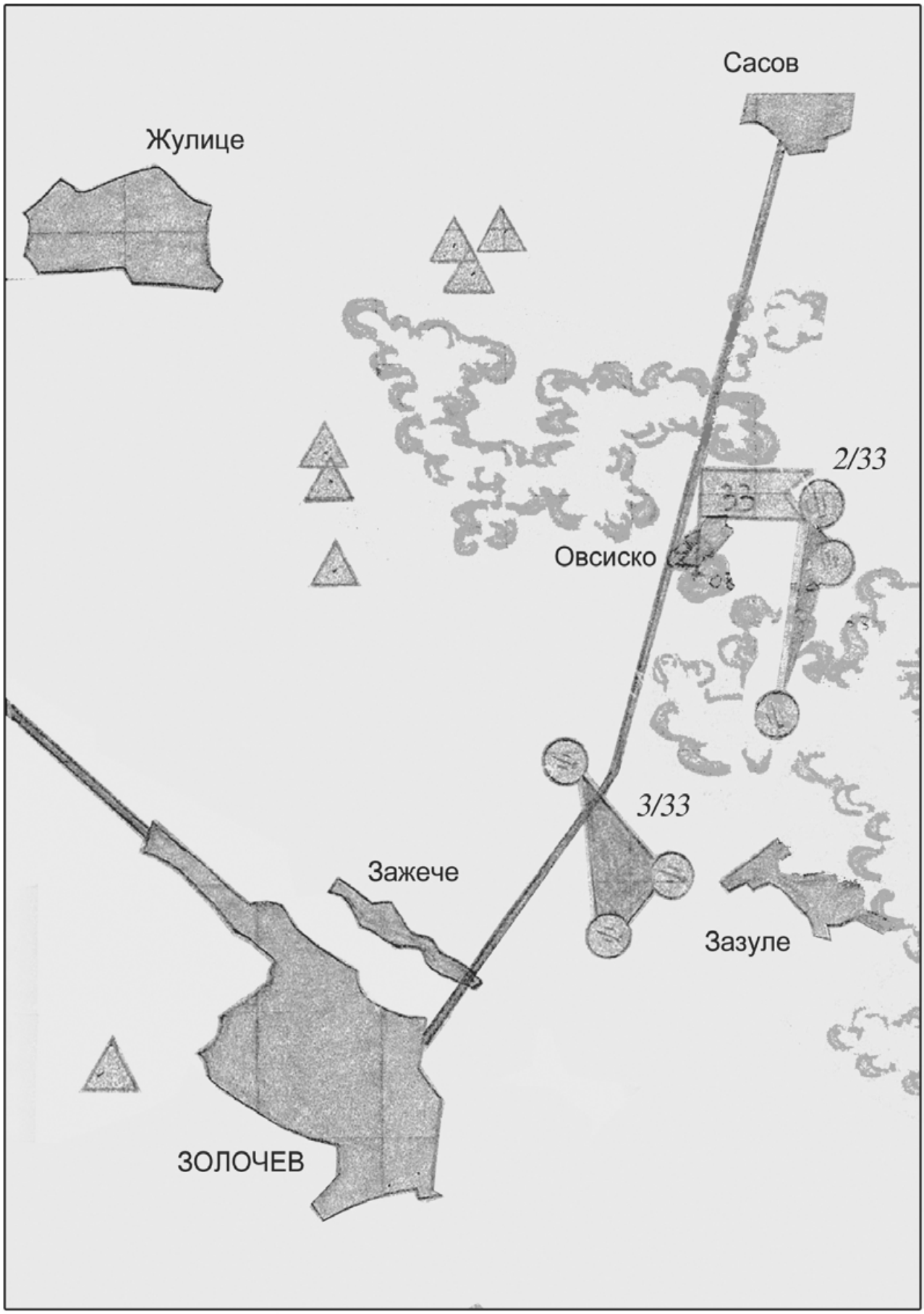

Рис. 2-21-6. **Бойові порядки 2-го і 3-го дивізіонів 33-ї армійської гарматної артилерійської бригади 21 липня 1944 р.**
[ПН].

З бойового донесення №240 від 22.07.1944 р. штабу 359-ї стрілецької дивізії:

«1196 сп до 23.00 21.7.44 р. вів бій і відбивав контратаки пр-ка за західну окраїну Хильчице; в 23.00 із району Хильчице вийшов і зосередився в районі Єлиховице, де приводив особовий склад і матчастину в порядок…»[1].

За даними штабу 91-ї окремої танкової бригади, німецькі частини на кінець дня 21 липня 1944 р. оволоділи лише східною частиною села Городилів[2], однак штаб 148-ї стрілецької дивізії свідчив, що у руках передових частин Бродівського угруповання опинилися і Городилів, і сусіднє село Єлиховичі[3].

У той час 908-й стрілецький полк 246-ї стрілецької дивізії разом з підрозділами 91-ї окремої танкової бригади змушені були відійти на північно-східну частину урочищі «Городиловські Ляс», натомість західна і південно-західна частина урочища, разом з панівними висотами 334.0 і 284.0, знову перейшли під контроль противника.

Отже, частини 359-ї стрілецької дивізії, підтримувані підрозділами 91-го окремої танкової бригади і 908-го стрілецького полку 246-ї стрілецької дивізії, не тільки не виконали завдання дня з розгрому частини оточеного Бродівського угруповання у межиріччі Західного Бугу і Золочівки та виходу в район Скнилів – Красне- Утішків, але й на кінець дня були вибиті із зайнятих раніше населених пунктів Жуличі, Хильчиці і Городилів.

Вісь німецького прориву «Ожидів – Почапи» під прицілом штурмовиків і бомбардувальників

Головне завдання 2-ї і 8-ї Повітряних Армій 1-го Українського фронту на 21 липня 1944 р. полягало в організації масованих ударів з метою знищення оточеного Бродівського угруповання противника в районі Білого Каменя і навколишніх населених пунктів, а особливо на ділянках шляху Ожидів – Білий Камінь – Почапи.

Планувалося забезпечити постійний характер штурмових та бомбардувальних ударів, щоб противник не міг підняти голови. У період 7 до 8-ї години ранку повинні були діяти штурмовики, а з 8-ї до 9-ї години – бомбардувальники 8-ї Повітряної Армії. Після них протягом наступних двох годин мали атакувати оточене угруповання штурмовики і бомбардувальники 2-ї Повітряної Армії, а саме 1-й

[1] Боевое донесение штаба 359 сд. № 240, 22.07.1944 г., л. 117.
[2] Журнал боевых действий 91 отбр, л. 61-об.
[3] Выписка из журнала боевых действий 148 сд, л. 27-об.

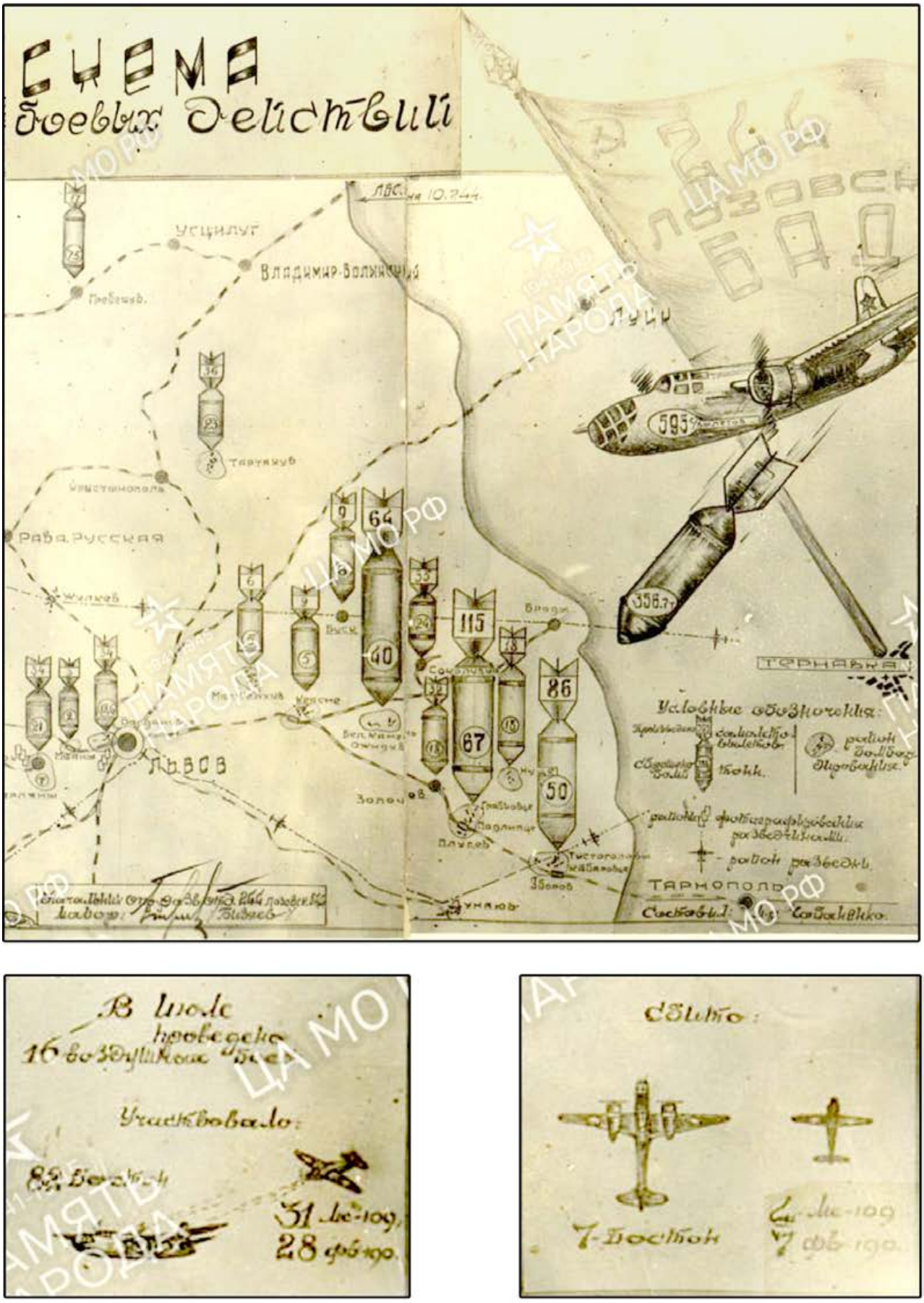

Рис. 2-21-7. **Схема авіаударів 244-ї бомбардувальної авіаційної дивізії 2-го гв. БАК з даними про райони бойових дій, кількість вильотів і навантаження бомбових ударів в липні 1944 р.** *[ПН].*

гвардійський штурмовий авіаційний корпус, 10-а гвардійська штурмова авіаційна дивізія, а згодом - 4-й бомбардувальний авіаційний корпус.

Ранковий туман дещо ускладнив виконання цього бойового завдання і не дозволив залучити всієї авіаційної техніки, але загалом штурмові і бомбардувальні атаки мали системних і потужний характер.

Літаки-розвідники 1-го гвардійського штурмового авіаційного корпусу вранці 21 липня встановили, що районі Юськовичі - Білий Камінь – Розваж - Ожидів було зосереджено близько 35 танків, до 300 автомашин і 150 возів, більш як 2-х полків піхоти. У період з 8.30 – 08.50 по цьому скупченню живої сили і техніки завдали штурмового три групи літаків у складі 54-х машин Іл-2. За доповідями екіпажів, підтвердженими фотоконтролем, було знищено і пошкоджено до 80 автомашин, 3 танки, зірвано 1 склад з пальним, подавлено вогонь 3 батарей польової артилерії[1].

Район Білий Камінь - Ушня - Теребежі - Волуйки і лісові ділянка між цими населеними пунктами протягом дня були стали об’єктами атаки 2-го гвардійського бомбардувального авіаційного корпусу.

Близько 16-ї години командир корпусу одержав завдання завдати удару по містечку Білий Камінь і по переправах через річку Західний Буг. З цією метою в повітря піднялися чотири дев’ятки літаків 8-ї гвардійської авіаційної дивізії. Одна дев’ятка націлилася на міст через річку Західний Буг, друга дев’ятка – на війська, що зосередилися у лісі на південному сході від Білого Каменя, а ще 2 дев’ятки знищувати війська і техніку противника безпосередньо в Білому Камені.

З журналу бойових дій 8-ї гвардійської бомбардувальної авіаційної дивізії:

«В пункті Бяли Камень знищено до 55 машин з живою силою пр-ка, викликано кілька осередків пожежі, з них один вибух великої сили»[2].

Протягом дня по оточеному групуванню противника штурмовиками і бомбардувальниками 2-ї і 8-ї Повітряної Армії завдано три масованих, ешелонованих удари, в яких взяли участь 1225 літаків - 290 бомбардувальників, 495 штурмовиків і 440 винищувачів. Винищувачі супроводження не зустрічали протидії літаків противника і тому долучалися до загальних атак штурмовими діями[3].

---

[1] Журнал боевых действий 1 гв. шак, с. 40-41.
[2] Журнал боевых действий 8 гв. бад, л. 14-об.
[3] Журнал боевых действий 2 ВА за июль месяц 1944 г., л. 32-об.

У штабі 2-ї Повітряної Армії вважали, що в результаті завданих ударів було зірвано наступ, розпочатий противником вранці із району Почапи - Білий Камінь. Штурмовики і бомбардувальники розчленували угрупування противника на частини і розсіяли на дрібні групи.

Авіація противника протягом дня обмежилася бомбардуванням військ Червоної армії трьома групами від 6 до 21 ФВ-190 в районі Конти (околиця Хильчиць) – Золочів, а також вела розвідку бойових і похідних порядків радянських військ[1].

Бойові дії частини оточеного Бродівського угрупування в районі Кам'янки Струмилової

Протягом дня на східному березі Західного Бугу із залишками оточеного Бродівського угруповання продовжували вести бої ескадрони 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії.

Із журналу бойових дій 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії:

«Залишки відступаючого Бродівського угрупування окремими групами пробиваються і виходять на річку Зах. Буг в ліс, що за 1 км на північ від Спас.

Частини 2 Гв.КД протягом 21.7 вели бої зі знищення залишків оточеного угрупування противника в лісах, що на північний схід від Турки, і окремими загонами проводили прочісування лісів, що на півдні і південному сході від Мазарня Гогольова»[2].

В оперативному зведенні штабу 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії за № 185 від 21.07.1944 р. (станом на 20.00) конкретизується, що дивізія основними силами займала оборону в районі населених пунктів і переправ Паєнки - Турки – Спас - За Бродом – і окремими загонами здійснювала прочісування лісів. Найяскравішим прикладом бойових успіхів, на думку штабу дивізії за 21 липня 1944 р., стало прочісування лісів 1-м ескадроном 7-го гвардійського кавалерійського полку лісі у напрямку Паєнки – Турки.

З оперативного зведення № 185 штабу 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії:

«7 гв. КП… 1-м ескадроном здійснював прочісування лісів в напрямку Турки. При прочісування лісів ескадроном розсіяна група противника до 100 людей, із яких вбито до 40 людей і до 25 людей взято в полон»[3].

---

[1] Журнал б. д. 1 Гв.ШАК за июль месяц 1944 г., с. 38.
[2] Журнал боевых действий 2 гв. кд на 44 год, л. 193.
[3] Оперативная сводка штаба 2 гв. кд. № 185, 21.07.1944 г., л. 52.

У первісному варіанті зведення було надруковано, що «за 21.7.44 р. захоплено в полон понад 300 солдат і офіцерів противника. Противник втратив до 100 людей солдат і офіцерів противника». Однак пізніше ці показники були виправлені. На цифру «3» набили число «5», і вийшло «500», а до 100 додрукували ще один нуль і одержали «1000». Виправлення привертають увагу, бо зроблені чорним кольором, в той час як екземпляр зведення має синій текст, очевидно від кольору копірки.

Цілком можливо, що у зведенні враховано результати прочісування лісів від залишків Бродівського угруповання увечері 21 липня 1944 р., в ніч на 22 липня і в першій половині цього ж дня, оскільки оперативне зведення було відправлене на адресу штабу 1-го кавалерійського корпусу о 12-й годині 22.07.1944 р. І в наступному зведення за № 186 від 22.07.1944 р. про знищених і полонених солдатів Бродівського угруповання не повідомлялося[1].

У ніч з 20 на 21 липня 1944 р. Західний Буг форсували батальйони 112-ї стрілецької дивізії і разом 2-ю гвардійською кавалерійською дивізією зайняли оборону на лівому березі ріки на ділянці Деревляни – Спас – Мазарня Таданська – Тадані. Як зазначається у бойовому донесенні за № 194 від 21.07.1944 р., залишки розбитих частин 340-ї і 361-ї піхотних, 454-ї охоронної дивізії і Галицької дивізії СС не залишали спроб прорватися на західний берег Західного Бугу[2].

Про результати бойових дій дивізії за 21-го липня 1944 року у донесенні не повідомляється, оскільки вони, найймовірніше, не справляли великого враження. Натомість мовиться про узагальнені підсумки за 20 і, наймовірніше, першу половину 21 липня: убито і поранено більш як 2200 солдат і офіцерів противника, захоплено в полон понад 600 військовослужбовців..

У другій половині дня 112-а стрілецька дивізія почали згортати свої бойові порядки на лівому березі Західного Бугу і розпочали марш в район Жовкви. Основне кільце оточення Бродівського угруповання перемістилося на в південно-східному напрямку від дороги Полонична – Яблунівка – Буськ - Красне, де перевернутим фронтом вела бойові дії 162-а стрілецька дивізія.

Натомість 2-га гвардійська кавалерійська дивізія продовжували утримувати позиції на західному березі Західного Бугу. Вона намагалася недопустити виходу через річну Західних Буг окремих груп противника і продовжувала прочісувати ліси, що на південному сході від Кам'янки Струмилової.

---

[1] Оперативная сводка штаба 2 гв. кд. № 186, 22.07.1944 г., л. 55.
[2] Оперативная сводка штаба 112 сд. № 194, 21.07.1944 г., л. 348.

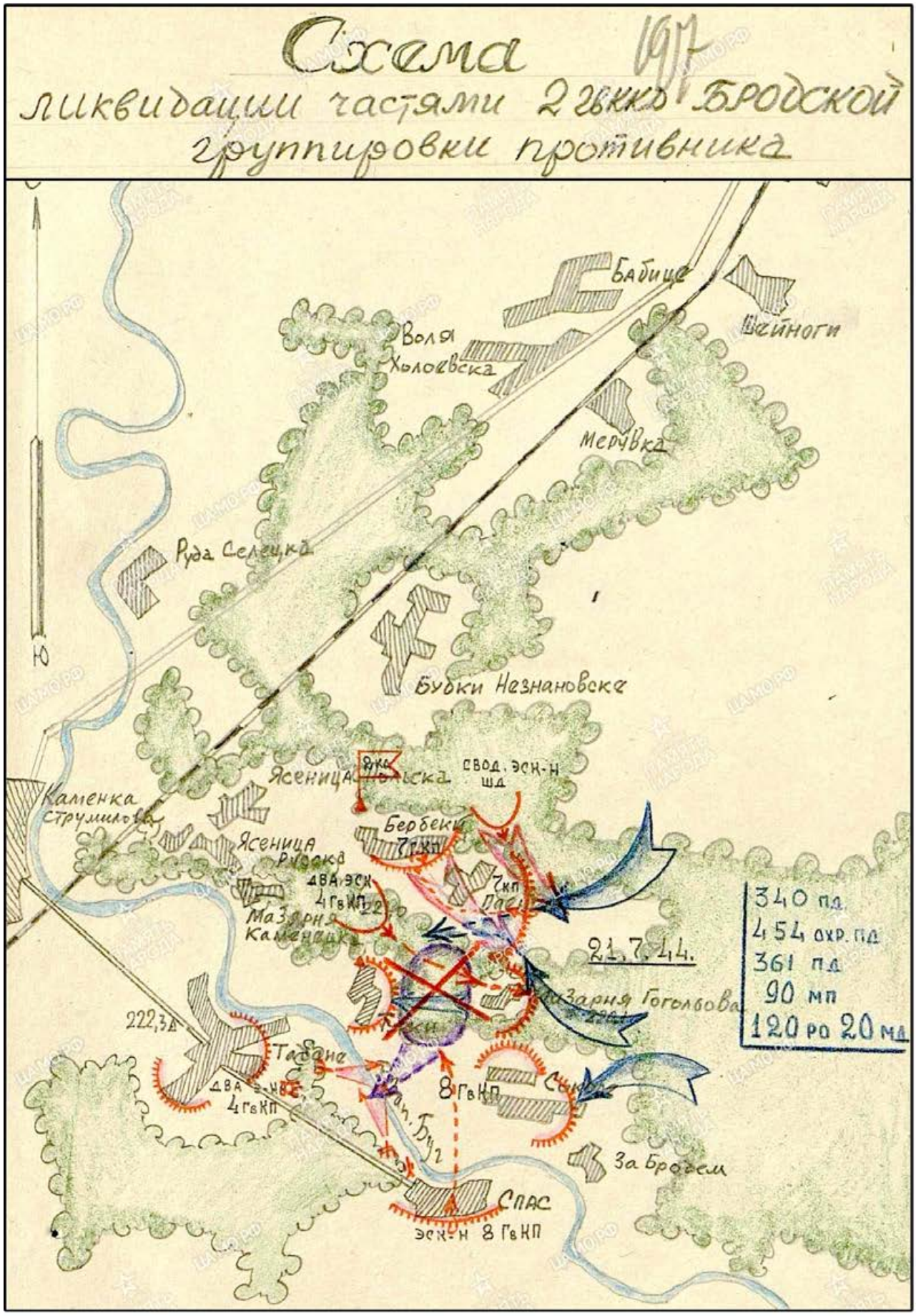

Рис. 2-21-8. **Бої в районі Кам'янки-Струмилової 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії 21 липня 1944 р.** *[ПН].*

Суперечливі оцінки результатів бойових дій 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії

На кінець дня 21 липня 1944 р. штаб 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії підбивав підсумки боїв з частинами Бродівського угрупування, які намагалися прорватися в західному напрямку в районі Кам'янки Струмилової. Вони відображені у журналі бойових дій і в Описі бойових дій дивізії у Львівсько-перемишльській операції. В обох документах дані ідентичні.

З журналу бойових дій 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії:

«У боях з 19 по 21.7.44 р. з відступаючим Бродівським угрупуванням противника 2 Гв. КД дивізія знищила цілком 340 ПД, 454 охор. ПД і значну частину 361-ї ПД, 90 МП і 120 РЗ 20 МД[1].

Противник в цих боях втратив вбитими 7251 людину, взято в полон до 1800 людей, Захоплено трофеї: до 200 гармат різного калібру, до 80 мінометів, до 1000 автомашин, більше 3000 возів, більше 1600 коней, велику кількість зброї, штабних секретних документів і літератури.

Убиті – командир 340-ї ПД генерал-майор Бойтлер, командир 694-го піхотного полку 340-ї ПД підполковник Мушнер, командир 327 артилерійського полку цієї ж дивізії підполковник Келлер, багато штабних офіцерів.

Розгромлені штаби 340-ї піхотної і 454-ї охоронної дивізії, 769-го піхотного і 327-го артилерійського полків. Всі ці дані підтверджуються показами майже всіх полонених і захопленими штабними документами»[2].

У боях з противником дивізія також мала великі втрати: вбитими – 256 людей, пораненими – 459 людей. Всього – 715 людей, із них 48 – офіцерів. Підбито 13 гармат, втрачено - 17 танків, з яких 8 – спаленими і 9 - підбитими. Серед полеглих – заступник командира 8-го гвардійського кавалерійського полку гвардії підполковник Сидоренко, командир ескадрону гвардії капітан Волошин та ін.

Дані про результати бойових дій 2-ї кавалерійської дивізії, особливо про кількість знищеної живої сили противника і здобуті трофеї викликали певний сумнів у штабі 1-го кавалерійського корпусу. Вони суттєво відрізнялися від звітних цифр, що містилися в оперативних зведеннях штабу дивізії за 19-22 липня 1944 року.

Згідно з ними протягом 19-22 липня було знищено 3000 ворожих

---

[1] 90 МП і 120 РЗ 20 МД – 90-й моторизований полк і 120-й розвідувальний загін 20-ї моторизованої дивізії.

[2] Журнал боевых действий 2 гв. кд на 44 год, л. 193.

солдатів і захоплено в полон 1200, а в підсумковому звіті йшлося про 7250 вбитих і 1800 полонених.

У штабі 1-го кавалерійського фронту знищену живу силу противника оцінили у 5000 осіб. Уточнення щодо кількості знищених ворожих солдат, зроблене штабом 1-го гвардійського кавалерійського корпусу, наштовхує на думку, що кавалеристи записали на свій рахунок і вбитих у цьому районі підрозділами 112-ї стрілецької дивізії. Згідно з даними штабу 112-ї дивізії, це близько 2300 людей.

У журналі бойових дій 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії привертає увагу розлогий запис, зроблений 23 липня 1944 р. у формі резолюції - червоним олівцем по друкованого тексту. Згідно з ним командування дивізії «згадало» про 35 танків, які противних залишив на полі бою в районі Кам'янки Струмилової, а також деякі інші не підраховані вчасно трофеї.

Схоже, що штаб дивізії намагався приписати собі бойові здобутки не тільки 112-ї стрілецької дивізії 13-ї Армії, але й ледь не всієї Кінно-механізованої групи генерала Баранова[1].

.

ПЛАНИ ТА ОПЕРАТИВНІ ЗАХОДИ ПРОТИВНИКІВ НАПЕРЕДОДНІ 22 ЛИПНЯ

Зосередження основних сил 60-ї Армії проти Бродівського угруповання німецьких військ

Вже надвечір 21 липня 1944 р. у штабі 60-ї армії розуміли, що бойове завдання, поставлене стрілецьким корпусам щодо знищення до кінця дня оточеного Бродівського угрупування, і вихід Армії на рубіж Гологори - Скварява – Петричі – Гумниська не буде виконаний. Однак із бойового донесення штабу 60-ї Армії за № 725, підписаного о 21.30 і відправленого на адресу штабу 1-го Українського фронту, складалося враження, що стрілецькі дивізії і танкові частини вже дуже близькі до цієї мети.

Із бойового донесення штабу 60-ї Армії за № 725:

«Армія частинами 23, 28, 15 СК, 4 ГВ.ТК за підтримки масованих ударів артилерії та авіації по скупченню військ, транспорту та обозів, стискала кільце оточення, ведучи бій на знищення Бяло-Каменського угруповання противника.

23 СК, продовжуючи атаки, протягом дня вів наступ в загальному напрямку на Бяли Камень і на цінець дня оволодів рубежем: цвинтар,

[1] Журнал боевых действий 2 гв. кд на 44 год, л. 193.

що 1 км на північ від Бяли Камень, 2 км південно-зах. Дольна [Гавареччина], узлісся діброви, що на сході від Черемошня, зайняв Олесько, Паулики, Цикув, Волуйки, Гавареччина Дольна, Ушня; 359 сд у взаємодії з одним сп 336 сд 15 СК вибила противника і повністю оволоділа Сасов, до 18.00 мала один сп в Жулице, а два полки на рубежі 2 км на зах. від Сасов, вис. 334.0 і ліс, що південніше.

Передові загони корпусу зав'язали бій на північній і північно-схід. окраїні Бяли Камень.

28 СК, у взаємодії з частинами 4 ГВ.ТК, ведучи бій частинами 302 сд, оволодів Хильчице, частинами 107 сд веде бій на зах. окр.. Почапи.

15 СК частинами сил 336 і 322 сд прикриває рубіж по шосе Красне – Борткув – Ольшаниця – Гологури, 336 сд частиною сил утримує шосе в р-ні Белзец. Один сп 322 сд і 908 сп 246 сд ведуть бій зі знищення оточеного угруповання в районі висоти 360.0 (північніше від Жулице), на сх. і південно-сх. окраїні Почапи.

246 сд двома сп на рубежі: вис. 426.4, Невка, Якимувка. (викл. Снович) протягом дні відбивала неодноразові атаки противника силою до батальйону піхоти з 13 танками, проведеними з Ремизовце.

106 СК, у взаємодії з частинами 38 Армії, оволодів Риків, Красносельце, повністю очистив від противника Снович і до 18.00 частинами 100 сд вийшов у Вороняки, відкинувши групу противника, що прорвалася [сюди] раніше; одним сп 100 сд на рубежі вис. 388.0 – (викл.) Снович.

148 сд займає рубіж Бжезина – (викл.) Красносельце, маючи завдання маючи завдання до кінці дня вийти на рубіж: Ремизовце – Снович»[1].

Змальована картина справді виглядала оптимістичною, однак була досить далекою від реальної. Причому, майже на всіх ділянка бойових дій.

Червоноармійським частинам не тільки не вдалося захопити Почапи, вони були вибиті також із Жулич, Хильчиць і присілка Денбина (Дубина), а згодом відступили на північно-західну частину Городилова. На кінець дня в руках бойових груп XIII армійського корпусу знову опинилися Бонишин, Ясенівці і Залісся.

Виявилася хибною інформація штабу 60-ї Армії і про те, що 100-а стрілецька дивізія відкинула з Вороняків противника, що прорвалася сюди раніше з півдня. Бої за цей населений пункт, а саме південно-західну і північно-західну частини, триватиму майже до обіду 22 липня 1944 р.

Про серйозну кризову ситуацію і спробу запобігти її подальшому негативному розвитку, а особливо про глибоке занепокоєння за долю

[1] Боевое донесение штаба 60 А. № 725, 21.07.1944 г., л. 69-70.

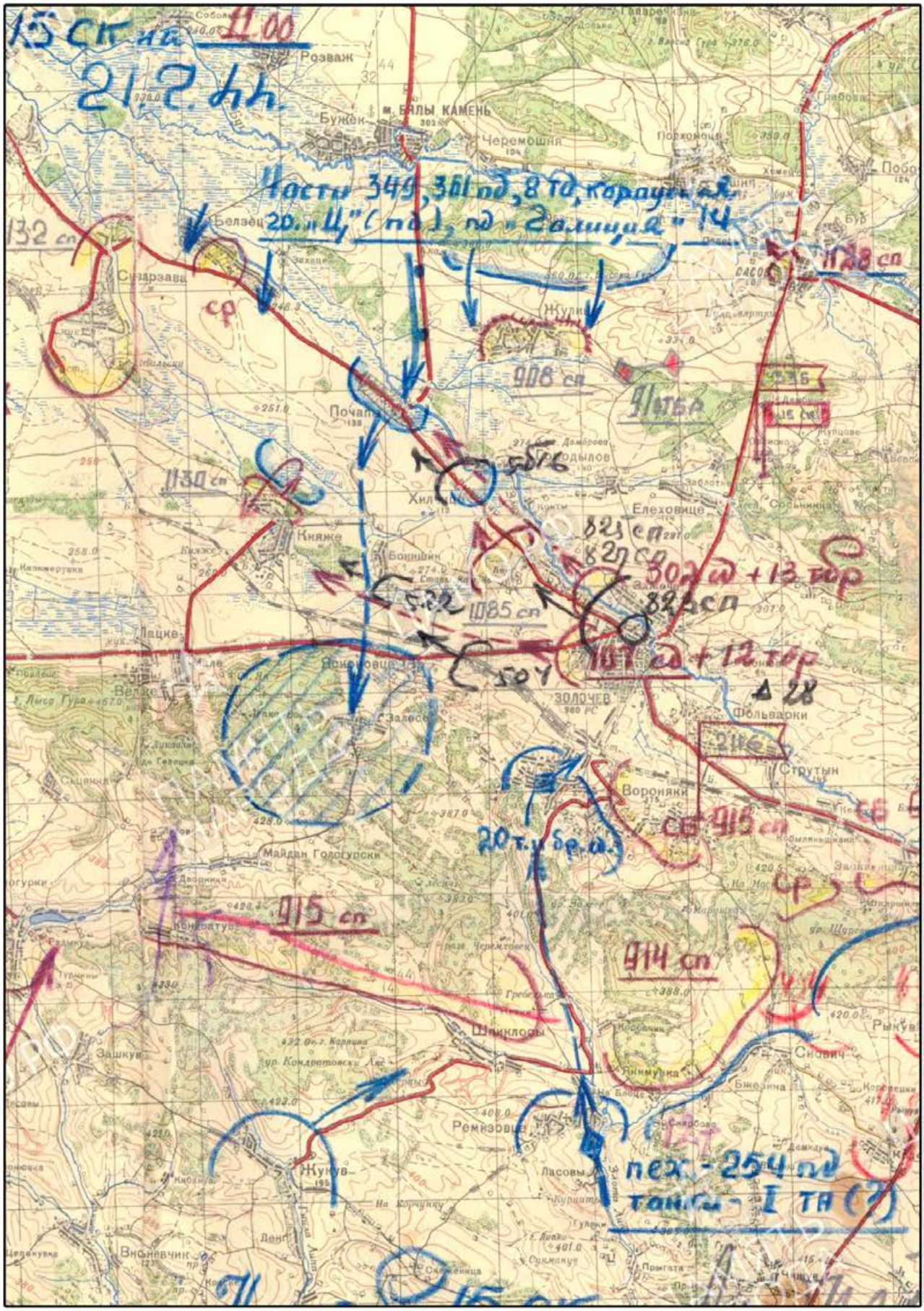

Рис. 2-21-9. **Прорив передових частин XIII армійського корпусу з оточення в першій половині дня 21 липня 1944 р. в оцінках штабу 15-го стрілецького корпусу.** *[ПН].*

Золочева, свідчать вечірнє рішення командування 60-ї армії про термінове зняття з фронтової лінії 148-ї стрілецької дивізії і перекидання її на посилення оборони Золочева. За даними штабу 148-ї стрілецької дивізії, противник на кінець дня оволодів не тільки Хильчицями і Городиловом, але і селом Єлиховичі, зайнявши вигідні вихідні позиції для наступу на приміське село Заріччя (нині – частина міста) і Золочів.

З журналу бойових дій 148-ї стрілецької дивізії:

«Оточене Бродівське угруповання противника на півночі від м. Золочів з боями намагалося пробитися на південь і вивести свої частини з оточення. На кінець дня 21.7.44 р. авангардні частини оточеного угруповання трохи пробилися в південному напрямку і зайняли населені пункти: Єлиховице, Городилів, Канти[1], Хильчице, Бонишин, ставлячи під удар місто Золочів і загрожуючи перерізати єдину комунікацію – шосе із Тарнопіль на Львів, по якому йшло живлення частин, що вийшли на оперативний простір»[2]

Протягом 21 липня 1944 р. 148-а дивізія оволоділа населеними пунктами Риків, Сновичі і Красносільці і продовжувала вести боротьбу з групами противника, що украпився на пануючих висотах. Одна у зв'язку з критичним становищем в районі Золочева дивізія одержала наказ здати свої позиції сусіднім частинам 38-ї Армії і до 6-ї год. ранку зайняти позиції на загрожених ділянках: 454-й стрілецький полк - на південно-західній і західній околиці міста, прикриваючи його від активнодіючих груп противника, що пробивався назустріч оточеному Бродівському угрупованню з південної околиці Вороняків, а 496-й полк – на північно-західній околиці міста, прикриваючи його з напрямків Ясенівці, Бонишин, Хильчиці. Натомість 507-й стрілецький полк мав зосередитися в районі Фільварків[3].

На кінець дня 21.07.1944 проти оточеного Бродівського угрупування були задіяні всі 10 дивізій 60 Армії. Крім того проти Бродівського угруповання продовжували вести бойові дії 172-і і 162-а стрілецькі дивізії 102-го стрілецького корпусу 13-ї Армії, 2-а гвардійська кавалерійська дивізії 1-го кавалерійського корпусу, 4-й гвардійський і 31-й танкові корпуси, численні артилерійські і танкові бригади та полки. Завдання одне – не випустити XIII армійський корпус з кільця оточення. .

---

[1] Канти - Конти (Кути) – присілок на правому березі Золочівки між Хильчицями і Городиловом.

[2] Выписка из журнала боевых действий 148 сд, л. 27-об.

[3] Выписка из журнала боевых действий 148 сд, л. 28.

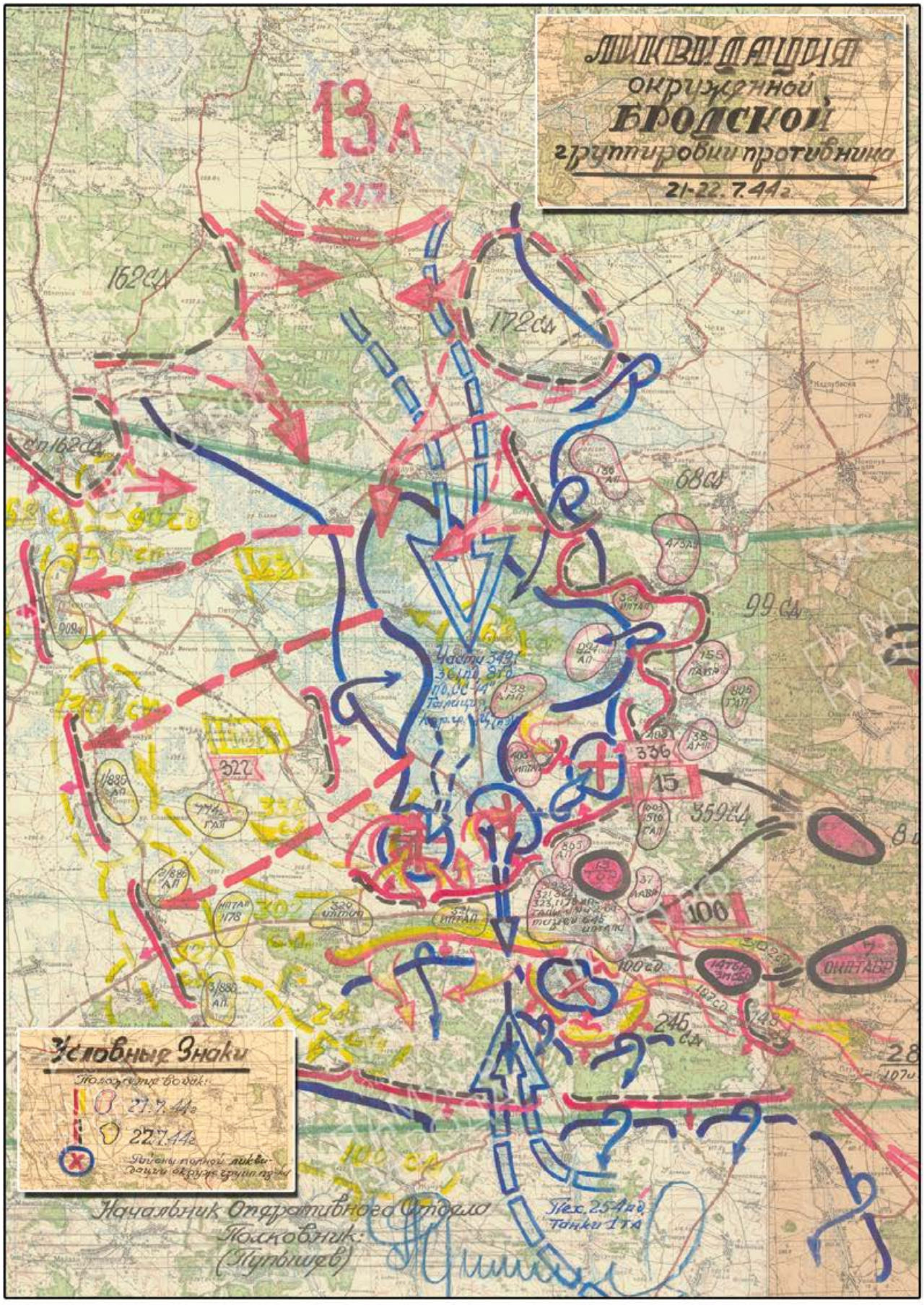

Рис. 2-21-10. **Бойові дії з'єднань і частини 60-ї Армії з ліквідації оточеного Бродівського угрупування 21-22 липня 1944 р.** *[ПН].*

Підготовка до вирішального прориву ядра XIII армійського корпусу

Тиск радянських військ на північних і східних межах котла ставав настільки сильним, що до середини дня 21 липня 1944 р. для німецького командування стала очевидною необхідність прориву кільця оточення для ядра корпусу на широкій ділянці фронту. Командування корпусу прийняло рішення завдати удару кількома ударними групами, що складалися з підрозділів корпусної групи «С», 361-ї і 349-ї піхотних дивізій.

На правому фланзі мав діяти фузилерний батальйон 361-ї піхотної дивізії, який розміщувався в районі Скваржава і отримав завдання взяти частину височини на півдні біля Ляцького. 454-а охоронна дивізія забезпечувала правий фланг корпусу.

У центрі 183-я дивізійна група з піонерським батальйоном отримала завдання повністю оволодіти селом Княже, а далі наступати в напрямку на схід від Ляцького на південно-східну височинну місцевість.

Ліворуч 217-а дивізійна група з фузилерним батальйоном, що розміщувалися в районі на Хильчиць, отримали наказ захопити Бонишин і південніші височини.

На сході від 217-ї дивізійної групи займала позиції 349-а піхотна дивізія, яка разом з підпорядкованою їй 339-ю дивізійною групою корпусної групи «С» і бойовою групою 8-ї танкової дивізії мала наказ пробиватися через Золочів[1].

Зі щоденника майора Пляна – бойова група 8-ї танкової дивізії:

«У другій половині дня командир 349-ї піхотної дивізії отримав наказ із штабу корпусу про те, що йому з 21.00 налається свобода для дій. Генерал-лейтенант Ляш зразу ж зібрав військову раду, на якій врешті-решт було вирішено іти на прорив кільця оточення… Всі частини повинні були як піхотинці пробиватися на південь. Важке озброєння і транспортні засоби належало вивести з ладу або зірвати… Лейтенанту Месершмідту було доручено спробувати евакуювати поранених на броньованому тягачі»[2].

Командування XIII армійського корпусу мало туманне уявлення про бойову обстановку, що склалася на півдні від Львівського шосе. А там ситуація протягом дня значно погіршилася. Якщо бойова група 8-ї танкової дивізії продовжувала утримувати Вороняки і загрожувала

[1] Jaggi O. Der Ausbruch aus Kesseln, S. 230.
[2] Бухнер А. Восточный фронт, с. 281.

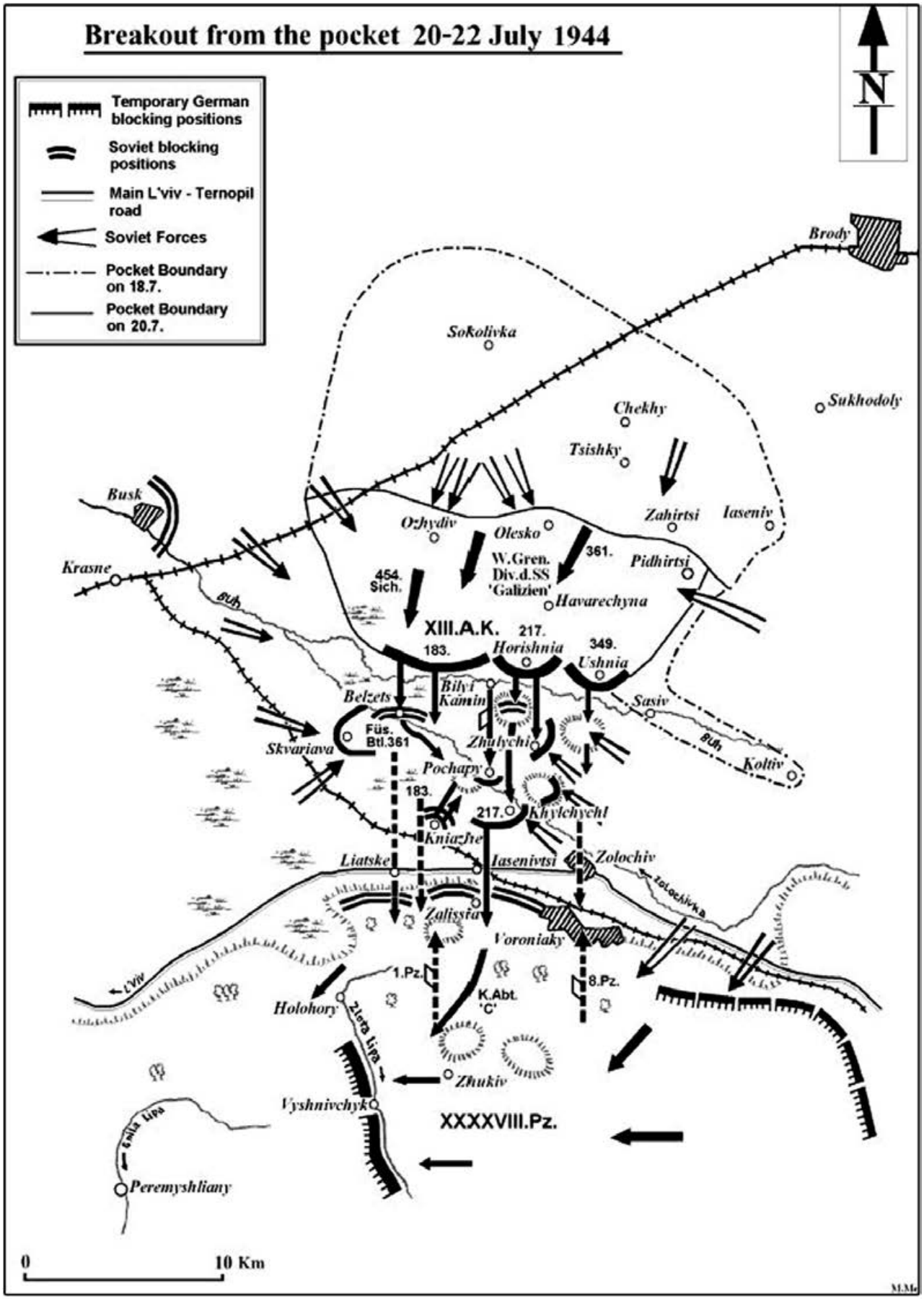

Рис. 2-21-11. **Прорив німецького XIII армійського корпусу з Бродівського оточення 21-22 липня 1944 р. за версією Майкла-Джона Мельника.** *[Melnyk J.-M.].*

Золочеву, то основні частини бойової групи 1-ї танкової дивізії змушені були залишити Жуків і вирушили в напрямку Гологори - Липівці – Перемишляни.

На той час червоноармійські війська продовжували утримувати Перемишляни і загрожували створити ще одне кільце навколо Бродівського угруповання і частини XXXXVIII танкового корпусу, які намагалися допомогти XIII армійському корпусу пробитися з оточення[1]. Завданням дня на 21 липня 1944 р. для 38-ї Армії було однозначним: головними силами на правому фланзі вийти до Перемишлян[2].

Німецькі бойові групи, наступаючи на Перемишляни з південного напрямку, зайняли Борщів і розгорнули бої за місто. Успіху вони не досягли і були затримані на підступах до Перемишлян. Тому було вирішено завдати зустрічного удару силами бойової групи 1-ї танкової дивізії, що займала позиції в районі Жукова.

Найзручнішим і найкоротшим маршрутом був напрям через Вишнівчик, однак було вирішено здійснити обхідний маневр через Гологори, щоб створити можливість відступаючим частинам Бродівського угруповання безпечніше рухатися за маршрутом Гологори – Вишнівчик, а за умови взяття Перемишлян – і за маршрутом Гологори – Липівці – Перемишляни.

Протягом дня в районі Гологір займав позиції 2-й дивізіон 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади. Бойові групи відступаючого Бродівського неодноразова намагалися пробитися через Гологори на позиціях 1-ї батареї, розміщувалася на північно-східній окраїні селища. Згідно з записами журналу бойових дій бригади, спроби відступаючих груп не увінчалися успіхом. А надвечір противник завдав удару з Жукова мотопіхотою 1-ї танкової дивізії. .

Зі звіту 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади:

«Пр-к, зазнавши невдачі прибитися на Гологори, розпочав атаку з напрямку Жуків, намагаючись пробитися на Липівці і дальше на Перемишляни. 2-а батарея вступила в бій з колоною мотопіхоти пр-ка, що рухався в напрямку Липовце. З перших пострілів був підбитий бронетранспортер. Зав'язався бій з мотопіхотою, підтримуваною мін. вогнем. Пр-к зазнавав великих втрат, але все таки зумів проникнути на фланги батареї, створивши небезпеку повного її оточення. Батарея вимушена була змінити бойові позиції і відійти в р-н с. Лясови»[3].

---

[1] Феркуняк Д. Уривки з щоденника, с. 94.
[2] Журнал боевых действий войск 38 А, л. 42.
[3] Отчет о боевых действиях 22 сабр 4 ТА, л. 111.

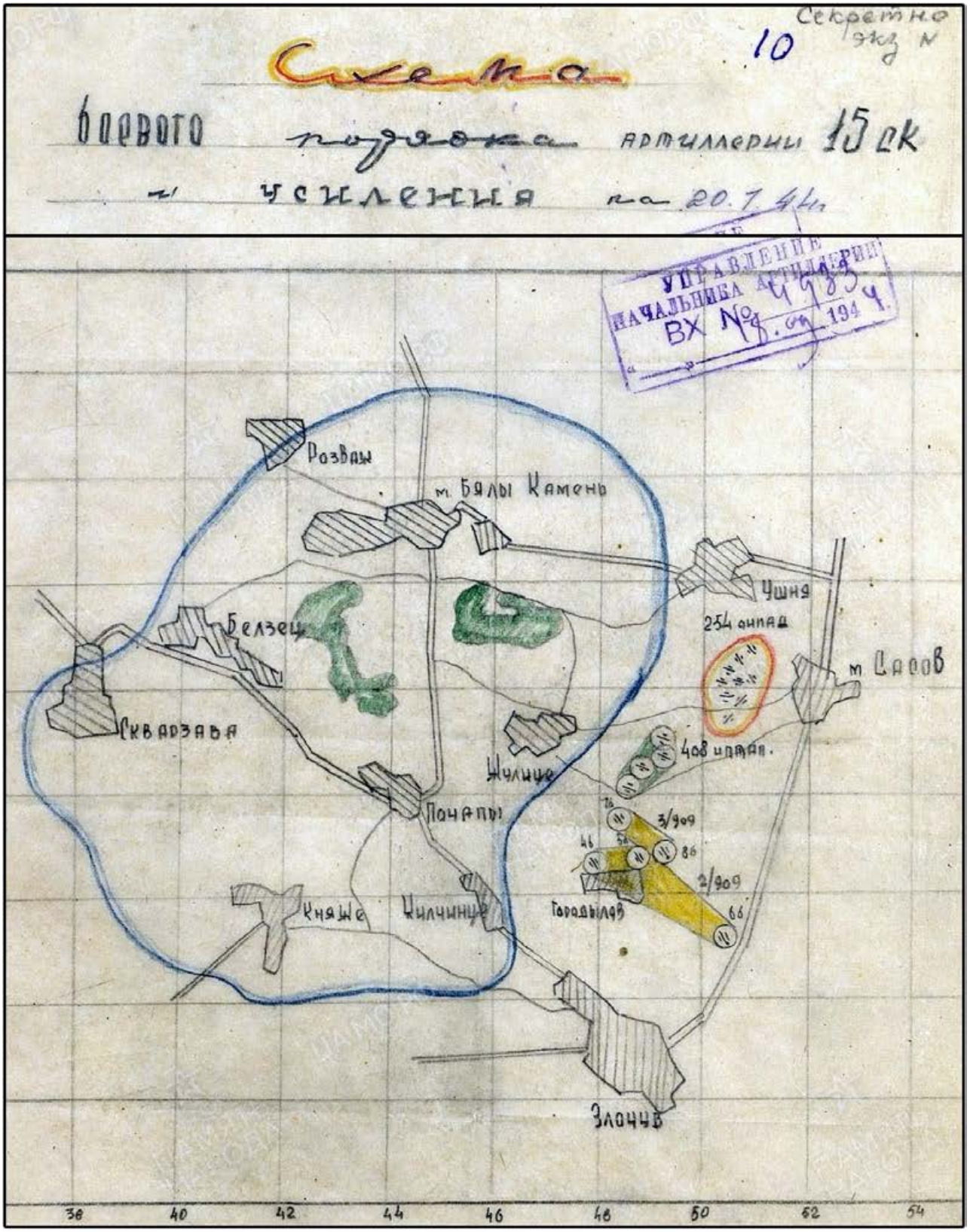

Рис. 2-21-12. **Схема бойових порядків артилерії 15-го стрілецького корпусу і район оточеного Бродівського угруповання на кінець дня 21 липня 1944 р. (У назві помилково вказано 20.7.44 р.).** *[ПН].*

Натомість бойова група 1-ї танкової дивізії, звільнивши шлях з Гологір на Перемишляни, вирушила на здобуття самого міста. Подальші бойові групи виявилися менш успішними. Натомість стрілецькі корпуси 38-ї армії вийшли в район Поморян, зайняли плацдарми на західному березі річки Махнівка і готувалися продовжувати наступ в напрямку Перемишлян, маючи наказ категоричний наказ: завдання, що було поставлене на 21.7.44 р., «виконати, не зважаючи на будь-який опір ворога»[1].

ПІДСУМКИ ДНЯ

За оцінками військових штабів, командуючих і командирів

Генерал-лейтенант В. Лянґе, командир корпусної групи «С»:

«21 липня не було досягнуто значних успіхів. У всякому разі, наша власна ситуація була певною мірою уточнена; однак не вдалося встановити місцезнаходження кількох підрозділів. З теперішнього погляду на минуле, наскільки це стосується прискореного і, отже, спрощеного прориву, день [21 липня] був марно згаяний.

Чи могли б штаби корпусу та дивізій, знаючи всю ситуацію 21 липня, вплинути на прорив усіх частин? - Це питанням залишається відкритим для обговорення. Я на це питання схильний відповісти негативно»[2].

Полковник Строгий, представник Генерального штабу Червоної Армії при 1-му Українському фронті:

«Противник, маючи на меті з'єднатися з Бродівським угрупованням і вивести його з оточення, організував кілька атак на заході від Золочева. З півночі – на Княже, Бонишин, Ясиновце, з півдня – на Майдан Гологурський, Заліссє; в результаті запеклих атак противнику 21.7.44 р. вдалося з'єднатися в районі Ясиновце - Заліссє (4 км на захід від Золочева), а частині живої сили противника вдалося вийти в південно-західному напрямку»[3].

[1] Журнал боевых действий войск 38 А, л. 43.
[2] Lange W. The second encirclement at Brody, s.12.
[3] Краткое описание июльской наступательной операции, проведенной войсками 60 А с 14 по 28.7.44 г., л. 48.

Рис. 2-21-13. **Прорив з оточення передових частин Бродівського угруповання німецьких військ 21 липня 1944 р. на карті Генерального штабу Головного командування Сухопутних сил Вермахту.** *[Veal St.-A.].*

Офіційні зведення за 21 липня 1944 р.

З повідомлення «Совинформбюро»:

«Юго-западнее города БРОДЫ наши войска вели бои по уничтожению окружённой группировки противника и, сжимая кольцо окружения, овладели населёнными пунктами ЗАКОМАЖЕ, ПОДЛЕСЬЕ, ЖУЛИЦЫ, БЕЛЗЕЦ, ПЕТРЫЧИ. В ходе боёв противник понёс большие потери в живой силе и технике. Взято в плен [20 июля] свыше 2.000 немецких солдат и офицеров, захвачено более 100 орудий».

З повідомлення Верховного командування Німецьких збройних сил:

«На сході протинаступи наших військ замкнули усякі прогалини фронту на схід від Львова. На північний захід від міста добули совєти терен. Над Горішнім Бугом здержано в важких боях большевиків, що продерлися на західний берег».

Notate bene – замітки на полях

► *Штаб 100-ї танкової бригади вважав, що основний прорив через Львівське шосе 21 липня 1944 р. здійснювався в районі Ясенівців, натомість штаб 28-го стрілецького корпусу, який відповідав за ділянку фронту в районі Золочів – Ясенівців – Бонишина, свідчив про прорив на сусідній ділянці - в районі Ляцького. Найбільш об'єктивним виявився штаб 14-ї гвардійської танкової бригади, який зазначав, що прорив відбувався на всій ділянці Львівського шосе, включаючи Ясенівці і Ляцьке.*

► *Намагаючись стиснути перстень оточення, червоноармійські частина протягом дня здобули населені пункти Ясенівці, Бонишин, Хильчиці, Городилів, Жуличі, але до кінця дня ці села знову опинилися в руках противника.*

► *Поспішними виявилися повідомлення «Совинформбюро» про здобуття військами 1-го Українського фронту 21 липня 1944 року населених пунктів Жуличі і Белзець*

► *Завершилися великі бої з оточеною частиною Бродівського угруповання німецьких військ на південному сході від Кам'янки Струмилової. У штаб 50-го окремого мотоциклетного полку свідчили, що окремі групи противника чисельністю до 100 і більше людей успішно переправлялися через Західний Буг в району Тадані – Спас і відходили в напрямку Жовкви.*

► *Командування XIII армійського корпусу визнало, що організований прорив бойових підрозділів корпусу разом з тиловими частинами і військовим майном зазнав невдачі. Визначивши головні напрямки ударів в ніч на 22 липня 1944 р., було вирішено пробиватися без обтяжуючої техніки і зайвого майна.*

► *Фейком дня можна вважати висновок штабу 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії, що протягом 19-21 липня 1944 р. дивізія цілком знищила 340-у піхотну і 454-у охоронну дивізії з складу Бродівського угруповання і завдала значних втрат ще двом – 361-й піхотній і 20-й моторизованій. Втім, на фейк дня претендує також повідомлення журналу бойових дій 60-ї Армії, що Армія 21 липня 1944 р. «стиснула кільце оточення противника і р о з д р о б и л а угруповання на окремі розрізнені групи», що противнику не вдалося прорвати «с т а л ь н е к і л ь ц е» оточення*[1].

[1] Журнал боевых действий 60 А, л. 44.

22 липня 1944 р., субота

Погода. Хмарність 5-9 балів висотою 600-1000 м, зі зменшенням до повного прояснення в другій половині ночі і в першій половині дня. На початку доби тимчасові дощі, грози. Температура повітря вночі 10-12º, вдень 20-24º. Прохідність доріг місцями ускладнена.

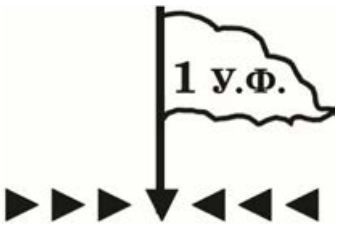

Окремі завдання військ 1-го Українського фронту

✓ 13-й Армії - силами 172-ї стрілецької дивізії 102-го стрілецького корпусу наступати на Білий Камінь, продовжуючи дробити і знищувати групи оточеного противника.

✓ 60-й Армії – силами 23, 15, 28 і 106-го стрілецького корпусу і 4-го танкового корпусу виконувати завдання попереднього дня щодо ліквідації оточеного угруповання противника, що прорвалося із району Броди на Золочів.

ПРОРИВ З ОТОЧЕННЯ ЯДРА XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ

Протягом ночі з 21 на 21 липня частина XIII армійського корпусу здійснювали перегрупування, щоб завдати удару з метою прориву ядра корпусу на широкому фронті – від східних околиць Золочева – до Вільшаниці. Ударні групи складалися з підрозділів корпусної групи «С», 349-ї і 361-ї піхотних дивізій.

На правому фланзі мав діяти фузилерний батальйон 361-ї піхотної дивізії, який розміщувався в районі Скварява і отримав завдання взяти під свій контроль височини, що на півдні від Ляцького. Фузилерний батальйон прикривав 183-ю дивізійну групу корпусної групи «С», яка разом з піонерським батальйоном отримала завдання повністю оволодіти селом Княже, а далі наступати на південно-східні околиці Ляцького.

Здобуття села Княже і зручних позицій для виходу з оточення

Вже 21 липня 1944 р. бойові групи XIII армійського корпусу потіснили радянські підрозділи в районі Княжого і захопили північну і південно-східну частини села, а в ніч на 22 липня 1944 року розпочали атаки, щоб повністю оволодіти важливим населеним пунктом.

Згідно з записами журналу бойових дій 100-ї танкової бригади, вже о 3-й годині ночі позиції бригади в районі Княже були атаковані противником, а до 5.00 танки «були відведені в район залізниці, що 1 км на захід від Княже»[1].

Ця інформація підтверджується звітом 4-го моторизованого батальйону автоматників 93-ї окремої танкової бригади, яка діяла в районі Княжого разом з танками 3-го танкового батальйону.

Зі звіту 4-го моторизованого батальйону автоматників 93-ї окремої танкової бригади:

«22.07.44 р. в 4.00 противник переважаючими силами, використовуючи покров ночі, наблизився до наших бойових порядків і перейшов у наступ. Противнику, завдяки своїй перевазі, вдалося дрібними групами просочитися через наші бойові порядки, а також великими групами обійти з лівого і правого флангу, внаслідок чого батальйон змушений був здійснити відхід, вибравши вигідний рубіж оборони – залізничний насип, що за 800 м на заході від с. Княже»[2].

[1] Журнал боевых действий 100 тбр, л. 5.
[2] Отчет о боевых действиях 4 мба 93 отбр, л. 47.

Із звіту 4-го моторизованого батальйону автоматників випливає, що разом з мотострільцями МБА відійшли з Княжого і танки 3-го танкового батальйону 93-ї окремої танкової бригади, де вони діяли із засад. Однак у звіті про бойові дії 3-го танкового батальйону зазначається, що близько 8-ї години ранку танкісти ще продовжували обороняти центральну частину села, незважаючи на своє напівоточення *(рис. 2-22-1),* коли північна і південна частина села вже перебувала в руках противника.

Складається враження, що автор звіту – старший ад'ютант 3-го танкового батальйону ст. лейтенант І. Сологуб, досить правильно відобразивши на схемі основні напрямки німецьких ударів і місця прориву червоноармійської оборони, дещо змістив часові рамки подій. Найймовірніше, що танки 93-ї окремої бригади відійшли з Княжого і його північних, східних і південних околиць в район залізниці, що на заході від села, разом з танковими частинами 100-ї ТБр, яка вже близько 5.00 зайняла там нові позиції.

Порфирій Силенко, сотник (гауптштурмфюрер) дивізії «Галичина», у своїх спогадах зазначає, що бій за Княже завершився вже на світанку 22 липня 1944 р. Лише із західної околиці Княжого – району недалекої діброви - час від часу вели вогонь танкові гармати.

Зі спогадів сотника дивізії «Галичина» П. Силенка:

«В Княжому було вже відносно тихо, за винятком окремих пострілів з пістоля, якими прикорочували свої муки важко ранені. Час-від-часу одзивався ще ворожий кулемет з горища, стріляючи на північ, на горбок, де вже нікого не було. Вулички були загачені возами, машинами, кінськими трупами, а найбільше трупами вояків обох сторін. Подвір'я були повні свіжих трупів, особливо під будинками, переважно большевицьких, а часом і селян. Грузький багнистий потічок, що перебігав півн.-західнім краєм села, був теж загачений переважно ворожими трупами. З положення трупів, з покинутої зброї й інших ознак можна було добачати, як драматично велася тут боротьба. Тут, мабуть, стояла тверда і стійка ворожа частина...»[1].

У штабі 93-ї окремої танкової бригади констатували:

«Противник залишками 217, 339, 183 ПД, 14 дивізією СС «Галичина», 340, 454 ПД і частинами 8 ТД продовжує прориватися в південному напрямку»[2].

Згідно з планами німецького командування, транспортні колони XIII армійського корпусу мали відходити дорогою з Княжого на

[1] Силенко П. За прорив з оточення, с. 141.
[2] Журнал боевых действий 93 отбр, л. 3-об.

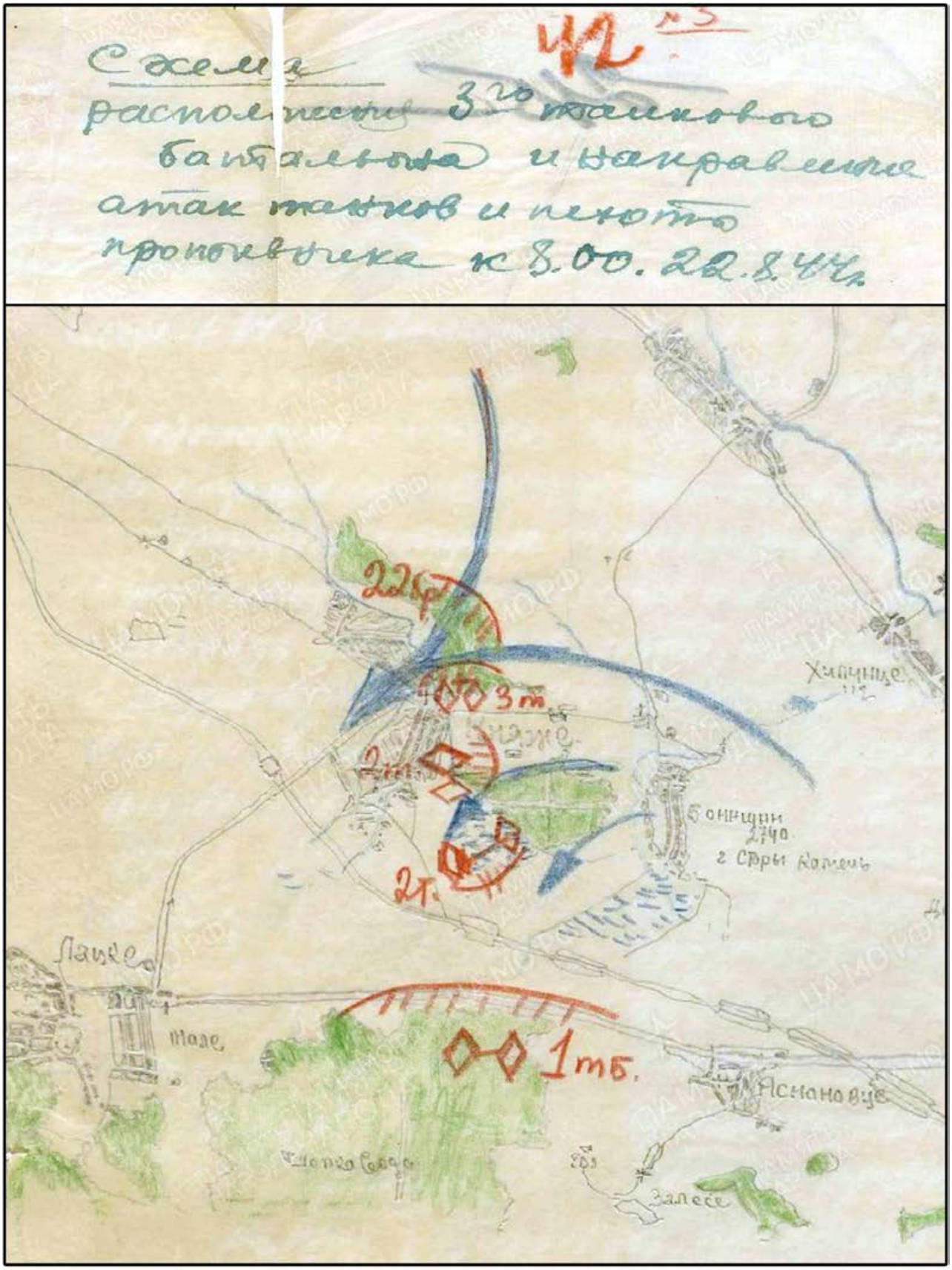

Рис. 2-22-1. **Схема бойових позицій 3-го танкового батальйону 93-ї танкової бригади в районі Княже і напрямки атак німецьких частин на світанку 22 липня 1944 р. під час захоплення цього населеного пункту.** *[ПН].*

Ляцьке Мале. Однак для цього необхідно було вибити противника не тільки з Княжого, але й з Ляцького Малого та Ляцького Великого.

Прорив в районі Ляцьке - Ясенівці

Військові штаби червоноармійських частин і з'єднань вельми неохоче визнавали факт здобуття противником населених пунктів під час виходу з оточення.. У журналі бойових дій 93-ї окремої танкової бригади, на відміну від штабу 100-ї танкової бригади, цілковитою мовчанкою обійшли факт здобуття німецькими бойовими групами Княжого. Тут обмежилися констатацією, що бригада, займаючи оборону в районі Вільшаниця – Ляцьке - Княже, «протягом дня відбивала безперервні атаки противника». Дещо відвертішим був штаб 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади, який визнав, що «німцям вдалося потіснити наші частини і частково зайняти с. Княже»[1].

Ще менше конкретної інформації знаходимо про бої в районі Ляцького, яке мало надзвичайно важливе значення для прориву з оточення. Однак певні епізоди все ж відображені.

> **З журналу бойових дій 4-го гвардійського танкового корпусу:**
> «О 4.30. противник, намагаючись прорвати кільце оточення, двома полками піхоти при підтримці сильного артвогню перейшов в наступ із Княжого - Бонишина на південь… Близько 6.00 велика маса піхоти противника з обозами, автомашинами, артилерією, з криком і шумом рушила на бойові порядки 3 гв. мсбр і 14 гв. тбр. Артилерія противника, зведена в одну групу, відкрила шквальний вогонь, німці йшли у весь зріст, ведучи сильний автоматно-кулеметний вогонь. Зав'язалися важкі бої зі знищення противника, що виходив з оточення»[2].

Згідно із записами штабу 14-ї гвардійської танкової бригади, противник в районі Ляцького був зустрінутий організованим вогнем танків і мотопіхоти і, зазнавши великих втрат, сховався в лісах і посівах в районі Княже - Бонишин».

У реальності події розвивалися трохи по-іншому.

Як свідчать учасники драматичної боротьби з німецької сторони, червоноармійські частини особливий опір вчинили на схилах Подільської височини, що на сході від Ляцького. Наступаючи з району Княжого, бойовим групам необхідно було подолати важкий для

---

[1] Журнал боевых действий 93 отбр, л. 3-об.; Отчет о боевых действиях 22 сабр 4 ТА, л. 109.

[2] Журнал боевых действий артиллерии 4 гв. тк с приложением схем, л. 12.

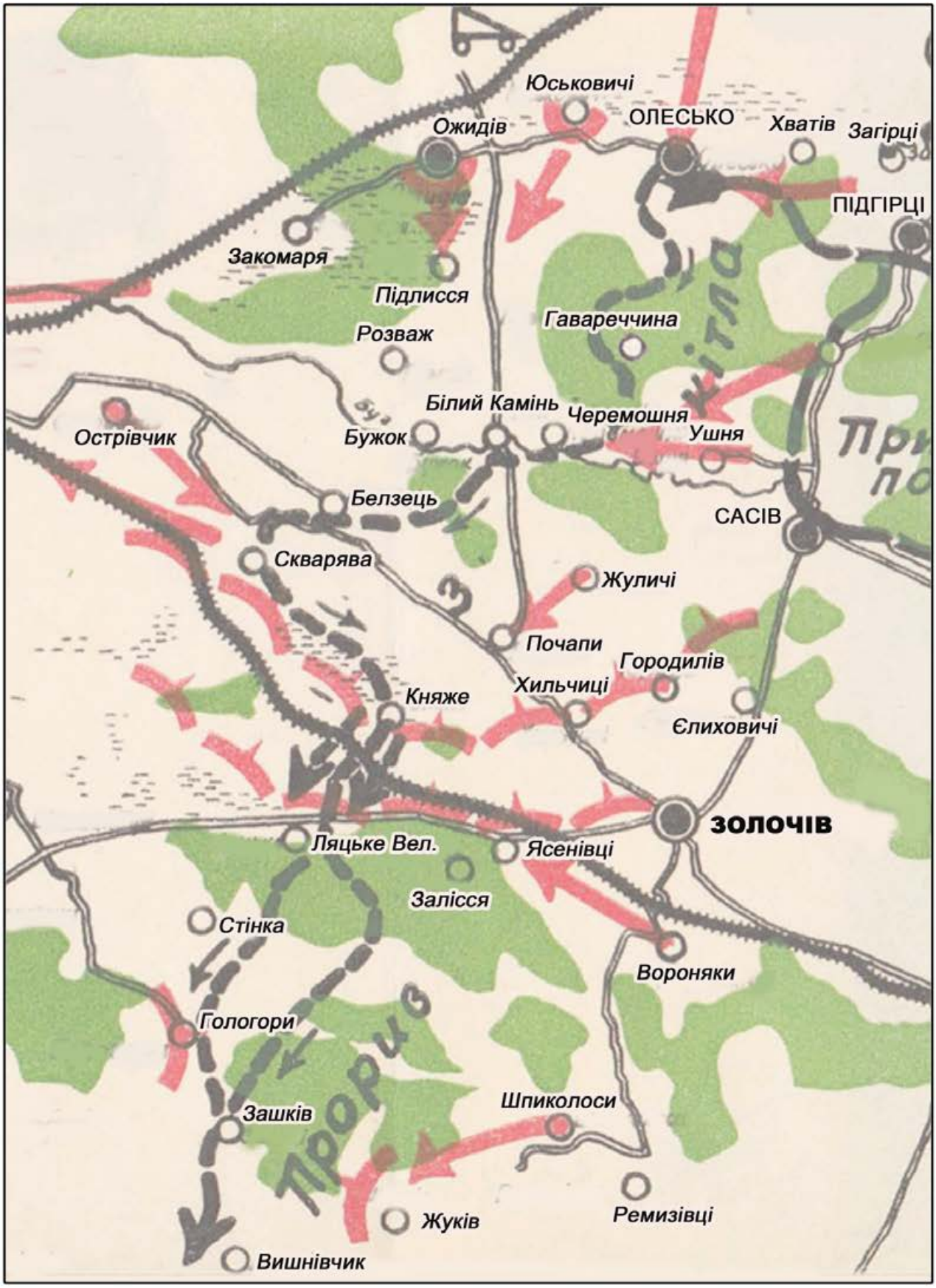

Рис. 2-22-2. Один з маршрутів відступу і прориву з оточення підрозділів 14-ї Добровольчої дивізії СС "Галичина".
[Українська дивізія...].

проходу терен, що складався з торфовищ, пасовиська і сіножаті, перейти через високий залізничний насип, а далі високим нескошеним збіжжям добратися до густого букового лісу на Подільській височині. Весь терен був щораз густіше обстрілюваний вогнем гранатометів, легкої артилерії і кулеметів, спричиняючи великі втрати людей[1].

З напряму гори, на південь від залізниці, чути було завзятий бій, кулеметний, рушничний і гарматний вогонь і час до часу вибухи «панцерфаустів». Однак під натиском німецьких частин червоноармійські частини, зокрема мотострільці 3-ї мотострілецької бригади і 14-ї танкової бригади були змушені відійти до Ляцького.

Інші бойові групи атакували червоноармійські частини в Ляцькому Малому, намагаючись забезпечити єдиний шлях на південь за напрямком Княже - Ляцьке Мале – Гологори. Їм також вдалося досягти певного успіху.

У штабі 28-го стрілецького корпусу визнали:

> «Частині оточеного угрупування противника вдалося прорватися на південний захід в напрямку Ляцьке…»[2].

Це підтверджується також спогадами учасників прориву.

Фелікс Кордуба, бунчужний дивізіону важкої артилерії дивізії «Галичина»:

> «Цілу ніч клекотіло, як у казані. В цьому нічному смертельному танку наші відділи „панцерфавстами" та „панцершреками" знищили кілька совєтських танків на полях б. с. Княже та змусили ворога до відступу, пробивши рівночасно щілину коло трьох кілометрів завшир. Цілий прорив відбувався крізь вогневу лявіну кулеметів, тріскотню ручної зброї та вибухи гранатометних набоїв. Кожен на власну руку бився, щоб прорватися… Ранком, коли сонце своїм промінням освітило наступаючі відділи та сіножать від с. Княже в напрямі до залізничого і битого шляху, довелося в повному неладі продиратися крізь цю долину смерти. Не було вже з ким вести бою, бо ворог відступив і з різного калібру гранатометів почав шаховим порядком обстрілювати цю сіножать»[3].

Опосередковано факт відступу 14-ї танкової бригади з Подільської височини в районі, що на сході від Ляцького, а також з самого села, визнав штаб 4-го танкового корпусу, зазначивши в оперативному зведенні, що 14-я танкова бригада за результатами боїв в першій половині дня 22 липня 1944 р. оволоділа селами Ляцьке і

---

[1] Силенко П. За прорив з оточення, с. 141.
[2] Журнал боевых действий 28 ск, с. 19.
[3] Кордуба Ф. Дивізіон тяжкої артилерії під Бродами, с.101.

Вільшаниця[1]. Очевидно, не було б потреби заново здобувати згадані населені пункти, якщо б вони не перебували у руках противника.

Однією з важливих умов, що сприяла успішному прориву на південь, було завдання низки допоміжних ударів в районі Ляцьке - Вільшаниця, які послабили тиск на ділянці Львівського шосе біля Ляцького.

Штаб 61-ї танкової бригади 10-го танкового корпусу зафіксував, що вже о 3-й годині ранку противник розпочав атаки в напрямку з півночі на Ляцьке і Вільшаницю. В районі Вільшанці кругову оборону займав 2-й танковий батальйон бригади з ротою механізованого батальйону автоматників (МБА), а в районі Ляцького – 1-й танковий батальйон з ротою МБА. Не вдаючись у перипетії тривалого бою, що, найймовірніше, проходив з перемінним успіхом, у штабі зазначили, що «бригада відбивала контратаки противника протягом 8 годин»[2]..

Дещо відвертішими були штабісти 368-го важкого самохідно-артилерійського полку. Вони визнали, що противник прорвався на південно-західну околицю Ляцького Великого. Під удар передових груп Бродівського угруповання потрапив штаб 368-го важкого самохідно-артилерійського полку..

Зі звіту про бойові дії 368-го важкого самохідно-артилерійського полку:

«У ніч з 21 на 22.07.44 р. противник, прорвавшись групою автоматників до 400 чол., осідлав шосейну дорогу в р-ні Ляцьке Вєльке і обрушив автоматний та рушничний вогонь по тилах і штабу полку, що розташовувався на південно-західній окраїні Ляцьке Вєльке. Організована група із тилових підрозділів в кількості 30 чол. прийняла важкий нерівний бій»[3].

У районі Вільшаниця – Трудовач – Гологори оборону займав 1087-й стрілецький полки 322-ї стрілецької дивізії. Як свідчать записи журналу бойових дій 28-го стрілецького корпусу, противник значними силами намагався прорватися із району Княже в напрямку Ляцке і вийшов в район бойових позицій другого стрілецького батальйону, що на південному заході від Ляцького.

З журналу бойових дій 28-го стрілецького корпусу:

«На світанку колона противника до 800 чоловік розгорнутим строєм в 6 рядів і з криками «Ура» кинулися на прорив в районі другого батальйону. Незважаючи на сильний артилерійсько-

[1] Оперативная сводка штаба 4 гв. тк, 22.07.1944 г., л. 130.
[2] Журнал боевых действий 61 гв. тбр, л. 12.
[3] Отчет о боевых действиях 368 гв. тсап, л. 8.

мінометний вогонь, групам противника до 500 чоловік вдалося прорватися через бойові порядки піхоти і вийти на вогневі позиції артилерії. Артилеристи впритул розстрілювали противника. Артилеристи комбата Іванова гільзами відбивалися від противника, але не залишила гармат і вогневих позицій»[1].

Якщо в деяких військових штабах безапеляційно стверджували, що під час прориву з оточення противнику не вдалося досягти жодного успіху, то в штабі 1087-го стрілецького полку 322-ї дивізії були менш категоричними і визнавали, що противник не тільки відходить в південному напрямку, але й дрібними групами просочується через бойові порядки полку.

З журналу бойових дій 1087-го стрілецького полку:

«Противник продовжує просочуватися дрібними групами через бойові порядки полку. Із показів полоненого, захопленого в районні південно-західніше від Сьцянка[2], встановлено, що його батальйон, в якому він перебував, мав завдання рухатися із Ляцького на південь на з'єднання зі своїми військами в районі, що південніше від Висьнівчик».

Серед полонених 1087-го стрілецького полку виявилися і представники «14-ї Галицької дивізії СС». Для командування полку стало своєрідним відкриттям, що вона складається «у більшості з українців»[3].

Прорив бойових груп XIII армійського корпусу через Львівське шосе в районі Ляцького і Вільшаниці став підставою для штабу 13-ї гвардійської танкової бригади зробити висновок, що противнику вдалося тимчасово осідлати Львівське шосе на широкій ділянці: від Золочева - до Словіти.

Із звіту про бойові дії 13-ї гвардійської танкової бригади:

«Противник… колоною транспортних машин, гужовим транспортом під прикриттям автоматників з півночі спустився на південь, перерізавши шосе Злочув – Словіта»[4].

У штабі 312-го гвардійського мінометного полку уточнили, що німецькі частини, незважаючи на великі втрати, «частково просочився на південь від шосе Золочів – Львів»[5].

Якщо в штабі 28-го стрілецького корпусу та деяких інших частин і

[1] Журнал боевых действий 28 ск, с. 19.
[2] Сьцянка - нин. Стінка
[3] Журнал боевых действий 1087 сп, л. 279.
[4] Отчет о боевых действиях 13 гв. тбр, л. 92.
[5] Журнал боевых действий 312 гв. минп, л. 5.

з'єднань вважали, що бойовим групам оточеного Бродівського угрупування вдалося здійснити успішні прориви в районі села Ляцьке, то інші, зокрема 4-го гвардійського танкового корпусу, учасники боїв з німецької сторони, а відповідно і зарубіжні дослідники воєнної історії здебільшого говорять про вдалі прориви в районі Ясенівців. Тут зосередилися до атаки 339-а дивізійна група корпусної групи «С», один з полків 349-ї піхотної дивізії та окремі підрозділи різних частин XIII армійського корпусу. Підготовку до прориву організовували командир корпусної групи «С» генерал-лейтенант Вольфганг Лянге і командир 349-ї піхотної дивізії генерал-майор Отто Ляш.

Зосередження значних сил для атаки в напрямку на Ясенівців підтверджували в штабі 522-го стрілецького полку 107-ї сд, за даними якого сил чисельність сил противника в районі Хильчиці - Бонишин становила більш як два полки піхоти. На світанку вони перейшли в атаку в напрямку на Ясенівці.

З бойового донесення штабу 522-го стрілецького полку (станом на 7.30):

«Противник чисельністю більш як два полки за підтримки двох танків типу «Тигр», кількох бронетранспортерів та артилерії, що протягом ночі накопичувався в районі с. Хильчице і Бонишин, в 5.20 22.07 пішов в атаку в напрямку, що правіше від Ясиновце, із завданням вийти з оточення і зайти в ліси, що південніше від Львівського шосе»[1].

У звіті 4-го гвардійського танкового корпусу доповнюють, акцентуючи на емоційно-психологічній картині бою:

«В ніч на 22 і в першій половині дня 22.07.44 р. противник колонами по 1000 і більше солдат з артилерією, бронетранспортерами і колісними машинами, з відчаєм приречених намагався прорватися на південь»[2].

На той час Ясенівці, як і сусіднє село Залісся, перебували в німецьких руках, що полегшувало вихід оточених частин на Подільську височину. Однак вся територія в районі Ясенівців перебувала під щільним артилерійським, мінометним і кулеметним вогнем, який вівся з північно-західних, західних і південно-західних околиць Золочева і завдавав відступаючим великих втрат. Коли ж ці заходи не зупинили колон і груп відступаючих, 522-й стрілецький полк 107-ї стрілецької дивізії перейшов в атаку із західної околиці

[1] Боевое донесение штаба 522 сп. № 11, 22.07.1944 г., л. 16.
[2] Отчет о боевых действиях 4 гв. тк, л. 76.

Золочева в напрямку Ясенівців, щоб повернути собі позиції, втрачені напередодні в Ясенівцях, і зупинити потік відступаючих.

У ранковому бойовому донесенні штаб 522-го полк доповідав, що до 7.30 полк частково просунувся в західному напрямку до Ясенівців і навіть зупинив організований відхід груп противника у південні ліси[1]. Однак стрілецькі частини не змогли відбити у противника сам населений пункт і не зуміли повністю перекрити шлях відступу через Ясенівців.

Не дуже успішними виявилися спроби зупинити відступ були і в сусіднього лівофлангового 504-го стрілецького полку тієї ж 107-ї стрілецької дивізії. Відзначивши, що противник о 4-й годині ранку 22 липня 1944 року «лавиною кинувся на вихід з оточення», у штабі полку констатували, що, незважаючи на великі втрати, противник був лише «призупинений нашим вогнем»[2].

У штабі 107-ї стрілецької дивізії визнали:

> «Противнику вдалося в ніч на 22.07.44 р. частиною сил прорватися через Львівське шосе»[3].

Протягом першої половини дня 22 липня 1944 р. стрілецькі батальйони 107-ї дивізії здійснювали неодноразові спроби оволодіти Ясенівцями, одна вони були не дуже успішними. Тому штаб 28-го стрілецького корпусу, замість розгорнутого аналізу бойових дій у першій половині дня 22.07.44 р., обмежився констатацією, що 107-а стрілецька дивізія протягом всього часу відбивала контратаки противника і лише до 14.00 перейшла в наступ, в результаті якого оволоділа населеними пунктами Ясенівці і Бонишин[4].

Золочів. Невдалий головний удар 349-ї піхотної дивізії чи успішний відволікаючий маневр?

На світанку 22 липня 1944 року ударні групи оточеного Бродівського угруповання завдали ударів по Золочеву з кількох напрямків. На лівому фланзі з Жулич здійснювалися спроби атакувати у південно-східному напрямку з метою виходу на шосе Сасів – Золочів, а далі на східну околицю міста. Інший удар, також з району Жулич, був запланований через Городилів і Єлиховиче в напрямку на Заріче - Золочів. Ще два удари на Золочів бойові групи завдавали з Хильчиців і Бонишина.

---

[1] Боевое донесение штаба 522 сп. № 11, 22.07.1944 г., л. 16.
[2] Журнал боевых действий 504 сп 107 сд, л. 4.
[3] Журнал боевых действий 107 сд, л. 54.
[4] Журнал боевых действий 28 ск, л. 19.

Очевидно, що завданням-максимумом було захоплення Золочева і розширення горловини коридору прориву між Золочевом і Вільшаницею, а завданням-мінімумом - послабити тиск червоноармійських військ на оточене угрупування з району Золочева, де були зосереджені головні сили 60-ї армії, посилені 4-м танковим корпусом та іншими частинами та з'єднаннями..

Зі звіту про бойові дії 91-ї окремої танкової бригади:

«Противник, який прорвався через Жулице в район Городилова, вис. 274.0, 284,0, був зустрінутий наступаючими частинами з півдня. Не маючи можливості пробитися через Городилів, противник здійснив спробу атакою з висоти 284.0 прорватися на шосе Сасів-Золочів в районі Дембіна, для чого до батальйону піхоти з 12 танками в 6.00 22.7.44 року атакували бойові порядки наших танків і 246 сд. Інтенсивним вогнем з місця атака була відбита.

О 7.00 22.7.44 року противник повторив атаку, яка також була відбита»[1].

У тому ж ключі відображали події ранку 22 липня 1944 року у штабі 823-го стрілецького полку 302-ї стрілецької дивізії:

«З напряму Єлиховице пр-к розпочав атаку силою до полку піхоти в напрямку Золочів. Атака була відбита… в основному вогнем наших танків»[2].

Однак, ймовірніше, що успіхи радянських частин у відбитті контрударів противника були не настільки успішними, як це відображено у штабних документах 91-ї окремої танкової бригади і 302-ї стрілецької дивізії. Адже німецькі частини не тільки вийшли на шосе Сасів - Золочів, не тільки здобули села Городилів та Єлиховичі, але почали прориватися до Золочева.

Як свідчить звітна карта 12-ї гвардійської танкової бригади *(рис. 2-22-7),* противник, атакуючи з півдня, пробився через Городилів до приміського села Заріче, а далі в центр міста на лівий берег річки Золочівки. Це підтверджує і журнал бойових дій 460-го полку 100-ї стрілецької дивізії *(рис. 2-22-3)*.

Про підготовку наступу на Золочів на світанку 22 липня 1944 року в штабі 100-ї стрілецької дивізії дізналися напередодні ввечері, коли розвідникам вдалося захопити «язика» з числа солдат оточеного німецького угруповання. Полонений, за національністю чех, розповів, що в 4.00 год. 22 липня 1944 р. угруповання у складі 8 тисяч солдат і

[1] Отчет о боевых действиях 91 отбр, л. 10.
[2] Журнал боевых действий 823 сп, л. 97.

офіцерів буде наступати на північно-західну окраїну Золочева із завданням вирватися з оточення.

З журналу бойових дій 460-го стрілецького полку:

«Рівно в 4.00 противник силою 200 авт[оматників] (авангардом) ввійшов у стик 2 і 3 сб і увірвався в Золочів, за ним рухалися основні сили оточеного угруповання пр-ка. Автоматники відкрили вогонь із всіх видів зброї. Тили передових частин, що стояли в Золочеві, кинулися втікати з міста. В місті піднялася паніка…»[1].

Певного успіху досягли ударні групи, які пробували пробитися в Золочів з району Хильчиць і Бонишина.

З журналу бойових дій 12-ї гвардійської танкової бригади:

«22.7.44 р. в 4.30 противник перейшов в сильну контратаку [з Хильчиць], одночасно намагався завдати удару силою до полку піхоти з північного заходу на Золочів, підійшов до північної окраїни Золочева і частиною сил прорвався в центр міста»[2].

Для ліквідації прориву були задіяні всі можливі резерви. 460-й стрілецький полк виділив роти автоматників і протитанкових рушниць, взводи пішої і кінної розвідки. До бойових дій залучили навіть курсантів зборів командирів взводів 302-ї стрілецької дивізії[3].

Журнал артилерії 4-го гвардійського танкового корпусу уточнює, що контратакуючі групи противника прорвали бойові порядки піхотних підрозділів і вийшли до артилерійських частин корпусу, які займали позиції на північній, східній і південній околиці Золочева, зокрема в районі Фільварків. У відбитті контратак брали участь всі артчастини 4-го гвардійського танкового корпусу – 264-й окремий мінометний полк, 752-й і 756-й винищувально-протитанкові артилерійські полки, 240-й окремий гвардійській мінометний дивізіон.

Із журналу бойових дій артилерії 4-го гвардійського танкового корпусу:

«Противник значними силами піхоти робив спроби прорватися через Золочів на південь. Окремі групи противника вийшли в райони СП [спостережних пунктів] артчастин. Офіцери і розвідники 264 ОМП и 240 ОГМД вступили з противником у рушничну і автоматну перестрілку, що неодноразова переходила у гранатний бій. Артчастини вели вогонь по контратакуючому противнику, задаючи йому важких втрат. У відбитті контратак брали участь всі артчастини, включаючи

[1] Журнал боевых действий 460 сп 100 сд, л. 24.
[2] Отчет действий 12 гв. тбр по уничтожения Бродской окруженной группировки противника, л. 2.
[3] Журнал боевых действий 302 сд, л. 54.

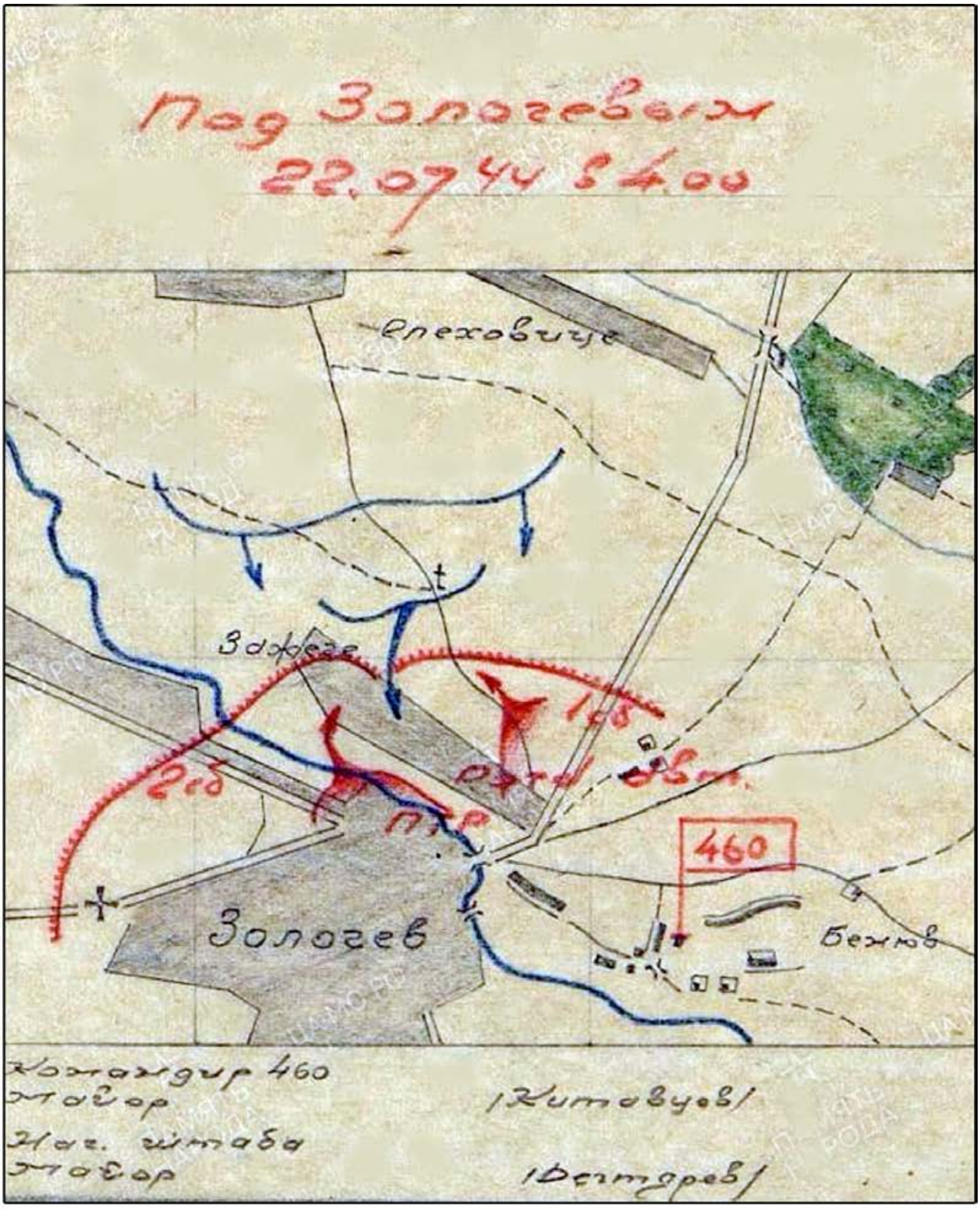

Рис. 2-22-3. **Оборонні позиції 460-го полку 100-ї стрілецької дивізії в районі Золочева і прорив до міста 22 липня 1944 року ударної групи XIII армійського корпусу.**
[ПН].

756 ИПТАП, який відкрив вогонь по противнику осколочною гранатою»[1].

Автоматники противника прорвалися до спостережного пункту командира 4-го гвардійського танкового корпусу і командира 28-го стрілецького корпусу, що розміщувалися на північно-західній околиці Золочева. До спостережного пункту були терміново перекинуті мотострілецький батальйон 3-ї мотострілецької бригади танкового корпусу і розвідувальні підрозділи стрілецького корпусу, які зупинили подальший розвиток кризової ситуації[2]. Передові групи були частково знищені, частково взяті в полон, а почасти витіснені за місто.

Згідно з даними штабу 12-ї танкової бригади, в наступі на Золочів в районі Городилова - Заріччя брали участь до 800 солдат противника. які, не побившись через місто, згодом відступили в напрямку до Хильчиць, де з'єдналися з основними силами Бродівського угруповання[3]. У той час з північно-західного напрямку Золочів атакували до 2-х піхотних батальйонів, а з південно-західного напрямку, з району Вороняків, противник завдавав удару силою до батальйону піхоти з танками[4].

Координований наступ на Золочів з різних напрямів міг досягти значно більшого успіху, якби був підтриманий потужнішими силами. Однак, схоже, він задумувався більшою мірою як відволікаючий маневр від виходу з оточення в районі Ясенівці – Ляцьке. Як наслідок, на певний період був послаблений тиск на цю ділянку, що дало можливість значній частині Бродівського угруповання відійти на Подільську височину.

Подібної такої думки дотримувалися і у штабі 4-го гвардійського танкового корпусу, зазначаючи, що несподіваним маневром з метою увійти в Золочів противник намагався «відволікти увагу наших військ від основного напрямку виходу оточеного угруповання»[5]. І це йому значною мірою вдалося.

---

[1] Журнал боевых действий артиллерии 4 гв. тк с приложением схем, л. 2.
[2] Отчет о боевых действиях 4 гв. тк, л. 23.
[3] Отчет действий 12 гв. тбр по уничтожения Бродской окруженной группировки противника, л. 6.
[4] Журнал боевых действий 60 А, л. 45.
[5] Отчет о боевых действиях 4 гв. тк, л. 23.

Допоміжний прорив у західному напрямку: Скварява - Борткі в - Глиняни

Ще 20 липня 1944 року 61-а гвардійська танкова бригада отримала завдання зайняти кругову оборону в районі Борткова, щоб прикрити дії 10-го гвардійського танкового корпусу 4-ї Танкової Армії з півночі і північного сходу. Однак ні в другій половині дня 20 липня, ні в першій половині дня 21 липня бригада не мала бойових зіткнень з противником, а лише вела розвідку на північно-західному, північно-східному і східному напрямках.

Наприкінці 21 липня 1944 р. 61-а танкова бригада основними силами передислокувалася до Вільшаниці, щоб посилити угруповання в районі Вільшаниця - Ляцьке, яке того дня не змогло запобігти відходу частин XIII армійського корпусу в південному напрямку. Одночасно в Борткові залишилися танкова рота гв. старшого лейтенанта Фадєєва і взвод автоматників МБА, які організували танкові засади.

На світанку 22 липня 1944 року ударні групи оточеного Бродівського угруповання завдали удару в напрямку Ляцького, Вільшаниці і Борткова. Одночасно (о 5 год. ранку) розпочалася зустрічна контратака німецьких військ на Бортків з району Глиняни – Гурни - Балучин.

З журналу бойових дій 61-ї гвардійської танкової бригади:

«Частини противника (10 АК, 367, 351 ПД, 14 Грен. СС «Галичина») розпочали контратаку з Глиняни - Гурни, контратака противника була відбита. В результаті бою пр-к втратив до 500 солдат і офіцерів убитими і пораненими. Здалися в полон 3000 солд. і офіцерів. Трофеї - до 1000 кон[ей] і возів, 20 гармат»[1].

Цей самий епізод відображений і у «Звіті про бойові дії» 10-го танкового Уральсько-львівського добровольчого корпусу за квітень-серпень 1944 р.

«О 5.00 частини противника (10 АК, 367, 351 ПД, 14 Грен. ТД «СС Галичина») розпочали контратаку силою до 2-х полків піхоти. Танкова рота гв. ст. лейтенанта Фадєєва, що обороняла Бортків у взаємодії з 318 сд, що підійшла на той час, вжили заходів щодо відбиття атаки противника і рішучою контратакою танків розбили і відкинули противника на вихідне становище». В результаті бою танковий взвод гвардії лейтенанта Проника знищив до 500 солдат і офіцерів, взяв полоненими до 2000 людей, 1000 коней і возів, 20 гармат, при цьому втратив 2 танки»[2].

---

[1] Журнал боевых действий 61 гв. тбр, л. 12.

[2] Отчет о боевых действий 10 гв. тк, л. 54.

Змальований бій танкової роти 61-ї гв. танкової бригади викликає низку запитань, пов'язаних як з ідентифікацією супротивних сил противника, так і локалізацією місця, напрямками ударів і підсумками бою.

З німецького боку, найймовірніше, брали участь «розбиті частини» 13-го, а не 10-го армійського корпусу, 361-ї, а не 367-ї, піхотної дивізії і, очевидно, 351-го піхотного батальйону 183-ї дивізійної групи корпусної групи «С». Що ж до дивізії «Галичина», то її вважали то гренадерською, то панцер-гренадерською (моторизованою) дивізію СС. Однак всі ці з'єднання і частини входили до складу оточеного Бродівського угрупування німецьких частин, а не діяли за його межами в районі Глинян.

Згідно зі даними штабу 10-го танкового корпусу, в районі Глинян були зосереджені частини 8-ї танкової дивізії, підрозділи 101 гірсько-піхотної дивізії, 500-го штрафного батальйону[1]. Логіка подій підказує, що на світанку 22 липня 1944 року вони справді могли завдати удару в напрямку на Бортків, щоб допомогти оточеним вирватися в західному напрямку.

Напередодні, тобто 21 липня 1944 р., німецькі частини контратакували червоноармійські війська в районі Глиняни і до кінця дня оволоділи цим важливим населеним пунктом[2], створивши плацдарм для наступного удару назустріч Бродівському угрупованню. Вихідні позиції були зайняті на східній околиці Глинян і в районі фільварку Ґурни, що на північному сході від міста і неподалік Балучина. Одночасно з району Скваряви на Бортків завдали удару бойові групи XIII армійського корпусу.

У районі Скваряви займали позиції батальйони 1089-го стрілецького полку 322-ї стрілецької дивізії, які мали завдання не пропустити оточене угрупування противника з району Скваряви на південь і південний захід. Лише одна рота 1089-го стрілецького полку залишилася в районі Борткова, зайнявши оборону фронтом на захід. Натомість 3-й дивізіон 886-го артилерійського полку, що також був зосереджений в районі Борткова, був підготовлений для ведення вогню і в східному, і в західному напрямках.

З журналу бойових дій 886-го артилерійського полку 322-ї стрілецької дивізії:

«Піхота 1089 сп вела бій за с. Скварзава, маючи мету відтіснити пр-ка на північ. Противник чинив запеклий опір, утримуючи північну половину села. Вночі пр-к під прикриттям темряви, групами

[1] Отчет о боевых действий 10 гв. тк, л. 44.
[2] Журнал боевых действий 8 шак, с. 21.

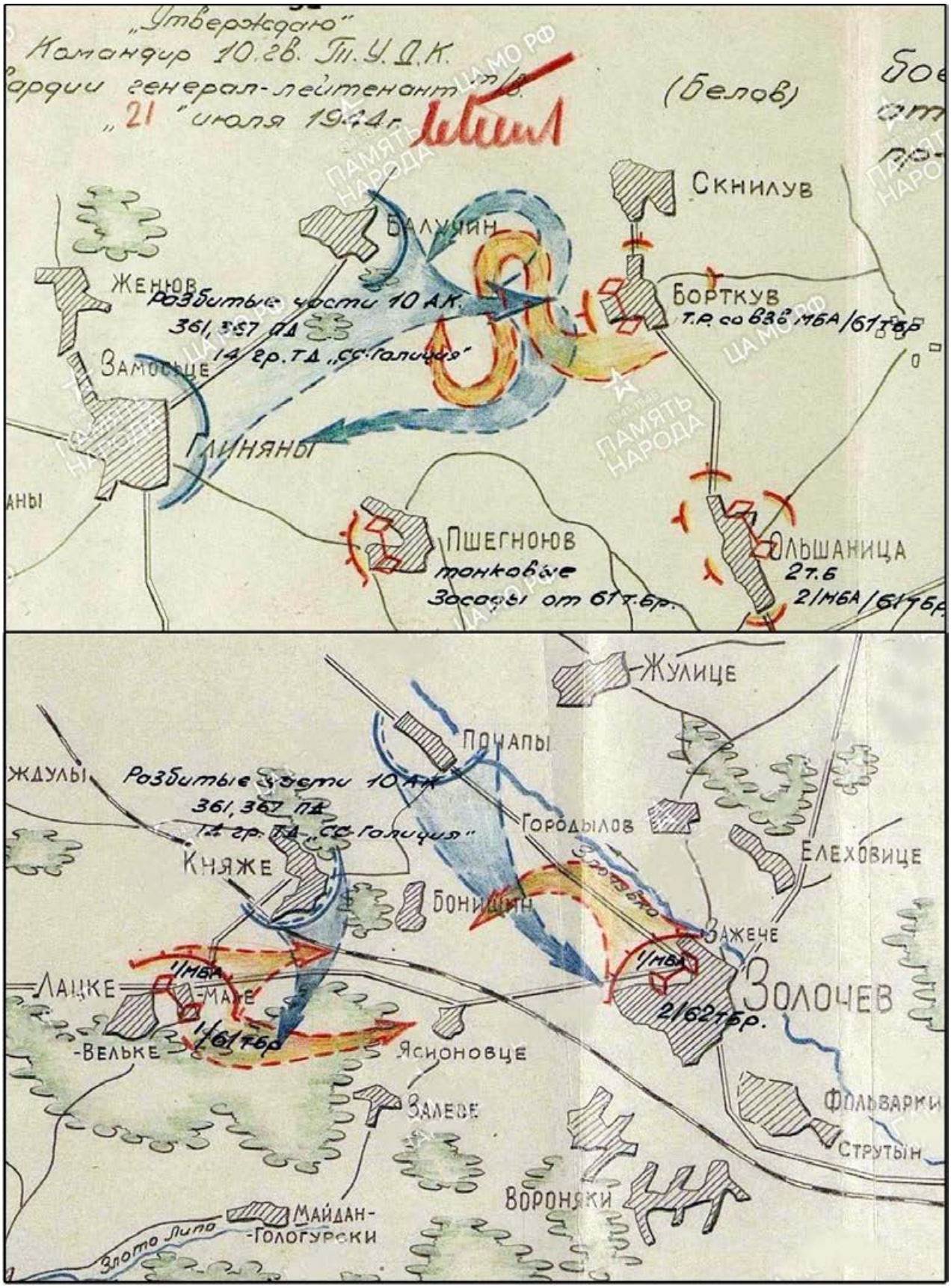

Рис. 2-22-(4-5). **Схеми бойових дій 61-ї і 62-ї танкових бригад 10-го гвардійського корпусу 4-ї Танкової Армії. Прорив з Глинян в район Борткова німецьких частин на зустріч оточеному Бродівському угрупованню 22 липня 1944 року.** *[ПН].*

просочувався в різних напрямках. На ранок відмічалося скупчення автоматників біля півн. окраїни Княже, групи німців біля ст.. Скварзава, які вклинилися в бойові порядки 1089 сп, значні групи німців, що розсіялися в полі в районі Казимерувка»[1].

Зосередження бойових груп в районі залізничної станції Скварзава і присілка Казимирівка, що розміщувався між Княжем і Вільшаницею, попередні спроби оточених частин пробитися в район Ружеволи і Стадня свідчили про серйозність намірів німецького командування здійснювати прорив і в західному напрямку. Про такі наміри згадує у своїх спогадах і офіцер дивізії «Галичина» Порфирій Силенко.

За його словами, транспортна колона дивізії «Галичина», яка в ніч на 22 липня 1944 року підійшла до Княжого, отримала наказ готуватися до подальшого руху західною польовою дорогою в напрямку на Бортків. Однак на перешкоді цих планів стали танки , що зосередилися в невеликому ліску, що близько 3 км на заході від Княжого, які намагалися контролювати всі залізничні переїзди. Тому надійшла команда пробиватися на південь в напрямку Подільської височини[2].

У районі Скваряви були зосереджені значно менші сили Червоної Армії і спроби прориву з цього району в напрямку Борткова виявилися більш успішними.

У журналі бойових дій 886-го артилерійського полку 322-ї стрілецької дивізії зафіксовано, що близько 7-ї години ранку група німецької піхоти прорвалася на станцію Скварзава і просунулася далі через бойові порядки червоноармійських частин. Частина групи зайшла в тил 2-ї батареї (600 м на північному сході від станції) і потіснила артилерійські розрахунки від трьох гармат, вивела з ладу частину людей і коней[3].

У штабі 28-го стрілецького корпусу визнали, що 1989-й полк 322-ї стрілецької дивізії, який займав позиції в районі Вільшаниця – Бортків, «відбивав контратаки противника, що відходив на захід під ударами 302 і 107 СД зі сходу»[4].

Про частково успішний прорив оточеного угруповання в західному напрямку і його відхід на ділянці Вільшаниця - Бортків свідчить звітні карти і схеми 302-ї і 246-ї стрілецьких дивізій, а також, опосередковано, й 10-го гвардійського танкового корпусу. Адже, згідно з версією штабу корпусу, в район Глинян відійшли ті ж

[1] Журнал боевых действий 886 ап, л. 10.
[2] Силенко П. За прорив з оточення, с. 141.
[3] Журнал боевых действий 886 ап, л. 10.
[4] Журнал боевых действий 28 ск, с. 19.

самі частини оточеного Бродівського угруповання, що перед тим були зосереджені в районі Скваряви і Княжого[1].

Складається враження, що плутанина з нумерацією німецьких і радянських частин, невиразний опис бою було зроблено навмисне, щоб приховати істинні напрямки ударів, пов'язані з проривом оточених частини в західному напрямку, а також з метою замаскувати безпорадність танкового заслону. Щоправда, наступаючим в другому ешелоні, які відходили разом з транспортними колонами і обозами, пощастило значно менше. Тому й у руки танкової роти і мотострілецького взводу 61-ї гвардійської танкової бригади потрапили величезні трофеї - 2-3 тисячі полонених і до 1000 коней та возів.

Масова здача полонених розпочалася близько обіду 22 липня 1944 р., коли червоноармійським частинам вдалося ліквідувати основні прориви німецьких бойових гру. Але й тоді окремі частини Бродівського угруповання продовжували пробиватися в західному та південно-західному напрямках.

З журналу бойових дій 302-ї стрілецької дивізії:

«Дивізія… повела наступ на Почапи, зустрілася з великим угрупуванням противника, що проривалося з півночі на південь і намагалося вирватися з оточення в напрямку Княже - Майдан Гологірський…

Основні сили противника, не досягнувши успіху і зазнавши великих втрат, почали відходити в західному і південно-західному напрямках…»[2].

ПОЛУДНЕВИЙ КОНТРНАСТУП З'ЄДНАНЬ І ЧАСТИН 60-ї АРМІЇ

Відновлення контролю за Львівським шосе на ділянці Золочів - Вільшаниця

Активні спроби пробитися на південь в районі Золочів – Ясенівці – Ляцьке – Вільшаниця тривали, за різними даними, від 3-4-ї години ночі до 11-12 години дня 22 липня 1944 р. Протягом цього часу червоноармійські частини переважно відбивали атаки бойових груп XIII армійського корпусу.

З журналу бойових дій 28-го стрілецького корпусу:

«Оточене угруповання противника з 4.00 до 10.00 здійснювало

[1] Отчет о боевых действий 10 гв. тк, л. 53.

[2] Журнал боевых действий 302 сд, л. 277..

численні атаки з району Почапи - Княже на Хильчице - Бонишин з метою прорватися в Злочув і вийти з оточення до своїх сил на півдні»[1].

Зі звіту 14-ї гвардійської танкової бригади:

«Під прикриттям темноти ночі противник підтягував всі свої сили в район Бонишин - Княже, створюючи сильний кулак для прориву кільця оточення в районі Ясенівці - Ляцьке. Зібравши до дивізіону артилерії, 70 танків, бронетранспортери, до 2-х полків піхоти, всі тили, зі світанком почав пробиватися напролом в п'яному стані в напрямку Ясенівці - Ляцьке… Бій тривав до 11.00»[2].

Згідно з даними штабу 14-ї танкової бригади, найуспішніше німецькі частини проривалися в районі Ясенівці. Натомість штаб 28-го стрілецького корпусу вважав, що значна частина оточених прорвалася на південь саме в районі Ляцького.

З журналу бойових дій 28-го стрілецького корпусу:

«Частині оточеного угрупування противника вдалося прорватися на південний захід в напрямку Ляцьке»[3].

Очевидно, що мали рацію штабісти як 14-ї танкової бригади, так і 28-го стрілецького корпусу. Прориви з певним успіхом відбувалися в обох напрямках – через Ляцьке і через Ясенівці. А чи не найчастіше – безпосередньо між Ляцьким і Ясенівцями.

Коли командування 4-го гвардійського танкового корпусу побачило, що 14-а танкова бригада разом з стрілецькими частинами не спроможна заблокувати відхід оточеного угруповання на ділянці Ясенівці – Ляцьке, було вирішено кинути їм на допомогу 2-й танковий батальйон 13-ї танкової бригади, яка обороняла південну околицю Золочева. На той час червоноармійські частини значною мірою послабили небезпеку, що загрожувала Золочеву з напрямку Вороняки, і танковий батальйон одержав завдання вибити противника з Ясенівців і зупинити колону противника, що відходив на південь між Ясенівцями і Ляцьким.

Із звіту 13-ї гвардійської танкової бригади:

«Стрімкість дій 2 ТБ увінчалася успіхом. Збивши заслони противника в Ясенівці, 2 ТБ на шосе перерізав колону противника, що відходив, зав'язав бій. Після короткого бою танкісти гусеницями і вогнем повністю знищили противника, частину його взяли в полон. Після проведеного бою зосередилися в Ляцьке..»[4].

У доповіді про бойові дії бронетанкових і механізований військ 1-го Українського фронту в літній наступальній операції уточнюється,

---

[1] Журнал боевых действий 28 ск, с. 19.
[2] Боевые действия 14 гв. тбр, л. 117.
[3] Журнал боевых действий 28 ск, с. 19.
[4] Отчет о боевых действиях 13 гв. тбр, л. 92.

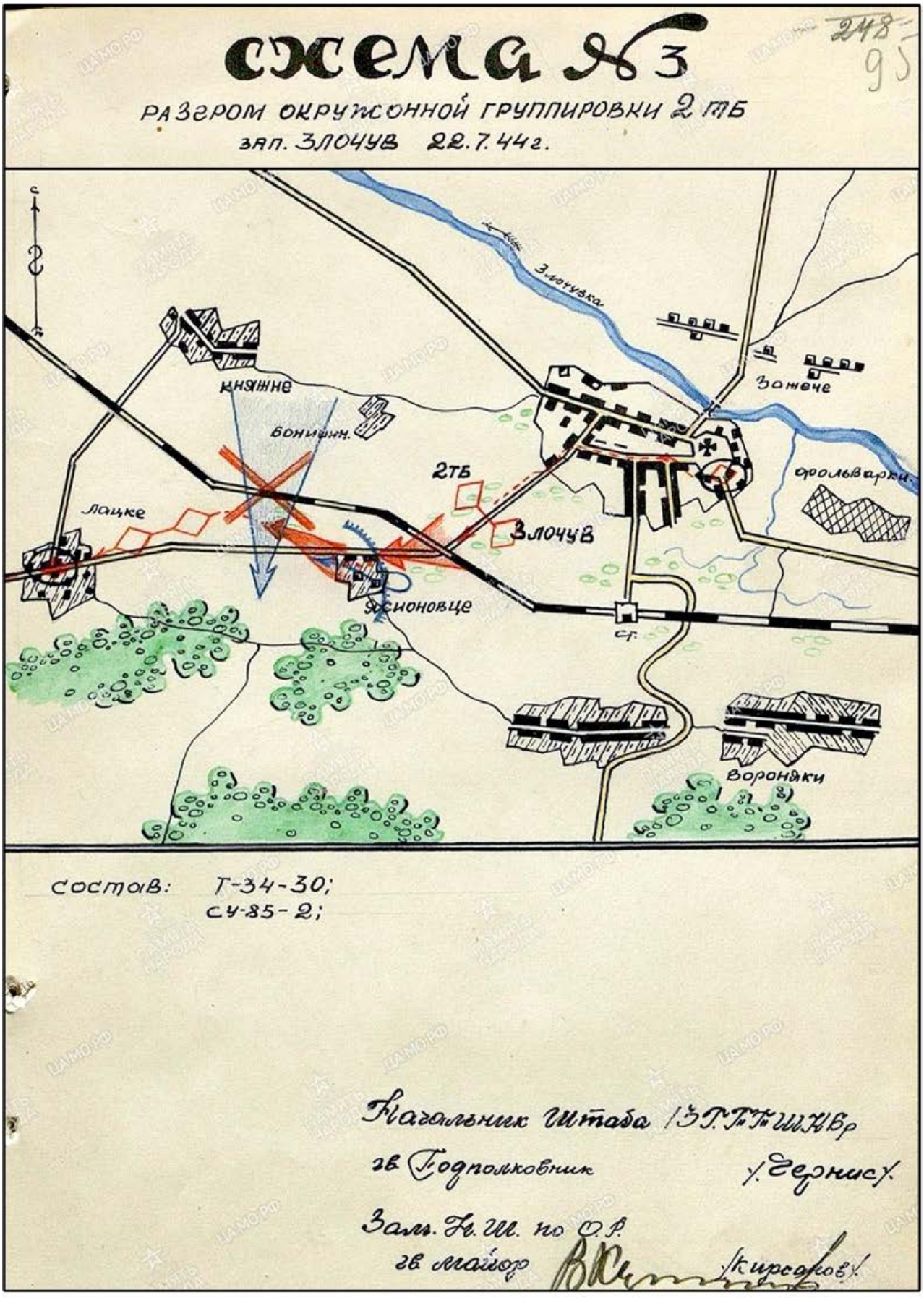

Рис. 2-22-6. Атака в напрямку Ясинівці - Ляцьке 13-ї танкової бригади 4-го гвардійського танкового корпусу 22 липня 1944 р.
[ПН].

що другий батальйон 13-ї гвардійської танкової бригади був введений у бій о 12.00[1]. Несподіваним фланговим ударом по угрупованню противника на ділянці Ясенівці – Ляцьке батальйон зім'яв піхоту противника і перерізав ворожу колону, змусивши її північну частину відступити в район Княже.

Успіхом танкового батальйону 13-ї гв. танкової бригади скористалася 107-а стрілецька дивізії 28-го стрілецького корпусу. яка займали позиції на західних і північно-західних околицях Золочева. Перейшовши в наступ, стрілецькі батальйони до 14.00 оволоділи населеними пунктами Ясенівці і Бонишин.

У штабі 4-го гвардійського танкового корпусу вважали, що до 14.00 частини корпусу закінчили ліквідацію угруповання противника, що прорвався в район Золочева. Саме на той час танковим підрозділам вдалося оволодіти населеними пунктами Ясенівці, Бонишин. Ляцьке і Вільшаниця, які в першій половині дня перебували в руках противника.

З оперативного зведення штабу 4-го гвардійського танкового корпусу від 22.07.1944 р. (станом на 20.00):

«Протягом 22.7.44 р. частини корпусу вели бій з оточеним угруповання пр-ка, що пробував прорватися з р-ну Княже – Почапи - Бонишин (зах. від Золочева) в напрямку Ляцьке - Ясеновце. В результаті бою 12 гв. ТБр оволоділа Почапи, 3 гв. МСБр – Ясеновце, 14 гв. ТБр - Ляцке, Ольшовице[2], повністю ліквідувавши угрупування противника, що намагався прорватися»[3].

Таким чином, близько 14-ї години ворота для виходу з оточення на ділянці Ясенівці – Ляцьке - Вільшаниця були закриті.

У військових штабах червоноармійських військ відсутня інформація про те, якій частині оточеного Бродівського угруповання вдалося вирватися із оточення на світанку і в першій половині дня 22 липня 1944 р. Лише в журналі бойових дій 107-ї стрілецької дивізії натрапляємо на повідомлення, що частина угруповання вдалося прорватися через Львівське шосе на Подільську височину, а інша частина, до 3000 чол., залишилася в кільці і продовжувала чинити опір.

З журналу бойових дій 107-ї стрілецької дивізії :

«Противнику вдалося в ніч на 22.7.44 р. частиною сил прорватися через Львівське шосе, але основна маса до 3000 чол., залишилася в кільці і чинила опір»[1].

---

[1] Доклад о боевых действиях БТ и МВ 1 УкрФ в летней наступательной операции (с 13.7 по 10.8.1944 года), л. 28.

[2] *Ольшовице* – насправді Ольшаница – Вільшаниця.

[3] Оперативная сводка штаба 4 гв. тк (22.07.1944 г.), л. 130.

[1] Журнал боевых действий 107 сд, л. 54.

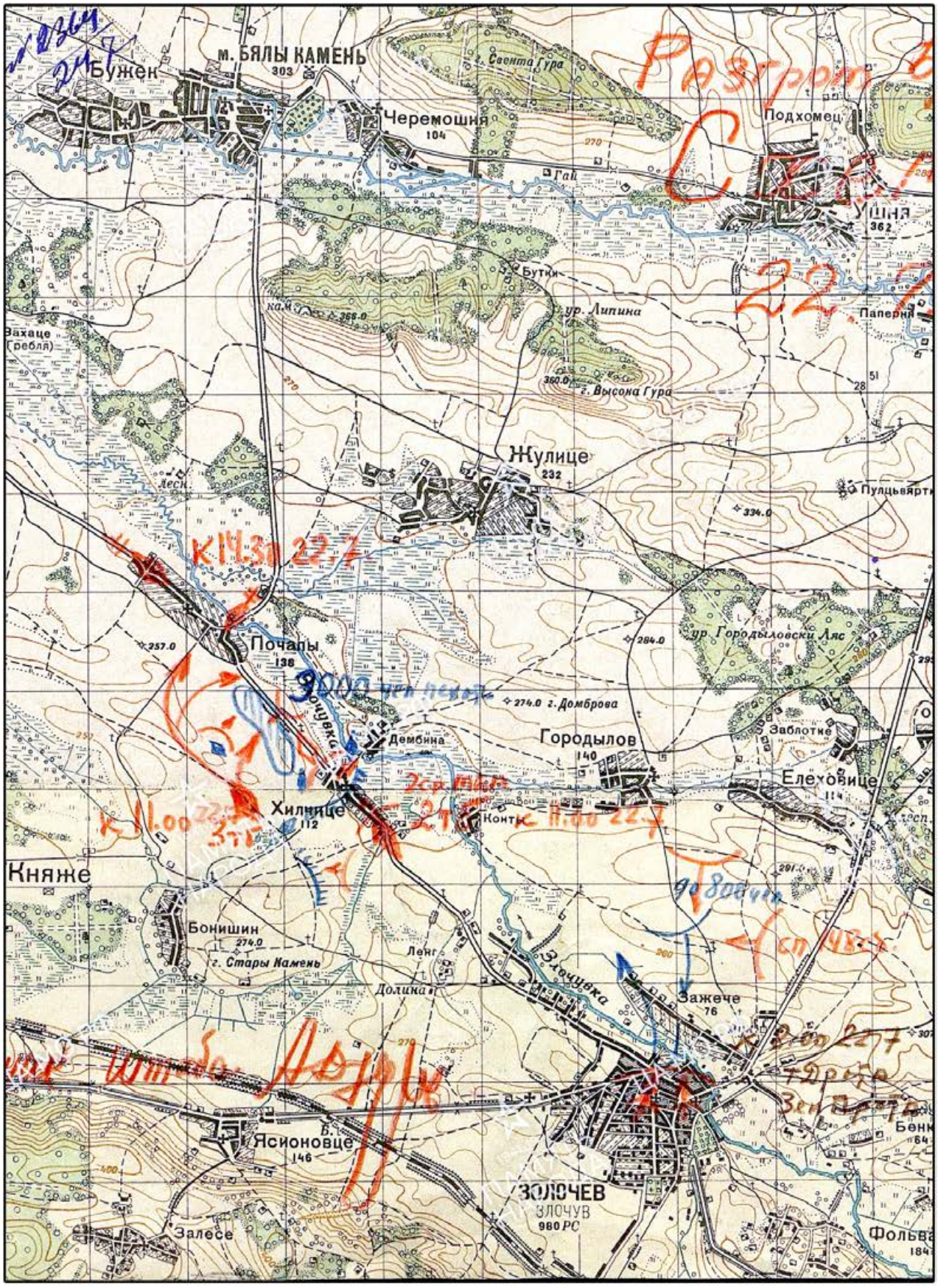

Рис. 2-22-7. **Схема бойових дій 12-ї гвардійської танкової бригади 4-го гвардійського танкового корпусу 22 липня 1944 р. в районі Хильчиці - Почапи з відображенням прориву бойових груп XIII армійського корпусу до Золочева в районі Заріччя. *[ПН].***

Мабуть, можна дискутувати з приводу того, чи могла основна маса оточеного угруповання противника становити 3 тис. людей, чи, все ж таки, «основна маса» прорвалася на південь, а менша частина залишилася в оточенні. Однак не можна не відзначити намагання штабісті 107 стрілецької дивізії хоча б спробувати наблизитися до менш-більш реальної оцінки бойових дій.

З журналу бойових дій 886-го артилерійського полку 322-ї стрілецької дивізії:

«Противник, зазнавши великих втрат вбитими і пораненими, почав великими групами здаватися в полон. Шосе Золочів – Вільшаниця з другої половини дня 22.07.44 р. було знову звільнене»[2].

Трикутник надії і смерті: Княже - Хильчиці - Почапи

Відбивши контратаки противника з наміром прорватися з північної сторони на Золочів, танкові і стрілецькі частини перейшли в наступ на Хильчиці і Почапи.

Разом з батальйонами 302-ї стрілецької дивізії тут діяли танкісти і мотострільці 12-ї гвардійської танкової бригади. Як свідчить звітна карта штабу танкової бригади, вже близько 11.00 підрозділи оволоділи Хильчицями і розгорнули наступ на Почапи.

У цьому бою відзначився 3-й танковий батальйон гв. капітана Горенчука. Він здійснив обхідний маневр із західної околиці Хильчиць в напрямку на Почапи, відтявши від основного угрупування противника частину відступаючих, що рухалися колоною по дорозі Почапи - Хильчиці. За оцінками штабу 12-ї танкової бригади, в новому персні оточення опинилося до 3 тис. людей *(рис. 2-22-8).*

Розчленуванням оточеної групи, знищенням заслонів і взяттям в полон займалися мотопіхота МБА і стрілецькі батальйони 302-ї стрілецької дивізії.

З журналу бойових дій 823-го стрілецького полку 302-ї стрілецької дивізії:

«Наша піхота проявила в цьому бою стійкість і уміння полонити оточеного противника… Забираючи в полон розбитого противника і долаючи опір тих, хто чинив опір, полк одночасно просувався в напрямку Почапи, долаючи опір різних дрібних груп, і до 15.00 Почапи були очищені повністю»[3].

У штабі 28-го стрілецького танкового корпусу підсумували результати боїв за першу половину дня 22 липня 1944 р.:

---

[2] Журнал боевых действий 886 ап, л. 11.
[3] Журнал боевых действий 823 сп, л. 98.

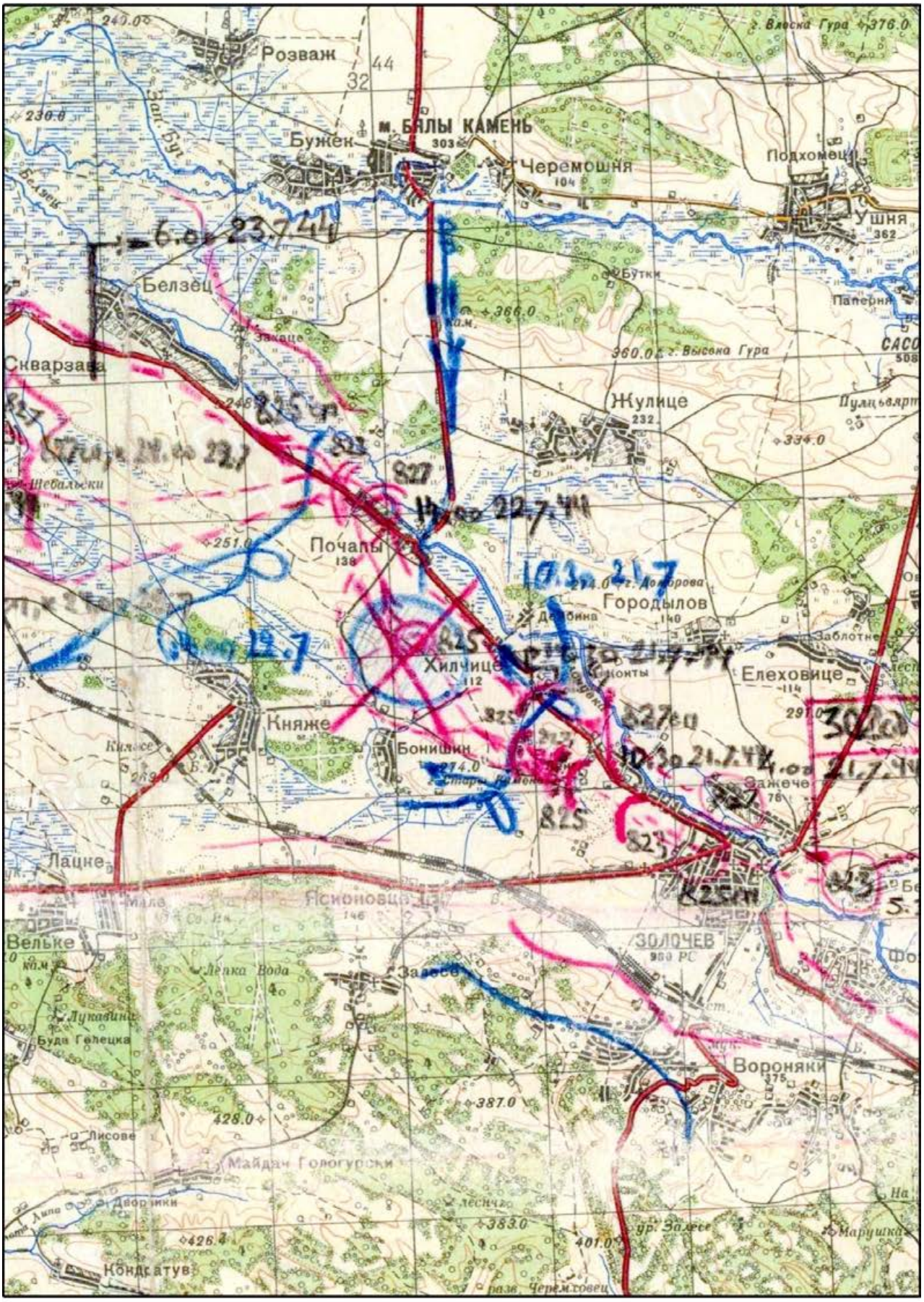

Рис. 2-22-8. **Бойові дії 302-ї стрілецької дивізії 21-22 липня 1944 року і відхід з району Почапи - Княже в південно-західному напрямку частини Бродівського угруповання в ніч на 23 липня 1944 р.** *[ПН].*

«Частині оточеного угруповання вдалося прорватися на південний захід в напрямку Ляцке, а решта, ринувши великим, неорганізованим потоком на машинах, возах і пішим порядком була перехоплена частинами корпусу і затиснена у трикутнику Почапи – Княже - Хильчице»[1].

Опинившись у вузькому трикутнику надії і смерті, залишки оточеного Бродівського угруповання у другій половині дня не припиняли контратак з наміром пробитися в південному напрямку через Львівське шосе на Подільську височину.

Коли близько обіду 22.07.1944 р. 312-й гвардійський мінометний полк отримав наказ зосередитися в районі Новосілки і вирушив із Золочева в західному напрямку, то вже невдовзі у Ясенівцях з'ясував, що противник з району Княже організував чергову контратаку і знову перекрив Львівське шосе.

За Ясенівцями 2-й дивізіон зайняв вогневу позицію на західній околиці села і відкрив вогонь прямим наведенням по угрупуванню противника, що проривалося на південь неподалік села Ляцьке.

Із журналу бойових дій 312-го гвардійського мінометного полку:

«Під час маршу, західніше 5 км від Золочева, другий дивізіон полку здійснив 3 двоустановочні і 1 одноустановочний залпи прямим наведенням по скупченню піхоти противника в районі Княже – Бонишин. В результаті залпу з 99 ракетних снарядів скупчення розсіяне, шлях руху був очищений від противника»[2].

У довідці 1-го батальйону 915-го стрілецької полку 246-ї стрілецької дивізії, яку засвідчили своїми підписами командир батальйону майор Шабарін і начальником штабу ст.. лейтенант Вотзін, уточнюється, що 22 липня 1944 року 2-й дивізіон 312-го гвардійського мінометного полку підтримував своїм вогнем 1-й батальйон полку і відбив 2 контратаки противника, який намагався вийти до своїх військ на півдні. «У результаті чотирьох залпів знищено прямим наведенням 350 німців солдат і офіцерів»[3].

Після вогневого удару реактивних установок дивізіони полку змогли проїхати по шосе до району Новосілки, де вони зосередилися близько 16-17 години. Водночас, як зазначається в журналі бойових дій, саме тоді по Львівському шосе в цьому районі розпочався безперешкодний рух всього автотранспорту.

---

[1] Журнал боевых действий 28 ск, с. 19.
[2] Журнал боевых действий 312 гв. минп, л. 5-6.
[3] Отзыв 3 д-ну 312 гв. минп, № 636, 29.07.1944 г., л. 139.

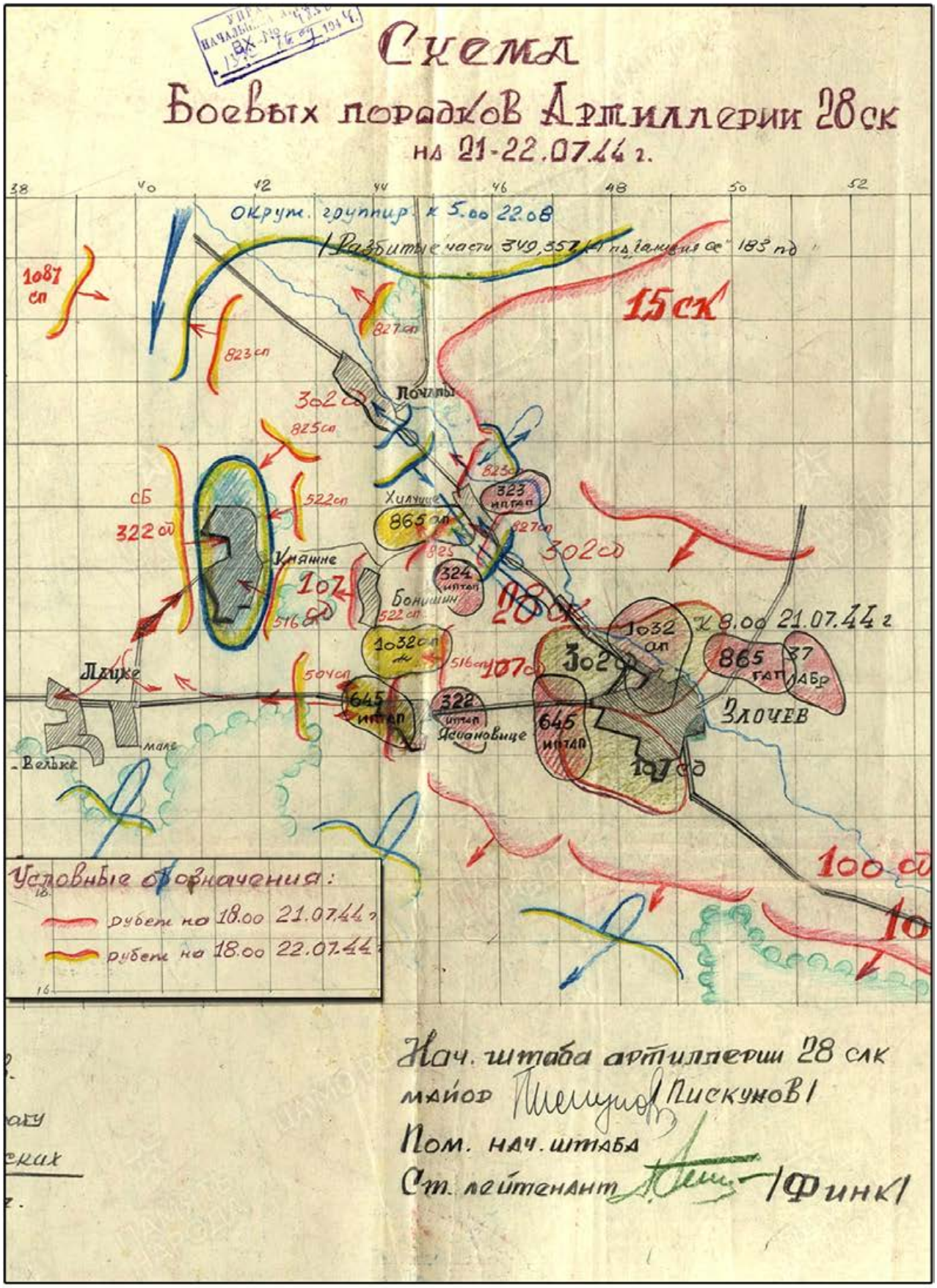

Рис. 2-22-9. Схема бойових порядків артилерії 28 стрілецького корпусу 21-22 липня 1944 року.
[ПН].

АР'ЄРГАРДНІ БОЇ XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ

Гаваречччина, Білий Камінь, Бужок – останні опорні пункти Вермахту на правому березі Західного Бугу

У ніч на 22 липня піхота 23-го стрілецького корпусу підійшли до околиць Бужка, Білого Каменя, Черемошні, Гаваречччини, Цикова і Волуйків. З північно-західного напрямку на Бужок і Білий Камінь наступав 514-й стрілецький полк 172-ї стрілецької дивізії 13-ї Армії.

З метою посилення своїх частин командування 99-ї стрілецької дивізії вирішило задіяти останні резерви – навчальну роту і 117-у окрему армійську штрафну роту.

З журналу бойових дій 99-ї стрілецької дивізії:

«У ніч з 21 на 22 липня 206 сп з введенням у бій навчальної роти і 117-ї ОАШР[1] атакував противника в Черемошні і до 3.00 оволодів Черемошнею; переслідуючи противника, до 4.00 зав'язав бій на східній окраїні Білий Камінь»[2].

У зв'язку з успішним просуванням 206-го стрілецького полку на білокамінського напрямку, командування 99-ї стрілецької дивізії вирішило повернути на північ 1-й стрілецький полк, щоб разом з 197-м полком здобути Гаваречччину.

197-й полк, здолавши опір противника на підступах до Гаваречччини, підійшов до села зі східної сторони. У той час 1-й стрілецький полк атакував гарнізон села з південної сторони з району Гаваречччини Долішньої. Однак концентрований удар двох полків успіху не досягнув.

З бойового донесення штабу 99-ї стрілецької дивізії № 318 від 22 липня 1944 р. (станом на 11.00):

«Частини дивізії на правому фланзі і в центрі протягом ночі і ранку 22.7. продовжували атакувати противника в районах Гаваречччина, [Гаваречччина] Дольна, зустрічаючи сильний вогневий опір і контратаки силою до 300 солдат і офіцерів. Успіху не досягли. Бій продовжується»[3].

Дещо успішнішими були бойові дії, які вів 206-й полк 99-ї стрілецької дивізії за оволодіння Білим Каменем. Стрілецькі підрозділи 206-го зуміли здолати опір противника і до 10.00 оволоділи містечком. Далі зав'язалися бої за Бужок.

---

[1] ОАШР - окрема армійська штрафна рота.
[2] Журнал боевых действий 99 сд, л. 8.
[3] Боевое донесение штаба 99 сд. № 318, 22.07.1944 г. , л. 205.

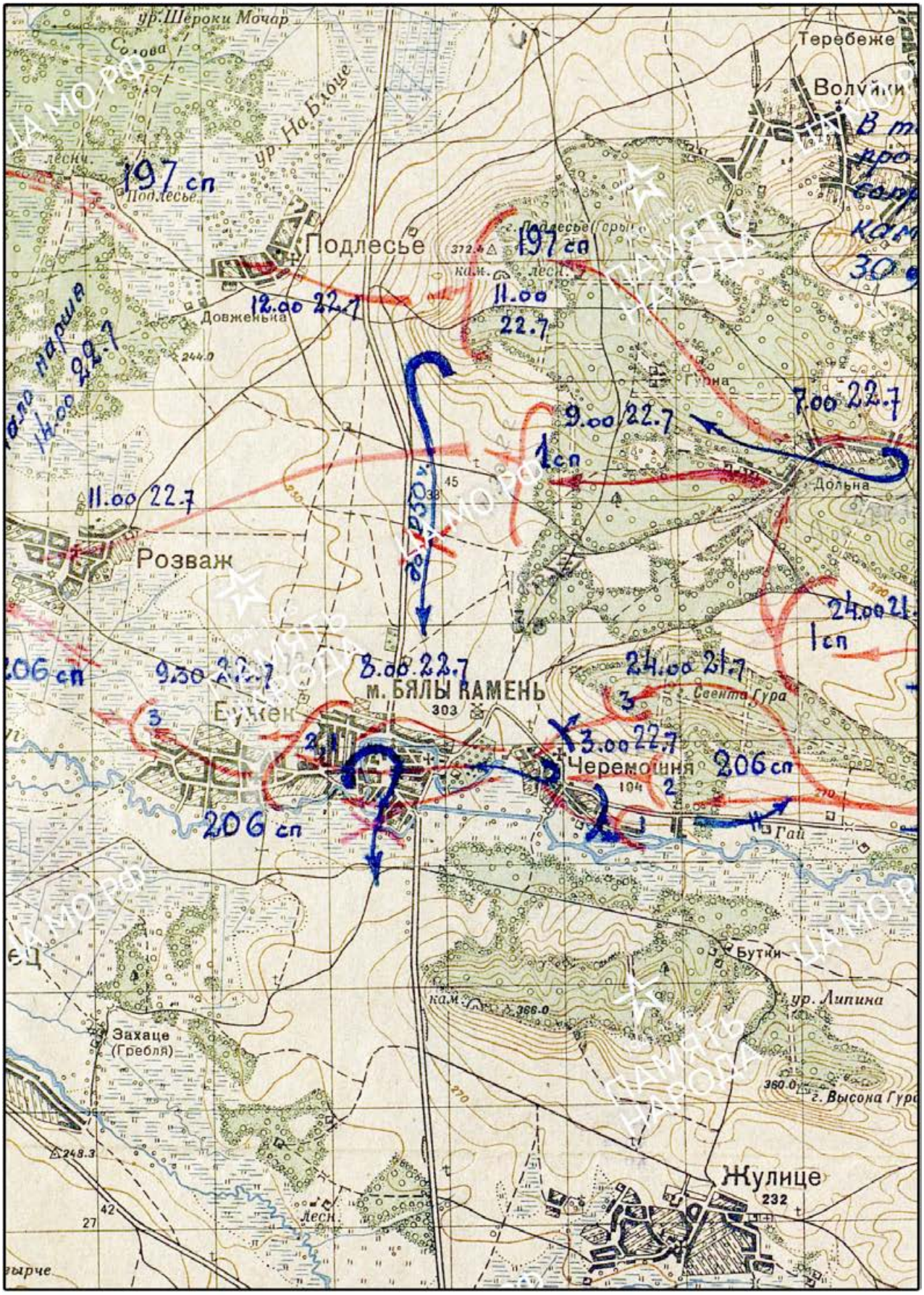

Рис. 2-22-10. **Бойові дії 99-ї стрілецької дивізії в районі Білий Камінь - Розваж - Підлисся.**
[ПН].

Разом з 206-м стрілецьким полком бої за Білий Камінь і Бужок вели з південної сторони 1194-й стрілецький полк 349-ї стрілецької дивізії, 1128-й стрілецьких полк 336-ї стрілецької дивізії, а північно-західного напрямку на Бужок і Білий Камінь наступав 202-й полк 68-ї гвардійської стрілецької дивізії і 514-й полк 172-ї стрілецької дивізії.

Зосередження таких значних сил в районі Білого Каменя було обумовлене не стільки планами звільнити містечко Білий Камінь і сусідні поселення від противника, як спробою розсікти оточене угруповання на лівому березі Західного Бугу, потім цілком знищити в районі Білого Каменя його північну частину.

Ключова роль у цих планах відводилася 1128-му стрілецькому полку 336-ї стрілецької дивізії, який наступав з району Сасова і одержав завдання завдати удару в напрямку хутір Булки - Жулицька гори (висота 336,0) – присілок Загаття - Белзець. Там полк мав з'єднатися з батальйонами 1132-го стрілецького полку 336-ї дивізії, щоб розчленувати Бродівське угруповання противника і замкнути перстень оточення його північної частини. Однак противник розгадав цей маневр і прискорив відведення частин з Білого Каменя в південному напрямку.

Зі звіту штабу артилерії 15-го стрілецького корпусу:

«22.07.44 р. частини корпусу одним СП контратакували противника в напрямку Бутки [Булки], вис. 366,0, Захаче, намагаючись розрізати оточене угруповання на окремі розрізнені частини. Противник розгадав наш задум, прискорив відхід із Бяли Камень і, кинувши матеріальну частину, автотягачі та інше майно, поспішно відійшов в Почапи і Княже…»[1].

Згідно з даними штабу 99-ї стрілецької дивізії, оборону в районі Черемошні і Білого Каменя тримали підрозділи 349-ї піхотної дивізії, 693-го піхотного полку 361-ї дивізії і 14-ї піхотної дивізії СС «Галичина».

12.00. Межиріччя Золочівки і Західного Бугу

Схема бою 91-ї окремої танкової бригади в районі Білий Камінь – Ушня 22 липня 1944 р. і розроблена на її основі схема «Завершення оточення частини Бродівського угрупування противника 22 липня 1944 р.» підтверджують, що близько 12-ї години дня залишки оточеного XIII армійського корпусу відійшли з Білого Каменя і Бужка

[1] Отчет об опыте артиллерии 15 ск по окружению и уничтожению группировки противника в районе: Сасов, Бялы, л. 8.

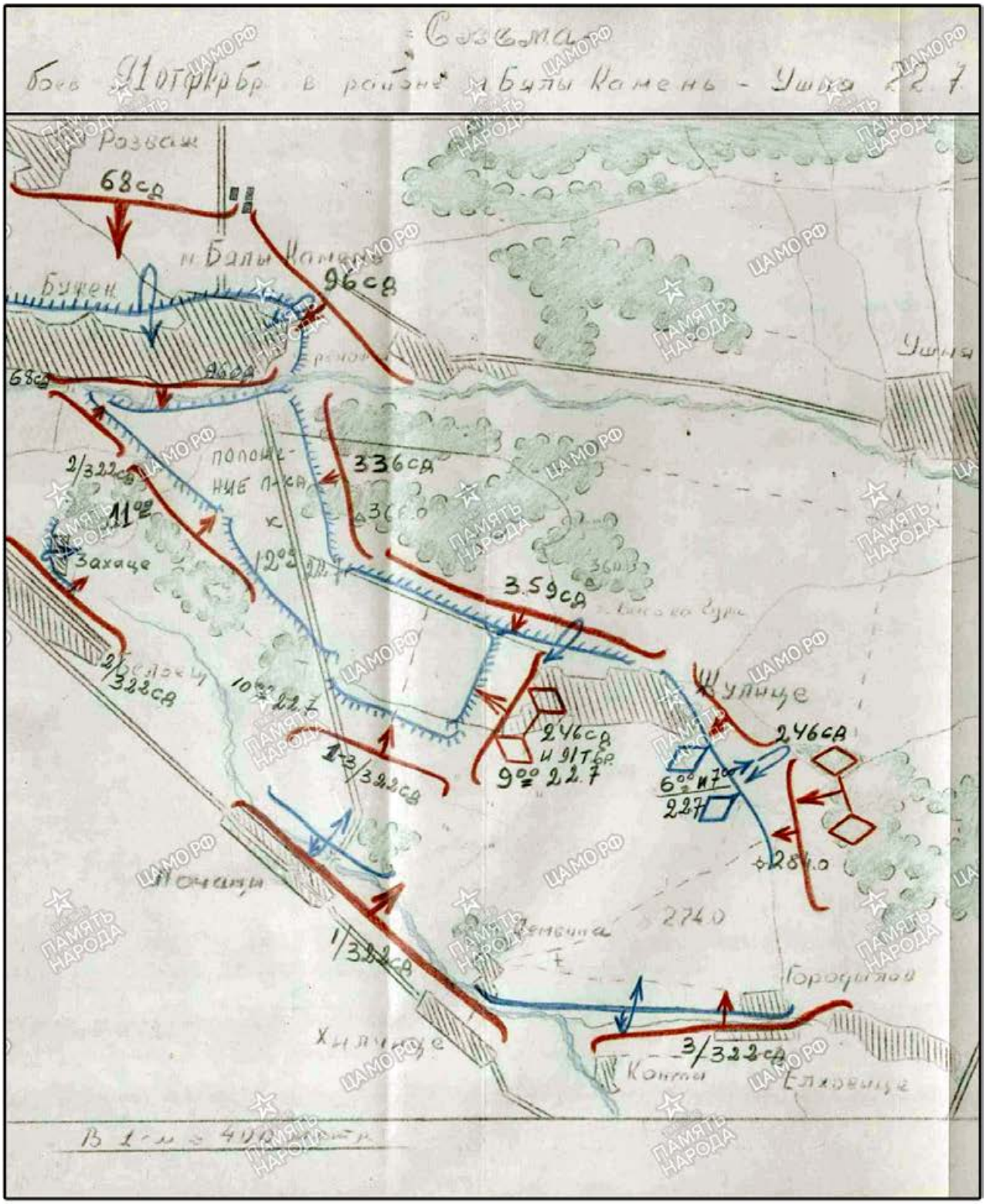

***Рис. 2-22-11. Схема* боїв 91-ї окремої танкової бригади в районі Білий Камінь - Жуличі 22 липня 1944 р.** *[ПН].*

на лівий берег Західного Бугу і зосередилися на північно-західній і західній околиці Жулич.

На той час під контроль червоноармійських частин в черговий раз перейшли Жуличі. Близько 9-ї години ранку село здобули танкісти 91-ї танкової бригади разом з підрозділами 908-го стрілецького полку 246-ї дивізії і 1196-м стрілецьким полком 359-ї дивізії. Проте обидві схеми неправильно передають бойову обстановку в районі сіл Почапи і Белзець, які продовжували перебувати в німецьких руках і через ці населені пункти продовжували відходити залишки XIII армійського корпусу у супроводі бойових груп.

Коли 302-а стрілецька дивізія, після оволодіння Хильчицями, повела наступ на Почапи, де зустрілася з великим угрупованням противника, що проривалося з півночі на південь. Ринувши великим дезорганізованим потоком на автомашинах, возах і похідним маршем,угруповання прямувало за маршрутом Білий Камінь – Княже - Майдан Гологірський[1].

Серед відступаючих було чимало вояків дивізії «Галичина», який відрізняли не тільки за характерною камуфляжною формою, але й енергійними криками «Слава», що супроводжували їхні атаки. .

З журналу бойових дій 823-го стрілецького полку 302-ї стрілецької дивізії:

«Піхота противника, що пробивалася в напрямку Почапи, кричала «Ура» і «Слава», вела сильний рушничний і кулеметний вогонь»[2].

Згідно з даними журналу бойових дій 823-го стрілецького полку 302-ї дивізії Почапи були взяті о 15.00, в той час штаб 12-ї гвардійської танкової бригади вказує на 14.30. Після цього був здобутий Белзець і червоноармійські частини заблокували ділянку шосе Белзець – Почапи, відтявши північну частину оточеного Бродівського угруповання у межиріччі Золочівки і Західного Бугу. що на заході від Жулич. Саме ця обстановка станом на 15-16 годину дня 22 липня 1944 р. знайшла своє відображення на вищезгаданих картосхемах із поміткою 12-а година дня.

Оточені частини Бродівського угруповання в районі Почапи – Жуличі - Білий Камінь – Белзець почали групувати сили для прориву в південному і південно-західному напрямках. І їм вдалося досягти успіху, що підтверджує донесення 1128-го стрілецького полку 336-ї стрілецької дивізії:

---

[1] Журнал боевых действий 302 сд, л. 277.
[2] Журнал боевых действий 823 сп, л. 97.

Рис. 2-22-12. **Завершення оточення частини Бродівського угрупування німецьких військ 22 липня 1944 р. в районі Почапи - Белзець - Білий Камінь - Жуличі.**

«Противник протягом 22.07.44 р. окремими групами чинив опір наступаючим 1 СБ і 253 ОАШР в р-нах дібров, що на півночі від Почапи і півдні від Бужок, Белзець. В подальшому відійшов у південному напрямку»[1].

Ще конкретніше про долю північної частини Бродівського угруповання згадує у своїх спогадах начальник штабу 359-ї сд підполковник Ховрін:

«Розбиті німецькі частини відійшли на Белзець, Скваржаву і прорвалися на Почапи»[2].

Це сталося, очевидно, після того, як 12-а гв. танкова бригада, після оволодіння Почапами близько 14-15 години дня 22 липня 1944 р., була повернена до Золочева, а частини 302-ї стрілецької дивізії отримали наказ зосередитися в районі Скнилів - Стадня [3].

Залишені в районі Почапів стрілецькі підрозділи не витримали німецької контратаки і Почапи знову опинилися в руках Бродівського угруповання німецьких військ. На цей раз завдання вибити противника з села одержала 359-я стрілецька дивізія.

Почапи. Черговий бій за село

Підполковник Ховрін, начальника штабу 359-ї стрілецької дивізії:

«Овладение крупным населенным пунктом Почапы было возложено на 1198 и 1196 сп. Село Почапы находилось на единственной шоссейной дороге в городе Злочев. У немцев была какая-то надежда по этой дороге прорваться на Злочев, а затем и на запад. Поэтому они упорно обороняли Почапы и непрерывно контратаковали наши части. В течение 22 июля стрелковые полки при помощи дивизионной артиллерии успешно отбили 5 сильных контратак, каждая до пехотного батальона и более при поддержке огня артиллерии и самоходных орудий».

За словами Ховріна, з району Жулич і північних околиць села Почапи можна було спостерігати, як вся дорога від Почапів на південний схід в сторону Хильчиць і Золочева була буквально забита великою колоною різного транспорту. Там нерухомо стояли автомашини, бензозаправники, тягачі і кінні вози, тому що всі мости

[1] Боевое донесение штаба 1128 сп. № 159, 23.07.1944 г., л. 158.
[2] Ховрин Г.С. Священная память Урала.
[3] Журнал боевых действий 825 сп, л. 5.

на цій ділянці дороги були зірвані. Артилерія час від часу обстрілювала цей район. але головний удар готували на ніч з 22 на 23 липня 1944 р.

У той час з Почапів в напрямку Хильчиць і Княжого рухалися бойові групи XIII армійського корпусу для подальшого прориву на південь. Серед цього вояцтва було чимало вояків дивізії «Галичина».

Зі спогадів Павла Грицака, артилериста дивізії «Галичина»:

«Під вечір 22 липня 1944 р. рушила наша група в силі може двох батальйонів піхоти, без важкої зброї, лиш з вогневим попертям згаданих німецьких батарей до прориву. Група посувалася у трьох лініях, з яких останню творили галичани.

На нашому відтинку провід над нами мав оштуф Фрідріхс, командир нашої другої батареї, як одинокий офіцер з «фляку». Таких груп вирушило з Почап (та й, мабуть, не лиш із Почап), більше; доля нашої групи типова для всіх невдалих спроб прориву.

Наша група вступила в бій вечером 22 липня, викидаючи, без більших труднощів, большевиків з села на захід від річки, що плила попри Почапи[1]. Настала ніч, большевицький спротив зріс, довга і рідка лінія розстрільної розірвалася в незнайомому селі. Частина вирвалася вперед, і невідомо, що з нею сталося. Їх, мабуть, розбив вогонь большевицьких гранатометів, що в цьому моменті засипав зайняте тільки що нами село. Решта групи, в котрій був і я, закріпилася на краю села і злучилася із декількома сотнями Вермахту, що ще надійшли з Почап»[2].

У журналі бойових дій 359-ї стрілецької дивізії, бій в районі Почапів дивізії вела більше чотирьох годин закінчився до 16.30. Однак зі спогадів як начальника штабу 359-ї стрілецької дивізії підполковника Ховріна, так і вояків дивізії «Галичина», випливає, що бої за Почапи тривали аж до пізнього вечора 22 липня 1944 р. Ще довше – аж до середини ночі на 23 липня 1944 р. – тривали бої в районі Скваряви. Не випадково значна частина втрат 359-ї стрілецької дивізії в районі Жуличі – Почапи - Скварява позначені не тільки 22-м, але й 23-м липням 1944 р.

---

[1] Село Хильчиці. Річка Золочівка протікає в напрямку від Хильчиць до с. Почапи.

[2] Грицак П. Вежі і кулемети, с. 62.

НА ПІВДНІ ВІД ЛЬВІВСЬКОГО ШОСЕ

Вороняки. Відступ бойових груп 8-ї танкової дивізії і XIII армійського корпусу

Згідно з даними штабу 246-ї стрілецької дивізії, протягом ночі на 22 липня 1944 р. противник частинами 254-ї піхотної дивізії, 14-ї дивізії СС «Галичина» і 8-ї танкової дивізії продовжував утримувати північно-західну частину Вороняків і ліс, що на північному заході від села.

З журналу бойових дій 246-ї стрілецької дивізії:

«Дивізія в складі 914 сп і 1/777 ап протягом ночі, здавши бойові ділянки в районі, що на півночі від Снович і Зарваниця, провівши перегрупування сил, зайняла вихідне положення для наступу на північно-західну частину Вороняків. О 5.30 1 і 2 сб 914 сп, після короткого артилерійського нальоту, у взаємодії з підрозділами 100 сд атакували північно-західну частину Вороняків і, долаючи сильний вогневий опір противника, до 7.30 перерізали шосе, що веде із Золочева на Ремезівці, підійшовши безпосередньо до західної частини Вороняків. Відбивши контратаку противника чисельністю до 2 рот піхоти за підтримки 1 танка, рішучим ударом увірвався в північно-західну частину Вороняків і до 9.20 повністю оволодів цим населеним пунктом»[1].

Якщо у журналі бойових дій 246-ї стрілецької дивізії зафіксовано, що Вороняки були очищені від противника вже вранці о 9.20, то в журналі бойових дій 914-го стрілецького полку спочатку була зазначена 12-а година, а згодом вона була виправлена на 17 год.[2]

Очевидно, що бої за Вороняки справді тривали не тільки на світанку і в першій половині дня, але й в післяобідню пору 22 липня 1944 р. Це підтверджується також бойовим донесення штабу 472-го стрілецького полку 100-ї дивізії, який вів безпосередні дії за оволодіння Вороняками.

З бойового донесення № 0147 від 22.07.1944 р. штабу 472-го стрілецького полку:

«До 13.00 22.7.44 р. [батальйони] досягли лівим флангом півд.. окраїни. а правим – півн.-зах. окр.. Вороняки. Сильним рушнично-кулеметним і мінометним вогнем противника подальше просування тимчасово призупинене. Батальйонам наказано привести підрозділи в порядок, поповнити боєприпасами і з 15.00, після нетривалого

[1] Журнал боевых действий 246 сд, л. 104.
[2] Журнал боевых действий 914 сп 246 сд, л. 34-об.

артилерійського нальоту, приступити до подальшого виконання поставленого завдання»[1].

Утримання Вороняків мало ключове значення для виводу частин Бродівського угруповання в південному напрямку через Майдан Гологірський. Однак після обіду німецькі частини були вибиті із північно-західної частини Вороняків і почали відхід в західному напрямку, прикриваючись ар'єргардами автоматників чисельністю до 200 чоловік. Черговим рубежем оборони ар'єргардних частини стала вис. 428,0, східна окраїна Майдану Гологірського і висота 426,0[2].

Майдан Гологірський. «Вогневий мішок» для бойових груп «Галичина» і 361-ї піхотної дивізії

914-й стрілецький полк 246-ї стрілецької дивізії після боїв за Вороняки одержав наказ вирушити в напрямку Гологори. Біля Майдану Гологірського полк несподівано зіткнувся з великим угрупованням противника.

З журналу бойових дій 914-го стрілецького полку:

«Полк, здійснюючи марш Вороняки – Гологури, зустрівся з великим угрупованням противника, що прикривало відхід головних сил. Протягом бою, що продовжувався до темної ночі, полк, відбиваючи контратаки пр-ка, оволодів висотами 426,4, 428,0 і Майдан Гологурський, розгромивши при цьому штаб 361 ПД і залишки 14 ПД СС «Галичина». Знищено 8 кулеметів, до 350 солдат і офіцерів противника. Взято в полон 126 солдат і офіцерів противника на чолі з командиром 361-ї ПД генерал-майором Ліндеманном»[3].

Через місяць після цих боїв штаб 914-го стрілецького полку підготував детальніший звіт про цей бій під назвою «Розгром ар'єргарду, що прикривав відхід залишків Бродівського угруповання противника в р-ні Майдан-Гологірський…», якому розкриті деякі подробиці бою.

«Полк двома батальйонами в передбойових порядках, використовуючи ліс і складки місцевості, потай висунувся на рубіж для атаки. Ведучи вогонь з ходу, полк рішучою атакою вибив противника з висот 428,0; 426,4. Нарощуючи удар за рахунок введення у бій 1 СБ, полк оволодів висотами, що на півночі і півдні від Майдану Гологірського, загнавши, таким чином, противника у вогневий мішок.

---

[1] Боевое донесение штаба 472 сп. № 147, 22.07.1944 г., л. 5.
[2] Журнал боевых действий 246 сд, л. 104.
[3] Журнал боевых действий 914 сп 246 сд, л. 34-об.

Противник чотири рази переходив у контратаку переважаючими силами на лівий фланг. намагаючись відтіснити наші підрозділи до лісу.

Незважаючи на впертий опір (особливо офіцерського складу, доходило до рукопашних сутичок), полк, стискаючи кільце оточення, знищуючи тих, хто відмовлявся скласти зброю, і захоплюючи полонених, наголову розбив ар'єргард противника, що прикривав відхід Бродівського угруповання»[1].

Привертаю увагу розбіжність у цифрах полонених, зафіксованих у журналі бойових дій полку і у спеціальному звіті. Якщо в журналі мова йде про 126 солдат і офіцерів, тов. звіті фігурує цифра 175 солдат, 30 офіцерів і 1 генерал, тобто 206 осіб. Можливо, що у звіт просто вкралася помилка,

Цілком інша версія захоплення в полон командира 361-ї піхотної дивізії генерал-майора Ліндеманна і розгрому бойових груп дивізії «Галичина» відображена у підсумкових висновках штабу 246-ї стрілецької дивізії про бойові дії за липень 1944 р.. Згідно із записами, ці події мали місце в Ремізівцях і пов'язані з 3-м стрілецьким батальйоном 914-го стрілецького полку, який начебто розгромив штаб дивізії «Галичина» і взяв у полон командира 361-ї піхотної дивізії Ліндеманна.

З журналу бойових дій 246-ї стрілецької дивізії:

«914 сп одним батальйоном, наступаючи з району Якимувка, потай вийшов в тил контратакуючому противнику і штурмом оволодів Ремизовце, де розгромив штаб дивізії СС «Галичина», захопив полонених, у т. ч. командира 361 пд генерал-майора Ліндемана»[2].

На нашу думку, більш вірогідною є версія із захоплення в полон командира 361-ї піхотної дивізії Ліндеманна в районі Майдану Гологірського. Однак необхідно зауважити, що штабні документи підтверджують пересування 3-го батальйону 914-го стрілецького полку справді окремо від головних частин полку і зіткнення з групами Бродівського угруповання, що пробивалося в південно-західному напрямку[3]. В районі Ремезівців це могли бути як частини 361-ї піхотної дивізії, так і підрозділи дивізії «Галичина».

Судячи з часових рамок бою в районі Майдану Гологірського, а це період після 17-ї години і до пізньої ночі, бойові групи 361-ї піхотної дивізії і 14-ї піхотної дивізії СС «Галичина» під командуванням

---

[1] Разгром арьергарда, прикрывавшего отход остатков Бродской группировки противника 23.08.44 г.

[2] Журнал боевых действий 246 сд, л. 108.

[3] Журнал боевых действий 914 сп 246 сд, л. 35.

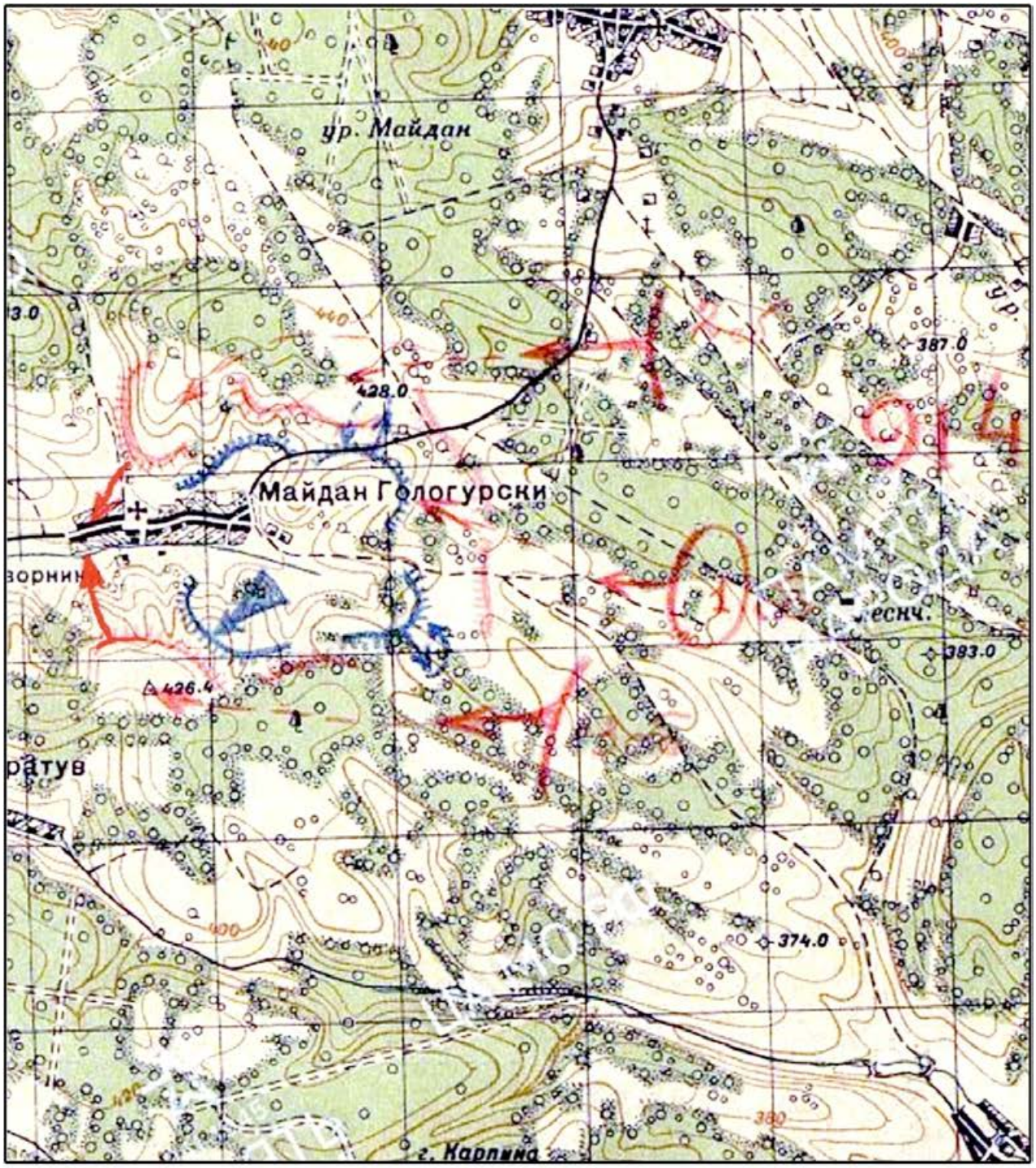

Рис. 2-22-13. **Бойові дії 914-го полку 246-ї стрілецької дивізії в районі Майдан Гологірський в другій половині дня 22 липня 1944 р. Під час бою отримав поранення і був захоплений у полон командир 361-ї піхотної дивізії і тимчасовий командир дивізії "Галичина" Герхард Ліндеманн.**
[ПН].

генерал-майора Ліндеманна належали до останніх частин Бродівського угруповання, яким вдалося пробитися через Львівське шосе у першій половині дня 22 липня 1944 р. Тривалу багатогодинну затримку в районі Майдану Гологірського можна пояснити лише однією причиною – в оточенні залишалося ще багато частин, які не встигли вийти на Подільську височину і мали надію прорватися в ніч з 22 на 23 липня 1944 р. через Ясенівці на Майдан Гологірський. Бойова група у складі підрозділів 361-ї піхотної дивізії і 14-ї піхотної дивізії СС «Галичина» залишилася, щоб прикрити наступний прорив.

17.00. Зіткнення 472-го стрілецького полку і бойових груп Бродівського угруповання в районі Кіндратова

Майже одночасно з боєм в районі Майдану Гологірського «заговорила» зброя на південному заході від цього населеного пункту – в районі села Кіндратів.

З бойового донесення штабу 472-го стрілецького полку 100-ї стрілецької дивізії:

«О 17.00 на підступах до Кондратув, із лісу, що північніше і південніше від Кондратув, батальйони були контратаковані окремими групами по 250-300 людей піхоти пр-ка з різних сторін. Батальйони своєчасно зайняли бойові порядки і почали вести запеклий бій. Піхота противника віроломно лізла неорганізованим строєм на наші бойові порядки; піхота, озброєна гвинтівками, автоматами і кулеметами. Організованим рушнично-кулеметним вогнем піхота пр-ка розсіяна окремими групами по лісі, що в районі Кондратув»[1].

2-й і 3-й батальйони зайняли кругову оборону в районі Кіндратова фронтом на північний схід і південний захід і встановили зв'язок з правим сусідом – 914-им стрілецьким полком 246-ї стрілецької дивізії, який займав висоту 428,0 і Майдан Гологірський.

У районі Жуків – Кропивна вели бойові дії батальйони 140-ї стрілецької дивізії 38-ї Армії. До кінця дня вони захопили ці населені пункти і суттєво звузили коридор для відступу тим частинам Бродівського угруповання німецьких військ, які не встигли відійти у південно-західному напрямку. Частково відритою залишалася лише ділянка маршруту Зашків – Вишнівчик.

[1] Боевое донесение штаба 472 сп. № 147, 22.07.1944 г., л. 33.

Рис. 2-22-14. **Бойові порядки 140-ї стрілецької дивізії 38-ї Армії в районі Жуків - Кропивна станом на 14.00 і 19.00 22 липня 1944 р.**
[ПН].

ПІДСУМКИ ДНЯ

За оцінками військових штабів, командуючих і командирів

Штаб 60-ї Армії (з бойового донесення № 728, 22.07. 1944 р., 24.00):

«1. Армія з 20 по 22.7.1044 р. частинами 23, 28, 15 СК, 4 Гв.ТК, за підтримки масованих ударів артилерії та авіації, вела бої зі знищення оточеного Бродівського угруповання противника в районі м. Бяли Камень – Сасів – Жулице – Хильчице – Почапи - Бельзец, що намагався прорватися в південному і південно-західному напрямках за активного сприяння піхоти і танків противника з півдня в напрямку Золочів.

У результаті триденних запеклих боїв Армія, стискаючи кільце оточення Бродівського угруповання, до кінця дня 22.7.44 р. закінчила ліквідацію ворожого угруповання.

Втративши велику кількість живої сили і техніки, під ударами частин Армії, противник групами по 200-300 людей здавався в полон.

За час боїв війська Армії, за попередніми даними,... знищено солдат і офіцерів - до 20.000 …, захоплено в полон понад 10.000 солдат і офіцерів противника, в тому числі командир 361 піхотної дивізії генерал-майор Ліндеманн зі своїм особистим ад'ютантом і офіцерами штабу дивізії»[1].

Штаб 1-го Українського фронту:

«Війська фронту… в районі м. Бяли Камень після запеклих триденних боїв розгромили оточене Бродівське угруповання противника.

В боях з ліквідації оточених частин противника, за попередніми даними, взято більше 15 тис. полонених: 361, 340, 349 ПД, 454 охоронної дивізії, корпусної групи «С» і ПД СС «Галичина».

Взяття в полон розрізнених груп продовжується.

Взятий в полон командир 361 ПД генерал-майор Ліндеман.

За донесенням командарма-60, окремі групи, всього до 400 чоловік, в ніч з 21 на 22.7 прорвалися в ліси південніше і південно-західніше Ясиновце, де знищуються і беруться в полон частинами 246 СД.

За попередніми підрахунками, захоплено більше 3500 автомашин, більше 500 гармат, більше 600 мінометів, до 50 бронетранспортерів і 30 танків.

На полі бою противник залишив більш як 30 тисяч трупів, серед них – командир 340 ПД генерал-майор Бойтлер[2].

Генерал-лейтенант Лянге, командир корпусної групи «С»:

«22 липня 1944 XIII армійський корпус і корпусна група "С" перестали існувати».

---

[1] Боевое донесение штаба 60 А. № 728, 22.07.1944 г., л. 71-72.

[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 159.

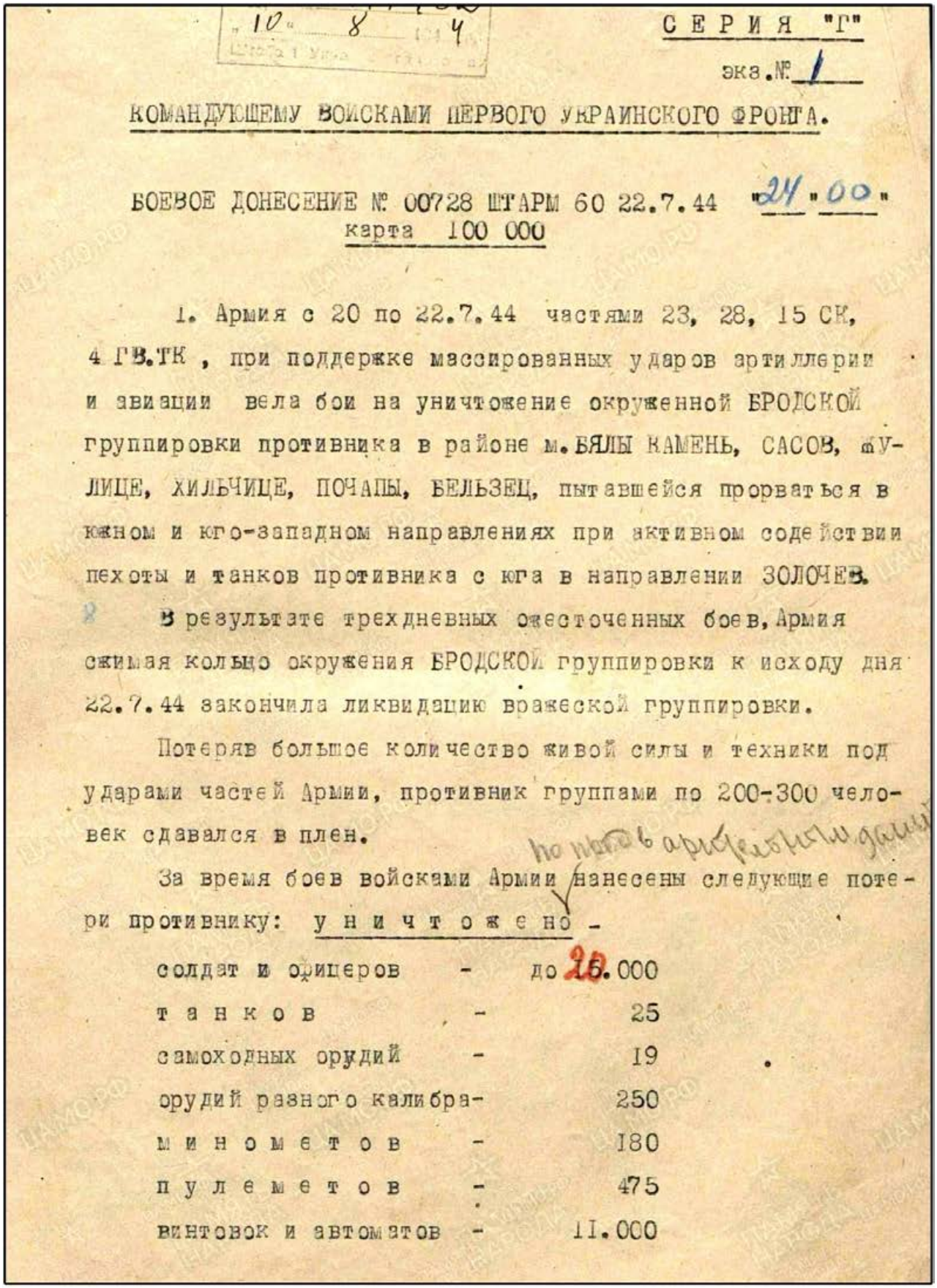

10 8 4

СЕРИЯ "Г"

экз.№ 1

КОМАНДУЮЩЕМУ ВОЙСКАМИ ПЕРВОГО УКРАИНСКОГО ФРОНТА.

БОЕВОЕ ДОНЕСЕНИЕ № 00728 ШТАРМ 60 22.7.44 "24.00"
карта 100 000

1. Армия с 20 по 22.7.44 частями 23, 28, 15 СК, 4 ГВ.ТК, при поддержке массированных ударов артиллерии и авиации вела бои на уничтожение окруженной БРОДСКОЙ группировки противника в районе м. БЯЛЫ КАМЕНЬ, САСОВ, ЖУЛИЦЕ, ХИЛЬЧИЦЕ, ПОЧАПЫ, БЕЛЬЗЕЦ, пытавшейся прорваться в южном и юго-западном направлениях при активном содействии пехоты и танков противника с юга в направлении ЗОЛОЧЕВ.

В результате трехдневных ожесточенных боев, Армия сжимая кольцо окружения БРОДСКОЙ группировки к исходу дня 22.7.44 закончила ликвидацию вражеской группировки.

Потеряв большое количество живой силы и техники под ударами частей Армии, противник группами по 200-300 человек сдавался в плен.

За время боев войсками Армии нанесены следующие потери противнику: уничтожено -

солдат и офицеров	-	до 25.000
танков	-	25
самоходных орудий	-	19
орудий разного калибра	-	250
минометов	-	180
пулеметов	-	475
винтовок и автоматов	-	11.000

Рис. 2-22-15. **Бойове донесення № 00728 штабу 60-ї Армії від 22.07.1944 р. про підсумки ліквідації Бродівського угруповання - стор. 1.**
[ПН].

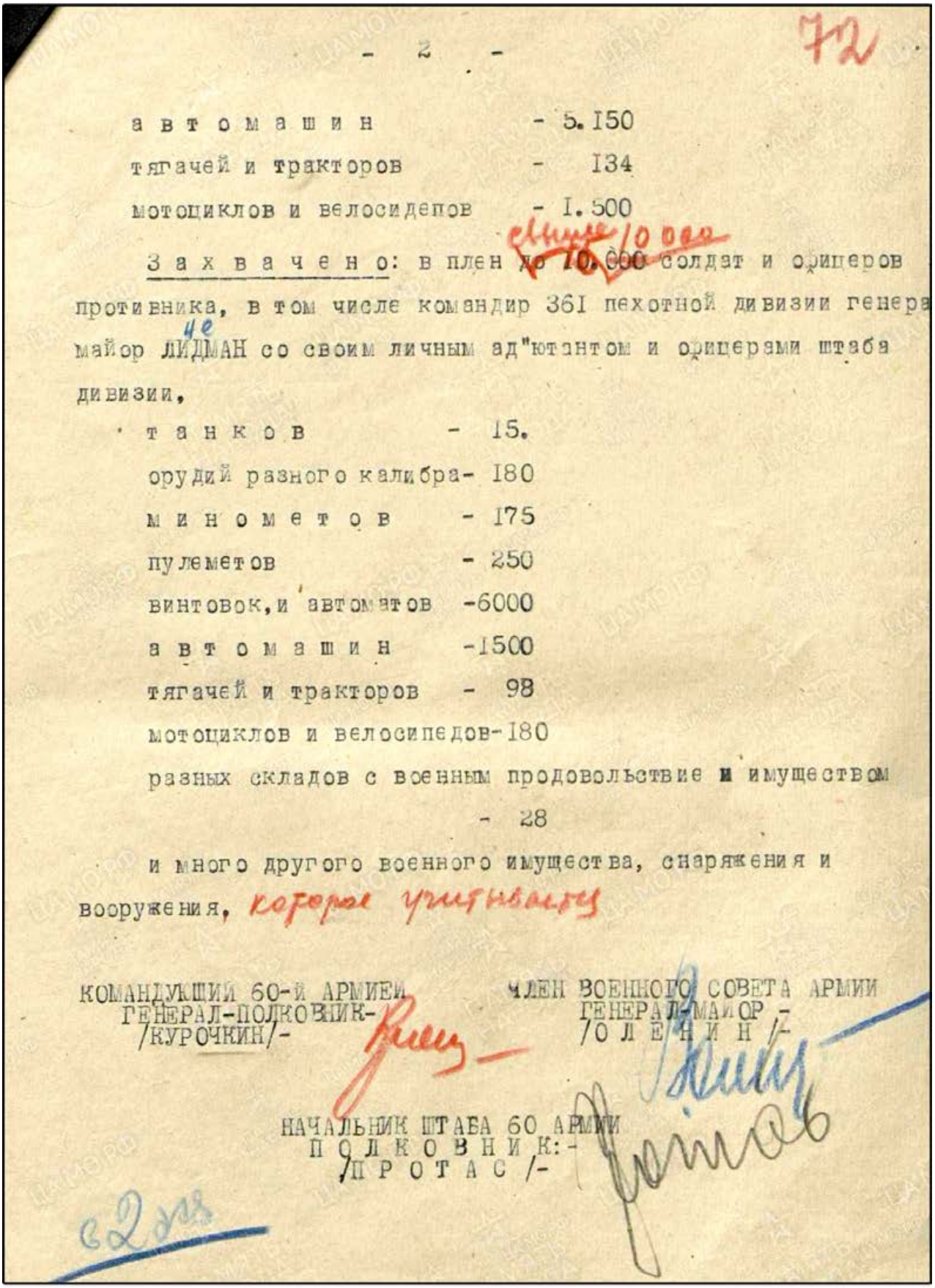

- 2 -

72

автомашин - 5.150
тягачей и тракторов - 134
мотоциклов и велосипедов - 1.500

Захвачено: в плен до 10.000 солдат и офицеров противника, в том числе командир 361 пехотной дивизии генерал-майор ЛИДМАН со своим личным ад"ютантом и офицерами штаба дивизии,

танков - 15.
орудий разного калибра - 180
минометов - 175
пулеметов - 250
винтовок, и автоматов - 6000
автомашин - 1500
тягачей и тракторов - 98
мотоциклов и велосипедов - 180
разных складов с военным продовольствие и имуществом - 28

и много другого военного имущества, снаряжения и вооружения, которое уточняется

КОМАНДУЮЩИЙ 60-й АРМИЕЙ
ГЕНЕРАЛ-ПОЛКОВНИК-
/КУРОЧКИН/-

ЧЛЕН ВОЕННОГО СОВЕТА АРМИИ
ГЕНЕРАЛ-МАЙОР -
/О Л Е Н И Н/-

НАЧАЛЬНИК ШТАБА 60 АРМИИ
П О Л К О В Н И К:-
/П Р О Т А С /-

Рис. 2-22-16. Бойове донесення № 00728 штабу 60-ї Армії від 22.07.1944 р. про підсумки ліквідації Бродівського угруповання - стор. 2.
[ПН].

Осередки опору залишків XIII армійського корпусу на кінець дня 22 липня 1944 р.

Цікаву проекцію на позиції залишків оточеного Бродівського угруповання на кінець дня 22 липня 1944 року подає післявоєнна картосхема, присвячена діям радянської артилерії при ліквідації Бродівського угруповання[1]. Хоча вона заперечує значною мірою успішних прорив XIII армійського корпусу через Львівське шосе в південному напрямку, однак містить низку вельми реалістичних деталей.

По-перше, вона підтверджує прорив німецьких частин з району Хильчиці – Городилів до центру Золочева, а також зустрічний удар в напрямку міста з околиць Вороняків. В результаті цих сміливих дій гарнізон Золочева опинився під загрозою оточення.

По-друге, схема передає положення сторін на кінець дня 22.07.1944 і свідчить, що червоноармійськими частинам у другій половині дня не вдалося ліквідувати значну частину Бродівського угрупування, що відступило з Білого Каменя і зосередилося на північному заході і заході від Жулич - у межиріччі Західного Бугу і Золочівки.

По-третє, це північне угруповання на кінець дня не тільки пробилося на південь в район Княже і з'єдналося з місцевою групою військ, але й знову захопило кільки сіл, зокрема Почапи і Белзець.

Подібна диспозиція сторін відображена і на картосхемі 368-го важкого самохідно-артилерійського полку, батареї якого протягом 20-23 липня 1944 р. діяли у бойових порядках дивізій 28-го і 15-го стрілецьких корпусів *(рис. 2-23-2).* На ній залишки Бродівського угрупування займають район з центром у с. Почапи. Необхідно тільки уточнити, що контролюваний район був дещо ширший і включав не тільки населені пункти Почапи, Белзець, Хильчиці і Княже, але й Скваряву.

Окремі групи Бродівського угруповання уникали населених пунктів і зосереджувалися в лісах і дібровах, що на півночі і північному заході від Жулич – в районах гори Високої і Жулицької, а також у Почапському лісі, що між Жуличами і Белзцем.

Як повідомляє журнал бойових дій 23-го стрілецького корпусу, 68 гв. стрілецька дивізія у другій половині дня здійснила марш у новий район зосередження, що на сході від Красного. Тут вона знову зустрілася з підрозділами 29-го і 30-го полків 14-ї дивізії СС «Галичина». Відбувся запеклий бій, в результаті якого вдалося зломити організований опір противника. Після цього частини 68-ї дивізії зосередилися на сході від Красного - в районі висоти 252.0[2].

---

[1] Советская артиллерия в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг., сх. 148.
[2] Журнал боевых действий 23 ск, л. 110-об.

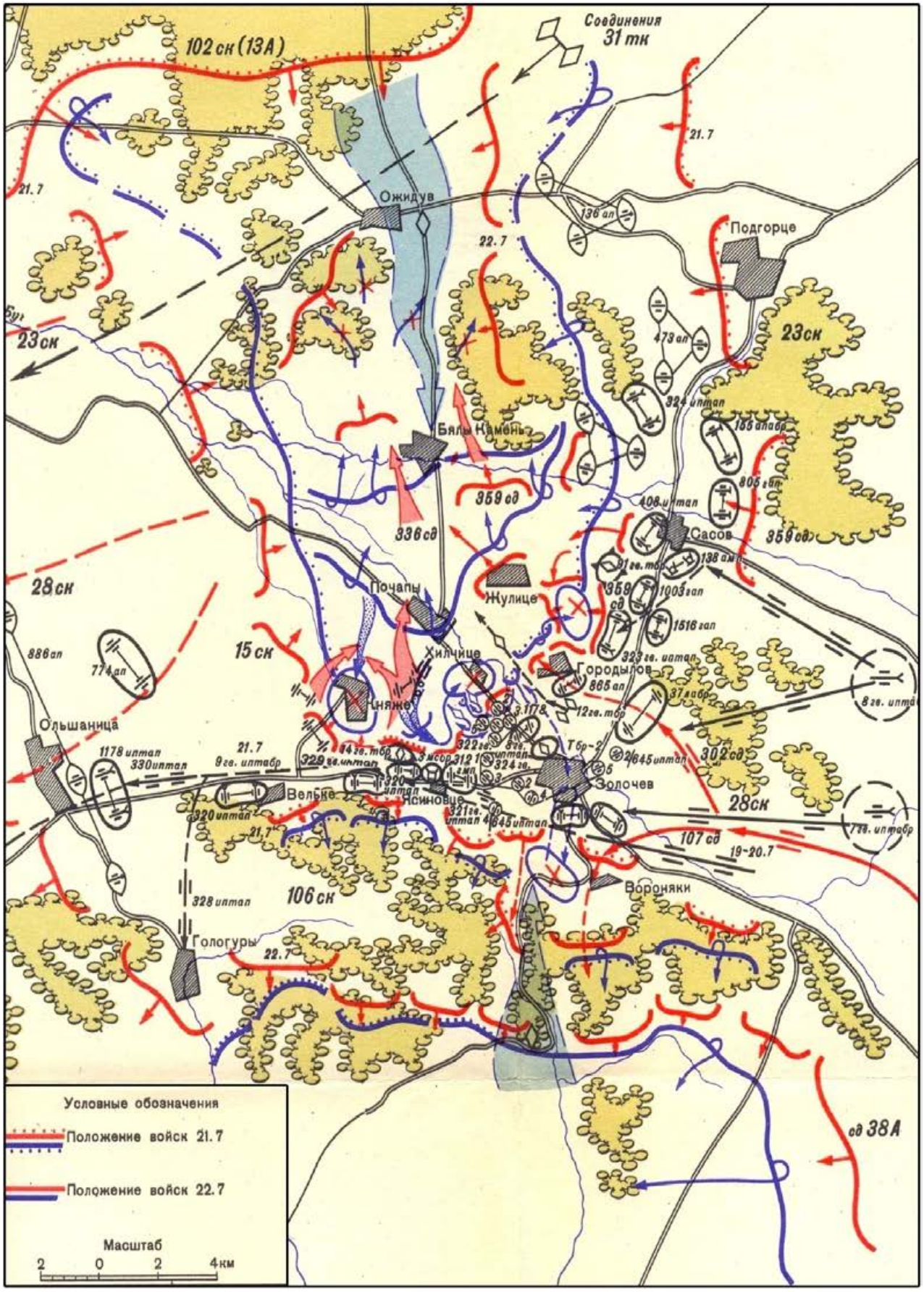

Рис. 2-22-17. **Дії артилерії Червоної Армії при ліквідації Бродівського угруповання німецьких військ 21-22 липня 1944 р.**
[Советская артиллерия...].

Деякі частини Бродівського угруповання, які у першій половині дня відійшла на лівий берег Західного Бугу до околиць Жулич, після обіду почала пробиватися в північному напрямку - в район лісів Долішньої і Горішньої Гавареччини.

За даними розвідки 514-го стрілецького полку 172-ї дивізії, наприкінці дня в районі Горішньої Гавареччини зібралося близько 2-х тисяч солдат противника. Ще одна значна група відмічена в лісі, що 1 км на заході від Підлисся. Обидві групи готувалися до прориву у західному напрямку, хоча в штабі 514-го полку побоювалися також наступу на Білий Камінь[1].

У журнал 2-ї Повітряної Армії відсутні відомості про дії військової авіації в районі оточеного Бродівського угруповання. Основним районом дії бомбардувальників і штурмовиків став Львів та його підступи.

З метою посилення наступу на столицю Галичини у другій половині дня почалося активне перегрупування стрілецьких дивізій і частин посилення 60-ї Армії, що послабило тиск на залишки оточеного Бродівського угруповання.

Офіційні зведення за 22 липня 1944 р.

З повідомлення «Совинформбюро»:

«Юго-западнее города БРОДЫ наши войска завершали уничтожение окружённой группировки противника. За 21 июля в этом районе взято в плен свыше 3.000 немецких солдат и офицеров. Таким образом, общее количество взятых в плен немецких солдат и офицеров в этом районе превышает 5.000 человек...».

З повідомлення Верховного командування Німецьких збройних сил:

«... На Сході триває запеклий оборонну бій. В районі Львова передові частини наступаючого противника наблизилися до східної околиці міста...»

Notate bene – замітки на полях

► *Штаб 1-го Українського фронту, як і штаб 60-ї Армії, вважали, що 22 липня 1944 р. майже все оточене Бродівське угруповання німецьких військ було або знищене, або взяте в полон. І лише до 400 людей зуміли прорватися на південь від Львівського шосе, де були перехоплені підрозділами 246-ї стрілецької дивізії.*

[1] Журнал боевых действий 514 сп, л. 44-об.

Рис. 2-22-18. **Прорив ядра XIII армійського корпусу з оточення 22 липня 1944 р. на карті Генерального штабу Головного командування Сухопутних сил Вермахту.** *[Veal St.-A.].*

► ***«У нас часто доповідають так, як їм хотілось би, а не про реальну обстановку…»,*** *- так зауважував під час розбору Львівської операції командуючий 3-ю гвардійською Танковою Армією генерал-полковник Рибалко. Ці слова, безперечно, мали відношення не тільки до командирів червоноармійських частин і з'єднань, але й командуючих арміями і фронтами.*

► *У повідомленнях про літній наступ 1-го Українського фронту агентство «Совинформбюро» кілька разів передавало недостовірну інформацію про «визволення» окремих населених пунктів, зокрема Кам'янки Струмилової, Олеська, Юськович, Жулич. Однак при висвітлення фронтових подій за 22 липня 1944 р. об'єктивно зауважило, що південно-західніше від міста Броди війська Червоної Армії лише «завершували ліквідацію оточеного угруповання противника».*

23 липня 1944 р., неділя

Погода. Хмарність 5-10 балів висотою 600-1000 м, час від часу ясно, місцями слабкий дощ. Видимість 4-10 км. . Температура повітря вночі 11-14º , вдень 22-25 º. Прохідність ґрунтових доріг добра..

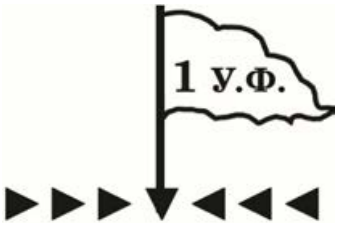

Окремі завдання військ 1-го Українського фронту

✓ 28-му стрілецькому корпусу 60-ї Армії у взаємодії з 93-ю танковою бригадою 4-ї Танкової Армії та іншими частинами завершити ліквідацію залишків оточеного Бродівського угруповання в районі Княже.

✓ 106-му стрілецькому корпусу – очистити ліси, що на південному заході від Золочева, від дрібних груп оточеного Бродівського угруповання, що намагаються прориватися на південь.

✓ 514-му стрілецькому полку 172-ї СД – займати оборону на зах. схилах Підлиської гори, в населених пунктах Білий Камінь і Підлисся з метою знищення груп противника.

✓ 60-й Армії, після знищення оточеного Бродівського угруповання противника, наступати в напрямку Львів з найближчим завданням: у взаємодіє з 3-ю і 4-ю ТА захопити Львів.

ЗАВЕРШЕННЯ ДРАМИ XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ НА ПІВНІЧНОМУ ЗАХОДІ ВІД ЗОЛОЧЕВА

«Варфоломіївська ніч» над Бугом і Золочівкою

У ніч з 22 на 23 липня 1944 р. по основних місцях зосередження оточених частин Бродівського угруповання завдала потужного удару артилерійські частини 359-ї стрілецької дивізії 23-го стрілецького корпусу, артилерія 15-го і 28-го стрілецьких корпусів.

Підполковник Г. Ховрін, начальник штабу 359-ї стрілецької дивізії:

”С наступлением ночи на 23 июля вся артиллерия и минометы всех калибров устроили немцам настоящую “варфаломеевскую ночь”. Их огонь был сосредоточен по дороге, где образовался затор немецкого транспорта[1]. Многие автомашины продолжали гореть и взрываться, а на тех, которые были загружены боеприпасами и горючим, происходили непрерывные оглушительные взрывы огромной мощности. Они уничтожали все живое, что было вблизи, потрясали землю и воздух на большие расстояния, вызывали ужас у людей и бешенство у животных… Только к рассвету все начало стихать».

Постійний бентежний вогонь артилерії, завдаючи великих втрат у живій силі і техніці, мав сильний вплив на моральний стан солдат противника і послаблював волю до опору.

Підполковник Ревенко, начальник штабу артилерії 15-го стрілецького корпусу:

«Артилерія корпусу в період ліквідації Бродівського угруповання в районі Почапи – Княже - Жулице застосовувала метод масованого вогню по районах зосередження крупних сил противника, залучаючи максимальну кількість стволів і мінімальну кількість боєприпасів (1-2 снаряди на 1 ствол).

На світанку 23.07. 44 р., провівши перегрупування, артилерія корпусу відкрила нищівний прицільний вогонь по безладних колонах противника і останній, бачачи безвихідне становище, почав великими групами здаватися в полон. До вечора частинами корпусу було захоплено в полон до 5 тисяч солдат і офіцерів противника»[2].

---

[1] Відтинок шосе Почапи – Хильчиці, а також частина дороги на півночі і на заході від Почапів.

[2] Отчет об опыте артиллерии 15 ск по окружению и уничтожению группировки противника в районе: Сасов, Бялы Камень, л. 9.

Після «Варфоломіївської ночі» в наступ на Почапи перейшов 908-й стрілецький полк 246-ї стрілецької дивізії, що перебував в оперативному підпорядкування командира 15-го стрілецького корпусу генерала Тертишного. Як свідчить схема бойових дій 908-го полку, головні удари з району висоти 366.0, що на південь від Білого Каменя, завдавали 2-й стрілецький батальйон майора Андрейчикова і 3-го стрілецький батальйон майор Донкевича. Розчистивши від окремих груп противника, що вціліли під час нічного артилерійського обстрілу в районі шосе Білий Камінь - Почапи, червоноармійці зав'язали бій за Почапи. Водночас 1-й стрілецький батальйон полку з району Городилова розпочав наступ в напрямку Хильчиць і присілка Дубина (Денбіна).

З журналу бойових дій 908-го стрілецького полку 246-ї дивізії:

«О 6.00 23.07.44 полк оволодів с. Почапи, Денбіна. Захопив в полон 1643 солдати та офіцери. Знищено до 2 тисяч солдат і офіцерів»[1].

Записи журналу бойових дій 908-го стрілецького полку не розкривають подробиць ранкового бою. Можливо тому, що 2000 знищених і 1643 полонених солдат та офіцерів, це результат не стільки бойових дій стрілецьких батальйонів 908-го полку, як нищівних нічних і ранкових артилерійських обстрілів в районі Жуличі, Почапи і Хильчиці.

У журналі бойових дій 368-го важкого самохідно-артилерійського полку також засвідчують, що «вимотаний і обезкровлений у важких боях противник зі світанком на 23.07.44 почав великим групами здаватися в полон, приводячи з собою автомашини і кінні повозки з вантажем»[2].

Зі спогадів начальника штабу 359-ї стрілецької дивізії підполковника Г. Ховріна:

«Утром 23 июля, когда стало совсем светло, из молодой березовой рощи вышел солдат с поднятыми руками и направился в расположение батальона 1198 сп, который находился в районе Жулице. Командир батальона А. С. Кононов допросил пленного, который заявил: "Я – поляк. Немцами был мобилизован в рабочий батальон, а потом они направили меня на передовую. Этой ночью нам стало известно, что генералы и старшие офицеры бросили войска и куда-то скрылись. Солдаты нашей роты и других рот намерены сдаться в плен вместе с командирами рот – офицерами. Командир роты, в которой я нахожусь,

[1] Журнал боевых действий 908 сп, л. 6.
[2] Отчет о боевых действиях 368 гв. тсап, л. 9.

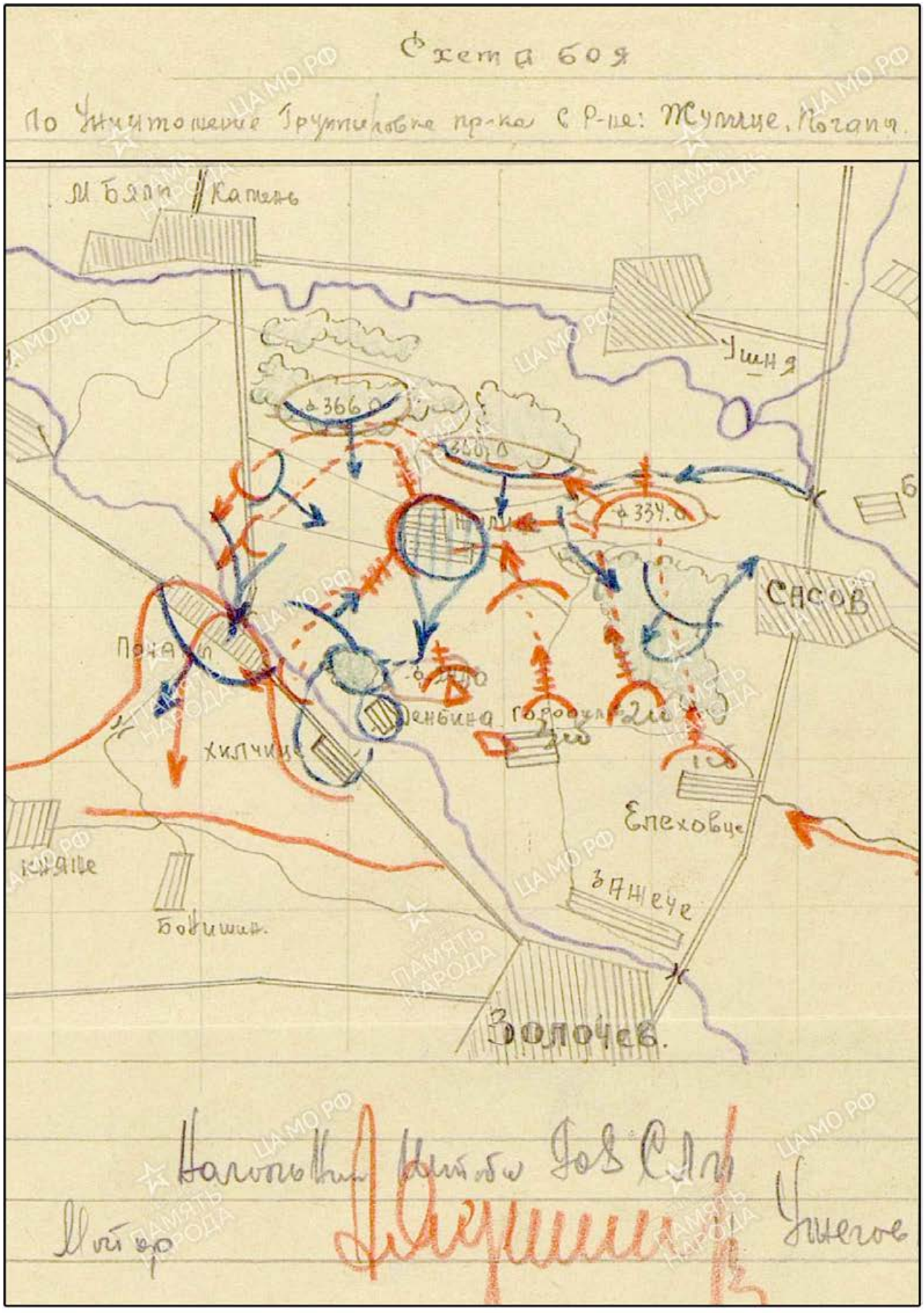

Рис. 2-23-1. **Бойові дії 908-го стрілецького полку 246-ї стрілецької дивізії в районі Жуличі і їх завершення 23 липня 1944 р. в районі Почапи - Хильчиці.** *[ПН].*

сказал мне, если русские тебя не расстреляют, то ты должен выставить белый флаг в поле, западнее деревни Жулице".

"Вас много в березовой роще?" – спросил комбат. "В нашей роте более 100 человек и в других ротах не меньше", – ответил перебежчик. "Иди обратно в рощу и скажи всем, кто там находится, что если сложат оружие и сдадутся в плен, всем им будет сохранена жизнь", – сказал комбат. Перебежчик побежал в рощу с белым флагом.

Не успел он и подойти к роще, как навстречу ему вышла огромная толпа немцев с поднятыми руками и все сдались в плен. Вслед за этой толпой из с. Почапы также потянулись с поднятыми руками колонны немецких солдат и офицеров. Севернее от с. Почапы из леса и с высоты "Высока Гура" тянулись в плен немцы...»[1].

За даними Ховріна, біля Жулич і Почапів 23 липня не було великих боїв, а лише перестрілки з дрібними групами оточених. Однак значна частина втрат особового складу дивізії, у т. ч. й офіцерського складу, датується саме 23 липня 1944 р. Серед полеглих цей день – командир 3-го батальйону 1198-го стрілецького полку капітан Андрій Кононов, який вів переговори про здачу в полон німецьких підрозділів на східній окраїні Жулич, а також командир 1-го батальйону 1196-го стрілецького полку капітан Василь Діденко[2].

В районі Білого Каменя і Підлисся продовжував займати оборону 514-й стрілецький полк 172-ї дивізії зі складу 13-ї Армії генерала Пухова. Полк мав завдання знищувати дрібні групи противника, що продовжували перебувати в навколишніх лісах.

Ще звечора полкова розвідка зафіксувала в районі Горішньої Гавареччини близько 2-х тисяч німецьких солдатів, а ще одна значна група була виявлена у лісі, що 1 км на заході від Підлисся [3]. Обидві групи готувалися до прориву у західному напрямку, однак не виключався наступ на Білий Камінь і Підлисся.

Залишкам оточеного Бродівського угруповання вдалося уникнути зіткнень з підрозділами полку. Однак значно менше пощастило дрібним військовим групам, що переховувалися у лісах, що на південному сході від Білого Каменя, - в районі Жулицької гори. Під час прочісування лісового масиву 514-й стрілецький полк 172-ї дивізії захопили в полон 198 солдатів та офіцерів[4].

На думку штабу 13-ї Армії, саме в цей день – 23 липня 1944 р. – в районі Білого Каменя і на півдні від нього була завершена ліквідації Бродівського угруповання німецьких військ.

---

[1] Ховрин Г.С. Священная память Урала.
[2] По 359 сд командир 1 батальона 1196 сп убит, л. 124.
[3] Журнал боевых действий 514 сп, л. 44-об.
[4] Журнал боевых действий 514 сп, л. 44-45..

З журналу бойових дій 13-ї Армії:

«23 липня 1944 р. 172 сд і частини 60-ї Армії завершили ліквідацію Бродівського угруповання противника в районі м. Бяли Камень і південніше»[1].

Згідно з даними штабу 3-ї гвардійської Танкової Армії, в районі Жуличі противник втратив до 3-х тисяч вбитих, здалося в полон понад 6 тисяч солдатів та офіцерів[2].

Останні спроби німецьких груп пробитися через Львівське шосе з району Княже - Бонишин

Католицький капелан Бадер із 454-ї охоронної дивізії, якому не вдалося прорватися з оточення, після повернення з радянського полону згадував про свою зустріч із командуючим XIII армійським корпусом генералом Гауффе у селі Княже:

«Близько полудня [22.07.1944 р.] я зустрів генерала Гауффе на північній окраїні цього села. Що робити сотням людей, які не знають, куди податися? Він відповів: «Противник надто сильний, опір марний. Не можна більше дозволити йому перемелювати наші сили. Можливо, є сенс дочекатися ночі і ще раз спробувати вирватися…»[3].

У ніч на 23 липня залишки оточеного Бродівського угруповання робили відчайдушні спроби вирватися з оточення. Це підтверджували і у штабі 93-ї окремої танкової бригади, яка до 11.00 тримала оборону в районі Вільшаниця – Ляцке - Княже:

«Противник залишками раніше вказаних дивізій [217, 339, 183 ПД, 14 пд СС «Галичина», 340, 454 ПД і частини 8 ТД] робив спроби прорватися в південному напрямку…»[4].

Вже о 2-й годині ночі були атаковані бойові позиції 323-го гвардійського винищувально-протитанкового артилерійського полку, який займав позиції за 1,5 км на сході від Ляцького Малого в районі Львівського шосе і висоти 296.0. Полк мав завдання не допустити прориву противника, оточеного в районі Княже, у південному напрямку.

З журналу бойових дій 323-го гвардійського винищувально-протитанкового артилерійського полку:

«В 2.00 23.7.44 р. противник силою більш як 300 чол. атакував бойові порядки 323 ВПТАП. Вогнем гармат 1-ї і 5-ї батарей і

---

[1] Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июнь 1944 года, л. 68.
[2] Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г., с. 48.
[3] Бухнер А. Восточный фронт, с. 282.
[4] Журнал боевых действий 93 отбр, л. 3-об.

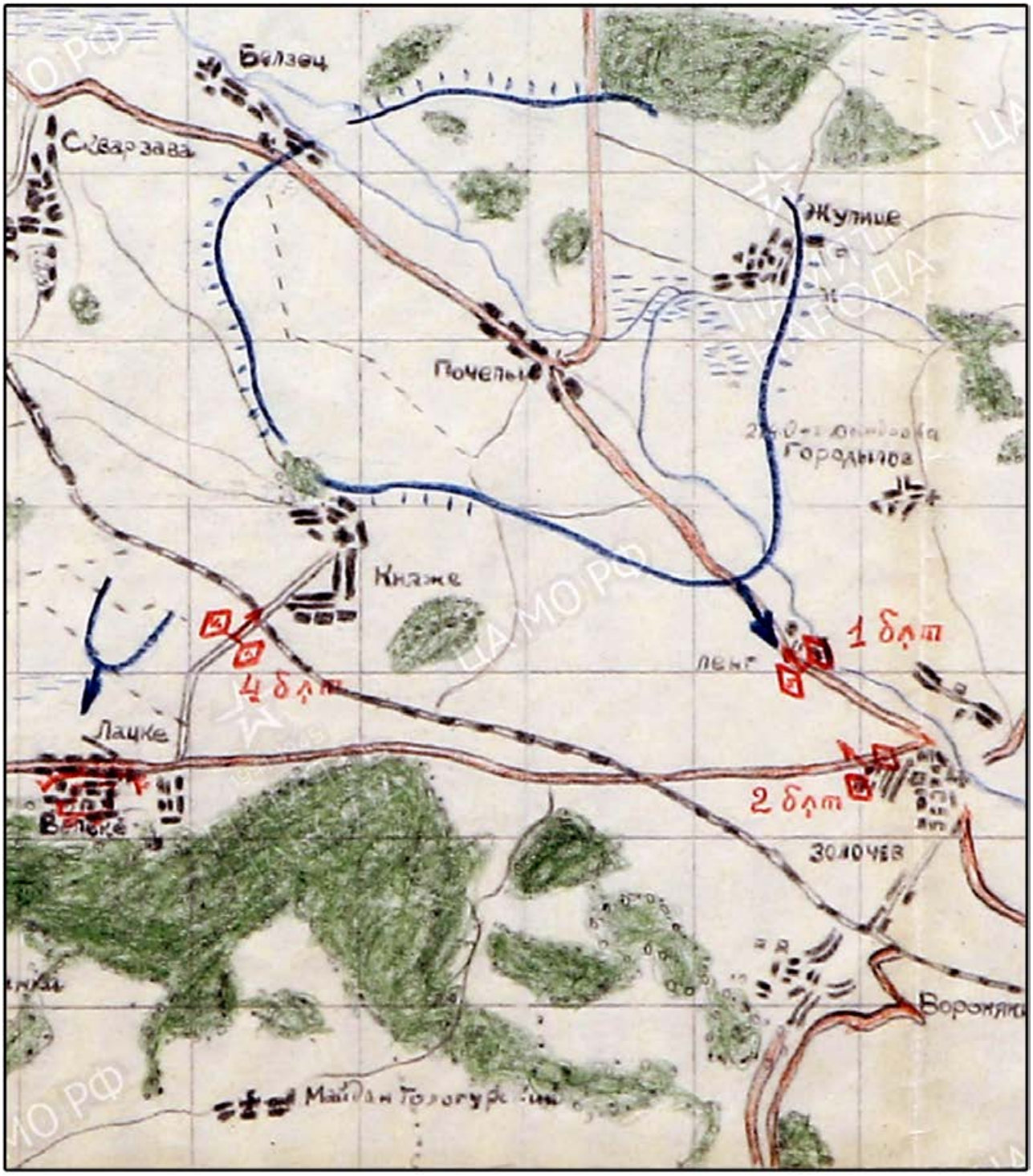

Рис. 2-23-2. **Схема позицій 368-го важкого самохідно-артилерійського полку, межі оточеного Бродівського угруповання німецьких військ на кінець 22 липня 1944 р. і напрям прориву в ніч на 23 липня 1944 р.** *[ПН].*

особистої зброї атака була відбита і противник, втративши понад 100 людей вбитими і пораненими, відійшов.

Через годину противник атакував бойові порядки полку більшою силою, одночасно з трьох сторін. Ворожі солдати і офіцери увірвалися на бойові порядки і зав'язався гарячий бій, що доходив до рукопашних сутичок»[1].

Перед світанком, близько 4.00 год., у бій вступили підрозділи 504-го стрілецького полку 107-ї стрілецької дивізії, що займав оборону на південно-східній окраїні Ляцького[2].

Під покровом темноти комусь, очевидно, вдалося непомітно просочитися через бойові лінії червоноармійських частин, хтось змушений був пробиватися з боєм, а хтось потрапив під нищівний артилерійсько-мінометного і рушнично-кулеметний вогонь.

Вже о 5-й годині ранку батальйони 107-ї, 322-ї і 302-ї стрілецькі дивізії 28-го стрілецького корпусу, у взаємодії з артилерійськими і танковими частинами, перейшли у наступ і почали стискати перстень оточення довкола німецьких військ, що залишилися в районі Княже – Скварява.

З журналу бойових дій 886-го артилерійського полку 322-ї стрілецької дивізії:

«Наша піхота продовжувала вести бої зі знищення оточеного угруповання противника в р-ні Скварзава – Княже. Артилерія 886 ап своїм вогнем і силами особового складу допомагала піхоті в знищенні і виловлювальні солдат пр-ка, що розсипалися по полю. Вирішальний удар завдали наші танки з півд. окр.. Княже і в районі шосе, що біля населеного пункту Ясиновце, куди останнього дня просочилися німецькі солдати»[3].

Про зустріч з танками противника на світанку 23 липня 1944 р. року згадував штурман П. Грицак, який разом з своєю бойовою групою розпочав прорив з околиць Хильчиць. Група складалася з кількох сотень солдатів, з яких близько сотні належали до дивізії «Галичина». Група здобула село Бонишин, а потім прорвалася в село Княже, де заміть червонозоряної піхоти появилися важкі радянські танки. Під час короткого бою один з танків вибухнув, другий – зазнав ушкоджень і був покинутий екіпажем, а інші відступи з села на південь, де за залізничним насипом займала позиції червоноармійська піхота.

---

[1] Журнал боевых действий 8 гв. оиптабр, л. 151.
[2] Журнал боевых действий 504 сп 107 сд, л. 4.
[3] Журнал боевых действий 886 ап, л. 11.

Зі спогадів штурмана П. Грицака:

«Скоро ми опинилися на краю села. Ситуація представлялася наступно: ми на краю села; перед нами з триста метрів лука. За лукою - залізничний насип, за насипом - гора, покрита лісом. Між насипом і лісом, дещо вільної площі. На ній, як на долоні, видно дві сотні советської піхоти і п'ять танків, що завернули з села.

Коротка надума і все, що живе, рве до останнього, як здається, наступу. Наша батарея все ще десь з тилу спомагає нам доволі цільно. Біжимо через тристаметрову поляну. На нас сиплеться дійсний дощ вогню і заліза. Це стріляють 75 мм і 125 мм гарматы советських КВ-II та Т-34[1]. Щойно тут зрозумів я значення вислову: «люди гинуть, як мухи».

Вкінці добігаємо до залізничного насипу. Я ніколи не думав, що 300 метрів - аж так далеко. Залягаємо перед насипом. Перед нами, може 50 метрів на узгір'ю, але на другій стороні насипу, лежать червоноармійці. Їх менше ніж нас, хоч нас уже не більше 300. Але 5 танків. . . Чуємо грюкіт гусениць і п'ять танків видряпується з противної сторони на насип»[2].

Атака захлинулася і група вцілілих під час наступу солдат почала відступати назад до Княжого…

У штабі 60-ї армії зафіксували, що 28-й стрілецький корпус у взаємодії з танковими частинами до 7.00 закінчив ліквідацію залишків угрупування противника в районі діброви, що на півночі від Княже. А вже до 9.00 107-а стрілецька дивізія захопила останній опорний пункт противника - село Княже.

З журналу бойових дій 107-ї стрілецької дивізії:

«О 9.00 23.7.44 р. із заняттям частинами 107 сд Княже завершилася ліквідація угруповання противника»[3].

---

[1] Влітку 1944 р. не тільки німецькі солдати. але військові штаби різних рівнів називали нові радянські танки ІС-2, оснащені 122-міліметровою гарматою, під традиційною маркою «КВ-2». З цього приводу під час наради у А. Гітлера генерал-інспектор танкових військ змушений був зробити роз'яснення щодо танків КВ-2, КВ-85 і ІС-2. Він наголошував, що КВ-2, озброєний 150-міліметровою гарматою, вже знятий з виробництва, а замість нього використовується модернізований варіант КВ-85 (з 85-міліметровою гарматою). Натомість танк «Йосиф Сталін», озброєний гарматою 122 мм, «необхідно розглядати як новий тип танка, тому що у нього залишилося від конструкції танків «КВ-1» і «КВ-2» лише деталі в ходовій частині» (*Доклады генерал-инспектора танк. войск, 26.06.1944 г., л. 8-9)*..

Середні танки Т-34 були озброєні 76-міліметровою гарматою, а з 1944 р. розпочався випуск модернізований варіантів з 85-міліметровою гарматою.

[2] Грицак П. Вежі і кулемети, с. 63-64.

[3] Журнал боевых действий 107 сд, л. 54.

У результаті бою було захоплено до 800 солдат і офіцерів противника.

Якщо у штабі 107-ї стрілецької дивізії завершенням ліквідації Бродівського угрупування вважали здобуття села Княжого, то у штабі 28-го стрілецького корпусу - захоплення в полон командира XIII армійського корпусу генерала піхоти Гауффе, який, згідно із штабними записами, здався у полон разом з великою групою офіцерів.

З журналу бойових дій 28-го стрілецького корпусу:

«На світанку 23.07.44 одна стрілецька рота 1089 СП [322-ї СД] з групою артилеристів атакували противника в лісі, що на північ від Княжого. В результаті цієї атаки був захоплений в полон командир 13 армійського корпусу генерал-лейтенант Гауффе зі своїм штабом і на цьому ліквідація оточеного угрупування противника була повністю завершена»[1].

У штабі 1-го Українського фронту відзначили, що за 23 липня війська фронту взяли в полон до 1500 полонених, у т. ч. з 4 дивізій XIII армійського корпусу - 340, 349, 361, 14 ПД СС «Галичина». Серед них нема згадки про корпусну групу «С», яка виявилася спритнішою і основними силами прорвалася з оточення в перших рядах 21-22 липня 1944 р.[2].

ПЕРЕМІЩЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ НА ПІВДЕНЬ ВІД ЛЬВІВСЬКОГО ШОСЕ

Знищення дрібних груп з Бродівського угруповання – завдання дня для дивізій 106-го стрілецького корпусу

106-й стрілецький корпус у складі 148-ї, 246-ї і 100-ї стрілецьких дивізій протягом дня провадив бої з розрізненими групами противника, які в ніч з 22 на 23 липня прорвалися з району Княже в південному напрямку, а також із залишками бойової групи 8-ї танкової дивізії і 254-ї піхотної дивізії, які після відходу з Вороняків також проривалися на з'єднання до своїх основних сил.

З журналу бойових дій 106-го стрілецького корпусу:

«Війська корпусу, виконуючи наказ Командарма-60, ведучи бої з розрізненими групами розбитих і оточених частин 14 дивізії СС

[1] Журнал боевых действий 28 ск, л. 19.
[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 169.

«Галичина», 217 пд, 254 пд, 349 пд, 361 пд і арт. частин корпусної групи «С», що здійснювали спроби прорватися в південному напрямку»[1]

148-а стрілецька дивізія утримувала позиції на південному сході і на заході від с. Ляцьке. 507-й стрілецький полк дивізії зайняв кругову оборону в районі Подлєса – півн. схили гори «Лиса ґура», прикриваючи «головні сили з напрямку Княже і лісу, що на заході від нього, від активних дій розрізнених груп оточеного розбитого противника». Окремі підрозділи здійснювали прочісування прилягаючих лісових масивів. Зокрема, рота автоматників 654-го полку в районі полкового командного пункту захопила до 40 солдатів і офіцерів противника[2].

Майже чотири години тривали вів бої в районі Кіндратова, де 472-й стрілецький полк 100-ї стрілецької дивізії відбивав атаки груп противника чисельність по 200-300 людей, що намагалися пробитися в південно-західному напрямку.

З журналу бойових дій 472-го стрілецького полку 100-ї стрілецької дивізії:

«Полк у складі 3-х батальйонів вів бої в районі Кондратув по знищенню угруповання пр-ка. Бродячі групи пр-ка по 200-300 чоловік піхоти шалено кидалися в контратаки, маючи завдання вирватися від безпосереднього зіткнення з нашими військами. Полк, долаючи запеклий опір пр-ка, знищував окремі групи і до 12.00 угруповання було розсіяне. В ході бою знищено до 150 солдат і офіцерів»[3].

Окремі групи Бродівського угруповання зуміли прорватися на південь від Львівського шосе, зберігши навіть артилерійські засоби. Ними були підбиті три 45-міліметрові гармати 472-го стрілецького полку[4].

На півночі від Кіндратова більше двох діб перебував в оточенні 1-й стрілецький батальйон 915-го полку 246-ї стрілецької дивізії. Лише вранці 23 липня 1944 року батальйон зумів пробитися в район Ляцького, де з'єднався з 2-м стрілецьким батальйоном і деякими іншими підрозділами 915-го полку. Натомість 3-й стрілецький батальйон продовжував перебувати в районі Вороняки разом з тиловими частинами і штабом 246-ї стрілецької дивізії, що були відрізані від 915-го полку бойовими групами XIII армійського

[1] Журнал боевых действий 106 ск, л. 18.
[2] Журнал боевых действий 654 сп 148 сд (с рабочей картой полка) л. 3.
[3] Журнал боевых действий 472 сп, л. 79.
[4] Журнал боевых действий штаба артиллерии 100 сд л. 5.

корпусу. Лише наприкінці дня основні частини 246-ї дивізії вийшли в район Гологори.

З журналу бойових дій 246-ї стрілецької дивізії:

«Противник, прикриваючись ар'єргардними частинами, відходить в південно-західному напрямку.

Дивізія, переслідуючи відступаючого противника, вийшла в р-н Гологури, куди згідно з наказом армії, прибув із резерву 15 СК 908 СП і 915 сп, що вийшов із оточення…»[1].

Під час перебування в оточенні 915-й стрілецький полк втратив 26-й людей вбитими і 58 – пораненими. Однак найбільша кількість – 192 особи – пропала безвісти[2]. За свідченнями учасників подій, значна частина радянських бійців, а саме недавно мобілізованих українців, перейшла на їхню сторону і разом відступили на захід.

Можливо, саме це стало однією з причин розстрілу 27 солдатів, захоплених в полон підрозділами 915-го стрілецького полку.

Таким чином, Гологори, Кіндратів, Зашків, Жуків – це місця, де вранці і протягом дня 23 липня 1944 р. фіксувалися активні сутички з відступаючими групами XIII армійського корпусу. Однак найбільшої напруги бойові зіткнення досягли в районі Гологорів.

Напружена ситуація в районі Гологори

Якщо 22 липня 1944 року для 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади полковника Чупрова «гарячою» ділянкою був район Перемишлян, де 1-й дивізіон намагався не допустити противника в Перемишляни, то наприкінці дня командир бригади одержав наказ виїхати в Гологори, де склалася загроза для 2-го самохідно-артилерійського дивізіону, позиції якого атакували бойові групи Бродівського угруповання і мотопіхота зі складу 8-ї танкової дивізії, що протягом двох діб вела бої в районі Вороняків.

Зі звіту 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади:

«Найбільшу активність противник проявив в ніч з 22 на 23. Ним були введені у бій самохідні гармати, артилерія і мотопіхота. Противник організовував контратаки в напрямку Гологури з північного і південного сходу, бій тривав більше 2-х годин. В цьому бою противник залишив до 150 солдат і офіцерів убитими, одну гармату з розрахунком, 2 автомашини з боєприпасами і бронетранспортер з піхотою»[3].

---

[1] Журнал боевых действий 246 сд, л. 104.
[2] Боевое донесение штаба 915 сп. № 202, 20.07.1944 г.
[3] Отчет о боевых действиях 22 сабр 4 ТА, л. 112.

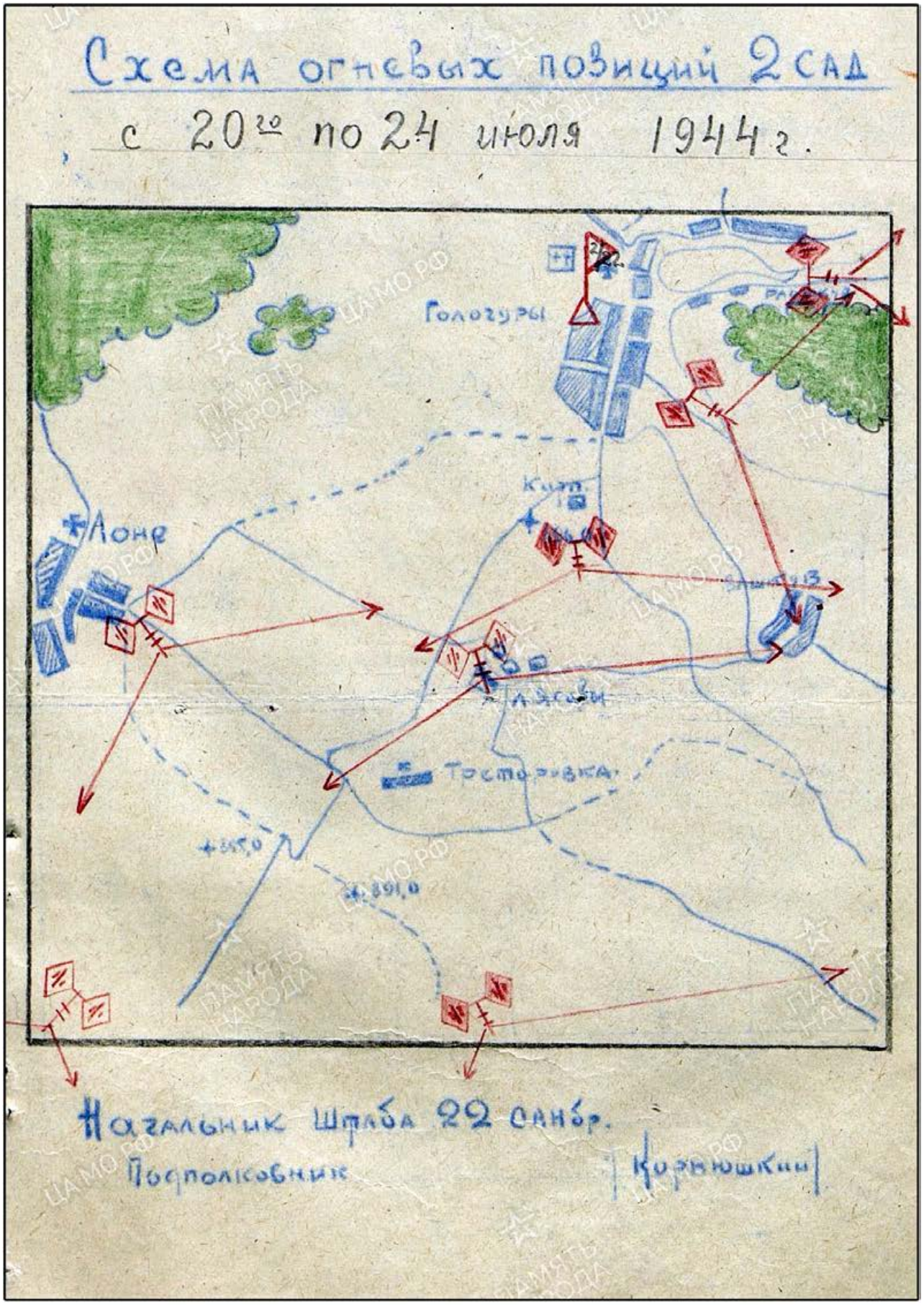

Рис. 2-23-3. **Схема бойових позицій 2-го дивізіону 22-ї легкої самохідно-артилерійської бригади 20-24 липня 1944 р. в районі с. Гологори.** *[ПН].*

Під час запеклого бою значних втрат зазнав і 2-й легкий самохідно-артилерійський дивізіон. Було знищено ,зокрема, 2 установки СУ-57.

По відступаючих групах Бродівського угруповання неодноразово відкривали вогонь з реактивних мінометів підрозділи 312-го гвардійського мінометного полку, що наприкінці дня 22 липня 1944 р. зайняв позиції в районі Гологори.

З журналу бойових дій 312-го гвардійського мінометного полку 4-ї Танкової Армії:

«Противник в районі Гологури протягом дня розрізненими групами і поодинці просочувався із району Майдан Гологурський через Кондратув і Зашкув в південно-західному напрямку, водночас намагався пробитися на Гологури».

По групах противника в районі Зашкова 2-й дивізіон полку відкривав вогонь з реактивних установок, а безпосередньо в районі свого розташування біля Гологорів - зі стрілецької зброї[1].

Окрім підрозділів і частин 60-ї загальновійськової і 4-ї Танкової армії в боях з окремими групами відступаючого Бродівського угруповання біли задіяні частини 183-ї стрілецької дивізії 38-ї армії, які зосереджувалися в районах Жукова і Зашкова. Вони перекривали шляхи відступу німецьких частин на Вишнівчик.

Зі звіту про бойові дії 183-ї стрілецької дивізії:

«Вдень до 400 солдат і офіцерів пробували пробитися із лісу, що північно-західніше від Зашкова, на південь в напрямку Вишнівчик, але були зустрінуті сильним вогнем нашої артилерії і мінометів і сховалися в лісі.

О 16.00 23.7.44 група німців здійснила спробу атакувати Зашків, але була відбита… 295 СП вів бої із залишками розрізнених груп противника в районі висоти 355,0 і лісу, що на півночі від Липовце»[2].

Більшість повідомлень про сутички із залишками Бродівського угруповання закінчуються твердженнями, що «всі атаки були відбиті», або ж противник був «зупинений», «розсіяний» чи «знищений». У цьому потоці свідчень виділяється розвідувальне зведення № 05 штабу 312-го гвардійського мінометного полку станом на 20.00 23.07 року, яке зафіксувало, що у ніч з 22 на 23 липня і протягом самого дня в напрямку на Вишнівчик успішно прибивалися залишки оточеного Бродівського угруповання чисельністю до 3-х батальйонів.

---

[1] Журнал боевых действий 312 гв. минп, л. 5.

[2] Оперативно-тактическое описание Львовской наступательной операции с 14 июля по 20 августа 1944 г., л. 44.

У розвідувального зведення № 05 штабу 312-го гвардійського мінометного полку від 23 липня 1944 р. (станом на 20.00):

«Залишки оточеного угруповання противника [наприкінці] 22 і 23.07.44 р. в складі до 3-х батальйонів виходили з боями на з'єднання зі своїми частинами, рухаючись за маршрутом: ліс, що на заході від Залісє, - Майдан Гологурський – Дворники – Кондратув - Зашкув – Висьновчик – Пленикув, а в районі Кондратув - Зашкув неодноразово намагалися контратакувати наші війська.

За показами захоплених полком полонених, війська, що виходять з оточення, належать до частин 454 ПД 13 Армійського корпусу. Загалом захоплено 29 полонених, серед яких капітан – офіцер контррозвідки 454 ПД і лікар тієї ж дивізії»[1].

У штабі 312-го гвардійського полку відзначали, що залишки оточених військ XIII армійського корпусу протягом доби намагалися пробиватися не тільки в південно-західному напрямку в район Вишнівчик, але й на захід в напрямку Словіти[2].

Опосередкованим свідченням частково успішності прориву окремих бойових груп можна вважати картосхему 368-го гвардійського важкого самохідно-артилерійського полку, штаб якого окреслив позиції оточеного угруповання на кінець 22 липня 1944 р. і відобразив спробу прориву противника, що мав місце в ніч на 23 липня 1944 р. в напрямку Ляцьке. *(рис. 2-23-2).*

У бойовому донесенні № 00734 від 24 липня 1944 р. штабу 60-ї Армії зазначається, що частини 106-го стрілецького корпусу, які протягом 23-24 липня вели бої із залишками розрізнених груп розгромленого Бродівського угруповання, захопили в лісах, що на півдні від Новосілки, до 800 полонених[3].

ПІДСУМКИ ДНЯ

Доповідь командуючого військами 1-го Українського фронту маршала Конєва

Наприкінці дня 23 липня 1944 р., командуючий 1-м Українським фронтом маршал І. Конєв підписав доповідну на ім'я Верховного головнокомандуючого маршала Сталіна про те, що в результаті боїв з 19 по 23 липня 1944 р «повністю розгромлене і знищене» угрупування противника, що було оточене в лісах на південному заході від міста

[1] Разведывательная сводка штаба 312 гв. минп. № 5, 23.07.1944 г., л. 75.
[2] Оперативная информация штаба 312 гв. минп. № 1296, 23.07.1944 г. , л. 68.
[3] Боевое донесение штаба 60 А. № 734, 24.07.1944 г., л. 76.

Броди. Маршал Конєв власноруч поставив на документі дату і годину – «23.7.44», «21.50».

З доповідної маршала Конєва:

«У ході наступальної операції війська Першого Українського фронту в лісах, що південно-західніше від БРОДИ, було оточене угрупування противника в складі п'яти дивізій, корпусної групи і частин посилення (361, 349, 340 пд, 454 охоронна дивізія, 14 пд «СС» «Галичани»[1], корпусна група «С», 300 загін штурмових гармат, 505, 507 окремі танкові батальйони, 508 будівельний батальйон, 70 саперний батальйон).

У результаті боїв з 19 по 23 липня 1944 р. оточене угрупування противника, що чинило запеклий опір, повністю розгромлене і знищене.

Нашими військами взято в полон 17175 полонених.

В числі взятих у полон офіцерів – командир 361 пд Генерал-майор Лідман[2] і командир 454 охоронної дивізії Генерал-майор Людвіг Йогансон[3]…

В боях знищено 38 000 солдат і офіцерів противника.

Серед убитих офіцерів – командир 340 пд генерал-майор Бойтлер.

Загальні втрати в живій силі знищеного Бродівського угрупування противника складають до 55 000 осіб».

Офіційні зведення за 23 липня 1944 р.

З повідомлення «Совинформбюро»:

«Юго-западнее города БРОДЫ наши войска завершили ликвидацию окружённой группировки противника. По предварительным данным, за время операции по ликвидации окружённых войск противника взято в плен свыше 15.000 немецких солдат и офицеров. Среди пленных командир 361-й немецкой пехотной дивизии генерал-майор ЛИНДЕМАН. Нашими войсками захвачены при этом следующие трофеи: танков - 68, орудий разного калибра - более 500, миномётов - 625, бронетранспортёров - 50, автомашин - свыше 3.500. Противник оставил на поле боя свыше 30.000 трупов своих солдат и офицеров. Среди убитых найден труп командира 340-й немецкой пехотной дивизии генерал-майора БОЙТЛЕРА...».

З повідомлення Верховного командування Німецьких збройних сил:

«…На Сході продовжується запекла оборонна битва. В районі Лемберга (Львова) передові частини наступаючого противника наблизилися до східної окраїни міста…».

---

[1] Так в оригіналі.

[2] Герхард Ліндеманн.

[3] Людвіг Йоганнес Недтвіґ.

Notate bene – замітки на полях

► *У доповідній на ім'я маршала Сталіна чітко окреслені часові рамки битви з оточеним Бродівським угрупованням німецьких військ - 19 - 23 липня 1944 р. У внутрішніх документах штабу 1-го Українського фронту, як от журналі бойових дій, ще можна було писати про завершення боїв з оточеними військами 22.07.1944 р., однак у доповідній маршалу Сталіну вказувати цю дату не відважилися. Очевидно, Сталін міг не пробачити такого легковажного ставлення до подій і фактів.*

► *Показники втрат, наведених у доповідній маршала Конєва, суттєво відрізняються від підрахунків штабу 1-го Українського фронту від 22 липня 1944 р. Тоді було понад 30 тис. знищених і більш як 15 тис. – полонених. Але якщо в ставці Верховного головнокомандуючого нову цифру про кількість полонених - 17175 осіб - взяли до уваги і передали для повідомлення через агентство «Совинформбюро», то до кількості знищених ворожих солдат і офіцерів у розмірі 38 тисяч - поставилися скептично і вирішили її не оприлюднювати. Очевидно, там вважали, що було «повністю розгромлене і знищене» далеко не все Бродівське угруповання.*

Частина III

СВІТЛО І ТІНІ БИТВИ ПІД БРОДАМИ

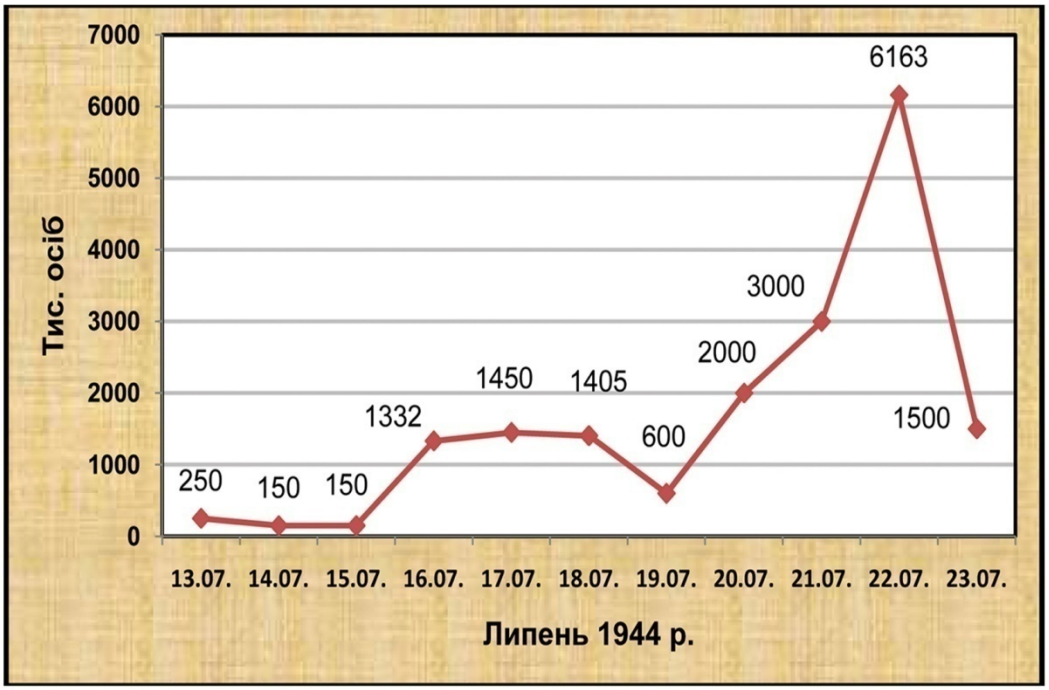

Рис. 3-1. **Динаміка захоплення німецьких полонених військами 1-го Українського фронту протягом 13-23 липня 1944 р. згідно з даними журналу бойових дій 1-го УкрФ.**

ПІДСУМКИ БРОДІВСЬКОЇ БИТВИ У ДЗЕРКАЛІ ЗВІТІВ, ДОПОВІДЕЙ І ДОНЕСЕНЬ ШТАБІВ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО ФРОНТУ

Результати бойових дій 1-го Українського фронту із Бродівським угрупованням німецьких військ відображені у багатьох документах - журналі бойових дій 1-го Українського фронту і доповідній командуючого фронтом маршала Конєва, журналах, донесеннях і доповідях штабів 13-ї та 60-ї загальновійськових Армій, 3-ї гвардійської і 4-ї Танкових Армій, 2-ї Повітряної Армії, Кінно-механізованих груп генералів Баранова та Соколова, інших військових з'єднань і частин. Однак немає сумніву, що головну роль у битві під Бродами відіграли стрілецькі, артилерійські і танкові частини 60-ї Армії генерал-полковника Курочкіна і 13-ї Армії генерал-лейтенанта Пухова.

У їхній підсумкових звітах враховані також результати участі у бойових діях танкових, кінно-механізованих і військово-повітряних сил, що діяли у смузі кожної з цих Армій.

Бродівська битва у висвітленні штабів 60-ї і 13-ї Армій

Одинадцятиденну битву під Бродами, яка тривала з 13 до 23 липня 1944 року, можна поділити на 2 етапи:

13 – 18 липня 1944 р. – бої ударних угруповань 1-го Українського фронту за прорив тактичної оборони противника на Рава-Руському і Львівському напрямках та оточення Бродівського угруповання в районі Буськ – Кам'янка Струмилова.

19 – 23 липня 1944 р. – боротьба за знищення оточеного Бродівського угруповання німецьких військ і частковий прорив з котла XIII армійського корпусу.

Якщо на першому етапі боротьбу з Бродівським угрупованням провадили дивізії обох загальновійськових Армій, та на другому етапі основний тягар випад на долю 60-ї Армії. З цього приводу генерал-полковник Курочкін згодом наголошував: «Я відчував, що Пухов зіштовхне на нас в ліси і гори все угруповання противника, а возитися з ним доведеться нам одним. Так воно і сталося»[1].

У контексті узагальнення результатів Бродівської битви важливими є дані 60-ї Армії не тільки за період до 23 липня 1944 р., але й за весь час Львівської операції. На думку штабу Армії, датою

[1] Львовская наступательная операция 60 А, л. 73.

закінчення Львівської операції можна вважати 3 серпня 1944 р. Саме тоді 60-я Армія, після оволодіння містом Жешув, перейшла до тимчасової оборони[1].

Вибірка результатів бойових дій за різні періоди допомагає виявити динаміку розвитку Львівської операції, обставини і час досягнення найвагоміших результатів.

Таблиця 3.1

Результати бойових дій 60-ї Армії за період проведення Львівської операції (14.07.1944 – 3.08.1944 р.)

Знищено і захоплено	**Станом на 17.07.1944 р.**	**Станом на 22.07.1944 р.**	**Уточнені дані станом на 23.07.1944 р.**	**Станом на 3.08.1944**
з н и щ е н о				
Солдатів та офіцерів	6000	20000 (15000)	20 000	34263
Танків і СУ	59	44	85	75
Гармат різного калібру	58	250	378	403
Мінометів	45	180	476	380
Кулеметів	137	475	705	1048
Гвинтівок і автоматів	-	11000	12000	11000
Автомашин	82	5150	5843	5150
з а х о п л е н о				
Солдатів та офіцерів	200	10000	13 000	16432
Танків і СУ	3	15	28	15
Гармат різного калібру	37	180	180	190
Мінометів	24	175	269	175
Кулеметів	75	250	483	1285
Гвинтівок і автоматів	175	6000	11000	6000
Автомашин		1500	1500	1500

Журнал боевых действий 60 А, л. 33, 46-47, 122; Боевые донесения штаба 60 А № 728 от 22.07.1944 г., № 730, 23.07.1944 г.; Львовская наступательная операция 60 А, л. 46.

[1] Львовская наступательная операция 60 А, л. 40.

При порівнянні вищенаведених результатів впадає у вічі кілька чітко виражених тенденцій.

По-перше, значний ріст кількості знищених ворожих солдатів після 23 липня 1944 р. - з 20 до 34 тис., і порівняно невелике число захоплених полонених - відповідно 13 тис. під час битви під Бродами і приблизно 3,5 тис. осіб під час боїв за оволодіння Львовом і його околицями. Вони опосередковано підтверджують, що військам 60-ї і 38-ї Армій, 3-ї гвардійської і 4-ї Танкових Армій не вдалося виконати основне завдання Львівської операції – а саме оточення і знищення, у тому числі взяття у полон, Львівського угруповання противника.

По-друге, фіксується значне співпадання результатів бойових дій станом на 22-23 липня 1944 р і 3 серпня 1944 р. Наприклад, за підсумками 21-денної Львівської операції 60-а армія знищила 11 тис. і захопила 6 тис. гвинтівок та автоматів, знищила 5150 і захопила 1,5 тис. трофейних автомашин, 28 складів з військовим майном, що відповідає результатам бойових дій 60-ї Армії станом на 22.07.1944 р.

По-третє, за підсумками Львівської операції має місце корекція окремих результатів бойових дій під час Бродівської битви у бік зменшення. Згідно з довідкою про чисельний склад 60-ї Армії, втратах і трофеях військ за Львівську операцію було знищено 75 і захоплено як трофеї 15 танків і САУ, тобто загалом 90 бойових машин[1]. Натомість станом на 23 липня 1944 р. подавалося 113 знищених і захоплених танків і самохідних гармат, тобто на 23 бойові машини більше. Так само суттєво зменшилася кількість знищених і захоплених мінометів (555 супроти 959), вдвічі зменшилося уцілілих гвинтівок і автоматів (6000 замість 12000).

Всі ці зміни зовсім не схожі на недогляд чи легковажність при підготовці матеріалів відповідальних працівників штабу 60-ї Армії. Вони радше свідчать про те, що значна частина зафіксованих даних штабу 60-ї армії про завдану шкоду противнику і здобуті трофеї станом на 22 липня 1944 р., а особливо на 23.07.1944 р., була явно завищена, тож їх згодом довелося суттєво коригувати у бік зменшення.

Схоже, що такої ж думки дотримувався Сергій Андрющенко - під час Львівської операції - полковник, Герой Радянського союзу, начальник штабу 23-го стрілецького корпусу, а після війни - генерал-лейтенант, командуючий військами 13-ї Армії Прикарпатського військового округу, генерал-інспектор Сухопутних сил Радянського союзу. У своїх мемуарах, виданих 1979 року, Сергій Андрющенко твердив, що за підсумками боїв 60-ї Армії з Бродівським

[1] Львовская наступательная операция 60 А, л. 46.

угрупованням противник втратив до 15 тисяч знищених і більш як 10 тисяч полонених ворожих солдат і офіцерів.

Полковник С. Андрющенко, начальник штабу 23-го стрілецького корпусу:

«…Генерал-полковник П. А. Курочкин донес командующему 1-м Украинским фронтом, что войска армии в результате трехдневных ожесточенных боев закончили уничтожение бродской группировки противника. Гитлеровцы потеряли до 15 тысяч солдат и офицеров убитыми и свыше 10 тысяч пленными, в том числе был пленен в полном составе и штаб 361-й пехотной немецкой дивизии. Кроме того, было уничтожено и захвачено 59 танков и САУ, 610 орудий и минометов разного калибра, около семи тысяч автомашин. В качестве трофеев нам досталось 28 крупных складов с военным имуществом и продовольствием»[1].

Отже, Сергій Адрющенко, який не мав перешкод у доступі до засекречених матеріалів, цілком уникав як узагальнених оцінок маршала Конєва про 38 тисяч трупів і 17 тисяч полонених військових противника, так і уточнених цифр штабу 60-ї Армії про 20 тисяч знищених солдатів Бродівського угруповання і 13 тисяч полонених.

На нашу думку, зазначаючи про 15 тисяч вбитих солдатів і офіцерів противника та 10 тисяч полонених, начальник штабу 23-го стрілецького корпусу намагався донести найбільш реальні оцінки втрат німецьких військ.

Ще одне важливе уточнення зробив у своєму звіті представник Генерального штабу Червоної Армії при 1-му Українському фронті полковник Олександр Строгий. Аналізуючи дані оперативного відділу штабу 60-ї Армії про завдані противнику втрати станом на 23 липня 1944 р., він зазначав:

«Вказані втрати були, звичайно, завдані противнику не тільки 60-ю Армією, але й 3 і 4 Танковими Арміями, що діяли в її смузі, та авіацією»[2].

Отже, узагальнені дані штабу 60-ї Армії стосуються бойових дій не тільки часу боїв з оточеним Бродівським угрупованням (19 – 23 липня), а всього періоду, починаючи з 14 липня 1944 р.

Окремі категорії завданих противнику втрат під час боїв з Бродівським угрупованням, особливо станом на 23.07.1944 р., були

[1] Андрющенко С. А. Начинали мы на Славутиче, с. 179.

[2] Краткое описание июльской наступательной операции, проведенной войсками 60 А с 14 по 28.7.44 г., л. 49.

згодом, за підсумками Львівської операції, відкориговані штабом 60-ї Армії у бік зменшення, а окремі показники залишилися на попередньому рівні. Це може служити визнанням штабу 60-ї Армії явно завищених результатів бойових дій станом на 23.07.1944 р.

24 липня 1944 року на адресу Військової ради 1-го Українського фронту була відправлена доповідь командування 13-ї Армії за підписами командуючого генерал-лейтенанта Пухова, члена військової ради генерал-майора Козлова і начальника штабу генерал-лейтенанта Маландіна про результати бойових дій Армії під час наступу і боїв зі знищення оточеного угруповання противника з 13 по 22 липня 1944 р. При цьому у самій доповіді наведені дані про втрати, завдані противнику, і про здобуті трофеї станом на 23.07.1944 р.. З метою порівняння і виявлення динаміки бойових дій пропонуємо також дані про результати бойових дій 13-ї Армії на 19.07.1944 р.

Таблиця 3.2

Втрати противника і трофеї 13-ї Армії, здобуті під час наступу і в результаті боїв зі знищення оточеного Бродівського угрупування німецьких військ

	Станом на 19.07.1944			Станом на 23.07.1944		
	знищено	захоплено	разом	знищено	захоплено	разом
Солдат і офіцерів	7000	595	**7595**	20000	5000	**25000**
Танків і СУ	45	10	**55**	99	30	**129**
Гармат різного калібру	48	69		108	320	**428**
Мінометів	-	23	**23**	-	137	**137**
Кулеметів	118	153	**271**	357	394	**751**
Гвинтівок і автоматів	130	328	**458**	-	1500	**1500**
Автомашин	150	150	**300**	300	1500	**1800**
Тягачів-тракторів	-	1	**1**		134	**134**
Мотоциклів і велосипедів	-	20	**20**		122	**122**
Складів з військовим майном	-	8	**8**		10	**10**
Бронетранспортерів	30	40	**70**	50	41	**41**
Коней	-	100	**100**		1900	**1900**

Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года, л. 50, 72-73.

Як свідчить таблиця, деякі результати бойових дій 13-ї Армії дуже близькі або ж навіть ідентичні з показниками 60-ї Армії. Це стосується насамперед кількості знищених військовослужбовців противника – по 20 тис. осіб, знищених і захоплених танків та СУ – відповідно 129 і

113 та деяких інших. Значно більші відмінності у кількості захоплених полонених - відповідно 6 і 13 тисяч осіб, трофейних кулеметів - 751 і 2333 одиниць, гвинтівок та автоматів – 1,5 і 23 тисячі штук, що однозначно вказує на те, що саме 60-а Армія завершувала розгром Бродівського угруповання противника.

При підрахунку здобутих трофеїв у штабі 13-ї Армії виникли ускладнення у зв'язку з «некоректними», на погляд армійських штабістів, діями 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії, яка самостійно здійснювала облік і опрацювання трофеїв в районі Кам'янки Струмилової. У штабі Армії вважали, що кавалеристи безпідставно записали на свій рахунок до 200 гармат різних калібрів, 60 мінометів, 1000 автомашин, більш як 3 тис. возів і понад 1,5 тис. коней, які належали до трофеїв 102-го стрілецького корпусу і 112-ї стрілецької дивізії 27-го корпусу 13-ї Армії.

Очевидно, що певний дубляж проявився і підрахунках кількості знищених та полонених солдатів, та деяких інших позицій. Однак, з іншого боку, ми все ж змушені говорити про щонайменше три основні джерела для узагальнюючих підсумків бойових дій військ 1-го Українського фронту з оточеним Бродівським угруповання – це повідомлення штабів 60-ї та 13-ї Армій, а також 2-ї кавалерійської дивізії з Кінно-механізованої групи генерала Баранова. Саме вони стали основою для складання підсумкового документу – доповідної маршала Конєва на ім'я Верховного головнокомандуючого Збройними силами Радянського союзу маршала Сталіна.

Підсумкова доповідь маршала Конєва

Наприкінці дня 23 липня 1944 р. , а саме о 21.50, командуючий військами 1-го Українського фронту маршал Іван Конєв підписав доповідну на ім'я Верховного головнокомандуючого маршала Сталіна про те, що в результаті боїв з 19 по 23 липня 1944 р на південному заході від міста Броди «повністю розгромлене і знищене» угруповання німецьких військ. Підсумкова доповідь базувалася на звітах 13-ї та 60-ї загальновійськових Армій, а також 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії, яка хоч і діяла в смузі 13-ї Армії, однак претендувала на цілком самостійну роль у знищенні Бродівського угруповання противника. Це підтверджує і пропонована таблиця.

Таблиця 3.3

Підсумки бойових дій з'єднань і частин 13-ї та 60-ї загальновійськових Армій, 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії за період 13-23 липня 1944 р.

Категорії завданих втрат і здобутих трофеїв	За даними			Разом	З доповідної маршала Конєва
	штабу 60-ї А	штабу 13-ї А	штабу 2-ї кд		
з н и щ е н о					
Солдат і офіцерів	20 000	20000	7251	47251	38000 (48000)*
Танків і СУ	85	99		184	
Гармат різного калібру	378	108		486	
Мінометів	476	43*		519	
Кулеметів	705	357		1062	
Гвинтівок і автоматів	12000	201**		12201	
Автомашин	5843	300		6143	
з а х о п л е н о					
Солдат і офіцерів	13 000	5000	1800	19800	17175
Танків і СУ	28	30	-	58	46
Гармат різного калібру	180	320	200	700	719
Мінометів	269	137	80	486	1100
Кулеметів	483	394	-	877	2000
Гвинтівок і автоматів	11000	1500	-	12500	11000***
Автомашин	1500	1500	1000	4000	3850
Тягачів-тракторів	98	134	-	232	
Мотоциклів і велисипедів	376	122	-	498	375
Складів з військовим майном	28	10	-	38	41
Бронетранспортерів	-	41	-	41	90
Коней	-	1900	1600	2500	5000

Примітки.

*Було надруковано 48000, але під час підписання документа виправлено на 38000.

**Станом на 21.07.

***Цей пункт під час підписання викреслений

----------.

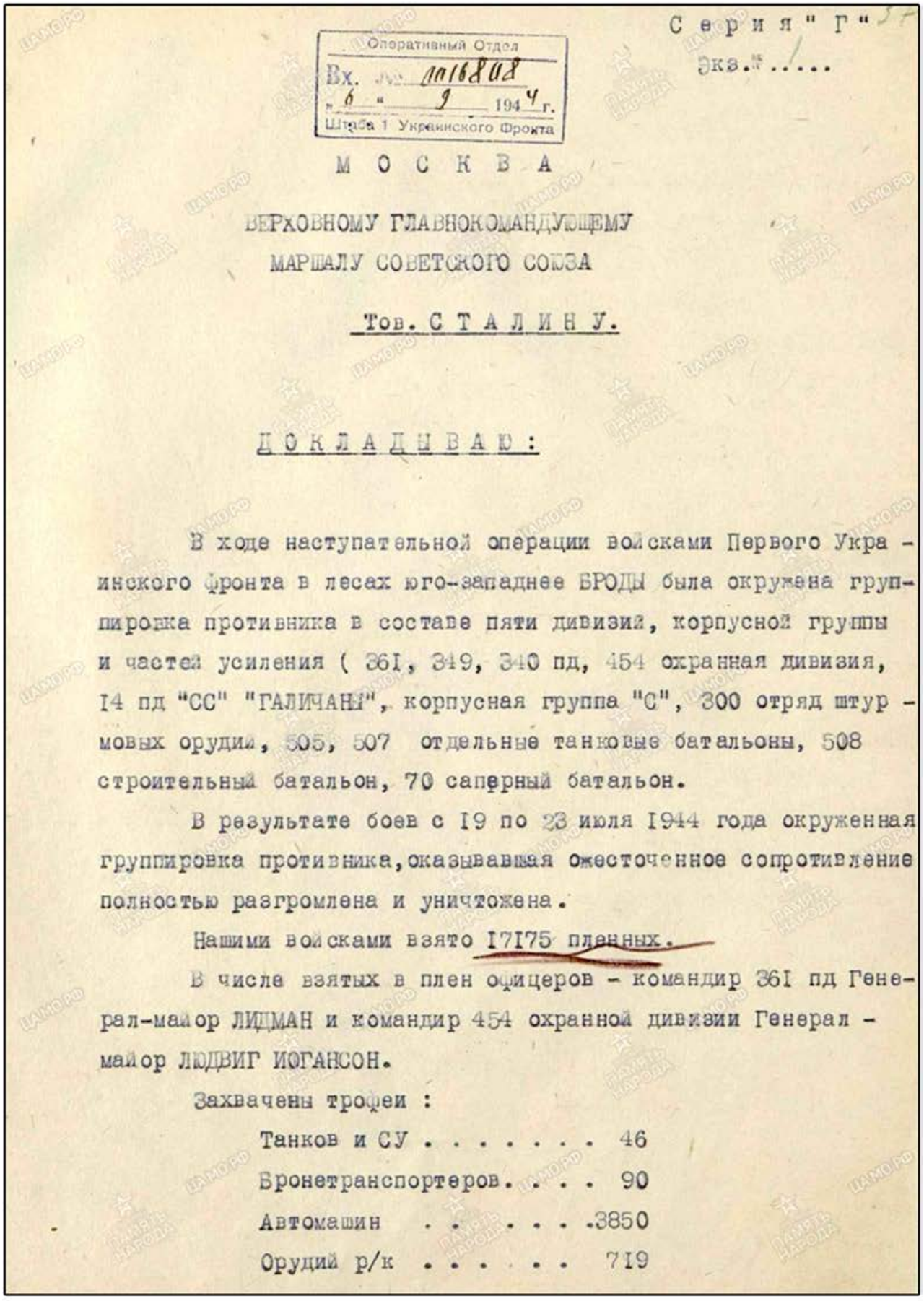

Серия "Г"
Экз. №.....

Оперативный Отдел
Вх. № 0016803
"6" 9 1944 г.
Штаба 1 Украинского Фронта

МОСКВА

ВЕРХОВНОМУ ГЛАВНОКОМАНДУЮЩЕМУ
МАРШАЛУ СОВЕТСКОГО СОЮЗА

Тов. СТАЛИНУ.

ДОКЛАДЫВАЮ:

В ходе наступательной операции войсками Первого Украинского фронта в лесах юго-западнее БРОДЫ была окружена группировка противника в составе пяти дивизий, корпусной группы и частей усиления (361, 349, 340 пд, 454 охранная дивизия, 14 пд "СС" "ГАЛИЧАНА", корпусная группа "С", 300 отряд штурмовых орудий, 505, 507 отдельные танковые батальоны, 508 строительный батальон, 70 саперный батальон.

В результате боев с 19 по 23 июля 1944 года окруженная группировка противника, оказывавшая ожесточенное сопротивление полностью разгромлена и уничтожена.

Нашими войсками взято 17175 пленных.

В числе взятых в плен офицеров - командир 361 пд Генерал-майор ЛИДМАН и командир 454 охранной дивизии Генерал-майор ЛЮДВИГ ИОГАНСОН.

Захвачены трофеи :

Танков и СУ 46
Бронетранспортеров. . . . 90
Автомашин 3850
Орудий р/к 719

Рис. 3-2. **Доповідна командуючого військами 1-го Українського фронту маршала І.С.Конєва про розгром і знищення Бродівського угрупування німецьких військ - стор. 1.** *[ПН].*

Як свідчить вищенаведена таблиця і рис. 3-1 та 3-2, у штабі 1-го Українського фронту не випадково вагалися до кінця дня 23 липня 1944 р. стосовно загальної кількості втрат, завданих противнику у живій силі. При підрахунку даних штабів 60-ї, 13-ї армій і 2-ї кавалерійської дивізії справді випливало, що в боях знищено близько 48 тисяч німецьких солдат та офіцерів. Тому саме ця цифра й була надрукована під час підготовки документа для підпису. Але в останній момент, вже під час безпосереднього підписання доповідної записки, цифра «48 000» була виправлена на «38 000». Як наслідок, довелося виправляти і показник загальних противника у живій силі - замість «65 000» вийшло «55 000» знищених і взятих в полон німецьких солдат і офіцерів. Судячи з кольору олівця, це було зроблено начальником штабу 1-го Українського фронту генералом армії Соколовським.

Доповідна маршала Конєва передавалася у Москву каналами радіозв'язку і тому не було потреби її передруковувати у зв'язку з внесеними змінами і зробленими виправленнями. Після передачі доповідної 2-й примірник, що призначався адресату, був спалений, а 1-й примірник збережений в папці обліку документів[1].

У підсумковому документі цифра захоплених в полон німецьких військовослужбовців – 17251 – залишилася без змін, бо, очевидно, облік військовополонених був налагоджений значно краще. Хоча й необхідно відзначити, що, по-перше, штаби 60-ї і 13-ї Армій цю цифру дещо завищили (майже на 750 людей), а по-друге, полонені, захоплені підрозділами 2-ї кавалерійської дивізії, були також враховані в підсумкових звітах штабу 13-ї Армії.

Заслуговує на увагу співставлення узагальнюючих даних штабів 60-ї, 13-ї Армій і 2-ї кавалерійської дивізії з підсумковими цифрами доповідної маршала Конєва. Впадають у вічі близькі за значенням показники щодо захоплених танків і СУ, гармат різного калібру, автомашин, військових складів. Водночас різко відрізняються цифри, які стосуються захоплених трофеїв - мінометів (486 супроти 1100), кулеметів (877 - 2000), що, очевидно, стало наслідком зарахування до цих чисел не тільки захоплених, але й знищених цих видів зброї – 519 мінометів і 1062 кулемети. Очевидно, зіграло свою роль бажання надати перемозі під Бродами більше яскравих штрихів.

[1] Докладываю, войсками 1 УкрФ в лесах юго-западнее Броды уничтожена группировка противника в составе пяти дивизий, л. 37.

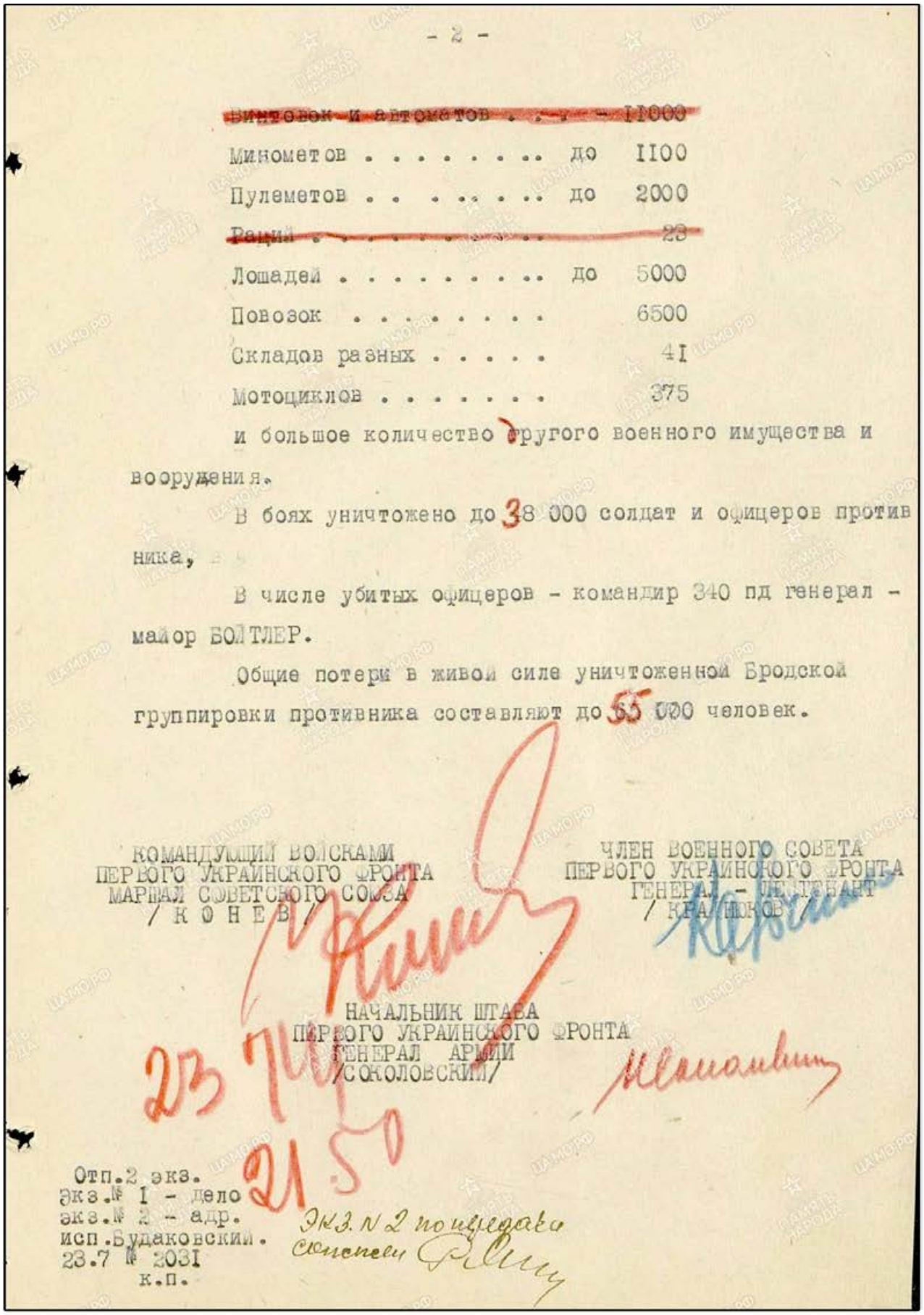

- 2 -

~~Винтовок и автоматов . . . . . 11000~~

Минометов . . . . . до 1100

Пулеметов . . . . . до 2000

~~Раций . . . . . 23~~

Лошадей . . . . . до 5000

Повозок 6500

Складов разных 41

Мотоциклов 375

и большое количество другого военного имущества и вооружения.

В боях уничтожено до 38 000 солдат и офицеров противника,

В числе убитых офицеров - командир 340 пд генерал - майор БОЙТЛЕР.

Общие потери в живой силе уничтоженной Бродской группировки противника составляют до 55 000 человек.

КОМАНДУЮЩИЙ ВОЙСКАМИ
ПЕРВОГО УКРАИНСКОГО ФРОНТА
МАРШАЛ СОВЕТСКОГО СОЮЗА
/ К О Н Е В /

ЧЛЕН ВОЕННОГО СОВЕТА
ПЕРВОГО УКРАИНСКОГО ФРОНТА
ГЕНЕРАЛ - ЛЕЙТЕНАНТ
/ КРАЙНЮКОВ /

НАЧАЛЬНИК ШТАБА
ПЕРВОГО УКРАИНСКОГО ФРОНТА
ГЕНЕРАЛ АРМИИ
/СОКОЛОВСКИЙ/

23 7 44
21 50

Отп.2 экз.
Экз.№ 1 - дело
экз.№ 2 - адр.
исп.Будаковский.
23.7 № 2031
к.п.

Экз. N 2 по передаче
Сенсен

Рис. 3-3. **Доповідна командуючого військами 1-го Українського фронту маршала І.С.Конєва про розгром і знищення Бродівського угрупування німецьких військ - стор. 2.** *[ПН].*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ БИТВИ ПІД БРОДАМИ

Широке і вузьке трактування поняття «Бродівське угруповання німецьких військ»

Поняття «Бродівське угруповання німецьких військ» здебільшого вживається у трьох значеннях і означає:

1) група німецьких військових сил, що діяло під час літнього наступу 1-го Українського фронту в районі міста Броди;
2) група німецьких військових частин і з'єднань, що потрапила в оточення в районі Бродів;
3) німецьке угруповання, що 13-23 липня 1944 р. вело бої на всій ділянці наступу 13-ї і 60-ї Армій 1-го Українського фронту на північному заході, заході і південному заході від Бродів.

Різниця між цими поняттями досить суттєва, хоча і військові штаби Червоної Армії, і дослідники історії нерідко вживали їх як ідентичні або ж близькі за значенням, що сприяло необ'єктивному висвітленню подій і поширенню хибних оцінок. Тому, на нашу думку, замість узагальненого поняття «Бродівське угруповання німецьких військ» слід вживати три різні поняття - «Бродівське угруповання», «оточене Бродівське угруповання» і «загальне Бродівське угруповання».

«Бродівське угруповання». Ядром Бродівського угруповання були з'єднання і частини XIII армійського корпусу під командуванням генерала піхоти Артура Гауффе, тому нерідко вживався і вживається також термін «XIII армійський корпус».

На початку липня 1944 року XIII армійський корпус, що був переведений зі складу 4-ї Танкової Армії у підпорядкування 1-ї Танкової Армії, складався з корпусної групи «С», 361-ї піхотної, 454-ї охоронної дивізії і 14-ї добровольчої дивізії СС «Галичина».

Після прориву ударних угруповання 1-го Українського фронту на Львівському і Рава-Руському напрямках були відрізані від основних сил дві сусідні дивізії на флангах XIII армійського корпусу – 349-а піхотна дивізія зі складу XXXXVIII танкового корпусу 1-ї Танкової Армії, і 340-а дивізія зі складу XXXXVI танкового корпусу 4-ї Танкової Армії..

Таким чином, до складу Бродівського угруповання належали загалом шість піхотних дивізій, у т. ч. корпусна група «С», яку військові штаби Червоної Армії прирівнювали за організацією і

бойовою міццю до піхотної дивізії. Наприклад, у таблиці співвідношення сил на ділянці 1-го Українського фронту станом на 13.07.1944, підготовленій штабом бронетанкових і механізованих військ 1-го УкрФ, зроблено примітку, що корпусна група «С» «приблизно дорівнює дивізії»[1]. До піхотної дивізії прирівнювали корпусну групу «С» і в штабі 1-го Українського фронту[2]. Врешті, не ставив корпусну групу «С» вище від дивізії і маршал Конєв, коли і доповідній на ім'я маршала Сталіна зазначав, що в районі Бродів «було оточене угруповання противника у складі п'яти піхотних дивізій, корпусної групи «С» і частин посилення»[3].

Командир корпусної групи «С» генерал-лейтенант Лянґе зауважував, що корпусна група у складі 183-ї, 217-ї і 339-ї дивізійних груп, як і 361-а та 349-а піхотні дивізії, «були рівними за бойовою цінністю»[4]. За даними одного з сучасних дослідників битви під Бродами Майкла Мельника, корпусна група нараховувала 11 312 людей бойового і допоміжного складу, а 361-а та 349 піхотні дивізії – відповідно 10131 і 10 588 осіб.

А загалом Бродівське угруповання, враховуючи шість піхотних дивізій і частин посилення, перед початком літнього наступу 1-го Українського фронту сконцентрувало у своєму складі приблизно 64-65 тисяч людей.

«Оточене Бродівське угруповання». Питання складу оточеного Бродівського угруповання здебільшого не викликають суперечливих трактовок. Наприклад, у журналі бойових дій 1-го Українського фронту зазначається, що «оточене Бродівське угрупування [складається] із досить сильно потріпаних шести ПД (454 ох., 340, 341, 14 пд СС «Галичина», корпусна група «С» і залишки 349 пд)»[5]. Його чисельність здебільшого оцінюється в районі 60 тисяч людей. Саме така цифра фігурує у журналі бойових дій 60-ї Армії, в аналітичних звітах «Оточення і розгром Бродівського угрупування противника», «Львівська операція» та деяких інших документах.

На нашу думку, ця цифра дещо завищена. Адже в «котел» не потрапили і вели бої поза межами кільця оточення окремі підрозділи

---

[1] Доклад о боевых действиях БТ и МВ 1 УкрФ в летней наступательной операции (с 13.7 по 10.8.1944 года), л. 82.

[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г., л. 275

[3] Докладываю, войсками 1 УкрФ в лесах юго-западнее Броды уничтожена группировка противника в составе пяти дивизий, л. 37.

[4] Lange W. The second encirclement at Brody, s. 4.

[5] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г., л. 275

349-ї і 340-ї дивізій, за межею оточення опинилися деякі тилові і запасні частини корпусної групи С і дивізії «Галичина», частина військовослужбовців, які одержали поранення в перші дні боїв, були евакуйовані в тилові госпіталі. Таким чином в оточення потрапило близько 50 тисяч військовослужбовців.

За словами командарма 4-ї Танкової Армії Дмитра Лелюшенка, саме у розмірі 50 тисяч солдатів і офіцерів оцінив оточене Бродівське угруповання один з полонених в районі Княже дивізійних командирів[1]. Це, очевидно, був командир 454-ї охоронної дивізії генерал-майор Недтвіг, оскільки командир 361-ї піхотної дивізії Ліндеманн потрапив у полон в районі Майдану-Гологірського.

Оцінки генерала Недтвіга видаються дуже близькими до реальних. І не тільки нам. Укладачі збірника «Бродовский котёл» також вважали, що в оточення потрапило «понад 50 тисяч гітлерівських вояків»[2]. Подібну цифру - «до 50 тисяч солдат і офіцерів» визнала і сучасна офіційна російська історіографія, що знайшло відображення в 12-томній енциклопедії «Великая Отечественная война 1941–1945 годов», виданій 2012 року[3].

Щоправда автори цієї ґрунтовної праці, відкинувши чимало міфів і хибних трактувань радянської історіографії, не відважилися визнати, що в Бродівське оточення потрапило саме 6, а не 8 німецьких дивізій. Тобто, продовжують вважати корпусну групу «С», що складалася з трьох дивізійних груп, рівноцінною трьом піхотним дивізіям.

Такої викривленої оцінки в 1944 році не дозволяв собі жоден червоноармійських штаб дивізійного, армійського чи фронтового рівня.

І, нарешті, поняття **«загальне Бродівське угруповання».** Його важливо з'ясувати з огляду насамперед на те, що при підготовці доповідної маршалу Сталіна про розгром і знищення Бродівського угруповання штаб 1-го Українського фронту враховувала результати бойових дій 13-ї і 60-ї Армій протягом 13-23 липня 1944 року не тільки з оточеними в районі Бродів частинами, але й з іншими німецькими військами, що діяли у смузі їхньої відповідальності.

До таких частин і з'єднань, окрім шести оточених дивізій, належали:

8-а танкова дивізія, посилена танковим батальйоном 6-ї танкової дивізії і 506-м важким батальйоном «Тигрів»;

---

[1] Лелюшенко Д. Д. Москва – Сталинград – Берлин - Прага. Записки командарма, с. 205.

[2] Бродовский котёл, с. 6.

[3] Великая Отечественная война 1941–1945 годов. В 12 т. Т. 4. Освобождение территории СССР. 1944 год, с. 458.

17-а танкова дивізія, що з 13 липня 1944 р. діяла проти 13-ї Армії;

20-а панцер-гренадерська дивізія, введена у бій 17 липня 1944 року в районі Кам'янки Струмилової з метою закрити прорив червоноармійських військ.

частини і підрозділи 357, 254,168 і 291-ї піхотних дивізії[1].

Таким чином загальне Бродівське угруповання, що діяло у смузі наступу 13-ї і 60-ї армій, нараховувало сумарно 10-11 дивізій загальною чисельністю 110-120 тис. осіб.

Як свідчать підсумкові звіти штабів 13-ї і 60-ї Армій, результати бойових дій з цими усіма дивізіями і частинами посилення відображені у звітах штабів 13-ї і 60-ї Армій, а також у доповідній маршала Конєва.

Про кількість трупів німецьких солдат, залишених на полі бою

Один з учасників битви під Бродами – католицький пастор зі складу 454-ї охоронної дивізії, невтішні результати бойового протистояння підсумував таким чином:

> «Коли 22 липня 1944 року зійшло сонце, XIII АК було ліквідовано: на полі бою залишилося вбитими від 25 000 до 30 000 німецьких солдатів».

Подібними словами та оцінками описав завершення боїв і командуючий військами 1-го Українського фронту маршал Конєв:

> «У результаті боїв з 19 по 23 липня 1944 р. оточене угрупування противника, що чинило запеклий опір, повністю розгромлене і знищене…
>
> В боях знищено 38 000 солдат і офіцерів противника».

Як ми вже зазначали, під час підготовки доповідної записки було зазначено «48 000» знищених німецьких солдатів та офіцерів, однак при підписанні документа ця цифра була виправлена на «38 000».

Необхідно зазначити, що навіть зменшена до 38 тисяч осіб цифра знищених ворожих солдатів викликала сумнів у командування Червоної Армії. Бо якщо уточнені дані про 17175 полонених були сприйняті і навіть передані для оприлюднення через агентство «Совинформбюро», то про уточнену кількість завданих ворогу втрат у живій силі вирішили промовчати. Саме тому у більшості післявоєнних

---

[1] Журнал боевых действий 60 А, л. 46; Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года, л. 72.

дослідження фігурували цифра «30000», а в деяких, за прикладом мемуарів маршала Конєва, вживалося «38000».

Ці дані виявилася значно перебільшеннями. Але до них ми повернемося трохи пізніше, а саме після спроби пролити світло на дискусійні питання про кількість захоплених полонених і почасти успішний прорив з оточення Бродівського угруповання німецьких військ .

Маніпуляції з 17 тисячами полонених німецьких солдатів та офіцерів

Якщо для оцінки кількості знищених ворожих солдатів командуванням 1-го Українського фронту використало результати бойових дій 13-ї і 60-ї Армій, а також 2-ї кавалерійської дивізії, то при підрахунку кількості полонених пішло ще далі - враховано дані майже усіх військ фронту, що були задіяні у боях.

На таку думку наштовхують дані про полонених, захоплених військами 1-го Українського фронту. Згідно з довідкою штабу 1-го Укрфронту, за 14 – 31 липня 1944 року було взято у полон понад 30 тисяч військових[1].

Таблиця 3-4

Кількість полонених військами 1-го Українського фронту за період наступальних дій з 14 по 31 липня 1944 р. (згідно з даними штабу 1-го УкрФ)

Дата	К-сть полон.	Дата	К-сть полон.	Дата	К-сть полон.
Основні періоди					
14.07	150	22.07	? - 6163	24.07	1200
15.07	150	23.07	1500	25.07	2700
16.07	1332			26.07	1000
17.07	1450			27.07	2500
18.07	1405			28.07	2500
19.07	600			29.07	2000
20.07	2000			30.07	50
21.07	3000			31.07	300
Разом					
14.07 - 21.07	10087	22.07 - 23.07	7663	24.07 - 31.07	12250

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, л. 278.

Журнал бойових дій штабу 1-го Українського фронту фіксував кількість полонених за кожен день бойових дій, за винятком 22 липня 1944 р., коли була зроблена спроба вивести підсумкову цифру військовополонених за 14-22 липня 1944 р. – понад 15 тисяч осіб. Конкретизувати дані суто за 22 липня допомагає підсумкова цифра про 30 тисяч німецьких солдат і офіцерів з довідки штабу 1-го Українського фронту. Тож не важко підрахувати, що за період бойових дій з 14 по 23 липня 1944 р. було захоплено 17750 осіб, а 22 липня 1944 р. - 6163 полонені.

Реалістичність даних про 6163 полонених частково підтверджуються повідомленням за № 4116 начальника Політуправління 1-го Українського фронту генерал-лейтенанта Сергія Шатілова, надісланому 23 липня 1944 р. на адресу Військові раду фронту:

> «Угруповання противника в районі Бяли Камень ліквідоване. Ліси і села прочищаються від фріців, що порозбігалися. Набито масу ворожих солдат і техніки. **Полонених вже зібрано більш як півсотні офіцерів і генерал-майор Ліндеманн, і понад п'ять тисяч солдат** *[виділення наше. – А.К.]*. Продовжують їх збирати. Використовуємо для цього близько двохсот полонених»[1].

Вищенаведені дані дозволяють зробити низку уточнень і узагальнень:

1) Цифра «17150 полонених», що фігурує у доповідній маршала Конєві за підсумками боїв з оточеним Бродівським угрупованням противника, дуже близька до показника «17750 полонених», що є результатом бойових дій усіх армій і з'єднань 1-го Українського фронту з 14 по 23 липня 1944 р. Цілком ймовірно, що для узагальненої доповідної Сталіну загальна кількість полонених була трохи ретельніше підрахована.

2) За період 14-23 липня 1944 року 3-я і 1-а гвардійські, 38-а і 18-а загальновійськові Армії 1-го Українського фронту взяли в полон близько 2200 осіб, а отже, частка 13-ї і 60-ї Армії – це приблизно 15550 військовослужбовців.

3) За період 19.07 - 23.07.1944 р. всі війська 1-го Українського фронту захопили в полон понад 13260 солдат і офіцерів противника. У тому числі 60-а і 13-а Армії, які вели безпосередні бойові дії з оточеним Бродівським угруповання, полонили близько 11400 людей;

4) Найбільше полонених (близько 6200 осіб) було взято 22 липня 1944 р. Це в основному були солдати Бродівського угруповання.

---

[1] Львовская наступательная операция 60 А, л. 60.

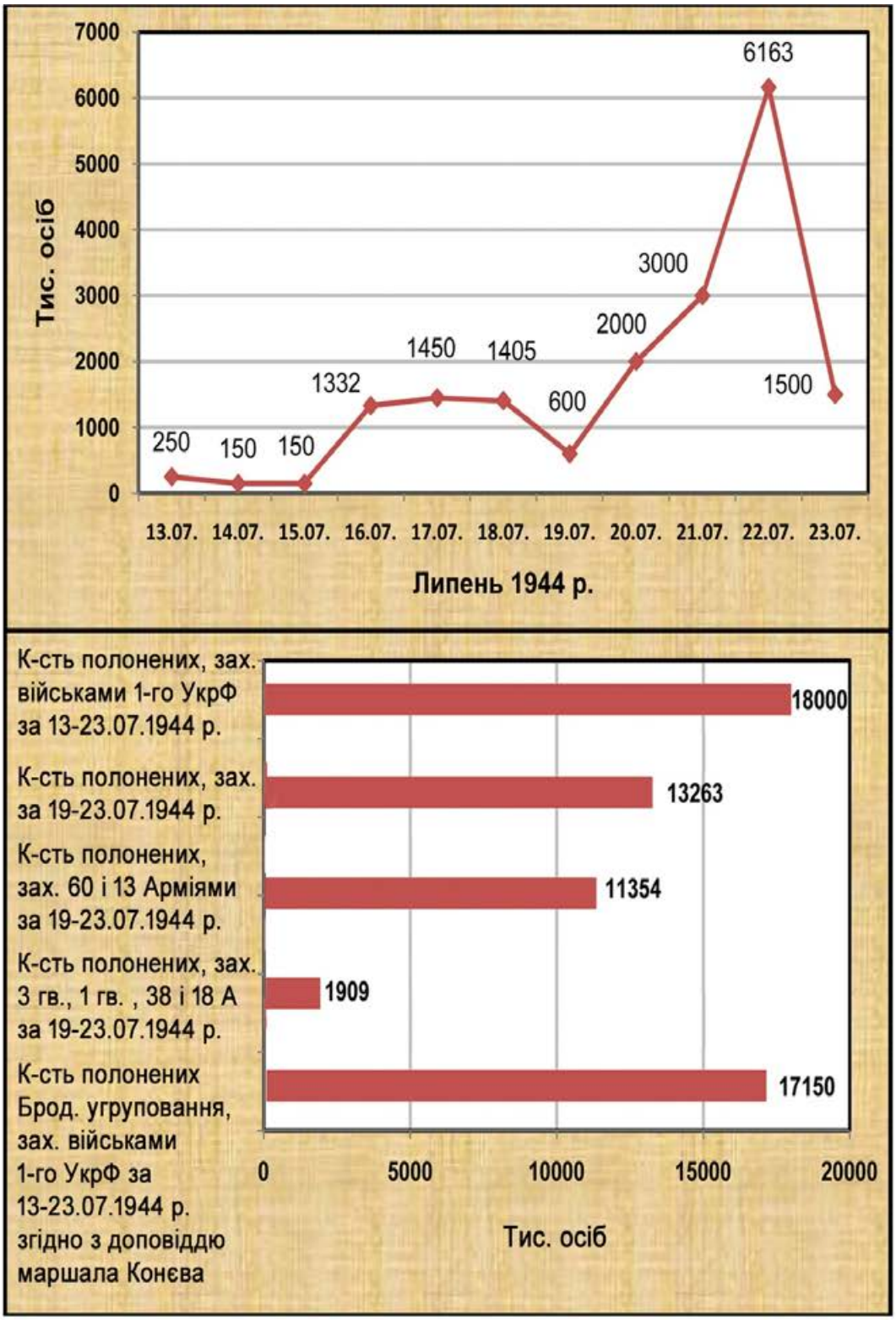

Рис. 3-4. **Діаграми про кількість захоплених німецьких полонених військами 1-го Українського фронту протягом 13-23 липня 1944 р. і порівняння окремих узагальнених показників.**

Таким чином, маємо підстави для висновків, що дані про «17150 полонених» – це не результат боротьби військ 1-го Українського фронту з ліквідації оточеного Бродівського угруповання, а у першу чергу уточнений показних полонених, захоплених всіма військами 1-го Українського фронту за період бойових дій з 14 по 23 липня 1944 р. У той же час за період з 19 по 23 липня 1944 р. зі складу оточеного Бродівського угруповання було взято у полон близько 11400 осіб.

Заперечення почасти успішного прориву з оточення Бродівського угруповання більшістю червоно-армійських штабів і його оцінки за альтернативними джерелами

При оцінці результатів Бродівської битви у військових документах найчастіше зазначається, що в результаті боїв вороже групування було «розгромлене», «знищене» або «ліквідоване».

Маршал Конєв у доповідній на ім'я маршала Сталіна зазначав, що «у результаті боїв з 19 по 23 липня 1944 р. оточене угрупування противника, що чинило запеклий опір, повністю розгромлене і знищене».

Отже, «повністю розгромлене» - означає, що противнику завдана нищівна поразка,. а вираз «повністю знищене» сприймається у значенні, що нікому або майже нікому не вдалося вирватися з оточення.

Подібний висновок командування 1-го Українського фронту відображений і у фронтовому журналі бойових дій:

> «За донесенням командарма-60, окремі групи, всього до 400 чоловік, в ніч з 21 на 22.7 прорвалися в ліси, що південніше і південно-західніше від Ясиновце, де знищуються і беруться в полон частинами 246 СД»[1].

Однак, коли ми починаємо розглядати документи військових штабів нижчого рівня, картина поступово змінюється. Окремі групи не тільки прориваються з оточення, але й перетворюються на «численні групи», «колони», «частину оточеного Бродівського угруповання».

Як ми мали можливість переконатися, частково успішний прорив оточених частин Бродівського угруповання німецьких військ протягом

[1] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г., л. 159.

20-23 липня 1944 року визнали штаби 4-го танкового і 28-го стрілецького корпусів, 107-ї та 246-ї стрілецьких дивізій, 93-ї окремої танкової бригади, 312-го гвардійського мінометного полку та деяких інших частин та з'єднань. Однак вони не намагалися оцінити і конкретизувати, якій же частині німецьких військ вдалося пробитися через Львівське шосе на південь до позицій XXXXVIII танкового корпусу.

З огляду на важливість цього питання вважаємо за необхідне звернутися до альтернативних джерел і оцінок, висловлених учасниками подій з німецької сторони.

Командуючий 1-ю Танковою Армією генерал Ерхард Раус висловлював думку, що під час прориву XIII армійського корпусу із оточення в районі Золочева врятувалося «лише 6000 людей»[1].

Підґрунтям для такої оцінки служила, найймовірніше, інформація про залишки п'яти дивізій генерала Гауффе, які після прориву з оточення були зосереджені в районі міста Сколе. Там вони були зведені в шість батальйонів і вступили в бої з передовими червоноармійськими частинами, які намагалися в цьому місці перерізати комунікації 1-ї Танкової Армії. Завдяки новосформованим батальйонам і залученим резервам, у тому числі 8-ї танкової дивізії, значне угруповання червоноармійських військ в районі Сколе було оточене і знищене[2].

Отже, шість піхотних батальйонів, сформованих із залишків XIII армійського корпусу, - це вже приблизно 5-6 тисяч вояків. А з огляду на обставини, що Бродівське угруповання пробивалося з оточення не компактною масою, а розрізненими групами і в різних напрямках, то найймовірніше, в районі Сколе була зосереджена лише частина військ, що вийшли з оточення.

Згідно з іншими даними, а саме штабу 1-ї Танкової Армії, станом на 23 липня 1944 року з оточення пробилося 8-10 тисяч вояків XIII армійського корпусу, у тому числі зі складу 349-ї піхотної дивізії і 14-ї Галицької дивізії СС[3].

На нашу думку, ці дані також є далеко не повними. Як свідчать учасники прориву, численним групах довелося протягом багатьох днів мандрувати «горами і долинами», аж поки вони дійшли до позицій своїх військ.

Очевидно, найбільш наближеними до реальних цифр є оцінки числа вихідців з оточення начальника штабу XXXXVIII танкового

[1] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 410.
[2] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 415.
[3] Melnyk J.-M. The History of the Galician Division of the Waffen SS. Volume 1.

корпусу полковника Меллентіна і командира корпусної групи «С» генерал-лейтенанта В. Лянґе. Вони сходяться в районі 20 тисяч осіб.

З словами полковника Меллентіна, з оточення змогла вирватися «більша частина оточених військ» XIII армійського корпусу[1]. Тобто більш як 20 тисяч з 40-тисячного оточеного угруповання, що прорівалася на зустріч своїм військам в районі Золочева.

Полковник Меллентін не зараховував до XIII армійського корпусу ударну групу загальною кількістю близько 10 тисяч людей, сформовану на основі 340-ї піхотної дивізії і окремих підрозділів інших частин, що пробивалася з оточення в районі Кам'янки Струмилової. А основне ядро корпусу генерала Гауффе, що пробивалося в південно-західному напрямку, справді нараховувало близько 40 тисяч солдаті і офіцерів.

Дуже близькі до вищенаведених оцінок є розрахунки командира корпусної групи «С» генерал-лейтенанта В. Лянґе. За його словами, вирватися з оточення вдалося від 15 до 20 тисячам військовослужбовців XIII армійського корпусу[2]. Такі оцінки видаються найбільш реалістичними.

На нинішній день можна проаналізувати доступні підсумкові розрахунки, зроблені штабами і ліквідаційними комісіями окремих частин і з'єднань після Бродівської битви. Згідно з ними XIII армійський корпусу у складі корпусної групи «С», 361-ї і 349-ї піхотних, 454-ї охоронної дивізій і окремих корпусних частин втратив 21 766 осіб полеглими, пропалими безвісти, в тому числі полоненими. Найбільших втрат зазнала 361-а піхотна дивізія – 6310 військовослужбовців, що становить 62 відсотки від загальної чисельності, а найменших втрат – корпусна група «С» - 4132 особи, або ж 37 відсотків від загальної чисельності.

Можна підрахувати, що сумарні втрати 454-ї охоронної дивізії, 349-ї піхотної і окремих корпусних частин, у т. ч. 249-ї бригади штурмових гармат, склали близько 11300 людей, або ж 59 відсотків від загального складу XIII армійського корпусу..

Відомі узагальнені дані і по дивізії «Галичина».

Начальник штабу дивізії «Галичина» майор Гайке вважав, що з 11 тисяч осіб, розгорнутих під Бродами, до дивізії повернуться близько 3000 осіб. Сучасні уточнені дані, які визнаються значною більшістю дослідників, говорять про щонайменше 3600 осіб.

Не вщухають дискусії навколо питання щодо кількості щодо

[1] Меллентин Ф. Танковые сражения 1939–1945 гг., с. 239.
[2] Lange W. The second encirclement at Brody, s.21.

кількості особового складу, розгорнутого в районі Бродів напередодні липневого наступу 1-го Українського фронту. Деякі автори переконують, що на фронт було відправлено12 тисяч вояків, ще інші - 14-14,5 тисячі вояків. Бегляр Наврузов намагається довести, що поширене вживання цифри «11 000», вперше оприлюдненої майором Гайке, є спробою занизити втрати українців у боях під Бродами[1].

У цій дискусії заслуговують на увагу оцінки штабу 60-ї Армії і її командуючого генерал-полковника Павла Курочкіна, які за підсумками Бродівської битви, на підстав трофейних документів і свідчень полонених зазначали, що дивізія «Галичина» нараховувала до 9 тис. людей[2]. Необхідно уточнити, що 9 тис. людей – це оцінка бойового складу дивізії. Разом з тиловими і допоміжними частинами весь особовий склад становитиме приблизно 11-11,5 тис. людей[3].

Про побіжному співставленні втрат дивізії «Галичина» з іншими з'єднаннями XIII армійського корпусу може скластися враження, що українські добровольці втратили найбільше військовослужбовців, навіть порівнюючи з 361-ю дивізією. Однак до втрат зараховано приблизно 1,5-2 тисячі українських дивізійників, які вирвалися з оточення, однак вирішили продовжувати боротьбу в рядах Української Повстанської Армії і збройного підпілля ОУН, або ж просто «пішли до дому» з надією легалізуватися в нових умовах. З урахуванням цього фактору втрати дивізії «Галичина» на рівні 5400 - 5900 осіб будуть досить близькими до втрати 361-ї піхотної дивізії.

Великі втрати дивізії «Галичина» і 361-ї піхотної дивізії, які з 19 липня 1944 р. перебували під єдиним командуванням на чолі з

---

[1] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция»., с. 184.

[2] Львовская наступательная операция 60 А, л. 71.

[3] Радянське командування вважало, що бойовий склад німецьких піхотних дивізій влітку 1944 р. становив в середньому близько 8 тисяч осіб, а разом з тиловими і допоміжними частинами – близько 10 тис. осіб. Такі оцінки корелюються з даними про чисельний і бойовий склад Бродівського угруповання німецьких військ. На початку липня 1944 р. 361-а і 349-а піхотні дивізії, 454-а охоронна дивізія і корпусна група «С», разом з окремими корпусними підрозділами XIII армійського корпусу, мали у своєму складі 40558 осіб, що становило в середньому по 10140 людей з розрахунку на 1 дивізію. Відповідно дивізія «Галичина» з дев'ятьма тисячами бойового складу цілком обґрунтовано сприймалася червоноармійськими штабами як військове формування загальною чисельністю приблизно 11 тисяч людей. Її можна було порівняти з корпусною групою «С», яка нараховувала 11 312 осіб.

генерал-майором Ліндеманном, пояснюються насамперед особливістю їхнього завдання під час прориву з оточення. Їм довелося прикривати відхід оточених частин на рубежі Сасів – Підгірці – Олесько – Ожидів – Білий Камінь, де тривали запеклі бої, а згодом самим прориватися з оточення, оскільки бойові групи корпусної групи «С» і 349-ї піхотної дивізії не змогли створити надійного коридору для виходу на з'єднання з основними силами.

Таблиця 3-5

Втрати з'єднань і частин Бродівського угруповання німецьких військ під час битви під Бродами

	Чисельність	**Вижили**	**Втрати**	**Втрати, %**
XIII армійський корпус (з 349-ю пд)				
Корп. гр. «С»	11 312	7180	4132	37 %
361 пд	10 131	3821	6310	62 %
454 ох. дивізія	5 939	7791	11324	59 %
Інші корп. частини	2618			
349 пд	10 558			
Разом	**40558**	**18 792**	**21 766**	**54%**
Інші частини та з'єднання, що перебували в оперативному підпорядкуванні XIII армійського корпусу				
14 пд «Галичина»	11 000	3600	7400 (5400-5900)*	67 %
340 пд	≈ 10500 - 11000	≈ 4830-5060	≈ 5670-5940	? (54) %
Бой. група 8-ї тд	≈ 2000 - 2500	≈ 920-1150	≈ 1080-1350	
У цілому	**≈ 64000-65000**	**≈ 28100 – 28600**	**≈ 35 900 – 36400**	**56 %**

*Без урахування 1,5-2 тис. дивізійників «Галичини», які були віднесені до військових втрат, однак вижили і перейшли до УПА чи змішалися з місцевим населенням.

На жаль відсутні дані про чисельність і втрати 340-ї дивізії генерала Бойтлера, бойової групи 8-ї танкової дивізії полковника Крюгера, які також потрапили в оточення і прорівалися з нього. Судячи з даних про особовий склад дивізій XIII армійського корпусу, можна допустити, що 340-а дивізія також нараховувала 10-11 тис. осіб. Особливо з огляду на цю обставину, що на початку липня 1944 р. вона

була посилена корпусними частинами XXXXII армійського корпусу і разом з 291-ю піхотною дивізією була реорганізована у бойову групу «Бойтлер» – за прізвищем командира 340-ї піхотної дивізії генерал-майора Отто Бойтлера[1]

У той час бойову групу полковника Крюгера у складі штабу 8-го моторизованого полку, одного моторизованого батальйону, змішаної саперної роти, окремих танкових та артилерійських підрозділів могла оцінити в межах 2-2,5 тис. осіб.

Очевидно, що втрати 340-ї піхотної дивізії і бойової групи 8-ї танкової дивізії були співвимірні з втратами XIII армійського корпусу, які ми можемо прийняти в середньому за 54 відсотки.

На підставі наших розрахунків, навіть попри всю умовність окремих показників, можна узагальнити, що приблизно 64-65-тисячне Бродівське угрупування у складі шести піхотних дивізій, 249-ї бригади штурмових гармат, бойової групи 8-ї танкової дивізії та деяких інших частин під час боїв 13-23 липня 1944 р. втратило близько 36-37 тисяч солдат та офіцерів, що становить 56 відсотків від їхнього чисельного складу[2]. У той же час приблизно 28-29 тисяч військовослужбовців, або близько 44 відсотки, вижили і повернулися до своїх частин.

Таким чином, слова полковника Меллентіна про те, що з Бродівського мішка змогла вирватися більша частина оточених військ XIII армійського корпусу, можна віднести до дещо перебільшених оцінок. Однак існує достатньо підстав для висновку, що дещо менша частина, а це приблизно 20 тисяч вояків з числа 50-тисячного оточеного Бродівського угруповання німецьких військ, справді зуміли прорватися в районі Золочева і Кам'янки Струмилової на з'єднання з основними силами 1-ї Танкової Армії.

Вищевикладені оцінки цілком спростовують тезу командуючого військами 1-го Українського фронту маршала Конєва з доповідної на адресу маршала Сталіна, що оточене угрупування противника було «повністю розгромлене і знищене».

---

[1] Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 г., л. 23.

[2] Згідно з оцінками командира корпусної групи «С» генерал-лейтенанта Лянґе, XIII армійський корпус втратив під час битви під Бродами 25-30 000 осіб. Щоправда, при цьому не враховувалися втрати 340-ї піхотної дивізії і деяких частин посилення, що здійснювали прорив в районі Кам'янки Струмилової. Згідно з даними штабу 2-ї кавалерійської дивізії, противник втрати там вбитими і полоненими близько 9 тисяч чоловік. У такому загальне число втрат Бродівського угруповання становитиме 34-39 тисяч осіб, що цілком корелюється з підрахованими нами 36-37 тисяч вбитих і полонених німецьких солдатів.

* *Загальне Бродівське угруповання - німецькі частини і з'єднання, що діяли супроти військ 13-ї і 60-ї Армій протягом 13-23 липня 1944 р.*

** *Бродівське угруповання – XIII армійський корпус, 340 і 349-я піхотні дивізії XXXXII і XXXXVIII корпусів, які займали оборону між ділянками прориву 1-го Українського фронту на Рава-Руському і Львівському напрямках.*

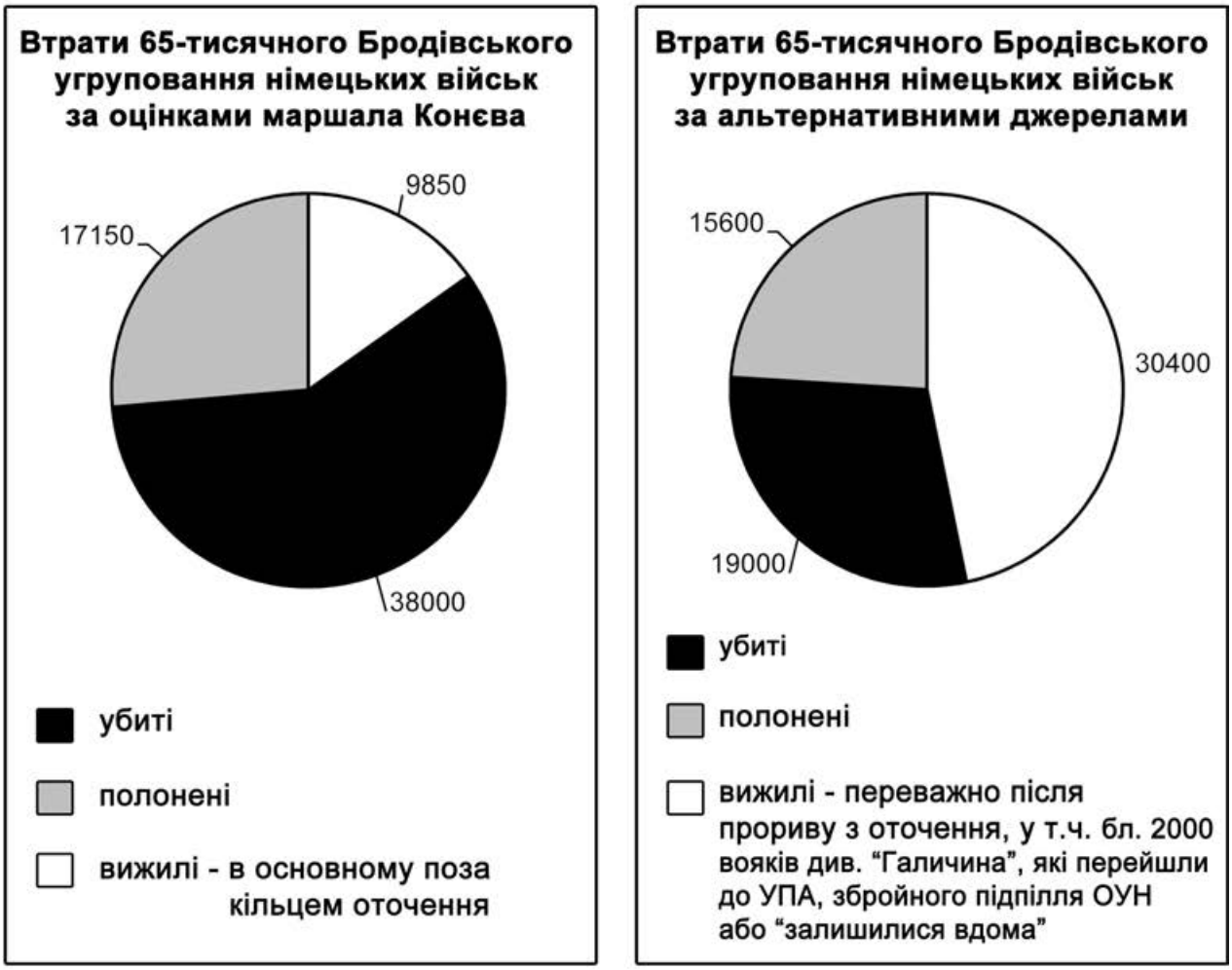

Рис. 3-5. **Кількісні показники складу Бродівського угруповання німецьких військ і його втрати у битві під Бродами за оцінками маршала Конєва і нинішніх альтернативних джерел.**

Не випадково командування 60-ї Армії під час розбору Львівського операції вживало більш коректні оцінки і вважало, що 22 липня 1944 р. 60-а Армія закінчила не **«знищення»,** а саме **«розгром»** Бродівського угруповання противника:

> «В результаті ліквідації оточеного Бродівського угруповання противника розгромлені: штаб 13 АК, 349, 454, 361 пд, 14 пд СС «Галичина», 8 тд і корпусна група «Ц»[1].

За підсумками Львівської операції в липні 1944 року ***розгромленими*** також вважалися інші дивізії Групи Армій «Північна Україна» , а саме 72, 88, 291, 213, 68, 168, 100, 357 і 359-а піхотні дивізії, 20-а моторизована, 1, 16, 17 і 24-а танкові дивізії Групи Армій «Північна Україна»[2].

Командир XIII армійського корпусу генерал Артур Гауффе. Смерть на полі бою чи у ворожому полоні?

Доля командира XIII армійським корпусом оповита різними, часто суперечливими поглядами. В історичних працях зарубіжних дослідників і спогадах учасників подій з німецької сторони найчастіше йдеться про нього як про полеглого на полі битви. Одним з виразників цієї точки зору є командуючий 1-ю Танковою Армією генерал Ерхард Раус, який описав невдалий прорив XIII армійського корпусу таким чином:

> «На чолі колон, що розтягнулися, наскільки сягало око, йшли генерали і штабні офіцери. Вони розділили долю своїх вірних солдат, які тисячами падали під ворожим вогнем. Пізніше тіла генерала Гауффе і його начальника штабу були знайдені біля залізничного насипу, серед трупів солдат, розірваних на шматки артилерійськими снарядами. Вони загинули пліч-опліч зі своїми товаришами»[3].

Натомість у радянській літературі найпоширенішою була версія, описана командиром 322-ї стрілецької дивізії генерал-майором Петром Лащенком.

> **Із мемуарів П.Лащенка:**
>
> «Сопротивление [Бродской группирировки] становилось все более бессмысленным. Видя это, многие солдаты и офицеры сами сдавались в плен. Однако, по их же рассказам, генерал Гауффе еще питал надежду пробиться с оставшимися войсками в лесистые предгорья Карпат.

---

[1] Львовская наступательная операция 60 А, л. 30.

[2] Львовская операция (наступление войск 1 УкрФ с 13 по 27 июля 1944 года), с. 203; Журнал боевых действий войск 38 А, л. 64.

[3] Раус Э. Танковые сражения на Восточном, с. 410.

Чтобы избежать напрасного кровопролития при ликвидации врага, генерал-полковник Курочкин приказал взять в плен самого Гауффе и офицеров его штаба. С этой целью в 322-й дивизии были созданы три разведывательные группы. В сумерках 22 июля они проникли в Княже и начали поиски корпусного КП. В селе царил беспорядок и паника: чувствуя безвыходность положения, гитлеровцы толпами метались по улицам, пытались организовать оборону, но деморализованные солдаты уже выходили из повиновения… Пользуясь этим хаосом, разведчики к утру 23 июля точно засекли местонахождение КП и взяли под усиленное наблюдение все ходы и выходы из него.

Когда [1089-й] полк майора Гришина перешел на рассвете в последнюю атаку на село, одна из групп разведчиков под командованием старшего лейтенанта Кукринова молниеносно ворвалась в немецкий бункер и пленила всех, кто там находился. Кроме командира 13-го армейского корпуса, среди офицеров оказались два полковника — представители ставки фюрера, начальник штаба и начальник оперативного отдела корпуса, врач и адъютант генерала Гауффе. Все они сдали личное оружие беспрекословно»[1].

Сам факт захоплення в полон генерала Гауффе відображений документах різних військових части і з'єднань 60-ї армії, однак залишаються суперечні стосовно місця і умов цього процесу. Якщо в документах 322-ї стрілецької дивізії йдеться про район Княже, то в журналі бойових дій 60-ї Армії називається район Скварява, а в штабі 1-го Українського фронту – Скварява і ліси в районі Білого Каменя, тобто мова йде практично про усі місця, де на ранок 23 липня 1944 р. тривали бойові дії.

У журналі бойових дій 886-го артилерійського полку 322-ї стрілецької дивізії уточнюється, що заслуга у захоплені групи офіцерів штабу і командира корпусу належить 1-му дивізіону 886-го артилерійського полку. Згідно з цими даними, дивізіон «взяв у полон в р-ні Княже генерала зі штабом корпусу в кількості 42-х солдатів та офіцерів»[2].

Подальша доля генерала Гауффе, а саме його загибель, відображена в журналах бойових дій 60-ї армії і 1-го Українського фронту. Щоправда, якщо в першому йдеться про підрив машини з полоненими офіцерами штабу XIII армійського корпусу на міні, то в іншому – на фугасі.

---

[1] Лащенко П. Н. Из боя — в бой, с. 319-320.
[2] Журнал боевых действий 886 ап, л. 11-об.

З журналу бойових дій 60-ї Армії:

«В районі Скваржава взятий в полон штаб 13 АК на чолі з командиром корпусу генерал-майором Гауффе, його нач. штабу, кілька командирів полків і батальйонів, а всього до 300 офіцерів. Під час доставки на збірний пункт машина підірвалася на міні, в результаті чого генерал був смертельно поранений. Інші поранені офіцери доставлені в госпіталь»[1].

На основі розвідувального зведення № 225 від 24.7.44 в журналі бойових дій 1-го Українського фронту зроблено такий запис:

«23.7 в районі Скваржава (13 км півн.-зах. Золочів) і в лісах в районі Білий Камінь захоплений в полон штаб 13 АК на чолі з командиром корпусу генералом Гауффе..

При конвоюванні в тил автомашини з військовополоненими підірвалися на фугасі; в результаті чого вбитий генерал Гауффе і частина штабних офіцерів»[2].

Цитовані нами документи хоча й начебто підтверджують факт полонення і загибелі генерала Гауфе під час конвоювання, однак явно недостатні для цілковитого розвіювання сумніві щодо обставин його смерті.

Ці сумніви посилюються низкою обставин:

1) відсутністю згадки про полонення чи смерть генерала Гауффе у підсумковому донесенні штабу 60-ї Армії від 23.07.1944 р. (станом на 19.00)[3].
2) відсутністю згадки про полонення чи смерть генерала Гауффе у доповідній маршала Конєва на адресу маршала Сталіна (станом на 21.50 23.07.1944 р)[4].
3) згадкою про взяття полон серйозно пораненого генерала від інфантерії Гауффе і одночасно замовчування його смерті у повідомленні «Совинформбюро» про події на фронтах за 25 липня 1944 року.

У бойовому зведенні штабу 60-ї Армії згадується про взяття полон командира 361-ї піхотної дивізії генерал-майора Герхарда Ліндемана, захопленого 22 липня 1944 р. Натомість в доповідній записці маршала Конєва мова також йде про командира 454-ї охоронної дивізії генерал-майора Йоганнеса Недтвіга, захоплено в полон в районі Княже 23 липня 1944 р. Інформація про нього

[1] Журнал боевых действий 60 А, л. 49.
[2] Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта, с. 169.
[3] Боевое донесение штаба 60 А. № 730, 23.07.1944 г., л. 14.
[4] Докладываю, войсками 1 УкрФ в лесах юго-западнее Броды уничтожена группировка противника в составе пяти дивизий, л. 37-38.

оперативно дійшла до штабу 1-го Українського фронту і потрапила у підсумковий документ на адресу маршала Сталіна.

Як свідчать штабні документи 22-ї самохідно-артилерійської бригади 4-ї Танкової Армії, групу штабних офіцерів на чолі з генерал-майором в районі Княже захопив 3-й дивізіон 22-ї бригади[1]. Натомість командуючий військами 4-ї Танкової армії генерал Лелюшенко стверджував, що командира німецької дивізії захопила 93-я окрема танкова бригада[2].

Таким чином, відома доля всіх семи генералів, які командували німецькими військами під час Бродівської битви. Зокрема, прорвалися з оточення з окремими частинами своїх військ командир корпусної групи «С» генерал-лейтенант Вольфганг Лянге, командир 349-ї піхотної дивізії генерал-лейтенант Отто Ляш і командир дивізії «Галичина» генерал-майор і бригаде-фюрер СС Фріц Фрайтаг. Зазнали поранень і потрапили в полон командири 361-ї піхотної і 454-ї охоронної дивізії генерал-майори Герхард Ліндеманн і Йоганнес Недтвіг. Загинули командир 340-ї піхотної дивізії генерал-майор Бойтлер і командир XIII армійського корпусу генерал піхоти Артур Гауффе.

Залишається відкритим питання, як саме загинув генерал Гауффе. Доступні нам матеріали не дозволяють однозначно стверджувати, що це сталося під час конвоювання полонених. Цілком могло бути, що він загинув під час боїв, а лише згодом було виявлене та ідентифіковане його тіло. Однак не виключені й інші обставини.

У журналі бойових дій 359-ї стрілецької дивізії, яка 22-23 липня 1944 р. вела бойові дії в районі Білий Камінь – Жуличі - Почапи - Скварява, згадується про спробу взяти у полон великої групи німецьких офіцерів. Двоє з високих військових з чинів – генерал і полковник – вчинили опір і застрелилися[3].

Натомість у журналі бойових дій 507-го стрілецького полку 148-ї стрілецької дивізії згадується про смерть ще одного генерала – начебто командира німецької дивізії, який помер від важких ран[4].

Очевидно, що ця сторінка Бродівської битви вимагає додаткового дослідження і доступу до інших архівних документів.

---

[1] Отчет о боевых действиях 22 сабр 4 ТА, л. 111.
[2] Лелюшенко Д. Д. Москва – Сталинград – Берлин – Прага, с. 204-205.
[3] Журнал боевых действий 359 сд, л. 88.
[4] Журнал боевых действий 507 сп 148 сд, л. 37-об.

ДИВІЗІЯ «ГАЛИЧИНА» В ОЦІНКАХ ПРОТИВНИКІВ І СОЮЗНИКІВ

Визнання «Галичини» як однієї із «сильних дивізій» військовими штабами і командуванням 60-ї Армії

17 жовтня 1944 року був проведений розбір-аналіз Львівської наступальної операції, організований командуванням 60-ї Армії. У ньому брали участь командири дивізій і корпусів, начальники основних відділів штабу Армії.

У своєму підсумковому виступу командуючий 60-ю Армією генерал-полковник Павло Курочкін особливо наголосив на важливій ролі розвідки під час підготовки і проведення Львівської операції. Він відзначив, що загалом вивчення противника було поставлено непогано і всі відомості про нього підтвердилися під час наступних бойових дій. Однак винятком стала дивізія «Галичина», яка вважалася малочисленим військовим з'єднанням з низькою бойовою цінністю.

Генерал-полковник Павло Курочкін:

«Туманне уявлення ми мали про 14 пд СС «Галичина», вважаючи, що вона не сильна і складається з 2-3 батальйонів, а на практиці виявилося, що це була одна із сильних дивізій, доведених до 9 тис. людей»[1].

На думку штабу 60-ї Армії, німецькі війська були загалом морально стійкими і дисциплінованими, перебіжчики траплялися рідко, а полонених доводилося брати з боєм.

Якщо дивізія «Галичина» була визнана однією із сильних дивізій німецьких військ, то найслабшою з них виявилася 349-а піхотна дивізія під командуванням генерала Отто фон Ляша, по якій і був завданий головний удар 60-ї Армії.

Подібні оцінки ґрунтувалися як на конкретних результатах бойових дій, так і на показах німецьких полонених офіцерів. Наприклад, начальник оперативного відділу штабу XIII армійського корпусу, захоплений полон в районі села Княже, свідчив:

… «Росіяни… прорвали фронт в районі ділянки оборони 349 пд, де ми їх найменше сподівалися. 349 дивізія була найменш стійкою і погано вишколеною»[2].

---

[1] Львовская наступательная операция 60 А, л. 71.
[2] Львовская наступательная операция 60 А, л. 33.

Оцінюючи бойові дії стрілецьких корпусів 60-ї Армії під час проведення Львівської операції, у штабі Армії піддали критиці 23-й стрілецький корпус, який тривалий час не міг подолати лісовий масив, що на південному заході від рубежу Підкамінь – Голубиця. На думку штабу, це стало наслідком того, що особовий склад стрілецьких частин був не навчений діям у лісовій місцевості. Однак, судячи з бойових донесень, головною причиною став впертий опір німецьких частин, а особливо – дивізії «Галичина», які чіплялися за кожний командний рубіж і організовували часті контратаки.

Начальник штабу 23-го стрілецького корпусу полковник Сергій Андрющенко зазначав, що із ведення у бойові дії в ніч на 15 липня 1944 р. 14-ї дивізії СС «Галичина» їй було поставлене завдання зупинити просування 23-го стрілецького корпусу і вона його виконала.

Полковник С. Андрющенко:

«Ціною великих втрат противнику, врешті-решт, вдалося потіснити наші підрозділи в районі поселення Опаки і оволодіти його південно-західною частиною, а також зупинити наше просування перед значним поселенням Колтув. Наші неодноразові спроби оволодіти цим населеним пунктом потім успіху не мали»[1].

Своєрідним визнанням особливої ролі українських дивізійників в стриманні наступу червоноармійських дивізій в районі населених пунктів Колтів і Опаки можна вважати слова командуючого 60-ю Армією генерал-полковника Павла Курочкіна, який характеризував Колтів як «вузол оборони есесівців». Про це згадував у своїх спогадах начальних штабу 339-ї піхотної дивізії підполковник Геннадій Ховрін[2]. У районі Колтова вели бойові дії не тільки підрозділи «Галичини», але й війська 349-ї піхотної і 8-ї танкової дивізій, але саме бойові дії українських дивізійників спричинилися до поважної оцінки опору противника.

Під час Бродівської битви проти дивізії «Галичина» боролися усі три дивізії 23-го стрілецького корпусу - 68-а гвардійська, 99-я і 359-я. Судячи з донесень і звітів, кожна з них зробила вирішальний внесок у розгром «Галичини».

У підсумковому зведенні від 24.07.1944 р. штаб 99-ї стрілецької дивізії доповідав, що частинами дивізії розгромлений 30-й і частково 31-й піхотні полки дивізії «Галичини»[3].

---

[1] Андрющенко С. А. Начинали мы на Славутиче, с. 175.

[2] Ховрин Г.С. Священная память Урала.

[3] Сведения о потерях, нанесенных противнику, и захваченных трофеях за период наступательных операций 99 сд. Период с 14.07.1944 по 22.07.1944 г., л. 208.

Натомість штаб 68-ї гвардійської стрілецької дивізії вважав, що саме їхніми частинами були «повністю знищені, частково взяті в полон» ті ж самі 30-й і 31-й піхотні полки дивізії «Галичина»[1].

Але, мабуть, найсміливішим у підсумках бойових дій був штаб 359-ї стрілецької дивізії. На його думку, під час боїв в районі Колтів – Сасів - Жуличі - Почапи - Білий Камінь 359-а дивізія власними силами розбила дивізію «Галичину»:

> «Дивізія… завдала противнику великих втрат в живій силі, розбивши його дивізію «Галичину»[2].

Очевидно, що командування кожної з трьох дивізій 23-го стрілецького корпусу вважало за військову доблесть здобути перемогу над 14-ю Галицькою добровольчою дивізією СС. І не тільки вони.

Про свій внесок у розгром 29-го полку української дивізії заявляли штаби 102-го стрілецького корпусу 13-ї Армії і 31-го танкового корпусу, а під час прориву з оточення бої з підрозділами «Галичини» фіксували штаби ще семи стрілецьких дивізій 60-ї Армії:

336-а сд – в районі Сасів, Білий Камінь, Белзець, Скварява і Красне;
322-а сд – в районі Княже, Вільшаниця і Ляцьке;
107-а сд - в районі Ясенівці, Бонишин, Хильчиці, Княже;
302-а сд – в районі Заріччя, Городилів, Хильчиці, Почапи;
100-а сд – в районі Золочів, Вороняки, Зарваниця;
246-а сд – в районі Сасів, Жуличі, Золочів, Вороняки, Майдан Гологірський.
148-а сд – в районі Золочів, Хильчиці і Бонишин.

А ще брали участь у боях з підрозділами «Галичини» танкові і самохідні артилерійські бригади та полки 3-ї і 4-ї Танкових Армій, 4-го гвардійського танкового і 31-го танкових корпусів.

У збройній боротьбі з такими потужними і численними силами у вояків дивізії «Галичина» дуже мало шансів залишалося на перемогу. Одна на всіх етапах Бродівської битви українські дивізійними чинили гідний опір. У документів червоноармійських частин і з'єднань не виявлено ні одної зневажливої оцінки бойових дій і поведінки українських добровольців.

За свідченнями радянських джерел, найгарячішими точками протистояння між дивізією «Галичина» і червоноармійськими частинами були:

- **Кругів** – 15 липня 1944 р. введений у бойові дії 30-й піхотний полк зупинив подальше просування 336-ї стрілецької дивізії 15-го

[1] Итоговое боевое донесение 68 гв. сд. 22.07.1944 г., л. 26.
[2] Краткая характеристика боевых действий 359 сд, л. 61.

стрілецького корпусу і 99-ї стрілецької дивізії 23-го стрілецького корпусу, а також 69-ї механізованої бригади, яка мала завдання допомогти стрілецьким частинам прорвати оборону в напрямку Кругів – Колтів – Сасів – Білий Камінь..

- **Сасів – Колтів.** Протягом 16-19 липня з району Сасів - Руда Колтівська - Колтів здійснювалися атаки німецьких військ і підрозділів «Галичини» з метою перерізати Колтівський коридор і вийти на з'єднання з південним угрупованням німецьких військ в районі Нуще - Тростянець Малий. Сасівсько-Колтівському угрупованню двічі вдалося прорватися в район Тростянця Малого і на певний час перекрити рух червоноармійських частин по Колтівському коридору, однак для встановлення тривкого зв'язку з південним угруповання виявилося мало сил.
- **Опаки.** Батальйони 99-ї стрілецької дивізії захопили село 16.07.1944, однак були вибиті з нього і бої за цей опорний пункт тривали до ранку 21.07.1944 р.. Завдяки твердій обороні в районі Опаки – Колтів було зірвано введення у прорив Кінно-механізованої групи генерала Соколова, яка готувалася наступати в напрямку Колтів – Сасів – Білий Камінь.
- **Пеняки – Гута Пеняцька – Майдан.** Згідно з планом Львівської наступальної операції, ударне угрупування 68-ї гв. стрілецької дивізії, що було сформоване на лівому фланзі дивізії, повинно було наступати в цьому напрямку і протягом першого дня наступу вийти в район Підгірців. Це завдання було виконане лише наприкінці 19 лютого, коли в напрямку Гута Пеняцька – Майдан – Підгірці були додатково введені 65-а мотострілецька бригада і 1442-й самохідно-артилерійський полк 31-го танкового корпусу. Гута Пеняцька кілька разів переходила із рук у руки.
- **Жарків.** Протягом 16-18 липня 1944 р. сильний і організований опір підрозділів «Галичини», що часто переходили в контратаки, відчули частини 68-ї гвардійської стрілецької дивізії. Їхній опір допомогли зламати підрозділи 31-го танкового корпусу, які в ніч на 19 липня 1944 р. завдали удару з тилу.
- **Підгірці.** Утримування Підгірців мало ключове значення для забезпечення прориву XIII армійського корпусу в напрямку Білий Камінь - Почапи – Золочів. Вже 19 липня штаб 31-го танкового полку записав у журналі бойових дій про взяття міста, однак це повідомлення виявилося передчасним. Протягом 19-20 липня Підгірці кілька разів переходили з рук у руки і лише в ніч на 21

липня підрозділи «Галичини», прикриваючись сильними ар'єргардами, відійшли із західних околиць міста,

- **Ясенів.** На сході від населеного пункту займали позиції підрозділи 29-го піхотного полку дивізії, які отримали завдання в ніч на 19 липня 1944 р. відійти на позиції Хватів - Загірці – Підгірці. Несподіванкою для них став фланговий прорив з південного напрямку танкових частин 242-ї танкової бригади 31-го танкового корпусу, в результаті якого під удар в районі Ясенева потрапили відступаючі колони 2-го куреня і німецькі обози, що відходили з Бродів. Кризова ситуація в районі Ясеневе стала причиною паніки і ганебної відставки командира дивізії бригадефюрере СС Фріца Фрайтага.
- **Загірці – Хватів – Олесько.** Оволодіння цими населеними пунктами і вихід в район Ожидів – Красне – таким було найближче завдання 31-го танкового корпусу на 19 липня 1944 р. Внаслідок цього удару Бродівське угруповання противника мало б бути розсічене на дві частини в районі шосе Олесько – Ожидів і знищене. Такого розвитку подій не допустили підрозділи «Галичини», знищивши 19-20 липня 1944 р. у боях за Хватів і Олесько 12 танків 242-ї танкової бригади.
- **Гори Висока і Сторожиха** (висота 360,0 на півночі від с. Жуличі). Підрозділи 30-го піхотного полку, після відходу з Підгірців, вранці 21 липня 1944 р. відновили контроль над цими висотами і зірвали плани 15-го стрілецького корпусу завдати удару з Сасова в напрямку хутір Булки – Белзець з метою розсічення німецького угруповання. Бої за панівні висоти біля Жулич тривали протягом всього дня 21.07.1944 р. і ранку наступного дня.
- **Сварява.** 21 липня 1944 р. підрозділи Галичини здобули Скваряву і створили плацдарм для виходу оточених частин Бродівського угрупування в південно-західному напрямку через Львівське шосе на ділянці Ляцьке – Вільшаниця і в західному напрямку через Бортків на Глиняни.
- **Почапи – Хильчиці – Бонишин - Ясенівці**. Серед підрозділів і частин Бродівського угруповання, які прикривали лівий фланг коридору прориву на цій ділянці, у штабних документах Червоної Армії найчастіше згадуються підрозділи «Галичини». Їх розрізняли не тільки за своєрідною уніформою, але й за характерними вигуками «Слава!», що лунали під час запеклих контратак.
- **Княже.** Запеклі бої за це село тривали протягом 20-23 липня 1944 р. Німецьким частинам вдалося повністю захопити Княже лише в ніч

на 22.07.1944 р., коли до атакувальних дій підключилися підрозділи «Галичини».

- **Білий Камінь – Бужок.** З вечора до 11-ї години дня в районі цих населених пунктів прикривав відхід ар'єргардів Бродівського угруповання на південь фузилерний батальйон дивізії «Галичина». Батальйон виконав поставлене завдання, хоча й сам зазнав великих втрат. Із 900 осіб фузилерного батальйону до місця збору повернулися лише 53 вояки.
- **Гавареччина.** На правому березі Західного Бугу в районі Горішньої і Долішньої Гавареччини бойові дії тривали протягом усього дня 22 липня 1944 р. Надвечір сюди прорвалися частина оточених підрозділів з району Жуличі, а в ніч на 23 липня 1944 р. вони відійшли в західному напрямку.
- **Вороняки.** З ударним угрупованням у складі бойової групи 8-ї танкової і 254-ї піхотної дивізії, яка з південної сторони прорвала бойові порядки 246-ї стрілецької дивізії і оволоділа Вороняками, повинні були контактувати передові батальйони корпусної групи «С». Вони мали завдання утримувати відкритим прохід в районі Ясенівці – Ляцьке для виведення з оточення XIII армійського корпусу. Однак батальйони, порушивши наказ, відійшли в район Жукова, нібито на пошук німецьких танкових частин. Натомість до бойової групи 8-ї танкової і 254-ї піхотної дивізій приєдналися підрозділи «Галичини» і спільними зусиллями майже до обіду 22 липня 1944 р. утримували Вороняки, зберігаючи відкритим шлях для відходу оточених частин за маршрутом Ясенівців – Залісся – Майдан Гологірський – Жуків.
- **Майдан Гологірський.** У другій половині дня відбувся кількагодинний запеклий бій 914-го стрілецького полку 246-ї стрілецької з бойовими групами дивізії «Галичина» і 361-ї піхотної дивізії. Командування 914-го стрілецького корпусу вважало ці частини «ар'єргардом», що «прикривав відхід Бродівського угруповання». Тривала затримка підрозділів «Галичини» і 361-ї піхотної дивізії під командуванням генерала Ліндеманна в районі Майдану Гологірського була спричинена намаганням утримати населений пункт як плацдарм для виведення тих залишків Бродівського угрупування, що продовжували залишати в оточені на півночі від Львівського шосе. Чергова спроба прориву через шосе мала відбутися в ніч на 23 липня 1944 р.
- **Бродки – (*село Миколаївського району, що на південь від Львова).*** 28 липня 1944 р. військова частина 38-ї Армії мала бій з групою

вояків, що вирвалися з Бродівського оточення. Як зазначено в журналі бойових дій 38-ї Армії, до полону потрапило 5 вояків дивізії СС «Галичина»[1]. Загалом протягом дня військами 38-ї Армії було захоплено 80 полонених з різних частин, що раніше діяли перед фронтом Армії, однак 28 липня окремо були виділені лише вояки дивізії «Галичина», які викликали в штабних офіцерів чи то здивування, чи повагу[2].

«Українці трималися добре» - загальна думка про бойові дії дивізії «Галичина» вищого військового командування Німеччини

26 липня 1944 р. до села Спас, що біля Старого Самбора, на легкому розвідувальному літаку прибув губернатор дистрикту Галичина Отто Вехтер, щоб на місці збору дивізійних груп і підрозділів «Галичини» з перших рук отримати інформацію про участь дивізії у Бродівській битві і результати прориву з оточення.

Під час зустріч з українськими офіцерами він наголосив:

"Ви пережили важкі бої і доказали, що вмієте боротися за свободу свого народу. Німецький народ додержить свого слова, і ваші мрії здійсняться»[3].

Згодом, у присутності командира дивізії Фріца Фрайтага, Вехтер відзначив, що німецьке вище командування повністю усвідомлює несприятливі умови, за яких тривала битва і за яких була втрачена майже вся Галичина. З огляду на ці складні обставини, а також відсутність фронтового досвіду, результати бойових дій дивізії «Галичина» оцінені позитивно. Загальна думка - українці «зовсім непогано билися»[4].

Звітами командування дивізії «Галичина» зацікавився керівник СС і Ваффен-СС Генріх Гіммлер. Одержавши докладні інформації

---

[1] Журнал боевых действий войск 38 А, л. 55.

[2] Цілком ймовірно, що до околиць села Бродки вийшла група вояків («рій») , що пробивалася на захід з району Бродівського оточення під командуванням десятника дивізії «Галичина» артилериста Володимира Молодецького. За його спогадами, викладеними у формі автобіографічної повісті, саме 28 липня 1944 р. близько десятка дивізійників звели свій останній бій з червоноармійцями. Частина групи загинула, частина потрапила у полон, у тому числі і Володимир Молодецький *(Молодецький В. Полум'яні дні, с. 181)*.

[3] Феркуняк Д. Спомини з життя в Дивізії "Галичина" і в полоні 1943-1947, с. 51.

[4] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина», с. 95.

про перебіг битви під Бродами, він вважав, що українці трималися добре. Від них не можна було вимагати більшого, ніж від німецьких частин, які також не зуміли стримати наступу ворога[1].

7 серпня 1944 р. Гіммлер видав наказ про негайне формування 14-ї гренадерської дивізії зброї СС (галицької №1) - (14. Waffen Grenadier Division der SS (gal. Nr. 1). Основою для неї мало стати «ядро дивізії», що пробилося з оточення, а також запасний полк та сформовані на той час треті батальйони піхотних полків. Місцем реорганізації рекомендувався знайомий українцям вишкільний табір у Нойгаммері[2].

Протягом кількох місяців після Бродівської битви суттєво змінювався характер оцінок бойових дій дивізії «Галичина» у її командира Фріца Фрайтага.

Намагаючись виправдати своє зречення від обов'язків командира дивізії в період найбільш напружених боїв, коли українські вояки сподівалися на справжні лідерські якості свого командира, Фрайтаг звинувачував саме їх у всіх можливих і неможливих невдачах, в тому числі у розгромі дивізії зокрема і XIII армійського фронту взагалі. Однак після зустрічей з Вехтером і Гіммлером генерал Фрайтаг почав поступово змінювати свою думку.

Його позиція остаточно сформувалася в жовтні 1944 р., коли Фрайтаг був нагороджений лицарським хрестом і офіційно визнав заслуги українських вояків нарівні з німецькими. У наказі від 19.10.1944 р. він відзначав:

> «Фюрер вручив мені лицарського Залізного хреста.
>
> Я ношу це високе відзначення за всіх смілих і зразковим німецьких та українських старшин, унтер-старшин і стрільців моєї дивізії, які в пам'ятних важких днях під Бродами високо підняли вояцьку честь своєю особистою відвагою, поставою та характером і створили цим традицію Першої Української Дивізії.
>
> Для німців дивізії хай буде моє відзначення найвищою похвалою і признанням за будівничу працю і відвагу у боротьбі за невмирущість нашого народу.
>
> Для українців воно є рівно ж визнанням, що фюрер вшанував усі відважні подвиги українців у бою за їх народ і батьківщину, що їх треба знову неминуче визволити»[3].

---

[1] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина», с. 98.

[2] Верига В. Під крилами визвольних дум, с. 121.

[3] Феркуняк Д. Спомини з життя в Дивізії "Галичина" і в полоні 1943-1947, с. 55-56.

У післявоєнні роки головним джерелом негативних оцінок бойових дій дивізії «Галичина» у Бродівській битві стали спогади командира корпусної групи «С» генерал-лейтенанта Вольганга Лянґе. Спочатку у звіті про Бродівське оточення для американського командування, написаному в червні 1947 року, а згодом у книзі спогадів про бойовий шлях корпусної групи «С», він приділив чимало уваги 14-й Галицькій добровольчій дивізії СС, звинувативши її у низькій бойовій цінності і окремих невдачах XIII армійського корпусу.

Генерал-лейтенант В. Лянґе:

«Нижчі офіцери та солдати [дивізії «Галичина»] були майже виключно молодими галичанами, переважно синами солдатів Першої світової війни, які служили в австро-угорській армії. Їх свіжий і молодечий вигляд приємно контрастував з німецькими солдатами, які зазнали труднощів минулих битв. Їх зброя та техніка були чудовими і могли бути лише джерелом заздрості серед військових частин... Однак серед цих молодих військових була помітна відсутність дисципліни. Це почалося з викрадення вишень і, нарешті, пішло так далеко, що молоді галицькі солдати насильно перешкоджали постачанню військ інших підрозділів під час реквізиції худоби для потреб військовослужбовців, щоб живий фонд міг бути збережений у місцевого населення, у деяких випадках - родичами солдатів»[1].

Очевидно, що причиною заздрості і непорозумінь між німецькими і українськими солдатами стали не стільки «чудові» зброя і техніка, а насамперед теплі, навіть сердечні стосунки між українськими вояками і місцевим населенням, що зав'язали з перших днів їх побуту на Східному фронті. Молоді і старші люди вважали «стрільців» своїми синами і захисниками і охоче частували їх не тільки вишнями, але й варениками і сметаною, молоком і борщем, всім ти, на що були багаті у цю сувору воєнну пору[2]. І коли місцеві жителі поскаржилися на насильницькі реквізиції домашньої худоби і птиці, збіжжя і муки в обмін на нікчемні державні облігації, коли люди залишалися майже з нічим, українські вояки без вагань вступитися за співвітчизників, погрожуючи застосуванням зброї проти реквізиційних команд німецьких військових частин XIII армійського корпусу.

Німці, мабуть, просто не змогли зрозуміти, як це українці поставили інтереси свого народу вище від інтересів німецьких.

Вже під час бойових дій німецькі солдати звернули увагу і на деякі інші прояви «недисциплінованості» українських вояків, про які

[1] Lange W. The second encirclement at Brody, s. 3-4.
[2] Гуляк С. Празник Св. Петра і Павла в окопах, с. 125-127.

згадував штурман дивізії «Галичина» Павло Грицак:

> «Наш стрілець, на думку Вермахту, замало антажувався у присмирюванні населення, замало гостро трактував полонених, замало спішив виконувати німецькі доручення. Коротко німці вважали, що духовно галичани належали до якогось іншого табору»[1].

Командир корпусної групи «С» В. Лянґе відзначав, що однією з причин недисциплінованості українських частин стало проникнення до складу дивізії великого числа радянських диверсантів, які розкладали дивізію зсередини. На його думку, більшовики нібито «інфільтрували» (заслали) в дивізію 2000 своїх партизанів[2].

Подібні інсинуації стали наслідком поверхових знань про характер партизанського руху на західноукраїнських землях і сприйняття за «російських партизанів» українських націоналістів з-під крила ОУН Степана Бандери, а також вояків Української Повстанської Армії. Саме їх, а не більшовицьких партизанів, відряджали до дивізії «Галичина» за набуттям військового вишколу.

За спогадами Богдана Підгайного, сотника дивізії «Галичина», весною 1943 саме Роман Шухевич доручив йому записатися до дивізії «Галичина». В його плані був намір, щоб на кожних 7 вояків дивізії був принаймні один член ОУН, щоб була певність, що німці не використають дивізії для цілей своєї загарбницької політики[3].

Зі спогадів Б. Підгайного випливає, що за підсумками набору добровольців до дивізії «Галичина» кількість членів ОУН в дивізії було значно меншої. Однак не можна стверджувати, що вони билися з радянськими військами гірше, ніж інші солдати. Гідно проявили себе у боях члени ОУН сотники Підгайний, Малецький і Левицький, поручник Качмар, доктор о. Гриньох та багато інших. До речі, «порушення дисципліни» у формі «дезертирства» до УПА були припинені саме завдяки офіцерам-членам ОУН. Наприклад, стараннням командира сотні Мирослава Малецького, який особисто прибув до повстанського підрозділу, вдалося повернути «дезертирів» з 30-го піхотного полку «Галичини»[4].

Командира корпусної групи «С» генерал-лейтенант Лянге звинувачував українських добровольців у провалі наступу бойової групи XIII армійського корпусу 18 липня 1944 р. з метою перекрити

---

[1] Грицак П. Вежі і кулемети, с. 61.
[2] Тис-Крохмалюк Ю. Бій під Бродами у висвітленні німецького генерала.
[3] Підгайний Б. Два шляхи - одна мета, с. 60.
[4] Верига В. Під крилами визвольних дум: Спомини підхорунжого дивізії «Галичина», с. 37-38.

Колтівський коридор і з'єднатися з основними силами 8-ї танкової дивізії, що атакувала з району Плугова.

Безпідставність подібних закидів була з'ясована під час розгляду реальної бойової обстановки і співвідношення сил в районі Колтова 17-18 липня 1944 р..

Для підкріплення тези про «слабкість» дивізії «Галичина» під час Бродівської битви деякі дослідники часто використовують не тільки оцінки генерал-лейтенанта В. Лянґе, але начальника штабу XXXXVIII танкового корпусу полковника Ф. В. Меллентіна, який переклав на дивізію «Галичину» провину за прориву радянських військ на лівому фланзі XXXXVIII танкового корпусу і створенні Колтівського коридору. Як свідчать документи червоноармійських частин і з'єднань, радянський прорив відбувся на ділянці оборони 913-го полку 349-ї піхотної дивізії в районі Нище – Тростянець Малий, а не у смузі оборони 30-го полку дивізії «Галичина» в районі Кругова[1]. Крім того, пробитий Колтівський коридор став значною мірою наслідком недооцінки цієї ділянки оборони саме штабом XXXXVIII танкового корпусу, очолюваним полковником Ф. В. Меллентіним. Німецьке командування вважало цю місцевість непридатною для дії значних танкових з'єднань і, відповідного, не розглядало її як можливий напрям головного удару 1-го Українського фронту.

В оцінках полковника Ф. В. Меллентіна, як і генерал-лейтенанта Лянґе, проглядаються, насамперед, банальне намагання знайти крайніх за власні невдачі. Адже великі втрати оточеного Бродівського угрупування пов'язані певною мірою з їхніми недосконалими діями.

Полковнику Ф. В. Меллентіна була доручена відповідальна операція з порятунку XIII армійського корпусу, призначена на ранок 18 липня 1944 р. Однак підготовчі заходи були проведені настільки погано, що 8-а танкова дивізії не завдала запланованого удару і навіть відійшла з вихідних позицій. У зриві операції Ф. В. Меллентін звинуватив командира танкового полку, однак значно більшою мірою це стало наслідком низького рівня організації, погано доведених наказів і розпоряджень.

Подібне трапилося і з командиром корпусної групи «С» генерал-лейтенантом В. Лянґе. Він віддав наказ 311-му і 389-му батальйонам 217-ї дивізійної групи на світанку 21 липня 1944 р. прорвати оборону в районі Ясенівців і опанувати навколишніми висотами, щоб тримати під своїм контролем горловину коридору прориву для виходу з оточення інших частин XIII корпусу[2]. Однак замість того, щоб

[1] Журнал боевых действий 322 сд, л. 127.
[2] Бухнер А. Восточный фронт, с. 272.

долучитися до бойової групи 8-ї танкової дивізії, яка відчайдушними зусиллями намагалася розширити горловину прориву в районі Ясенівці - Залісся - Вороняки, підлеглі генерала Лянґе підрозділи порушили бойовий наказ і втекли в район Жукова під захист бойової групи 1-ї танкової дивізії. Кинувши напризволяще свої бойових товаришів і велику кількість поранених, вони значно ускладнили вихід головних сил XIII армійського корпусу з кільця оточення.

В оцінках полковника Ф. В. Меллентіна, як і генерал-лейтенанта В. Лянґе, проглядається не тільки намагання знайти крайніх, але й упереджений погляд на меншовартість військових частин, сформованих з іноземців - представників інших країн чи окупованих територій.

Подібні погляди поділяло багато німецьких офіцерів і генералів, навіть командуючий 1-ю Танковою Армією генерал танкових військ Ерхард Раус.

Генерал танкових військ Ерхард Раус:

«Організація туземних підрозділів також стала імпровізацією, яка повинна була зміцнити послаблену німецьку потугу. Такі підрозділи формувалися на окупованих територіях і в дружніх країнах, особливо силами Ваффен СС. Вони звільняли німецькі частини від другорядних обов'язків і досить часто використовувалися на фронті.. Однак за своїми бойовим якостями вони значно поступалися нашим військам. З цієї причини фронтові командири не бажали використовувати туземні формування на своїх ділянках»[1]

Необхідно тільки зауважити, що генерал Раус «без будь-якої упередженості поставився до 14-ї Галицької добровольчої дивізії» під час прибуття «Галичини» на Східний фронт, тому що , як колишній офіцер австро-угорської армії, «добре знав боєві якості галичан»[2]. А після прориву з оточення частини Бродівського угруповання висловив подяку і командуванню дивізії «Галичина», і присутнім генералам та офіцерам XIII армійського корпусу[3].

Натомість генерал-лейтенант Лянґе вважав, що саме корпусна група «С» і він особисто як її командир, зіграли вирішальну роль у виведенні з оточення значної частини XIII армійського корпусу. Щоправда, вище військове командування Німеччини не оцінило подвигу солдат і офіцерів корпусної групи «С» і вона була ліквідована.

У спогадах генерала Лянґе відчувається неприхована образа за таке рішення. Особливо на фоні того факту, що дивізію «Галичина»

---

[1] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 484-485.
[2] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция», с. 180-181.
[3] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина», с. 93.

було вирішено не ліквідовувати, а переформовувати. Вже на 20 вересня 1944 року дивізія «Галичина» під дещо зміненою назвою - «14-а гренадерська дивізії зброї СС (галицька №1)» - нараховувала майже 12 тисяч осіб[1].

Оцінюючи участь «Галичини» у битві під Бродами, начальник штабу дивізії майор Вольф-Дітрих Гайке у своїх спогадах з красномовною німецькомовною назвою «Вони прагнули свободи. Історія української дивізії 1943-1945» («Sie Wollten die Freiheit: Die Geschichte der Ukrainischen Division 1943-1945») зазначав, що «Дивізія не підвела, а навпаки, з найбільшою вірністю виконала свої обов'язки у боях з ворогом. Якщо доля не нагородила її великою перемогою, в цьому не вина Дивізії, а збігу надто нещасливих обставин…»[2].

Майор Вольф-Дітрих Гайке:

«Українські вояки Дивізії виправдали себе в найважчих обставинах жорстокої боротьби. Їм треба побажати, щоби їх бойові діла не залишили у їхніх противників лише почуття ненависти. Українські вояки взяли в руки меч з доброю вірою і без ганьби боролися за шляхетну ідею свободи й незалежности. За моїми спостереженнями, вони завжди готові знову вступити в боротьбу за ті самі ідеали»[3].

ПІСЛЯ БРОДІВ. ТРИ ДОРОГИ НА ТРИ СТОРОНИ

Вже під час прориву з Бродівського оточення перед багатьма вояками дивізії «Галичина» постало питання вибору: продовжувати прорив з оточення у складі передових бойових груп чи чекати на позитивні результати їхнього наступу, відступати з німецькими частинами на захід з надією продовжувати спільну боротьбу проти більшовизму чи переходити до лав УПА, пробувати заховатися серед місцевого населення чи сподіватися на милість ворога…

Штурман (вістун) дивізії «Галичина» Павло Грицак згадував:

«Ніхто не очікував, що бойовий дебют дивізії матиме такий несамовитий кінець; до природного страху за власну долю долучувався неспокій про рідних, так близьких, та так. . . недосяжно далеких для нас… Зневіра була така загальна, така глибока, що траплялися випадки, де стрільці відбирали собі життя. Я сам був свідком, як молоденький хлопчина стрілив собі в груди, та не попав у серце; на уста вийшла кров; нещасний корчився в судорогах. Товариші

[1] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция» , с. 229.
[2] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина», с. 97.
[3] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина», с. 211.

поставали в розпуці над ним, не вміючи та й не можучи зарадити. Тут і там були випадки, де старшини та підстаршини відривали собі відзнаки, а стрільці відривали галицького лева з рукавів; бачилося таких, що вже придбали цивільне вбрання»[1].

Попри деморалізуючий настрій відступу і непевності бойової ситуації, основна маса оточених військ не втрачала надії вирватися з оточення. Разом з німецькими солдатами йшли у бій українські добровольці – «за свій рідний край, за стрілецький звичай», з вірою у «свою перемогу»[2].

…Йшли у бій «за свою перемогу»

Стрілець дивізії «Галичина» Микола Квасецький відходив зі своїми товаришами на південь через Жуличі – своє рідне село. Вже через десяток років у листі з далекої Англії до брата Теофіля він натяком дав знати, що бачив, як на подвір'ї Підлиського (по-вуличному, Байгела, у центрі села біля церкви) у щілину, де переховувалися під час обстрілів і бомбардувань люди, потрапив артилерійський снаряд. На щастя, в той час щілина виявилася порожньою і ніхто не постраждав...

Микола Квасецький відкинув перспективу залишитися вдома, щоб, можливо, не наражати на небезпеку своїх рідних. А може, вважав, що, попри програну битву, боротьба в рядах дивізії «Галичина» за українську державу не завершується…

Попрощавшись зріднею на відстані, він вирушив з бойовою групою у прорив і зумів пробитися з оточення.

Згодом один з представників німецького персоналу дивізії «Галичина» визнає, що зменшити втрати під час прориву і виходу з оточення допомогли вояки дивізії, призвані з району Бродів і Золочева. Вони добре знали як всі можливі дороги і стежки, так етнічний характер населених пунктів.

«Те, що врятувало нас, полягало в тому, що наші українські товариші знали цю територію. Це дозволило нам уникнути чисто польських сіл, де був вірогідним напад з боку населення»[3].

Під час прориву з оточення нерідко саме уродженці Золочівщини і Брідщини взяли на себе командування бойовими групами і проявили

---

[1] Грицак П. Вежі і кулемети, с. 61.

[2] Слова з стрілецької пісні «Попрощався стрілець із своєю ріднею», що була неформальним гімном вояків дивізії «Галичина».

[3] Melnyk J.-M. The History of the Galician Division of the Waffen SS. Volume 1: On the Eastern Front, April 1943 to July 1944.

зразки мужності і відваги. Наприклад, поручник Роман Бойцун, уродженець Золочева, командир 4-ї сотні фузилерного батальйону або ж хорунжий о. Михайло Левенець, уродженець м. Броди, військовий капелан. Обоє офіцерів були відзначені високими німецькими військовими нагородами.

По-іншому склалася доля у стрільця дивізії «Галичина», якому не вдалося вирватися з оточення і на присілку Дубина (західна околиця с. Жуличі) його переодягнули у цивільне вбрання, щоб він міг добратися до свого рідного села Зозулі. Хлопець не дочекався ночі і в період світлого дня вирушив через центр Жулич, де його перестріли четверо червоноармійців. Вони наказали підняти вгору руки і оглянули тіло під пахвами. Там виявилося татуювання з позначенням групи крові – безпомилкова ознака солдата есесівських військ. Юнака завели за ріг хати і розстріляли...

Під час боїв в районі Бродів і прориву з оточення в районі Золочева дивізія «Галичина» мала великі втрати, в тому числі серед офіцерського корпусу. Загинули майор (штурмбанфюрер) Микола Палієнко - командир важкого артилерійського дивізіону, капітани Дмитро Паліїв, Петро Рожанець, Василь Заяць…

Особливо болючою була втрата капітана (сотника) Дмитра Паліїва – ветерана визвольних змагань, одного з організаторів дивізії «Галичина», який відповідав у штабі за старшинський вишкіл і одночасно виконував обов'язки неофіційного зв'язкового між дивізією, Українським Центральним Комітетом і військовою управою. Сотник Дмитро Феркуняк відзначав, що «де факто Паліїв був душею українства в дивізії. Він одинокий, котрий мав вплив на командира дивізій» Фріца Фрайтага, вмів переконувати його, добиваючись реалізації українських інтересів[1].

Згідно з дослідженнями М. Мельника, під час боїв під Бродами дивізія втратила 132-х офіцерів (82 українців і 50 німців). Серед них вбитими - них 35 офіцерів (21 українець і 14 німців) пропалими безвісті 97 офіцерів (61 українець і 36 німців). До дивізії не повернулося також 1400 підстаршин (унтер-офіцерів)[2].

Начальник штабу дивізії «Галичина» майор Гайке вважав, що з 11 тисяч вояків, які були розгорнуті перед битвою під Бродами, дивізія втратила близько 7000 осіб особового складу. Більшість з них загинули або потрапили до рук ворога, ще частина перейшла до УПА або ж змішалася з місцевим населенням[3].

---

[1] Феркуняк Д. Спомини з життя в Дивізії "Галичина" і в полоні 1943-1947, с. 22.

[2] Melnyk J.-M. The History of the Galician Division of the Waffen SS. Volume 1: On the Eastern Front, April 1943 to July 1944.

[3] Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина», с. 96.

У рядах УПА і збройного підпілля ОУН

Один з небагатьох документів, в якому зафіксовано перехід дивізійників до лав УПА, наказ виконуючого обов'язки командира УПА-Захід Р. Шелеста і в.о. начальника штабу В. Савчука про підтвердження військових звань групі старшин (офіцерів) дивізії «Галичина»

З наказу командування УПА-Захід, ч. 8/44 від 25 вересня 1944 р.:

«На підставі інструкції ГВШ ч. 3/II від дня 19.12.43 про признання степенів з чужих армій – признається степені таким воякам УПА:

Кора, Хміль, Ткач, Чавун – степень поручника, Бук, Грім – степень хорунжого, Довбенко – степень ст. булавного. Всі – з СС-Дивізії – всі з датою старшинства, як [вказують] документи та свідки»[1].

На нинішній день зібрано вже чимало інформації про кожного із цих семи старшин дивізії «Галичина», які в числі перших перейшли до Української Повстанської Армії одразу після битви під Бродами. Однак до цих пір вдалося ідентифікувати не всіх.

Поручник "Кора", "Топір" - Богдан Гвоздецький (1911–1945), уродженець м. Львова.

Випускник юридичного факультету Львівського університету. Працівник польської дипломатичної служби в Італії, вояк Іноземного легіону Франції (1939-1940), потрапив у німецький полон. Від 1943 – ваффен-унтерштурмфюрер дивізії "Галичина". У період боїв під Бродами - офіцер для доручень при штабі 30-го полку. З переходом до УПА підтверджено звання поручника, що відповідало ступеню ваффен-оберштурмфюрера. Співробітник редакцій і автор видань "Повстанець", "За українську державу", "Щоденні вісті Української інформаційної служби" та ін. Співробітник Головного Військового Штабу УПА, керівник делегації для переговорів з польською Армією крайовою (04.1945). Загинув 16.04.1945 у сутичці із підрозділом НКВС біля с. Суховоля Ярославського пов., тепер Польща[2].

Поручник «Хміль» - Володимир Фединяк (1909-1948), уродженець с. Бушковички на Перемищині (тепер територія Польщі).

Закінчив польську військову школу підхорунжих, з 1 січня 1944 р. - хорунжий (унтерштурмфюрер) дивізії «Галичина», командир батареї артилерійського полку дивізії «Галичина». Після битви під Бродами разом з кількома підлеглими вояками перейшов до УПА. Займався вишколом кадрів у тактичному відтинку «Яструб» військової округи «Буг». З 1947 р.

---

[1] Електронний архів Українського визвольного руху, р. 4.

[2] Енциклопедія сучасної України.

займав посаду надрайонного референта пропаганди ОУН Бібреччини. Загинув 13 квітня 1948 р. у бою з чекістсько-військовою групою у с. Борусів Жидачівського району[1].

Поручник «Чавун» - Роман Чайківський (1911 – 1946) уродженець м. Львова.

Під час боїв під Бродами – поручник (ваффен-оберштурмфюрер), командир 13-ї сотні 29-го полку дивізії Галичина. В УПА – працівник V вишкільного відділу військового штабу ВО «Буг», командир підстаршинськоі школи «Лісові чорти» (09 - 10.1944), командир підстаршинськоі школи «Вертеп» (05 - 10.1945). Поручник (25.09.1944), сотник (22.01.1946). Відзначений бронзовим Хрестом бойової заслуги і вирізненням в наказі КВШ УПА-Захід (1.01.1946). Загинув 8.02.1946 у с. Станин Радехівського р-ну Львівської обл.[2]

Поручник «Ткач» і хорунжий «Бук» - особи не встановлені.

Влітку – восени 1944 р. обоє працювали інспекторами Золочівської старшинської школи «Лісові чорти», яку спочатку очолював хорунжий Василь Ільків - «Горинь», а після нього - поручник Роман Чайківський – «Чавун». Припускають, що псевдо «Ткач» міг мати Дмитро Загурський[3].

За інформацією історика В. Мороза, збереглося зізнання одного з курсантів підстаршинської школи ВО «Буг», який подавав такі прикмети інструкторів школи: «Ткач» - інструктор з топографії (в одному місці), зі стройової підготовки (в іншому). Прикмети: 50 років, середнього зросту, брюнет, волосся сиве, лице довге, худорляве, ходив дещо згорблено, щуплий. «Бук» - інструктор з балістики. Прикмети: 50-55 років, низького зросту, лисий, волосся сиве, лице кругле. Наприкінці жовтня – на початку листопада 1944 р. «Бук» був відкликаний з підстаршинської школи «Лісові чорти» керівництвом УПА[4].

Хорунжий «Грім» - Маркіян Лиско (1920-1945).

Народився в м. Городку на Львівщині, зростав у містечку Сасів Золочівського району, де його батько о. Володимир з був завідуючий парафією, а з 1936 р. – деканом Золочівським. Навчався у Львівській політехніці, яку не закінчив у зв'язку зі вступом до дивізії «Галичина». Після переходу до УПА служив інструктором Золочівської підстаршинської школи «Лісові чорти», викладав балістику і стройову підготовку. Як записано у зізнаннях одного з курсантів підстаршинської школи, старшина «Грім» мав такі прикмети: «27 років, середнього зросту,

---

[1] Мороз В. Поручник УПА Володимир Фединяк.
Володимир Мороз подає, що звання поручника УПА Володимиру Фединяку було присвоєне 22.01.1046 р., хоча в наказі командування УПА-Захід від 23.09.1944 р. воно вже було підтверджене.

[2] Літопис УПА. Нова серія. Т. 12, с. 653.

[3] Літопис УПА. Нова серія. Т. 12, с. 1061.

[4] Дивізійники в УПА / Soldiers of 14.WGD d. SS in Ukrainian Insurgent Army.

блондин, ніс трошки горбатий, лице видовжене повне, ходив в окулярах, фігура середня».

Очевидно, Маркіян Лиско виглядав дещо старшим за свої 24 роки, однак у загальному всі прикмети збігаються. За переказами загинув разом із товаришем під час облави біля с. Павлова на Радехівщині в 1945 році. Обставини загибелі і місце захоронення невідомі. Хорунжому УПА «Грому» посмертно присвоєно звання поручника[1].

«**Довбенко» – уродженець Станіславівщини,** ім'я та прізвище не встановлені.

Після переходу до УПА - командир першої сотні Золочівського куреня «Сірі вовки» («Романовичі») , сформованого в серпні-вересні 1944 р. Михайлом Маслом - «Ненаситцем». Наприкінці вересня 1944 р. відійшов у розпорядження командира Станіславської воєнної округи «Говерла». Його сотню очолив Роман Загоруйко – «Лапайдух».

За словами Загоруйка, «Довбенко» у дивізії «Галичина» був старшиною і мав звання капітана. У той же час командуванням УПА-Захід підтвердило йому ступінь старшого булавного (підхорунжого), що належав підстаршинських військових рангів[2].

Отже, можна узагальнити, що вже наприкінці вересня командування УПА-Захід підтвердило військові звання семи представникам офіцерського корпусу дивізії «Галичина», які після битви під Бродами поповнили повстанські підрозділи військової округи «Буг». П'ятеро з них - «Чавун», «Ткач», «Бук», «Грім» і «Хміль» - були призначені для військової підготовки кадрів у під старшинських школах, «Довбенко» став командиром сотні, а «Кора» був відкликаний до Головного штабу УПА.

Британський дослідник історії «Галичини» Майкл Мельник називає прізвища 15 старшин дивізії «Галичина, які після Бродів продовжували боротьбу в рядах УПА і збройного підпілля ОУН. Серед них 1 капітан, 6 поручників і 8 хорунжих:

ваффен-гауптштурмфюрер (капітан) – Іван Рембалович;

ваффен-оберштурмфюрери (поручники): Роман Дибко, Роман Козак, Святослав Левицький, Петро Скобельський, д-р Яромир Олесницький та Роман Чайківський;

ваффен-унтерштурмфюрери (хорунжі): Богдан Гвоздецький,

---

[1] Дивізійники в УПА / Soldiers of 14.WGD d. SS in Ukrainian Insurgent Army.

[2] Ця неузгодженість, напевно, стала наслідком якоїсь помилки або ж недостатності документальних підтверджень старшинського військового звання «Довбенка» під час служби у дивізії «Галичина». Інакше б командуванням УПА-Захід не підтверджувало йому звання підстаршини разом з представниками саме старшинського складу.

Петро Ільницький, Зенон Локач, Олександр Маговський, Стефан Симко, Мирон Тарнавський, Володимир Фединяк та Осип-Вільгельм Хома[1].

З п'ятнадцяти перелічених старшин щонайменше три, а саме Роман Чайківський, Богдан Гвоздецький і Володимир Фединяк, згадуються в наказі командування УПА-Захід від 25 вересня 1944 р. Одна вищеназваними прізвищами не вичерпується перелік старшин дивізії «Галичина», які перейшли до УПА.

Все більше появляється інформації про хорунжих дивізії «Галичина» Володимира Тихоліза і Володимира Юркевича, які не загинули під Бродами і боролися в складі УПА. Продовжуються спроби ідентифікації офіцерів дивізії «Галичина», а згодом старшин УПА - ад'ютанта командира старшинської школи «Олені» хорунжого «Ткачука» і командир куреня «Переяслави» на Яворівщині «Бахмача» ("Дністра")[2].

Можна впевнено твердити, що після Бродівської битви не менше 20 українських офіцерів дивізії «Галичина» продовжували боротьбу у складі Української Повстанської Армії і збройного підпілля ОУН.

Цікавий запис про перехід офіцерів дивізії «Галичина» до УПА міститься у журналі бойових дій 18-ї Армії 1-го Українського фронту. У ньому зафіксовано, що 3 серпня 1944 р. дальньою розвідкою 18-ї Армії у лісах, розташованих на заході і південному заході від поселення Зелена[3], було виявлено велике угруповання українських повстанців - «до 9 тисяч бандерівців». Розвідники стверджували, що «бандою керують 30 німецьких офіцерів зі складу військ «СС»[4].

Очевидно, що саме цей запис у журналі бойових дій 18-ї Армії послужив підставою Бегляру Наврузову для висновку, що «після бродівських боїв близько 30 дивізійників стали свого роду інструкторами». Водночас цілком спростовуються його твердження, що в УПА перейшло лише 4 офіцери дивізії «Галичина»[5].

До цих пір не вщухають дискусії навколо питання, а скільки ж вояків дивізії «Галичина» приєдналися після битви під Бродами до Української Повстанської Армії. Найчастіше називаються цифри від однієї до трьох тисяч осіб.

---

[1] Melnyk J.-M. The History of the Galician Division of the Waffen SS. Volume 1: On the Eastern Front, April 1943 to July 1944.
[2] Дивізійники в УПА / Soldiers of 14.WGD d. SS in Ukrainian Insurgent Army.
[3] Зелена – село Надвірнянського району Івано-Франківської області.
[4] Журнал боевых действий 18 А. Период с 01.08.1944 по 31.08.1944 г., л. 12.
[5] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция», с. 216.

Якщо німецькомовна вікіпедія інформує, що до УПА приєдналося близько 1 тисячі вояків дивізії «Галичина», то російськомовна і україномовна вікіпедії подають до 3 тисяч чоловік. Подібний діапазон оцінок спостерігається і серед дослідників.

На думку російського автора Бегляра Наврузова, після Бродівської битви в складі УПА залишилося близько 300 дивізійників, у тому числі 4 офіцери і 17 унтер-офіцерів[1].

Британський дослідних історії «Галичини» Майкл Мельник вважає, що до УПА могли приєднатися від 1000 до 1500 людей. Натомість Михайло Логуш, посилаючись на свідчення полковника УПА «Калини» і деяких інших учасників події, вважає в УПА продовжили боротьбу не менше 3000 тисяч дивізійників, які значно посилили повстанські відділи.

У цьому контексті не можна обійти увагою оцінку командира УПА-Захід «Шелеста», який у звіті від 20.10.1944 р. зазначав:

> «Перехід фронту дав УПА-Захід фізично здорових, одітих, добре або достаточно вишколених розбитків СС-ів і української поліції (хоч морально слабих) в загальному числі около тисяча людей»[2].

Командир оперативної група УПА-Захід Василь Сидор – «Шелест» окремо не виділяв вояків дивізії «Галичина», хоча, очевидно, дивізійників було більше, ніж колишніх службовців української поліції.

Крім того, мова у звіті йде про тих вояків дивізії «Галичина», які опинилися в регулярних бойових підрозділах Української Повстанської Армії. Однак слід врахувати, що значна частина дивізійників продовжувала боротьбу у складі збройного підпілля ОУН - самооборонних відділах і боївках, у складі різних низових структур оунівської організації. А ще чимало дивізійників, які отримали поранення у Бродівській битві і залишилися на рідних землях, вступили до УПА і збройного підпілля ОУН після одужання, або ж пробували легалізуватися у нових політичних умовах..

Значне посилення вояками дивізії «Галичина» отримали повстанські відділи на Золочівчині і Брідщині. Окремі вояки поповнили курінь ««Шугая» - Григорія Котельницького, однак найбільше їх опинилося в куреня «Сірі вовки» («Романовичі»), який у серпні-вересні 1944 р. сформував Михайлом Масло - «Ненаситець», а після нього командиром став «Карий» - Михайло Гачкевич. Роман Загоруйко, випускник старшинської школи «Олені», відзначав:

---

[1] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция», с. 216.
[2] Мороз В. Перемиська Воєнна округа УПА «Сян», с. 278.

«До «Ненаситця» потрапило багато наших хлопців із СС-дивізії «Галичина», де вони у свій час отримали добрий, висококваліфікований вишкіл і стали кістяком нового куреня»[1].

Наприкінці вересня 1944 р. Роман Загоруйко очолив у курені «Сірі вовки» («Романовичі») 1-у сотню, якою раніше командував «Довбенко» - старшина дивізії «Галичина». Сотня нараховувала близько 140 осіб. У пам'яті вдалося зберегти прізвища лише незначної частини. Серед них - такі дивізійники:

► чотовий «Степ» – Йосиф (Левко Рудий) із с. Соколівки Буського району;
► чотовий «Лис» – Андрій Жеребух, уродженець села Керниця Городоцького району;
► ройовий «Вир» – Лужицький з села Стрільбичі Старосамбірського району;
► ройовий «Покотигорошок» – Євген Петрик із Золочева;
► сотенний бунчужний «Спекулянт» – Василь Купчик, родом із Золочева
► сотенний санітар (фельдшер) «Вільха»;
► зв'язковий сотенного «Дуб».

По закінченню Бродівської битви чимало колишніх вояків дивізії «Галичина» з гідністю продовжували боротьбу за Українську державу на бродівсько-золочівських теренах. Щонайменше троє з них були відзначені Бронзовими хрестами бойової заслуги УПА. Це командир підстаршинських шкіл Роман Чайківський, командир районової боївки Євген Варвара і лікар Золочівської округи ОУН і Золочівського тактичного відтинку «Пліснесько» Степан Симко. Про поручника «Чавуна» - Романа Чайківського – ми вже згадували. Тепер кілька слів про інших:

Варвара Євген - «Міко» - уродженець м. Золочева. Під час служби у дивізії «Галичина» закінчив підстаршинську школу і дістав ступінь чотового. Після Бродівської битви - стрілець самооборонного відділу, командир районової боївки. 12 травня 1948 р.. потрапив в оточення у стодолі одного з жителів с. Почапи Золочівського р-ну. Зав'язав запеклий бій з підрозділом МВД, під час якого поклав одного лейтенанта і п'ять бійців МВД. Отримав тяжке поранення в груди і дострелився зі свого пістолета[2].

Симко Степан - «Гаврило» - уродженець с. Махнів колишнього Рава-Руського повіту (тепер частина Польщі) Закінчив Сокальську гімназію, а відтак – Болонський університет в Італії. Служив у 2-й роті

[1] Загоруйко Р. Повернення зі справжнього пекла.
[2] Тут і далі дані взяті з Літопису Української Повстанської Армії. Нова серія, том 24, с. 832-1128.

санітарного підрозділу дивізії «Галичина». Після боїв під Бродами перейшов до УПА. Лікар Золочівської округи ОУН і Золочівського тактичного відтинку «Пліснесько». Поручник, сотник, майор-лікар. У квітні 1946 р. загинув у бою з більшовиками в лісі біля с. Словіта[1].

У боях з енкаведистами і чекістсько-військовими групами колишні вояки дивізії «Галичина» дуже часто билися до останнього набою, не розраховуючи на милість ворога. У боях полягли:

«Вороний» Петро *(прізвище невідоме)* - уродженець с. Біла Збаражського району Тернопільської області. Артилерист дивізії «Галичина», згодом – ройовий самооборонного відділу, кущовий провідник. Загинув 10 жовтня 1946 р. в с. Тростянець під час наскоку енкаведистів. Коли закінчилися набої - розірвав себе гранатою[2].

Демчук Євген - «Голуб» - уродженець с. Обертасів Золочівського р-ну. Після Бродівської битви – стрілець кущової самооборони. Загинув у нерівному бою 15 липня 1945 р. на Тростянецьких хуторах Дерев'янки.

«Дуб» *(особа не встановлена)* - уродженець суч. Івано-Франківської області. Після Бродівської битви був прийнятий до відділу УПА командира Малинового. В 1946 р. приділений до самооборонного кущового відділу в Олеському районі. Поліг в липні 1948 р. під час облави на ліс біля с. Теребежі Олеського району.

Купчик Василь - «Спекулянт» - уродженець м. Золочів Львівської обл. Член ОУН з 1940 р., старший стрілець дивізії «Галичина». Після боїв під Бродами - бунчужний сотні УПА «Романовичі І». Загинув в лютому 1945 р.

Курганович Осип – «Явір» - уродженець с. Сарафинці Городенківського району Івано-Франківської. Воював у сотні командира Оверка, а після її розчленування - в самооборонному кущовому відділі в Підкамінському районі. Поліг в травні 1949 р. в лісі біля с. Паньківці Підкамінського району.

Лопушанський Андрій - «Гетьман», «Дорошенко», «Мазепа» - уродженець с. Стрілки Старо-Самбірського р-ну Львівської обл., згодом – мешканець с. Сухота, що неподалік м. Броди. Член ОУН з 1939 р., у 1943 р. - доброволець дивізії «Галичина». У 1946 - 1949 рр. - керівник Олеського та Підкамінського районних проводів ОУН. Загинув під час військово-чекістської операції у с. Сухота 13 березня 1949 р.

Олійник Хома – «Дорошенко», уродженець с. Коропець Поморянського р-ну. Після служби в дивізії «Галичина» – бойовик районової боївки СБ (служби безпеки). Загинув 15 січня 1946 р. на Тростянецьких хуторах Дерев'янки під час сутички з енкаведистами.

---

[1] Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія, том 24, с.1125.
[2] Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія, том 24, с. 922-923.

Петрик Євген - «**Покотигорошок»**, уродженець м. Золочів Львівської обл. Після битви під Бродами - ройовий сотні УПА «Романовичі І», стрілець боївки СБ Золочівського районного проводу ОУН. Загинув у с. Вишнівчик Краснянського району.

Петровський Богдан – «Цяпка» - уродженець сучасної Івано-Франківській області. Після Бродівської битви у відділі УПА командира Малинового. Влітку 1948 р. був призначений кущовим провідником ОУН в Олеському районі. Загинув 24 березня 1949 р. на Жулицькій горі біля с. Жуличі. Щоб не здатися живим, розірвав себе гранатою.

Черничка Іван - «Веселий» – - уродженець с. Літовище Бродівського повіту, вояк дивізії «Галичина». Після Бродівської битви – бойових кущового проводу. Поліг в жовтні 1945 р. на хуторі Ревегів Гай, що на північному сході від с. Пеняки. Заскочений в хаті, звів бій з більшовиками, при чому вбив двох нападників, а одного поранив.

Після битви під Бродами до збройного підпілля ОУН перейшов Мирон-Зимовіт Тарнавський - хорунжий (ваффен-унтерштурм-фюрер), за іншими даними – капітан (ваффен-гауптштурмфюрер) дивізії «Галичина», молодший син легендарного командира легіону Українських Січових Стрільців, а згодом командуючого Українською Галицькою Армією генерала Мирона Тарнавського.

Мирон-Зимовіт Тарнавський - «Інженер», «Котигорошок» - народився в м. Самбір Львівської обл. Навчався у політехнічних інститутах м. Львів і Брно (Чехія). Працював директором електростанції у Бродах, а в травні 1943 р. зголосився до дивізії «Галичина». Під час боїв під Бродами отримав поранення, а після лікування перейшов до збройного підпілля ОУН. Згадується як працівник технічної ланки Глинянського повітового проводу ОУН. Був захоплений у полон 20 травня 1945 р. у с. Бортків Золочівського р-ну. Засуджений військовим трибуналом до 10 років позбавлення волі. Покарання відбував у виправно-трудових таборах Воркути[1].

У документах Золочівського окружного та підлеглих йому проводів ОУН згадаються також інші вояки дивізії «Галичина», які під час чекістсько-міліцейських операцій потрапили живими до рук більшовиків і були засуджені на тривалі строки ув'язнення. Серед них - **Андрій Жеребух - «Лис», «Терен»** - командир чоти сотні УПА «Романовичі І», **Кос Степан - «Сурмач», «Данко» -** «унтершарфюрер» (молодший сержант) підрозділу зв'язку 31-го піхотного полку дивізії «Галичина», а після переходу до УПА - командир чоти сотні «Витязі»; **Ковалишин Іван -** стрілець чоти «Голуба» сотні УПА «Романовичі І» та деякі інші.

Звичайно, що у документах Золочівського окружного проводу ОУН, що збереглися в архівах і були недавно опублікованими,

[1] Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія, том 24, с.1128.

відображена лише частина прізвищ як колишніх дивізійників, так і інших учасників збройної боротьби. Але навіть ці неповні дані дозволяють стверджувати, що внесок українських вояків, підстаршин і старшин дивізії «Галичина» у боротьбу УПА і збройного підпілля ОУН був справді значним.

За колючим дротом…

До цих пір залишається нез'ясованим питання про кількість вояків дивізії «Галичина», які потрапили в полон в районі Бродів і Золочева.

Внести ясність у це питання міг би Бегляр Наврузом, який при підготовці своєї праці мав, очевидно, доступ до секретних матеріалів російських архівів. хоча й вживав здебільшого посилання «архів автора». Згідно з його оцінками, в полон потрапило до 900 чоловік, у т. числі 11 офіцерів і 73 унтер-офіцери[1].

Така деталізація мимоволі викликає довір'я у читачів. Оприлюднена цифра приваблює також своїм порівняно низьким показником. Однак вона, найймовірніше, суттєво занижена.

Єдиним узагальнюючим документом, який нам вдалося виявити про полонених «14-ї Галицької дивізії», стало повідомлення начальника Політичного управління 1-го Українського фронту генерал-лейтенанта Сергія Шатілова за № 4139 від 24.07.1944 р. У ньому йдеться про 2 тисячі полонених:

> «На пунктах військовополонених Курочкіна і Лелюшенка[2] більш як 2 тисячі із 14 Галицької дивізії. Це у більшості вишколені Українські націоналісти. Мають місце випадки їхньої втечі. При існуючому порядку їх конвоювання більшість із них втече у ліси і буде займатися бандитизмом. Вважав би доцільним встановити більш суворий порядок їх конвоювання із Армійських пунктів збору полонених.
>
> Прошу вказівок»[3].

Звертає на себе увагу, що начальника Політичного управління 1-го Українського фронту дуже чітко визначив політичний характер «14-ї Галицької дивізії», називаючи її членів не «есесівцями», а «українськими націоналістами». Щоправда, «українськими націоналістами» він вважав не тільки і не стільки членів ОУН

---

[1] Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция», с. 215.

[2] Курочкін і Лелюшенко – командуючі 60-ю загальновійськовою і 4-ю танковою Арміями..

[3] Львовская наступательная операция 60 А, л. 57.

бандерівського чи мельниківського крила, як звичайних українських патріотів, які бачили своїм головним завданням боротьбу за незалежність України.

Що ж до двох тисяч полонених дивізії «Галичина», то для остаточного визнання цієї цифри необхідне додаткове підтвердження інших документів. Хоча слід зауважити, що саме така цифра фігурує в дослідженні Андрія Боляновського[1], у спогадах колишніх в'язнів сталінських концтаборів Олег Пушкара і Павла Грицака.

Десятник Олег Пушкар вичитав про 2000 полонених дивізії «Галичина» в одній з радянських газет[2]. Натомість штурман Павло Грицак зробив такий висновок на основі власних спостережень. За його свідченнями, в ешелоні, який в серпні 1944 р. прибув з Галичини до Сталіногорська[3], нараховувалося близько 1500 дивізійників. Це він підрахував за картатою маскувальною уніформою, в які були одягнені українські добровольці. Коли поїзд прибув на станцію призначення, полонених вишикували у довгу колону, яку можна було охопити поглядом і оцінити. А загалом, на думку Павла Грицака, в різні місця Росії було вивезено близько 2000 осіб[4].

***

Цікаву проекцію на долі українських дивізійників після Бродівської битви подала О. Хомяк у дисертаційному дослідженні «Репрезентація воєнного досвіду в пам'яті ветеранів дивізії «Галичина» (2017). Проаналізувавши біографії членів Львівської станиці Галицького братства колишніх вояків І УД «Галичина» УНА, вона встановила дещо неочікувану для себе картину. Попередньо вона вважала, що саме особи, які потрапили в полон під час битви під Бродами, повинні становити більшість. Адже в полон біля Бродів начебто потрапила більша кількість вояків дивізії «Галичина», ніж перейшло до УПА. Однак аналіз біографічних даних членів Львівської станиці виявив іншу картину: із 67 учасників Бродівської битви в радянському полоні перебувало 26 осіб. Ще 30 осіб було заарештовано радянською владою у повоєнні роки, а 11 особам вдалося легалізуватися і уникнути арешту.

---

[1] Боляновський А. Дивізія Галичина. Історія, с. 237.
[2] Пушкар, О. Лагерний триптих. Спогади, с. 46.
[3] Сталіногорськ – нині Новомосковськ Тульської області, один із центрів гірничодобувної і хімічної промисловості.
[4] Грицак П. Вежі і кулемети, с. 68, 80.

Ймовірні втрати особового складу 14-ї дивізії СС "Галичина" під час битви під Бродами

Рис. 3-6. **Кількісні показники уцілілих військовослужбовців у деяких дивізіях нім. військ після битви під Бродами і ймовірні втрати особового складу 14-ї дивізії СС "Галичина".**

Звичайно, дані вибірки не обов‘язково є репрезентативними для усього Галицького братства, а тим більше, для усіх ветеранів дивізії, що брали участь у Бродівській битві. Проте за відсутності достовірних результатів про кількість полеглих, полонених і тих дивізійників, що перейшли до УПА чи намагалися легалізуватися в нових умовах радянської дійсності, ця проекція проливає певне світло і на ці співвідношення. Адже з неї випливає, що близько 40 відсотків членів Львівського братства, які брали участь у Бродівській битві, потрапили там до полону, а близько 60 відсотків належали до тих, що були згодом заарештовані за участь у збройній боротьбі або ж уникли арешту.

Якщо ці співвідношення застосувати до всіх учасників Бродівської битви і вважати за менш-більш вірогідну кількість полонених у кількості 2-х тисяч осіб, то можна допустити, що приблизно 3 тисячі залишилися після Бродівської битви в краї, де основна частина продовжували збройну боротьбу, а інша намагалися легалізуватися в нових умовах радянської дійсності. Окремі з них були навіть мобілізовані до Червоної Армії, а вже звідти повернулися до дивізії «Галичина».

Вищенаведені розрахунки виглядають дуже привабливими, однак викликають закономірні сумніви. На нашу думку, найбільш наближеною до реальності виглядає оцінка, що до УПА і збройного підпілля ОУН перейшло близько 1,5 тисячі дивізійників, а ще кілька сотень «пішло до дому» з надією пристосуватися до нових політичних умов. Тобто загалом – близько 2 тисячі осіб.

Із вищенаведених розрахунків випливає, що ще приблизно 3000 - 3500 вояків дивізії «Галичина» можна віднести до тих, що полягли на бродівських і золочівських полях.

Отже, загальні підсумки участі особового складу дивізії «Галичина» у Бродівській битві можна виразити наступним чином:

Розгорнуто перед битвою – близько 11 тис. осіб.
Повернулося до місця збору – 3600 осіб.
Втрачено вбитими і пропалими безвісти – близько 7400 осіб,
у тому числі:
перейшли до УПА і підпілля ОУН - близько 1500 осіб;
«пішли додому», щоб легалізуватися – прибл. 300-500 осіб;
потрапило у полон – 2000 осіб;
загинуло – приблизно 3000-3500 осіб.

Післямова

БИТВА ПІД БРОДАМИ І ДОЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У післявоєнній літературі битва під Бродами оцінювалася по-різному, залежно від приналежності оцінювача подій до того чи іншого військового табору, його персональної участі у бойових діях, ідеологічної чи науково-дослідницької позиції. Однак домінантною оцінкою може служити теза, що це була битва, яка не виправдала покладених на неї надій і не досягла очікуваних результатів. І в цьому значною мірою були солідарними представники як німецької та української, так і радянської сторони.

Авторитетним виразником таких оцінок з радянської сторони був, зокрема, маршал Георгій Жуков, з німецької сторони – генерал-лейтенант Вольфганг Лянґе, а серед українців – один з організаторів дивізії «Галичина», голова Українського Центрального Комітету професор Володимир Кубійович.

Говорячи про перший етап Львівсько-Сандомирської операції, маршал Г.К. Жуков у своїх "Спогадах" з докором наголошував, що історики пишуть вельми однобоко про, випускаючи негативні аспекти. «Розвідка 1-го Українського фронту цілком не змогла розкрити всю систему оборони противника, не виявила дислокації оперативних резервів німецького командування і насамперед його бронетанкових військ…». Були допущені серйозні прорахунки в артилерійській стрільбі та авіаційному бомбуванні, організації танкової підтримки піхоти… Тому на Львівському напрямку, – резюмував маршал, - «стріляли багато, а потрібних результатів не вийшло…»[1].

На думку генерал-лейтенанта Лянґе, битва під Бродами в липні 1944 року залишилася майже не відомою німецькій громадськості, хоча у порівнянні з іншими ретельно оприлюдненими оточеннями, наприклад Черкаським, вона була не менш важливою як щодо кількості залучених військ, так і проявів героїзму та жертовності солдат та офіцерів. Великим також був її тактичний ефект. Однак Бродівська битва не була досліджена пресою та інформаційними агентствами, бо, по-перше, її вирішальний етап збігся зі спробою вбивства Гітлера 20 липня 1944, яка монополізувала увагу громадськості.

---

[1] Жуков Г.К. Спогади і роздуми, с. 667.

По-друге, серед німецьких громадян все більше утверджувалися погляди, що оточення, незважаючи на приклади героїзму і певний тактичний ефект, належать, врешті-решт, до поразок, а не до перемог. Тож вони служили підставами для критики німецького керівництва.

«Друге оточення Броди закінчилося непоміченим історією і без суспільного визнання», - наголошував генерал-лейтенант Лянґе[1]. Однак найбільш прикрим для нього стала несправедлива оцінка бойових дій XIII армійського корпусу командуванням Вермахту, яке, незважаючи на відчайдушний прорив з оточення від третини до половини Бродівського угруповання, вирішило ліквідувати, як організаційну структуру, і сам XIII корпус, і корпусну групу «С».

Битва під Бродами не виправдала сподівань організаторів і вояків дивізії «Галичина»,.

На думку професора Володимира Кубійовича, дивізія «Галичина» мала стати почином для українців у творенні власної збройної сили і надією на вихід на європейську політичну арену як суб'єкта, а не об'єкта політики. Перемога під Бродами могла стати відправною точкою для реалізації далекосяжних політичних планів[2].

Подібні думки поділяв і стрілець дивізії Павла Грицака, який не зумів прорватися з оточення і потрапив до більшовицького полону. Він вважав, що битва під Бродами, біля пам'ятника Галицькоro Відродження - під Білою горою Маркіяна Шашкевича, була єдиною за всю війну спробою українців «включитися активно у вир подій, що рішатимуть нашу долю, може, на століття…». Вона стала «страшною невдачею» і не принесла ні воєнної слави, ні зміни фронтової обстановки. Вона не витворила такого міфу, який був у січових стрільців. Однак, в той же час, резюмував Павло Грицак, дивізія «Галичина» стала продовженням українських військових традицій, виховала військові кадри і підтвердила готовність українців зі зброєю в руках боротися за національні інтереси - за «свій рідний край, за стрілецький звичай». Заради цього варто було йти у бій[3].

Немає сумніву, що слова про «страшну невдачу», «катастрофу», «драму» чи «трагедію», які часто зустрічають в спогадах учасників Бродівської битви з німецької й української сторони і часто повторюються на сторінки історичних досліджень, базуються на цілком реальному ґрунті. Однак це стосовно насамперед великих

[1] Lange W. The second encirclement at Brody, s. 1- 2.
[2] Кубійович В. Початки Української дивізії «Галичина»., с. 29-30.
[3] Грицак П. Вежі і кулемети, с. с. 65-68.

втрат. Значно розширюється поле для оцінок і більш зважених висновків, якщо розглядати битву під Бродами в контексті, з одного боку, задумів і планів командування Червоної Армії і Вермахту, а з іншого, - досягнутих результатів і впливу на них Бродівського угруповання німецьких військ.

Доступні матеріали військових штабів 1-го Українського фронту дозволяють досить детального говорити про особливості проведення Львівської наступальної операції і цілком підтверджують слова маршала Жукова, що операція розвивалася не так, як було задумано.

- ✓ Під час операції передбачалося оточити і знищити чотири угруповання: на першому етапі – Бродівське і Володимир-Волинське, а на другому – Львівське і Рава-Руське. У підсумку вдалося оточити лише групу німецьких військ в районі Бродів. Щоправда, не менше третини оточених солдатів вирвалися з оточення.
- ✓ Якщо ударне угруповання 60-ї Армії за підтримки танкових частин зробила пролом в німецьких оборонних позиціях і через Колтівський коридор була введена у прорив 3-а гвардійська Танкова Армії генерала Рибалка, то 38-а Армія не змогла прорвати ворожі позиції і забезпечити вихід на оперативний простір 4-ї Танкової Армія генерала Лелюшенка. Під час спроби проходження Армії через Колтівський коридор, вона застрягла у ньому майже на 4 дні, а частиною сил – на 7 днів.
- ✓ Активні дії XIII армійського корпусу під час прориву з оточення не тільки прикували до себе стрілецькі дивізії 60-ї армій, двох танкових корпусів і окремих бронетанкових частин, але й щонайменше на 3 дні перетяли комунікації 3-ї і 4-ї Танкових Армій, значно послабивши їх наступальні дії. Вони не змогли самостійно взяти Львів і змушені були чекати на підхід стрілецьких дивізії 60-ї і 38-ї Армій.
- ✓ Щоб забезпечити виконання завдання, передбаченого планом Львівської операції з оточення і знищення Львівського угруповання німецьких військ, на допомогу ударному угруповання 60-ї і 38-ї загальновійськових Армій, 3-ї гвардійської і 4-ї Танкових армій була перекинута з Рава-Руського напрямку 1-а гвардійська Танкова Армія. Втім, навіть вона не змогла сформувати котел для Львівського угрупованню німецьких військ.
- ✓ Разом з німецькими військами відійшла зі Львова значна частина української інтелігенції і загалом національно свідомих громадян, які побоювалися нових репресій радянської влади.
- ✓ Львівська операція була розрахована на 5 днів, однак,за оцінкою штабу 60-ї Армії, тривала більш понад 20 днів – до 3 серпня 1944 р.

За досягнутими результатами Львівської операції і подальшого літнього наступу 1-го Українського фронту Львівська операція в радянській історіографії отримала назву «Львівсько-Сандомирської». Командування 3-ї гвардійської Танкової Армії вважало її Львівсько-Перемишльською. Але якою вона мала стати за задумом командування Червоної Армії?

Можливо, Львівсько-Краківською, Львівсько-Варшавською або ж навіть Львівсько-Берлінською?

Питання не таке просте чи риторичне, як може видатися на перший погляд.

Радянське військову командування, як і керівництво СРСР, вміли успішно зберігати мовчанку, якщо їхні плани зривалися або були невигідними для оприлюднення. Так було з поділом Східної Європи на сфери впливу згідно з пактом Молотова – Ріббентропа у 1939 році, з підготовкою нападу на гітлерівську Німеччину влітку 1941 року, з планами радянізації Західної Європи після перемоги над Німеччиною.

Не вельми намагався розповідати про плани і задуми своїх військ влітку 1944 р. і командуючий 1-м Українським фронтом маршал Конєв. Він говорив коротко і чітко, ґрунтуючись насамперед на досягнутих результатах.

> «Ми мали провести велику наступальну операцію, щоб розгромити групу армій «Північна Україна», завершити звільнення Західної України від гітлерівських загарбників і розпочати звільнення Польщі»[1].

Однак кількома сторінками пізніше, у цьому ж розділі, що стосувався підготовки Львівсько-Сандомирської операції, маршал зазначав:

> «Ми стояли на порозі великих подій… Нам треба було розбити ворога в його лігві»[2].

Може здатися, що останні слова маршала Конєва стосувалися загальних настроїв радянського народу і бійців Червоної Армії, які втомилися від війни і мріяли якомога швидше розбити ворога в його лігві-барлозі, що цитовані слова не мають відношення до задумів і планів літнього наступу 1-го Українського фронту. Але цитовані речення – це не слова, вирвані з контексту. Це радше проекція на реальні плани, розроблені задовго до Львівської операції, а саме у

[1] Конев И.С. Записки командующего фронтом, с. 225.
[2] Там же, с. 339.

1940-1941 роках, коли Радянський Союз, після розподілу сфер впливу з Німеччиною і поділу Польщі, готувався до нападу на свого союзника. Щоправда, плани були зірвані внаслідок превентивного удару німецьких військ.

Начальник Генерального штабу Збройних сил Німеччини генерал-фельдмаршал Вільгельм Кейтель, який потрапив у полон до радянських військ, під час допиту 17 червня 1945 р. свідчив:

> «Генштаб мав у своєму розпорядженні дані, що з ранньої весни 1941 року Радянський Союз розпочав масове зосередження своїх сил у прикордонних районах, що свідчило про підготовку СРСР якщо не до відкриття воєнних дій, то, в крайньому разі, до вчинення відвертого військового тиску на зовнішню політику Німеччини…
>
> До весни 1941 року у мене сформувалася виражена думка, що сильне зосередження російських військ і їх наступний напад може поставити нас в стратегічному і економічному плані в надзвичайно критичне становище. Особливо загроженими були дві висунуті на схід флангові бази – Східна Пруссія і Верхня Сілезія. У перші ж тижні напад зі сторони Росії поставив би Німеччину у вкрай невигідні умови. Наш напад став безпосереднім наслідком цієї загрози»[1].

Влітку 1944 року радянсько-німецький фронт опинився недалеко від лінії колишнього радянсько-німецького кордону 1941 року. З'явилася реальна нагода завдати, нарешті, потужного удару, що планувався ще у 1941 році. Якщо тоді найбільш відповідальне завдання покладалося на війська Південно-Західного фронту, то тепер - 1-го Українського фронту.

Повернення до нереалізованої наступальної операції виглядало привабливо і з військових оперативно-стратегічних міркувань, оскільки удар червоноармійських військ з району Львова мав найбільше шансів на успіх і міг призвести до швидкої поразки Німеччини, і з морально-політичних, оскільки міг стати своєрідною відплатою за невдачі влітку 1941 року і частковою реабілітацією планів і дій вищого командування Червоної Армії напередодні німецько-радянської війни.

У липні 1944 р. війська 1-го Українського фронту, готуючись завдати головного удару на Львівському і Рава-Руському напрямках, по більшістю параметрів мали ще значнішу перевагу над противником, ніж Південно-Західний фронту у 1941 році. Вона становила: в дивізіях –2,4:1 (у 1941 р. – 2,3:1) , особовому складі

[1] Протокол опроса генерал-фельдмаршала Кейтель Вильгельма, л. 2-3.

2,3:1 (2,1:1), в гарматах і мінометах 2,8:1 (2,4:1), літаках – 5,9:1 (4,1:1). Єдиний параметр, якого не вдалося досягти у порівнянні з 1941 роком, - це співвідношення по танках. На 13 липня 1944 року воно становило 2,4:1, тоді як на 12 червня 1941 р. - 8,7;1[1]. Однак в цілому перевага 1-го Українського фронту над супротивним угрупованням німецьких військ була справді вражаючою і дозволяла розглядати можливість розгрому Німеччини в найкоротші терміни.

Подібного сценарію розвитку подій на Східному фронті остерігалося командування Збройних сил і політичне керівництво Німеччини. Згідно з висновками відділу з вивчення іноземних армії сходу Головного командування Сухопутних сил Вермахту, саме на ділянці Групи Армій «Північна Україна» між Карпатами і районом Ковеля влітку 1944 р. передбачався «головний удар всіх операцій Червоної Армії»[2].

Радянське командування намагалося узгодити термін наступу як з початком висадки союзників в Нормандії, так і з операцією Білоруських фронтів проти групи армій «Центр», щоб відтягнути якомога більше сил з Львівського напрямку і тоді завдати вирішального удару, який би вирішив долю всієї війни.

У своїх оцінка про становище противника станом 18.07.1044 р., німецькі військові аналітики констатували:

> «З появою 3-ї гвардійської Танкової Армії в районі прориву, що північно-західніше від Тернополя, тепер на ділянці Групи Армій [«Північна Україна»] діють три танкові армії; тим самим підтверджуються висловлені раніше припущення про те, що напрям головного удару загальної операції прориву знаходиться на ділянці Групи Армій «Північна Україна»[3].

Через кілька днів німецькі військові аналітики констатували:

> «Розстановка сил і ведення операцій противником підтверджує те припущення, що радянське командування розглядає триваючі тепер операції як такі, що вирішують кінець війни»[4].

За даними німецької розвідки, на Львівському напрямку станом на 18 липня діяли 20 стрілецьких дивізій і 5 танкових корпусів і 1 танкова бригада. Якщо чисельний склад стрілецьких частин було

---

[1] Исаев А.В. Первый удар Сталина 1941, с. 114.
[2] Документы, составленные отделом «Иностранные армии Востока»,, с. 332.
[3] Там же, с. 350.
[4] Там же, с. 352.

встановлено досить точно, то потужність бронетанкових силами була виявлена не повної мірою. Насправді, на той час в полосі наступу 60-ї і 38-ї армій були введені у дію вже не 5, а 7 танкових і механізованих корпусів, а саме 5 корпусів 3-ї гвардійської і 4-ї Танкових Армій, 31-й танковий корпус Кінно-механізованої групи генерала Соколова і 4-й гвардійський танковий генерала Полубоярова.

Велике значення наступу 1-го Українського фронту, який став на той час найбільшим фронтовим об'єднанням Червоної Армії, надавав Верховний головнокомандувач радянськими військами маршал Сталін. Він відхилив пропозицію маршала Жукова перекинути частину сил 1-го Українського фронту для розвитку успішного наступу Білоруських фронтів і завдання ними удару на Східну Пруссію[1].

Як згадував маршал Жуков, 27 липня 1944 року 1-й Український фронт, після оволодіння містом Львів, отримав директиву Ставки про розвиток удару з метою захоплення плацдармів на Віслі і розвитку наступальної операції з метою завершення визволення Польщі. Натомість німецьке командування серйозно розглядало варіант розвитку головного удару 1-го Українського фронту і загалом Червоної Армії на ділянці Карпати – Варшава з метою захоплення промислового району Верхньої Сілезії або ж у північному напрямку до Східної Пруссії[2].

Багато фактів і конкретних дій свідчили, що маршал Конєв і його війська справді готувалися, щоб, в результаті потужного наступу, «розбити ворога в його лігві» і вирішити долю війни вже у 1944 році.

Реалізація цього плану значною мірою залежала від успіхів фронту під час першого етапу літнього наступу, а саме Львівської операції. Однак вона, через не очікувано затятий опір німецького XIII армійського корпусу, а також III і XXXXVIII танкових корпусів, розвивалася на Львівському напрямку не відповідно до задуму і не за планом радянського командування.

Коли бойові групи XIII армійського корпусу пробилися 20 липня 1944 року в район Золочева і перетяли комунікації 3-ї гвардійської і 4-ї Танкових Армій, то цими діями вони суттєво послабили ударний потенціал танкових військ і посприяли зриву бойового завдання з швидкого оволодіння містом Львовом.

---

[1] Жуков Г.К. Спогади і роздуми, с. 661.

[2] Документы, составленные отделом «Иностранные армии Востока», с. 353.

Командуючий німецькою 1-ю Танковою Армією генерал Раус особливу роль у зриві радянських планів з оволодіння столицею Галичини Львовом відводив бойовій групі, сформованої офіцерами його штабу, яка за підтримки штурмових гармат змогла відбити в радянських підрозділів міста Перемишляни і Бібрку. Таким чином, були перерізані комунікація танкових корпусів і вони застрягли в околицях Львова[1]. Однак не викликає сумніву, що значно більше значення мало перехоплення комунікацій 3-ї гвардійської і 4-ї Танкових Армії в районі Золочева, здійснене 20-22 липня 1944 р. частинами XIII армійського корпусу.

Командування 1-го Українського фронту, надаючи особливого значення оточенню і знищенню Львівського угруповання німецьких військ, вирішило підстрахувати генералів Рибалка та Лелюшенка, кинувши їм на допомогу 1-шу гвардійську Танкову Армію генерала Катукова, яка вела бої на підступах до Томашува Любельського. 21 липня 1944 року танкові частини розвернулися на південний захід, завдаючи удару в напрямку Перемишля і Ярослава. Зокрема, 11-й гвардійський танковий корпус одержав завдання до кінця дня 23 липня 1944 р. оволодіти містом Перемишль, щоб не допустити підходу свіжих резервів противника з південного заходу і півдні, а також «відрізати шляхи відходу Львівського угруповання противника на захід»[2]. Натомість 4-а Танкова Армія повинна була заблокувати шляхи відступу німецьких військ з району Львова на Самбір[3].

У 1944 році в Збройних силах СРСР існувало загалом 6 Танкових Армій, які призначалися для дій на найважливіших напрямах і вирішували головні завдання в операціях фронтів. На Львівському напрямку з 14 липня 1944 р. діяло дві, а з 21 липня - три Танкових Армій, що свідчило про надзвичайну вагу цього напрямку як в розрахунках штабу 1-го Українського фронту, так і командування Червоної Армії загалом.

В операції з оточення Львівського угруповання німецьких військ брала також участь Кінно-механізована група генерала Баранова, якій було поставлено завдання наступати в південно-західному напрямку і оволодіти м. Ярослав[4].

Інформаційне агентство «Совинформбюро» в оперативному зведенні про бойові дії за 25 липня 1944 р. повідомляло, що війська

---

[1] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 407.

[2] Журнал боевых действий 1 гв. ТА, л.17-18.

[3] Журнал боевых действий 4 ТА, л. 30.

[4] Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г., л. 422.

1-го Українського фронту «завершили оточення військ противника в районі міста Львів і зав'язали бої на окраїнах міста», а наступного дня - «вели бої зі знищення оточених військ противника»[1]. Однак інформація про оточення виявилася значно перебільшеною.

Трьом Танковим Арміям і Кінно-механізованій групі не вдалося взяти в котел Львівське угруповання німецьких військ. Частина німецької 1-ї Танкової Армії відійшла на захід через Перемишль, а основні сили, разом з 1-ю Угорською Армією, відступили через Самбір і Карпатські перевали[2].

Оцінюючи Львівську операцію військ 1-го Українського фронту з урахуванням задумів і планів, а також конкретних результатів бойових дій, не можна не відзначити, що наміри були надзвичайно далекосяжними. Якщо б військам фронту під час Львівської операції, розрахованої на 5 днів, вдалося оточити і знищити Бродівське, Володимир-Волинське, Рава-Руське і Львівське угруповання німецьких військ, то б у противника виникла велика оперативна порожнина і не залишилося можливості для організації міцної оборони на Віслі. Червона Армії просунулася б значно далі в західному і північно-західному напрямках. Таким чином Львівська операція переросла б не лише у Львівсько-Перемишльську чи Львівсько-Сандомирську, а могла б перетворитися на Львівсько-Краківську, Львівсько-Лейпцизьку чи навіть Львівсько-Берлінську.

За таких обставин і цілком реальних перспектив 11-денна боротьба XIII армійського корпусу 1-ї Танкової Армії Вермахту сприймається як така, що мала важливе оперативно-тактичне та оперативно-стратегічне значення. Адже корпус частково скував, а частково, перетявши комунікації, паралізував значні сили 1-го Українського фронту, призначені для завдання головного удару Червоної Армії з метою вирішення долі війни у 1944 році. Головний удар, що проводився на Львівському напрямку, був загальмований, втратив ефект раптовості і, врешті-решт, був зірваний. А разом з ним була відкладена і планована окупація та радянізація багатьох європейських країн. Значно більшої частини Європи, ніж це сталося у 1945 році.

---

[1] Сводки СовИнформБюро, html.

[2] Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте, с. 413.

НАЙВАЖЛИВІШІ СКОРОЧЕННЯ

1 УкрФ – 1-й Український фронт
А – Армія
АП (ап) – артилерійський полк
ВПТАП (вптап) – винищувально-протитанковий артилерійський полк
ГШ – Генеральний штаб
КМГ – Кінно-механізована група
МБА (мба) – механізований батальйон автоматників
МБр (мбр) – механізована бригада
МД (мд) – моторизована дивізія
МК (мк) – механізований корпус
МСБ (мсб) – мотострілецький батальйон
ОУН - Організація українських націоналістів
ПД (пд) – піхотна дивізія
ПП (пп) – піхотний полк
ПБ (пб) – піхотний батальйон
РСЧА – Робітничо-селянська Червона Армія
САБР (сабр) – самохідно-артилерійська бригада
САД (сад) - самохідно-артилерійський дивізіон
САП (сап) – самохідно-артилерійський полк
САУ (СУ) – самохідна артилерійська установка.
СБ (сб) - стрілецький батальйон
СД (сд) – стрілецька дивізія
СП (сп) - стрілецький полк
СР (ср) – стрілецька рота
ТА – Танкова Армія
ТБр (тбр)– танкова бригада
ТБ (тб) – танковий батальйон
ТП (тб) – танковий полк
УПА – Українська Повстанська Армія

ПН – сайт «Память народа»
РГП – сайт «Российско-германский проект по оцифровке германских документов в архивах Российской Федерации»

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Електронні ресурси

І. Матеріали сайту «Память народа» (https://pamyat-naroda.ru)

Журнали бойових дій

Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта в Отечественной войне с германским фашизмом. Период с 01.03.1944 по 31.03.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 993.

Журнал боевых действий войск 1 Укрф. Период с 01.06.1944 по 30.06.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 1030.

Журнал боевых действий войск 1 Украинского фронта. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 1048.

Журнал боевых действий 1 гв. ТА. Описывает период с 01.07.1944 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 299, оп. 3070, д. 560.

Журнал боевых действий 1 гв. шак. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20502, оп. 1, д. 66.

Журнал боевых действий 6 гв. бак (он же 2 гв. бак, 1 бак). Период с 14.12.1943 по 30.10.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20526, оп. 1, д. 43.

Журнал боевых действий 2 гв. кд на 44 год. Период с 01.01.1944 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3533, оп. 1, д. 66.

Журнал боевых действий 3 гв. А за июль месяц 1944 г. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г . - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 1157.

Журнал боевых действий 3 гв. ТА. Период с 01.07.1944 по 28.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 340.

Журнал боевых действий 3 гв. минд. Период с 27.10.1941 по 28.02.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 12723, оп. 0000001, д. 0004.

Журнал боевых действий 4 ТА. Период с 19.04.1944 по 13.09.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 323, оп. 4756, д. 47.

Журнал боевых действий 4 гв. тк с приложением схемы. Период с 01.07.1944 по 31.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3402, оп. 1, д. 117.

Журнал боевых действий 5 иак. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20524, оп. 1, д. 35.

Журнал боевых действий 5 шак (8 сак) Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20525, оп. 1, д. 22.

Журнал боевых действий 5 шак РГК. Период с 01.06.1944 по 02.07.1944 г. = ЦАМО РФ, ф. 20525, оп. 1, д. 19, Документ 145/оп.

Журнал боевых действий 6 гв. бак (он же 2 гв. бак, 1 бак). Период с 14.12.1943 по 30.10.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20526, оп. 1, д. 43.

Журнал боевых действий 6 гв. кк. Период с 21.03.1942 по 02.10.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3474, оп. 1, д. 40.

Журнал боевых действий 6 гв. мк. Период с 01.07.1944 по 16.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3434, оп. 1, д. 13,

Журнал боевых действий 6 гв. тк. Период с 01.05.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3405, оп. 1, д. 100.

Журнал боевых действий 7 гв. минд за июнь месяц 1944 года. Период с 01.06.1944 по 30.06.1944 г. : ЦАМО РФ, ф. 12727, оп. 0000001, д. 0078.

Журнал боевых действий 8 ВА. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. ЦАМО РФ, ф. 244, оп. 3000, д. 827.

Журнал боевых действий 8 гв. бад. Период с 20.06.1944 по 25.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20042, оп. 1, д. 13.

Журнал боевых действий 8 гв. оиптабр. Период с 01.01.1944 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 9696, оп. 1, д. 41.
Журнал боевых действий 8 шак. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20537, оп. 1, д. 14
Журнал боевых действий 10 тк. Период с 19.04.1944 по 11.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3411, оп. 1, д. 47, Лист начала документа в деле: 116.
Журнал боевых действий 12 гв. тбр. Описывает период с 12.07.1944 по 31.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3402, оп. 1, д. 2.
Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июнь 1944 года. - ЦАМО РФ, ф. 361, оп. 6079, д. 302,
Журнал боевых действий 13 А 1 УкрФ за июль 1944 года. - ЦАМО РФ, ф. 361, оп. 6079, д. 302,
Журнал боевых действий 13 гв. тбр. Период с 25.08.1944 по 01.10.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3402, оп. 1, д. 2.
Журнал боевых действий 16 сабр. Описывает период с 01.01.1944 по 31.07.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 3306, оп. 1, д. 23.
Журнал боевых действий 17 гв. мбр. Период с 12.01.1944 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3332, оп. 1, д. 19.
Журнал боевых действий 18 А 4 Укрф. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 244, оп. 3000, д. 890.
Журнал боевых действий 18 А. Период с 01.08.1944 по 31.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 244, оп. 3000, д. 901,
Журнал боевых действий 23 ск. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 927.
Журнал боевых действий 28 ск с приложением боевого приказа, боевого распоряжения, донесений, справок, схем. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 885, оп. 1, д. 126.
Журнал боевых действий 31 тк. Период с 13.04.1944 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3421, оп. 1, д. 25.
Журнал боевых действий 32 гв. минбр. Период с 08.12.1943 по 27.06.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 12805, оп. 0000001, д. 0002.
Журнал боевых действий 33 опабр РГК. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 9827, оп. 1, д. 14.
Журнал боевых действий 37 лабр. Период с 01.01.1944 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 9835, оп. 1, д. 9.
Журнал боевых действий войск 38 А. Период с 28.06.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 445, оп. 9005, д. 234.
Журнал боевых действий 52 гв. тбр. Период с 14.07.1944 по 02.09.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3405, оп. 1, д. 88.
Журнал боевых действий 56 гв. тбр. Период с 14.07.1944 по 21.05.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 3152, оп. 1, д. 24,
Журнал боевых действий 60 А. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г.- ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 878.
Журнал боевых действий 61 гв. тбр. Период с 25.01.1944 по 19.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3159, оп. 1, д. 2.
Журнал боевых действий 62 гв. тбр (243 тбр). Период с 01.04.1943 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3160, оп. 1, д. 2.
Журнал боевых действий 63 гв. тбр. Период с 03.05.1944 по 04.09.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3161, оп. 1, д. 19.
Журнал боевых действий 69 А. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 426, оп. 10753, д. 785.
Журнал боевых действий 69 мбр. - Период с 04.03.1944 по 12.05.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 3357, оп. 1, д. 13,
Журнал боевых действий 71 мбр. Период с 05.01.1944 по 04.09.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3359, оп. 1, д. 20.

Журнал боевых действий 83 гв. минп 1944-45 года. Период с 16.04.1944 по 30.04.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 12978, оп. 0383468с, д. 0007.
Журнал боевых действий 91 отбр. Период с 14.07.1943 по 20.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3188, оп. 1, д. 39,.
Журнал боевых действий 93 отбр. Период с 17.07.1944 по 14.01.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 3169, оп. 1, д. 4,.
Журнал боевых действий 98 гв. минп. Период с 01.11.1943 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 12993, оп. 0383490с, д. 0001.
Журнал боевых действий 99 сд. Период с 15.07.1945 по 01.08.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 1275, оп. 1, д. 22.
Журнал боевых донесений 100 сд. Период с 08.02.1943 по 17.01.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 1277, оп. 1, д. 37
Журнал боевых действий 100 тбр. Период с 13.07.1944 по 14.10.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3192, оп. 1, д. 14.
Журнал боевых действий 101 ск. Период с 20.09.1943 по 06.09.1945 г. = ЦАМО РФ, ф. 993, оп. 1, д. 2.
Журнал боевых действий 102 ск. Период с 23.09.1943 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 994, оп. 1, д. 2.
Журнал боевых действий 106 ск. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 998, оп. 1, д. 3.
Журнал боевых действий 107 сд. Период с 01.04.1944 по 31.12.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 1296, оп. 1, д. 23.
Журнал боевых действий 111 тбр. Период с 16.07.1944 по 18.02.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 3197, оп. 1, д. 1
Журнал боевых действий 112 сд. Период с 05.06.1944 по 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1309, оп. 1, д. 25,
Журнал боевых действий 117 гв. сд. Период с 01.02.1944 по 17.07.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 1323, оп. 1, д. 15.
Журнал боевых действий 140 сд за июль 1944 г. = ЦАМО РФ, ф. 1366, оп. 1, д. 31.
Журнал боевых действий 150 отбр. Период с 01.01.1944 по 14.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3217, оп. 1, д. 44.
Журнал боевых действий 172 сд. Период с 21.04.1943 по 23.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1417, оп. 1, д. 66.
Журнал боевых действий 175 тбр. Период с 11.07.1944 по 31.01.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 3238, оп. 1, д. 38.
Журнал боевых действий 198 гв. сп 68 гв. сд. Период с 01.01.1944 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 6617, оп. 137934, д. 2.
Журнал боевых действий 206 сп 99 сд. Период с 01.07.1944 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 6634, оп. 115209, д. 15.
Журнал боевых действий частей 219 бад. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. ЦАМО РФ, ф. 20209, оп. 1, д. 3.
Журнал боевых действий 237 тбр 31 тк. период с 12.07.1944 по 16.06.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 3286, оп. 1, д. 5.
Журнал боевых действий 242 тбр. Период с 01.10.1943 по 28.06.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 3291, оп. 1, д. 3.
Журнал боевых действий 246 сд. Период с 01.01.1944 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1528, оп. 1, д. 64.
Журнал боевых действий 302 сд. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1608, оп. 1, д. 23.
Журнал боевых действий 312 гв. минп. Период с 14.07.1944 по 02.09.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 13229, оп. 0247283с, д. 0007.
Журнал боевых действий 322 сд. Период с 29.10.1943 по 22.01.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 1635, оп. 1, д. 103.
Журнал боевых действий 327 гв. тсап. Период с 27.10.1942 по 04.11.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 4273, оп. 0077003с, д. 0001.

Журнал боевых действий 335 гв. сп. Период с 24.12.1943 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 6910, оп. 216576, д. 1.
Журнал боевых действий 359 сд. Период с 10.04.1944 по 27.07.1944 г. -ЦАМО РФ, ф. 1679, оп. 1, д. 45.
Журнал боевых действий 367 гв. тсап. Период с 23.11.1943 по 25.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 4305, оп. 0035788сс, д. 0001.
Журнал боевых действий 388 сп 172 сд. Период с 13.03.1943 по 02.03.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 7021, оп. 145607, д. 2.
Журнал боевых действий 454 сп 100 сд. Период с 05.07.1944 по 08.05.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 7095, оп. 74387, д. 2.
Журнал боевых действий 460 сп 100 сд. Период с 11.03.1942 по 26.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7104, оп. 46935, д. 24,
Журнал боевых действий 472 сп. Период с 26.04.1944 по 23.01.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 7117, оп. 74717, д. 6.
Журнал боевых действий 504 сп 107 сд. Период с 12.07.1944 по 25.06.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 7150, оп. 59407, д. 1.
Журнал боевых действий 507 сп 148 сд. Период с 01.05.1944 по 10.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7153, оп. 60134, д. 15.
Журнал боевых действий 514 сп. Период с 17.11.1942 по 18.08.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 7160, оп. 145630, д. 13.
Журнал боевых действий 516 сп. Период с 01.05.1944 по 30.04.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 7162, оп. 0059403с, д. 0001.
Журнал боевых действий 654 сп 148 сд (с рабочей картой полка). - Период с 22.07.1944 по 14.04.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 7310, оп. 60123, д. 21.
Журнал боевых действий 823 сп. Период с 20.09.1943 по 24.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7479, оп. 59830, д. 8.
Журнал боевых действий 825 сп. Период с 30.05.1944 по 03.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1608, оп. 1, д. 23.
Журнал боевых действий 886 ап. Период с 13.07.1944 по 23.11.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 11915, оп. 0000001, д. 0017.
Журнал боевых действий 908 сп. Период с 21.05.1944 по 31.01.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 7563, оп. 0060935, д. 0002.
Журнал боевых действий 914 сп 246 сд. Период с 02.03.1942 по 23.03.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 7568, оп. 60884, д. 9.
Журнал боевых действий 1085 сп. Период с 01.01.1944 по 31.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7759, оп. 0058933с, д. 0007.
Журнал боевых действий 1087 сп. Период с 26.08.1941 по 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7761, оп. 58943, д. 17.
Журнал боевых действий артиллерии 4 гв. тк с приложением схем. Период с 12.07.1944 по 31.10.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3402, оп. 1, д. 216.
Журнал боевых действий КМГ гв. генерал-лейтенанта Баранова за время с 1 по 31 июля 1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3465, оп. 1, д. 426а,
Журнал боевых действий ОГ ГМЧ 1 Укрф. Период с 01.01.1944 по 18.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 12705, оп. 0000001, д. 0216.
Журнал боевых действий штаба артиллерии 100 сд. Период с 18.07.1944 по 20.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1277, оп. 1, д. 204.
Журнал боевых действий штаба арт. 107 сд. Период с 01.05.1943 по 20.11.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1296, оп. 1, д. 159.
Выписка из журнала боевых действий 1 гв. А (3 форм.) Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 456, оп. 6850, д. 462.
Выписка из журнала боевых действий 15 ск. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 675,
Выписка из журнала боевых действий 100 сд. Период с 01.07.1944 по 30.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 998, оп. 1, д. 79,
Выписка из журнала боевых действий 148 сд. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 998, оп. 1, д. 79.

Выписка из журнала боевых действий 201 гв. оминдн за июль 1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 12705, оп. 0000001, д. 0226, Лист начала документа в деле: 41.
Копия журнала боевых действий 14 гв. тбр. Период с 30.06.1942 по 19.05.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 3089, оп. 1, д. 4,

Доповіді, звіти, огляди, описи, плани

29 гв. оттп прорыва сформирован в декабре месяце 1942 г. Период с 01.08.1944 по 01.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 731.
72 гв. оттп вместе с частями и соединениями 10 гв. тк участвовал в боевых действиях… Период с 01.07.1944 по 27.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3411, оп. 0000001, д. 0049.
Боевое применение и использование 50 омцп в проведенных операциях 3 гв. ТА. Период с 25.11.1944 по 25.11.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 181.
Боевые действия 14 гв. тбр. Период с 16.07.1944 по 26.08.1944 г. / ЦАМО РФ, ф. 3402, оп. 1, д. 2.
Боевые действия 33 апабр в Бродско-Золоческой операции (период с 01.06.1944 по 31.08.1944 г.). - ЦАМО РФ, ф. 9827, оп. 0000001, д. 0012.
Боевые операции 7 гв. кд на западном берегу р. Западный Буг и р. Сан. Период с 31.10.1944 по 31.10.1944 г. / ЦАМО РФ, ф. 3541, оп. 1, д. 37.
Доклад о боевой деятельности 3 гв. минд . Период с 22.12.1943 по 22.12.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 12723, оп. 0000001, д. 0012.
Доклад о боевых действиях 5 шак в Львовской наступательной операции Период с 13.07.1944 по 01.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20525, оп. 1, д. 37.
Доклад о боевых действиях 5 ШАК в Львовской наступательной операции. Период с 13.07.1944 по 01.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20525, оп. 1, д. 37, Документ 162/ОП.
Доклад о боевых действиях 349 гв. тсап. Период с 03.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 4291, оп. 0204533с, д. 0001.
Доклад о боевых действиях БТ и МВ 1 УкрФ в летней наступательной операции (с 13.7 по 10.8.1944 года). Период с 13.07.1944 по 10.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 723.
Доклад о боевой деятельности 201 гв. оминдн. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 12705, оп. 0000001, д. 0226.
Доклад о боевой деятельности ГМЧ 1 АОГ ГМЧ 1 Укрф. Описывает период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 12705, оп. 0000001, д. 0226
Доклад о деятельности артиллерии 28 ск в период боев по окружению и уничтожению группировки противника в районе Золочев-Львов. Период с 17.07.1944 по 27.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 0010599, д. 0232,
Доклад по организации и проведении силовой разведки 333 гв. сп. Период с 14.07.1944 по 14.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1323, оп. 1, д. 12.
Докладываю, войсками 1 УкрФ в лесах юго-западнее Броды уничтожена группировка противника в составе пяти дивизий. Период с 23.07.1944 по 23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 838
Краткая информация на сводку № 8 обобщенного боевого опыта войск 1 Укрф. Период с 01.07.1944 по 30.07.1944 г. / ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 1326
Краткая сводка обобщенного боевого опыта войск 38 А 1 Укрф. Период с 01.07.1944 по 31.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 445, оп. 9005, д. 206,
Краткий отчет о боевой деятельности 3 гв. минд. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 12723, оп. 0000001, д. 0012.
Краткое описание июльской наступательной операции, проведенной войсками 60 А с 14 по 28.7.44 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 0002673, д. 0343.
Львовская наступательная операция 60 А. - ЦАМО РФ, ф. 888, оп. 1, д. 191,
Львовская операция (наступление войск 1 УкрФ с 13 по 27 июля 1944 года). Период с 13.07.1944 по 27.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 1275
Некоторые выводы по июльско-августовским наступательным операциям 13 А 1 Укрф. Период с 01.07.1944 по 31.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 361, оп. 6079, д. 410.

Обзор боевой деятельности 5 шак РГК КА. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. ЦАМО РФ, ф. 20525, оп. 1, д. 37.
Обзор боевой деятельности частей 244 БАД. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20224, оп. 1, д. 33.
Обзор боевой деятельности частей 244 БАД. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20224, оп. 1, д. 33.
Обзор боевых действий 219 БАД. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20209, оп. 1, д. 3.
Обзор боевых действий 219 БАД. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20209, оп. 1, д. 3.
Оперативно-тактическое описание Львовской наступательной операции с 14 июля по 20 августа 1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1433, оп. 1, д. 29.
Описание боевых действий 2 гв. кд в Львовско-Перемышльской операции Период с 15.07.1944 по 25.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3533, оп. 1, д. 71.
Описание боевых действий 2 гв. кд в Львовско-Перемышльской операции Период с 15.07.1944 по 25.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3533, оп. 1, д. 71
Описание боевых действий 27 гв. мсбр по ликвидации бендеровских банд за период с 14 по 21.5.44 г. ЦАМО РФ, ф. 3378, оп. 0000001, д. 0002,
Описание боя по уничтожению Бродской группировки с 19 по 21 сентября 1944 г. - Период с 19.09.1944 по 21.09.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 998, оп. 1, д. 81.
Описание Бродской операции 112 сд. - ЦАМО РФ, ф. 1309, оп. 1, д. 25.
Отчет действий 12 гв. тбр по уничтожения Бродской окруженной группировки противника. Период с 20.07.1944 по 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3402, оп. 1, д. 2.
Отчет о боевой деятельности частей 1 САК. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 20540, оп. 1, д. 51.
Отчет о боевых действиях 3 танк. б-на 93 отбр. Период с 01.07.1944 по 25.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3169, оп. 0000001, д. 0002.
Отчет о боевых действиях 3 гв. ТА с 14.7 по 28.7.44 г. Период с 14.07.1944 по 28.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 208.
Отчет о боевых действиях 4 мба 93 отбр. Период с 14.07.1944 по 14.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3169, оп. 0000001, д. 0002.
Отчет о боевых действиях 4 гв. тк. Период с 15.07.1944 по 25.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3402, оп. 0000001, д. 0094.
Отчет о боевых действиях 7 гв. тк за период с 14 июля по 28 июля 1944 года. Период с 14.07.1944 по 28.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 235.
Отчет о боевых действиях 9 мк период с 4.7 по 28.7.44 г.
Отчет о боевых действий 10 гв. тк. Период с 19.04.1944 по 12.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3411, оп. 1, д. 47.
Отчет о боевых действиях 13 гв. тбр. Период с 14.07.1944 по 25.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3402, оп. 1, д. 2.
Отчет о боевых действиях 16 сабр. Описывает период с 14.07.1944 по 28.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3306, оп. 0000001, д. 0021,
Отчет о боевых действиях 22 сабр 4 ТА. Период с 16.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3310, оп. 0000001, д. 0008,
Отчет о боевых действиях 31 тк. Период с 16.07.1944 по 21.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3421, оп. 0000001, д. 0021.
Отчет о боевых действиях 50 омцп в составе 3 гв. ТА 1 Укрф. Период с 15.07.1944 по 28.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 322
Отчет о боевых действиях 52 гв. тбр. Период с 14.07.1944 по 01.09.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3405, оп. 1, д. 88.
Отчет о боевых действиях 53 гв. тбр. - Период с 19.04.1944 по 01.09.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3405, оп. 1, д. 88.
Отчет о боевых действиях 65 мсбр. Период с 12.07.1944 по 01.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3421, оп. 0000001, д. 0017.

Отчет боевых действий 69 мбр. Период с 13.07.1944 по 29.08.1944 г. - : ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4441, д. 13.
Отчет о боевых действиях 70 мбр за Львовскую операцию. Период с 13.07.1944 по 28.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3442, оп. 1, д. 8.
Отчет о боевых действиях 71 мбр за операцию с 13 по 28.7.44. Период с 13.07.1944 по 28.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 263.
Отчет о боевых действиях 91 отбр. Период с 14.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 268.
Отчет о боевых действиях 100 тбр. Период с 14.07.1944 по 01.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3192, оп. 0000001, д. 0013.
Отчет о боевых действиях 162 тбр за период с 16 июля по 1 августа 1944 г. - Период с 16.07.1944 по 01.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3228, оп. 0000001, д. 0001.
Отчет о боевых действиях 237 тбр 31 тк. Период с 15.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3421, оп. 0000001, д. 0017.
Отчет о боевых действиях 242 тбр. Период с 14.07.1944 по 01.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3421, оп. 0000001, д. 0017.
Отчет о боевых действиях 367 гв. тсап. Период с 13.07.1944 по 20.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 4305, оп. 0035789сс, д. 0003.
Отчет о боевых действиях 368 гв. тсап. Период с 01.07.1944 по 31.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 4306, оп. 0370051с, д. 0001.
Отчет о боевых действиях артиллерийских минометных частей 25 тк (при вводе корпуса) в прорыв, боевых действий в оперативной глубине с форсированием рек Зап. Буг и Сан. Период с 14.07.1944 по 01.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3465, оп. 0000001, д. 1033а.
Отчет о боевых действиях разведывательного взвода 100 тбр. Период с 16.07.1944 по 25.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3192, оп. 0000001, д. 0013.
Отчет об опыте артиллерии 15 ск по окружению и уничтожению группировки противника в районе: Сасов, Бялы Камень (период с 14.07.1944 по 23.07.1944 г.). - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 0010599, д. 0232.
Отчет по разведке 4 гв. тк. Период с 14.07.1944 по 26.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3402, оп. 0000001, д. 0094.
План наступательной операции войск 1 Укрф. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 1649.
План операции 3 гв. ТА по уничтожению Львовской группировки противника. Период с 31.07.1944 по 31.07.1944 г. ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 411
Разбор действий 3 гв. ТА в Львовско-Перемышльской операции. Период с 17.09.1944 по 20.09.1944 г. ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 370.
Разбор операции проведенной войсками 1 гв. ТА. Период с 01.07.1944 по 21.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 299, оп. 3070, д. 444.
Разгром арьергарда, прикрывавшего отход остатков Бродской группировки противника 23.08.44 г. - ЦАМО РФ, ф. 998, оп. 1, д. 81.

Донесення, зведення, накази, розпорядження

9.7, 44 произвел поверку степени боевой подготовки двух штурмовых батальонов 516 и 522 сп 107 сд. 09.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 871, оп. 1, д. 189.
Боевое донесение штаба 4 гв. тк, 19.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 1015.
Боевое донесение штаба 23 ск. № 361/ОП, 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 1019.
Боевое донесение штаба 51 омцп, 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 323, оп. 4756, д. 41,
Боевое донесение штаба 60 А. № 701, 15.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 865.
Боевое донесение штаба 60 А. № 725, 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 865.
Боевое донесение штаба 60 А. № 728, 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 865.
Боевое донесение штаба 60 А. № 730, 23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 865.
Боевое донесение штаба 60 А. № 734, 24.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 865.

Боевое донесение штаба 87 отп. № 81, 13.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 361, оп. 0006096, д. 0024.
Боевое донесение штаба 87 отп. № 83, 14.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 361, оп. 0006096, д. 0024.
Боевое донесение штаба 93 отбр. № 1, 23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 323, оп. 4756, д. 39.
Боевое донесение штаба 99 сд. № 301, 15.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1275, оп. 1, д. 19,
Боевое донесение штаба 99 сд. № 311, 312, 313; 19.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1275, оп. 1, д. 19.
Боевое донесение штаба 99 сд. № 314, 315, 316; 20.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1275, оп. 1, д. 19.
Боевое донесение штаба 99 сд. № 318, 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1275, оп. 1, д. 19.
Боевое донесение штаба 915 сп. № 196, 15.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7569, оп. 0036449с, д. 0003.
Боевое донесение штаба 915 сп. № 199, 17.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7569, оп. 0036449с, д. 0003.
Боевое донесение штаба 915 сп. № 201, 19.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7569, оп. 0036449с, д. 0003.
Боевое донесение штаба 915 сп. № 202, 20.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7569, оп. 0036449с, д. 0003.
Боевое донесение штаба 915 сп. № 203, 204, 205, 23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7569, оп. 0036449с, д. 0003.
Боевое донесение штаба 322 сд. № 176, 15.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1635, оп. 1, д. 130.
Боевое донесение штаба 322 сд. № 179, 18.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1635, оп. 1, д. 130.
Боевое донесение штаба 322 сд. 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1635, оп. 1, д. 130.
Боевое донесение штаба 327 гв. тсап. № 4, 13.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 361, оп. 0006096, д. 0024.
Боевое донесение штаба 333 гв. сп. № 302, 14.07.1944 г. = ЦАМО РФ, ф. 6906, оп. 0275707с, д. 0001.
Боевое донесение штаба 333 гв. сп. № 304. Период с 15.07.1944 по 16.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 6906, оп. 0275707с, д. 0001.
Боевое донесение штаба 333 гв. сп. № 305, 17.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 6906, оп. 0275707с, д. 0001.
Боевое донесение штаба 333 гв. сп. № 307, 19.07.1944 г. = ЦАМО РФ, ф. 6906, оп. 0275707с, д. 0001.
Боевое донесение штаба 333 гв. сп. № 308, Период с 20.07.1944 по 20.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 6906, оп. 0275707с, д. 0001.
Боевое донесение штаба 359 сд. № 237 - 242, 18-24.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1679, оп. 1, д. 43.
Боевое донесение штаба 472 сп. № 184 , 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1277, оп. 1, д. 51.
Боевое донесение штаба 472 сп. № 146, 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1277, оп. 1, д. 51.
Боевое донесение штаба 472 сп. № 147, 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1277, оп. 1, д. 51.
Боевое донесение штаба 522 сп. № 10, 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7168, оп. 39496, д. 17.
Боевое донесение штаба 522 сп. № 11, 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7168, оп. 39496, д. 17.
Боевое донесение штаба 915 сп. № 203, 204, 205, 23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7569, оп. 0036449с, д. 0003.
Боевое донесение штаба 1128 сп. № 159, 23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7794, оп. 27745с, д. 1.
Боевое распоряжение штаба 15 ск. № 45, 19.07.1944 г. ЦАМО РФ, ф. 846, оп. 1, д. 33.
Боевое распоряжение штаба 99 сд. № 58, 15.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1275, оп. 1, д. 16.
Боевое распоряжение штаба 915 сп. № 186, 23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7569, оп. 33339, д. 3.
Боевое распоряжение штаба 915 сп. № 187, 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7569, оп. 33339, д. 3.

Боевое распоряжение штаба 915 сп. № 188, 20.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 7569, оп. 33339, д. 3.
Боевой приказ штаба 7 гв. оиптабр РГК. № 21. 20.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 9694, оп. 0000001, д. 0014.
Боевой приказ штаба 9 мк. № 20, 12.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3359, оп. 0000001, д. 0010а.
Боевой приказ штаба 24 гв. пабр гр. АДГ-302 ТСД-24 гв. пабр, 3/108 габр БМ, 32 гв. минбр М-31, 83 гв. минп М-13. № 7, 13.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 9812, оп. 0000001, д. 0013.
Боевой приказ штаба 100 тбр. № 17, 18.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3192, оп. 0000001, д. 0011.
Доношу, что численный состав штурмовых батальонов и приданные средства усиления (артиллерия и саперы) следующие…№ 280, 03.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 885, оп. 1, д. 83.
Запретите опубликование в дивизионной газете всякого рода материалов о террористической деятельности бандеровцев. 24.05.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1611, оп. 1, д. 16.
Информационно-разведывательное донесение 107 сд. Период с 26.07.1944 по 26.07.1944 г. = ЦАМО РФ, ф. 1296, оп. 1, д. 204.
Итоговое боевое донесение штаба 17 гв. мбр. Период с 13.07.1944 по 22.07.1944 г., № 22. - ЦАМО РФ, ф. 3332, оп. 0000001, д. 0015,
Итоговое боевое донесение 68 гв. сд. 22.07.1944 г. ЦАМО РФ, ф. 1201, оп. 1, д. 7.
Линия фронта наших частей проходит: Гуциско Пеняцке, Верхобуж, Колтув, Оберлясув. Приказываю… 16.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3152, оп. 0000001, д. 0021.
Оперативная информация штаба 312 гв. минп. № 1296, 23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 13229, оп. 0248045с, д. 0002.
Оперативная сводка штаба 2 гв. кд. № 185, 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3465, оп. 0000001, д. 0374.
Оперативная сводка штаба 2 гв. кд. № 186, 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3465, оп. 0000001, д. 0374.
Оперативная сводка штаба 4 гв. тк, 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 1015.
Оперативная сводка штаба 4 гв. тк, 23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 1015.
Оперативная сводка штаба 7 гв. оиптабр РГК. № 188, 20.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 9694, оп. 0000001, д. 0016.
Оперативная сводка штаба 15 ск. № 194, 13.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 846, оп. 1, д. 38,
Оперативная сводка штаба 15 ск. № 196, 15.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 1008.
Оперативная сводка штаба 15 ск, № 197, 16.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 846, оп. 1, д. 38.
Оперативная сводка штаба 15 ск, № 198, 18.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 846, оп. 1, д. 38.
Оперативная сводка штаба 15 ск. № 199, 19.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 1008.
Оперативная сводка штаба 15 ск, № 200, 20.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 846, оп. 1, д. 38.
Оперативная сводка штаба 15 ск. № 201, 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 846, оп. 1, д. 38,
Оперативная сводка штаба 15 ск. № 202, 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 846, оп. 1, д. 38.
Оперативная сводка штаба 15 ск, № 203, 23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 846, оп. 1, д. 38.
Оперативная сводка штаба 51 омцп. № 157, 15.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 323, оп. 4756, д. 41.
Оперативная сводка штаба 51 омцп. № 157, 15.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 323, оп. 4756, д. 41.
Оперативная сводка штаба 51 омцп. № 159, 18.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 323, оп. 4756, д. 41.
Оперативная сводка штаба 68 гв. сд. № 144, 18.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1201, оп. 1, д. 7.

Оперативная сводка штаба 68 гв. сд. №146, 20.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1201, оп. 1, д. 7.
Оперативная сводка штаба 71 мбр. № 227, 16.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3359, оп. 0000001, д. 0014.
Оперативная сводка штаба 93 отбр. № 167-172, 17-23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 323, оп. 4756, д. 39.
Оперативная сводка штаба 112 сд. № 194, 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1309, оп. 1, д. 24.
Оперативная сводка штаба 237 тбр. № 161, 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3286, оп. 0000001, д. 0003.
Оперативный приказ штаба 60 А. № 53, 19.07.1944. ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 0010564, д. 0705.
Отзыв 3 д-ну 312 гв. минп, № 636, 29.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 13229, оп. 0248045с, д. 0005.
Приказ 99 сд. № 74, 18.07.1944 г.- ЦАМО РФ, ф. 1275, оп. 1, д. 16.
Разведывательная сводка штаба 65 мсбр. № 1, 20.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 3389, оп. 0000001, д. 0004.
Разведывательная сводка штаба 312 гв. минп. № 5, 23.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 13229, оп. 0248045с, д. 0002.
Разведывательная сводка штаба артиллерии 302 сд. № 208, 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1608, оп. 0000001, д. 0072.

Карти, схеми, таблиці

Карта июльской наступательной операции войск 13 А 1944 г. Приложение к делу № 12. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 1248.
Карта положения частей 60 А на 11.7.44. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 709,
Карта решения командующего 4 ТА на Львовскую операцию. Период с 30.06.1944 по 30.06.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 596.
Карта решения командующего войсками 13 А и планирования наступательной операции армии в июле 1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 600.
Карта решения командующего войсками 60 А на наступательную операцию. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 603.
Карта решения командующего войсками фронта на Львовскую операцию войск 1 УкрФ на 13 июля 1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 1668.
Отчетная карта 50 омцп о боевых действиях по ликвидации бендеровских банд в районе Рава-Русская с 20.8 по 7.9.44 . - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 454
Отчетная карта боевых операций 99 сд с 14 по 22.7.44 г.
Отчетная карта перегруппировки и действий противника перед фронтом 60 А в период с 13.7 по 15.7.44 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 882.
Отчетная карта. Ликвидация окруженной Бродской группировки противника 21-22.7.44 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 884.
Отчетная карта. Схема решения командующего 60 А на наступление с 13 июля 1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 880.
Плановая таблица боя войск 60 А на период наступательной операции. = ЦАМО РФ, ф. 998, оп. 1, д. 7,
Рабочая карта штаба [359] дивизии (приложение к д. 32). Период с 21.07.1944 по 21.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1679, оп. 1, д. 37.
Схема боевых действий 246 сд с 17 по 31.7.44 г. - ЦАМО РФ, ф. 1528, оп. 0000001, д. 0068.
Схема боевых порядков 140 сд, 18.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 993, оп. 1, д. 62.
Схема боевых порядков частей 140 сд, 19.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 993, оп. 1, д. 62.
Схема боевых порядков частей 140 сд, 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 993, оп. 1, д. 62.
Схема боя за г. Золочев, отражения контратак противника и ввод в прорыв 3 ТА. - ЦАМО РФ, ф. 885, оп. 1, д. 152, Документ 3
Схема группировка армий и решение командующего 1 УкрФ на летнюю операцию 1944 г. - ЦАМО РФ, ф.236, оп. 2673, д. 1287.

Схема группировки противника на участке 60 А к 10.7.44 г. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 404.
Схема "клин прорыва" на участке 60 А к 16.00 16.7.44 г. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 417,
Схема оборонительных рубежей на Львовско-Перемышльском оперативном направлении. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 408.
Схема обороны и группировки противника на участке прорыва 60 А. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 375.
Схема обстановки в "Колтувском" коридоре 60 А. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 375.
Схема общей обстановки в центре 1 УкрФ к исходу 13.7 Период с 13.07.1944 по 13.07.1944 г. ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 407.
Схема общей обстановка на фронте прорыва 60 А. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 375.
Схема отражения контратак противника 1085 сп, маневр двух батальонов 1085 сп и овладения Тросьцянец Малы. - ЦАМО РФ, ф. 885, оп. 1, д. 152.
Схема перегруппировки войск 60 А с 26.6 по 10.7.44 года. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 870,
Схема положения сторон на участке прорыва 60 А 14-16.7.44 г. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 414.
Схема решения на наступательную операцию 60 А . ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 10564, д. 707.
Схема окружения части Бродской группировки противника 22.7.44 г. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 479.
Схема соотношения сил в полосе 107 сд. 12.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 885, оп. 1, д. 83.
Схема. Группировка армий и решение командующего 1 УкрФ на летнюю операцию 1944 г. Описывает период с 01.06.1944 по 31.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 1287
Схема. Завершение окружения Бродской группировки противника. - ЦАМО РФ, ф. 315, оп. 4440, д. 200.

Довідкові матеріали, різне

Боевая характеристика 107 сд. Период с 12.11.1943 по 12.10.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1296, оп. 1, д. 1.
Боевой путь 112 сд. - ЦАМО РФ, ф. 1309, оп. 0000001, д. 0003.
Боевой путь 359 сд с 1941 года по 1945 год. - ЦАМО РФ, ф. 1679, оп. 1, д. 10.
Боевой состав и группировка артиллерии 60 А в июле 1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 417, оп. 0010564, д. 0705,
В последнее время вскрыт ряд фактов вражеской деятельности бандитских групп украинских националистов и УПА… Период с 23.04.1944 по 23.04.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 445, оп. 9005, д. 265.
История 924 ап. Период с 01.09.1941 по 07.05.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 1679, оп. 1, д. 67.
История 1228 сап. Период с 12.12.1943 по 18.05.1945 г. - ЦАМО РФ, ф. 4413, оп. 0370062, д. 0001,
Краткая сводка обобщенного опыта боев 246 сд. Период с 17.07.1944 по 01.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 998, оп. 1, д. 79.
Краткая характеристика боевых действий 359 сд. Период с 01.12.1943 по 31.10.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1679, оп. 1, д. 67.
Наградной лист. Берест Алексей Прокофьевич. – Режим доступу: https://pamyat-naroda.ru/heroes/podvig-chelovek_nagrazhdenie37884953/
Организация немецкой ПД. - ЦАМО РФ, ф. 214, оп. 1437, д. 3067
По 359 сд командир 1 батальона 1196 сп убит. 25.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 871, оп. 1, д. 189, Документ 1135.
Сведения о боевом и численном составе 51 омцп. Период с 15.08.1944 по 15.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 323, оп. 4756, д. 41

Сведения о потерях, нанесенных противнику, и захваченных трофеях за период наступательных операций 99 сд. Период с 14.07.1944 по 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 1275, оп. 1, д. 19.

Сведения о численном составе штурмовых батальонов стрелковых полков 100 сд. - ЦАМО РФ, ф. 1277, оп. 1, д. 42.

Список инженерных частей 1 Укрф. Период с 18.07.1944 по 18.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 454.

Справка о наличии и состоянии боевой материальной части в войсках 4 ТА. Период с 15.08.1944 по 15.08.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 419.

Справка о наличии людей и материальной части в 4 ТА. Период с 27.09.1944 по 27.09.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 419.

Справка о наличии танков и СУ по 1 Укрф. Период с 13.07.1944 по 13.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 453.

Справка о наличии танков и СУ по 1 Укрф. Период с 18.07.1944 по 18.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 453.

Справка о наличиитанков и СУ по 1 Укрф. Период с 20.07.1944 по 20.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 453.

Справка о наличии танков и СУ по 1 Укрф. Период с 22.07.1944 по 22.07.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 236, оп. 2673, д. 453.

Справка о списочной численности штрафных рот 10 гв. А, № 1044, 24.05.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 354, оп. 5806, д. 644.

Указание по боевому использованию тп "ИС-122" и сап "ИСУ-152". 10.06.1944 г. - ЦАМО РФ, ф. 997, оп. 1, д. 66.

II. Матеріали сайту «Российско-германский проект по оцифровке германских документов в архивах Российской Федерации» (http://germandocsinrussia.org/ru/nodes...)

Az.: FeindLageberichte. Juli 1944. Band 26. - Ф. 500, оп. 12251, д. 419.

Документы начальника артиллерии Главного командования сухопутных сил (ОКХ): карты положения противника с указанием численного состава советской артиллерии в полосе действий различных армий на советско-германском фронте. - Ф. 500, оп. 12251, д. 975.

Документы, составленные отделом «Иностранные армии Востока», с оценкой оперативных планов и положением противника перед немецкими войсками на Восточном фронте. Часть А .- Ф.500, оп.12451, д. 335.

Журнал боевых действий 4 ТА. 1.07.1944 – 15.08.1944 г. - Ф. 500, оп. 12466, д. 156.

Заметки генерал-инспектора танковых войск к докладу А.Гитлеру 07.07.1944 о создании 1 - Ф. 500, оп. 12451, д. 478.

Карта положения и сил артиллерии Красной Армии перед передним краем соединений 4-й танковой армии в районе Броды – Ковель, по состоянию на 31.05. – 30.06.1944 г., М 1: 300 000. - Ф. 500, оп. 12466, д. 155.

Карта – схема: организация разведотдела [XIII] корпуса по состоянию на 12.07.1944 г., М 1 : 100 000. – Ф. 500, оп. **12474,** д. 217.

Обращение командира 14 Галицийской добровольческой дивизии СС от 3.7.44 г. к солдатам и перевод обращения. - Ф. 500, оп. 12480, д. 304. .

Основные указания в связи с предстоящими оборонительными боями. Модель. - Ф. 500, оп. 12460, д. 30.

Перевод с немецкого приказа командира 48 танкового корпусу от 12.3.44 г. - Ф. 500, оп. 12466, д. 38.

Перевод с немецкого приказа командующего армейской группой «Северная Украина» от 21.4.44 г. - Ф. 500, оп. 12466, д. 38.

Приказ А. Гитлера, от 20.07.1944... – Ф. 500, оп. 12480, д. 304.

Приказ по 4 Танковой Армии № 69 от. 16.7. 44 г. - Ф. 500, оп. 12480, д. 22.

Протокол допроса военнопленного унтер-офицера хоз. роты 507 танкового батальона. - Ф. 500, оп. 12480, д. 228

Протокол опроса генерал-фельдмаршала Кейтель Вильгельма. 17 июня 1945 года. - Ф. 500, оп. 12480, д. 341.

Распределение Действующей Армии по театрам войны (по частям оперативного районов Сухопутных сил) . - Ф. 500, оп. 12480, д. 39.

Сообщение командующего 1-й танковой армии о признаках предстоящего большого наступления Красной Армии. - Ф. 500, оп. 12466, д. 10.

Справочник ОКХ по соединениям Красной Армии с приложением схем организации. – Ф. 500, оп. 12451, д. 365.

Танковая дивизия типа 1944 г. - Ф. 500, оп. 12480, д. 67.

III. Інші електронні ресурси

Военный альбом: фотографии Второй Мировой войны и Великой Отечественной войны.- Режим доступу: http://waralbum.ru...

Дивізійники в УПА / Soldiers of 14.WGD d. SS in Ukrainian Insurgent Army. – Режим доступу: https://reibert.info/threads/divizijniki-v-upa-soldiers-of-14-wgd-d-ss-in-ukrainian-insurgent-army

Енциклопедія сучасної України . http://esu.com.ua/search_articles.php?id=28899

Концтабір в Освенцимі визволяли українці – МЗС Польщі. – Режим доступу: https://www.radiosvoboda.org/a/26806433.html

Наказ командування УПА-Захід, ч.8/44. 25 вересня 1944 р. – Електронний архів Українського визвольного руху. – Режим доступу: http://avr.org.ua...

Офіцери дивізії СС "Галичина" / Führerkorps 14. Waffen-Grenadier-Division der SS (ukrainische Nr. 1) .- Режим доступу: https://reibert.info/threads/oficeri-diviziji-ss-galichina-fuehrerkorps-14-waffen-grenadier-division-der-ss-ukrainische-nr-1...

Опубликованы документы о национальном составе освобождавшей Освенцим 60-й армии. – Режим доступу: https://www.unian.net/society/1036891-opublikovanyi-dokumentyi-o-natsionalnom-sostave-osvobojdavshey-osventsim-60-y-armii.html

Подробности читайте на УНИАН. – Режим доступу: https://www.unian.net/society/1036891-opublikovanyi-dokumentyi-o-natsionalnom-sostave-osvobojdavshey-osventsim-60-y-armii.html

Сводки СовИнформБюро. – Режим доступу: http://bdsa.ru/

Танковый фронт - Режим доступу: http://tankfront.ru/

14. Waffen-Grenadier-Division der SS (galizische Nr. 1). – Режим доступу: https://de.wikipedia.org/wiki/14._Waffen-Grenadier-Division_der_SS_ (galizische_ Nr._1)

Block M. Kurzchronik der I./Pz.Rgt. 11 (6. Pz.Div.) – Режим доступу: http:// www.panther1944.de/de/sdkfz-171-pzkpfwg-panther / truppenteile / kurzchroniken-der-panthertruppenteile / 157-ipzrgt-11.html.

en.wikipedia.org/wiki/Waffen-SS_divisions...

LageOst9Jul44a_lg. - Режим доступу: http://bdsa.ru/map/German%20map/1944

Lexikon der Wehrmachtт - Режим доступу: http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/

Lwów-Sandomierz Strategic Offensive Operation. – Режим доступу: https: //codenames.info/operation/lwow-sandomierz-strategic-offensive-operation/

Ukrainians in the Waffen-SS & Wehrmacht ... - Режим доступу: https://forum.axishistory.com/viewtopic…

www.1941-1945.at.ua/forum/29-294-1.

www.lexikon-der-wehrmacht.de/.../PanzerAbt/PanzerAbt506

www.obd-memorial.ru.

Література

1941 год: В 2 кн. / Сост. Л.Е. Решин и др.; Под ред. В.П.Наумова; Вступ. ст. акад. А.Н.Яковлева. — М.: Международный фонд «Демократия», 1998. — 832 с.

2-я воздушная армия в боях за Родину / Группа авторов. Военно-воздушная Краснознаменная академия. - Монино, ВВКА, 1965. - 395 с.

Андрющенко С. А. Начинали мы на Славутиче... — М.: Воениздат, 1979. — 288 с.

Боляновський А. Дивізія Галичина. Історія. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – 528 с.

Броди. Збірник статей і нарисів за редакцією О. Лисяка. – Мюнхен, 1951.

Бродовский котёл. Воспоминания. Очерки. Документы. – Львов: "Каменяр", 1974. – 271 с.

Бульба-Боровець Т. Армія без держави: Слава і трагедія українського повстанського руху // Дніпро. – 1996. – № 7-8.

Бухнер А. Восточный фронт. Черкассы. Тернополь. Крым. Витебск. Бобруйск. Броды. Яссы. Кишинев. 1944 / Пер. с англ. В.Д. Кайдалова. — М.: ЗАО Издательство Центрполиграф, 2013. - 365 с.

Великая Отечественная война 1941–1945 годов. В 12 т. Т. 4. Освобождение территории СССР. 1944 год. — М.: Кучково поле, 2012. — 864 с., 22 л. ил., ил. с. 458.

Великая Отечественная война 1941-1945: энциклопедия. / Гл. ред. М. М. Козлов. Редколлегия: Ю. Я. Барабаш, П. А. Жилин (зам. гл. ред.), В. И. Канатов (отв. секретарь) и др. — М.: Сов. энциклопедия, 1985. — 832 с. с илл.

Верига В. Під крилами визвольних дум: Спомини підхорунжого дивізії «Галичина». - К: Видавництво імені Олени Теліги, 2007. - 200 с

Гайке В.-Д. Українська дивізія «Галичина». – Торонто- Париж – Мюнхен, 1970. – 274 с.

Гриф секретности снят: Потери Вооруженных Сил СССР в войнах, боевых действиях и военных конфликтах: Статистическое исследование / В. М. Андроников, П. Д. Буриков, В. В. Гуркин и др.; Под общ. ред. Г. Ф. Кривошеева. — М.: Воениздат, 1993. - 415 с.

Грицак П. Вежі і кулемети. – Мюнхен, 1959.

Гуляк С. Празник Св. Петра і Павла в окопах. – Броди. Збірник статей і нарисів за редакцією О. Лисяка, с. 125-127.

Длябога М. В артилерійському полку. – Броди. Збірник статей і нарисів за редакцією О. Лисяка, с. 110-124.

Жуков Г.К. Спогади і роздуми. – Київ: Політвидав України, 1985. – 841 с.

Жуличі. Василь Пачовський: Збірник історико-краєзнавчих праць і літературно-художніх творів / Упоряд., автор передмови та прим. А.Т.Квасецький. – Чернівці: Зелена Буковина, 2013. – 398 с.

Загоруйко Р. Повернення зі справжнього пекла. Режим доступу: http://www.ukrcenter.com/Література/Роман-

Исаев А.В. Берлин 45-го. Сражение в логове зверя. – М, 2007. – 720 с.

Исаев А.В. Первый удар Сталина 1941 / Алексей Исаев, Виктор Суворов, Михаил Барятинский . М.: Яуза: Эксмо, 2010. – 352.

Конев И.С. Записки командующего фронтом. — М.: Наука, 1972.

Кордуба Ф. Дивізіон тяжкої артилерії під Бродами, - Броди. Збірник статей і нарисів за редакцією О. Лисяка, с. 96-102.

Косик В. Україна під час Другої світової війни. 1938 – 1945. – Київ – Париж – Нью-Йорк = Торонто, 1992. – 729 с.

Крайнюков К.В. Оружие особого рода. — М.: Мысль, 1984. — 2-е изд. — 591 с.

Кубійович В. Початки Української дивізії «Галичина». - Українська дивізія «Галичина»: Історико-публіцистичний збірник. – Київ – Торонто, 1994.

Лащенко П. Н. Из боя — в бой. — М.: Воениздат, 1972. — 336 с.

Левенець М. Під Бродами // Сурмач, 1984. – Ч. 1-4. – С.21 – 22.

Лелюшенко Д. Д. Москва – Сталинград – Берлин - Прага. Записки командарма. — Издание 4-е, испр. — М.: Наука 1987. — 408 с.

Лисяк О. За стрілецький звичай. – Львів: Червона калина, 1995. – 246 с.
Літопис УПА. Нова серія. – Т. 12,
Літопис УПА. Нова серія. – Т. 12: Воєнна округа УПА "Буг". Документи і матеріали. 1943–1952. Книга 1. – Київ-Торонто, 2009. – 790 с.
Літопис УПА. Нова серія. – Т. 24: Золочівська округа ОУН: Організаційні документи 1941-1952. – Київ; Торонто, 2014. – 1400 с.
Макаров М, Коломиец М. Реактивная артиллерия Красной Армии: 1941-1945 гг.. - *М*.: Стратегия КМ, 2005. - 72 с.
Маковский В.Б. Львовско-Сандомирская наступательная операция: взгляд через 70 лет. Вестник МГИМО-Университета. 2015; (1(40)): 129-143.
Меллентин Ф. В. Танковые сражения 1939-1945 гг. : Боевое применение танков во второй мировой войне. – М. : ИЛ, 1957. – 303 с.
Мельтюхов М.И. Германия в советском военном планировании 1940-1941 гг. \ Первый удар Сталина 1941. - М.: Яуза: Эксмо, 2010. – С. 86-158..
Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941. — М.: Вече, 2000. (Документы, факты, суждения).
Минхам С. Немецкое поражение на востоке, 1944-45 = The German Defeat in the East, 1944-45. — Stackpole Books, 2007. — 296 p.
Мороз В. Перемиська Воєнна округа УПА «Сян» (1944 р.) / В. Мороз // Український визвольний рух: наук. зб. — Львів, 2012. — Збірник 17. — С. 259-335.
Мороз В. Поручник УПА Володимир Фединяк / Шлях перемоги, 2011, № 51.
Москаленко К.С. На Юго-Западном направлении. 1943-1945. Воспоминания командарма. Книга II. — М.: Наука, 1973.
Наврузов Б.Р. 14-я гренадерская дивизия СС «Галиция». – М.: Вече, 2010. – 320 с.
Перемитин Е. Дивизия ”Галичина” в битве под Бродами в июле 1944 г.. – XIII Всероссийская. конференция студентов, аспирантов и молодых учёных ”Наука и образование” (20-24 апреля 2009 г.): В 6 т. Т. VI. История. ГОУ ВПО ”Томский государственный педагогический университет”. – Томск, 2009.
Підгайний Б. Два шляхи -одна мета. - Броди. Збірник статей і нарисів за редакцією О. Лисяка, с. 59-64.
Полюлях І. Назустріч танкам. - Броди. Збірник статей і нарисів за редакцією О. Лисяка с. 148 – 154.
Пушкар, О. Лагерний триптих: спогади / О. Пушкар. - Варшава : Український архів, 1994. – 272 с.
Раус Э. Танковые сражения на Восточном фронте / Эрхард Раус; пер. с анл. А. Больных. – М.: Аст; АСТ Москва, 20о6. – 523 с.
Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940-1950). – К.: ПП Сергійчук М.І., 2007. – Т. 2. – 584 с.
Русский архив: Великая Отечественная. Ставка ВКГ: Документы и материалы 1944-1945. Т. 16 (5-4). – М.: ТЕРРА, 1999. – 368 с.
Силенко П. За прорив з оточення. – Броди. Збірник статей і нарисів за редакцією О. Лисяка, с. 134 – 143.
Сірський В. Штабова сотня 29 п.п. під Бродами // Вісті Братство кол. воякі 1 УД УНА (Торонто), Ч. 7-8.
Скорупський М. Туди, де бій за волю: Спогади курінного УПА Максима Скорупського – Макса. – К.; Козаки, 1992. – 352.
Советская артиллерия в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг./ – М: 1960.
Советские Военно-воздушные силы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг. — М.: Воениздат, 1968.
Сумароків П. В оточенні під Бродами. – www.ukrcenter.com› Література›…/ Порив-збірка-статей.
Тис-Крохмалюк Ю. Бій під Бродами у висвітленні німецького генерала. – Вісті комбатанта. - 1962. - № 3-4.
Українська дивізія ”Галичина”. – Київ-Торонто, 1994. – 164 с.

Феркуняк Д. Уривки з щоденника, - Броди. Збірник статей і нарисів за редакцією О. Лисяка, с. 88-95.
Феркуняк Д. Спомини з життя в Дивізії "Галичина" і в полоні 1943-1947 / Дмитро Феркуняк. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. – 82 с.
Ховрин Г.С. Священная память Урала. – www.soldat.ru› Файлы› 3/27/62/370.
Шанковський Л. Дії УПА на Золочівщині // Золочівщина: минуле і сучасне / Упорядник М.В.Дубас. – Львів: Видавництво ”Мс”, 2006. – С. 330-332.
Шеин Д. Танки ведет Рыбалко. – 2007 . – lib.rus.ec/b/235954/read
Якимович Б. Шашкавичів край – терен діяльності УПА // Золочівщина: минуле і сучасне. / Упорядник М.В. Дубас. – Львів: Видавництво ”Мс”, 2006. – С. 333-338.

Buchner A. Ostfront 1944. – Podzun-Pallas-Verlag 1988. – 336 p.
Heike W. D. Sie Wollten die Freiheit: Die Geschichte der Ukrainischen Division 1943-1945. Dorheim: Podzun Verlag, n.d., 1973.
Jaggi O. Der Ausbruch aus Kesseln. ASMZ: Sicherheit Schweiz: Allgemeine schweizerische Militärzeitschrift. – 1964. - Band 130. – S. 224 – 231.
Lange W. The second encirclement at Brody. – Режим доступу: https://www.amazon.co.uk/second-encirclement-Brody-Jul-1944/dp/B0007K6ANE
Lange W. Korpsabteilung C. Vom Dnjeper bis nach Polen, (November 1943 bis Juli 1944), Neckargemund, 1961.
Lazurko R. On Europe’s Crossroads, Memoirs, Published by the Brotherhood of Former Soldiers of the 1 Ukrainian Division of the Ukrainian National Army, Chicago, 1971.
Logusz Michael O. Galicia Division: The Waffen-SS 14th Grenadier Division, 1943–1945. Altglen, Pennsylvania: Schiffer Military History. - 1997.
Logusz M.O. Galicia Division. The Waffen-SS 14th grenadier division 1943—1945. - 1997.
Melnyk J.-M. The History of the Galician Division of the Waffen SS. Volume 1: On the Eastern Front, April 1943 to July 1944. - 2016,
Melnyk M.J. To battle. The Formation and History of the 14th Galician Waffen-SS Division. 2002, P. 12.
Schneider W. Tigers in Combat. Vol. 1./ Wolfgang Schneider. – 2000. - 354 s.
Schneider W.. Tigers in Combat. Vol. 1. S. 35-36.
Veal St.-A. The collapse of the German army in the East in the summer of 1944 (Volume 2). – Режим доступу: https://pdxscholar.library.pdx.edu/open_ access_etds

З М І С Т

В с т у п

НЕДОПИСАНА ІСТОРІЯ ВЕЛИКОЇ БИТВИ ……5

Ч а с т и н а І

ПЕРЕДУМОВИ БИТВИ ЗА ГАЛИЧИНУ І БРОДІВСЬКОГО ОТОЧЕННЯ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК

БРОДІВСЬКЕ ОТОЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОПЕРАЦІЇ 1-ГО УКРАЇНСЬКОГО ФРОНТУ ……12

Загальна обстановка і перегрупування військ 1-го Українського фронту ……..12
Склад і диспозиція військ 1-го Українського фронту після перегрупування 14
Мета і задум Львівської наступальної операції ……...20
План Бродівського оточення німецьких військ ……29

ПЕРЕГРУПУВАННЯ ВІЙСЬК ГРУПИ АРМІЙ «ПІВНІЧНА УКРАЇНА». СПІВВІДНОШЕННЯ СИЛ ……35

Група Армій «Північна Україна» ……...35
Загальне співвідношення військових сил і бойових засобів 1-го Українського фронту і супротивного угруповання ГА «Північна Україна» ……...41
Співвідношення сил на Львівському і Рава-Руському напрямках та головних ділянках прориву німецької оборони ……50

НОВІ БОЙОВІ ЗАСОБИ І ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ СУПРОТИВНИКІВ ……..59

Штурмові батальйони 1-го Українського фронту ……59
Важкі танкові та самохідно-артилерійські полки прориву на базі бойових машин імені Сталіна – ІС-2 та ІСУ-152 ……..62
Реактивні установки М-31-12 – «Андрюші» ……64
Оборонна лінія «Принц Євген» ……65
Німецька тактика оборонних зон ……68

УКРАЇНСЬКІ ВИМІРИ БИТВИ ЗА ГАЛИЧИНУ ……72
Український характер стрілецьких дивізії 1-го Українського фронту …..72
Боротьба фронтових частин з УПА і добровільно-примусова мобілізація українців до Червоної Армії ……...75
Українська дивізія «Галичина» ……...79

Ч а с т и н а І І

ХРОНІКА БИТВИ ПІД БРОДАМИ

13 ЛИПНЯ 1944 р., ЧЕТВЕР

НА РАВА-РУСЬКОМУ НАПРЯМКУ……... 93

Спровокований наступ 1-го Українського фронту ……. 93
Допоміжний удар 112-ї стрілецької дивізії ……95
Силові розвідки в районі Бродів ……95

ПІДГОТОВКА ДО НАСТУПУ 1-ГО УКРАЇНСЬКОГО ФРОНТУ НА ЛЬВІВСЬКОМУ НАПРЯМКУ ……...98

Відволікаючий удар на Станіславському напрямку ……98
Рішення про наступ на світанку 14 липня 1944 р. передовими батальйонами 60-ї і 38-ї Армій ……..100

НІМЕЦЬКІ ВІЙСЬКА В ОЧІКУВАННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО НАСТУПУ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ ……...103

Наказ Гітлера солдатам Групи Армій «Північна Україна» ……...103
Дивізія «Галичина» напередодні битви за Галичину ……...104

ПІДСУМКИ ДНЯ ……...106

14 ЛИПНЯ 1944 р., П’ЯТНИЦЯ

НА ЛЬВІВСЬКОМУ НАПРЯМКУ ……109

Розвідка боєм передових батальйонів ……..109
Початок генерального наступу 1-го Українського фронту на Львівському напрямку ……..112
Атака штурмових батальйонів ……..114
Батьків – Підгірці – Олесько – допоміжний напрямок наступу ударного угруповання 60-ї Армії ……118

КОНТРЗАХОДИ НІМЕЦЬКОГО КОМАНДУВАННЯ ……..122

Передислокація 8-ї танкової дивізія ……122
Залучення дивізії «Галичина» для стабілізації фронту XXXXVIII танкового корпусу ……...124

БРОДІВСЬКИЙ ВИСТУП. ІМІТАЦІЯ АКТИВНИХ ДІЙ ……..127

Відволікаючий удар 117-ї гвардійської стрілецької дивізії ……127
Розвідка позицій XIII армійського корпусу з метою недопущення скритого відходу противника……128

НА РАВА-РУСЬКОМУ НАПРЯМКУ ……...130

Бої на підступах до оборонної лінії «Принц Євген» ……..130
Невдача 150-ї окремої танкової бригади в районі Підберезя ……..132
Горохів. Запеклі бої з перемінним успіхом ……..133

ПІДСУМКИ ДНЯ ……136

15 ЛИПНЯ 1944 р., СУБОТА

ПРОРИВ НІМЕЦЬКОЇ ТАКТИЧНОЇ ОБОРОНИ НА ЛЬВІВСЬКОМУ НАПРЯМКУ І СТВОРЕННЯ КОЛТІВСЬКОГО КОРИДОРУ ……141

Введення у бій 69-ї механізованої бригади полковника Литвинова …….141
Івачівський бар'єр для 56-ї гвардійської танкової бригади полковника Слюсаренка ……..146

КРИЗА НА ДІЛЯНЦІ ПРОРИВУ УДАРНОГО УГРУПОВАННЯ 38-ї АРМІЇ ……..149

Контратаки німецьких 8-ї та 1-ї танкових дивізій згідно з версію полковника Меллентіна ……..149
Недооцінка бойової сили німецької 8-ї танкової дивізії ……151
Контратаки німецьких танкових дивізій у висвітленні штабів частин і з'єднань 1-го Українського фронту ……...…153
Перенацілення бомбардувальників і штурмовиків 2-ї Повітряної Армії на знищення танкового угруповання в районі Зборова ……....161
Різка оцінка «ганебного для 38-ї Армії випадку» командуванням 1-го Українського фронту …….…… 164

В ОКОЛИЦЯХ БРОДІВ ……..…166

Перший позиційний бій дивізії «Галичина» ……166
Бій під Круговом. Твердження про слабкий опір і поразку 30-го піхотного полку «Галичини» виявилися безпідставними ……...174
Бродівський виступ. Нервове затишшя і «полювання за язиками» …….178

НА РАВА-РУСЬКОМУ НАПРЯМКУ ……..180

Прорив німецької оборони на ділянці Конюхи – Кути ……..180
Прорив лінії «Принц Євген», взяття Стоянова та Дружкополя військами 13-ї Армії ……...180
Рішення про введення у прорив Кінно-механізованої групи генерала Баранова ……...183

ПІДСУМКИ ДНЯ ……185

16 ЛИПНЯ 1944 р., НЕДІЛЯ

НА РАВА-РУСЬКОМУ НАПРЯМКУ ……..191

Прорив німецької оборони на лінії «Принц Євген» ……...191
Підготовка до введення у прорив 1-ї гвардійської Танкової Армії ……..195

ФОРМУВАННЯ КОЛТІВСЬКОГО КОРИДОРУ І СПРОБИ ЙОГО РОЗШИРЕННЯ ……196

Завершення прориву німецької тактичної оборони передовими загонами 3-ї гвардійської Танкової Армії ……...196
Термінове формування і введення у дію бойової групи полковника Борна ……..196
Обставини зволікання із входженням в прорив Танкової Армії генерала Рибалка ……199

71-а мехбригада. Спроба розширення ділянки для входження в прорив в районі Сасів – Жуличі – Білий Камінь ……204

НОВІ НАПРЯМКИ НАСТУПУ 4-ї ТАНКОВОЇ АРМІЇ ТА 4-ГО ТАНКОВОГО КОРПУСУ ……..209

Невдала спроба введення у прорив 4-ї Танкової Армії з Колтівського коридору в напрямку Підлипці - Плугів – Перемишляни ……209
Зупинка наступу 4-го танкового і 107-го стрілецького корпусів в районі Зборів – Озерна ……212

ЗАГРОЗА ОТОЧЕННЯ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК В РАЙОНІ БРОДІВ ……...214

Флангові атаки 102-го стрілецького корпусу з метою оточення Бродівського угруповання німецьких військ ……214
Дивізія «Галичина» - 23-й стрілецький корпус. Тимчасова стабілізація фронту ……215
Бойові дії повітряних сил ……..220

ПІДСУМКИ ДНЯ ……..……222

17 ЛИПНЯ 1944 р., ПОНЕДІЛОК

НАЗРІВАННЯ ОПЕРАТИВНОГО ОТОЧЕННЯ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ ……226

Вихід на оперативний простір Танкової Армії генерала Рибалка і бої за Буськ ……226
Бої Кінно-механізованої групи генерала Баранова в районі Кам'янки Струмилової і боротьба за плацдарми на західному березі Бугу …….233
Відмова від використання 20-ї панцер-гренадерської дивізії для удару на зустріч XIII армійському корпусу ……..235

БОЇ В РАЙОНІ НАПІВОТОЧЕНОГО БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК ……238

Наказ штабу 1-го Українського фронту про завершення оточення Бродівського угруповання стрілецькими корпусами ……..238
Початок переслідування відступаючих німецьких частини дивізіями 102-го стрілецького корпусу і оволодіння містом Броди ……239
23-й стрілецький корпус - дивізія «Галичина». Продовження позиційної рівноваги ……241

БОРОТЬБА ЗА КОЛТІВСЬКИЙ КОРИДОР ……...245

Колтівський вузол оборони німецьких військ, або «Колтівська тріщина» ……245
Золочів – Сасів. Розширення західних воріт Колтівського коридору …..248
Друга спроба входження у прорив 4-ї Танкової Армії ……...251
Тимчасове перекриття Колтівського коридору в районі Нище – Тростянець ……255
Вимушене «бронювання» Колтівського коридору і підступів до нього ..261

Кам'янка Струмилова, Броди, Колтів, Плугів і Зборів - основні райони дій 2-ї Повітряної Армії ……264

ПІДСУМКИ ДНЯ ……265

18 ЛИПНЯ 1944 р., ВІВТОРОК

ОПЕРАТИВНЕ ОТОЧЕННЯ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ ……...270

Форсування річки Західний Буг і бої в районі Кам'янки Струмилової КМГ генерала Баранова ……270
Розворот фронту 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії на східному березі Західного Бугу ……273
Взяття міста Буськ військами 9-го мехкорпусу і завершення оперативного оточення Бродівського угруповання в Деревлянах ……276

БЕЗУСПІШНІ СПРОБИ РОЗСІЧЕННЯ І ЗНИЩЕННЯ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ ……...281

Натиск на Бродівське угрупування німецьких військ стрілецьких дивізій 13-ї Армії ……...281
23-й стрілецький корпус – дивізія «Галичина». Бої з перемінним успіхом ……..283
«Колтувский узел обороны эсэсовцев» ……289
Залучення 31-го танкового корпусу до прориву оборони дивізії «Галичина» з метою розсічення Бродівського угруповання німецьких військ ……293

БОРОТЬБА ЗА КОЛТІВСЬКИЙ КОРИДОР 296

Чергова спроба перекрити коридор прориву зустрічними ударами з Колтова і Плугова ……...296
Провал місії полковника Ф.-В. Меллентіна з «порятунку 40 тисяч оточених товаришів» ……...300
Третя спроба входження в прорив 6-го мехкорпусу 4-ї Танкової Армії ..304
Інформація про взяття Сасова виявилася хибною ……..309
Обмежені бойові дії повітряних сил ……313

ПІДСУМКИ ДНЯ ……314

19 ЛИПНЯ 1944 р., СЕРЕДА

ПРОРИВ З ОТОЧЕННЯ ЧАСТИНИ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ В РАЙОНІ КАМ'ЯНКА СТРУМИЛОВА - БУСЬК ……321

Кам'янка Струмилова – «ганьба» генерала Баранова ……321
Бої за прорив з оточення на ділянці Буськ - Кам'янка Струмилова ……325

ВАЖКІ ВИПРОБУВАННЯ ДЛЯ ДИВІЗІЇ «ГАЛИЧИНА» ……330

Обхідний удар 31-го танкового корпусу на Ясенів і капітуляція генерала Фрайтага ……..330
Підгірці. Ніхто не хотів поступатись ……336
Опаки - останній опорний пункт дивізії «Галичина» на оборонній лінії «Принц Євген» ……344

КОЛТІВСЬКИЙ КОРИДОР. ЗАВЕРШАЛЬНІ БОЇ ……..346

Вогнева розправа з Колтовом ……346
Сасів. Ключовий плацдарм XIII армійського корпусу
на південному березі Західного Бугу ……...353
Вихід 4-ї Танкової Армії з Колтівського коридору
і завдання щодо оволодіння містом Львів ……..356
У плани військово-повітряних сил втрутилася погода ……360

ПЛАНИ ТА ОПЕРАТИВНІ ЗАХОДИ ПРОТИВНИКІВ
НАПЕРЕДОДНІ 20 ЛИПНЯ 1944 РОКУ ……362

Підготовка німецьких військ до прориву з району
Білий Камінь – Сасів у загальному напрямку на Золочів ……362
15-й стрілецький корпусу генерала Тертишного.
На роздоріжжі між обороною і активним наступом ……...365
Рішення про перехід 60-ї Армії в загальний наступ
з метою знищення Бродівського угруповання ……368

ПІДСУМКИ ДНЯ ……370

20 ЛИПНЯ 1944 р., ЧЕТВЕР

ПРОРИВ XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ
В НАПРЯМКУ БІЛИЙ КАМІНЬ – ЗОЛОЧІВ ……376

5.00. Лівий берег Західного Бугу ……..376
Висота 366.0. Випробовування для німецьких
та американських самохідок ……378
Танковий бій в районі Почапи. Т-34 проти Т-34 ……..383

УСПІХИ І НЕВДАЧІ XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ
НА НАПРЯМКУ САСІВ – ЗОЛОЧІВ ……..385

Зміщення вістря прориву з Сасова до району Ушні ……...385
Провал бойового завдання 91-ю окремою танковою бригадою
і спроба фальсифікації результатів ……...388
Оборонний рубіж на підступах до Золочева
в районі Єлиховичі – Заріччя ……391

ДРУГИЙ РИВОК XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ І ВСТАНОВЛЕННЯ
КОНТАКТУ З XXXXVIII ТАНКОВИМ КОРПУСОМ ……..396

Невдала спроба німецьких бойових груп оволодіти
залізничною станцією і селом Княже ……396
Прорив передових частин XIII армійського корпусу
на Львівське шосе ……...401
Зустрічний удар німецьких військ в напрямку
Шпиколоси – Вороняки ……404
Оперативні контрзаходи командування 1-го Українського фронту ……408

АР'ЄРГАРДНІ БОЇ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ
НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК ……...412

На підступах до Сасова ……413

Підгірці. Суперечлива інформація про взяття міста ……..417
Хватів. «Гаряча» зустріч танкових батальйонів ……..420
Олесько. «Міцний горішок» ……422
Білий Камінь. Переправа під градом куль і авіабомб ……426

НА ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОМУ НАПРЯМКУ ……...429

13-а Армія виштовхує оточене Бродівське угруповання у смугу відповідальності 60-ї Армії ……...429
Кам'янка Струмилова. Завершення 4-денних боїв ……431
Спроби прориву через Буг 340-ї піхотної дивізії та окремих підрозділів XIII армійського корпусу ……..433

ПІДСУМКИ ДНЯ ……437

21 липня 1944 р., п'ятниця

ПРОРИВ ПЕРЕДОВИХ ЧАСТИН XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ ЧЕРЕЗ ЛЬВІВСЬКЕ ШОСЕ ……..441

Успішний наступ бойових груп в районі Ясенівці ……442
Боротьба за Княже і в районі села Ляцьке 444
Прорив з оточення передових частин дивізії «Галичина» ……447
Невдалі атаки в напрямку міста Золочів ……..450

СПРОБА ПЕРЕХОДУ 60-ї АРМІЇ ВІД ОБОРОНИ ДО АКТИВНИХ НАСТУПАЛЬНИХ ДІЙ ……...452

Розгортання наступу червоноармійських частин з району Золочева ….452
Намагання 14-ї гвардійської танкової бригади заблокувати Львівське шосе на ділянці Ясенівці – Ляцьке ……453
Танкова атака на Хильчиці ……456
Відновлення контролю німецьких військ за ділянкою Львівського шосе в районі Ясенівців ……..458

ЗВУЖЕННЯ ПЕРИМЕТРУ БРОДІВСЬКОГО УГРУПОВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК ……...461

Відхід підрозділів дивізії «Галичина» з Олеська і Підгірців ……461
Завершення 6-денних боїв за Сасів ……..464
Бойові дії 359-ї стрілецької дивізії у межиріччі Золочівки і Західного Бугу ……466
Вісь німецького прориву «Ожидів – Почапи» під прицілом штурмовиків і бомбардувальників ……470
Бойові дії частини оточеного Бродівського угрупування в районі Кам'янки Струмилової ……473
Суперечливі оцінки результатів бойових дій 2-ї гвардійської кавалерійської дивізії ……476

ПЛАНИ ТА ОПЕРАТИВНІ ЗАХОДИ ПРОТИВНИКІВ НАПЕРЕДОДНІ 22 ЛИПНЯ ……..477

Зосередження основних сил 60-ї Армії проти Бродівського угруповання німецьких військ ……477

Підготовка до вирішального прориву ядра XIII армійського корпусу ….482
ПІДСУМКИ ДНЯ …….486

22 ЛИПНЯ 1944 р., СУБОТА

ПРОРИВ З ОТОЧЕННЯ ЯДРА XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ ……... 491
Здобуття села Княже і зручних позицій для виходу з оточення ……..491
Прорив в районі Ляцьке – Ясенівці ……...494
Золочів. Невдалий головний удар 349-ї піхотної дивізії
чи успішний відволікаючий маневр? ……..500
Допоміжний прорив у західному напрямку:
Скварява - Бортків – Глиняни ……..505
ПОЛУДНЕВИЙ КОНТРНАСТУП З'ЄДНАНЬ І ЧАСТИН 60-ї АРМІЇ ……509
Відновлення контролю за Львівським шосе
на ділянці Золочів – Вільшаниця ……..509
Трикутник надії і смерті: Княже - Хильчиці – Почапи ……514
АР'ЄРГАРДНІ БОЇ XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ ……...518
Гаваречина, Білий Камінь, Бужок – останні опорні пункти
Вермахту на правому березі Західного Бугу ……...518
12.00. Межиріччя Золочівки і Західного Бугу ……520
Почапи. Черговий бій за село ……524
НА ПІВДНІ ВІД ЛЬВІВСЬКОГО ШОСЕ ……...526
Вороняки. Відступ бойових груп 8-ї танкової дивізії
і XIII армійського корпусу …….. 526
Майдан Гологірський. «Вогневий мішок» для бойових груп
«Галичина» і 361-ї піхотної дивізії ……527
17.00. Зіткнення 472-го стрілецького полку і бойових груп
Бродівського угруповання в районі Кіндратова ……530
ПІДСУМКИ ДНЯ ……...532

23 ЛИПНЯ 1944 р., НЕДІЛЯ

ЗАВЕРШЕННЯ ДРАМИ XIII АРМІЙСЬКОГО КОРПУСУ
НА ПІВНІЧНОМУ ЗАХОДІ ВІД ЗОЛОЧЕВА ……541
«Варфоломіївська ніч» над Бугом і Золочівкою ……541
Останні спроби німецьких груп пробитися
через Львівське шосе з району Княже – Бонишин ……..545
ПЕРЕМІЩЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ
НА ПІВДЕНЬ ВІД ЛЬВІВСЬКОГО ШОСЕ ……549
Знищення дрібних груп з Бродівського угруповання – завдання
дня для дивізій 106-го стрілецького корпусу ……..549
Напружена ситуація в районі Гологори ……...551
ПІДСУМКИ ДНЯ ……..554

Ч а с т и н а І І І
СВІТЛО І ТІНІ БИТВИ ПІД БРОДАМИ

ПІДСУМКИ БРОДІВСЬКОЇ БИТВИ У ДЗЕРКАЛІ ЗВІТІВ, ДОПОВІДЕЙ І ДОНЕСЕНЬ ШТАБІВ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО ФРОНТУ ……558

Бродівська битва у висвітленні штабів 60-ї і 13-ї Армій ……..558
Підсумкова доповідь маршала Конєва …….563

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ БИТВИ ПІД БРОДАМИ …….568

Широке і вузьке трактування поняття «Бродівське угруповання німецьких військ» ……...568
Про кількість трупів німецьких солдат, залишених на полі бою …….571
Маніпуляції з 17 тисячами полонених німецьких солдатів та офіцерів ..572
Заперечення почасти успішного прориву з оточення Бродівського угруповання більшістю червоноармійських штабів і його оцінки за альтернативними джерелами ……575
Командир XIII армійського корпусу генерал Артур Гауффе. Смерть на полі бою чи у ворожому полоні? ……582

ДИВІЗІЯ «ГАЛИЧИНА» В ОЦІНКАХ ПРОТИВНИКІВ І СОЮЗНИКІВ …..586

Визнання «Галичини» як однієї із «сильних дивізій» військовими штабами і командуванням 60-ї Армії …….586
«Українці трималися добре» - загальна думка про бойові дії дивізії «Галичина» вищого військового командування Німеччини ……..592

ПІСЛЯ БРОДІВ. ТРИ ДОРОГИ НА ТРИ СТОРОНИ …….598

…Йшли у бій «за свою перемогу» ……...599
У рядах УПА і збройного підпілля ОУН ……601
За колючим дротом… ……. 609

П і с л я м о в а

БИТВА ПІД БРОДАМИ І ДОЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ……613

НАЙВАЖЛИВІШІ СКОРОЧЕННЯ …… 622

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА ……...623

Андрій Квасецький

Ілюстрована хроніка
БИТВИ ПІД БРОДАМИ
13–23 липня 1944 р.

Складена на основі розсекречених журналів бойових дій,
донесень і звітів штабів червоноармійських військових частин та з'єднань
1-го Українського фронту.
Містить 150 ілюстрацій – копії планів і рішень щодо приведення Львівської
операції, схеми бойових дій частин і з'єднань, фрагменти карт, штабних
донесень та інших військових документів.

Редактори *В.Т. Джуран, Я.А. Квасецька*
Комп'ютерна верстка – *Й.Ф. Куриш*
Коректор *М.В. Капричук*

Підписано до друку 9.03.2020. Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. 26,04. Наклад 200 прим.

Видавництво редакції «Зелена Буковина», 58018, м. Чернівці, вул. Головна, 200.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів друкованої продукції – ДК № 563. від 10 серпня 2001 р.

Липень 1944 р. під Бродами:
1) атака піхоти 1128-го полку 336-ї стр. дивізії за підтримки арт. розрахунку;
2) вихід на позиції для прориву з оточення 339-ї дивізійної групи корпусної групи «С», яку супроводжує важкий танк «Тигр».

